Foldor și foldoristică

Artur Gorovei

PRECUVÎNTARE

Artur Gorovei apare pe arena folcloristicii române într-o perioadă cînd are loc o adevărată explozie a interesului oamenilor de cultură pentru creaţia poetică populară, în care vedeau o chezăşie sigură a prosperării naţionale, intelectuale şi culturale. Îşi aplecă urechea spre poezia şi melosul popular oameni de cele mai diferite profesii şi preocupări, dar în special învăţători, preoţi, jurişti, filosofi, muzicieni. Aceştea vedeau în folclor şi anumite elemente legate nemijlocit de munca lor de toate zilele; precepte specifice de comportare, modalităţi deosebite de educaţie, izvoare arhaice ale unor credinţe şi dogme religioase, coduri nescrise ale dreptului, viziuni originale asupra lumii înconjurătoare etc.

În cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-le au activat folclorişti de vază, care ne-au lăsat bogate colecţii textologice din diferite genuri şi specii folclorice, precum şi valoroase studii actuale şi în zilele noastre, la finele mileniului al II-lea. E remarcabilă contribuţia cercetătorilor-folclorişti din acea epocă Teodor T. Burada, Ion Buzdugan, Mihail Canianu, Dumitru Caracostea, Petru Caraman, Gheorghe Cardaş, Mihai Costăchescu, Ovid Densuşianu, Mathias Friedwagner, Dumitru Furtună, Moses Gaster, Tatiana Găluşcă-Crîşmaru, Petre V. Haneş, Bogdan Petriceicu Haşdeu, Petre Ispirescu, Jan Urban Jarnic, Gh. T. Kirileanu, Simion T. Kirileanu, Alexandru Lambrior, Gheorghe V. Madan, Simion Florea Marian, Leca Morariu, Ion Muşlea, Elena Niculiţă-Voronca, Tudor Pamfile, Pericle Papahagi, Giorgie Pascu, Vasile Sala, Ion C. Sbiera, Adolf Schullerus, Elena Sevastos, Lazăr Şăineanu, Petre V. Ştefănucă, G. Dem. Teodorescu, Grigore G. Tocilescu, Dumitru A. Vasiliu etc. În această cohortă eminentă a folcloristicii române se înscrie şi numele

Scanned with OKEN Scanner

juristului fălticenean Artur P. Gorovei, care în cei 87 de ani, trăiți în două secole, a adunat o mare bogăție spirituală a poporului nostru, lăsînd-o ca zestre urmașilor săi, culturii naționale. Aceasta constituie circa 100 de publicații de ordin etnofolcloric (materiale și studii) la 40 de publicații literare, mai multe articole și monografii cu diferite teme social-culturale, manuale etc.

Dealtfel trebue să menționăm, ca Artur Gorovei pentru început s-a impus publicului cititor ca poet, publicist și critic literar, activitatea lui pe aceste tărîmuri fiind urmărită cu interes și înalt apreciată de Ion Creangă, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuță, Nicolae Beldiceanu ș. a. Abia mai tîrziu, pe cînd fondă, împreună cu învățătorii N. Vasiliu, C. Pavelescu, T. Danilescu și M. Lupescu, revista pentru literatură și tradițiuni populare „Șezătoarea" (prima revistă de folclor din România), al căreia director a fost 36 de ani fără întrerupere (1892—1929), e sesizabilă o bifurcare a activității lui Artur Gorovei cu consecințe psiho-emotive dintre cele mai neașteptate. Administratorului A. Gorovei îi rămînea relativ puțin timp pentru creația literară. Deziluziile lui în această privință pot fi observate în mai multe scrisori adresate prietenilor, precum și în volumul memorialistic „Alte vremuri. Amintiri literare", apărut la Fălticeni în 1930. Artur Gorovei regretă în sinea sa, că nu poate să se ocupe mai asiduu cu creația literară, suferea profund din motivele acestea, dar patriotul din el aprecia la justa valoare aportul revistee „Șezătoarea" în procesul de culturalizare a maselor pentru trezirea și prosperarea națiunii. Asemenea raționamente l-au și făcut să se uite „pe sine fără ostentație, din sentimentul firesc al necesității și cu răbdare rară de vietate a naturii și-a construit propriul monument, *ȘEZĂTOAREA*, ca un mesaj peste vreme" (Petru Ursache. „Șezătoarea" în contextul folcloristicii. București, 1972, p. 6). În această ordine de idei avocatul Artur Gorovei vedea în cunoașterea tradiției folclorice revenirea la matricea locală, națională a multor instituții culturale, social-juridice din țară, de aceea el cheamă insistent la cercetarea minuțioasă și realistă a moștenirii poetice populare de către folcloriști. „Pentru a nu cădea în greșeala tuturor reformatorilor noștri,— susținea el,— care au lucrat pe nimerite, și din pricina cărora am ajuns în halul de astăzi, se impune să cunoaștem vechile noastre credințe, pentru a ști ce fel de instituții se cuvin poporului nostru, dacă voim să ajungem vreodată idealul pe care mulți îl urmăresc: un neam mare și fericit" (*Artur Gorovei. Datinile noastre la naștere*. București, 1909, p. 6).

Biplanul contradictoriu al activității lui Artur Gorovei (pe

Scanned with OKEN Scanner

juristului fălticenean Artur P. Gorovei, care în cei 87 de ani, trăiți în două secole, a adunat o mare bogăție spirituală a poporului nostru, lăsind-o ca zestre urmașilor săi, culturii naționale. Aceasta constituie circa 100 de publicații de ordin etnofolcloric (materiale și studii) la 40 de publicații literare, mai multe articole și monografii cu diferite teme social-culturale, manuale etc.

Dealtfel trebue să menționăm, ca Artur Gorovei pentru început s-a impus publicului cititor ca poet, publicist și critic literar, activitatea lui pe aceste tărîmuri fiind urmărită cu interes și înalt apreciată de Ion Creangă, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuță, Nicolae Beldiceanu ș. a. Abia mai tîrziu, pe cînd fondă, împreună cu învățătorii N. Vasiliu, C. Pavelescu, T. Danilescu și M. Lupescu, revista pentru literatură și tradițiuni populare „Șezătoarea" (prima revistă de folclor din România), al căreia director a fost 36 de ani fără întrerupere (1892—1929), e sesizabilă o bifurcare a activității lui Artur Gorovei cu consecințe psiho-emotive dintre cele mai neașteptate. Administratorului A. Gorovei îi rămînea relativ puțin timp pentru creația literară. Deziluziile lui în această privință pot fi observate în mai multe scrisori adresate prietenilor, precum și în volumul memorialistic „Alte vremuri. Amintiri literare", apărut la Fălticeni în 1930. Artur Gorovei regretă în sinea sa, că nu poate să se ocupe mai asiduu cu creația literară, suferea profund din motivele acestea, dar patriotul din el aprecia la justa valoare aportul revistee „Șezătoarea" în procesul de culturalizare a maselor pentru trezirea și prosperarea națiunii. Asemenea raționamente l-au și făcut să se uite „pe sine fără ostentație, din sentimentul firesc al necesității și cu răbdare rară de vietate a naturii și-a construit propriul monument, *ȘEZĂTOAREA*, ca un mesaj peste vreme" (Petru Ursache. „Șezătoarea" în contextul folcloristicii. București, 1972, p. 6). În această ordine de idei avocatul Artur Gorovei vedea în cunoașterea tradiției folclorice revenirea la matricea locală, națională a multor instituții culturale, social-juridice din țară, de aceea el cheamă insistent la cercetarea minuțioasă și realistă a moștenirii poetice populare de către folcloriști. „Pentru a nu cădea în greșeala tuturor reformatorilor noștri,— susținea el,— care au lucrat pe nimerite, și din pricina cărora am ajuns în halul de astăzi, se impune să cunoaștem vechile noastre credințe, pentru a ști ce fel de instituții se cuvin poporului nostru, dacă voim să ajungem vreodată idealul pe care mulți îl urmăresc: un neam mare și fericit" (*Artur Gorovei. Datinile noastre la naștere*. București, 1909, p. 6).

Biplanul contradictoriu al activității lui Artur Gorovei (pe

de o parte succesele reale, iar pe de alta dramatismul intern) a fost bine intuit de Petru Ursache, care afirma cum că „Şezătoarea", pe lîngă satisfacţiile pe care i le-a adus părintelui ei, căci au existat şi acestea, ele fiind de fapt precumpănitoare, i-au jucat şi o farsă, spre binele lui, încît destinul folcloristului a căpătat chipul lui Janus, căci pe măsură ce creştea prestigiul revistei, Gorovei se vedea tot mai departe de anii romantici ai proiectelor sale literare..." (*Op. cit.*, p. 6).

Profilul revistei „Şezătoarea" îl determină deci volens-nolens să se aprofundeze în studiul folclorului şi etnografiei. Astfel rîvna şi dragostea de neam a creat un folclorist naţional de mîna întîi care ne-a lăsat lucrări de o reală valoare ştiinţifică şi cognitivă pentru toate timpurile.

Prin monumentalele sale ediţii „*Cimilliturile românilor*" (Bucureşti, 1898) şi *Descîntecele românilor*" (Bucureşti, 1931) Gorovei traduce parţial în viaţă ideea unui corpus al folclorului românesc, idee ce persistă mereu în lumea folcloriştilor, dar reali[illegible] tot într-o anumită măsură) numai în zilele noastre p[illegible] editarea celor 17 volume de folclor din seria „*Creaţia populară moldovenească*".

Colecţia gorovciană de cimilituri conţine 1960 de ghicitori-tip şi 756 de variante, care vizează 791 de subiecte. Textele sînt adunate atît prin anchetă personală, cît şi cu concursul mai multor folclorişti de pe atunci: I. A. Zanne, I. Popescu, S. Fl. Marian, V. Sala, Pericle Papahagi, M. T. Adamescu, N. Mateescu, I. T. Popovici, M. Lupescu, N. Vasiliu, S. T. Kirileanu, C. Pavelescu, P. Danilescu, P. Herescu şi S. Mihăilescu (Mai tîrziu — în 1904, în scopul colectării creaţiei poetice populare cu ajutorul corespondenţilor şi a studenţilor, la oferta Ministerului instrucţiunii, Artur Gorovei va elabora anumite „Instrucţiuni şi chestionar pentru culegerea materialului de folclor"). Textele enigmistice, cuprinse în copertele volumului „Cimiliturile românilor" sînt aranjate în ordine alfabetică, ceea ce înlesneşte găsirea oricărui subiect solicitat.

Multe ghicitori româneşti sînt însoţite de paralele străine (352), în special din aria culturală şi lingvistică romanică, ceea ce facilitează studierea comparativă a lor, fapt de care Gorovei, era pe deplin conştient. Or, numai în felul acesta, după părerea lui, se poate arunca o oarecare lumină asupra originii ghicitorilor, se poate explica identitatea lor conţinutist-logică şi formal-lexicală la diferite popoare. Dar,— spunea el,— „în starea actuală a folcloristicei este a umbla pe dibuitele cercînd să dai soluţiuni unor probleme aşa de grele. Deocamdată ceea ce trebuie de făcut mai cu folos este de a aduna cu stăruinţă tot materialul folcloric, a-l coordona, a-l studia în comparaţiune

Scanned with OKEN Scanner

cu folclorul popoarelor străine și numai cînd nu va mai fi nimic ascuns, și cînd unele enigme istorice vor fi rezolvate, numai atunci va fi sosit timpul pentru descîlcirea acestor chestiuni" (*Cimiliturile românilor* de Artur Gorovei. București, 1898, p. VII).

În aceeași scurtă introducere la volumul în cauză A. Gorovei este preocupat și de raportul dintre cei doi termini ce desenează fenomenul folcloric dat: ghicitoare și cimilitură, susținînd că primul se raportă la cel de al doilea ca particularul la general („Fiecare cimilitura e o ghicitoare, nu însă orice ghicitoare e o cimilitură" — *Tot acolo*, p. 3). Cercetările ulterioare, după cum s-a constatat, dovedesc contrariul său, în cel mai bun caz, stabilesc un anumit grad de sinonimie între cei doi termini (*Хай сэ чимилим*. Алкэтуиря ши ынгрижиря де Е. Жунгиету. Кишинэу, 1972, п. 3; *Гичиторь*. Алкэтуиря, артиколул интродуктив ши коментариile де С. Морару. Кишинэу, 1980, п. 13 ш. a.).

Volumul descîntecelor,— apogeul [illegible]ții științifice a lui Artur Gorovei (Iordan Datcu afirma cu [illegible] dreptate că „*Descintecele românilor* este cea mai bună lucrare a lui Artur Gorovei. Ei i-a consacrat peste două decenii de cercetări, de strîngere a textelor (peste 2500), de documentare în literatura de specialitate de peste hotare, de întocmire a unei corespunzătoare bibliografii comentate" — Introducere la Artur Gorovei, *Literatură populară*. București, 1985, p. XVIII), deși cuprinde un număr impunător de texte (după cum am văzut, circa 2500), ordonate, ca și ghicitorile în [illegible] ordine alfabetică, de la „albeață" la „zmeoaică", e mai curînd o monografie cu supliment textologic, studiul fiind, după aprecierile cercetătorilor de mai tîrziu, „cel mai bun pe care ni l-a lăsat directorul *Șezătorii*" (Petru Ursache. *Op. cit.*, p. 19). La această oră se observă că Artur Gorovei [illegible]pînește deja instrumentariul cercetării științifice comparativiste folosindu-se de el atît în plan sincronic, cît și diacronic, avînd, bineînțeles, la îndemînă un bogat material factologic de diferite origini: latine și neolatine, grecești, orientale, anglo-saxone, scandinave, germanice, slave etc.

Prima parte a studiului este consacrată problemelor demonologiei și a relației universale — demonic-uman, bazîndu-se pe surse autentice din diferite mitologii.

În cea de a doua parte a studiului Artur Gorovei atacă problemele referitoare la fenomenul descîntatului ca practică magică pe teren românesc (bineînțeles, cu multe incursiuni în alte culturi etnice și cu numeroase paralele străine), făcînd deosebirea între descîntec, vrajă și farmec, stabilind obiectul și subiectul descîntatului, modul, timpul, locul și mijloacele de săvîrșire a practicii magice în cauză.

Scanned with OKEN Scanner

Artur Gorovei acordă o deosebită atenție formei poetice a descîntecelor. În procesul studierii lor ca fenomen poetic, ca model specific, arhaic de artă literară Gorovei ajunge la un criteriu original de clasificare a exorcismelor, identificînd o serie de tipuri: A. Rugăminte. B. Poruncă directă. C. Poruncă directă cu amenințări și îngroziri. D. Poruncă indirectă. E. Indicare. F. Blestem. G. Comparație. H. Enumerație. I. Gradație. J. Dialog. K. Formulă magică. L. Povestire.

Dacă volumul de ghicitori al lui Artur Gorovei ulterior a fost urmat de alte ediții ce veneau ca niște completări, impuse de materialul acumulat pe parcurs (*Tudor Pamfile. Cimilituri românești.* București, 1908; *В. Михалаке. Гичиторь.* Кишинэу, 1966; *E. Jungietu. Op. cit.; S. Moraru. Op. cit.),* apoi cel de descîntece rămîne și pînă astăzi unic în folcloristica românească, exceptînd includerea unui număr redus de texte în careva ediții antologice, cum ar fi, spre exemplu, *Фолклор дин Бужяк.* Кишинэу, 1982; *Фолклор дин нордул Молдовей.* Кишинэу, 1983; *Фолклор дин степа Бэлцилор.* Кишинэу, 1986; *Фолклор дин кымпия Сорочий.* Кишинэу, 1989; *Крестомацие де фолклор молдовеняск.* Кишинэу, 1898 ș. a.

Metoda comparativă de studiere a fenomenelor etnofolclorice a fost folosită de Artur Gorovei și în alte studii ce țin de perioada tîrzie a activității lui. E vorba de articolele: *Șerpele de casă. Cercetări de folclor.*— Analele Academiei. Memoriile Secției literare. Seria III. Tom. XI. Memoria I. București, 1941; *Legenda arborilor îmbrățișați.*— Analele Academiei române. Memoriile Secției literare. Seria III. Tom. XI. Memoria VI. București, 1942 ș. a.

O altă lucrare de prestigiu a lui Artur Gorovei este cea consacrată problemei ornamentației ouălor la Paști (*Ouăle de Paști.* Studiu de folclor.— *Studii și cercetari.* Vol. XXX. București, 1937). Acesta, după cum observă specialiștii, este un prim studiu serios în problema dată pe plan mondial, fiind înalt apreciat de către diferiți etnologi din țară și de peste hotare pentru judicioasele observații ale autorului referitoare la cromatica și motivele picturale populare folosite la încondeerea ouălor.

Conceptul lui Artur Gorovei despre creația poetică populară, la metodele de cercetare a folclorului este expus în studiul teoretic „Noțiuni de folclor"; unde autorul emite o serie de idei originale referitoare la natura folclorului ca fenomen spiritual, la raportul dintre individ și colectivitate, la oralitate, la variativitate etc.

De remarcat faptul că Artur Gorovei, împreună cu alți folcloriști din epocă, a anticipat ideea unui Institut de folclor,

Scanned with OKEN Scanner

idee, la noi, nerealizată nici astăzi, pledînd în repetate rînduri (*O propunere.*— Calendarul revistei „Ion Creangă", 1913; Societatea de folclor.— *Şezătoarea,* vol. XXXIII, nr. 10—12, 1925) pentru o asociaţie a tuturor folcloriştilor din ţară, care ar concentra forţele şi ar purcede la cercetarea complexă a fenomenelor de artă populară.

Încheind succinta noastră trecere în revistă a activităţii etnofolclorice a lui Artur Gorovei, ţinem să ne întoarcem niţel la cele cu care am început şi să spunem încă o dată că aportul primordial al lui în cultura românească este fondarea şi conducerea competentă a revistei *„Şezătoarea"*, despre care Iorgu Iordan spunea că e cea mai veche şi mai bună revustă de folclor din România (*Scrisori către Artur Gorovei.* Bucureşti, 1970, p. 114).

O apreciere înaltă a revistei „Şezătoarea" şi a directorului ei constitue şi una dintre scrisorile mai puţin cunoscute din corespondenţa lui Alexei Mateevici către folcloristul fălticenean. Luînd în consideraţie valoarea istoriografică literar-folclorică a răvaşelor cîntăreţului limbii noastre, citäm una dintre ele integral:

Către Artur Gorovei
Kiev, $^{8}/_{5}$, 1913

Mult stimate Domnule,

Colecţia volumelor „Şezătorii" (şi cărţile D-voastră, trimise mie de d-ta), am primit-o acum vr-o săptămînă. Iertaţi că nu V-am răspuns pînă acum, fiind ocupat cu examenele. Vă aduc călduroasele mele mulţămiri pentru acel răsunet viu, ce l-a găsit în inima D-voastră dorinţa şi năzuinţa mea de totdeauna de a lucra în cîmpia etnografiei şi folcloristicii române. M-am bucurat nespus văzînd că şi noi, moldovenii basarabeni nu suntem cu totul uitaţi de fraţii noştri cei mai mari şi oricînd putem să ne gîndim la încurajarea şi sprijinul lor moral. Volumele trimese îmi sunt de mare trebuinţă, de asemenea trebuinţă mi-ar fi şi cele ce lipsesc... N-ai putea oare D-ta să-mi arăţi modul prin care aş putea să mi le procur?

De asemenea mult m-ai îndatori, dacă mi-ai face cunoscute prin însemnare toate lucrările străine (franceze, germane şi engleze, ba şi a noastre, afară de ediţiile Academiei) despre folclorul românesc sau conţinînd paralele folcloristice din literaturile populare ale popoarelor romanice şi germanice. Călăuza unui folclorist precum sunteţi D-voastră voi primi-o cu adîncă recunoştinţă. Mi-ar mai trebui o bibliografie exactă a lucrărilor domnului Vaigand, de valoare limbistică şi filolo

Scanned with OKEN Scanner

gică. Cred că mi-ai putea cel puțin arata de unde pot s-o aș-tept.

Cît pentru folclorul nostru basarabean, el s-a interesat, precum am și spus în scrisoarea către vrednicul de toată stima d. Bianu, din cei mai fragezi ani. Culegerea lui ar fi un lucru foarte de dorit. Fiind încă seminarist, am cules și eu ceva, dar mi se pare că caietele (mele) cu culegeri (unele au fost tipărite anonim în ziarul „Basarabia" din Chișinău), mi-au fost răpite de un coleg, iubitor și el de literatură populară. Trebuie însă să fac o observație, că, pe cît am făcut pînă acuma cunoștință cu lucrările părintelui Marian, folclo-rul nostru este aproape identic cu folclorul moldovenesc și a(l) Bucovinei, ceea ce nici nu-i de mirat. Spre nenorocire, în vremea de față n-am putință să mă ocup de culegeri, fiind nevoit să-mi opresc atenția asupra studierii și sistematizării materialurilor deja adunate în România. Cînd voi fi mai liber, voi culege cu dragoste, dacă va da Dumnezeu și voi trăi în Basarabia.

Filatov a scris nu despre cîntece, ci despre basme moldo-venești din Basarabia (vezi Arbore, p. 771; Tot acolo — un articol „Despre cîntecele moldovenești", anonim, N 3, 1868, Arbore, 777). M-oi stărui să le găsesc aceste cîntece și să le traduc.

A. Mateevici

P. S. Cu nerăbdare aștept răspuns.

A. Mih. Mateevici

SERGIU MORARU

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția curentă a operei folcloristice a lui Artur Gorovei, nici pe departe completă (or, în condițiile de astăzi ale folcloristicii noastre așa ceva e imposibil), cuprinde doar spicuiri din cele mai reprezentative lucrări. Apreciind înalt aportul lui Iordan Datcu la valorificarea moștenirii folcloristice a lui Gorovei, la alcătuirea prezentei publicații ne-am bazat pe edițiile Dumisale: Artur Gorovei *Literatură populară. Culegeri și studii*. București, 1976 și Artur Gorovei. *Literatură populară*. Vol. II. București, 1985. Din aceste volume am depistat integral compartimentele de proză populară, de lirică, studiile teoretice din ciclul *„Noțiuni de folclor"* și *„Descîntecele românilor"*.

Iordan Datcu este, după cît se vede, unul dintre cei mai buni cunoscători ai moștenirii etnofolclorice a lui Artur Gorovei, de aceea, neavînd la îndemînă manuscrisele, arhiva respectivă, nu ne-am permis să intervenim în materialul prezentat, decît doar într-un caz-două, unde ni s-a părut că pot fi unele scăpări din vedere.

Materialul textologic din compartimentele descîntecelor și ghicitorilor l-am selectat după edițiile princeps, aducîndu-l, bineînțeles la normele ortografice contemporane. De menționat că, datorită spațiului redus, poezia magică și cea enigmistică sînt prezentate doar ca nomenclatură a subiectelor, exceptînd variantele și, cu atît mai mult, paralelele străine. Din același motiv în carte n-au încăput foarte multe alte studii goroveene foarte interesante.

S. M.

Scanned with OKEN Scanner

AGENDA BIOBIBLIOGRAFICĂ (ETNOFOLCLORICĂ)

1000 — Artur Gorovei semnalează date referitoare la strămoşii săi pe linia mamei, născută Borş.

1275 — E cunoscut un document din acest an, unde e pomenit numele Borş; e vorba de Petru de Budafalva, spadasin în slujba regelui Ladislau.

1588 — Într-o diplomă de înnobilare este consemnat spadasinul din vremea lui Rudolf al II-lea, Andrei Borş de Budafalva. Tot în acest an a fost scrisă pe piele de viţel o diplomă, transmisă ulterior bunicului folcloristului Iancu Gorovei.

1748 — Cu acest an datează un autograf al lui Ioan Gorovei, căpitan de Dorohoi, ctitor al mănăstirii Gorovei, biv vel Şatrar.

1829 — Cu acest an datează autograful sardarului Ioan Gorovei de la Icşeşti, traducător din limbi străine.

1831 — Anul naşterii părintelui folcloristului, Petru Gorovei.

1836 — Anul naşterii Mariei Gorovei (născută Borş), mama folcloristului.

1864 — La 19 februarie, în or. Fălticeni se naşte Artur Gorovei.

1872 — Anul naşterii Elenei Gorovei, soţia folcloristului (născută Văsescu); Artur Gorovei face şcoala primară la Rădăuţi.

1873 — Artur Gorovei învaţă la şcoala primară din Fălticeni.

1884 — Editează „Revista populară“ (4 numere) la Paris şi Fălticeni, unde debutează cu o serie de cimilituri.

Scanned with OKEN Scanner

1886—1887 — Student la facultatea de drept a Universității din București.

1887—1889 — Student la facultatea de drept a Universității din Iași.

1890 — Licențiat în drept al Universității din Iași.

1889—1890 — Profesor superior la Bîrlad.

1890—1891 — Ajutor de judecător și judecător la Pașcani.

1891 — Avocat la Fălticeni. Din decembrie judecător la Broșteni, județul Suceava.

1892 — La 1 martie apare primul număr al revistei pentru literatură și tradițiuni populare „Șezătoarea" sub directoratul lui Artur Gorovei și colaborarea ca membri fondatori a lui N. Vasiliu (învățător în Mădeiu), T. Danilescu (învățător în Fărcașa) și M. Lupescu (învățător în Broșteni). Artur Gorovei publică Cuvîntul de întroducere pentru nr. 1 al *Șezătorii;* Cimilituri adunate și întocmite de...— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 1; Băietul moșneagului și fata împăratului (poveste).— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 3; Chestionar pentru tradițiile populare.— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 5, 6, 7—8; Sfînta Anghină.— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 5; Holera.— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 7; Meteorologie populară. Luna. Ploaia.— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 7—8; Congresul din Cicago. Expoziția artelor femeiești.— Tot acolo; Note asupra unei povești — *Șezătoarea,* vol. I, nr. 9—10; Omul cu noroc (poveste) — Tot acolo; Cîntece în graiul moldovenesc.— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 3, 5 cu continuare în vol. II, nr. 3—4 (1893); Vrăji de ursită.— *Șezătoarea,* vol. I, nr. 5 cu continuare în vol. II, nr. 5—6 (1893).

1893 — O samă de cuvinte din munții Sucevei.— *Șezătoarea,* vol. II, nr. 1, 2, 5—6; Judecata lui Dumnezeu.— *Șezătoarea,* vol. II, nr. 2; Cei trei feciori ai babei (poveste).— *Șezătoarea,* vol. II, nr. 3; Note la Cosmogonia poporului.— *Șezătoarea,* vol. II, nr. 5—6; Onomastica poporului.— *Șezătoarea,* vol. II, nr. 1 cu continuare în vol. XII, nr. 9 (1912) și vol. XVI, nr. 7 (1915).

1894 — Povestea unei fete de împărat.— *Șezătoarea,* vol. II, nr. 8.

Scanned with OKEN Scanner

1895 — Descîntece pentru judecată.— *Șezătoarea,* vol. III, nr. 8; Interjecții.— *Șezătoarea,* vol. III, nr. 9—10; Formule de eliminare.— Tot acolo; Bibliografia folclorului român.— Tot acolo.

1897 — Cimiliturile românilor.— *Șezătoarea,* vol. IV, nr. 1 cu continuare în vol. VII, nr. 5—6, 7—8 (1902).

1898 — Apare monumentala lucrare Cimiliturile românilor (Ediția a II-a, îngrijire și cuvînt înainte de Iordan Datcu. București, 1972); Femeia leneșă dar isteață.— *Șezătoarea,* vol. V, nr. 1; Din botanica populară.— *Șezătoarea,* vol. 5, nr. 3, 5—6; Un plagiat oficial.— *Șezătoarea,* vol. 5, nr. 5—6; Către cetitori.— *Șezătoarea,* vol. V, nr. 1 cu continuare în vol. VII, nr. 1 (1902) și vol. XI, nr. 1 (1903).

1900 — Asupra literaturii noastre populare.— Noua revistă română, vol. II.

1901 — Credințl și superstiții.— *Șezătoarea,* vol. VI cu continuare în vol. XIV (1914).

1902 — Note bibliografice.— *Șezătoarea,* vol. VII, nr. 1, 5—6, 8, 9—10 cu continuare în vol. XI, nr. 7—8, 9 (1903), vol. XII (1912), XIII (1913), XIV (1914) și XV (1915).

1903 — Credințl despre animale.— *Șezătoarea,* vol. XI, nr. 7—8.

1904 — Folclorul și justiția.— *Șezătoarea,* vol. XII, nr. 3—5; Instrucțiuni și chestionar pentru culegerea materialului de folclor. Ministerul Instrucțiunii.

1905 — Avocat la Fălticeni; procuror la Rîmnicul Sărat; prefect al județului Suceava.

1906 — O colecție de folclor. Extras din volumul „Omagiu profesorului P. Poni". Iași, 1906. Republicat în *Șezătoarea,* vol. X, nr. 1—2 (1907)

1907 — Însemnări.— *Șezătoarea,* vol. X, nr. 5—6 cu continuare în vol. XIV (1914); Scoate împreună cu Mihail Sadoveanu revista de culturalizare a maselor „Răvașul poporului".

1909 — Datinile noastre la naștere.— Biblioteca Minervei, nr. 33. București, 1909; Zmei și zîne.— Biblioteca populară „Socec", nr. 85—86, București, 1909. Republicat cu titlul „Povestea lui Făt-Frumos", 1927.

Scanned with OKEN Scanner

1909—1911 — Inspector agricol.

1910 — Un om susceptibil și foarte irascibil.— Noua revistă română, vol. VII, nr. 12; Datini din Rotopănești.— *Șezătoarea,* vol. XI; Povești.— Tot acolo; Povestea lui frunză verde (împreună cu replica lui Th. D. Speranția și ale altora). Tot acolo; Datinile noastre la nuntă.— Biblioteca Minervei, nr. 72, București, 1910.

1912 — Pepelea sau tradiciuni năciunare românești culese de T. Stamati.— *Șezătoarea,* vol. XII.

1913 — Filosofia babelor (o carticică din 1847).— *Șezătoarea,* vol. XIII; Legenda arborilor îmbrățișați.— *Șezătoarea,* vol. XIII și în Analele Academiei Române, 1942; O propunere.— Calendarul revistei „Ion Creangă" (Pentru o societate a folcloriștilor).

1915 — Pomul de Crăciun.— *Șezătoarea,* vol. XV; Material de folclor din zilele noastre.— Tot acolo; Botanica populară.— Tot acolo; Credințî și superstiții ale poporului român.— Academia Română, 1915; Botanica poporului român. Fălticeni, 1915 (În colaborare cu M. Lupescu).

1916 — Da, ca să-ți dea Dumnezeu îndoit (basm.)— *Șezătoarea,* vol. XXIII, nr. 12; Un gromovnic manuscris.— *Șezătoarea.* vol. XXIV, nr. 1; Leacuri.— *Șezătoarea,* vol. XXIV, nr. 3—4.

1922 — Tudor Pamfile.— *Șezătoarea,* vol. XXX, nr. 1; După 30 de ani.— *Șezătoarea,* vol. XXX, nr. 3—4; Despre descîntece. Șezătoarea, vol. XXX, nr. 6 cu continuare în vol. XXXI, nr. 1—2, 4, 5—6, 7—8, 11—12 (1923) și vol. XXXII, nr. 1—3, 4—6, 7, 8—9, 10—12 (1924).

1923 — Dr. Urban Jarnik.— *Șezătoarea,* vol. XXXI, nr. 1—2; Muzeul limbii române. Muzeul de istoria medicinei și farmaciei în România.— *Șezătoarea,* vol. XXXI, nr. 3; Rugăciune împotriva vrăjmașilor.— *Șezătoarea,* vol. XXXI, nr 9—10; De la alții despre noi.— *Șezătoarea,* vol. XXXI, nr. 11—12.

1924 — O lămurire.— *Șezătoarea,* vol. XXXII, nr. 10—11.

1925 — Partea sufletului, un vechi obicei juridic al poporulu român. Fălticeni, 1925; Societatea de folclor.— *Șezătoarea,* vol. XXXIII, nr. 10—12.

1926 — Cronica.— *Șezătoarea,* vol. XXXIV, nr. 3—4,

Scanned with OKEN Scanner

9—10, 11—12 cu continuare în vol. XXXV, nr. 9—10, 11—12 (1927), vol. XXXVI, nr. 2—4, 5—7, 11—12 (1928) și vol. XXXVII (1929), Congres și expoziție de artă populară.— *Șezătoarea*, vol. XXXIV, nr. 9—10.

1927 — O colecție de cintece.— *Șezătoarea*, vol. XXXV, nr. 9—10; Cimilituri poloneze.— Tot acolo.

1928 — Participă la lucrările primului Congres internațional de artă populară de la Praga cu o comunicare despre încrustarea ouălor de Paști în România.

1931 — Apare prima colecție europeană de impreciații *Descîntecele românilor*, București, 1931; Indicele analitic și alfabetic al celor 25 volume din revista „*Șezătoarea*", Fălticeni, 1931; L'ornamentation des oeufs de Pâques chez les Roumains.— Travaus du I-er Congrès des arts populaire. Prague, 1928, Paris, 1931.

1932 — „*Șezătoarea*". Povestea vieții unei reviste de folclor.— Anuarul Arhivei de folclor. Cluj, 1932.

1933 — Noțiuni de folclor. București, 1933.

1935 — Între noi și induanii din America de Nord.— *Izvorașul*, vol. XIV, nr. 6.

1936 — Întru apărarea folclorului nostru.— Adevărul literar și artistic, vol. XV, nr. 82.

1937 — Persistențe păgînești în datinile noastre.— Revista fundațiilor regale, vol. IV, nr. 1; Ouăle de Paști. Studiu de folclor.— *Studii și cercetări*, vol. XXX. București, 1937.

1938 — Les peuples balkaniques dans le folklore roumain.— Revue internationale des Etudes balkaniques III-e année. Tom II(6). Beograd, 1938.

1939 — Dragostea în poezia populară.— Revista Fundațiilor regale, nr. 8.

1940 — Membru de onoare al Academiei Române; Învățătorul folcloriști.— Cuvinte folositoare. Seria C, nr. 93. București, 1940.

1941 — Șerpele de casă. Cercetări de folclor.— Analele Academiei. Memoriile Secției literare. Seria III. Tom XI. Memoria I. București, 1941.

1942 — Popoarele balcanice în folclorul român.— Analele Academiei Române. Memoriile Secției literare. Seria III. Tom XI. Memoria 4. București, 1942; Legenda arborilor îmbrățișați.—

Scanned with OKEN Scanner

Tot acolo. Memoria, 6; Legende populare: Privighetoarea.— Gazeta cooperatorului, nr. 1—4, Legenda ciocănitoarei.— Idem. nr. 5—6, Uliul.— Idem. nr. 9—10. Continuă în 1943 în aceeași publicație: Legenda cucului, nr. 3—4 și Legenda ciocîrliei în numerele din iulie-august.

1943 — Meșteșugul văpsitului cu burueni.— Cunoștințe folositoare. Seria B, nr. 22. București, 1943.

1945 — M. Gaster și folclorul românesc.— Anuarul Arhivei de folclor, vol. VII.

1951 — La 19 martie la București Artur Gorovei se stinge din viață.

1969 — Îi apare studiul „Folcloristul Alexiu Viciu".— Revista de etnografie și folclor, nr. 5.

Bogată și variată, opera lui Artur Gorovei, clasic necontestat al folcloristicii românești, vădește o largă deschidere spre ansamblul manifestărilor spirituale ale poporului nostru. Țăranul român i se înfățișează ca un depozitar al unei uimitoare științe asupra vieții, al unei milenare înțelepciuni, ca plăsmuitor al unei largi game de datini și obiceiuri.

Iordan Datcu.
Introducere la Artur Gorovei,
Literatură populară, Vol. II,
București, 1985, p. XIV.

Scanned with OKEN Scanner

Noțiuni de folclor

CE ESTE FOLCLORUL

În amurgul senin al unei zile de vară, pe malul unui lac, sub ramurile parfumate ale unui tei care-și lăcrămează petalele, un om cu o vastă cultură enciclopedică, un savant înarmat cu toată știința veacului, contemplează natura.

Tot ce vede în juru-i: apa albăstrie cu frunzele nufărului în floare, dealurile din zarea depărtată, după care scapătă soarele „ca o vatră de jăratec", păsărelele care-și grăbesc zborul spre cuiburi, apoi bolta cerului azurat, pe care, încetul cu încetul, se ivesc stelele, ca niște copii sfioși, pe care luna, la celălalt capăt al orizontului, vrea să-i mistuiască în lumina ei — tot ce vede omul acesta, în în jurul lui, îi sugerează gînduri care-i descopăr tainele lumii.

Savantul acesta, pentru care nimic nu-i învăluit în giulgiul misterului, asistă, ca un împărat la o mare serbare, la defilarea, pe dinaintea minții lui, a tuturor cunoștințelor acumulate, în curgerea atîtor veacuri de muncă neinteresată și nerentabilă.

Ca într-un film de cinematograf, pe care numai el știe să-l vadă, i se perindează miliardele de veacuri în care s-a înfiripat Universul, pe o sfărmătură a căruia ne frămîntăm noi, oamenii, cu toate patimile și nimicniciile vieții noastre.

El știe totul. Știe cum s-au făcut pămîntul, și soarele, și luna, și stelele. El știe rostul tuturor vietăților de pe pămînt și al celor din văzduh, și al tuturor vietăților pe care ochiul nostru nu le poate prinde. El știe

Scanned with OKEN Scanner

rostul petelor din soare și cunoaște, pe de rost, numele tuturor munților din lună.

Știința nu are nimic de ascuns pentru el: „Universul fără margini e în degetul lui mic".

În ființa savantului acestuia s-ar putea simboliza „Știința", pe care el a smuls-o din mii și mii de volume, pe care numai el știe să le dezlege, și rostul cărora poate să-l priceapă numai el.

Tot ce știe omul acesta, nu am greși dacă am spune că este o știință „oficială". Este oficială, pentru că e consemnată în manualele școlare.

Datele științei oficiale nu pot să fie contrazise, măcar că un adevăr de astăzi a fost ieri o nerozie, și ar putea să fie o utopie, o vechitură, mîne. Nestabilitatea multora dintre teoriile științifice este inerentă. Cine știe cîte dintre legile pe care astăzi le credem eterne nu vor fi cîndva răsturnate de către un savant care s-ar ivi.

Știința aceasta, pe care ni îngăduim să o numim oficială, este creația unor anumiți indivizi, unor personalități marcante, cu care se mîndresc anumite popoare și în timpuri anumite; știința aceasta nu are nimic comun cu mulțimea: este o operă individuală, nu una colectivă. De aici diversitatea unora dintre teoriile științifice despre același obiect, și variabilitatea lor în timp.

La cîțiva pași mai departe de savantul acesta, privește același peisaj un om, răzimat pe un băț încrestat de mîna lui, un om despre care, comparat cu savantul de alături, am fi în drept să exclamăm: „Cîtă depărtare, Doamne, de la vierme pîn' la astru!"

E un sătean, unul dintre cei mulți care dăinuiesc încă în țara noastră; un om în vîrstă, care nu știe carte, nu a umblat prin lume — va fi fost și el, doară, de două ori la moară și o dată la tîrg —, un om a cărui judecată nu este influențată de civilizația, de cultura orașelor.

Omul acesta are și el multe cunoștințe despre ale lumii, care se perîndă în mintea lui, simultan cu meditațiile savantului: gîndesc amîndoi, în același timp, despre același lucru.

Dar cîtă deosebire între gîndurile amîndurora!

Săteanul nostru știe și el cum s-a format lumea, dintr-un ou cosmic, știe că, plutind pe apele nemărginite, Dumnezeu și Dracul, acesta din urmă s-a scufundat în fundul mării, și din mîlul ce i-a rămas sub unghii s-a făcut pămîntul. Știe că din lut a creat Dumnezeu pe Adam, și din coasta lui pe Eva, prima femeie. Despre peștii din ape, despre paserile din văzduh, despre fiarele din pădure

Scanned with OKEN Scanner

și despre animalele din curtea lui, despre tot ce-i în jurul casei lui, el știe lucruri extraordinare: de cine, cum și pentru ce au fost create fiecare. În lună, cînd se uită, el vede imaginea lui Cain omorînd pe fratele său Abel; luna, care alunecă alene pe bolta cerului, pentru el nu este un corp rece și nesimțitor, este o ființă vie, ca și soarele și stelele, avînd patimile lor. O stea care cade este sufletul unui om care moare în clipa aceea. Sfîntul Soare se supără dacă o gospodină, cînd își mătură casa, îi aruncă în față gunoiul. Cînd oamenii devin prea păcătoși, se întristează și soarele, se tulbură și se întunecă, precum tot din pricina răutății oamenilor pămîntul se clatină.

Tot, dar absolut tot ce există pe lume, are explicare pentru el, și rațiunea de a fi.

Boala, oricum s-ar manifesta, este lucrarea diavolului pe care, dacă l-ai alungat din cele „99 de închieturele" cîte are trupul omului, în care se poate ascunde, bolnavul se vindecă. Pe diavol știu să-l alunge babele prin descîntece, și tot ele pot să-ți dea sfaturi ca să fii pus la adăpost de influența lui: cînd bei apă din cofă, să sufli asupra ei, ca să nu-l înghiți. Și cîte, cîte altele!

Omul acesta e foarte superstițios. Fiecare act al vieții lui este legat de o superstiție.

Omul acesta are datinile și obiceiurile lui, păstrate din străbuni, și de la care nu se abate; el e „păstrător de legi și datini". Nașterea, copilăria, juneța, bărbăția și bătrînețea lui se petrec la fel, cum le-au petrecut și străbunii lui, care nici ei nu s-au ținut de moda epocii, ca lumea din orașe, ce se ține pînă și de moda zilei, și de care săteanul se deosebește în mod fundamental, în toate manifestările vieții lui: sînt două popoare cu două civilizații distincte, dacă nu și diametral opuse.

Omul acesta își construiește casa după niște reguli de arhitectură ale lui, care corespund la toate cerințele climei în care trăiește; viața lui de gospodar se împacă anevoie cu inovațiile cele mai raționale și mai necesare ale timpului, numai din pricina că în toate manifestările vieții lui el se conduce de lozinca: „așa am apucat de la părinți".

Omul acesta are o viață afectivă intensă, cu toată aparența de nepăsare, de indiferență pe care i-am putea-o bănui. El are nevoi sufletești pe care și le satisface cu propriile lui mijloace. El are cîntecele lui, și de jale și de veselie; are dansurile lui speciale și o comoară nesfîrșită de strigăte în joc, parte integrantă din dansuri.

Scanned with OKEN Scanner

Arta o cultivă omul acesta. Casa și portul lui sînt împodobite cu lucruri pe care le indiviază orășenii, și dacă nu pot sau n-au vreme să le imiteze, măcar le colecționează — un sport. Scorțurile, țesăturile, sculpturile lui în lemn, olăria, ornamentația ouălor de Paști, și cîte alte obiecte nu formează tezaurul artei populare.

De o viață intelectuală omul acesta nu-i străin. Imensul material intitulat „literatură populară" este creația lui; cîntecele de leagăn, jocurile copilărești, doinele, cimiliturile, orațiile de nuntă, baladele, bocetele, poveștile, legendele, tradițiile istorice, atîtea izvoare de frumusețe artistice, scînteieri ale unei inteligenți, care trece de limita omului comun.

Omul acesta păstrează, ascunse în mintea lui, așa de multe cunoștințe, moștenite din străbuni, o comoară pe care o transmite la acei cu care-și duce traiul împreună, și o lasă moștenire generațiilor viitoare.

Spre deosebire de știința savantului, știința săteanului acestuia nu-i variabilă. Ceea ce crede el astăzi despre creația lumii, de pildă, au crezut părinții lui, au crezut moșii și răsstrămoșii lui, cu mii și mii de ani în urmă.

Cunoștințele acestea ale săteanului, chiar dacă la începutul omenirii au izvorît din mintea unui individ determinat, nu pot să fie considerate creația unei personalități, ca știința pe care o numim oficială; ele sînt operă anonimă și patrimoniul unei colectivități. Colectivitatea aceasta, pentru unele credințe, are proporția unui sat; pentru altele, proporția unui grup de sate, a unei provincii, a unei țări, a unui grup de țări, a unui continent, și sînt credințe comune omenirii întregi, a omenirii de astăzi și a aceleia despre care ni s-au păstrat cele mai vechi amintiri, precum ar fi credința despre existența celor două genii care-și dispută stăpînirea lumii: geniul Luminii și al Întunericului, al Binelui și al Răului, genii personificate la popoarele ortodoxe prin ceea ce noi numim Dumnezeu și Dracul.

Toată știința aceasta despre ale lumii, tot acest patrimoniu colectiv, moștenit din gură în gură, din generație în generație, nealterat de influența civilizației și a culturii cărturărești, este ceea ce constituie un material de studii și o știință care se numește *Folclor*.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvîntul „folclor" este o creație relativ nouă.

Pentru prima oară cuvîntul „folk-lore" apare în numărul de la 22 august 1846 al revistei *Athenaeum* din Londra. Arheologul Wiliam J. Thoms, într-o scrisoare semnată cu pseudonimul „Ambrose Merton", propune ca acest cuvînt să fie întrebuințat pentru a exprima ceea ce în limba engleză era cunoscut sub numele de „antichități populare" (popular antiquities), sau „literatura populară", deși este mai mult o știință decît literatură.

Cuvîntul este un nume compus din două cuvinte saxone: *folk*, care însemnează „popor", și *lore* — „știință", adică: *the lore of the people* — știința poporului[2].

Cuvîntul a fost adoptat îndată de savanții scandinavi, apoi de savanții finlandezi, ruși etc.; savanții de limbă latină l-au adoptat mai cu greu. În Spania și în Portugalia, unde mai tîrziu s-au întreprins studii științifice asupra datinilor populare, și unde nu se impusese un alt termen prealabil, adoptarea cuvîntului englezesc nu a întîmpinat dificultăți, cu atît mai mult că relațiile științifice între spanioli sau portughezi și englezi au fost strînse, mai mult chiar de cum erau cu francezii, popor vecin, ai cărui savanți, ca și cei italieni, menținеau expresia „tradiție populară", în considerație că cercetările lor, în acest domeniu, aveau o vechime impunătoare, erau numeroase și prezentau importanță, din punctul de vedere al calității savanților și al publicațiilor lor. În Spania, revista *El Folk-Lore andaluz* apare în 1882, urmată de alte publicații, în care se păstrează termenul folclor. *El Folk-Lore español* figurează în fruntea unei publicații: *Biblioteca de las tradiciones españolas* încă din 1883.

Pe cînd în Anglia funcționa de mulți ani o „Folk-Lore Society", în Franța se înființa o „Société des traditions populaires" și Paul Sébillot, împreună cu H. Gaidoz, fundară în 1887[3] revista *Mélusine*, pe care o intitulară: „Recueil de Mythologie, littérature populaire, traditions et usages", ocolind, în mod ostentativ, expresia folclor, după cum făcu și Paul Sébillot cînd, în 1885, fundă *Revue des traditions populaires*, care a continuat, sub această numire, pînă la sfîrșit, în 1916.

O altă revistă de folclor din Paris se numea *La Tradition*, și în zilele noastre funcționează, tot în Paris, o „Société francaise d'Ethnographie", care scoate un buletin intitulat: *Revue d'Ethnographie et des traditions populaires*, deși publică și un material de folclor pur.

Scanned with OKEN Scanner

Abia în 1929 apare la Paris o *Revue de Folklore français*.

Una dintre cele mai interesante colecții de folclor din toată lumea, editată de librăria Maisonneuve din Paris, e intitulată *Les littératures populaires de toutes les nations*, cu subtitlul: „Traditions, légendes, contes, chansons, proverbes, devinettes, superstitions". Dar pe cînd unii autori ai volumelor care compun această celebră colecție mențin titlurile de „coutumes populaires", și altele identice, alți autori ai aceleiași colecții întrebuințează în lucrările lor cuvîntul folclor.

Așa, volumul XV, lucrarea lui I. Vinson, tipărită în 1883, este *Le Folk-Lore du pays basque;* în 1888, vol. XXVII al lui C. Baissac, este *Le Folk-Lore de l'île Maurice,* precum vol. XIX, tipărit tot în 1888, se intitulează: *Le Folk-Lore des Hautes Vosges,* de L. F. Sauvé, vol. XXXI, din 1894, ad d-lor Georgiakis și Léon Pineau este *Le Folk-Lore de Lesbos:* vol. XXXIII-XXXIV al d-lui A. Orain este *Le Folk-Lore de l'Ille-et-Vilaine.* Însuși Paul Sébillot își intitulează *Le Folk-Lore des pêcheurs* vol. XLIII din această colecție, apărut în 1901; *Le Folk-Lore de la Beauce et du Perche* sînt vol. XLV — XLVI ale d-lui F. Chapiseau, tipărite în 1903. Volumele II și III din seria nouă a acestei colecții sînt *Le Folk-Lore du Dauphiné*, lucrarea savantului Arnold van Gennep.

S-au făcut în Franța încercări de a se înlocui denumirea „tradiții populare", sau „literatură populară", prin altele, care să corespundă mai exact noțiunii folclor. S-a încercat numirea de „Démopsychologie", apoi acea de „Anthropopsychologie", și chiar acea de „Mythographie", dar s-a renunțat la ele. În 1877, Gaston Paris, la o întrunire „des dîners de Ma mére l'Oye", care trebuia să se numească „Dîner du Folk-Lore français", propuse termenul „ouidire", care se găsește în Rabelais, pentru a înlătura termenul folclor. Asupra acestei denumiri nu a mai insistat el însuși, dîndu-și samă că dacă ar fi bun cuvîntul ca substantiv, ar fi o barbarie întrebuințarea expresiilor „ouïdiristes" în loc de „folkloristes", sau „ouïdiristiser" în loc de „folkloriser", după cum aceleași neajunsuri prezenta o altă denumire care se propunea, acea de „gai savoir".

Alți doi folcloriști, Carnoy și de Beaurepaire-Froment, au încercat să introducă termenul „traditionnisme", cu adjectivul „traditionniste", ceea ce a provocat vii discuții.

Tradiție, tradiționism și *tradiționist* sînt cuvinte susceptibile de un sens politic, ar putea să însemneze nu numai

Scanned with OKEN Scanner

studiul moravurilor şi al obiceiurilor tradiţionale, dar o atitudine mintală şi politică, prin care se opune tradiţia, sau cutare tradiţie particulară, privind inovaţiile ca un contrar al tradiţiei. Şi pentru că tradiţia se măreşte într-una, pentru că anii trec, pe cînd inovaţiile se opun veşnic tradiţiei, prin faptul chiar că inovaţiile sînt ceva nou, riscul unei confuzii era neplăcut acelora care doreau să studieze faptele populare în afară de orice sistem politic. Se poate vedea un fenomen de acelaşi gen cu privire la regionalism, care se apropie de folclor pe multe părţi, dar cuprinde şi studiul altor elemente ale vieţii populare, ca elementele economic, demografic, urbanist etc. (Arnold van Gennep, *op. cit.*, p. 9).

Specialiştii francezi recunoşteau multele avantaje pe care le prezenta termenul folclor, prin scurtimea, prin sonoritatea şi elasticitatea semnificaţiei lui. Din el se puteau crea substantivul şi adjectivul „folkloriste", adverbul „folklorquement" şi termenul „folklorisme", de asemenea verbul „folkloriser", cu toate formele lui.

În 1885, contele de Puymaigre tipări un volum intitulat *Folk-Lore*, şi expunea în modul următor raţiunea de a întrebuinţa acest termen: „Folk-Lore cuprinde în aceste opt litere poeziile populare, tradiţiile, basmele, legendele, credinţele, superstiţiile, obiceiurile, cimiliturile, proverbele, în fine, tot ceea ce are legătură cu naţiunile, cu trecutul lor, cu viaţa lor, cu opiniile lor. Era necesar de a exprima această mulţime de subiecte fără perifraze, şi s-a împrumutat un cuvînt străin căruia s-a convenit a i se da o aşa de vastă accepţiune."

Cu toate acestea, probabil că numai şovinismul influenţa pe savanţii francezi să nu accepte, în dicţionarul lor, termenul folclor, care, însă, a răzbit, şi însuşi Paul Sébillot, care şi-a menţinut titlul de „tradiţii populare" al revistei lui, cînd a fost vorba să-şi intituleze marea sa lucrare, rezultatul muncii unei vieţi întregi, a fost nevoit să numească *Le Folk-Lore de France* cele patru volume tipărite în 1904.

Sub influenţa Franţei, în Belgia, revista *Wallonia*, care a început să apară la Liège, în 1893, publicată de d-nii O. Colson. Jos. Defrecheux şi G. Willame, era un „recueil de littérature populaire", pe cînd „Société du Folklore wallon" edita revista *Bulletin de Folklore*.

În Italia, de asemenea, se boicota termenul folclor, unde Stanislas Prato propunea expresia „Demologie". Revista de folclor scoasă în Palermo, în 1882, de G. Pitrè

Scanned with OKEN Scanner

și S. Salomone-Marino, se numește *Archivio per lo studio delle tradizioni popolari*, după cum și Angelo de Gubernatis, la 1893, scoate *Revista delle tradizioni popolari italiane*, organ al Societății naționale „per le tradizioni popolari italiane". O altă revistă de folclor din Italia, *Il volgo di Roma*, este „raccolta di tradizioni e costumanze popolari".

În Elveția există o „Société suisse des traditions populaires", cu o revistă trimestrială intitulată *Archives suisses des traditions populaires*, care apare și astăzi, sub direcția d-lui prof. dr. Ed. Hoffmann-Krayer, redactată de d-nii dr. Hans Bächtold-Stäubli și dr. Jean Roux.

Cei mai recalcitranți dintre folcloriști sînt germanii care nu renunță la termenul „Volkskunde".

Încă în 1828, germanii aveau la Stuttgart revista *Das Ausland*, care era „Wochenschrift für Erd-und Volkerkunde". În 1890 se fundează la Berlin societatea „Verein für Volkskunde", cu revista *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*.

În Olanda se întrebuințează, ca și în Germania, termenul „Volkskunde", cu acest titlu a apărut la 1888, în Gand, o revistă flamandă, *Volkskunde*, care însă avea ca subtitlu: „Tijdschrift voor nederlandische Folk-Lore."

Astăzi, însă, atît în Europa cît și în țările Americii, termenul folclor este îndeobște întrebuințat, cu o singură excepție: Germania și Austria, care mențin pe Volkskunde al lor. Dar și la dînșii, cu toate acestea, se prezintă o anomalie, pe care se vede că nu pot să o înlăture: deși din „Volkskunde" au creat un derivat „volkskundlich", sînt nevoiți să întrebuințeze termenul „folklorist", pentru a designa pe acel care se ocupă cu folclorul, și cel mult scriu cuvîntul cu forma germanizată: „Volklorist".

* * *

Expresia *tradițiuni populare* a fost întrebuințată la noi de primii culegători.

Doctorul T. Stamati, prin anul 1840,[4] a tipărit într-un calendar din Iași o colecție intitulată: *Pepelea sau tradiciuni năciunare românești, culese, înorînduite și adăogite*. Este o adevărată culegere de folclor, făcută de un cărturar conștient de importanța materialului dat de el la iveală.

Din calendar, *Pepelea* a fost extras într-o broșură, începînd cu pagina 105, și pe dosul coperții s-a adăugat o

Scanned with OKEN Scanner

Precuvîntare, în care Stamati scrie: „Tradițiile sau trădăciunile naționale sînt o oglindă cu ceață în care agerul istoric zărește trecutul unei nații.

Din aceste trădăciuni putem încheia despre originea și despre feluritele trepte de cultură sau de barbarie, despre multe prefaceri și strămutări locale, despre limbă, obiceiuri și religiune, cu un cuvînt, despre întregul caracter al unui popor.

Multe din trădăciunile românești cuprinzîndu-se în aventurile lui Pepelea, am socotit că aceste adunate și modificate încît moralul și buna cuviință să ierte, vor fi primite cu îngăduință."

Prima revistă specială de folclor, *Șezătoarea*, care a apărut la Fălticeni, în 1892, avea ca subtitlu: „Revista pentru literatură și tradițiuni populare", și numai din 1908 s-a intitulat: „Revistă de folclor".

Cel întîi om de știință la noi care a întrebuințat cuvîntul folclor a fost Hașdeu, în ale sale *Cuvente den betrani*, cele două volume tipărite în 1878—1879.

La 1893, Elena Sevastos, care fusese premiată de Academia Română pentru lucrarea sa *Nunta la români*, scoate publicația *Rîndunica*, pe care o intitulează: „Revistă critică, literară și folcloristică", și toate celelalte reviste care publicau și material de folclor, iar unele menite anume pentru acest soi de material, ocolesc cuvîntul folclor.

Profesorul universitar Aron Densușianu scoate în Iași, în 1893, *Revista critică-literară*, în programul căreia intră articole asupra „datinelor noastre populare"; revista *Ion Creangă*, ce apare la Bîrlad în 1908 sub direcția lui Tudor Pamfile, publicație exclusiv pentru folclor, este „Revistă de limbă, literatură și artă populară", ca și *Doina*, revistă care apare în 1928, sub direcția preutului P. G. Savin, în comuna Jorăști, județul Covurlui.

O lucrare eminamente de domeniul folclorului, făcută chiar în vederea obținerii unei catedre de folclor la Universitatea din București, de Th. D. Speranția, tipărită în 1904, este intitulată: *Introducere în literatura populară română*, deși primul paragraf al cărții definește astfel literatura populară: „Sub numele de literatură populară se înțelege totalitatea acelor producții ale minții omenești, care se păstrează prin tradiție orală și sînt produse de autori necunoscuți", ceea ce ar fi o definiție a folclorului.

Scanned with OKEN Scanner

Termenul de „folclor“ îl întrebuințează alte reviste ce apar.

La 1912 apare *Ghiluşul,* revistă „folcloristică“, în comuna Balota, județul Dolj, editată de Șt. St. Tuțescu; la 1919, preutul Gh. N. Dumitrescu-Bistrița scoate în comuna Bistrița, județul Mehedinți, o „revistă muzicală populară“, intitulată *Izvoraşul,* care, începînd cu anul IV, în 1922, devine „Revistă de muzică, artă populară şi folclor“; în Blaj, în ianuarie 1923, apare *Comoara satelor,* „revistă lunară de folclor“, sub direcția d-lui Traian German; tot în Ardeal, în Gherla, apare la 1924 *Scînteia,* revistă „literară, științifică și de folclor a Societății de lectură «Ion Creangă» a elevilor liceului «Petru Maior» din Gherla“; *Suflet oltenesc,* „culegeri și cercetări folcloristice“, este revista care apare în 1927 sub direcția preutului Teodor Bălăşel, în comuna Plenița, județul Vîlcea, ca organ al tovărăşiei folcloriştilor olteni; în Bucovina, în iunie 1931, apare primul număr din *Țara fagilor*, „revistă de literatură şi folclor“, sub direcția d-lui Constantin Milici, în comuna Soloneț, județul Suceava. Revista *Tudor Pamfile* din Dorohoi, redactată de dr. Econom D. Furtună, în 1923, cînd a apărut, avea ca subtitlu: „Revistă de limbă, literatură şi artă populară“, şi cu începutul anului II devine „Revistă de muzică, artă populară şi folclor“, pentru ca în septembrie 1926 să se reîntoarcă la subtitlul de la început.

DOMENIUL FOLCLORULUI

Cum trebuie înțeles folclorul? Care este domeniul lui?

La începutul cercetărilor folcloristice, domeniul acestei științe noua era acela indicat de Paul Sébillot, care-l definea astfel: „Un fel de enciclopedie a tradițiunilor, a credințelor şi a obiceiurilor claselor populare, sau a națiunilor puțin înaintate în evoluție, cu repercusiunile reciproce ale literaturii orale şi ale literaturii cultivate; este examenul survivențelor care, după cum a demonstrat studiul preistoriei comparat cu starea socială similară a unor triburi, se urcă, adeseori, pînă la primele timpuri ale omenirii, şi s-au conservat, mai mult sau mai puțin alterate, pînă la popoarele cele mai civilizate şi uneori, în mod inconştient, chiar la spiritele cele mai cultivate“. (*Revue d'anthropologie,* seria a treia, 1886, p. 293.)

Scanned with OKEN Scanner

Un alt folclorist marcant, A. Gitée, în 1885, determina ca obiect al folclorului: „Tradiția populară, în accepția cea mai largă a cuvîntului, cuprinzînd astfel tot ceea ce se transmite în popor din veac în veac. Tradiția se prezintă sub formele cele mai diverse: cîntec popular, poveste sau legendă, proverb, dicton sau formuletă, credință sau superstiție." (*Revue de Belgique*, LIV, 1886, p. 225—226.)

Englezii, pentru care, la început, obiectul folclorului era o „știință a tradiției", trebuind să se ocupe cu adunarea și studierea materialului păstrat în popor din generație în generație, tradiții, obiceiuri, credințe, superstiții, cîntece, povești, au lărgit mai pe urmă domeniul folclorului, introducînd și cercetările asupra artei și industriei populare, și chiar asupra limbii, ceea ce s-a admis și de folcloriștii germani[5].

Savanții germani au întrecut, în concepția lor despre folclor, pe englezi și pe francezi. „Weinhold cerea folcloristului să cerceteze nu numai producțiile populare, ca basme, poezii, credințe, obiceiuri, superstiții, ci și modul de trai al poporului de jos (indeletnicirile lui, portul, locuința etc.). precum și particularitățile lui fizice, și chiar graiul. Weinhold nu făcea aici decît să dezvolte punctul de vedere pe care-l formulase cu altă ocazie, cînd definise folclorul: «studiul tuturor manifestațiilor de viață ale poporului de jos»"[6].

Definiția lui Weinhold a dat naștere la discuții între savanții germani. Unii au adoptat-o în întregime, alții au fost de părere că astfel conceput folclorul ar încălca domeniul altor discipline. „Astfel A. Dieterich elimineză din cercetările folcloristice informațiile asupra artei populare și portului de la țară, observînd că acestea pot într-adevăr să servească uneori folcloristului, dar nu trebuie să fie obiectul special de investigație al lui. Tot astfel K. Voretzsch, într-o comunicare făcută acum cîțiva ani la congresul filologilor și profesorilor germani, a insistat asupra exagerărilor în care cad cei mai mulți și a propus să se renunțe în studiile de folclor la chestiuni ca arhitectura populară, îmbrăcămintea ș. a."[7]

D-l Ovid Densusianu, în lucrarea menționată, cu competența ce i se cunoaște, în această materie, documentează astfel concluzia la care ajunge:

„S-a afirmat de la început și se repetă mereu că scopul folclorului este de a ne arăta felul propriu de a simți al unui popor, viața lui sufletească în toate manifestațiunile ei mai caracteristice, și așa cum se resfrîng

Scanned with OKEN Scanner

în diferitele lui producțiuni păstrate din timpurile cele mai vechi. Folclorul este chemat prin urmare să ne ducă la stabilirea de fapte psihologice, și de aceea orice culegător de basme, poezii populare, credințe ș. a. trebuie să vadă în materialul adunat contribuțiuni prețioase, sigure, pentru concluziuni de etnopsihologie.

Dacă acesta este obiectul investigațiunilor folclorice, rămîne să vedem întrucît ele — așa cum sînt făcute azi — își ating ținta.

Folcloriștii singuri au constatat că cele mai multe din motivele populare se întîlnesc, aproape neschimbate, la toate popoarele; ce povestește țăranul nostru povestește și țăranul din alte părți, ori chiar sălbatecul din Africa și din America. Basmele cu deosebire circulă din loc în loc, cu aceleași fapte fantastice, cu aceiași eroi legendari — uneori chiar cu aceleași imagini, cu aceleași expresiuni, și asemănările acestea merg adeseori dincolo de timpul de azi, pot fi urmărite pînă în epocile cele mai îndepărtate —,se știe că mare parte din poveștile noastre erau cunoscute și vechilor locuitori ai Indiei, și egiptenilor și grecilor. Aceeași constatare și pentru multe din credințele, obiceiurile, superstițiile actuale, așa că întrebarea firească pe care trebuie să ne-o punem este: poate servi asemenea material la concluziuni psihologice sigure, la aprețieri temeinice asupra sufletului unui popor? Dacă am răspunde da, ar urma că psihologia țăranului nostru este aceeași cu a vechiului egiptean ori a grecului din antichitate, pentru că constatînd o uniformitate de motive populare trebuie să admitem implicit și o uniformitate de dispoziținni sufletești. Nimeni însă nu poate admite așa ceva, și totuși la această concluziune sîntem duși dacă stăruim în felul de pînă acum de a înțelege folclorul.

Sînt fără îndoială și povestiri care se întîlnesc numai la unele popoare, găsim cîteodată chiar în motivele stereotipe amănunte caracteristice, locale, un fel de a-și reprezenta lucrurile propriu unui popor, dar nici aceste elemente — prea sporadice ori prea vagi — nu ne autorizează să vedem în ele temeiuri pentru deducțiuni precise, categorice.

O parte de superioritate din acest punct de vedere au desigur poeziile populare. Aici elementul psihologic, individual ori colectiv, caracteristic unei anumite grupări etnice, iese mai bine în evidență și poate fi luat mai mult în samă la stabilirea de diferențieri sufletești. Să nu uităm

Scanned with OKEN Scanner

însă că și în poezia populară sînt motive care nu sînt circonscrise între anumite granițe, că teme comune circulă la mai multe popoare, vecine ori îndepărtate, că împrumuturi numeroase de subiecte poetice s-au făcut de la unii la alții, așa că prezența lor într-o anumită regiune nu poate spune tocmai mult, nu poate îndreptăți concluziuni de natură psihologică pe care să se poată pune mult preț. Nu trebuie de asemenea pierdut din vedere că unele poezii se păstrează în popor prin obicei, prin puterea tradiției, continuă să fie cîntate chiar atunci cînd nu mai corespund unui mod special de a simți, concretizat în ele.

În fața unui asemenea material, prea uniform ori prea sărac, mai poate fi vorba de cercetări psihologice în care să ni se dea icoana sufletească întreagă a unui popor, tot ce-l impresionează și-i stăpînește gîndul, tot ce călăuzește viața lui de fiecare zi, de fiecare clipă? Să nu ne mirăm dar că cu toată grămada de culegeri populare care s-au făcut de atîția ani, și la noi și aiurea, nu s-a ajuns să se dea, sub raporturile psihologice, nimic temeinic, nici o sinteză care să justifice necesitatea atîtor fapte înșirate în mii de volume și să ne convingă că folclorul a ajuns să realizeze ce i se cere, a trecut de perioada dibuirilor și s-a îndrumat pe calea adevărată.

Renunțînd deci să mai credem în temeinicia formulei aplicate pînă acum, încetînd de a ne mai iluziona cu păreri care au fugit de controlul criticii, care este noul punct de razim pe care vom putea aşeza mai bine cercetările viitoare, spre ce alte orizonturi va trebui să ne îndreptăm pentru ca să emancipăm și folclorul de concepțiuni învechite și de metode sterpe?

Printr-un defect de optică — obișnuit mai ales cînd o specialitate începe să se constituie alături de altele — folcloriștii n-au văzut în jurul lor decît o parte din mulțimea de fapte ce așteptau să fie luate în samă. Mulțumiți cu atît, ei au continuat să se preocupe de aceleași veșnice manifestațiuni care li se păreau mai demne de înregistrat, și cînd au venit în atingere cu poporul, au uitat un lucru elementar, așa de evident că te miri că a putut fi pierdut din vedere. Au uitat anume că cineva nu trăiește numai din ce moștenește, ci și din ce adaugă pe fiecare zi în sufletul lui, și că aceasta este mai ales partea ce merită să fie explorată. Ca moștenire de sute și mii de ani ni se înfățișează toate basmele, credințele, superstițiile, și tot ca o moștenire trebuie socotite cele mai multe din

Scanned with OKEN Scanner

poeziile populare. Dar oare la atîta se reduc manifestațiunile sufletești ale poporului, acelea în special pe care el și le exprimă prin grai? În viața de fiecare zi, în cercul[8] restrîns al familiei sau cel mai larg al satului, țăranul nu primește impresii de tot felul, sufletul lui nu este mereu atins de realitatea care-l încunjoară? Dacă este prin urmare vorba de a înțelege și reda psihologia poporului de jos, se poate oare trece peste această parte vie, veșnic în mișcare, din ființa lui sufletească, și nu este tocmai ea cea mai interesant de prins, cea mai prețioasă, față de cealaltă, tradițională, prea artificială?

A fost deci o greșeală a folcloriștilor cînd au înlăturat din cercul lor de observațiune părți așa de însemnate din viața, din sufletul celor simpli; pentru constatările psihologice este absolut indispensabil să se dea și acest material, să se culeagă de la țăran, în afară de ce s-a cules de obicei pînă acum, tot ce dînsul exprimă prin grai, tot ce alcătuiește judecata lui asupra diferitelor împrejurări în care trăiește, tot ce crede el despre actualitate.

Precizînd, colecțiunile de folclor trebuie să ne aducă informațiuni din care să se poată vedea ce crede omul de la țară despre cei mai apropiați sau mai îndepărtați de el, cei din satul lui, ori cei de la oraș, despre neamurile străine cu care vine în atingere, despre biserică și școală, despre armată și administrație, despre unele evenimente la care a luat parte, sau despre care a auzit povestindu-se, cum l-au impresionat unele lucruri pe care le-a văzut în afară de satul lui, ce-și mai amintește din copilărie, care personalități însemnate se impun mai mult simpatiei lui, cum și le înfățișează și ce cunoaște din viața lor etc. Numai în chipul acesta putem ajunge să cunoaștem pe țăran așa cum este, în toate prilejurile care pun în lumină felul lui de a gîndi și de a simți, la muncă ori la petrecere, printre ai lui ori printre alții, vesel ori întristat.

Cu alte cuvinte, *folclorul trebuie să ne arate cum se resfrîng în sufletul poporului de jos diferitele manifestațiuni ale vieții, cum simte și gîndește el fie sub influența ideilor, credințelor, superstițiunilor moștenite din trecut, fie sub aceea a impresiunilor pe care i le deșteaptă împrejurările de fiecare zi.*"[9]

„Dînd folclorului această interpretare, nenumărate vor fi foloasele pe care ni le va aduce, și oricine va putea găsi informațiuni mai bogate, nouă, asupra vieții,

sufletului celor care trăiesc mai departe de cultură."[10]

Asupra foloaselor pe care folclorul, astfel conceput, le poate aduce ştiinţei în general, d-l Densusianu spune următoarele:

„Culegerile de folclor în felul arătat, dîndu-ne informaţiuni directe şi sigure asupra sufletului poporului, vor face să ne schimbăm multe păreri, multe prejudecăţi. Pentru noi în special vor fi de mare folos constatările la care vom ajunge pe această cale, pentru că se ştie cît de adînc înrădăcinate sînt şi azi unele credinţe despre cei din popor. Ne-am deprins să vedem pe ţăran altfel de cum este în realitate, să-i atribuim însuşiri pe care nu le are ori să trecem cu vederea peste păcate inerente firii lui. În chipul acesta de a judeca e ceva din uşurinţa obişnuită cu care luăm drept bune afirmări necontrolate ori repetăm mereu ce altora li s-a părut într-o zi adevăr nediscutabil. Se vede însă aici şi un sistem întreg de gîndire, am putea spune general, pentru că a stăpînit despotic minţile din veacul trecut şi dăinuieşte şi azi, sub o formă sau alta, făcîndu-ne să pierdem măsura dreaptă a lucrurilor. Nu este o paradoxă cînd vom spune că în toată mişcarea intelectuală de vreo sută de ani încoace a dominat tendinţa de a falsifica norma după care avem să judecăm valorile sufleteşti. Sub influenţa unor concepţiuni nebuloase şi a unui entuziasm care a degenerat în retorism romantic s-a ajuns să se dea despre cei de jos o icoană zugrăvită în culorile cele mai luminoase, cele mai atrăgătoare; omul simplu, de la ţară, ori de aiurea, ne-a fost prezentat ca o fiinţă înzestrată cu calităţi fără număr, cu un suflet în care natura a lăsat din belşug să cadă sămînţa tuturor gîndurilor şi sentimentelor bune. Înălţîndu-se cei mici, cei umili, s-a căutat în sens opus să se coboare cei care s-au ridicat deasupra mulţimii, au realizat idealuri de *summa humanitas;* niciodată ca în timpurile noastre nu s-a văzut mai multă stăruinţă, uneori inconştienţă, cele mai deseori premeditată, de a se înjosi figurile oamenilor de acţiune superioară din trecut ori de azi; sistematic s-a căutat în viaţa şi opera lor să se descopere puncte întunecoase care să slăbească entuziasmul nostru pentru ei. Între aceste exagerări, între asemenea tendinţe dăunătoare, judecata e chemată astăzi să îndrepte cumpăna şi să înlăture erezile de care ne-am lăsat amăgiţi."[11]

Ca exemplu de folclor astfel conceput, d-l Densusianu reproduce cîteva fragmente din culegerea de texte *Graiul*

Scanned with OKEN Scanner

nostru, publicată de d-sa împreună cu d-nii Candrea şi Speranţia.

Un ţăran din Dolj credea că era mai bine pe vremea turcului, după cum credea şi un ţăran din Tulcea. Motivele: ţăranii nu plăteau bir, păşteau vitele pe unde voiau, tăiau din păduri unde şi cînd voiau.

D-l Densusianu continuă:

„Iată-i dar pe aceşti ţărani spunînd că lumea trăia mai bine pe vremea turcilor, pentru că, după credinţa lor, erau mai puţine sarcini atunci şi fiecare se putea duce pe unde voia cu vitele la păscut. E caracteristică această mărturisire pentru mentalitatea ţăranului nostru: dacă ceva îi turbură socotelile, dacă folosul lui iese micşorat, dintr-o împrejurare oarecare, iată-l răzvrătit, cîrtitor Numai ce-l priveşte direct, ce i se pare pe placul lui, numai aceea există pentru el. Că ţara a scăpat de stăpînire străină, că multe lucruri s-au schimbat în bine — ce-l interesează pe el, dacă i se pare că pentru viaţa lui de toate zilele era mai bine altădată? Şi e de remarcat că aproape la fiecare pas întîlneşti la ţară oameni care se tînguiesc după vremea mai bună, traiul mai din belşug de odinioară.

Tot din punctul acesta de vedere, absolut egoist, priveşte ţăranul şi alte împrejurări de la noi. Se ştie că amintirea lui Cuza este încă vie în sufletul ţăranilor, şi mulţi îi pomenesc cu evlavie numele. Credeţi însă că această amintire este legată de faptul însemnat petrecut în timpul domniei lui, unirea principatelor? V-aţi înşela... nicăiri n-am întîlnit vreun ţăran vorbind de Cuza — ori de Kogălniceanu — cu recunoştinţa cuvenită omului care a înlesnit înfăptuirea unei mari idei. Cuza există pentru ţărani numai pentru că le-a dat pămînt...[12]

Datoriile pentru ţară, obligaţiunea de a lăsa cîtva timp afacerile tale pentru a sluji spre binele tuturor, sînt iarăşi noţiuni streine de mintea ţăranului. De aceea serviciul militar este pentru el o pacoste, şi nu pierde prilej să-l blesteme, cum se vede din atîtea doine, ori cum arată şi cuvinte ca acelea pe care mi le spunea un bătrîn din Argeş: «Aldată erea mai bine ca acuma. Nu mergăi la şorţ ca acuş.[13]

Constatările d-lui Densusianu sînt exacte şi explicabile.

Sînt ţărani care nu cred că există un Dumnezeu şi o viaţă viitoare; sînt ţărani răzvrătiţi contra sistemului nostru de guvernămînt, contra căruia se exprimă în mod crud, trivial. Ceea ce îmi vor mărturisi mie, cînd voi

sta la sfat cu ei, este folclor? Tradiția poporului nostru este credința în Dumnezeu, și chestiunile de guvernămînt nu au existat pentru el, nu l-au interesat; o singură zicătoare concentrează toată filozofia țăranului nostru în materie de guvernămînt: „schimbarea domnilor, bucuria nebunilor". Ceea ce gîndește astăzi țăranul ateu, sau protestările răzvrătitului politic, sînt păreri individuale, nu sînt expresia tradiției unei colectivități. Nu sînt folclor.

Un material astfel adunat poate servi ca elemente pentru alte ramificații de studii despre om: etnografie, antropologie, sociologie, sau cum s-ar mai numi disciplina care se ocupă de starea actuală a omului, și tot a unei colectivități, studii care nu au a cerceta tradiția în manifestarea acțiunilor actuale.

Desigur, sînt cazuri cînd și faptele actuale pot să intereseze, să aibă importanță pentru folclorist, atunci cînd prin el putem surprinde elementele folclorului în formare[14].

D-l Romul Vuia susține că folclorul este în legătură numai cu cultura spirituală a clasei rurale, pentru că etnografia, care se ocupă numai cu civilizația materială, nu poate să fie despărțită de folclor, fiind între aceste două ramuri o strînsă dependență internă și organică, și fenomenele amîndurora apar în realitate strîns legate și aproape inseparabile. Asociate cu riturile, cu descîntecele etc.; obiecte materiale sînt adesea întrebuințate; pe de altă parte, utilizarea obiectelor materiale este adeseori însoțită de oarecare rituri și legate de oarecare credințe și chiar de texte. Civilizația materială și cultura spirituală sînt și una și alta componentele unui tot bine definit; civilizația rurală. Este dar natural ca o știință unică să se ocupe de această civilizație. Diferențele care se fac între aceste două părți provin din tendința specialistului; în realitate aceste lucruri formează un tot care trebuie studiat în complexitatea sa organică.

Evoluția folclorului arată cu evidență cum, pornit de la un cerc foarte restrîns de tradiții populare, și-a întins puțin cîte puțin domeniul la întregul civilizației populare. Acest vast domeniu este al folclorului, căci această largă concepție este singura conformă cu evoluția istorică a acestei științe, și singura demnă de dezvoltarea sa mai recentă.

Totuși se poate stabili o deosebire între folclor în sens restrîns și folclor în sens mai larg. Folclorul în sens restrîns cuprinde, ca principale capitole: credințele,

Scanned with OKEN Scanner

superstițiile, obiceiurile și literatura populară. În acest sens folclorul este o știință parțială a etnografiei. În sensul larg, folclorul cuprinde afară de aceasta și studiul civilizației materiale, ca: locuința rurală, ustensilele, tehnica, costumul popular și ocupațiunile primitive, în acest din urmă caz folclorul are același domeniu ca și etnografia.

Folclorul, în sens restrîns, acordă o mai mare importanță elementelor tradiționale conservate și transmise prin tradiția orală. Folclorul, în sens larg, îmbrățișează civilizația populară întreagă, elementul popular predomină, și nu elementul poporului. Cînd aceste materiale sînt grupate după popoare și servesc a caracteriza grupurile etnice sau părți din aceste grupuri, ele constituie un studiu de etnografie specială sau descriptivă.

Între etnografie și folclor nu este lupta dintre două științe care-și dispută reciproc un domeniu, ci lupta între doi termeni dintre care se impune cînd unul, cînd altul, după persoană, după loc și timp. Să nu uităm dar că e o chestiune de termeni și să ne amintim că în materie de nomenclatură nu decide rațiunea, ci uzajul, care o consacră.

Etnografia și folclorul au luat uneori nuanțe de sensuri diferite, mai mult în virtutea uzajului decît din principii sau de diferența de fond. Termenul de folclor a fost întrebuințat mai cu samă de acei care aveau o cultură filologică și se ocupaseră în special de folclor în sens restrîns, adică de credinți, de obiceiuri și de literatura populară, toate domenii care au mai multe puncte de contact cu filologia. Dimpotrivă, termenul de etnografie a fost întrebuințat de acei care s-au ocupat de geografie, de științele naturale și de istorie."

Ca concluzie, d-l Vuia preferă termenul *etnografie*, „pentru că răspunde perfect la definiția sa și este conform cu terminologia internațională a celorlalte științi".

Este de remarcat că S. Fl. Marian, cel mai fecund folclorist al nostru, și-a intitulat: „Studiu etnografic" lucrarea sa *Sărbătorile la români,* volum din seria colecției de studii de folclor, pe cînd *Legendele Maicii Domnului,* lucrare tot a lui Marian, este „studiu folcloristic".

Știința folclorului — observă d-l A. van Gennep — se ocupă în primul loc de un element special al vieții sociale, de care nu se ocupă, în prim loc, nici o altă știință. Acest element special este ceea ce poate să fie exprimat prin termenul *populară*. Astfel, istoria literaturii se ocupă de

Scanned with OKEN Scanner

opere create de anumite persoane, identificate, într-un cuvînt de indivizi, pe cînd poveştile, legendele populare, nu au un autor individual, ele trec din gură în gură, se clasează după un oarecare număr de categorii universale, şi nimic în factura lor literară nu îngăduie să li se atribuie un autor particular, nici de a le determina o epocă de origine, nici de a le clasa în alte categorii literare; ele formează o categorie deosebită.

Acelaşi lucru este în privinţa cîntecelor, a mobilierului, a decoraţiei clădirii, în scurt, pentru toate manifestaţiile (*sic!*) vieţii populare. Dacă literatura, muzica, istoria artei, tratează despre producţii individuale, dimpotrivă folclorul tratează despre producţiile colective, care se adresează masei unei naţiuni, pe cînd producţia literară şi artistică superioară se adresează unui public restrîns, superior. Ar fi, cum zice d-l van Gennep, o producţie de „mare industrie", dacă se permite acest anacronism.

Este adevărat că, în zilele noastre, obiectele pe care le întrebuinţează masele populare se fac pe cale industrială; sapele, hîrleţele, fierele de plug etc., vin din fabrici şi dau vieţii rurale o uniformitate asemenea cu cea a celorlalte popoare. Marea industrie modernă este un factor de dezagregare, şi uneori chiar de distrugere a vieţii populare, de ordin practic şi în acelaşi timp de ordin estetic. În care colţuri ale ţării se mai sculptează astăzi stîlpii porţilor şi ai cerdacelor de la casele ţărăneşti, operă anonimă şi colectivă, moştenită din trecut?

Prin operă *colectivă* nu trebuie să înţelegem operă „făcută în comun". Toate elementele decorative, pe care le întîlnim în bisericile noastre, şi acele ale caselor săteşti, ale căror urme se mai păstrează prin muzee, nu au fost lcrate de toată populaţia întrunită a unui sat, ci de cîţiva specialişti care colindau ţara. Nimeni însă nu ştie, în fiecare caz particular, cine erau aceşti artişti, cîţi erau, de unde veneau şi nici de unde au împrumutat modelele pe care le repetau, modele care nu răspund unor concepţii individuale, sau unor sentimente particulare, ci unor sentimente colective, şi unor credinţe comune.

Tot aşa se petrece cu literatura şi muzica: vocabularul, forma literară, tema, ritmul, melodia populară, sînt fără individualitate proprie, dar circulă din sat în sat, din gură în gură, pentru că sînt formate din elemente constitutive generale, comune, colective.

Problema esenţială a folclorului, ca şi ale [*sic!*]

Scanned with OKEN Scanner

celorlalte ramuri de sociologie, este să se determine cu cît mai multă exactitate posibilă, în fiecare caz particular, raportul dintre individ și masă. Nu se poate atribui masei întregi darul de invenție, și chiar nici darul de transformare: ori de cîte ori s-au analizat mai de aproape factorii care intră în joc, s-a constatat că invenția propriu-zisă este faptul unui individ unic, a căruia producție este apoi modificată de alți indivizi veniți în contact cu cel întîi, sau cu producția sa, indivizi care formează deja o mică colectivitate, care acționează asupra altor colectivități din ce în ce mai numeroase și mai considerabile, pînă ce ajung să constituie ceea ce se numește „masa" populară. De la invenția tipografiei, și mai cu samă de la răspîndirea ziarelor, acest caracter individual al descoperirilor, sau al modificațiilor foarte importante, a devenit vizibilă.

Înainte vreme inventatorul, cu foarte rari excepții, rămînea necunoscut. Nu știe nimeni cine este inventatorul surubului, necunoscut popoarelor antice, și care a făcut o întreagă revoluție în industria modernă.

Dacă folclorul cercetează faptele vechi, istorice sau arheologice, aceasta o face în mod necesar pentru că fiecare fapt actual are antecedente, pe care trebuie să încercăm a le înțelege. Pe folclorist îl interesează faptul viu, direct. Dacă se adună în muzee obiectele întrebuințate în diversele părți ale țării, aceasta este un accesor al folclorului, partea sa moartă. Pe noi ne interesează cum se întrebuințează aceste obiecte de ființele astăzi în viață, datinile executate sub ochii noștri și cercetarea condițiilor complexe mai cu samă psihice, a acestor datini. Și, fiindcă viața socială se schimbă fără încetare, anchetele folcloristice nu vor înceta nici ele.

Astfel folclorul se alăturează de ceea ce se numește psihologie colectivă, care se exprimă în viața rurală cu totul altfel deît în masele industriale sau urbane. În sate el se exprimă prin toate felurile de datini, adeseori foarte vechi, uneori poetice, alteori grosiere, care, tocmai din cauză că sînt practicate de un mare număr de persoane, sînt adevăratele inele ale acestui „lanț tradițional", care constituie elementul constant al vieții naționale considerată în întregul ei.

În urma acestor considerații d-l A. van Gennep ajunge la următoarea caracterizare: „Folclorul nu este, cum și-ar putea închipui cineva, o simplă colecție de mici fapte dispărute și mai mult sau mai puțin curioase sau amuzante:

Scanned with OKEN Scanner

este o știință sintetică și care se ocupă în special de țărani și de viața rurală, și de ceea ce a mai rămas în centrele industriale și urbane".

ÎNȚELESUL CUVÎNTULUI „POPOR" ÎN FOLCLOR

Care poate să fie înțelesul cuvîntului „popor", în materie de folclor?

În sens politic, prin „popor" trebuie să înțelegem totalitatea indivizilor, fără deosebire de origine etnică și de religie, care trăiesc între hotarele aceleiași țări, supuși autorității statului respectiv. Astfel înțeles cuvîntul, toți locuitorii țării românești: români de baștină, evrei, unguri, germani, ruteni, turci etc., constituiesc poporul românesc.

Altul trebuie să fie înțelesul cuvîntului „popor" în materie de folclor, sau cînd voim să facem psihologia unui popor.

Psihologia nu poate să tindă la explicarea mecanismului simțirii, al gîndirii, să fixeze legile lor. Psihologul are de făcut operația unui fotograf: acesta fixează, pe placa lui, cu ajutorul unor substanțe chimice, figura, statul unui individ; psihologul fixează, cu ajutorul cuvintelor, partea ascunsă în sufletul individului.

Ceea ce gîndește cineva ar rămînea un mister pentru restul lumii, dacă nu ar spune el singur.

Există, în adevăr, o strînsă legătură între psihologia omului și între unele manifestări ale vieții lui, manifestări externe, dar numai între unele.

Un om care trecînd pe dinaintea unei biserici se oprește, se descoperă, își face cruce, și mișcîndu-și buzele, înțelegi că șoptește o rugăciune, își manifestă exterior psihologia lui în ceea ce privește religia: acest om este creștin, crede în Dumnezeu, e religios, poate chiar e un bigot. Pentru a-i cunoaște adîncul gîndului, a simțirilor lui, el nu are nevoie să vorbească.

Pe un fricos, pe un grandoman, pe un zgîrcit sau risipitor, îl poți cunoaște după modul cum se poartă. Un pătimaș, pentru care singura țintă a vieții lui ar fi beția sau jocul de cărți, se demască el singur numai cînd îl vezi în fața paharului, sau cu cărțile în mînă. Psihologia tuturor acestora o determini fără să auzi din gura lor cuvîntul care să o divulge.

Scanned with OKEN Scanner

Nu este același lucru, însă, cînd vrei să știi ce gîndește un om despre chestiunile care nu au nimic comun cu manifestări exterioare ale ființei lui. Cum ar putea să fixeze cineva, prin acțiuni, ceea ce crede el despre creația lumii, de pildă, sau despre existența liberului arbitru? Numai prin cuvintele lui putem să-i descoperim psihologia.

Cele mai geniale cugetări ar rămînea o veșnică taină, dacă geniul din mintea căruia izvorăsc nu le-ar mărturisi semenilor săi. Un asemenea om, dacă s-ar osîndi să nu vorbească, ar ascunde cu el în mormînt o bogăție de comori pierdută pe totdeauna.

Cuvîntul este, deci, materialul utilizat de psiholog, cele mai adeseori pentru studiile sale.

Cuvîntul este suficient cînd ar fi vorba de psihologia unui individ cu care poți să stai la sfat sau ale cărui spuse rămîn în domeniul public, se transmit din gură în gură, de la generație la generație. Trei cuvinte spuse de Ludovic XIV, rămase în istorie, îi descoperă psihologia, concepția lui despre guvernarea unui popor: „L'état c'est moi".

Astfel, cuvîntul scris poate descoperi psihologului tainele pe care le urmărește.

Cuvînt scris este și acel săpat pe o piatră, sau pe o cărămidă. Mii de ani a rămas necunoscută pentru noi, și ar fi rămas pe vecie psihologia vechilor egipteni, dacă un francez genial nu ar fi descifrat hieroglifele. Champolion cel tînăr a adus științei, cu mintea lui iscusită, mai mult folos decît au adus omenirii toți marii mînuitori de sabie, cu războaiele lor.

Psihologia întregii antichități o cunoaștem din cărțile care s-au păstrat, ca și aceea a marilor cugetători, a filozofilor din timpurile vechi și pînă astăzi.

Ceea ce găsim în cărțile filozofilor, ale gînditorilor din toate timpurile, poate servi pentru a studia psihologia autorului, a individului. Ar fi aceasta o psihologie individuală, care poate să se deosebească în mod fundamental de psihologia unui alt scriitor, a unui alt individ. Unul poate să susțină o teorie diametral opusă celuilalt, să aibă concepții diametral opuse, deci psihologii diametral opuse.

Părerile unui scriitor, ale unui filozof pot să fie primite de un grup de indivizi; scriitorul acesta poate să facă școală. Avem atunci o psihologie de grup.

Sînt psihologii variate ale diferitelor clase sociale.

Scanned with OKEN Scanner

Una este psihologia proprietarului a cărui moşie a fost expropriată, şi alta psihologia ţăranului care a deveni proprietar al pămîntului expropriat. Într-un fel este psihologia proprietarului unei fabrici, care se tînguie de mărimea salariilor pe care le plăteşte şi de lucrul prost pe care-l fac uvrierii, şi altfel este psihologia uvrierilor, veşnic nemulţumiţi, veşnic preocupaţi de gîndul de a pune ei mîna pe stăpînirea fabricii.

În aceeaşi clasă socială sînt psihologii deosebite ale persoanelor care o compun. Într-o societate de oameni pe care-i numim „intelectuali", care locuiesc în acelaşi oraş, se întîlnesc pe aceeaşi stradă, sau în acelaşi club, privesc acelaşi spectacol, care, în fine, duc aceeaşi viaţă, oameni care s-ar părea că trebuie să aibă aceleaşi concepţii, totuşi oamenii aceştia au psihologii deosebite. Medicii, profesorii, funcţionarii, avocaţii se deosebesc prin psihologia lor, după cum se deosebesc membrii fiecărei bresle de meseriaşi: croitori, ciubotari, zidari etc. sau diferite categorii de comercianţi: băcani, cîrciumari etc., fiecare categorie avînd o deosebită psihologie a breslei.

Toate aceste clase sociale ale unui oraş, toate la un loc, cu psihologiile lor aşa de variate, formează totuşi un tot, cu o psihologie specială, care se deosebeşte de psihologia altor oraşe.

Ajungem astfel la psihologie unei colectivităţi, o psihologie comună.

Aşa, una este psihologia oraşului Bucureşti, care a absorbit viaţa economică şi culturală a întregii ţări şi alta este psihologia oraşului Iaşi, care forma într-o vreme centrul în jurul căruia gravita viaţa Moldovei întregi [...]

Psihologia unui individ, a unei clase sociale, a unui oraş, a unei regiuni, care pot să fie denumite psihologii individuale, parţiale, se subdivid la rîndul lor, după rasa indivizilor care o compun, mai exact: după naţionalitatea lor. Este, bine înţeles, şi foarte firesc lucru ca într-o asociaţie de cîţiva indivizi, legaţi prin aceleaşi interese, prin aceleaşi ocupaţii, de pildă în profesiunea corpului de avocaţi dintr-un acelaşi oraş, între membrii cărora ar fi, de pildă, români de baştină, evrei, nemţi, polonezi etc., altfel de psihologie să aibă fiecare individ reprezentant al fiecăruia din aceste naţionalităţi, deşi, cînd e vorba de profesiunea lor în relaţie cu alţi oameni, psihologia tuturor acelor avocaţi este una şi aceeaşi.

Am putea să ajungem, deci, la concluzia că la un popor

Scanned with OKEN Scanner

Am putea să ajungem, deci, la concluzia că la un popor sînt atîtea psihologii cîți sînt și indivizii care-l compun. Pentru această, însă, ar trebui să presupunem că numărul chestiunilor care pot să preocupe mintea omenească, și felul sentimentelor care pot să-i mişte sufletul, ar fi fără de sfîrșit. Aceasta, însă, nu se întîmplă și, dimpotrivă, numărul chestiunilor și felul sentimentelor sînt limitate, și pot să fie îngrămădite în clasificații care înlesnesc studierea lor, precum se obișnuiește și este necesar în toate ramurile de știință.

Dacă individul, dacă grupurile de indivizi, dacă clasele sociale au o psihologie specială, trebuie să admitem că și un popor întreg trebuie să aibă o psihologie a lui specială, prin care să se deosebească de alte popoare.

Și acuma intervine o dificultate.

Dacă la același popor sînt grupuri de indivizi, clase sociale cu psihologii deosebite, care pătură a unui aceluiași popor este aceea al cărei suflet poate să intereseze pe un etnopsiholog, cînd vine vorba să facă psihologia unei unități care se numește popor? Și viața cărei pături trebuie să fie cercetată de un folclorist, care vrea să studieze folclorul unui popor? Trebuie pusă întrebarea aceasta pentru motive mai mult decît temeinice.

Iată, de pildă, voim să facem cercetări asupra folclorului poporului român.

Cine, care indivizi constituie poporul românesc?

METODA ÎN FOLCLOR

În adunarea materialului de folclor, ca și în studierea lui, se impune să se întrebuințeze o metodă[15] care să corespundă cerințelor moderne ale tuturor științelor.

Cine intenționează, de pildă, să adune material de folclor într-o localitate, trebuie să aibă oarecare pregătire, trebuie să știe ce vrea. Îl interesează, de pildă, datinile de la nuntă, un subiect limitat, sau vrea să facă cercetări asupra întregii activități sufletești a unui sat, nu ar putea să obțină cu succes informațiile necesare, dacă nu ar cunoaște cît se poate mai amănunțit ceea ce se petrece în această privință și în alte localități, nu numai din aceeași regiune, ci din țara întreagă, și chiar din țările vecine.

Scanned with OKEN Scanner

Un cercetător, de obicei, observă ceea ce se practică astăzi şi înregistrează. Aceasta, însă, nu-i suficient; nu trebuie să consemneze numai faptele sau răspunsurile afirmative la întrebările lui, ci şi pe acele negative. Pot să fie elemente folclorice tradiţii, datini, manifestări de artă necunoscute astăzi în cutare sat, dar frecvente prin alte localităţi; aceasta nu exclude posibilitatea ca astfel de elemente să fi existat, mai înainte vreme, în acel sat, şi atunci una din grijile folcloristului este să cerceteze căror împrejurări se datoreşte faptul că aceste elemente au dispărut.

Cercetări de natura aceasta nu însemnează că voim să facem istoria unui element folcloric, că voim să facem folclor istoric; cercetările acestea sînt elementele metodei de observaţie a tuturor ştiinţelor, metodă care trebuie urmată şi în folclor.

Adunarea materialului de folclor nu se poate face din cabinet, precum se pot face studiile cu ajutorul acestui material. S-a întrebuinţat sistemul chestionarelor. Hasdeu a împănat ţara, trimeţînd preoţilor şi învăţătorilor săteşti un amănunţit chestionar intitulat: *Obiceiurile juridice ale poporului român,* tipărit în 1878 de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice; un chestionar a răspîndit şi N. Densuşianu; răspunsuri s-au căpătat, dar fără să se fi putut verifica exactitatea sau sinceritatea lor. Dintr-un sentiment de patriotism rău înţeles, de oamenii cu un rudiment de cultură, destul de primejdios şi vătămător, se vor fi strecurat în răspunsurile acestea multe afirmaţii care nu corespund realităţii, dar care, după socotinţa autorilor lor, pot să ne afirme originea noastră de strănepoţi ai lui Traian, sau să ne urce mai sus pe scara civilizaţiei.

În materie de folclor s-a întocmit un chestionar în Franţa, publicat în *Revue des traditions populaires,* de Paul Sébillot, precum şi chestionare de diferite alte societăţi savante.

La noi, primul chestionar de folclor este acel publicat în revista *Şezătoarea* (anul I, 1892), de Artur Gorovei, după chestionarul lui Sébillot. Acelaşi chestionar, cu oarecare dezvoltări, a fost apoi tipărit de Ministerul Instrucţiunii şi trimis tuturor şcolilor din ţară, cu invitare de a trimite răspunsurile d-lui Gorovei, care era însărcinat să le clasifice, dar nu s-a primit nici un răspuns. Profesorul universitar Gr. Tocilescu a reprodus chestionarul din *Şezătoarea,* pe care tot Ministerul Instrucţiunii l-a trimis tuturor şcolilor rurale din ţară, în 1899.

Scanned with OKEN Scanner

„Direcţia educaţiei poporului" din Ministerul Instrucţiunii a editat în 1930 un *Chestionar folcloristic*, întocmit de d-nii Gh. D. Mugur[16] şi dr. V. Voiculescu.

În atingere cu chestiunile relative la folclor sînt şi chestionarele Muzeului Limbii Române din Cluj, întocmite de d-l profesor Sextil Puşcariu.

Chestionarele nu-şi ating pe deplin scopul. Nu orişicine poate să aibă iscusinţa care se cere pentru a şti să adune un material ştiinţific, cînd e vorba să fie culeş din gură de oameni şi din observaţii directe. Pentru a face o colecţie de minerale, de pildă, nu ai nevoie de intervenţia unei alte persoane, decît doar pentru a afla cum se numeşte în localitate obiectul ce ai culeş. În materie de folclor, se cercetează individul, se răscoleşte mintea lui, şi aceasta nu se poate face nici de oricine şi nici oricînd.

Folcloristul care adună material trebuie să trăiască măcar vremelnic între indivizii pe care-i cercetează, şi să găsească timpul potrivit şi metoda nimerită pentru fiecare caz în specie.

O regulă generală pentru metoda de urmat ar fi inutilă.

Regretatul savant dr. Gustav Weigand, fostul director al Seminarului de limba română de pe lîngă Universitatea din Leipzig, autorul Atlasului limbistic al limbii române, a întrebuinţat pentru adunarea materialului o metodă puţin obişnuită.

Timp de cinci ani şi-a petrecut lunile de vacanţă colindînd ţările române, cu trăsura, din sat în sat, de-a lungul văilor. Ardealul, România veche, Bucovina, Basarabia, Dobrogea au fost cercetate de el, stînd de vorbă cu mii de oameni şi notînd rezultatele. Pe el îl interesa chipul cum se rostesc cuvintele în diferite localităţi. Pentru aceasta îşi alcătuise o listă de cuvinte caracteristice în care interveneau toate variaţiile de rostire a literelor alfabetului, şi cînd întîlnea un ţăran pe drum, sau cînd ajungea într-un sat, intra în vorbă cu oamenii. Vorbea lucruri banale, ca orişicare excursionist care rătăceşte prin sate, pentru a-şi pierde vremea, şi nimeni nu bănuia scopul urmărit de el. Weigand avea grija să puie astfel de întrebări, ca în răspunsurile date săteanul să rostească şi cuvintele tipice, din formularul lui Weigand.

În ceea ce priveşte metoda de întrebuinţat pentru adunarea materialului de folclor, repetăm că nu-i prudent

Scanned with OKEN Scanner

să se prescrie o regulă generală. Fiecare cercetător trebuie să se conformeze împrejurărilor și să întrebuințeze mijlocul dictat de împrejurări.

CLASIFICARE

Un material de folclor, oricît ar fi de numeros și de interesant, își pierde mult din valoare dacă este adunat la întîmplare, fără nici un sistem[17], și fără să fie rînduit în cadrul unei clasificații bine stabilită.

Paul Sébillot orînduiește materialul publicat în cele patru volume ale sale, intitulate: *Le Folk-Lore de France*[18] considerînd faptele din punct de vedere exterior, în modul următor:

Primul volum tratează despre *Cerul și pămîntul*, împărțind materialul în *Cărți* și cărțile în *Capitole*.

Cartea I, *Cerul*, cuprinde capitolele: *Astrele, Meteorele*, subdivizate și acestea în paragrafe: originea, influențe și putere, prevestiri, cult, ordalii și conjurații, norii și aparițiile în aer.

Cartea a II-a, *Noaptea și spiritele aerului*, cuprinde capitolele: *Noaptea, Vînătoare aeriană și zgomote în aer*, subdivizate în cîteva paragrafe, precum sînt toate celelalte capitole din întreaga lucrare.

Cartea a III-a cuprinde *Pămîntul*, în care tratează capitolele: *Pămîntul, Munții, Pădurile, Stîncile și pietrele, Urme* (empreintes) *miraculoase*.

Cartea a IV-a, *Lumea subpămînteană*, are capitole: *Desubtul pămîntului, Peșterile*, în care este vorba și despre zîne, despre pitici, uriași, balauri, comori etc.

Volumul II din lucrarea lui Sébillot *Marea și apele dulci* cuprinde două cărți: *Marea*, cu capitole: *Suprafața și fundul mării, Cotropirile mării, Insulele și stîncile, Peșterile marine*, iar cartea a II-a, *Apele dulci*, are capitole: *Izvoarele, Puterea izvoarelor, Fîntînile, Rîurile, Apele adormite*.

În volumul III, *Fauna și flora*, capitolele tratează despre: *Mamiferele sălbatice, Mamiferele domestice, Păsări sălbatice, Păsări domestice, Reptilele, Insectele, Peștii*, iar cartea despre *Flora* are aceste capitole: *Arborii, Plantele*, bineînțeles cu numeroase paragrafe, cu privire la toate credințele și tradițiile în legătură cu aceste lucruri.

Materialul tratat în volumul IV, *Poporul și istoria*, se referă mai mult la folclorul franțuzesc. Este vorba în

Scanned with OKEN Scanner

acest volum despre *Preistorie*, ca menhiri, dolmeni, tumuli etc.,; în cartea intitulată *Monumentele* se menționează riturile construcției, bisericile, clopotnițele, vedeniile etc., vin apoi *Castelurile și orașele*. Partea intitulată *Poporul și istoria* are capitole în care se vorbește despre clerici, noblețe și burghezie, despre războaie și istoria Franței în tradiția populară.

Sébillot a studiat numai folclorul francez, așa că în lucrarea lui nu se găsește nimic relativ la folclorul altor popoare, care nu are analogii cu folclorul poporului francez; astfel se explică pentru ce chestiuni bine cunoscute din folclorul nostru, de pildă, nu sînt indicate în această clasificare, întrucît nu au asemănări în Franța.

Sistemul lui Sébillot are și un mare neajuns întrucît același material este împrăștiat pe paginile numeroase ale celor patru volume. Astfel, credințele despre diavol, de pildă, sau basmele și legendele referitoare la diferitele chestiuni sînt răspîndite în toate capitolele. Afară de aceasta, multe momente din viața poporului nostru, bunăoară, rămîn neatinse de Sébillot, momente care la noi au o întinsă dezvoltare. Datinile la naștere, la nuntă, la moarte nu sînt pomenite, după cum este trecut cu vederea tot ceea ce privește arta poporului, care nu poate să fie considerată ca nefăcînd parte din folclor.

Cu o concepție mai largă este conceput *Manualul* Societății engleze de folklor, pe care chiar unii folcloriști îl învinuiesc că a dat folclorului o așa de mare întindere, încît ar îngloba o întreagă parte a etnografiei, care se ocupă în special cu populațiile semi-civilizate extraeuropene.

Planul acestui *Manual*, în linii generale, după ediția din 1914, este:

Cartea I: *Credințe și observanțe;* pămîntul și cerul; lumea vegetată; lumea animală; ființele omenești; obiectele făcute de om; sufletul și viața cealaltă; ființele supraumane; preziceri și divinități; magie, boala și medicina populară.

Cartea a II-a: *Datinile;* instituțiile politice și sociale; riturile vieții individuale; ocupațiile și industriile; sărbătorile calendaristice și altele; jocurile, sporturile și amuzamentele.

Cartea a III-a: *Povestiri, cîntece și zicători:* istorii a) povestite ca adevărate; b) povestite ca amuzament; cîntece și balade; proverbe și cimilituri; formulete și dictoane.

Scanned with OKEN Scanner

Cartea a IV-a: *Apendice:* terminologie; chestionar; tipuri de basme indo-europene și bibliografie comparativă.

Manualul acesta este „un fel de teorie generală asupra bazei unui oarecare număr de fapte englezești alese ca tipice, pe care autorul le interpretează prin mijlocul metodei comparative etnografice".

Societatea de Folclor Wallon a tipărit în 1890 un *Chestionar de folclor,* și materialul adunat a fost concentrat de Eugène Monseur, profesor la Universitatea din Bruxelles, în volumul *Le Folklore wallon* (Bruxelles, Charles Rozez, libraire-éditeur), întrebuințînd clasificația următoare: *Ființe supranaturale; Animale, Plante; Medicină populară; Agricultură; Obiceiuri și datini; Povești și fabule; Astronomie și meteorologie populară; Cîntece; Vrăjitorie; Magie; Divinație; Jocuri de copii și alte jocuri; Blason; Obiceiuri diverse; Calendarul.*

Pentru *Bibliografia folclorică anuală,* pe care o tipărește la Bâle (Elveția), din 1927, d-l Hoffmann-Krayer a adoptat un alt cadru, cu următoarele diviziuni principale:

I. *Generalități* (bibliografie, metodă etc.); II. *Satul;* III. *Construcțiile* (casele, hambarele, bisericile); IV. *Obiectele; V. Semnele* (mărcile de proprietate etc.); VI. *Tehnicile și arta populară* (textile, sculptură, olărie, lemn, metale etc.); VII. *Psihologia poporului;* VIII. *Costumul și elementele sale* (juvaieruri etc.); IX. *Hrana și băuturile;* X. *Datinile* (riturile vieții individuale, asociațiile, confreriile, sărbătorile calendaristice, jocuri și jucării etc.); XI. *Drept popular;* XII. *Credințe* (religii și mituri, cultul sfinților, vrăjitorie, strigoi, preziceri, amulete etc.); XIII. *Medicină populară;* XIV. *Generalități asupra poeziei populare* (teorii etc.); XV. *Poezie populară* (cîntece, dictoane, inscripții, muzică, dansuri etc.); XVI. *Basme;* XVII. *Teatru popular* (mistere, pastorale); XVIII. *Calendare, almanahuri* etc.; XIX. *Limbaj popular* (dialectologie, enigme, proverbe, limbi speciale și argouri; XX. *Nume* (de localități, de popoare, de familii, prenume, nume de divinități, de animale, de plante, de corpuri cerești etc.).

Care dintre aceste diverse clasificații ar trebui să fie adoptată?

Răspunsul nu atîrnă de la bunul plac al cercetătorului, ci de la împrejurările în care cercetează. Dacă în localitatea unde studiază el descoperă niște acte folclorice necatalogate în nici una din clasificațiile de mai sus este bine înțeles că nu le va lăsa la o parte pentru acest motiv,

Scanned with OKEN Scanner

ci le va încadra unde va crede mai nimerit.

La noi, prima încercare de clasificare a întregului folclor s-a făcut de revista *Șezătoarea*, în 1892, cu Chestionarul întocmit după acela al lui Sébillot.

Mai tîrziu, în 1930, Direcția Educației Poporului, din Ministerul Instrucțiunii, a publicat și răspîndit un *Chestionar folcloristic*, întocmit de d-nii Gh. D. Mugur și dr. V. Voiculescu, avînd materialul de cercetat astfel împărțit:

I. *Lumea fizică.*— 1. *Astronomie;* 2. *Cosmografie;* 3. *Meteorologie;* 4. *Calendaristică și cronologie;* 5. *Zoologie;* 6. *Botanică;* 7. *Geologie;* 8. *Geografie fizică;* 9. *Fizică* 10. *Chimie;* 11. *Mecanică.*

II. *Lumea închipuirii.*— 12. *Angeologie, Demonologie;* 13. *Duhuri, genii, arătări;* 14. *Magie;* 15. *Credințe, superstiții, eresuri;* 16. *Astrologie;* 17. *Cosmologie;* 18. *Mitologie.*

III. *Omul fizic, intelectual, sufletesc și social.*— 19. *Anatomie;* 20. *Fiziologie;* 21. *Boale și vindecare;* 22. *Igiena populară;* 23. *Frenologie și fizionomie;* 24. *Vîrstele;* 25. *Traiul zilnic;* 26. *Antropologie;* 27. *Inteligența;* 28. *Înțelepciunea populară;* 29. *Filologie, fonetică;* 30. *Arheologie populară;* 31. *Aritmetică;* 32. *Scrisul, cititul;* 33. *Instituții vechi juridice;* 34. *Creație populară;* 35. *Religie;* 36. *Morală, caracter.* 37. *Sentimente, pasiuni;* 38. *Petreceri, jocuri;* 39. *Drumuri, călătorii;* 40. *Sărbători, datini;* 41. *Prevestiri și semne;* 42. *Familia;* 43. *Sociologie;* 44. *Meșteșuguri și industrie.*

După cadrul chestionarului lui Sébillot, adoptat de revista *Șezătoarea*, s-a alcătuit un indice general al materialului publicat în această revistă, care poate să fie consultat anume: *Indice analitic și alfabetic al celor 25 volume din revista de folclor „Șezătoarea". (1892—1929)*, Fălticeni, 1931.

Lucrarea aceasta, referindu-se numai la materialul publicat în *Șezătoarea*, nu cuprinde unele capitole din totalitatea folclorului, despre care se tratează în alte lucrări, unele speciale asupra unor anumite capitole, altele cu caracter de generalizare.

BASMELE ȘI LEGENDELE

Din toate secțiunile folclorului, basmele[18] au fost mai de multă vreme și mai cu atenție cercetate, și asupra lor s-au făcut încercări de sinteză. Colecțiile de basme,

Scanned with OKEN Scanner

în toate literaturile, sînt foarte numeroase, şi multe dintre ele sînt un patrimoniu comun al unui mare număr de popoare; acelaşi basm îl găsim la popoare îndepărtate şi în spaţiu şi prin originea lor etnică.

Pentru explicarea basmelor, savanţii se împart în mai multe şcoli.

După şcoala mitologică, reprezentată de Max Müller, Gaston Paris, Angelo de Gubernatis etc., în basme se răsfrîng reminiscenţe de mituri vechi, mituri ale soarelui sau ale aurorei, ale nourilor, ale ploii.

Şcoala antropologică (Lang, Gaidoz etc.) susţine că basme identice există la sălbatici, şi că nu s-a constatat încă un caz precis în care un mit să fi ajuns în rîndul unui basm.

Şcoala literară (Benfey, Cosquin etc.) caută originea basmelor populare în India.

După şcoala ritualistă, reprezentată de mai mulţi savanţi englezi, basmele sînt vechi rituale astăzi căzute în desuetudine.

Basmele noastre sînt studiate cu multă competenţă de d-l Lazăr Şăineanu, în lucrarea sa *Basmele române, în comparaţie cu legendele antice şi în legătură cu basmele popoarelor învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice.* Operă premiată şi tipărită de Academia Română, Bucureşti, 1895, 1114 pagini.

În acest clasic studiu comparativ, d-l Şăineanu clasifică basmele noastre în două secţii: *Poveşti mitico-fantastice* şi *poveşti psihologice,* şi fiecare e împărţită în cicluri, iar fiecare ciclu e divizat în tipuri, fiecare tip cuprinzînd mai multe peripeţii.

Astfel, în secţia I, primul ciclu al *Părăsirilor* sau *Om-animal,* al cărui element caracteristic e părăsirea (mai totdeauna proizorie) a fiinţei iubite, în urma unei greşeli, cuprinde trei tipuri fundamentale şi anume: tipul *Bărbat-animal* sau *Amor şi Psyche,* cu două peripeţii; a) femeia greşeşte şi bărbatul (sub înveliş animal) o părăseşte; b) ea rătăceşte mult timp spre a-l căuta şi, regăsindu-l, se împacă; al doilea tip: *femeia-animal* sau *Melusina,* are două peripeţii: Bărbatul greşeşte şi femeia (zîna) îl părăseşte; el porneste s-o caute, şi mai totdeauna o regăseşte; al treilea tip: *femeie-lebădă* sau *Neraida* are trei peripeţii: Făt-Frumos, răpind hainele zînei la scăldat, ea cade în puterea lui; zîna recăpătîndu-şi hainele, îl părăseşte; Făt-Frumos se duce în căutarea ei şi o regăseşte.

Urmează ciclurile şi tipurile care sînt:

Ciclul *Femeie-plantă,* cu tipurile *Daphne* şi *Cele trei naramze;*

Scanned with OKEN Scanner

Ciclul *Interzicerilor* cu tipurile: *Locurile oprite, Camera oprită;*

Ciclul *Juruinţelor* cu două tipuri: *Iephta* şi *Zînele promise;*

Ciclul *Metamorfozelor* cu tipurile: *Iason* şi *Copiii de aur;*

Ciclul *Descinderilor infernale* cu trei tipuri: *Teseu, Hesperidele* şi *Deceurile;*

Ciclul *Ascensiunilor aeriene* cu două tipuri: *Arborele ceresc* şi *animale-cumnaţi;*

Ciclul *Expunerilor* cu tipurile: *Andromeda, Danae;*

Ciclul *Isprăvilor eroice* cu două tipuri: *Apă vie* şi *apă moartă* şi tipul *Ileana Cosînzeana;*

Ciclul *Fecioarei războinice;*

Ciclul *Celor trei fraţi* cu 2 tipuri: *Fraţii perfizi* şi *Tovarăşii năzdrăvani;*

Ciclul *Celor doi fraţi* cu tipurile: *Dioscurii* şi *Cei doi fraţi de cruce;*

Ciclul *Animalelor recunoscătoare;*

Ciclul *Femeii perfide* cu tipurile: *Scylla* şi *Dalile;*

Ciclul *Incestului* cu tipul *Peau-d'âne* şi tipul *Fetei cu mîinil tăiate;*

Ciclul *Mamei vitrege* cu 4 tipuri: *Holle, Cenuşereasa, Phryxos* şi *Rodia;*

Ciclul *Peţirilor* cu 2 tipuri: *Edip* şi *Enomaos;*

Ciclul *Fatalităţii* cu 2 tipuri: *Moira* şi *Nemesis;*

Ciclul *Uriaşilor* şi *Piticilor;*

Ciclul *Omului viteaz* cu tipurile: *Orion* şi *Hercule-Păcală.*

Poveşti religioase şi *Poveşti glumeţe* formează secţiile III şi IV din lucrarea d-lui Şăineanu.

* * *

O listă a elementelor folclorice din basmele publicate în cele 25 volume din revista *Şezătoarea* este alcătuită în *Indicele* acestor volume, formînd vol. XXVI al acestei reviste; iar o listă a acestor elemente, din toate basmele româneşti, cuprinse în diferite colecţii, este aceea din importanta lucrare a defunctului Adolf Schullerus, intitulată: *Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten* (Helsinki, 1828), lucrare făcută după sistemul basmelor tip Antti Aarne, o clasificaţie pentru a servi la studiul basmelor tuturor popoarelor.

În privinţa modului cum se culeg basmele se pot face unele observaţii.

Materialul nostru de poveşti este destul de bogat. În afară de colecţiile din volume, sînt o sumedenie publicate

Scanned with OKEN Scanner

prin reviste, și chiar prin foi zilnice, pe care cu mult greu ar putea cineva să le aibă la îndemînă.

Unele dintre poveștile noastre, în modul cum sînt ele publicate, nu pot să ne inspire multă încredere în ceea ce privește autenticitatea izvorului lor pur popular. Astfel, Ispirescu ne-a dat, ca un basm adevărat românesc, pe *Gheorghe cel viteaz*, în care se vorbește de „pădurea neagră", de „sabia rămasă de la Novaci" și numită „Balmut ajutătorul meu". Dar Ispirescu a fost înșelat, în buna lui credință, de povestitorul Mihalache Constantinescu, din mahalaua Delea Veche din București, care citise o broșură tipărită pe atunci, o traducere din Al. Dumas, intitulată *Aventurile lui Liderik,* în care este vorba tocmai de „pădurea neagră", de „balmung", adică de buzdugan, și acest Constantinescu a făcut o combinație bizară între unele elemente, care se găsesc și în basmele noastre, și între reminiscențele lui din *Aventurile lui Liderik,* dîndu-ne, prin pana lui Ispirescu, un pretins basm românesc[20], care nu poate să fie luat în samă în studiile de folclor.

Fără îndoială, însă, că dintre toate comorile populare, cele mai greu de cules din punct de vedere folcloristic sînt poveștile.

Un descîntec, o cimilitură se pot culege întocmai cum și se spun, fără a le schimba forma lor lapidară. Unui descîntesc i se poate adăuga, ori suprima un vers, i se poate schimonosi un cuvînt, dar culegătorul nu simte necesitatea, nu-i ademenit ca în descîntecul pe care-l culege și-l redă, chiar cu mici modificări, să introducă o părticică din propriul lui eu, ceea ce se poate face cu înlesnire în cîntec și cu prisosință în povești.

Alecsandri apare *el* în poeziile populare ce a publicat.

Poezia populară a lui Alecsandri nu este copia în gips a unei statui de marmură, care poate să-ți redea o slabă senzație a originalului, ci este masa informă și fără valoare, devenită obiect de artă sub dalta artistului.

Alecsandri a făcut multe modificări în poeziile lui populare. În fiecare bucată a suprimat ceea ce credea el de prisos, a adăugat ceea ce credea el că lipsește, a modificat ceea ce jignea simțul lui estetic, luînd ca model versuri tot din poezia populară; nu știu însă dacă se găsește vreun vers în care să se oglindească simțirea și cugetarea personală a lui Alecsandri însuși.

În poeziile populare culese de el, Alecsandri apare ca artist, și atîta tot.

Același lucru nu se petrece cu basmele.

Un basm poate să intereseze pe folclorist din două puncte de vedere.

Scanned with OKEN Scanner

Fondul basmului ne arată *elementele* care-l compun, şi acestea fac obiectul studiilor de folclor. Prin urmare, condiţia esenţială pentru a putea servi ca material de studiu este ca basmul să fie sincer. Cine culege basme de la un mahalagiu din Delea Veche care citeşte *Aventurile lui Liderik* poate să fie aproape sigur de nesinceritatea lor. Şi foarte multe din basmele publicate pînă acum sufăr de acest neajuns: influenţa ştiutorilor de carte.

Ne mai poate interesa un basm prin forma în care ni-l redă povestitorul, sau, mai exact, prin ceea ce pune el din sufletul lui în basm.

În *fondul* unui basm, adică în *elementele* lui, se oglindeşte un *trecut* întreg, se arată înrudirea lui cu altele ale altor popoare; din studiul elementelor determinăm filiaţiunea basmului.

În *forma* unui basm vorbeşte *prezentul.* Povestitorul face diferite reflexii personale, pe care i le sugerează elementele basmului; introduce în el mici amănunte, acomodîndu-l cu mediul, cu timpul şi cu locul, şi toate acestea variază de la individ la individ.

Aceasta este fără îndoială o parte importantă într-un basm, care ar trebui să atragă serioasa atenţie a folcloristului, pentru că aceasta este partea românească a basmului, şi din ea aflăm ceea ce gîndeşte şi simte poporul astăzi.

Mai toate basmele noastre publicate pînă acum păcătuiesc privite din această latură.

Culegătorul nu stenografiază ceea ce aude de la povestitorul anume ales dintre acei care nu au putut să fie influenţaţi prin citirea diferitelor cărţi de poveşti. Culegătorul acesta ascultă o poveste, îşi memorează sau îşi notează elementele, şi dacă [nu] are bunul simţ să le lase aşa cum le-a auzit, le combină cu mai multă sau mai puţină măiestrie, după cum are sau nu talent, se substituie în locul povestiorului, prin reflexiile lui proprii, aşa încît citind un asemenea basm, aflăm ce simte şi ce cugetă culegătorul, şi nu povestitorul basmului.

Cine ar putea să conteste înalta valoare literară a poveştilor lui Creangă? Şi cu toate acestea, Creangă nu a făcut operă de folclorist.

În multe dintre basmele noastre publicate, elementele folclorice se pierd într-un noian de vorbărie, care poate să fie artă la Creangă, flecărie la cei mai mulţi, dar la prea puţini e material de folclor care să poată servi la studiul ştiinţific al folclorului.

Scanned with OKEN Scanner

Mai uşor de cules, din tot materialul de folclor, sînt cîntecele. De aceea şi numărul lor este mare, răspîndite în multe colecţii. Multe, foarte multe dintre cîntecele publicate sînt variante, care se deosebesc prea puţin între ele. Adeseori diferenţa constă într-un cuvînt în locul altuia, într-un vers suprimat în unele, sau adăugat în altele. Academia Română avusese intenţia să facă un *Corpus* al cîntecelor, intenţie care nu s-a realizat. S-ar fi ajuns la o clasificare o cîntecelor, după teme, precum s-a făcut pentru basme, ceea ce ar fi fost un mare ajutor pentru cercetări.

Cîntecele joacă un rol important în viaţa tuturor popoarelor, începînd cu cele sălbatice. De la naştere pînă la moarte, cîntecul face parte integrantă din viaţa individului.

Cîntecele de leagăn sînt întrebuinţate şi la triburile primitive, la sălbatici. Jocurile copiilor sînt regulate de multe ori prin cîntece şi danţuri. La nuntă se cîntă, în ceasuri de veselie şi de tristeţe se cîntă, diferite munci sînt însoţite de cîntece, şi la sfîrşitul vieţii mortul este bocit prin cîntece.

Sînt cîntece speciale [specifice?] unei anumite populaţii, sau unei bresle anumite, cîntece cunoscute în localităţi determinate; dar sînt şi cîntece care aparţin unui popor întreg, cunoscute de la un cap la celălalt al unei ţări. Lucrul acesta se întîmplă adeseori la noi. Sînt însă şi teme ale unor cîntece răspîndite în afară de hotarele unei aceleiaşi ţări. Se citează, astfel, cîntece cunoscute în toate provinciile Franţei, sub aspecte uneori diverse, dar avînd la bază aceeaşi temă, şi cîntece identice în nordul Italiei, în Catalonia şi chiar în Portugalia.

La noi, acelaşi lucru. *Miorița* noastră o au şi alte popoare[21], şi multe din legendele noastre sînt răspîndite peste toată lumea. Ar fi de ajuns să citäm „Legenda arborilor îmbrăţişaţi“[22]; multe cimilituri de ale noastre sînt identice la o sumedenie de popoare[23] iar mare parte din descîntecele noastre par să fie traduceri aidoma ale unor descîntece străine[24].

Sub numele de *cîntec* noi înţelegem o *poezie,* nişte versuri care se recitează, fără să fie cîntate; dar, în acelaşi timp *cîntec* este şi o poezie care se intonează pe o melodie. În Ardeal, însă, versurile cîntate se numesc *cîntece, hore,* iar versurile recitate se numesc *descîntece.*

Scanned with OKEN Scanner

Pentru cele ce se expun în acest paragraf, *cîntec* înseamnă poezia recitată cum şi aceea cîntată.

O clasificaţie definitivă a cîntecelor noastre încă nu s-a făcut.

B. P. Hasdeu, în prefaţa scrisă la 1867 pentru volumul *Basme, oraţii, păcălituri şi ghicitori*[25], adunate de I. C. Fundescu, clasifică literatura noastră populară în trei genuri! *poetic, aforistic* şi *narativ.*

Genul *aforistic* ar cuprinde: *proverbe, idiotisme, ghicitori* şi *frămîntări de limbă.*

În genul *narativ* ar intra: *tradiţiunea, anecdota, basmul.*

Cîntecele, în genere, tot ce este versificat, alcătuiesc genul *poetic,* care cuprinde următoarele subclasificaţi: *cîntec bătrînesc, doină, colindă, horă, vicleim, descîntec şi oraţie.*

Între *doină* şi *horă,* Hasdeu face deosebirile: „Doina sau elegia, espresiunea amorului şi a suferinţii", iar „Hora sau ditirambul, cîntec de joc şi veselie".

În 1885 apare o mare colecţie de *Poezii populare române,* culegerea lui G. Dem. Teodorescu.

În *Precuvîntare* autorul susţine că poeziile noastre populare dau loc numai la două sisteme de clasificare: *după anotimp şi după vîrsta celor ce le cîntă,* şi dă precădere noimei a doua, clasificarea lor după etatea persoanelor care execută datina, care rostesc sau cîntă versurile, ţinînd samă, în înşiruire, şi de succesiunea lor cronologică. În acest chip, clasificaţia lui G. Dem. Teodorescu este aceasta:

I. Aparţin copilăriei, juneţii şi adolescenţei cele următoare şi anume:

1. Moş Ajunul (în noaptea de 23 decembrie);
2. Colindele (în noaptea de 23, 24 şi 31 decembrie);
3. Steaua şi Vicleimul (de la 25 decembrie la 8 ianuarie);
4. Vasilca (în ziua şi noaptea de 31 dec. şi 1 ianuarie);
5. Plugușorul (în noaptea de 31 dec. şi la 1 ianuarie);
6. Sorcova (numai în dimineaţa zilei de 1 ianuarie);
7. Oraţiile de nuntă (de la 8 ianuarie inclusiv înainte);
8. Rugăciunile (totdeuna), Cîntecele şi jocurile de copii (primăvara);
9. Lăzărelul (în sîmbăta lui Lazăr sau a Floriilor);
10. Paparudele şi Caloianul (vara în timp de secetă);
11. Ghicitorile, întrebările şi problemele numerice.

şi

12. Glume (toamna şi iarna la aşa-numitele şezători);

13. Cîntecele de lume (totdeauna, dar mai cu samă toamna);

Aparţin maturităţii şi bătrîneţii cele următoare şi anume:

14. Descîntecele (totdeauna) şi prognosticele (toamna);

15. Versurile din basme (toamna şi iarna la şezători);

16. Cîntecele vechi (totdeauna şi în special la nunţi).

Această clasificare nu poate să fie susţinută.

O altă mare colecţie, dar cu mai puţină valoare, este aceea intitulată *Materialuri folcloristice,* culese şi publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor şi Învăţămîntului public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu.

Volumul II, *Din literatura poporană a aromânilor,* o valoroasă lucrare a d-lui Pericle Papahagi (volum de 1072 pagini), are pe copertă indicarea că-i publicat tot sub îngrijirea lui Tocilescu, care însă nu a contribuit cu nimic la desăvîrşirea lucrării.

În acest volum I, în rubrica unui *Chestionar folcloristic,* se indică materialul care trebuie adunat, şi sub titlul *Versuri* se înşiră: *Doine, Cîntece bătrîneşti, Cîntece cătăneşti, Cîntece haiduceşti, Balade, Hore, Strigături, Chiuituri, Colinde, Cîntece de stea, Bocete, Cimilituri, Deceuri, Descîntece, Farmece, Vrăji, Rugăciuni.*

Clasificarea aceasta, cu multe confuzii, nu are nici un temei.

Alţi culegători de cîntece îşi fac nişte împărţiri după materialul ce au adunat, fără a încerca vreo clasificare generală, care este de găsit de acuma înainte.

DATINI ŞI CREDINŢE

Îndrumări despre modul de a culege datinile şi credinţele poporului ar fi greu de dat. Împrejurări felurite determină acest mod, iar chestiunea: „ce sînt datinile şi credinţele", poate să o rezolve orişicare cercetător de folclor, conducîndu-se de clasificările indicate în această lucrare.

Folclorul nostru este bine reprezentat, în această materie; lucrări serioase s-au înfăptuit sub auspiciile Academiei Române.

Viaţa întreagă a poporului nostru este cercetată în amănunţime. De la naştere pînă la moarte, ştim ce se petrece în satele noastre, din anumite localităţi, trecînd

Scanned with OKEN Scanner

prin toate fazele vieții: pruncia, copilăria, adolescența și viața de bărbat, în toate manifestările ei. Gospodăria, cu toate ramificațiile ei, este cercetată; medicina de asemenea. Într-un cuvînt, literatura folclorului nostru este bogată, și pe baza materialului publicat s-ar putea încerca o lucrare de sinteză, în genul aceleia făcută pentru Franța de Sébillot.

ARTA POPULARĂ

Prin *arta populară*[26] trebuie să înțelegem și ceea ce în vorbirea curentă s-ar putea exprima prin *meserie.*

D-l profesor Al. Tzigara-Samurcaș propune și susține a se întrebuința expresiunea „arta țărănească", în loc de artă populară.

A construi o casă, în lumea orașelor, nu însemnează că proprietarul, pentru care se construiește, face el artă, după cum nu fac artă toți meseriașii și lucrătorii întrebuințați la construirea acelei case. Același lucru se poate spune despre îmbrăcămintea, podoabele și uneltele de gospodărie ale orășenilor. Cele mai frumoase costume naționale, cu care se împodobesc orășencele, la diferite ocazii, nu reprezintă arta lor.

Cu totul altfel trebuie să judecăm cînd vine vorba despre săteanul care el singur își lucrează îmbrăcămintea și uneltele lui de gospodărie, fără a fi de meserie nici constructor de case, nici țesător sau sculptor în lemn.

Arta populară mai consistă în olărie, în meșteșugul de a vopsi lîna, pentru care știu să-și prepare culorile din plante, în meșteșugul de a împistri, a zugrăvi ouăle de Paști, în meșteșugul de a-și face moibierul casei etc.

Tot artă populară este muzica și dansul, într-un cuvînt ceea ce are intimă legătură cu simțul artistic care se manifestă în diferite moduri.

În domeniul folclorului nostru, arta populară a fost puțin explorată. De altfel, lucrul acesta se petrece și în alte țări, și se explică lesne, știind că o anchetă asupra artei populare cere oarecare pregătire, oarecare muncă mai multă decît trebuie pentru a culege un cîntec, a însemna o credință sau a descrie un obicei.

Ca să culegi melodii trebuie să cunoști muzica, chiar dacă pentru partea mecanică te servești de aparate care înregistrează. Pentru danțuri e și mai greu; prin cuvinte

Scanned with OKEN Scanner

este aproape cu neputință să redai mișcările, ritmul unui danț, ceea ce în vremurile de astăzi se obține cu mult succes prin ajutorul filmului.

În privința muzicii populare s-a pornit la noi o acțiune serioasă și rodnică. Societatea compozitorilor români din București a adunat și adună mereu cîntece din toate părțile țării, înregistrate cu aparate perfecționate, pe suluri care se păstrează în Arhiva de folclor a Societății. Societatea editează și o serie de publicații, în care melodiile sînt aranjate pe note muzicale, așa ca să fie la îndemîna tuturor.

Manifestările celelalte ale artei populare se pot reprezenta prin desenuri, fotografii sau film, și mijlocul cel mai priincios este adunarea obiectelor în muzee, precum sînt muzeele etnografice din București și Cluj, ori Muzeul Fălticenilor, în care se găsesc lucruri interesante. Muzeele acestea sînt începuturi, în care sînt de adunat încă multe obiecte, ca să dea o palidă imagine a unei realități care merită mai multă atenție decît i se dă.

Importanța artei populare a fost recunoscută, în unanimitate, de reprezentanții națiunilor grupate într-un „Institut internațional de cooperație intelectuală", cu sediul la Paris, care în 1928 a organizat primul congres internațional de artă populară, ținut la Praga, în luna octombrie. Lucrările acestui congres formează două mari și frumoase volume, intitulate *Art populaire* (Editions Duchartre, Paris, 15, rue Ernest Cresson).

La acest congres a fost reprezentată și România, și comunicațiile făcute de delegații noștri sînt tipărite în aceste volume.

Primul volum cuprinde:

Pictura pe sticlă la românii din Transilvania, de Ion Mușlea (p. 113);

Ornamentația ouălor de Paști la români, de Artur Gorovei (p. 116);

Arta țărănească în România, de Al. Tzigara-Samurcaș (p. 122).

Volumul II cuprinde:

Istoria și starea actuală a cercetărilor asupra muzicii populare românești, de Tiberiu Brediceanu (p. 133);

Hora, Maquam și cîntecul popular al orientului european, de Emil Riegler-Dinu ((p. 140).

Planșe reprezentînd obiecte de artă populară românească împodobesc aceste două volume.

În vol. I sînt următoarele planșe:

Pl. 72. Interior țărănesc din Transilvania (Comunicarea d-lui Al. Tzigara-Samurcaș);

Scanned with OKEN Scanner

Pl. 73. Poarta de casă țărănească și Cruce de mormînt în Transilvania;
Pl. 74. Ceramică;
Pl. 75. Cruci de lemn;
Pl. 76. Ouă de Paști (Comunicarea d-lui Artur Gorovei);
Pl. 77 și 78. Icoane pe sticlă (Comunicarea d-lui I. Mușlea).

În vol. II sînt:
Pl. 53. Țărancă din Bran și Țărancă din ținutul Sibiului:
Pl. 54. Nuntă țărănească în Valea Sebeșului și Țărancă din poiana Sibiului;
Pl. 55. Scoarță din Basarabia (Colecția H. Focillon);
Pl. 56. Scoarță din Oltenia (Colecția G. Orescu).

Lucrări cu privire la artă românească: țesături, sculpturi în lemn, icoane pe sticlă, ouă încondeiate, muzică, dansuri etc., sînt bine reprezentate în folclorul nostru, și trebuiesc cercetate cu atenția cuvenită, putînd servi chiar ca modele pentru alte lucrări similare.

Noțiuni de folclor, Editura Cartea românească, București, 1933, 74 p.

Scanned with OKEN Scanner

...Artur Gorovei nu putea să-şi permită proiecte prea mari, cu toată atmosfera favorabilă, în ceea ce priveşte stabilirea relaţiilor ştiinţifice cu personalităţile de peste hotare. Folcloristul invocă, în scrisorile către prieteni, lipsa de condiţii favorabile şi prin aceasta trebuie să înţelegem sprijinul modest pe care-l putea avea din partea cărturarilor rurali, chiar dacă entuziasmul lor era nemăsurat, apoi neinteresarea forurilor ştiinţifice, cum şi neajunsurile materiale în care Gorovei s-a zbătut toată vremea. Privită astfel, revista din nordul Moldovei pare mai curînd o întreprindere particulară a unui ins sau cel mult a unui grup de entuziaşti.

Petru Ursache. *„Şezătoarea"* în contextul folcloristicii. Bucureşti, 1972, p. 230

Scanned with OKEN Scanner

PREFAȚA

Pentru cercetările ce ar fi de făcut asupra descîntecelor noastre se simte necesitatea unei adunării sistematice a materialului cunoscut pînă acuma, răspîndit în multe și diferite publicații: cărți, broșuri, reviste, foi periodice, foarte greu de găsit.

O asemenea încercare este lucrarea de față.

Pentru alcătuirea ei am utilizat tot materialul tipărit, cît a ajuns la cunoștința mea, din publicațiile anterioare, pe care am putut să mi le procur cu multe greutăți, și în curgere de mulți ani, cum și materialul inedit din Biblioteca Academiei Române.

În volumul acesta sînt concentrate peste 2 500 descîntece.

Dacă am întîlnit multă bunăvoință, din partea unor persoane care mi-au dat ajutor la alcătuirea acestei lucrări, am întîmpinat, în același timp, destulă indiferență, ca să nu zic altfel, din partea unor oameni care ar fi putut să se manifesteze în alt fel.

Cele ce voi spune ar putea fi o contribuție la un capitol al unei istorii a muncii intelectuale în România.

În savanta lucrare *la Fascination,* publicată de Tuchmann, în *Mélusine,* am găsit citat un scriitor german, Helm, care a publicat, într-o revistă, un studiu: *Incantamenta magica graeca-latina,* scos apoi și în volum.

Se înțelege că nu puteam să închei lucrarea mea fără să cunosc volumul lui Helm.

Librarul Harrassowitz, din Leipzig, care poate să procure orice carte, tipărită în orice parte a lumii, nu cunoștea un scriitor Helm, necunoscut tuturor librarilor și anticarilor din Germania, cărora m-am adresat.

Mi-am îndreptat rugămintea către d-l I. Bianu, pe atunci

bibliotecar al Academiei Române; a întreprins şi d-sa o goană după această carte, şi a căpătat, totdeuna, acelaşi răspuns: nu există un scriitor Helm.

Într-un tîrziu, după multe luni de aşteptare, d-l dr. H. Jarnik, profesor la Universitatea din Brno, înştiinţează pe d-l Bianu, că autorul volumului *Incantamenta magica graeca-latina* nu se numeşte Helm, ci Heim, şi că volumul acesta se găseşte în Biblioteca Universităţii din Cernăuţi, de unde l-am putut obţine, graţie intervenţiei d-lui Bianu.

Tot d-l Bianu mi-a înlesnit lucrarea aceasta, punîndu-mă în putinţă să cercetez cărţile din Biblioteca Academiei Române şi comunicîndu-mi tot ce apărea nou, în literaturile străine, cu privire la studiul meu.

D-lui Bianu, deci, îi aduc, şi pe această cale, călduroase mulţumiri.

În 1907 apăruse o lucrare în două volume: *Culegere de descîntece din judeţul Romanaţi,* adunată şi întocmită de dr. Daniil Ionescu, medic primar al judeţului Romanaţi, şi Alexandru I. Daniil, student în farmacie, volume tipărite la Institutul de arte grafice „Minerva", din Bucureşti.

Librăriile din capitală nu mi-au putut procura cele două volume; nici chiar „Minerva"; autorii tipărisera cele două volume pe socoteala lor, şi nu se găseau prin librării.

M-am adresat unei librării din Caracal: nu mi-a răspuns.

M-am adresat direct autorului, d-l dr. Daniil Ionescu, la Caracal, rugîndu-l să dea dispoziţie unei librării din localitate să-mi trimeată volume contra ramburs, oricît ar fi preţul lor.

Nu mi-a răspuns nici la alte două scrisori.

Am crezut că, poate, d-l dr. Daniil Ionescu nu mai este în Caracal; dar, răsfoind un dosar al tribunalului Suceava, am dat peste un certificat medical eliberat, cu zece zile mai înainte, de medicul primar al judeţului Romanaţi, iscălit foarte citeţ, de d-l dr. Daniil Ionescu.

Bănuind că s-ar fi putut întîmpla să se piardă primele scrisori, i-am scris din nou, de astă dată recomandat.

Nici pînă în ziua de astăzi nu am primit vreun răspuns.

În Iaşi, la un anticar, am găsit volumul I din lucrarea pe care o căutam ca iarba de leac, iar volumul II mi l-a împrumutat un prieten şi... l-am copiat în întregime.

Tot pe atunci, în 1912, m-am adresat unui savant, într-o ţară străină.

Scanned with OKEN Scanner

D-l dr. M. Gaster, care locuia şi pe atunci în Londra, publicase, în *Literatura populară română* şi în *Chrestomathie roumaine,* bucăţi din descîntecele găsite în numeroasele manuscrise din biblioteca sa. L-am rugat, dacă-i este cu putinţă, să copieze în întregime descîntecele şi să mi le trimeată, cu învoire de a le utiliza în lucrarea mea.

Peste cîteva zile primesc răspunsul d-lui dr. Gaster: bolnav de ochi, nu poate, deocamdată, să-mi îndeplinească dorinţa; aşteaptă, însă, un prieten, care îl va ajuta.

N-au trecut două săptămîni, şi am primit, de la d-l dr. Gaster, 21 de fotografii splendide a[le] paginilor din manuscrisele sale, pe care erau descîntece. Următoarea scrisoare însoţea această bogăţie de documente: „Mă bucur că în fine am reuşit a aduna toate descîntecele din manuscrisele mele şi ţi le trimit aci alăturat în 21 de fotografii. În acest fel, d-ta ai o copie aidoma a originalelor şi vei putea face o transcriere corectă din toate punctele de vedere.

Vei vedea că ele sînt scoase din trei manuscripte ale mele, anume din:

1. Cod. 57 din anul 1780—1810, paginile 47—51;
2. Cod. 66 din anul 1820—1850, paginile 351—352;
3. Cod. 94 din anul 1784, paginile 109a—112b;
4. Cîteva descîntece, din care am publicat o parte în *Literatura populară,* pagina 419.

Nu ştiu dacă mai am ceva, dar aceasta este tot ce am putut găsi.

Sper că aceste fotografii îţi vor fi de folos pentru complectarea cărţii d-tale, şi d-ta de vei putea folosi de ele, şi poţi să reproduci una sau alta, sau toate în facsimile.

Se înţelege că aceste fotografii sînt un dar din partea mea, şi un mic prinos adus muncii d-ale stăruitoare de atîţia ani pe cîmpul folcloric.

Cu stimă,
Al d-tale devotat,
M. GASTER"

În Biblioteca Academiei Române sînt cîteva manuscrise în care se găsesc descîntece. Prietenul G. T. Kirileanu a avut bunătatea să le cerceteze, să le copieze, şi astfel să le pot utiliza în lucrarea mea.

D-lui dr. M. Gaster şi prietenului G. T. Kirileanu le datoresc recunoştinţă pentru ajutorul ce mi-au dat.

Scanned with OKEN Scanner

* * *

Chipul cum am rînduit materialul în această lucrare se vede din paginile ce urmează.

Este în afară de orice îndoială că au rămas necercetate de mine unele broşuri, unele reviste şi gazete în care s-au publicat şi descîntece, şi mai cu seamă din Ardeal; au rămas necercetate, pentru că nu mi-a fost cu putinţă să dau peste ele. Nu se vor fi găsind, unele, nici în bogata bibliotecă a Academiei Române. Nu cred însă că între documentele ce mi-au rămas necunoscute se vor fi găsind lucruri care să nu fie cuprinse în marea mulţime a materialului pe care l-am avut la îndemînă.

Nu am socotit, între descîntece, amuletele, şi nici nu am avut intenţia să fac o lucrare de medicină populară. De aceea nu am menţionat practica descîntecelor.

Folticeni, 18 septembrie 1930

ARTUR GOROVEI

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA I

CREDINȚA ÎN EXISTENȚA DIAVOLULUI

Toate popoarele din lume și din timpurile cele mai vechi, despre care știința de astăzi are urme, au crezut și cred în existența unui geniu al răului, pe care noi îl numim Diavolul, în veșnică luptă cu geniul binelui, pe care noi îl numim Dumnezeu.

Egiptenii, care se credeau poporul cel mai vechi din lume, și ai căror preoți spuneau lui Herodot: „Voi, grecii, sînteți niște copii", aveau ca principală divinitate un Zeu-Soare, Osiris, care știe tot, care există de la început. Acest Osiris ducea luptă crîncenă contra întunericului, personificat prin zeul Set, sau Sutek, numit încă și Baal; lupta dintre bine și rău, ismbolism comun tuturor mitologiilor.

„În Set se personifică tot ce este mai rău în natură. El era zeul dezordinii, al luptei, al vicleniei și se credea că de ordinele lui ascultă toate flagele destructoare, animalele sălbatice, reptilele veninoase[27]".

La caldeeni exista o demonologie foarte rafinată. La dînșii era „o lume completă de spirite răufăcătoare, ale căror personalități sînt deosebite cu îngrijire, care au atribuțiuni determinate cu precizie, și o ierarhie clasificată cu măiestrie"[28].

Caldeenii credeau în existența unor genii ale răului, niște semizei, sau niște zei inferiori, grupați în cinci ranguri ierarhice, în cinci clase, și fiecare clasă cuprinzînd grupe de cîte șapte, număr misterios și magic.

Demonii caldeenilor erau de două soiuri. „Cei mai puternici, și de care se temeau ei mai mult, au un caracter

comic, a căror acţiune se exercită asupra ordinii generale a naturii, şi care pot să o tulbure prin răutatea lor. Aceşti demoni lovesc pe om, producînd răul, care vine din mijlocul prăpastiei. Aceste fiinţe răufăcătoare sînt în strînsă îndurire cu nişte spirite elementare, care nu sînt în rîndul demonilor, dar care spirite sînt considerate rele în ele însile, după cum spun textele caldeene. Acestea sînt spiritele cîtorva vînturi particulare, a cărora suflare arzătoare şi nesănătoasă, în condiţiunile proprii climatului Caldei, ajută dezvoltarea bolilor. Ceilalţi demoni sînt mai direct amestecaţi în incidentele ordinare ale vieţii pămînteşti. Ei neliniştesc de obicei pe oameni, le întind curse şi le pricinuiesc rele[29]".

Un text caldeean, o conjuraţie, zice:

„Ei, produse ale iadului — în sus (văzduh) fac tulburare, în jos (pe pămînt) fac confuzie. Ei pătrund din casă în casă, se strecoară pe uşi ca şerpii. Ei împiedică pe femeie de a fi fecundată de bărbat; ei răpesc copilul de pe genunchii tatălui; ei alungă pe femeia liberă din casa în care a născut; ei au glasul care strigă şi care urmăreşte pe om."[30]

Aceşti demoni îşi fac locuinţa obişnuită în locurile sălbatice; de acolo ies şi vin să rătăcească prin paragini locuite, ca să neliniştească pe oameni. Se enumără demonii după locurile în care trăiesc: deşertul, vîrfurile munţilor, bălţile pestilenţiale, marea. Dar mai cu seamă pustiul este adevărata lor locuinţă[31].

Într-un cuvînt: demonii şi spiritele bolilor ies din iad şi lor le place întunericul din care s-au născut.

Credinţa în diavol era tot aşa de înrădăcinată şi la indieni.

India a avut demonologia şi magia ei. În *Veda* se vorbeşte de spirite răufăcătore, veşnic în luptă cu divinităţile, veşnic vrăjmaşe omului; şi Arya invocă întruna pe Indra contra demonilor, înfăţişat sub diferite forme de oameni şi de animale, care apar sub chip de cîine, de lup, de pisică sau de vultur. Afară de aceste fiinţe necurate, sînt încă o mulţime de Asura, adevăraţi demoni, personificări ale întunericului, în fruntea cărora este Vritră[32].

Locuitorii Siriei şi ai Palestinei credeau în diavol. De la aceştia din urmă, această credinţă a trecut la israieliţi, care modificîndu-şi cu încetul primele lor credinţe în existenţa unui „înger al morţii", sau „înger exterminativ", au ajuns a face din el un adevărat demon[33].

Musulmanii, care au împrumutat atîtea idei de la

Scanned with OKEN Scanner

evrei, le-au luat demonologia, astrologia, în fine, toate superstițiile magice. Ginii, sau geniile menționate în Coran, și de care au groază discipolii lui Mahomed, iau, la ei, locul demonilor. Se povestesc aproape aceleași lucruri, ca și de către rabini, pe socoteala îngerilor. Acești demoni apar sub formă de monștri și animale[34].

După teoria oficială a religiei chinezilor, demoni nu există, pentru că toate calamitățile publice și private sînt consecințele păcatului și semnele mîniei cerești; cu toate acestea, clasele populare cred în existența spiritelor rele. În sate se face și acuma, ca pe timpul lui Confucius, ceremonia No, pentru a alunga demonii. Un spirit rău, de care se tem mult chinezii, este acel al secetei, numit Po sau Pa, pe care și-l închipuiesc în forma unui om scurt, îmbrăcat în zdrențe, care merge repede ca vîntul și are un ochi în frunte. Un alt spirit rău este Ma-Po, care vatămă pe cai, și căruia i se fac sacrificii în timpul iernii. Animalele veninoase de asemenea sînt considerate ca un fel de spirite rele, pe care le alungă cu ajutorul unor conjurațiuni[35].

Grecii credeau, de asemenea, în existența diavolului.

După concepția homerică, eroii greci erau reprezentați sub formă omenească, dar în proporții cu mult mai mari decît ale noastre, și eroii se confundau cu demonii. „Numele de demon (δατμον) se aplică la început ființelor divine, și într-un înțeles mai restrîns însemna orice divinitate inferioară. Astfel, eroii erau înglobați în categoria demonilor. Mai tîrziu, epitetul demon fu întrebuințat, indiferent, și chiar de preferință, în loc de acel de erou (ηρο>), căci morții fiind arătați cu acceptațiunea generică *eroi,* se deosebeau mai bine prin epitetul de *demoni,* de acei care fuseseră ridicați la condiția de semizei. Asupra naturii acestor demoni, grecii aveau numai noțiuni imperfecte, și nu-și explicau generația [sic] lor.“[360]

Influențați de greci, romanii credeau, ca și aceștia, în existența demonilor, întrucît doctrinele grecești se întinseseră la Roma în clasele conducătoare. Astfel Iulian, adept pasionat al neoplatonismului, era înconjurat mereu de zodieri, aruspici, hierofanți[37].

În altă parte a lumii, popoare care trăiesc sub alt climat, au aceeași credință în existența diavolului. Finezii „admit două lumi în antagonism: lumea zeilor și a spiritelor bune, și lumea demonilor; a luminii și a întunericului; a binelui și a răului. Dar amîndouă lumile acestea ei le pun pe pămînt, în loc de a-și închipui că demonii ies din adîncul pămîntului; ei cred că există o regiune

Scanned with OKEN Scanner

binecuvîntată, Kaleva, situată sub acțiunea directă și binefăcătoare a razelor soarelui, și regiunea sinistră a lui Pohia, care sfîșie oamenii și înghite eroii, unde locuiesc demonii și unde este locuința morților, Tuonela, guvernată de tuoni. Finezii își închipuie că regiunea lui Pohja este în pustiurile de la Pol, în hotar cu Laponia. Acolo își au locuința vrăjitorii, și demonii atîn calea oamenilor. Pentru imaginația finezilor, cîmpiile înghețate ale țării laponilor sînt, ca și pentru accadieni, nimipurile din deșerturile Arabiei, o regiune blestemată, un adăpost al spiritelor rele.

„Născuți în întunericul lui Pohja, demonii se împrăștie în toate părțile universului, ducînd cu ei tulburare și prăpăd. Din pricina lor se rătăcesc vînătorii; ei aduc bolile; ei tulbură liniștea nopților, înmulțesc lupii și vulpile; aduc, în sfîrșit, toate suferințele iernii boreale, așa de tristă și așa de deznădăjduită. Mitologia finezilor nu se mărginește să inventeze clase de spirite rele, de demoni, pentru toate soiurile de nenorociri și suferințe; ea, sub o formă mai copilărească și mai omenească, exprimă penetrația influenței lor rele în întreaga lume, în care luptă și caută să distrugă opera zeilor și a geniilor bune. Principiul rău e personificat în uriașul Hiisi, care are nevastă, copii, cai, cîini, pisici, toți îngrozitori și răi ca el, într-un cuvînt are casa completă a unui șef de trib. Hiisi își întinde influența pretutindeni; servitorul său e stăpîn peste munți, un alt servitor e stăpîn peste ape; pasărea sa duce răul în aer; calul său străbate cîmpiile și pustiurile; pisica sa răspîndește groaza și silește pe tîlhari să-și mărturisească faptele, prefăcînd astfel, cîteodată, în bine acțiunea sa rea. Hiisi, alergînd călare, pe cîmpii, pe cînd pasărea sa îl urmărește în aer, pare să fi fost, la origine, o personificare a vîntului înghețat și omorîtor de la Nord. Finezii făcură din el unul din cei mai teribili demoni, după cum accadienii făcuseră un spirit din vîntul de Sud-Vest, care producea, în țara lor, efecte tot așa de funeste, prin grozăvia căldurii.“[38]

Primii creștini, neputînd să lepede în totul vechile credințe în care au fost crescuți ei neam de neamul lor, au rămas tot sub stăpînirea superstițiilor grosiere ale popoarelor din Orient, pentru care diavolul era stăpînitorul absolut al unei întregi părți din univers. Creștinii atribuiau demonilor toate minunile pe care le atribuiau păgînii zeilor lor. Pentru creștini, politeismul se transformase în adorarea îngerilor căzuți, a puterilor infernale, și

Scanned with OKEN Scanner

era în realitate o curată demonologie. Aceasta este teoria dezvoltată la părinții bisericii, și în special la apologistul și istoricul Eusebiu, care, în scrierea sa, *Pregătirea evanghelică*, zice: „Idolatria este adorația nu a demonilor buni, ci a acelora răi și mai perverși". Ei atribuiau demonilor nu numai aplecările rele ale oamenilor, actele lor criminale, dar și fățărnicia și păcatul. Creștinii credeau că demonii ies din locurile în care sălășluiesc: din pustietăți, din țintirime, din locuri infecte, pentru a ispiti pe sfinți și a înșela pe cei lesne crezători.

Influențați de ideile evreilor, alexandrinii și aderenții lor asimilau cu îngerii evreilor o parte din demonii lor, și întrebuințau pe rînd aceste două denumiri: îngeriii sînt demoni buni, Satan și ceata sa necurată fac parte din categoria a doua.

„Doctrinele neoplatoniciene întăreau pe neofiți în părerea ce-și făcuseră despre politeism. Filozofii, punînd demonii în locul zeilor homerici, fruntașii credinței celei nouă a creștinismului, vedeau în aceasta dovada chiar a caracterului demonic al politeismului antic. Negăsindu-se că era numai o simplă confuzie de cuvinte, ei se sprijineau pe înseși vorbele filozofilor, pentru a stabili că zeii, ca Pluton, Hermes, Hecate, Serapis, aveau un caracter infernal: identitatea între aceștia și puterile infernului, lor le părea evidentă. Neoplatonicienii susțineau că la oracole nu răspundeau zeii, ci demonii; din aceasta creștinii făcură credință că, în realitate, Satan și îngerii săi vorbeau în temple. Astfel conceput politeismul de creștini, toate riturile păgîne ca și operațiunile teúrgice, intrau în categoria acestor operațiuni magice, oprite de legea lui Dumnezeu, și a cărora consecință era de a stabili între om și demoni o legătură urîcioasă. Lipsiți de cunoștințele trebuincioase pentru a pătrunde legile care cîrmuiesc universul, primii creștini, ca și păgînii și ca și neoplatonicienii, credeau că în toate fenomenele naturii este intervenția unor puteri supranaturale. Fenomenele atmosferice, meteorele, erau manifestări ale spiritelor cerului sau a [le] infernului, după caracterul lor binefăcător sau răufăcător. După opinia lor îngerii vegheau asupra diferitelor părți din natură, pe care demonii căutau să le tulbure, și din această pricină le atribuiau producerea, vînturilor și a furtunilor[39]. Ideea aceasta a fost cu atît mai bine primită, cu cît ea domnea mai pretutindeni, cu excepția unui mic număr de oameni, care observaseră natura, dar care erau socotiți drept atei sau necredincioși. Toate superstițiile păgînilor trecură, în mod firesc, la neofiți, care nu puteau

Scanned with OKEN Scanner

.ă lepede, în totul, credinţele cu care fuseseră nutriţi. Astfel, creştinii continuară a crede în puterea descîntecelor, a presupune că se pot evoca morţii, şi că demonii se pot înfăţişa sub mii de chipuri, sub formă de animale, de spectre, de monştri, şi deşi în teorie erau în contra întrebuinţării magiei, totuşi erau convinşi de realitatea efectelor ei... Deşi biserica consacrase virtutea oarecăror formule şi întrebuinţarea unor adevărate amulete, considera ca o împietate de a recurge la nume auguste şi divine, pentru a asigura, după cum făceau gnosticii, izbînda unei întreprinderi, îndeplinirea unei speranţe sau dobîndirea unui bun. Gnosticii, a căror religie era un amestec de vechi credinţe elenice şi orientale, cu ideile creştine, aveau mare încredere în descîntece şi în talismane; în formulele lor de rugăciuni şi de conjuraţii, ei confundau numele ebraice ale lui Dumnezeu, ale îngerilor, ale patriarhilor şi numele unei mulţimi de divinităţi străine. Doctorii bisericii vedeau, în aceste formule bizare, exorcisme şi farmece prin care se chemau demonii şi erau supuşi să execute voinţele noastre culpabile, şi astfel a tîrî omul spre pierderea lui."[40]

Creştinismul a dus o luptă crîncenă contra idolilor filozofiei elenice, şi templele au fost dărîmate pretutindeni unde creştinii şi-au înfipt stăpînirea. Politeismul oficial era distrus, dar credinţa în existenţa şi în puterea diavolului nu a fost dezrădăcinată. În Grecia, în Asia Mică, în Italia, în cursul evului mediu, această credinţă peisistă în o mulţime de superstiţii populare şi obiceiuri, şi acei care le practicau, pentru a scăpa de asprimea legilor, care pedepseau cultul păgînismului, se ascundeau sub haine creştine. Serbările prin care, mai înainte vreme, erau celebrate vechile divinităţi, se transformaseră acuma în cultul sfinţilor. Aceste solemnităţi, care plăceau poporului, prin caracterul lor zgomotos şi glumeţ, erau îngăduite de netoleranţa ortodocşilor. Italia, şi mai cu seamă Italia meridională, păstrează încă, în solemnităţile sale religioase, urmele păgînismului. Procesiunile care se făceau odinioară pentru zei se fac acuma pentru sfinţi. Cultul popular al Madonei, la Neapole, este vechiul cult al Vestei şi al zeiţei Ceres. Vechile serbări în onoarea zeiţei Ceres-Libera şi ale soţului ei Bachus, sau Liber, trăieşte [sic] în faimoasă procesiune făcută pentru „Madona dell'arco", în care pelerinii se întorc dansînd tarantela, în sunetul instrumentelor, cînd toţi îşi împodobesc fruntea cu iederă, cu flori, purtînd adevărate tirse, şi

Scanned with OKEN Scanner

credincioşi sînt traşi în care împodobite cu frunziş. În fiecare bordei napolitan ard lămpi înaintea Fecioarei, care a înlocuit pe zeii Lares; aceste icoane venerate se moştenesc din tată în fiu, şi sînt implorate la orice nevoie, avînd în ele credinţă mai puternică decît în Dumnezeu, ceea ce se petrece şi la românii de pretutindeni. În Franţa, iertăciunile (les pardons), chermesele, păstrează de asemenea un caracter cu totul păgîn. Mult timp au subzistat, în acea ţară, obiceiuri care datează din timpuri anterioare introducerii Evangheliei; fondul acestor obiceiuri erau pompe sau procesiuni, ca şi la serbările păgîne, şi de obicei în fruntea acestor procesiuni era purtată cîte o icoană, care înlocuia pe vechiul idol, după cum se obişnuieşte şi la noi, de a se face procesiuni, cu icoanele în frunte, pentru a aduce ploaie sau pentru a împiedica oarecari calamităţi. Obiceiul italian de a onora sfinţii şi pe Fecioara Maria cu un cult particular este o rămăşiţă a politeismului roman care celebra, la anumite epoci, serbarea divinităţilor unor anumite temple, după cum cultul icoanelor, la noi, are aceeaşi origine păgînă.

În Grecia, Fecioara Maria a înlocuit pe Afrodita. Sfinţii, cu atribuţiunile lor diferite, amintesc pe vechii zei: Sfîntul Neculai linişteşte furtuna, putere atribuită, la Corfu, lui Sf. Spiridon; Sf. Gheorghe este protectorul agricultorilor; lui Sf. Dumitru se închină ciobanii, iar Sf. Ilie a luat locul Soarelui. În descîntecele greceşti găsim un exemplu de tranzacţie prin care creştinismul a adoptat credinţe păgîne, prea adînc înrădăcinate pentru ca să fie înlăturate. Numele de zei păgîni, care trebuie să fi figurat în vechile farmece, fură înlocuite prin acele de sfinţi şi de martiri, profeţi şi îngeri şi panteonul ebraic a fost stabilit în locul celui elenic.

„Acelaşi proces se găseşte în cele mai multe dintre ţările unde creştinismul a înlocuit un cult mai vechi, de pildă în Rusia. Profetul Elijah, care printre slavi a moştenit atribuţiunile zeului tunetului, Perun — reprezentant al teutonicului Thor — în panteonul modern grec, pare că umple tronul lăsat gol de vechiul Ilios, Soarele, sau de Apollo, zeul luminii. Cele mai înalte vîrfuri de munţi sînt de obicei închinate lui şi sînt considerate adesea ca moaşte ale sale. Ca şi Apollo, el e privit de mult timp ca vindecător, o însuşire recunoscută de către biserică, în a cărei istorie a sfinţilor el e descris ca împuternicit să alunge bolile şi să cureţe leprele; pretutindeni împră-

Scanned with OKEN Scanner

știe leacul la acei care îl cinstesc. Asemănarea între numele Ilias și Ilios pare să fi ajutat, dacă nu a dat naștere chiar, la această identificare de litere. Nebunii și toate persoanele posedate de diavoli sînt recomandate milei sfîntului Anton, ale cărui fapte celebre în cîmpul viziunii și ispitei diavolești îl fac un patron potrivit al pacienților atinși în modul acesta. Schilozii și orbii au un ajutor în „sfîntul de toate îndurătorr". Sfîntul Modestos, de acord cu umilința cerută de numele său, e mulțumit cu o practică de medic veterinar, și e foarte respectat de păstori și de agricultori. Sfîntul Neculai e respectat mai mult de către călătorii pe mare. Nu este corabie, pe apele grecești, care să nu aibă icoana sfîntului la pupă, cu o lampă care arde în fața ei, sau cu o icoană în argint a sfîntului, fixata în catarg. În timpul de furtună, numele sfîntului Neculai se ridică instinctiv la buzele marinarului grec, și lui i se promit lumînări și alte daruri. El este, pentru marinarul modern, ceea ce Poseidon era pentru strămoșii săi. Focurile Sf. Elmo, pe care cei vechi le atribuiau Gemenilor, zeitățile tutelare ale marinarilor, sînt numite de către marinarii greci moderni: „diavoli". Ei le privesc ca semne de dezastre și încearcă să le înspăimînte cu descîntec și zgomote puternice. Iată, deci, un exemplu de zeități păgine binefăcătoare degradate în rîndul diavolilor răi, un proces care se manifestă prin multe alte exemple."[41]

În Italia, Sfîntul Anton a luat locul zeului Conus sau Neptunus Equester, zeul curselor de la circuri, și a devenit patronul cailor. La romani, marile serbări ale circului (Magni circenses ludi) se celebrau la o epocă apropiată de data actuală a prăznuirii acestui sfînt, cînd se încurau caii, obicei practicat apoi în Italia, și conservat și la noi, unde, în Muntenia și Ardeal, se încură caii în ziua de Sf. Toader[42], și care — după cum spune Marian — nu e un sfînt în înțelesul bisericii, adică un bărbat care ar fi trăit cîndva, și în urma faptelor sale ar fi fost declarat de către biserică sfînt, ci pur și simplu o ființă mitologică[43], un adevărat patron al cailor, onorat cu un cult special[44].

Procesiunile și rugăciunile pe care le făceau, odinioară, preoții și augurii, pentru vii, plantații și salvarea poporului, au fost consacrate, sub o formă nouă, în Rogațiuni. Semnul crucii, apa sfințită (agheasma), Agnus Dei, înlocuiră, ca talismane, vechile farmece și descîntece, atribuindu-le, pe rînd, aceleași efecte precatorii și conjura-

torii. În loc de a conjura furtunile prin sortilegii, creştinii le stîmpărau făcînd, cu crucea, semnul crucii spre cele patru puncte cardinale, şi stropind cu apă sfinţită; datină obişnuită şi astăzi la noi, alăturea cu credinţa în solomonari, care ştiu să închege apele şi să oprească grindina la hotare.

Vechile amulete au fost înlocuite prin Agnus Dei, care şi împărţeau poporului, şi ale căror virtuţi Papa Urban V le înşiră în versurile ce se cetesc la un ceremonial roman trimis de la împăratului grecilor[45]. La noi, întrebuinţarea talismanelor, amuletele păgîne, este o datină permisă de biserică, alăturea cu adevărate urme păgîneşti, tolerate şi adeseori patronate de servitorii bisericii. Iconiţele şi cruciuliţele care se poartă la gît, bucăţi din pretinse racle ale diferiţilor sfinţi, sticluţe cu sfîntul mir sau cu apă sfinţită, au tot acelaşi caracter de amuletă, feritoare de orice primejdie, ca şi capetele de cal înfipte în stîlpii gardului, ca să înlăture holera la oameni sau boala păsărilor, ca şi multe alte obiecte cunoscute sau preparate de vrăjitoare şi vîndute acelora care au credinţa că e bine să le poarte în diferite scopuri, care uneori nu se pot mărturisi.

Acuma nu se mai prezicea viitorul, ca în vechime, ci cu ajutorul bibliei, care se deschidea la întîmplare, şi după litera tipărită pe prima sau pe a doua pagină, asemuia şi destinul omului, lucru practicat astăzi la noi, după cum ne încredinţează un bun cunoscător al datinilor noastre, şi care spune: „D-apoi cu căutatul în pravilă... Sînt încă preoţi la care se duc oamenii pătimaşi de cutare boală ori năcaz, spre a le da-n pravilă, şi preotul le deschide o carte bisericească, de obicei evanghelia, aşa la întîmplare, şi unde se deschide, ceteşte şi se leagă de cutare cuvînt care i se pare nimerit, şi-l potriveşte spunînd omului pricina boalei, sfîrşitul ce-l aştepată şi cîte sărindare să deie şi la cîţi preoţi un fel de oracol! Obişnuit, căutatul în pravilă se face după slujba sfîntului maslu“[46].

Oracolii nu mai aveau glas, dar i-au înlocuit mormintele martirilor. Acuma nu se mai dădea preoţilor ţidula scrisă cu întrebarea la care zeii trebuiau să răspundă, ci se punea ţidula pe mormîntul sfîntului care, după cîteva timp, dădea răspunsul. Pentru a vindeca rănile, se recita acuma *Tatăl nostru*, şi se atribuiau relicviilor toate efectele pe care cei vechi le atribuiau descîntecelor şi talismanurilor.

În Galia, în Marea Bretanie, în Germania şi în regi-

Scanned with OKEN Scanner

unile septentrionale, unde evanghelia a pătruns destul de tîrziu, înlocuirea riturilor păgîne cu practicile creştine s-a făcut ori de cîte ori erau de natură să fie sanctificate. B.serica însăşi a îngăduit apostolilor ei să facă acest compromis cu superstiţia populară. Aşa se explică existenţa şi astăzi, în aceste locuri, a urmelor vechiului cult. Banul care se dădea lui Caron se pune astăzi în gura mortului, precum se face şi la noi; statuia Cibelei era cufundată în apă, ca să aducă ploaie, ceea ce acuma se obţine aruncînd în apă statuia unui sfînt, cum se face la noi astăzi, aruncînd în fîntîna o icoană, obicei cunoscut mai în vechime şi în Germania, unde se arunca în apă icoana Sf. Urban şi a Sf. Pavel.

Multe sînt practicile creştine care au înlocuit riturile păgîne cu aprobarea bisericii, pînă ce şi cultul phallusului a fost sanctificat sub o formă ascunsă. În Orient, acest cult s-a conservat la ismailiteni. În Occident, în calea Saint-Vit sau Saint-Fix, lîngă Schwitzerhoff, se păstrează un phallus, şi femeile bolnave, sau care vor să devie mame, se închină acestui sfînt. La biserica din Moutier, în Bresse (Franţa), este o piatră rămăşiţă dintr-un vechi phallus, numită „piatra sfîntului Vit", despre care se crede că are darul de a întări pe copil. Statile sfîntului Vit au fost puse la răspîntiile drumurilor, în locul idolilor pe care îi întrebuinţau cei vechi.

Biserica pe cale oficială căuta să combată influenţa păgînismului asupra cultului, şi dacă în biserică putea să aibă oarecare control, nu avea nici o putere în viaţa privată, unde vechile superstiţii se perpetuau în toată libertatea şi mai mult se înrădăcinau.

De aceea catolicismul a fost nevoit să primească un număr de idei şi de ceremonii din religiunile politeiste. Ceea ce combătea catolicismul, ca contrar dogmelor, şi-a găsit refugiu în magie, în vrăjitorie şi astrologie. Credinţa în demoni a rămas neclinită; vechiul Hades, şi Tartarul grecilor, Gheena evreilor, s-a transformat acum în Infern, sau Iadul nostu, despre a cărui realitate scriau fruntaşii bisericii, în operele lor, descriindu-l în amănunţimi.

„Se poate spune deci că în evul mediu Europa era pe jumătate păgînă; toate superstiţiile vechi trăiau sub o mască nouă, fără ca fondul să fie schimbat. Religiile Galiei, Germaniei, Marii Bretanii, ale tuturor ţărilor scandinave şi slave, mitologia grecilor şi a Romei, trăiesc în o mulţime de legende populare, pe care astăzi le colecţio-

Scanned with OKEN Scanner

năm. Aceste legende, numeroase, mai cu seamă în părţile germanice, deşi prezentate sub formă creştină, sînt ţesute pe un fond păgîn."[47]

În timpurile moderne a fost acelaşi lucru, iar astăzi toate popoarele, mai mult sau mai puţin civilizate, cred în existenţa diavolului şi în puterea lui grozavă, precum cred şi toate populaţiile primitive de pe faţa pămîntului.

Noi, românii, nu facem excepţie de la regula generală. La noi, credinţa în existenţa diavolului e tot aşa de puternic înrădăcinată ca şi la alte popoare.

Credinţa poporului nostru în diavol se poate rezuma în următoarea descriere a lui, făcută de un cunoscător adînc al datinilor şi credinţelor noastre:

„Dracul, Satana, Scaraoschi, Ucigă-l Crucea, Diavolul, Necuratul... e duşmanul cel mai neîmpăcat al omului şi a [l] lui Dumnezeu. Dracul e suflarea cea mai rea de pe pămînt; el nu vrea niciodată binele omului, ci tot răul, şi chiar dacă pe pămînt îl ajută pe om de se îmbogăţeşte, aceasta o face cu scopul de a-i lua sufletul, cînd va muri. În dracul sînt întrupate toate relele de pe pămînt. El nu îndeamnă pe om decît la faptele rele. Unde-s beţii, tălhării, omoruri, dracul e căpitan. Dracul e făcut tot de Dumnezeu. Lui i-a dat Dumnezeu puterea să chinuiască pe cei ce nu lucrează bine. De frica lui Dumnezeu, diavolul se cutremură. Iadul e întruparea gospodăriei lui Scaraoschi, căpetenia tuturor dracilor. Pe dracu l-a făcut Dumnezeu din nişte îngeri ce se urcau mai sus de el. Dracul locuieşte în orice parte a pămîntului, căci aşa l-a blastamat Dumnezeu cînd a căzut din cer. Dracii sînt în aer, în apă, pe pămînt şi sub pămînt. Dracul se arată sub multe forme; sub forma tuturor vietăţilor se arată, numai în chip de vacă nu. Dracul, unora se arată sub forma de motan, unora sub forma de copil, are în cap fes roş, e îmbrăcat în negru, e cu ochii scînteietori, la labe are unghii mari şi cănci lungi şi cu o gură cît o şură. Pe dracul greu îl cunoşti uneori, şi foarte uşor cîteodată; el se cunoaşte de pe ochi, că-i sînt roşii şi scînteietori, şi de pe aceea că mai mult noaptea se arată, cînd după el curg scîntei. Dracul de nimic nu se teme, ca de cruce: cînd faci cruce, el fuge în codri şi în pustii. Dar, ca să nu-ţi poţi face cruce, el îţi ia puterile şi atunci omul, de vrea să scape de el, trebuie să-şi facă cruce cel puţin cu limba, că tot scapă. El se arată omului numai de cu seară şi pînă la miezul-nopţii; cum or cînta cocoşii miezul nopţii, dracu şi toate slugile lui părăsesc pămîntul. Tová-

Scanned with OKEN Scanner

răşie cu dracul fac numai vrăjitorii moşnegi ori babele; cu oamenii tineri, fără minte, dracul nu face tovărăşie. Dracu face tovărăşie numai cu acei oameni ce-s chiar draci sub forma de om; el le dă în slujbă un drăcuşor mai mititel, numit Spiriduş. Sufletul celor ce fac tovărăşie cu dracul rămîne dracului; cine face tovărăşie cu dracu, greu scapă de el. Greu iese din trup sufletul celor ce s-au dăruit dracului şi au făcut tovărăşie cu el. Numai slujbele sfinte cu cetaniile pot desface tovărăşia omului cu dracul, şi chiar atunci dracul, de ciudă, el tot face soţia omului, că-i sacă o mînă ori un picior, ca să-l pedepsească pentru necredinţă. Dracul întră în toate locurile, pînă şi în biserică; în altar însă niciodată nu întră. În biserică nu întră cînd miroasă a tămîie. Mirosul tămîiei nu-l poate suferi. Dracul cînd e în serviciul omului se hrăneşte cu pîine şi miez de nucă. Dracul e stăpînul tuturor comorilor îngropate de oamenii îmbogăţiţi prin ajutorul lui. Dacă o comoară arde, căci comorile trebuie să ardă o dată în an, de la amiază pînă la miezul-nopţii, atunci stăpînul acelei comori e Necuratul; dacă însă comoara arde de la miezul-nopţii înainte e curată. Dracul are în stăpînire toate duhurile necurate; el e tovarăş cu strigoii, stafiile, muma-pădurei etc., pe care îi împuterniceşte de-i ajutoră. Poveşti cu dracul sînt foarte multe; în multe din ele dracul e pîcîlit de om. Poporul are obiceiul de zice, cînd pomeneşte numele dracului «cruce de aur cu noi», căci dracul de nimic n-are frică mai mare ca de cruce. Oriunde sînt cruci, oriunde e închipuit semnul crucei, dracul fuge. Cînd trăsneşte, Sf. Ilie puşcă după dracul, pe care-l urmăreşte."[48]

FRICA DE DIAVOL, PRICINUITORUL BOLILOR

Atribuindu-i puteri mari, şi în special putere de a face rău, oamenii tututor timpurilor au avut frică mare de diavol. Şi frică trebuiau să aibă mare, fiindcă mare este şi răul pe care diavolul poate să-l facă.

O conjuraţie caldeeană descrie astfel efectele dezastruoase ale puterii diavolului:

„La cele patru puncte cardinale imensitatea invaziunii lor arde ca focul. Ei atacă în mod violent locuinţele omului. În oraş, ca şi la ţară ei pustiesc totul. Ei obijduiesc pe omul liber şi pe sclav. Ei plouă ca grindina în aer şi pe pămînt."[49]

Scanned with OKEN Scanner

Diavolul, intrînd în om, îi produce boală.

Descîntecele caldeene vădesc această credinţă.

Un descîntec general era acesta:

„Zeul rău, demonul rău, demonul din pustiu, demonul din munte, demonul din mare, demonul din mlaştină, geniul rău, Uruku enorm, vîntul rău prin el însuşi, demonul rău care pătrunde în corp, care tulbură corpul.

Spirit al cerului, adu-ţi aminte! Spirit al pămîntului, adu-ţi aminte!"

Alt descîntec:

„Demonul care pune stăpînire pe om, Gigim care face făul, produs al unui demon rău.

Spirimt al cerului, adu-ţi aminte! Spirit al pămîntului, adu-ţi aminte!"

După credinţa caldeenilor toate bolile sînt opera diavolului[50]. Descîntecele lor caută să alunge pe diavol din om:

„Ni-ki-gal, soţia zeului Nin-a-zu, să-i întoarne faţa înspre dînsa!

Demonii răi să iasă! să se încaiere între dînşii!

Demonul (geniul) prielnic, colosul prielnic, să intre în corpul său.

Spirit al cerului, adu-ţi aminte! Spirit al pămîntului, adu-ţi aminte!"[51]

Din descîntecele caldeene rezultă că boala, după ei, este un efect al răutăţii demonilor, dar în acelaşi timp şi o fiinţă personală, distinctă, care a pus stăpînire pe om. Acest caracter de personalitate este atribuit, mai cu seamă, în mod constant, bolilor celor mai grele pe care le cunoşteau caldeenii: ciuma şi frigurile, închipuite prin doi demoni: Namtar şi Idpa, deosebiţi de ceilalţi demoni, avînd atributele personale cele mai caracteristice, socotiţi cei mai puternici şi mai îngrozitori.

Un fragment dintr-un text caldeean zice:

„Idpa, dezgustătorul, vatămă capul omului; Namtar, răufăcătorul, vatămă viaţa omului; Utuc, răufăcătorul, fruntea omului; Alal, răufăcătorul, pieptul omului; Gigim, răufăcătorul, măruntaiele omului; Telal, răufăcătorul, mîna omului".

Utuc, Alal, Gigim, Telal, erau diferite numiri ale diavolului.

Boala mai poate să fie dată, după credinţa caldeenilor, şi de către „omul răufăcător" care, prin imprecaţie, adică prin ceea ce numim noi „blestem", cheamă pe diavol

în ajutorul lui şi-l trimite să facă rău. Formula imprecatorie nu aţîţă numai pe diavol; ea are putere chiar şi asupra zeilor cereşti, şi înlănţuind acţiunea lor de cuvinte, îi îndreaptă să facă rău. Formula aceasta porunceşte zeului tovarăş al fiecărui om, şi din protector îl preface în duşman răufăcător. Aceasta rezultă şi din următoarea conjuraţie, care descrie efectele imprecaţiei, pe care are de scop de a o înlătura:

„Împrecaţia vatămă pe om ca un demon rău. Glasul care strigă există asupra lui; glasul răufăcător există asupra lui; imprecaţia este originea boalei. Pe acest om, imprecaţia răufăcătoare îl gîtuie ca pe un miel; zeul său în corpul său face rană; zeiţa sa îi dă nelinişte; glasul care strigă ca o hienă îl subjugă şi îl domină.

Silik-mulu-ki i-a dat ajutor; către tatăl său Ea intrat în casă şi l-a chemat: «Tată, imprecaţia este asupra omului ca un demon rău». Despre rău i-a zis: „Combină numărul, acest om nu-l ştie; el e supus numărului". Fiului său Silik-mulu-ki i-a răspuns: «Fiul meu, tu nu ştii numărul; să-ţi orînduiesc cu numărul... Ceea ce ştiu eu, ştii şi tu. Vino, fiul meu Silik-mulu-ki. Dă-i o mînă de ajutor. Expune ordinea destinului, manifestă ordinea destinului».

«Răule, ieşi din corpul său; de-i fi o imprecaţie a tatălui său, o imprecaţie a mamei sale, o imprecaţie a fratelui său mai mare, o imprecaţie a unui om necunoscut!»

Acesta e destinul pronunţat de buzele lui Êa. Ca setea (imprecaţia) să fie alungată; ca nedreptatea să fie nimicită; ca păcatul să fie împrăştiat!

De acest destin, Spirit al cerului, adu-ţi aminte! Spirit al pămîntului, adu-ţi aminte."[52]

Şi să amintim, în treacăt, asemănarea între imprecaţia aceasta caldeeană şi unele descîntece ale noastre, în care se pomeneşte despre boala venită din blestem:

De-a fi deochiat de bărbat,
Să-i crape boaşele;
De-a fi de femeie,
Să-i crape ţîţele,
Să-i curgă laptele;
De-a fi de fată mare,
Să-i cadă cosiţele;
De-a fi de fecior,
Să-i cadă părul[53].

Imprecaţia aceasta ne mai aminteşte şi rugăciunea

pentru dezlegarea păcatelor, pe care preotul o citeşte la capul mortului: „Şi de va fi căzut omul acesta sub blăstămul tatălui său, sau sub a mamei sale...“[54].

Creştinii, ca şi indienii, şi ca şi multe alte popoare din vechime, vedeau pretutindeni numai demoni, şi veşnic se păzeau să nu absoarbă sau să nu bea vreunul. „În visuri, în halucinaţii, ei vedeau numai demoni. Toate dorinţele, toate poftele pe care ei le socoteau culpabile, cele mai mici revolte ale trupului, ţipetele organismului istovit de acetism, se traduceau, în imaginaţia lor, în ispite diavoleşti. Vieţile sfinţilor sînt pline de asemenea aberaţiuni ale spiritului religios. În veacul al IV-lea, secta mesalienilor se credea fără încetare asediată de demoni, şi nenorociţii aceştia îşi suflau nasul, scuipau întruna, se strîmbau grozav, pentru a nu înghiţi vreun diavol, şi aruncau chiar săgeţi contra acestor fiinţe invizibile.“[55]

Credinţa că diavolul este cauza tuturor bolilor, la poporul nostru este foarte înrădăcinată, şi aceasta se va vedea în cursul acestui studiu, fără să mai insistăm aici asupra acestei chestiuni, pentru a nu repeta, mai încolo, aceleaşi lucruri.

Popoarele sălbatice se tem de diavol, la fel ca şi popoarele vechi şi ca şi civilizaţii din Europa. Ascultînd ce spun călătorii despre ceea ce se petrece la hinduşi, ţi s-ar părea că te găseşti oriunde aiurea, chiar şi în ţara noastră:

„Poporul acesta are mintea îmbuibată de atîţi demoni, zei şi zemizei, încît trăieşte într-o veşnică frică de puterea lor. Nu este un cătun care să nu aibă un arbore sau un locşor secret, privit ca locuinţă a spiritelor rele. Noaptea, groaza hindusului sporeşte, şi numai de mare nevoie se hotărăşte să iasă din locuinţa lui, după apusul soarelui. Dacă a trebuit să iasă din casă, păşeşte cu multă grijă şi prevedere. Repetă descîntece, pipăie amulete, în fiecare clipă spune rugăciuni şi ţine în mînă un tăciune aprins, ca să alunge pe aceşti duşmani nevăzuţi. A auzit cel mai mic zgomot, freamătul frunzelor, zbierătul unui animal, se crede pierdut; îşi închipuieşte că-l urmăreşte un demon, şi pentru ca să prindă curaj, începe să cînte, să vorbească tare, se grăbeşte mereu, şi respiră liber, numai după ce a ajuns la un loc de siguranţă.“

Caldeenii mai credeau că boala poate să fie dată şi de divinitatea cea mare, zeul cel bun, Êa, ca pedeapsă. „Dar Êa nu poate face el însuşi un rău; ca să pedepsească pe cineva, îşi suspendă acţiunea sa protectoare şi lasă pe

Scanned with OKEN Scanner

om fără apărare, în voia spiritelor rele, a demonilor dătători de boli. Vindecarea bolii, pe care a îngăduit-o Êa, se face cu ajutorul unui zeu mai mic decît el, de pildă Soarele, ceea ce nu ar fi cu putinţă dacă boala ar fi opera personală a lui Êa."[9]

După credinţa poporului nostru, boala poate să fie dată şi de Dumnezeu, Êa al nostru, ca şi la caldeeni.

Un descîntec „de junghi", din judeţul Romanaţi, spune acest lucru foarte limpede:

Nouăzeci şi nouă de ţepi,
Nouăzeci şi nouă de cuţite,
Nouăzeci şi nouă de junghiuri,
De-o fi cuţitul şi junghiul
De la Dumnezeu,
Dumnezeu să-şi aducă aminte
De leacul lui (cutare)
Şi să-l aducă.

Maica Precista, de asemenea este dătătoare de boli:

De-o fi cuţitul,
Ţeapa şi junghiul
De la Maica Precista,
Maica Precista să-şi aducă aminte
De leacul lui (cutare)
Şi să-l aducă[10].

Cît de mult se aseamănă aceste descîntece, în factura lor, cu descîntecele caldeene, care imploră ajutorul spiritelor bune:

Spirit al cerului, adu-ţi aminte!
Spirit al pămîntului, adu-ţi aminte!

EXORCISMUL

Ajuns la credinţa că toate bolile sînt date de diavol, rezultat al concepţiei dualiste, omul a trebuit în mod fatal să ajungă şi la credinţa că puterea diavolului poate să fie înfrîntă de o putere superioară acestuia, prin intermediul cuiva de pe acest pămînt. Acel cineva era tot omul, dar un om deosebit de ceilalţi, un om care să vie în contact cu diavolulul chiar, dar de care acesta să se teamă şi de ordinele căruia să asculte.

Scanned with OKEN Scanner

După cum preoții au ajuns a fi considerați ca reprezentanți pe pămînt ai zeilor buni, de asemenea și zeii răi, diavolul, trebuiau să aibă un reprezentant între oameni; acesta era vrăjitorul. Și după cum oamenii credeau că preoții pot, prin rugăciunile lor, să îmblînzească zeii și să obție de la ei diferite favoruri, de asemenea credeau că vrăjitorii au un mijloc de a îndepărta pe diavol[59] — care era însăși boala — prin arta lor, care se numește astăzi, cu un termen științific și general: exorcism, termen care, în limba noastră, ni-l traduce cuvîntul descîntec.

Popoarele cele mai vechi, care au lăsat urmă în istorie, au cunoscut exorcismele.

Caldeenii au avut o întreagă literatură de exorcisme.[60] În traducerea unor texte cuneiforme, Lenormant ne dă specimene pentru diferite boli și împrejurări din viață. Fiindcă, în cursul acestui studiu, ne vom referi de multe ori la aceste descîntece caldeene, e necesar să cunoaștem pe cele mai caracteristice.

Un descîntec de bubă este acesta:

„Ceea ce nu lasă să propășească, ceea ce nu este favorabil, ceea ce formează noduri, bubă era, bubă care sapă, bubă întinsă, bubă care dă dureri, bubă care se propagă, bubă rea...

Spirit al cerului, adu-ți aminte! Spirit al pămîntului, adu-ți aminte!“

Aceste cuvinte: „Spirit al cerului...“ se repetă, în mod stereotip, la finele tuturor descîntecelor din această colecție.

Un descîntec în care se arată mai multe boli:

„Boala viscerului, boala inimii, învelișul inimii bolnave, boala fierii, dizenteria malignă, tumoarea care se umflă, ulcerația rinichilor, durerea crudă care nu încetează, nălucirile de noapte...“

„Boala capului“, care pare să fi fost foarte răspîndită, mai are un descîntec special, din care se cunosc șapte formule. Iată una:

„Boala capului există asupra omului, boala capului împunge ca o fiară, boala capului de la răsăritul pînă la apusul soarelui. Boala capului... îmi va slobozi fața. În mare și pe pămîntul nemărginit — o țiară foarte mică a devenit țiara — țiara cea foarte mare, țiara sa.

Boalele capului străpung ca un taur, boalele capului zvîcnesc cu palpitația inimii.

Boalele capului, infirmitățile... ca lăcuste care zboară

prin cer, ca păsările care fug prin spațiul vast. Fie (bolnavul) pus la locul său în mîinile protectoare ale zeului său."[61]

Un descîntec în care se amintește de ochiul și gura pocită:

„Acel care făurește imaginea, acel care farmecă, fața răufăcătoare, ochiul răufăcător, gura răufăcătoare, limba răufăcătoare, buza răufăcătoare, cuvîntul răufăcător."

Un descîntec ne amintește credința noastră că puterea diavolului este mai mare după apusul soarelui, și credința noastră despre cele șapte ceruri:

„Seara de rău augur, regiunea cerului care produce nenorocirea; ziua funestă, regiunea cerului rea la observație; ziua funestă, regiunea cerului rău care înaintează; ...mesagerii ciumei; distrugătorii pămîntului; trăsnetul care pustiește pămîntul; cei șapte zei ai cerului nemărginit; cei șapte zei al pămîntului nemărginit; cei șapte zei ai sferelor de foc; cei șapte zei ai legiunilor cerești; cei șapte zei răufăcători; cele șapte fantome rele; cele șapte fantome de flacără răufăcătoare; cei șapte zei ai cerului; demonul rău, Alal cel rău, Gigim cel rău, Telal cel rău, zeul rău, Maskim cel rău."

Maskim se numeau cei șapte demoni subterani, care erau socotiți în rîndul spiritelor mai groaznice.

Un descîntec în care, pe lîngă îngeț, căldură și sete, socotite ca rele pentru om, se pomenește de datul sau de faptul nostru:

„Înghețul care înfrigurează pămîntul, excesul căldurii care face să plesnească pielea omului, datul..., care pe negîndite pune sfîrșit omului, setea rea care servește spiritul ciumei..."

În alt descîntec se indică un talisman, nu fel de Avestița al nostru:

„Două benzi de stofă albă servind de filactere — pe patul de pe estradă,— ca talisman cu mîna dreaptă dacă scrie; două bunzi de stofă neagră servind de filactere — cu mîna stîngă dacă scrie; demonul rău, Alal cel rău, Gigim cel rău, Telal cel rău, zeul rău, Maskim cel rău; fantoma, spectrul, vampirul; duhul rău, servitorul; farmecele rele, filtrul, otrava care curge; ceea ce e dureros, ceea ce frămîntă pe om, ceea ce e rău; capul lor pe capul său; piciorul lor pe piciorul său; niciodată nu-l va simți, niciodată nu vor reveni."

De la caldeeni au rămas și se păstrează un mare număr de formule și descîntece, scrise pe tablete, formînd

Scanned with OKEN Scanner

trei cărți, dintre care una este intitulată *Spiritele rele*. Această carte e plină de formule de conjurații și imprecații, destinate să alunge pe demon și alte spirite rele, să înlăture acțiunea lor funestă și să puie pe om la adăpost de loviturile lor.

Despre cîntecele caldeene, Lenormant face următoarea caracterizare: „Forma conjurațiunilor contra spiritelor răufăcătoare este foarte monotonă; toate sînt turnate în aceeași formă. La începutul lor se înșiră demonii pe care trebuie să-i învingă conjurația, se califică puterea lor și li se descriu defectele. Vine apoi urarea ca să-i vadă alungați și să fie feriți de ei, care adeseori se prezintă sub o formă afirmativă. În fine, formula se isprăvește prin invocarea misterioasă care-i va da eficacitatea: «Spirit al Cerului, adu-ți aminte! Spirit al Pămîntului, adu-ți aminte!» Această parte finală singură e necesară, și nu lipsește niciodată; uneori se mai adaugă asemenea invocații și către alte spirite.

În descîntecele lor, caldeenii nu cruță nici o ocară la adresa demonilor, cărora li se dau epitetele cele mai urîcioase.

Uneori formula de exorcism ia un caracter dramatic. După ce descrie pustiirile făcute de demoni, se presupune că plîngerea a fost înțeleasă de zeul binefăcător Silik-mulu-ki, care veghează asupra oamenilor și servește de mediator între ei și zeii superiori. Dar puterea sa și știința nu ajung ca să învingă spiritele prea puternice, a căror acțiune trebuie conjurată. Atunci Silik-mulu-ki se adresează tatălui său Êa, inteligența divină, care străbate universul, stăpînul secretelor eterne, și el descoperă formula care va sfărma năzuința puterilor celor mai grozave ale adîncului[62]. De aceea magicianul caldeean, atacînd puterile răului, nu se mulțumea să se încreadă numai în propria lui putere; el era nevoit să-și cheme în ajutor vreo autoritate divină[63].

În descîntecele noastre găsim aceeași caracterizare: cele mai multe se termină cu formula: „Descîntecul de la mine, leacul de la Dumnezeu".

Descîntecele caldeene contra bolilor îmbrățișează o foarte mare varietate de cazuri, dar cele mai multe au de scop vindicarea ciumei, a frigurilor și a bolii de cap, care, după indicațiile ce se dau despre simptomele și efectele ei, pare a fi un fel de erizipel.

Descîntecele contra bolilor au aceeași factură: definiția și descrierea bolii este partea cea mai mare, după care

Scanned with OKEN Scanner

vine dorința ca să scape de boala, sau porunca dată răului, ca să iasă din om. În unele descîntece, este un dialog între zeul Êa și fiul său, căruia îi indică leacul.

Iata un asemenea descîntec:

„Silik-mulu-ki i-a ajutat, la tatăl său Êa în casă a intrat și i-a zis: «Tatăl meu, boala capului a ieșit din iad». Despre boală i-a zis așa: «Fă-i leacul, acest om nu-l știe; el e supus leacului». Êa a răspuns fiului său Silik-mulu-ki: «Fiul mei, tu nu cunoști leacul; să te învăț eu leacul. Ceea ce știu eu, știi tu. Vină, fiul meu Silik-mulu-ki, ia o cofă, ia apă de la suprafața fluviului. Deasupra apei pune buza ta sublimă; curăță apa cu suflarea ta sublimă. Dă ajutor omului fiu al zeului său... învălește-i capul... Boala să iasă din capul său. Boala capului său să se risipească întocmai ca și roua nopții.

Preceptul lui Êa să-l vindece!

Davkina[64] să-l vindece!

Silik-mulu-ki, fiul cel mai mare al oceanului, să formeze imaginea de ajutor!»

În descîntecele noastre se aduce apa, cu cofa, de la rîu; și orice român, înainte de a bea dintr-o cofă, sau din orice alt vas, își face cruce și apoi suflă asupra apei, pentru a alunga spiritele necurate.

Indienii, cu ajutorul unor anumite formule, pe care le recitau, puteau să facă o mulțime de lumini. Poate nici un alt popor din lume nu a ajuns la o așa dezvoltare a magiei ca indienii, al căror fiecare act din viață era legat de o superstiție, care-i punea existența în primejdie, și pe care puteau să o înlăture recitînd o formulă, un descîntec. Și fiindcă, după concepția universală, primejdia venea numai de la spiritele rele, înlăturarea lor se făcea îndepărtîndu-le iar formula era un exorcism.

Într-o carte veche indiană, *Samavidhana-brahmana* care face parte din *Samaveda,* se găsesc o sumedenie de practici utilizate la vechii indieni, care au multă analogie cu cele existente la popoarele indo-europene. „Partea esențială a acestor practici este un sacrificiu însoțit de recitarea unor versete din *Samaveda,* specificate în text, care sînt întrebuințate ca formule magice, adică fără multă preocupare de înțelesul lor."[65]

Izvorul cunoștințelor noastre despre formulele descîntecelor indiene este cartea *Atharvaveda,* o colecție de formule magice și descîntece.

Atharvaveda, după părerea celor competenți în materie, deși conține un material mai nou decît acel din *Rig-*

Scanned with OKEN Scanner

veda, are însă și bucăți care, prin stilul și prin ideile lor, sînt contemporane cu imnurile cele mai vechi din *Rig-veda*[66].

Din vechea literatură indiană, și în special din *Atharvaveda*, s-au făcut multe traduceri; pentru studiul acesta ne-am servit de aceea a lui Julius Grill, profesor la Tübingen. Din cartea aceasta vom reproduce, în traducere românească, o parte din descîntecele care vor fi necesare[67].

Fenicienii cunoșteau și practicau descîntecele, ca și toate celelalte popoare din antichitate.

După credințele fenicienilor, cel dintîi om s-a născut din dragostea dintre Colpias (vîntul nopții) și femeia sa Baau. Urmașii lor au fost adoratori ai Soarelui, au descoperit cele dintîi meșteșuguri și au avut ca fii niște uriași. Alți „eroi civilizatori" mai cunoaște cosmogonia feniciană, între care unul Chousor sau Chrysor practica magia și întrebuința descîntece.

După o altă tradițiune feniciană, o ființă numită „Prea înaltul" locuia cu femeia sa Bereuth, în Byblos, și au avut un copil Epigeios, numit mai pe urmă Uranos. „Prea înaltul" căzu într-o bătălie cu fiarele sălbatice și fu zeificat. Atunci Cerul se însură cu Pămîntul, și au avut copii pe El (Elos). Bethel (Boetylos) și Atlas. Cerul era necredincios soției sale Pămîntul, care de gelozie voia să-l părăsească. Cerul însă îi căuta mereu pricină și voia să-i omoare progenitura, iar Pămîntul chemă în ajutor pe copii. Atunci El declară război tatălui său. El avea două fete: Persephona și Atenea; cea întîi îl învață să facă un paloș de fier și o lance. Un tovarăș al său, Hermes, îl întări pe El prin descîntece, și atacînd pe Cer, îl biruiră.[680]

Texte din descîntecele fenicienilor nu ni s-au păstrat, izvoarele de informație asupra mitologiei lor fiind de dată recentă și sub o formă fragmentară și coruptă, dar probabil că urmele lor se găsesc în descîntecele grecilor vechi, care fiind în strînse relațiuni comerciale cu fenicienii, au trebuit să sufere și înfluența, măcar pînă la un punct oarecare, a civilizațiunei lor. Aceasta nu numai că se recunoaște de Homer, dar se învederează din urmele artei feniciene găsite pe pămîntul Greciei, din faptul că grecii au împrumutat de la fenicieni alfabetul și unele legende faimoase, ceea ce dovedește că între popoarele semitice și ariene din Levant au fost relațiuni strînse[69].

Egiptenii cunoșteau și practicau exorcismul.

Scanned with OKEN Scanner

Crezînd în nemurire, egiptenii își închipuiau că corpul omenesc se coboară în lumea infernală, în Ker-neter, unde Osiris și cei optzeci și doi de judecători cumpăneau faptele omului din timpul vieții. Inima lui era pusă pe unul din platanele balanței, pe care o țineau Horus și Anubis, iar în celălalt platan era Dreptatea Zeul Thoth[70] ținea socoteala cîntarului. Dacă faptele omului îi dădeau drept la nemurire, corpul intra în Plerom, lumea fericirii, Raiul nostru, devenind însoțitorului lui Osiris[71], și era hrănit cu mîncările cele mai gustoase. Dacă însă faptele omului nu-l îndreptățeau să fie nemuritor, dacă avea multe păcate care-i îngreuiau platanul balanței, atunci Horus sau Smu, una din formele lui Set, îi tăia capul, pe *nemma*, sau eșafodul infernal, și trupul întreg era prada unui monstru infernal cu cap de hipopotam.

Acela menit să meargă în rai, sau să devie nemuritor, nu era scutit de primejdiile care i se puneau în cale. Mortul, cînd cobora în Ker-neter, trebuia să treacă prin cinci porți păzite de genii înarmate cu săbii; ca să le poată trece, trebuia să le facă dovadă că a săvîrșit fapte bune și că este inițiat în lucrurile divine, pentru care era supus la o mulțime de încercări. Niște monștri, animale fantastice, îl atacau, și mortul, ca să poată învinge pe acești dușmani, trebuia să reciteze niște formule sacramentale, niște exorcisme, adevărate descîntece, care formează un mare număr de capitole din ritualul funerar.

Pe cînd descîntecele din ritual au de scop de a proteja pe defunct în cursul pelerinajului său subteran, alte formule magice independente, care nu au fost primite în această carte sfîntă, sînt menite să pună la adăpost de fiarele răufăcătoare, care ar putea să o distrugă, mumia însăși, de a cărei păstrare atîrnă destinul sufletului. Aceste descîntece mai au menirea să împiedice ca trupul, pe cînd sufletul nu este în el, să devie prada spiritului vreunui rău, care, pătrunzînd în el, l-ar însufleți și l-ar preface în strigoi.

Atribuindu-se o așa de mare putere unor formule și cuvinte sacre, în existența de dincolo de mormînt, mintea egipteanului, precum ar fi făcut mintea oricărui alt om, le-a admis aceeași putere, în existența pe pămînt, deoarece viața de după moarte era numai o prelungire a vieții de pe pămînt. Astfel, încercările și primejdiile, cărora era supus omul în timpul vieții și după moarte, au fost identificate, și contra lor era firesc să se întrebuințeze aceleași mijloace de apărare, același simbolism. Set,

personificînd tot ce este rău în natură, atribuindu-i-se aceleaşi calităţi pe care lumea de astăzi le recunoaşte diavolului, egiptenii au fost împinşi la nevoia de a conjura şi de a îndepărta efectele lui funeste, prin exorcism.

Ideea tuturor formulelor magice contra animalelor răufăcătoare este asimilarea cu zeii, pe care o produce virtutea cuvintelor deèscîntecului, şi care pune pe om la adăpost de primejdii. Formula nu consistă într-o invocaţie către puterea divină, ci în faptul de a se proclama pe el, subiectul descîntecului, cutare sau cutare zeu; şi cînd omul care pronunţă descîntecul cheamă în ajutoru-i oarecare personaje din Panteon, face aceasta ca şi cum el însuşi este un zeu, care are dreptul la ajutorul tovarăşilor săi de divinitate. Cuvintele magice ale descîntecului comunică puterea divină nu numai omului, dar şi animalelor destinate pentru protecţia lui, după cum aceleaşi cuvinte dau putere unui obiect neînsufleţit, descîntat ca talisman.

O altă caracterizare[72] a descîntecelor egiptene este că prin ele nu se combat demoni propriu-zişi; puterea descîntecelor nu se exercitează asupra spiritelor favorabile şi inferioare zeilor, ci pune în serviciul omului, pentru a-l proteja, acţiunea zeilor înşişi. Aceasta este în concordanţă cu felul cum concepeau egiptenii raportul între om şi zei.

La celelalte popoare puterea magică are influenţă, comandă numai spiritele secundare, şi are o acţiune coercitivă numai asupra demonilor, cărora vrăjitorul (exorcistul) le impune voinţa sa imperativă, cînd le ordonă să se retragă; zeilor se adresează numai prin rugăminţi şi suplicaţii. În Egipt este cu totul altfel. Admiţînd că întrebuinţarea formulelor sacramentale ridică pe om pînă la zei şi ajunge să se identifice cu fiecare dintre ei, în mod firesc a trebuit să se ajungă a se considera că aceste formule cuprind o putere care se impune chiar zeilor celor mai puternici, şi le comandă. Cu drept cuvînt, deci, scriitorii alexandrini vorbesc despre pretenţia egiptenilor de a constrînge, prin evocaţiile şi formulele lor magice, pe zeii lor, de a se supune dorinţelor lor şi de a se manifesta în ochii lor. Chemat pe numele său adevărat, zeul nu putea rezista efectului evocaţiei, căci dacă nu voia să vie, era ameninţat chiar[73].

Egiptenii întrebuinţau formulele lor magice — descîntecele — pentru a vindeca o mulţime de boli, şi pentru a se apăra în contra tuturor soiurilor de duşmani care ar fi putut să le fie vătămători. Astfel sînt descîntece cu care se vindecă bolile de ochi, cataracte şi bolile conta-

Scanned with OKEN Scanner

gioase, cauzate de spiritele rele care intră în ochi; sînt descîntece pentru a vindeca durerea de cap, arsurile, otrăvirea, podagra, pesta, mușcătura de șarpe, orice boală internă; puteau, prin descîntece, să facă să iasă un os care s-ar fi oprit în gîtiță, și chiar să schimbe poziția uterului și să-l așeze în poziția lui naturală. Medicii egipteni rosteau formule la orice gest care-l întrebuințau în meșteșugul lor. Cu o formulă magică pe buze luau în mînă vasul cu care măsurau medicamentele; cu formule magice preparau grăsimea și mierea ce întrebuințau; rostind formule magice aplicau compresele și picurau doctoria în ochi, după cum tot cu formule magice aruncau bolile asupra oamenilor, așa cum se vede în protocolul actului judiciar cu privire la conspirația contra vieții regelui Ramses III.[74]

În Mesopotamia, magicienii, sfetnici ascultați ai regilor, făceau parte din clerul oficial; în descîntecele lor ei invocau ajutorul zeilor statului, și știința lor sacră era respectată ca și haruspicina în Etruria. Prestigiul fabulos care continuă de a-l înconjura îi asigura persistența, după căderea Ninivei și a Babiloniei.[75]

Evreii, care credeau în existența demonilor, credeau și în puterea ce aveau vrăjitorii de a-i alunga. Rabinii învață că pentru aceasta trebuie să se recurgă la descîntece și rugăciuni. Întrebuințarea farmecelor, a talismanelor, a fost consecința naturală a concepției demonologice.[76]

În Talmud s-au consacrat principiile și modul de întrebuințare a descîntecelor. Pînă la captivitatea babilonică, însă, nu se găsesc la evrei descîntece. În Babilonia le-au învățat, și întorcîndu-se în țara lor, le-au acomodat, dîndu-le un conținut teologic, prin citate din Istoria sfîntă și recitări bisericești.

Locuitorii Siriei și ai Palestinei credeau că pot alunga bolile cu ajutorul formulelor de exorcism. Ei își închipuiau că diavolul stă în corpul omului, răspunde în grecește sau în latinește la cuvintele exorcistului, și iese din om în formă de fum.[77]

Mahomedanii, care au împrumutat de la evrei toată demonologia lor, și cred în existența demonilor care apar sub formă de monștri și animale, cred și în puterea exorcismului. Discipolii lui Mahomed cred că spiritele rele pot fi alungate prin formule descîntate, sau purtînd asupra lor talismane cu pasaje din Coran, considerate ca infailibile contra farmecelor și descîntecelor.

Scanned with OKEN Scanner

Profetul însuși, după credința mahomedanilor, a fost fermecat de un evreu numit Lobaid, din care pricină căzuse în stare de prostrație. Nimeni nu știa prin ce vrăji i-a luat magicianul puterea și sănătatea; dar Dumnezeu a trimis lui Mahomed doi îngeri, care i-au arătat unde erau ascunse obiectele diabolice, și-i aduseră două versete care au avut puterea de a-l slobozi din înlănțuirea farmecelor.[78].

În Persia, unde au pătruns miturile din *Avesta,* este credința că diavolul poate fi alungat prin talismane și că se pot face minuni cu ajutorul unor formule și al unor buruieni.[79]

Grecii și romanii, care au avut așa de strînse legături cu Orientul, au împrumutat, de la popoarele cu care au venit în contact, aceleași mijloace pe care le întrebuințau și ele, pentru a se apăra de stricăciunile pricinuite de diavol. Grecii vechi și romanii vechi, ca și grecii și romanii de mai tîrziu, au cunoscut și au practicat exorcismul pe scară întinsă, întrebuințînd descîntece rostite sau cîntate.

Fragmentele de descîntece rămase de la dînșii nu lasă putința de a se ști dacă sînt de origine greacă sau romană, ori de origine străină, egipteană sau iudaică. Nu se poate ști care descîntec este mai vechi și care mai nou, așa încît nu se poate face o caracteristică a descîntecelor lor, din care ni s-au păstrat așa de puține, din pricină că biserică creștină le-a eliminat din manuscrisele în care le-ar fi găsit cercetătorii de astăzi.

În scriitorii vechi găsim unele amintiri prețioase, cu ajutorul cărora se poate străbate prin întunericul acestei părți a vieții lor.

Homer în *Odiseea* (XI, 457) spune că fiii lui Antolycos, prin un cîntec magic, opreau sîngele care țîșnea din rana lui Ulise; în *Iliada* (I, 473) se spune că prin cîntece se opreau epidemiile; Pindar *(Pyth.,* III, 91) amintește că Esculap vindeca bolile „învăluindu-le în cîntece foarte dulci"; Platon (*Rep.,* IV) admite cîntecul ca procedeu curativ, și afirmă că fără cîntece rețetele nu au nici o putere; în Euripide (*Hip. cor.,* 478) se găsesc aceste cuvinte: „bolnavule (de amor), lecuiește-te! Sînt cîntece magice pentru această"; Plutarh pomenește de muzicantul Thaletas din Creta, care a scăpat Sparta de ciumă cu ajutorul cîntecelor; Teocrit (*Idil.,* II) pune pe Simetha, sedusă și apoi părăsită de Delphis, să recurgă la cîntecele vrăjitorilor pentru a îmblînzi pe amantul necredincios.

Scanned with OKEN Scanner

Cîntecele acestea erau descîntece, pe care grecii le numeau cu numele generic „epodai".

De la romani ne-au rămas mai multe informații, și cel mai bogat izvor ni-l dă Pliniu al doilea, în cartea sa *Istoria naturală*.

Iată ce spune Pliniu, în *Cartea XXVII:*

„În privința leacurilor pe care le poate face omul, se naște mai întîi o mare chestiune: cuvintele și descîntecele magice au ele vreo putere? Dacă au, se cuvine să admitem că omul are puterea de a vindeca. Întrebați în particular, oamenii cei mai înțelepți nu cred nimic despre aceasta și totuși, faptele din fiecare clipă implică, fără să ne dăm seama, credința în această putere. Astfel, toată lumea crede că fără o formulă de rugăciune ar fi inutil să se facă jertfe, și zeii nu ar putea să fie consultați. Mai mult, sînt felurite cuvinte, unele de impetrație[80], altele de depulsiune, altele de recomandație. Am văzut persoane învestite cu magistraturi superioare care au pronunțat formule determinate: pentru a nu omite sau a nu transpune nici un cuvînt, un om pronunță formula pe care o citește de pe ritual, un altul e însărcinat să urmărească cuvintele, un altul privegheză liniștea, un muzicant cîntă din flaut pentru ca nici un alt cuvînt să nu fie auzit; și două fapte însemnate se petrec totdeauna, anume că ori de cîte ori un sacrificiu a fost tulburat de imprecații, sau dacă rugăciunea a fost greșit recitată, îndată ficatul său inima victimei a dispărut sau s-a dublat, fără ca victima să se fi mișcat din loc. Se păstrează încă, drept mărturile, formula pe care au pronunțat-o Decius, tatăl și fiul, cînd s-au devotat. Avem rugăciunea recitată de vestala Tuccia, cînd învinuită de incest a dus apă într-un ciur, în anul Romei 669. Un om și o femeie, greci de origine, sau aparținînd unei alte națiuni cu care eram atunci în război, au fost îngropați de vii în piața boilor, și acest lucru s-a văzut chiar în zilele noastre. Rugăciunea obișnuită la acest sacrificiu, care este recitată mai întîi de șeful colegiului Quidecemvirilor, va smulge, de la cel care va ceti-o, mărturisirea puterii acestor formule; putere confirmată de opt sute treizeci de ani de succes. Astăzi noi credem că vestalele noastre opresc pe loc, prin o simplă rugăciune, pe sclavii fugari care nu au ieșit încă din Roma. Dacă admitem aceasta, și dacă ne gîndim că zeii ascultă unele rugăciuni, sau pot fi mișcați de aceste formule, trebuie să credem totul. Faptul este că de la părinții noștri ne-a rămas exemple care confirmă aceste lucruri.

Scanned with OKEN Scanner

De altfel, mulţi autori arată că prin cuvinte se schimbă destine mari şi preziceri importante. Cel puţin în doctrina augurilor este un principiu că imprecaţiile şi auspiciile, oricare ar fi, sînt nule penrtu acei care la începutul unei întreprinderi oarecare nu le dau nici o crezare, ceea ce este una din cele mai mari binefaceri a [le] bunătăţii divine; căci, în fine nu cetim chiar în legea celor douăsprezece table: acela care va face vrăji asupra recoltelor... şi în alt loc; acel care va pronunţa un maleficiu...

De altfel toată lumea se teme de imprecaţii".

Pliniu descrie apoi un mare număr de superstiţii de ale romanilor, dintre care unele se păstrează şi astăzi la poporul nostru, şi apoi zice:

„Nu de multă vreme d. Sevilius Nonianus, om cu vază în Roma, temîndu-se de oftalmie, mai înainte de a rosti cuvîntul boalei, şi mai înainte de a-i vorbi cineva despre ea, purta la gît o zîrtie învălită într-o pînzătură pe care earu scrise aceste două litere greceşti, P şi A; Mutianus, fost de trei ori consul, purta tot aşa o muscă vie într-o bucăţică de pînză albă; şi aceste două personaje afirmau că prin ajutorul acestor amulete erau ferite de oftalmie. Contra grindinei, contra mai multor soiuri de boale, contra arsurilor, sînt oarecare descîntece, dintre care unele au fost chiar încercate; dar în mijlocul deosebirii mari de păreri eu nu îndrăznesc să le dau la iveală, şi despre aceste lucruri las pe fiecare să gîndească ce va vrea."[81]

Cato, care a făcut singur educaţia fiului său, scrise, în acest scop, o enciclopedie a ştiinţei din timpul său, între care şi o carte de medicină, în care vorbeşte rău despre greci, care au jurat să omoare pe toţi barbarii cu doctoriile lor, şi care iau bani ca să ucidă oameni. Artei lor problematice, Cato le opune ceea ce dobîndise el prin experienţă, anume că varza acră vindecă oboselile stomacului, şi că scrîntitura se vindecă prin descîntece.

Cato descrie astfel un descîntec contra fracturilor:

„Luaţi o trestie pe care o despicaţi şi pe care două persoane o ţin deasupra membrului fracturat, apoi începeţi descîntecul zicînd: Vindecarea membrului rupt; motes, vota, dadardaries, astaries, lattes, sau: huat, auat, pista, sorta. Repetaţi aceste cuvinte pînă ce capetele trestiei se vor apropia, după care veţi anina cercul astfel format de membrul bolnav, care se va vindeca dacă pînă la vindecare veţi avea grija de a repeta în fiecare zi descîntecul: huat, auat, huat, pista, sorta" etc.[82]

Romanii vindecau tumorile cu bulion alb: dar pentru

Scanned with OKEN Scanner

ca acest leac să aibă efect, trebuia să fie dat de o fată goală, care împreună cu pacientul trebuia să zică această formulă: „Apollo, nu îngădui ca o boală strînsă în acest fel, de către o fată goală, să se mai poată întinde".

Tertulian, în tratatul său despre *Idolatrie,* spune că „un profesor este obligat să serbeze pe Minerva, la Quinquatries", şi „ar fi o crimă pentru el de a se abţine de la aceste ceremonii diabolice"[83].

Vechii germani aveau „femeile sălbatice", foarte destoinice de a vindeca bolile prin cîntece şi descîntece.[84]

Creştinii au dat exorcismului dezvoltarea cea mai întinsă, şi chiar l-au reglementat prin cărţile lor sfinte.

Isus însuşi a fost un exorcist.

Evanghelia IX de la Marcu ni-l arată pe Isus alungînd diavolul din trupul unui bolnav:

„În vremea aceea venit-a un om la Isus, îngenunchind înaintea lui şi zicînd: Învăţătorule, am adus pre fiul meu la tine, avînd duh mut. Şi oriunde-l apucă pe el, îl zdrobeşte, şi spumegă şi scrîşneşte cu dinţii săi, şi se usucă, şi am zis ucenicilor tăi să-l scoată, şi n-au putut. Iar ei răspunzînd, au zis lui: O, neam necredincios, pînă cînd voi fi cu voi? Pînă cînd voi suferi pre voi? Aduceţi-l pre el la mine! Şi l-au adus pre el la dînsul. Şi văzîndu-l pre dînsul, îndată duhul l-au scuturat pre el; şi căzînd la pămînt, se tăvălea spumînd. Şi a întrebat pe tatăl lui: cîtă vreme este de cînd i s-a făcut lui aceasta? Iar el a zis: din copilărie. Şi de multe ori pre el şi în foc l-au aruncat şi în apă, ca să-l piardă; ci de poţi ceva, ajută-ne nouă, fiindu-ţi milă de noi. Iar Isus i-a zis lui: De poţi crede, toate sînt cu putinţă credinciosului. Şi îndată strigînd tatăl: Cred, Doamne, ajută necredinţei mele. Iar văzînd Isus că năvăleşte poporul, a poruncit duhului celui necurat, zicînd lui: Duh mut şi surd! eu ţie-ţi poruncesc, ieşi dintr-însul, şi de acum să nu mai intri în el. Şi strigînd şi mult scuturînd pre el, a ieşit. Şi s-a făcut ca un mort, încît mulţi zicea că a murit. Iar Isus apucîndu-l pre el de mînă, l-a ridicat şi s-a sculat. Şi intrînd el în casă, ucenicii lui l-au întrebat pe dînsul deosebi pentru ce noi nu l-am putut să-l scoatem pre el? Iar el a zis lor: Acest neam cu nimic nu poate ieşi, fără numai cu rugăciune şi cu post."

Alungînd pe demoni, Isus se conforma practicilor întrebuinţate atunci de exorcişti; întreba pe spiritul cel rău cum îl cheamă; îl poruncea să iasă din trup, ca să se ducă în oarecare loc.

Scanned with OKEN Scanner

Creştini credeau că boala (posesiunea, epilepsia) era produsă de demoni. Aceşti demoni erau răspîndiţi în atmosferă, ca nişte animale microscopice, şi puteau pătrunde în organele noastre prin mîncare şi băutură. Pentru a alunga spiritul cel rău, i se poruncea să iasă din toate părţile corpului. „Ieşi, zic formulele de exorcism, din cap, din păr, din limbă, de sub limbă, din braţe, din nări, din piept, din ochi, din vine, din intestinul mare, din intestinul subţire". Se înşiră, cu de-amănuntul, toate părţile corpului şi se porunceşte diavolului să iasă din aceste locuri.

Vindecările bolilor, pe care primii creştini le făceau în mare număr, nu erau luate numai drept o minune a divinităţii, dar erau încă, în ochii lor, un semn al victoriei lui Hristos asupra Infernului. Ciril din Ierusalim scrie limpede că demonul, pe care lanţuri de fier nu-l pot ţine, e stăpînit numai prin rugăciuni şi prin puterea sfîntului spirit.

Astfel, exorcismul luă un loc însemnat în liturghie, amestecîndu-se în ceremoniile mai importante, devenind accesorul obligator al unei mulţimi de rituri. Creştinul fu multă vreme cu gîndul mai mult la diavol decît la Dumnezeu.

Demonul fiind presupus răspîndit peste tot locul, mai înainte de a se celebra vreo ceremonie religioasă, trebuia să se exorcizeze locul. Sub pontificatul lui Sixt V s-a exorcizat obeliscul egiptean adus la Roma, înainte de a-l aşeza în piaţa pe care o decorează. Exorcismul se făcea nu numai prin recitare de formule, ci şi prin punerea mîinilor, semnul crucii, care punea demonii pe fugă. Oricine intra în comunitatea creştină trebuia mai întîi să fie exorcizat. Se stropea mortul cu agheasmă, ca să iasă demonii din el. Cu apă şi cu sare se exorciza tot aşa de bine ca şi cu rugăciunea. Această interventie continuă a exorcismului ne este mărturisită de numărul mare de conjuraţii adoptate în liturghie, care erau adevărate litanii de natură contra Satanei, şi în care el era poreclit hoţ, şarpe, foc, fiară sălbatică, balaur din iad, ucigător de oameni, Belial etc. Pentrü a nu fi obligat să repete mereu această listă lungă de injurii, se gravau pe amulete, care dobîndeau astfel puterea de a alunga spiritul rău. Odinioară, neoplatonicienii şi gnosticii, în formulele lor de exorcism, îngrămădeau un amestec de nume străine şi epitete bizare, cărora le dădeau o parte mai mare decît dacă ar fi rostit numai numele lui Dumnezeu. Credinţa

Scanned with OKEN Scanner

în aceste nomenclaturi superstiţioase era aşa de înrădăcinată, încît biserica a trebuit să le păstreze, adăugînd şi alte nume nouă. Astfel, multe exorcisme încep cu numele lui Dumnezeu, repetat sub toate formele: Dumnezeul lui Abraam, al lui Isac, al lui Moise, al lui Aron, al lui Tobie, şi al lui Ilie; apoi Dumnezeul îngerilor, al arhanghelilor, al profeţilor, al apostolilor, al martirilor, al mărturisitorilor, al fecioarelor etc.

Întrebuinţarea exorcismului era, în principiu, de drept comun, dar mai tîrziu a devenit privilegiul preoţilor. Uneori aceste ceremonii ciudate erau însoţite, ca şi exorcismele popoarelor barbare, de o muzică zgomotoasă, după cum se vede în viaţa Sfîntului Patriciu. Se povesteşte că nouri de lilieci, luaţi drept trupe de demoni, şi pe care bătrînul apostol nu-i putuse alunga prin formule de exorcism, au dispărut la zgomotul unei cimbale, pe care a atins-o, invocînd numele lui Dumnezeu."[85]

Cîteva concilii provinciale, acel din Mexic, în 1585, acel din Malines, în 1606, şi ritualul din Evreux, tipărit în 1606, din ordinul cardinalului Du Perron, opresc pe oricine nu ar avea o permisie scrisă de a recita rugăciuni sau a pronunţa exorcisme ori cuvinte menite să vindece bolile oamenilor şi ale animalelor. Ritualele din 1546, 1639, 1640 şi altele multe prescriu preoţilor să nu întrebuinţeze alte benedicţiuni sau rugăciuni afară de cele cuprinse în ritualul parohiei lor, iar conciliile chiar interzic orice exorcism neaprobat. Colecţia acestor exorcisme ar putea alcătui o bibliotecă.

* * *

Biserica noastră, a Răsăritului, a admis şi ea exorcismele şi le-a introdus în cărţile bisericeşti.

Cel mai vechi exorcism cunoscut în literatura noastră este de prin anul 1500.

Hasdeu[86], studiind manuscrisul popii Grigori din Măchaciu, dovedeşte că, pe la 1500 un român a scris, în slavoneşte, o *Rugăciune de scoaterea dracului,* fireşte o rugăciune românească, tradusă în slavoneşte; că pe la 1550 s-a tradus acea rugăciune în româneşte, pe care popa Grigori, după o copie de prin 1500, a reprodus-o în manuscrisul său.

Popa din Măhaciu are, în volumul său manuscris, trei conjuraţii: una în slavoneşte, de care nu ne mai ocupăm, şi două scrise în româneşte. Una din acestea e un

Scanned with OKEN Scanner

scurt fragment, ieşit din mîna lui însuşi popa Grigori, şi alta o bucată lungă, scrisă de un anonim, în a doua jumătate a veacului al XVI-lea.

Fragmentul scurt are următorul conţinut:

„...[Sedra]hom şi Misahom şi Avednag, oprescu-te, diavole, cu cele doa lumiri ce-u făcutu Domnul: soarele zileei şi lura nopţiei, să n-aibi puteare a strica nemică în creştiri; oprescu-te diaovle sătanu, cu herovimii şi cu serafimii lui Isus Hristos şi cântare netăcută, şi cu al nostru glasu, să ne fie de folosu şi de ispovedanie, şi acum şi pururea şi în vecie de veacu, amin."

Al doilea exorcism românesc din manuscrisul de la Măhaciu este mai lung; e o rugăciune cunoscută la noi în variante moderne, sub numele *Minunile Sfîntului Sisoe*. Îl reproducem în întregime:

„Carele voinicŭ fu ca sveti Sisinŭ, ce multe oşti birui? Întăiu siriĭanii, ai doi turcii, ai trei tătarăi. E dacă-ş feapse (făcuse) rugă, întoarsese sveti Sisinŭ de răsărit la Raviĭa, şi vine cătrî el îngerul Domnului în vis şi zise lui: «Du-te, Sisine, cătrî soru-ta Melintie, că ş-au născut cinci coconi, şi i-au luatŭ, şi al şasele va să i-l ĭa, să nu facă vănat aceluĭa drac; că pentru tine goneşte Domnul pre acel dracŭ. Melintia, sora lui, născu de făcu stălpu de marmure, şi-l ferecî cu piroane de fier, şi coperit cu plumbŭ, şi luo doo fete să-i slujascî cu hrană întru anŭ. Şi merse sveti Sisin cătră stălpu şi zise: «Soro Melentie, deşăcide-mi stălpul să întru». Ia zise: «Nu cutez să-ţi deşchiz, ci mî temu de dracul înşelătoriu». El zise: «Soro Melintie, deşchide-mi stălpul să întru, cî afarî mare frigu iaste şi mare vihor; n-am capul unde-mi închina; eu sîntu vînătorul aceluia drac; pentru mene goneşte Domnulŭ pre acela drac.» Atunce ĭa deşchise lui stălpul. Şi întrî dracul pituliş ca o grăunţă de meĭu suptu copita calului lui Sisin, şi răpi coconul şi fugi cătră mare. Ia zise: «O, fratele meu, cum ţi ziş, aşa fu». Atuncia sveti Sisin încîlecă pre calul lui şi alergă pre urma aceluĭa drac. Calul lui văpăi dihăniia; şi ave în mănî o suliţă de focu. Şi-l goni pe la o salce, şi zise: «Lemnul lu Dumnezeu, salce, văzuş dracul fugindu şi uîn coconu ducîndu?» Şi salce-l fusesĭa văzut, şi zise: «Nu l-am văzut». Şi zise sveti Sisin: «Să înfloureşti iară poame să nu faci». Iarăşi curse (alergă), şi văzu alt lemnu, rugu şi zise sveti Sisinu: «Lemnul lu Dumnezeu, rugule, văzuş dracul fugîndu-şi uĭn cocon ducăndu?» Şi rugul fusesĭa văzut, şi zise: «Nu l-am văzut». Şi zise lui: «Să fii blîstămat!

Unde-ţi e rădîcina ta, acolo să-ţi fie vrăhul tîu! Cine va trece pre lîngî tine, tu să-i împeadici, iară ei să te blăstăme». Şi mai alergă şi văzu uîn maslinŭ stîndu lăngă mare, şi zise sveti Sisin: «Lemnul lu Dumnezeu, măslinu, văzuşi dracul fugindu şi uîn cocon ducîndu?» Şi zise maslinul: «Văzuiu-l în mare afunădăndu-se». Şi zise sveti Sisin: «Să fii blagoslovitu şi osvetit (sfinţit), lemnul lu Dumnezeu, măslinu! şi să nu fii la toate bisericele de luminî şi oamenilor de spasenie». Aşa fu. Şi vine la mare şi-şŭ aruncă undiţa lui în mare şi scoase dracul la uscat, şi începu a-l bate cu 802 (82?) de buzdugane de fierŭ, şi grăi lui: «Dă-mi şase feciori ai surori-me Melintie». Şi zise dracul: «N-am ce-ţi da, că i-am măncat». Şi-i zise lui Sisinŭ: «Boreşte-i, proclete drace!» Dracul zise: «Boreşte-ţi şi du-i laptele măni-ta în palmă, cela ce-i suptu în tinereţele». Atunci sveti Sisin elu-şi făcu rugî cătră Dumnezeu, şi bori laptele măni-sa în palmî. Atunce şi dracul borî şase feciori ai Melintiei. Şi-i zise lui Sisin: «Viu Dumnezeu, Domnul nostru al cerĭului şi al pămîntului, n-am a te lăsa, drace, pînă nu te vei g'ura. Şi începu dracu a se g'ura: «Să mă parde de tăria înfricatului scaunŭ, iuo ruga aceasta grîi-se-va şi numele tău pomeni-se-ve, acolo dracul să nu-l acopere. Viu Dumnezeu, Domnul nostru al cerĭului şi al pămîntului, n-am a te lăsa, drace, să nu te veri g'ura». Şi începu dracul cu lacrîmi a se g'ura: «Să mă parde de tăria înfriicatului scaunul de braţele înalte şi cinstitul veşămîntul ce acopere cinstitul capul lui, şi de tăriaî celor 40 de popi celora ce ţin înaltul Ierusalimului şi rugî fac şi zua şi noapte, ĭuo ruga aceasta grăi-să-va şi numele tău pomeni-se-va». Svîntul acela nu socoti pre dracul, nice-l amănî, nice cătrî casa lu Dumnezeu, acieşi-l tremese elu suptu întunerec, iată cicĭa slăvim numele Tatălui, svăntului Duhu şi acumu şi pururе şi în vecii veculuі adevărat amin."

Cartea cea mai veche, tipărită, în care se găsesc exorcisme, este un *Molitvelnic* dintre 1650—1675, păstrat în manuscris la Academia Română: *Molitvă casei cînd are vreo supărare de drăcii, farmece şi făpturi drăceşti.*

„Doamne Dumnezeule mîntuirei noastre, fiul lui Dumnezeu celui bun, acela ce pe heruvimi te odihneşti, acela ce eşti mai din sus de toată începătura şi stăpînirea şi puterea şi domnia, tu eşti mare şi strașnic peste tot ce sînt împrejurul tău.

Însuţi drept aceea, Doamne, acela ce eşti tăria cărora nădăjduiesc spre sfinţia ta, zidul cel tare cărora năzuiesc

Scanned with OKEN Scanner

către tine, împroşcă, goneşte, depărtează toată diavolească facere şi toată sătănească nadă şi toată viclenia pizmăşască şi toată sila supărătoare de la casa aceasta şi de prin prejurul ei, care sămnul asupra dimonilor biruinţă a crucii tale poartă şi cheamă numele tău sfîntul şi bunul. Aşa, Doamne, acela care pre leghenul dimonilor ai biruit, şi celui surd şi mut drac şi necurat duh, dacă l-ai scos de la om şi l-ai izgonit, i-ai poruncitu-i să nu se mai întoarcă, carele toată falanga şi ostitura nevăzuţilor vrăjmaşilor noştri ai răsîpit şi i-au pierdut, iară credincioşilor şi cărora te cunosc li-ai zisu-le: „Iată că vă dădui vouă putere să călcaţi preste şerpi şi preste scorpii şi preste toată puterea vrăjmaşului.“[87]

În acest *Molitvelnic,* afară de molitva aceasta, mai este şi *Rînduială cu rugăciune pentru cei ce se tulbură de duhuri necurate şi bîntuiesc,* şi *Rugăciunile, adică blestemele ale marelui Vasilie către cei ce pătimesc de la diavoli şi la toată neputinţa.*

Molitva de mai sus se mai găseşte, apoi, în *Molitvelnicul* tipărit în Bucureşti, la 1764, tradus din greceşte.

La 1701 se tipăreşte un *Molitvelnic* la Buzău, tradus din slavoneşte, în care nu se mai găseşte această molitvă[88]. Lucrul acesta are însemnătate, deoarece s-ar părea că partea superstiţioasă din cărţile noastre bisericeşti ne vine de la greci, şi nu de la slavi.

În *Molitvelnic,* tipărit în Bucureşti, la 1794, pe lîngă „blestemele Marelui Vasilie, care se cetesc celor nebuni“, un adevărat exorcism, găsim şi rugăciuni „pentru casa ce se supără de duhuri rele“, „rugăciune pentru farmece“, „rugăciune pentru năjit“, ba chiar şi „pentru muiere ce a născut prunc“, care toate au drept ţintă alungarea diavolului.

Blestemele Marelui Vasilie sînt interesante, pentru că în ele se arată însuşirile diavolului:

„Teme-te, fugi, fugi, depărtează-te, diavole, necurate şi spurcate, că din cele de desubt, adîncule, înşălătoriule, fără de chip, cel văzut pentru obrăznicia, nevăzut făţăria, oriunde eşti... sau cele ce cutremuri, sau în chipul şerpelui, sau faţă de hiară, sau ca aburul, sau ca fumul văzut, sau ca bărbatul, sau ca muierea, sau ca jigania, sau ca pasărea, sau vorbitorii noaptea, sau surd, sau mut, sau cela ce înfricoşezi în călătorie, sau cela ce rumpi, sau cela ce bîntueşti, sau în somn greu, sau întru boală sau în neputinţă, sau carele porneşti spre rîs, sau carele faci lacrămi iubitoare de dezmierdări, sau curvar, sau cu

Scanned with OKEN Scanner

rea împuțiciune, sau poftitor, sau făcător de desfătare, sau otrăvitor, sau iubitor de nestîmpărare, sau vrăjitor cu stele, sau vrăjitor de casă, sau fără de rușine, sau carele te schimbi cu luna, sau carele te întorci în oare-care vremi, sau cel de dimineață, sau cel de amiazăzi, sau cel de amiazănoapte, sau al vreunii fără vremi oare-căruia, sau la revărsatul zorilor, sau după întîmpinare te-ai întîmpinat... sau de ieşti din mare, sau din rîu, sau din pămînt, sau din fîntînă, sau din surpătură, sau din groapă, sau din baltă, sau din trestie, sau din noroaie de pre pămînt, sau din spurcăciune, sau din luncă, sau din pădure, sau din copaci, sau din pasări, sau din tunet, sau din acoperămîntul băii, sau din scăldătoarea apelor, sau din mormînt idolesc, sau de unde ştim, sau de unde nu ştim. Goneşte de la robul tău toată lucrarea diavolului, toată vrajba, toată fermecătura, slujirea idolească, vrăjirea cu stelele, căutarea în stele, vraja cu mort, vraja cu pasăre. Înfricoşează-te, cutremură-te, teme-te, depărtează-te, piarde-te, fugi, duhul viclesugului, duhul cel din noapte, cel din zi, duhul nălucirii, duhul cel din întîmpinare, sau cel de pe pămînt, sau din apă, sau din păduri, sau din trestie, sau din prăpăstii, sau din răspîntii, sau trei căi, sau din heleşteie, sau din rîuri, în case, în curți, şi carele umbli în văi şi strici şi schimbi mintea omenească."[89]

În alte ediții din *Molitvelnic* se păstrează asemenea exorcisme, ca şi în manuscrise, precum şi acel din 1784, citat de d-l Gaster[90], şi sînt cărți bisericeşti în care exorcismele, sub formă de rugăciuni, par a fi partea cea mai însemnată. Aşa, în *Aghiasmatar mic sau Scurtare de molitvelnic,* tipărit în Sibiu, la 1851, se găsesc următoarele rugăciuni:

„Pentru deochi", în care se invoacă pe Dumnezeu: „ție ne rugăm, / ție ne cucerim:/ depărtează,/ înstrăinează,/ goneşte / toată lucrarea diavolească,/ toată lucrarea Satanei";

Molifta ce se citeşte în ziua întîi la femeie lehuză, în care se zice: ...„şi o păzeşte pre ea / de toată tirănia diavolului,/ şi pre pruncul,/ carele s-au născut dintr-însa,/ fereşte-l de toată fermecătura,/ de toată răutatea,/ de tot viforul protivnicului,/ de duhurile viclene cele din zi / şi cele din noapte";

Orîunduiala care se face la casa sau locul ce se supără de farmeci sau de niscareva descîntece e tot un exorcism: „...caută cu milostivire / spre casa aceasta / şi spre robii

Scanned with OKEN Scanner

tăi (cutare),/ şi, de supărările cele rele / ale viclenilor oameni,/ a otrăvitorilor / şi a descîntătorilor... / şi a viclenilor diavoli / izbăveşte / aceşti bîntuiţi";

Orînduiala care se face cînd se bolnăvesc orice fel de dobitoace: „...şi le izbăveşte / de toată asupreala diavolului... / şi de tot sfatul Satanei.../ şi toată boala / şi ispita / şi farmecele fermecătorilor, / ce vin din zavistia diavolească,/ goneşte-o de la dînsele";

Orînduiala care se face la holde, sau la vie,' sau la grădină, de se va întîmpla să se strice de gadini sau de alte jigănii, lăcuste, gîndaci şi altele...: „...fereşte-o pre dînsa / de tot farmecul /şi vraja / şi de toată răutatea,/ şi de ispita vicleană";

Rugăciunea pentru casa ce se supără de duhuri rele; Rugăciunea Sf. Mucenic Trifon, ce se zice la grădină, la vie şi la holdă, sînt tot atîtea exorcisme[91].

În *Cartea de desfăcut farmecele,* tipărită în Sibiu, pe la 1867, se spune: „aceste sfinte rugăciuni pentru de desfăcut de farmec s-au găsit la monastirea Kif, într-o carte, la finitul ei, scrisă de Sf. Damaschin, şi pînă acum n-au fost tipărită, ci s-au aflat numai în scris", iar rugăciunea este un adevărat descîntec, cunoscut şi astăzi în mai multe variante[92].

O rugăciune care se recită cu practica descîntecelor: „Se descîntă în mălai de mei şi se pune pe falcă sau bărbia suferindului", a fost publicat sub titlul *Descîntec de năjit.*

„Stăpîne atotţiitorule, doctorul sufletelor şi al corpurilor, cela ce smereşti şi înalţi, care cerţi şi iarăşi tămăduieşti pe toţi cei ce se roagă şi nădăjduiesc întru tine, însuşi Doamne Dumnezeule, cercetează cu mila ta pe robul tău (cutare), întînzîndu-i braţiul tău cel plin de doctorie şi de tămăduire, şi-l tămăduieşte pe dînsul. Ridică-l din pat şi din boală, ceartă de Duhul Neputinţei, depărttează de la dînsul durerea şi boala năjitului, porunceşte-i a se duce şi a se depărta în locuri pustii şi neumblate şi a sta acolo pînă la finele veacului. Teme-te de Dumnezeu, năjite, de cela ce şade pe scaunul de heruvimi şi va să judece toată lumea şi pe tine însuţi. Iată ce-ţi porunceşte prin mine smeritul şi nevrednicul robul lui Dumnezeu (cutare) ţie, năjite, rădăcina şi începătura tuturor răutăţilor şi a boalelor, să ieşi şi să te depărtezi de la robul lui Dumnezeu (cutare) şi să te duci în locul Gheenei, unde este întunericul şi scrăşnirea dinţilor. Aşa, Doamne sfinte atotputernice, Dumnezeul părinţilor noştri,

Scanned with OKEN Scanner

care ai făcut cerul şi pămîntul, cu toată podoaba lor, însuşi tu stăpîne, Doamne, goneşte pe astă lucrare diavolească a năjitului de la robul tău (cutare), din cap, de sub cap... etc." [93]

Introducerea unui descîntec „de zgaibă" (bubă vînătă), culeş în Vaşcău, comitatul Bihorului, este de asemenea o adevărată rugăciune:

„Ajută-mi Marie, Maică sfîntă, ajută-mi Sfîntă Marie şi Maică şi Dumnezeu, Marie Maică ajută-mi. Ajută-mi, zile rugătoare, zile închinătoare, şapte înălţătoare, şapte zile rugătoare. Mă rog de tine: de mică şi de mare. Mă rog la a voastră putere, slujbă, botezare, sînţire, somire (?), plînsoare, suspinare, rugă, rugare, cruce, îngenunchiare, mătănii, praznice, sfinţi, îngeri, apostoli, omul să aibă leac, izbăvire, şi mîntuire, precum descîntăm..." [94]

În cărţile noastre bisericeşti sînt şi rugăciuni pe care preoţii le cetesc celui bolnav de multă vreme, care se chinuieşte şi nu poate să moară, fiind căzut „între năluciri diavoleşti", şi între farmece de ruşine „prin prizma vicleanului diavol" [95].

În *Evloghionul* tipărit în Bucureşti, este o rugăciune-descîntec, pe care o zic femeile cînd nasc, spre a fi păzite de duhul necurat.

O molitvă dintr-un manuscris de pe la 1780—1800, se face pentru a apăra oile de „toată asupreala diavolească", astfel:

„Stăpîne Doamne,/ Dumnezeul nostru,/ cela ce ai putere preste toată făptura,/ ţie ne rugăm / şi pe tine cerem: / precum ai binecuvîntat şi ai înmulţit / turma patriarhului Iacov, / binecuvîntează / şi turma dobitoacelor / robului tău (cutare) / şi le înmulţeşte./ şi le întăreşte,/ şi le fă pre dînsele / întru mii / şi le izbăveşte / de toată asupreala diavolească / şi de prădătorii cei de alte neamuri, / şi de tot sfatul Satanii,/ şi de moartea cea din răul văzduh,/ şi de toată neputinţa / cea păgubitoare,/ şi le ocoleşte / cu sfinţii tăi întregi,/ şi vistia diavolească,/ goneşte-o de la dînsele, că a ta iaste împărăţia şi puterea şi mărirea a Tatălui, şi a Fiului şi sfîntului Duh. [..] Binecuvîntează, Doamne, turma aceasta, şi o izbăveşte pre dînsa de toată răutatea şi de răpirea văzuţilor şi nevăzuţilor vrăjmaşi, şi de cumplita moarte, şi de toată boala şi neputinţa, şi de toată lucrarea diavolească, şi o înmulţeşte întru numele cel sfînt, şi prin stropirea sfintei apei acesteia dăruieşte-i sănătate. În numele Tatălui şi al Fiului şi al sfîntului Duh, amin."

Scanned with OKEN Scanner

La sfîrșitul molitvei, este această însemnare:

„Această molitvă se zice la tot feliul de boale a oilor, ce fel ar fi să zacă“ [96].

Cea mai veche legiuire a noastră, Pravila lui Matei Basarab, din 1652, oprește pe cel îndrăcit de a se face preot: „Canonul 77 al sfinților apostoli grăiește: «De se va întîmpla cuiva a se îndrăci, acela să nu fie cliric, nici să se amestece să se roage cu credincioșii, pînă se va curăța de acea boală; de aceea, de va fi destoinic, se va face cliric»“.

Aceeași lege permite unui bărbat să se despărțească de nevastă, dacă va avea pe dracul în ea, și dă și formula cărții de despărțenie:

„Șezînd preasfințitul mitropolit al sfintei mitropolii cutare, împreună cu cinstiții lui clerici, veni și strigă (adică plînse) de muierea lui cea luată pre lege, cum iaste îndrăcită, și cu lanțuri de mînă și de picioare o leagă, nu numai de doao și de trei ci și de multe ori, iar noi rugatu-l-am ca să o mai aștepte încă puțină vreme și să mai fie cu dînsa încă ani trei, iară el n-au vurt să mai aștepte pentru nevinderea a ei. Drept aceea cerșut-am lui mărturii vreadnice, credincioși cutare, și i-am ispitit și grea afurisenie lui dat-am și au mărturisit cu jurămînt că așa este adevărat, deci datu-i-am voie ca să ia altă fămeae pre leage, după cum zice judecata (dumnezeești Pravile): oricine zice are fămeae îndrăcită, și o ține legată cu lanțuri și nu poate să-și vie în fire la întreaga înțelepție, de aceea să se despartă și de va vrea să ia alta (Glava CDXVI).“

VRĂJITORII

„«La început științele fizice erau o adunătură de superstiții și de proceduri empirice, care constituiau ceea ce se numește magie.» [97] Omul avea așa de bine cunoștință despre stăpînirea pe care era chemat să o exercite asupra forțelor naturii, încît îndată ce se puse în raport cu ele, încercă să le supuie voinței sale. Dar în loc de a studia fenomenele, pentru a pricepe legile lor, și a le aplica la nevoile sale, și-a închipuit că ar putea, prin mijlocul unor practici particulare și al unor formule sacramentale, să constrîngă agenții fizici și să-i supuie dorințelor și planu-

rilor sale. Acesta este caracterul fundamental al magiei. Această știință avea ținta de a supune omului forțele naturii și a ne face stăpîni pe opera lui Dumnezeu. O asemenea pretenție era rezultanta noțiunii pe care și-o făcuse antichitatea despre fenomenele universului. Cei vechi nu-și reprezentau aceste fenomene ca o consecință a unor legi neschimbătoare și necesare, veșnic în lucrare și veșnic calculabile; după dînșii aceste fenomene atîrnau de voința arbitrată și mobilă a unor spirite sau divinități, a căror acțiune o substituiau acțiunii acestor agenți chiar. Ca urmare logică, pentru a supune natura, trebuia să se ajungă la constrîngerea acestor divinități sau spirite, ca să îndeplinească voințele sale. Ceea ce religia credea că poate să obție, prin rugăciuni, magia încerca să facă prin vrăji, formule și conjurații. Zeul cădea sub puterea magicianului, al cărui sclav devenea, și stăpîn pe aceste secrete, vrăjitorul putea, după voință, să turbure universul și să-i contrazică legile.“ [98]

Cînd lumea veche a ajuns la concepția dualistă a creațiunii, cînd tot răul din lume a fost concentrat în diavol, era firesc lucru să capete un mare ascendent asupra oamenilor, așa de lesne crezători, acei dintre ei care puteau să supuie voinței lor pe acest diavol.

Preoții caldeeni cunoșteau secretul acesta de a supune voinței lor spiritele rele, pe diavolul nostru; ei știau descîntecele pe care le recitau, aceste cuvinte misterioase și atotputernice pe care le aveau de ajutor în meseria lor; ei cunoșteau talismanele binefăcătoare care apără pe om de toate primejdiile, și vorbind despre magicienii caldeeni, unul dintre scriitorii antichității, Diodor din Sicilia, zice: „ei încearcă să înlăture răul și să aducă binele, fie prin purificații, fie prin sacrificii sau descîntece“ [99].

„Această putere supranaturală, pe care poate s-o aibă un om, poate să fie divină sau diabolică, cerească sau infernală. În primul caz, ea se confundă cu puterea pe care o are preotul de la zeii superiori și se exercită într-un mod binefăcător, pentru a înlătura nenorocirile, a conjura bolile și a combate influența demonilor. În cazul al doilea, ea devine perversă și constituie magia neagră sau vrăjitoria, cu rătăcirile ei criminale. Deosebirea aceasta, care există pretutindeni, afară poate de unele populații cu totul barbare, la care preotul magician este mai temut pentru relele pe care le face, decît binecuvîntat pentru conjurațiunile sale binefăcătoare, era făcută și de caldeeni. E foarte firesc ca în cărțile sfinte, din care

Scanned with OKEN Scanner

au rămas fragmente cunoscute astăzi, să fie cuprinse numai formule și descîntece de ale magiei divine, a [le] artei conjuratorii și prielnice. Magia diabolică și răufăcătoare este exclusă din aceste cărți, practicile sale sînt reprobate[100].

Aceste cărți, însă, cuprind numeroase indicații despre magia neagră, căci formulele lor sînt destinate să abată efectele maleficiilor impii, precum și acțunea spontanee a demonilor. În aceste cărți este vorba de vrăjitori și vrăjitoare, și se vede că erau numeroși în Caldeea primitivă. Uneori sortilegiile sînt menționate cu demonii și bolile în enumerațiile flagelelor conjurate, alteori le combat descîntecele speciale. Astfel este descîntecul care blestemă pe vrăjitor, numindu-l «răutăciosul răufăcător, acest om răufăcător, acest om între oamenii răufăcători, acest om rău», și care vorbește despre «groaza pe care el o răspîndește», despre «sortilegiile sale care sînt respinse departe de oameni». Ea, ca zeul protector contra tuturor puterilor infernale, și împreună cu el Soarele, sînt zeii invocați pentru a se apăra de vrăjitori. Vrăjitorii își pregătesc relele, ascunși în locuri întunecoase. Soarele este, prin urmare, dușmanul lor cel mare, și un imn i se adresează în acești termeni: «Tu, care împrăștii minciunile; tu, care împrăștii influența rea a minunilor, a augurilor, a pronosticurilor supărătoare, a visurilor, arătărilor rele; tu, care risipești comploturile; tu, care duci la pierzanie oamenii și țările care se dau la vrăjitorii și la faceri de rău».“

„Nu este rău pe care să nu-l poată face vrăjitorul. El dispune, după voință, de fascinațiunea prin deochi sau prin cuvinte nefaste; practicile și descîntecele sale îi pun pe demoni la ordine; el îi asmuță contra aceluia căruia vrea să-i facă rău, și-l chinuiește prin demoni, în orice chip; el aruncă farmece contra oamenilor și a țărilor, provoacă posesiunea (dă pe dracul în om), trimite boala. El poate da și moarte, prin vrăjile și imprecațiile sale, sau prin otrăvurile pe care le cunoaște și le amestecă în băuturi... Dar, în acest caz, conjurația care se opune acestor acte caută să întoarcă în contra lui însuși efectele pe care a voit să le producă. O formulă contra descîntecelor unei vrăjitoare care voia să omoare prin vrăjile ei, se isprăvește astfel: «Ea să moară și eu trăiesc!»[101].“

La babilonieni, preoții care erau, în același timp, și vrăjitori, formau adevărate colegii sacerdotale; ei își transmiteau oral secretele și știința lor, din generație în gene

rație, așa că teologia forma, în Asiria, patrimoniul cîtorva familii[102].

La egipteni, Thot era zeul magician prin excelență, maestrul discursurilor divine, adică al „descîntecelor" (incantansions) care permiteau oamenilor și zeilor să obție ceea ce doreau[103]. Lucrul acesta nu poate surprinde, deoarece, la egipteni, magia era fondul însuși al religiei, și preotul era sinonim cu „descîntătorul" [104].

Oricît erau de civilizați, vechii greci nu au scăpat de credința în vrăjitori, și la dînșii această credință, în oarecare formule magice, în oarecare descîntece, era excesivă. Vrăjitorii formau adevărate caste, atribuindu-și oarecare putere asupra naturii; descîntau șerpii, conjurau vînturile și puteau metamorfoza pe om în animale. Puterea aceasta atribuită vrăjitorilor apare în cele mai vechi tradiții mitologice ale Greciei. Femeile din Tesalia, mai cu seamă, aveau un mare renume în arta descîntecelor; erau maestre în compunerea otrăvurilor și puteau, după cum se credea, să coboare luna din ceruri, prin cîntecele lor magice. Erau și vrăjitori de un ordin inferior, adevărați magicieni greci, urmași direcți ai vrăjitorilor din timpurile brabare. Ca și femeil din Tesalia, știau să compuie filtre și vindeau tuturora știința lor diabolică[105].

La Roma se petrecea același lucru. Și acolo erau vrăjitori care făceau farmece și operau maleficii, și acolo operațiunile lor aveau de scop mai mult să vatăme unui dușman și să satisfacă o poftă, decît să opereze vreun miracol binefăcător [106].

La început, în Roma, vrăjitorii erau disprețuiți. Chiar în epoca lui August vrăjitoria se exercita în locuințe infecte din fundul mahalalelor, de femei nenorocite, calice. Dar, cînd au început să invadeze, în Roma, religiile orientale, considerația pentru magicieni crescu și condiția lor se ridică. Acum magicianul era onorat și chiar temut. În veacul al II-lea, nimeni nu-i mai contestă puterea de a provoca apariții divine, de a conversa cu spiritele superioare și chiar de a se ridica în persoană, pînă la cer [107].

La Roma, însă, poate mai mult decît aiurea, vrăjitorii credeau ei înșiși în puterea diavolului, în slujba cărora se angajau cu contracte în regulă, și își închipuiau că merg la Sabat în tovărășia lor [108].

Evreii își aveau vrăjitorii lor, și după o veche tradiție rabinică Solomon însuși a fost un vrăjitor [109].

Creștinii, încă de la început, și-au păstrat ca o moștenire scumpă credința în diavol și în vrăjitori, care erau

reprezentanții lor pe pămînt. Vrăjitorii puteau să stîrnească vîntul și să aducă ploaia, și aveau și alte puteri.

Cu trecerea vremii, și cu toate luptele duse de biserică, în contra acestor erezii, credința în puterea vrăjitorilor s-a generalizat la toți creștinii și s-a întemeiat pe baze care nu au mai putut să fie zdruncinate, și subzistă și astă zi la toate popoarele civilizate în Europa.

Literatura tuturor popoarelor este presărată cu bucăți frumoase, din care se vede cît era de supus spiritul credinței în puterea supranaturală a vrăjitorilor. Să ne oprim numai la unul din cei mai mari scriitori ai lumii, Shakespeare, și vom rămînea surprinși văzînd ce parte principală joacă vrăjitorii în una din tragediile lui cele mai puternice, *Macbeth*. Prima scenă din actul I începe cu un sfat al celor trei vrăjitoare, care au un rol așa de însemnat în această tragedie și care hotărăsc în ce loc se vor întîlni cu Macbeth. În scena III se vede ce se credea, în Anglia secolului al XVI-lea, despre aceste ființe supranaturale, care fac să defileze, în fața lui Macbeth, opt regi și Banquo în urma lor.

Dacă lumea pentru care scria Shakespeare, nobilimea și inteligența Angliei, avea astfel de credințe despre puterea supraomenească a vrăjitorilor, ne putem face idee despre credința poporului de jos care, acolo ca și pretutindeni, trăia în ignoranță și sub stăpînirea celor mai grosiere supersiții.

Germanii cred și astăzi în puterea supranaturală a vrăjitorilor, și, pe la 1800, Kant spunea: „Altădată se numeau vrăjitoare niște biete femei ignorante care credeau că obțin efecte supranaturale, și în secolul în care trăim această credință nu este încă stîrpită“ [110].

În Franța civilizată se petrece același lucru. „Credința în vrăjitori nu e stinsă în societatea noastră civilizată; fapte contemporane dovedesc că în această privință țăranii noștri nu sînt cu mult mai luminați decît negrii“, spune Girard de Rialle, care citează cazuri cunoscute de el însuși. „În 1872 eram chemat eu însumi să hotărăsc pedeapsa contra unui individ, vestit vrăjitor, care chemat pe lîngă Toulon, în Alpi, de niște ciobani, ale căror turme transhumante erau în prada unei epizootii, a arătat pe niște munteni inofensivi că ar fi aruncat farmece asupra oilor, și ciobanii, pentru a-și răzbuna contra acestor pretinși vinovați, erau să facă moarte de om, dacă nu s-ar fi luat repede măsuri spre a împiedica crima“ [111].

Un alt scriitor francez spune: „Sînt încă, în satele

noastre, babe care pretind că vindecă bolile cu o rugăciune neînțeleasă, pe care nu vor să o spuie, și cu semnul crucii asupra membrului bolnav. Ele operează asupra oamenilor și asupra animalelor. Pretinsul lor leac se transmite în familii, din mamă în fiică. Aceste leacuri consistă în descîntece (oraisons), în agheasmă și în formule empirice" [112]

În Franța se artibuie chiar preoților puteri supranaturale. Majoritatea țăranilor francezi cred că unii preoți posedă un secret și o putere irezistibilă asupra elementelor. Ei pot, prin niște rugăciuni secrete, să oprească sau să modifice acțiunea legilor lumii fizice: sînt stăpîni pe vînturi, pe grindină, pe ploaie [113].

În Belgia, lîngă Cortenberg, acum cîțiva ani trăia un om care fusese frate într-o mînăstire și învățase de la arhiepiscop puterea de a exorciza, putere pe care a pierdut-o cînd s-a însurat [114].

La slavi, același lucru. Ei au păstrat, din vechea lor mitologie, nu numai amintirea divinităților politeismului lor național, dar și credințele barbare ale unei stări mintale anterioare: la dînșii vrăjitorul exercită o influență considerabilă asupra spiritului mulțimii. „Simți că el e reprezentantul unei vechi credințe încă nestinsă în sufletul credincioșilor, ca preotul unei religii dispărută în aparență, dar ale cărei rădăcini sînt încă adînci în ceea ce omul simplu și naiv are mai scump și mai intim. Fiecare sat a avut, și are încă, al său «Koldun» (acel care sacrifică), și a sa «viedma» (aceea care știe). Vrăjitorii sînt consultați asupra viitorului, asupra chipului de a dobîndi recolte bune, asupra modului de a se feri de relele de tot felul. Aceștia sînt preoți populari, pontifii unei vechi religiuni neuitate" [115].

Viedma slavă este „vidma" noastră românească: o specie de drac. „Vidmele sînt tot din necurat, schimbă copiii și-i fac ca pe ei." [116] Sub numele de vidmă se înțelege și strigoaică [117]. „Mama-Pădurii și vidma sînt tot una" [118].

Unei femei bătrîne și urîte i se zice, la noi, mama-pădurii, care poate să fie sinonimă cu vrăjitoarea viedma a slavilor.

Ion Creangă, în povestea *Ivan Turbincă*, pune pe Ivan să bage moartea în turbinca lui măiastră, zicîndu-i „Pașol, Vidma, na turbinca."

Și popoare de altă origine au credință în vrăjitorii lor. Triburile ugro-fineze din regiunile munților Urali și

Scanned with OKEN Scanner

Altai nu cunosc alt cult decît rituri magice, alți preoți afară de vrăjitori [119], în știința cărora poporul are credință oarbă și de care se teme. La aceste popoare, orice boală este opera diavolului.[120].

Popoarele din nordul Europei au crezut și cred în puterea vrăjitorilor. Legendele daneze pomenesc despre principesa Swavilda, fermecătoarea cailor, care trebuiau să o sfarme în picioare, după cum legendele Norvegiei cred că regele Harald Harfagr a fost fermecat de Snaefride, pe care o luă de soție. Triburile gotice, numite mai tîrziu svezi, au învățat magia de la vecinii lor vanes (slavi) și fini[121].

Lumea întreagă, în fine, de la un capăt la altul, crede în vrăjitori, și pretutindeni li se atribuie aceleași puteri, aproape fără nici o deosebire între popoarele civilizate și cele încă în stare de sălbăticie. Pînă și pieile roșii se aseamănă, în această privință, cu restul lumii; și la ei vrăjitorii se bucură de o cinste deosebită, sînt considerați ca un fel de preoți magicieni, pe care-i împart în două categorii: vrăjitori răufăcători, care vrăjesc pe oameni, și vrăjitori medici-oracoli, care vindecă bolile și prezic viitorul[122]. Sînt însă popoare primitive la care vrăjitorii joacă un rol și mai important. La cafri, bunăoară, vrăjitorul are o parte activă la conducerea războiului[123]. Vrăjitorii cafrilor aduc ploaie, descîntă șerpii cei mai înfricoșători, pe care-i venerează, dar de care se tem[124]. Astfel fiind, se înțelege că, pentru cafri, vrăjitorii sînt ființele cele mai superioare care trebuie să aibă cea mai mare influență asupra întregii lor vieți.

Și aceste lucruri sînt comune tuturor popoarelor primitive, tuturor sălbaticilor. Lang, studiind chestiunea aceasta, face recapitulația următoare despre puterile supranaturale care sînt atribuite, de către rasele inferioare, vrăjitorilor, în toată lumea: „Vrăjitorul are toate miracolele în puterea sa. El guvernează cerul; zboară în aer; poate, după voință, să devie invizibil, să-și schimbe forma și să metamorfozeze pe cine-i place. El este stăpîn pe spirite, stă de vorbă cu morții și poate să se coboare în locuințele lor“ [125].

La noi, de asemenea, a existat totdeauna credința în vrăjitori.

Despre cele ce se petreceau, la noi, în vremurile vechi ale noastre, nu avem izvoare interne de informație; scriitorii străini, care pomenesc despre noi, nu ne descriu tocmai simpatic.

Scanned with OKEN Scanner

La 1575, un francez, vorbind despre noi, despre Vualachiens, zice: „C'est une nation fort cruelle, n'aiant aucune humanité, addonnée à divinations, sorcelleries et augures, toujours brillant après la proyer et rapins“ [126].

Un altul, la 1651, spune că în „Valachie“ „Le peuple y est cruel et addonée à la sorcellerie, toujours attentif à la proyer et de religion grecque“ [127].

La 1688, în altă carte anonimă, o descriere a Ungariei, vorbind despre Valahia și Moldova se spune: „Le peuple y est cruel, inconstant, addonné à la sorcellerie, et la plupart de la créance des Grecs“ [128].

Cel mai vechi document al nostru, în care se face pomenire despre vrăjitori, este cartea *Șapte taine a bisericii*, tipărită în Iași la 1645, în care se arată ce fel de pedeapsă duhovnicească se dă vrăjitorilor.

O altă dovadă scrisă o găsim în *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir, care după ce vorbește de jocurile și săltările cu care petrece poporul Moldovei între Înălțarea Domnului și Pogorîrea Sfîntului Duh, zice:

„Întru această vreme nu se culcă ei nicăieri fără numai sub streșinile bisericilor, căci zic că de se vor culca la alt loc ar fi chinuiți de strigoaice... Cel ce intră în vreo ceată de acestea, trebuie nouă ani de-a rîndul să se afle adunat împreună, iar întîmplîndu-se să nu se arăte vreodată, atunci zic ceilalți că este chinuit de duhuri rele și de strigoaice. Prostimea cea ereticească crede că are putere să gonească acel fel de boale, și spre vindecare face întru acest chip, adică: aștern mai mulți la pămînt pe acel bolnav, încep a sări cu cîntece, și la o notă anume a cîntării îl calcă fieștecare de la cap pînă la călcîie, și mai pe urmăl îi zic la ureche niște cuvinte alcătuite de dînșii înadins, poruncind beteșugului să se depărteze. După ce fac ei aceasta de trei ori, în trei zile, apoi urmează lucrarea pe care o nădăjduiesc ei. Și așa, întru acest chip, cu prea puțină osteneală, se pot vindeca boalele cele mai grele care se împotrivesc meșteșugului doftoricesc.“ [129]

În timpurile noi, literatura noastră face mențiune despre vrăjitori.

Gh. Asachi, în poezia *Moșii. Sîmbăta morților* descrie pe un sihastru vrăjitor:

> În o casă părăsită, depărtată de cotun,
> Despre care poporenii mii minuni pe-amurgul spun,
> De mult șede un săhastru, ce de tot vecin se crede
> Că prin farmeci multe lucruri nevăzute-altora vede.

Scanned with OKEN Scanner

Acel om, pe care anii ș-a lui grijă l-au albit,
Astă-noapte va s-arete un mister trist și cumplit.
Pe un colnic el se suie și-n pădure-ntunecată
De trei ori în giur răsună toaca de paltin durată.
La chemarea cea fatală, chiar ca umbre-ncet răsar
Juni, bătrîni, femei și fete, cîte unul din tufar.
Și hardala cea deșartă fără preget iac-o plină,
Und-un pin aprins răspînde înginata sa lumină.
Iar sătenii-n așteptare, tremurînd zic: „Amar mie,
Ce-ntuneric, ce tăcere: ce-a să fie, ce-a să fie?“

Vasile Alecsandri, în hotele unei poezii populare (*Cucul și Turturica*), spune:

„Poporul crede în puterea farmecilor și atribuie babelor știința vrăjitoriilor, de unde vine și vorba că *baba-i calul dracului*. În ochii lui, un om cu mintea distrasă este un om fărmecat; un tînăr aprins de iubire e fărmecat de vreo baba Cloanșa, ce i-a *făcut cu ulcica*. Acel nenorocit este espus a încăleca pe o prăjină și a se duce prin văzduh după glasul fermecătoarei care, bătînd cu o verguță de alun peste o ulcică din vatră, cheamă necontenit pe iubitul ei. Sînt oameni carii pretind că au văzut aseminea călăreți fantastici trecînd ca săgeata prin aer. Nimica nu-i poate opri din călătoria lor, decît numai înfigerea unui cuțit în pămînt. Vrăjitoarele știu a face de dragoste cu oase de lilieci prinși în agiunil Crăciunului și îngropați de vii într-un furnicar. Din scheletul liliacului nu rămîne decît un cîrligel și o lopățică. Cel întîi servă a atrage pe cine ți-e drag, iar lopățica a depărta pe cine ți-e urît. Vrăjitoarele au putere a închega apele, a lega ploile, a ghici soarta oamenilor trăgînd în 41 bobi de porumb, a vindeca de feliuri de boale prin descîntice și prin apă neîncepută“.

V. Alexandrescu (V. A. Urechiă), într-un „roman național“, publicat în 1855, întitulat *Coliba Măriucăi*, în capitolul VI, *Vrăjitoarea. În ce tip poate cineva să ajungă a fi vrăjitoare,* despre modul în care o țigancă vrăjitoare face farmece de adus pe prăjină pe un flăcău, pe care-l iubea Raluța. Țiganca Floarea știe:

„Tot felul de mijloace să facă de dragoste, de urît, de baghiță, de uscare... Ea descînta, farmeca... Avea putere mare și pre dracu-n ea, după expresiunea bătrînilor săteni, carii nu puteau, ori cu ce demunstrațiuni împedeca pe fetiță să meargă să consulteze pre Floarea, ce-i de făcut ca s-o iubească flăcăul cutare... ba chiar multe

Scanned with OKEN Scanner

soţii alergară să le înveţe ce pot să facă doară vor scăpa de dihania de bărbăţel... Ea căuta în oglindă, în apă, în palmă, în cărţi... şi totdeauna spunea drept. În tot satul, ce zic în tot satul?, în tot ţinutul, după cîtva timp, se vorbi cu groază şi respect de mătuşa Floarea. Care de care se înfăţişa ca să mărturisească de puterea ei. Cum? ziceau unii necrezitori, en du-te de vezi însuţi cum se cutremură casa cînd ea descîntă, cum tună, fulgeră, urlă, geme, plesneşte, vîjîie de ţi se suie părul în vîrful capului!“ [130]

O descriere mai meşteşugită, despre vrăjitoare, face Hasdeu, în romanul său *Ursita*.

* * *

Încă din timpurile vechi s-au făcut legi în contra vrăjitorilor.

În Egipt, practica şi chiar studiul magiei se pedepsea cu moartea; sub Ramses III se citează un egiptean, Hai, care a fost executat pentru crima de magie.

Grecii vechi pedepseau cu moartea pe medicii care întrebuinţau farmece ori descîntece, în scopul de a vătăma cuiva; pedeapsa pentru acei care nu erau medici era lăsată la aprecierea judecăţii. În puterea acestei legi, Lemnia, vrăjitoarea din Atena, a fost ucisă, împreună cu copiii ei.

Romanii, a cărora legislaţie se cunoaşte aşa de bine, şi care a servit ca model întregii lumi, prevedeau, în Legea celor XII table, pedepse aspre în contra vrăjitorilor. Ei se temeau, în special, de cei ce se numesc la noi „solomonari“, care, prin farmecele lor, ştiau să aducă ploaia, grindina, furtunile şi seceta. Lumea însă avea prea multă încredere în ei, pentru ca o simplă lege să-dezrădăcineze obiceiul; de aceea vedem că în anul Romei 721, sub triumviratul lui Octavian, al lui Antoniu şi Lepidus, au fost alungaţi din marele oraş astrologii şi magicienii, şi în cursul vremurilor diferite alte legi şi dispoziţii s-au luat la Roma în contra acestei clase de vrăjitori, care devenise foarte numeroasă şi sub influenţa căreia au fost mulţi dintre împăraţii romani.

Asprimea legilor romane a făcut victime nenumărate printre cei bănuiţi de vrăjitorie. În anul 200 înainte de Hristos, într-un singur proces, 370 femei au fost condamnate la moarte pentru vrăjitorie; pe timpul lui Hristos, 4 000 bărbaţi liberi, condamnaţi ca vrăjitori, au fost tri-

Scanned with OKEN Scanner

mişi în Sardinia, prin decretul Senatului, ca să stîrpească hoţii. Pedepsele din legile romane erau: decapitarea, arderea pe rug, aruncarea la fiare. Cărţile de magie erau confiscate; pe timpul lui August, în anul 43 a.H., au fost arse mai mult de 2 000 de volume.

Creştinii n-au fost mai blînzi cu vrăjitorii. Împăratul Constantin a făcut legi aspre contra lor; pedeapsa cu moartea apoi a fost stabilită chiar contra acelor care recurgeau la magie. Legea Cornelia (De Sicariis) a prescris că vrăjitorii acei care se servesc de descîntece şi de sortilegii, contra sclaviei oamenilor şi pentru scopuri rele, acei care, prin mijloace magice, evocă demonii, agită elementele, acei care omoară persoanele absente, făcîndu-le chip de ceară, să fie pedepsiţi cu ultimul supliciu. Cei doi jurisconsulţi Paul şi Ulpian condamnă formal exerciţiul magiei. Aceştia numeau cărţile magice: „libros improbatae lectionis", şi nimănui nu-i era permis să aibă asemenea cărţi. Dacă se găsea vreuna la cineva, i se confisca averea şi era trimis în exil; dacă vinovatul era din clasa de mai jos era supus morţii şi cărţile erau arse în public[131].

Credinţa în vrăjitori persistînd în cursul veacurilor, biserica a reînnoit mereu legile în contra lor. În veacul al XIV-lea, vrăjitoria în Europa era în floare, ca şi cu patru sau cinci veacuri în urmă.

În unul din cercurile infernului său, Dante pune pe astrologi şi „maistrul învăţat" îi arată un grup de păcătoşi, pe care-i descrie astfel:

> Iată păcătoasele care au părăsit
> Aţa, acul, suveica şi s-au pus pe vrăjit
> Prin ierburi, prin icoane şi alte farmazonii[132].

Ceea ce s-a petrecut, în Europa întreagă, în puterea legilor care pedepseau pe vrăjitori, este una din petele negre de pe cartea istoriei lumii. În Franţa, vrăjitorii erau spînzuraţi, arşi de vii, şi cenuşa lor aruncată în vînt; vrăjitoarele erau înecate. În timpul lui Francisc I au fost alungaţi din Franţa 100 000 de oameni, şi 30 000 sub Carol IX. În Spania, inchiziţia a ars de vii 37 756 persoane şi a condamnat la galere 287 974, iar numărul victimelor proceselor de vrăjitorie este cu neputinţă de a fi fixat. În Sicilia în timp de 150 de ani, au fost arşi 30 000 de vrăjitori; în Scoţia, într-un singur an, au fost arşi 600.

După o statistică făcută în 1794, numărul celor execu-

Scanned with OKEN Scanner

taţi, sub invinuire de vrăjitorie, se urcă la cifra de 9 442 994[133].

Dar nu numai în Europa popoarele civilizate au făcut legi în contra vrăjitorilor, ci şi în alte continente, unde biserica tindea să puie stăpînire pe sufletul şi gîndirea oamenilor. Astfel, în Mexic, conciliile provinciale din 1585 opresc pe orice persoană, care nu a obţinut o permisiune scrisă, de a recita rugăciuni, sau de a pronunţa fie exorcisme, fie cuvinte destinate a vindeca bolile oamenilor şi ale animalelor.

La noi, de asemenea, s-a încercat, din timpuri vechi, să se combată credinţa în diavol şi să se înlăture practicile supersiţioase la care se deda toată lumea, pedepsind pe vrăjitori şi pe acei care recurg la ei.

În cartea *Şapte taine a bisericii,* tipărită în Iaşi, la 1645, la pagina 194, este un capitol întreg privitor la vrăjitori:

„În 65 de capete a Pravilei Marelui Vasilie, au lăsat învăţătură, cum vrăjitorul şi cela ce sleieşte ceara, sau aruncă cu plumbi, aşijderea şi cela ce va lega nunta, ce se zice, pre mire să nu se împreune cu nevasta-şi, sau şi alte meşteşuguri, ce vor face cu vrăji, 20 de ai să nu se cumenece. Să ştiţi şi care se cheamă vrăjitori: vrăjitori se cheamă carii cheamă şi scot pe diavoli de vrăjesc, să cunoască niscare lucrure neştiute, sau alte răutăţi ce fac să-şi izbîndească inimii, după voia şi pohta cea rea, cu carele vor să facă răutate şi vătămare a niscare oameni direpţi. Pentru ceia ce caută în stele sau fac alte meşteşuguri, să cunoască niscare lucruri neştiute, şi ceia ce poartă la sine avgare sau ierbi, ca să nu se apropie nimică de dînşii".

În alt capitol sînt hotărîrile soborului de la Anghira:

„Încă şi ceia ce aduc vrăjitori la casele lor, pentru ca să facă niscare farmeci; aşijdere şi ceia ce vor vrăji în stele, pentru ca să cunoască multe lucruri de cele neştiute, şi mai pre scurt, vrăjitorii şi ceia ce vrăjesc să nu se cumenece 5 ani, aşijderea şi ceia ce vor purta la sine avgare sau alte rădăcini sau ierbi, zicînd că sînt bune, să nu se apropie nici o răutate, aşijdere ceia ce zic că este năroc sau primejdie sau becisnicie, sau ceia ce-şi socotesc ziua întru care s-au născut şi zic că au fost bună sau rea, şi aceştia să aibă canon 5 ai"[134].

În *Îndreptarea legii cu Dmnezeu* a lui Matei Basarab, sau *Pravila de la Tîrgovişte*, tipărită la 1652, se reproduc cele şapte taine, ca oarecare alterări.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru vrăji și fermecătorie, și pentru ceia ce merg pe la vrăjitori, și pentru ceia ce poartă baiere:

„Canonul 65 al Marelui Vasilie poruncește că vrăjitorul și cel ce varsă ceară, sau plumb, cositor, sau carele leagă bărbatul și muierea să nu se împreune, sau va face altfeliu de vrăjie, acela ani 20 să nu se cuminece.

Și să știți că pre aceia cheamă vrăjitori, cari cheamă dracii, și fac vrăjile, pre voile celea ce vor întru stricăciunea oamenilor, încă și ceia ce aduc vrăjitorii în casele lor să le scoață vrăji, sau carii citesc stelele, sau ca să învețe ceva ce nu știu; sau se duc la vrăjitori, sau la vrăjitoare, aceia 5 ani să nu se priceștuiască.

Așijderea și ceia ce poartă baere, sau nărocul cesta ce zic oamenii că are năroc omul, sau vor căuta de vor socoti ziua în care s-au născut, bură este au rea, aceia să se canonească ani 5."

Cum se vor fi făcut, la noi, judecățile celor găsiți vinovați pentru fărmăcătorie, nu știm, pînă acuma. Este însă un document din 1761, privitor la o pîră în contra unui cioban, învinuit că ar fi dat cuiva niște leacuri, ca să-i desfacă faptul, care însă au pricinuit moartea. Despre aceste întîmplări, Pitarul Neculai Kogălniceanu scrie următoarea mărturie:

„Tudora Flocioi au jăluit la noi zăcând că fiind un ficior anume Neculai cioban la Constantin Leuștean, ginerile lui Gligori Flocii și Parascăi Flocioi, și umblând acel cioban cu oile pe acole, pe lîngă casa Tudorii Flocioi, au mers ciobanul la casa Flocioi și-au zăs că Marie, fata Flocioi are faptă, dar el știe să-i desfacă. Și, aducînd fata apă, într-o luni, i-au descăntat, și au luat fata și au băut; și avînd fata și un frati, au luat și frati-său de a băut; și vind ciobanul și al doile luni, le-au descăntat în mere, și fetii din mere aceea i s-au legat limba și au rămas mută cinci săptămîni, iar fratile fetii s-au bolnăvit, după aceea, la săptămăna, au și murit.

Și viind Tudora Flocioi ne-au arătat toată pricina aceasta, și trimețând noi am adus pe cioban față și l-am întrebat pentru toate aceste. El altă n-au răspuns, ci a zăs că el nici esti descăntător nici doftor, ci au arătat că cu învățătura lui Gligori Flocii și Parascăi fimei lui,-i-a făcut cioban farmice cu păr de drac și cu ciuhur de pădure i-au descăntat pe toți, care și certăndu-se, ciobanul tot așa a mărturisăt. Dar la dovada aceasta ce a arătat, ciobanul Gligore Floce n-a fost față. Iar femeie

Scanned with OKEN Scanner

lui Păasca au fost de faţă şi s-a dovedit cu ciobanul înaintea noastră şi zăcând ciobanul pe toate în faţ, Părăsca n-au putut tăgădui nicidecum că n-ar fi învăţat pe cioban aceste lucruri ca să facă, ce au zăs că a face fetii de s-a îndrepta. Care mai pe urmă s-au şi îndreptat fata orişce, iar nu de tot. Care s-a cunoscut că toată boala lor esti dinspre Gligore Floci şi dinspre Părasca Flocioi. Care giudecata lor era de mare pedeapsă, dar s-a mai lăsat păr să vini Gligori Floci nefiind el acasă, şi atunce să li să hotărască.

Şi după cum am găsit cu cale şi cu dreptate, am dat această mărturie a noastră la mîna Tudorii Flocioi. 7269, (1761) iulie 20.“ [135]

Despre cele ce se petreceau în Transilvania, avem aceste informaţii din o scrisoare adresată de Bariţiu lui Hasdeu, în 13 aprilie 1879: „Acest exerciţiu al *scoaterii dracilor* din oameni nu este la noi ceva nou. Chiar în legile Transilvaniei se află urme, nu numai de exorcizare, dar şi de sorocirea dracilor ca să între în vrăjmaşii românilor. Legea dietală din zilele lui Rákoczi opreşte exorcismul prin cuvintele: «az oláh popak ne afuriszáljanok», adecă: popii româneşti să nu afurisească. Boierii calvini, văzînd că se grămădesc multe nevoi peste familiele lor, şi ştiind, de pe altă parte, cum apăsau ei pe preuţii români, începuseră a crede că relele vin de la anatemele popilor“ [136].

Eu, însumi, în anul acesta (1930) am cunoscut, la Sibiu, un preot român, cu mulţi clienţi printre saşi, care vin la el pentru a le face rugăciuni contra lucrării diavoleşti.

Cu toate acestea, românii din Ungaria nu au avut de suferit de pe urma vrăjitoriei lor. În contra lor nu s-au pornit judecăţi.

Un scriitor care s-a ocupat cu chestiunea aceasta scrie următoarele despre românii din Ungaria:

„Bei den Walachen, dem unglücklichen Volk der Gebirge, wohin die Bildung allezeit schwerer eindringt als in die Hügelländer, geschicht es noch heute, dass das gemeine Volk, wenn nach dem Tode einer alten Frau es nicht richtig im Dorfe zu sein scheint oder das Watter anhaltend schlecht ist, die Gräber auswühlt, den Leichnamen der Verdächtigen knoblauch in den Mund giebt und ihnen einen Pfahl durchs Herz schlägt, un sich und ihnen Ruhe zu schaffen. Auch von den Sachsen warden alte Walachinen zuweilen noch als Hexen gefürchtet. In

Scanned with OKEN Scanner

den Hexenprocessen spielen sie aine Rolle als weise Frauen, die gegen Verherung Rath ertheilen wie ihre Geistlichen als Teufelsbeschwörer in sächsischen Sagen häufig erscheinen. Um so auffalender ist es, dass sich kein einziger förmlicher Hexenprocess gegen Walachen vorfindet." [137] *.

După cum vedem, în țările noastre nu a fost o adevărată goană contra vrăjitorilor; pedepsele prevăzute împotriva lor, cu un caracter pur canonic, erau blînde. Deși, în trecut, întreaga noastră viață socială se rezema pe un bigotism absurd, și faptul de a opri pe cineva să nu se împărtășească un număr de ani trebuie să fi avut mare influență asupra multora dintre credincioși, totuși vor fi fost și pe atunci de acei pentru care o asemenea interdicție nu avea mare valoare, ținînd seamă că, la noi, vrăjitorii se recrutează din o clasă socială puțin sensibilă la dureri mora'e. În restul lumii însă, și în special în lumea catolică, goana în contra vrăjitorilor era îngrozitoare, și diferitele legi, regulamente și ordonanțe care opreau vrăjitoria, erau, de cele mai multe ori, un motiv de răzbunare și de șantaje rentabile. Era destul să fii denunțat că ești vrăjitor, pentru ca să fii pus în urmărire; ca să scapi de pedeapsă, trebuia să faci dovada că nu ești vrăjitor, fără ca acuzatorul tău să facă dovada vinovăției tale, lucru care se petrece și astăzi în țările necivilizate.

Vrăjitorii erau și sînt încă descoperiți prin ceea ce se numește „ordalii", adică „un fapt care se petrece îndependent de voința și de cunoștința oamenilor", și care s-a practicat în toate epocile și la toate națiunile. În *Antigona* lui Sofocle, păzitorii, pentru a-și dovedi nevinovăția, țin fier fierbinte în mînă și trec prin flăcări.

Toate popoarele din nordul Europei, care îmbrățișară creștinismul, practicau ordaliile. Anglo-saxonii adoptară judecata prin fierul roșu, pentru nobili, și cu apă, pentru popor. În veacul al VIII-lea, lombarzii considerau ordaliile ca indispensabile. În Anglia au fost întrebuințate pînă în vremea domniei lui Henric III, și în Franța pînă în veacul al XI-lea. În Orient, ordaliile au fost întrebuințate ca și în Franța. La toate popoarele necreștine, tot clerul conduce ordaliile.

Formele ordaliei erau variate, dar cele mai principale erau: duelul, pentru nobili. Cel căzut în duel era vinovat. Erau și persoane scutite de luptă, și în locul lor se luptau alții, numiți „bravi de profesie". Ordalia cu fierul roșu

Scanned with OKEN Scanner

era pentru lumea mai de jos; acuzatul lua în mînă un fier înroşit, ori băga mîna pînă la cot într-o mănuşă de fier înroşită în foc; după starea în care erau rănile, se socotea gradul vinovăţiei. Acuzatul trecea prin două ruguri, ale căror flăcări se atingeau, şi dacă scăpa neatins, era nevinovat. Ţărănimea şi servii făceau proba cu apă clocotită, cu ulei şi grăsime clocotită, ori cu plumb topit. Ordalia cu apă rece era rezervată, în special, celor bănuiţi de vrăjitorie; erau legaţi şi vîrîţi în apă; dacă pluteau, nevinovăţia era dovedită. În Europa se citează cazul din timpurile noastre, cînd s-a făcut uz de această ordalie. În 1874, ţăranii dintr-un comitat din Maramureş au supus la această ordalie pe patru babe. După ce le-au făcut mai multe cazne, au cerut ele singare să fie puse la această probă, adică în apă. Una dintre ele a înnebunit, alta a izbutit să fugă, iar două s-au ascuns.

Ordalia cu apă a fost întrebuinţată şi în ţările noastre. Dimitrie Cantemir scria următoarele:

„*Striga* vine de la cuvîntul grecesc *strigti,* şi la moldoveni înseamnă tot aceea ce a însemnat şi la romani: o babă bătrînă care are măestria diavolească de a omorî într-un chip necunoscut pe copiii cei de curînd născuţi. Mai mult domneşte această superstiţie la ardeleni. Ei zic că, cînd începe a umbla striga, mor copii în leagăn, fără să fie bolnavi. Pentru aceea, dacă au prepus pe vreo fată bătrînă, o leagă de mîini şi de picioare şi o aruncă în apă. Şi dacă se afundă, zic că e nevinovată, iar dacă rămîne deasupra, apoi atunci zic că e vinovată, şi fără de a mai face altă cercetare, o aruncă în foc şi o ard de vie, măcar de ar striga pînă la cea din urmă suflare, reclamînd că este nevinovată. Nimenea n-o poate scăpa de soarta fatală."

Afară de acestea, mai erau şi alte ordalii, dintre care unele persistă şi astăzi la diferite popoare.

În lumea de astăzi este credinţa că, după anumite semne, se poate cunoaşte cine este vrăjitor. În Scoţia, sînt oameni, şi mai cu seamă femei, care fac să se arate în oglindă chipul vrăjitoarelor, credinţă răspîndită pînă şi la indieni şi la populaţiile primitive din Africa. În Rusia şi în Saxonia de Jos, se crede că vîrtejurile sînt vrăjitori, şi dacă în mijlocul vîrtejului se aruncă un cuţit, care cade înapoi plin de sînge, şi vrăjitorul, rănit, devine vizibil. În unele părţi din Franţa este credinţa că în orice nor negru este un vrăjitor, pe care-l

Scanned with OKEN Scanner

poți da jos trăgînd asupra norului cu plumb sfințit sau cu încărcătura de sfărmături de bani de argint. La sîrbi, dacă omoară cineva o șopîrlă, îi leagă la cap un cățel de usturoi și așa o așază la pălărie, și apoi se duce la biserică, cunoaște pe vrăjitoare, care vine în jurul lui și cearcă să-i ia sopîrla, sau măcar bucăți din ea. În Dalmația și în Muntenegru, dacă un om bănuiește că femeia lui ar fi vrăjitoare, pe cînd ea doarme, o întoarce în pat, ca să-i vie capul în locul picioarelor; cînd sufletul femeii, care a ieșit din trupul ei, se întoarce înapoi, nu mai poate intra în trup, și se roagă de bărbat să o așeze iar cum a fost [138].

La noi, se crede de asemenea că se poate cunoaște un vrăjitor.

Semnul caracteristic vrăjitorilor, după credința comună tuturor popoarelor, adică paliditatea feței și ochii roșii, este și semnul după care îi cunoaște poporul nostru: „Vrăjitoarele se mai pot cunoaște în ziua de Paști, întrebuințînd următorul mijloc: oamenii care mănîncă brînză în săptămîna albă strîng brînza de pe dinți într-o hîrtiuță, în luna întîia din postul mare, și o păstrează pînă în duminica Paștelor, cînd ducîndu-se cu hîrtiuța la Înviere pot să cunoască toate strigoaicele și vrăjitoare, și cunoscîndu-le, și le însemnează bine, căci numai în ziua de Paști le poate cunoaște, mai pe urmă însă nu“ [139].

Astăzi încă poporul nostru crede în vrăjitori sau fermecători și în puterile lor supranaturale. Un singur proverb românesc rezumă această credință, cu toată puterea ei: „Dinaintea fermecătoarei și Dumnezeu se dă în lături“ [140]. Fermecătoarele, mai cu seamă — și se vede că din pricina sexului — sînt înspăimîntătoare. Ce nu pot să facă ele, cînd vor, după credința poporului? O expresiune foarte plastică rezumă puterea supranaturală ce li se atribuie: „încheagă și apa“.

„De fermecătoare țăranii au multă frică, deși acestea sînt tot din țărani. Ele sînt socotite ca niște suflete vîndute dracului. Fermecătoarea e mai puternică decît toți dracii, cari sînt la ordinele ei; îi necăjește și îi pedepsește, astfel că le e frică de dînsa. De obicei fermecătoarea e rea, răzbunătoare și mai niciodată nu iartă“ [141]. „Toți vrăjitorii și vrăjitoarele cari se ocupă cu vrăjitul sînt priviți, în genere, de către popor, ca niște oameni fără de lege, lepădați de Dumnezeu, cari au de a face mai mult cu spiritele cele necurate pentru că ei, în vrăjile ce le rostesc, în loc să se adreseze la Dumnezeu, ființa supremă și atot-

Scanned with OKEN Scanner

puternică, ca acesta să le vie întru ajutor, spre ajungerea scopuli ce-l urmăresc, își iau de cele mai multe ori refugiul la spiritele cele necurate sau la niște ființe mitologice, acestea să le dea ajutorul trebuincios și să le împlinească dorința.“ [142]

Despre isprăvile vrăjitoarelor sau fermecătoarelor se povestesc prin sate multe minuni. Ele pot aduce, din depărtări, pe oricine, călare pe prăjină. Oameni în toată firea afirmă că au văzut cu ochii lor astfel de lucruri[143].

Vrăjitoare, în general, sînt femeile; bărbații se dedau mai puțin la această meserie, și atunci, mai totdeauna, sînt solomonari, adică au puterea de a opri ploile și grindina, și a le abate pe alte ogoare[144].

Vrăjitorii săvîrșesc toate faptele lor prin puterea pe care o capătă de la diavol, în serviciul căruia se pun prin diferite mijloace. Între vrăjitor și diavol intervine un pact, după cum se crede și la alte popoare. Diavolul pe care vrăjitorii îl au la dspoziție, în orice clipă, este un fel de drac inferior, un fel de slugă a unui drac superior, sub stăpînirea căruia se află vrăjitorul. Acest drac inferior se numește spirituș sau spiriduș, un drăcușor mic, care se poate cumpăra de la anumiți negustori, și care reclamă anumite îngrijiri din partea acelor care se servesc de el[145].

De unde și cum învață meșteșugul lor vrăjitorii noștri, nu se prea spune. De regulă, însă, aceste secrete se transmit din gură în gură, de la babe la alte babe și chiar la femei mai puțin bătrîne. Despre solomnari se spune că-și învață meșteșugul sub pămînt, timp de șapte ani, și cînd ies de sub pămînt, spun niște descîntece, și îndată le iese înainte un balaur. De cum încalecă solomonarul pe balaur, îngheață bălțile, și gheața se pornește după solomonar, bătînd toate semănăturile pe unde are el ciudă[146]. Poporul nostru mai crede că solomonarii au o anumită carte, în care se cuprinde știința și puterea lor. Cartea aceasta o învață solomonarii în școala din cetatea Babariului, și nu fiecare iese solomonar, ci numai din șapte unul[147].

Aceeași credință este și la alte popoare. În Franța: „Un soidisant sorcier a un trésor, le livre appelé Grimoire du pape Honorius. Sa profession consiste à rendre les vaches malades et de s'offrir ensuite pour les guérir“ [148]

Scanned with OKEN Scanner

Astăzi chiar, toate popoarele cred în descîntece şi le întrebuinţează.

În Franţa, credinţa în puterea descîntecelor este foarte înrădăcinată. Dacă folclorul francez nu are colecţii de descîntece voluminoase, precum le avem noi, asta nu însemnează că prin ascunzătorile satelor lor nu se practică descîntecele, pe o scară întinsă, de anumite persoane care fac meserie din aceasta. Cele mai inofensive descîntece sînt aşa-numitele *gardes,* formule care se recitează cu scopul de a apară, de a feri de boli, mai cu seamă vitele, şi care se cuprind în nişte cărţi speciale, numite *grimoires,* pe care nu oricine poate să le dobîndească. Aceste *gardes* se mai fac pentru a împiedica lupii să intre în stînă, pentru a apăra vitele de orice primejdie.

Oraisons, conjurations, incantations, enchantements — sînt descîntece, în care intervin adeseori rugăciuni către puterile divine, dar care de fapt sînt exorcisme pentru a combate răul produs de diavol, fie din propria lui iniţiativă, fie din îndemnul unor vrăjitori sau vrăjitoare *(sorciers, sorcières),* prin farmecele lor: *charmes.* Aceste descîntece se fac pentru a vindeca diferite boli, precum şi pentru a obţine diferite avantaje, pentru a trage un număr bun la sorţi, etc.

Din mulţimea de descîntece franţuzeşti, vom da, ca pilde, numai cîteva.

În Vosgi se face acest descîntec, pentru a păzi oile şi alte animale la păşune, contra tuturor relelor; „Je mets mes bêtes en pâture; je suis devant et derrière, Dieu au milieu qui les garde de tous cô tès, Saint Georges ferme la bouche aux bêtes mauviases, Saint Jean leur ferme les jambes de devant, Saint Michel celles de derrière. Allez-vous-en à la garde de Dieu“ [148].

În Bourbonnais, contra bolii numită *tranchées* şi *avives:* „Avives qui êtes vives, je vous pris et je vous supplie que vous vous retiriez de dessus ma tête, ainsi que fit le grand diable d'enfer, au Vendredi bénit avant l'eau bénite“ [149].

În Ille-et-Vilaine, pentru a scăpa de friguri, bolnavul se urcă într-un mesteacăn, face în el o tăietură cu un cuţit, suge seva, zicînd: „Tremble, tremble plus fort que je ne tremble“ [150]

Scanned with OKEN Scanner

Tot contra frigurilor, în Albert, bolnavul duce sare și pîine lîngă un spin, pe care-l salută astfel: „Adieu, buisson blanc: je te porte du pain et du sel, et la fièvre pour demain“[151].

În Anjou se descîntă contra mușcăturii de șarpe[152], contra sughițului[153]; în Ardennes contra guzganilor[154]; liliacul, pasăre[155] de noapte, se descîntă în Picardia, în Provence, în Seine-et-Marne și la Lille[156]; se descîntă contra lupilor[157] și pentru a alunga omizile[158]. În Franța, în fine, se crede că se poate lua mana vacilor și se fac dscîntece pentru a împiedica acest rău[158], credință răpîndită mai la toate popoarele[160].

În Italia, ca și în Spania, descîntecele sînt întrebuințate.

Italienii cunosc descîntecele cu nume diferite: *orazione, scongiuro, incanto, canzonciona;* oamenii au puterea de *incantare, scongiurare;* prin descîntec răul este *scongiurato*. Se cunosc descîntece prin diferite părți ale Italiei: Sardinia și Calabria au fost însă mai mult explorate, ca și Sicilia[161].

Din Spania se cunoaște mai puțină literatură cu privire la descîntece. Hasdeu, în *Cuvente den bătrîni,* citează unul din Nisard: *Histoire des livres populaires*. Tot Hasdeu a reprodus și descîntece portugheze, publicate de Coelho în revista *Romania (Romances sacros)*.

Slavii și bulgarii au descîntece care se aseamănă prea mult cu ale noastre. Fără îndoială că într-acolo trebuiesc îndreptate cercetările pentru originea descîntecelor noastre.

Literatura slavă este puțin accesibilă pentru noi, mai cu seamă în timpurile de astăzi; se cunosc, însă, cu prisosință, descîntecele populațiunei slave din Prusia orientală, mulțumită cercetărilor făcute de un german, care a publicat o carte foarte interesantă[162], din care se vede că fiecare pas din viața omului de acolo este însoțit de un descîntec. Mulțimea descîntecelor și a cazurilor cînd se recurge la ele poate să fie asemuită numai cu literatura noastră a descîntecelor. În regiunea aceasta se descîntă contra următoarelor boli: deochi, contagiune, cataractă, bube, pîntecarie, eritem al pielii capului, pușchei pe limbă, descîntarea sîngelui, răni de arsură, hernie, răni la țîțe, gută intestinală, diaree, epilepsie, inflamație, febră rece, pete negre, dureri de picioare, gălbinare, aşcüiere de oase, tumoare, buboaie, boala care se capătă dacă mănînci din aceeași farfurie cu un cîine sau cu o mîță

Scanned with OKEN Scanner

(schlimmen Hals), tensiune a inimii, boală de piele, muşcătură de cîine turbat, umflătura testiculelor, boală de încheieturi, colică, durere de cap, durere cu junghiuri în cap, dispoporţii între lungimea degetelor sau a umerilor, coşuri cu grăsime (Mitesser), hemoragie nazală, vărsat negru, umflătură la vaci în timpul fătatului, coriu, dambla, muşcătură de şarpe, scorbut, pistrui, durere de cap din cauza deochiului, scrîntire, negi, cînd nu se poate urina, viermi, durere de măsele, tot felul de boli (allerlei Krankheit). Dar nu numai contra bolilor, ci şi în diferite manifestări ale activităţii omeneşti, prusienii orientali întrebuinţează descîntece. Ei au descîntece pentru spus în casă pe timp de furtună, în timp de incendiu, pentru ca hoţii să nu fure din grajd, contra duşmanilor, farmecelor, a băuturilor fermecate; se fac descîntece pentru diferite acţiuni de gospodărie: cînd se coace pîinea, cînd se bate untul, cînd se ţese pînza, cînd se spală rufele, la poiata păsărilor, la albine, pe ogor; fac descîntece ciobanul, vînătorul şi pescarul, pentru sporul meseriei lor, în fine, fac descîntece acei care suferă de dragăoste (vom Liebeswang).

Polonezii au de asemenea multe descîntece, adunate într-o colecţie destul de voluminoasă[163], după preţioasa informaţie ce mi-a dat d-l Adam Fischer, profesor la Universitatea din Lwow.

Grecii, mai în apropiere de popoarele Orientului, şi mai în contact cu ele, au păstrat credinţa în farmece şi descîntece. Din folcorul lor se cunoaşte puţin; Macedonia însă a fost explorată, din acest punct de vedere, de către un englez[164], care în capitolul *Charms* spune următoarele:

„Protecţia în contra răului este căutată în mai multe moduri, dintre care cel mai obişnuit este întrebuinţarea de talismane sau de farmece. La Melenik mi s-a înfăţişat de către un domn din acel oraş un document despre farmecele de această natură, făcut de către un preot din secolul al XVIII-lea, pentru a fi întrebuinţat de străbunicul proprietarului de astăzi. Documentul avea data din 1774 şi consta din nişte fîşii lungi de hîrtie, făcute sul într-o bucată de pînză şi cusute într-un sac de piele, care, la rîndul său, era păstrat într-o mică cutie de argint. Descîntecul începe cu o lungă listă de sfinţi şi martiri, chemaţi să apere pe «robul lui Dumnezeu Ducas». Apoi urmează o invocare a prea cuvîntatei şi prea sfintei Maica Domnului, ca să ajute «robul lui Dumnezeu Ducas». După aceasta vine o altă listă lungă de sfinte şi martire, de profeţi şi de toate armatele cereşti, de îngeri şi arhangheli, spirite,

heruvimi şi serafimi. Aceste puteri sînt rugate să înlăture multe şi diferite boale, greu de identificat. «Vă descînt pe toate, zice rugăciunea aceasta, pentru că nu e drept ca să vă atingeţi de robul lui Dumnezeu, Ducas» şi sfîrşeşte cu o enumerare conştiincioasă a tuturor părţilor feţei, capului, membrelor, etc., precum găsim şi în descîntecele noastre."

Talismanul acesta poate să fie asemuit cu acelea care se scriu şi astăzi la noi, în special contra bolii copiilor (Avestiţa).

În Flandra se descîntă contra lupilor: „Ciobanule, de ce nu laşi să-ţi iasă oile? — Se tem de lupul cel bătrîn.— Lupul doarme în papură, unde nu aude şi nu vede. Ieşiţi, oiţele mele, ieşiţi, fugiţi"[165].

În Anglia, liliacul se descîntă: „Liliac, liliac, du-te-ncolo, vină-ncoace, du-te-ncolo în pălăria mea"[166]. Pentru a vindeca bolile vitelor, se zice: „Mana în sînul meu, gologanul meu în punga mea, tu nu eşti niciodată mai bun, şi eu nu sînt niciodată mai rău"[167].

În Scoţia se întrebuinţează la descîntece, ca şi la noi, un anumit cuţit. Precum noi avem „cuţit cununat, de nouă meşteri lucrat", în Scoţia cuţitul cu care se descîntă trebuie să fie lucrat în ziua de Saint-Jean, între ceasurile 11 şi 12[168].

Dintre descîntecele finezilor se citează următorul:

„Dacă nu este putere în mine, / nici eroism în fiul lui Ukko (bătrînul zeu al cerului) / pentru a îndeplini această vindecare, / pentru a alunga această fantomă, / atunci Luhi, musafirul lui (zeului) Pohjola, / să vie să îndeplinească această vindecare, / să alunge aceste fantome. / Dacă nu este om în mine, / nici vrednicie în fiul lui Ukko, / atunci Pacvaetaer (fiica zilei), fecioara iscusită, / să vie să îndeplinească această vindecare, / să tămăduie aceste rele, / să vindece aceste tumori..."[169]

Evreii întrebuinţează şi astăzi descîntece pentru a vindeca bolile, precum şi în alte scopuri. În oraşele din Moldova, unde elementul evreiesc este foarte numeros, sînt multe evreice bătrîne, cu profesiunea de doctorese, care vindecă prin descîntece. În primăvara anului 1916 am văzut, în spitalul evreiesc din Folticeni, o evreică bătrînă, ajunsă în stare de demenţă, care nu mai avea nici o cunoştinţă din ale lumii, nu-şi amintea şi nu vorbea nimic alta decît repeta mereu un descîntec românesc, pe care-l recita mecanic, în mod fragmentar. Asta dovedeşte că ea n-a cunoscut alte descîntece decît cele româneşti.

Sînt descîntece evreieşti chiar în cărţile religioase. În o carte din 1911, intitulată *Rafael hamaloch,* se găsesc, pe lîngă un număr de amulete, şi mai multe descîntece. Astfel sînt descîntece „la orice fel de boli", descîntece „pentru iubire", „pentru ca femeia să-şi iubească bărbatul", „pentru

Scanned with OKEN Scanner

a preface pe dușman în prieten", „pentru orice fel de friguri", și altele[170].

În frumosul lor roman *L'Ombre de la Croix*, frații Jérome și Jean Tharaud descriu o scenă emoționantă, cînd Herz Wolf face un descîntec pentru a ușura nașterea Ghitlei: ...„Guitélé vient de ressentir les douleurs de l'enfantement, et pour hâter sa délivrance, Hertz Wolf, frissonant de terreur, court à la synagogue délier les cordons de la Loi. Plus tremblent que la feuille, il baise le parchemin sacre, délie la cordelette qui tient les rouleaux réunis, et d'une voix très basse, pour ne pas s'effrayer lui-même. Maître du Monde, délie ma femme comme je viens de délier ta Loi" (p. 134—136).

Armenii întrebuințează și ei descîntece. Cînd copilul începe a ieși singur din casă, și a merge chiar pe uliță, se cheamă iar o bătrînă, ca să-l vrăjească, pentru ca nu cumva cîinii să-și ridice capul către el și să-l sperie cu lătratul lor. Formula descîntecului obișnuit este:

Acesta-i un cîine, nu-i cap,
Piatra de moară în capul lui,
Lacătul dracului pe gura lui"[171]

Asupra descîntecelor de deochi s-au făcut studii amănunțite de Tuchmann, în revista *Mélusine*, și în 1922 a apărut primul volum din o mare lucrare a dr. S. Seligmann, medic oculist în Hamburg, lucrare în care se găsește o foarte întinsă bibliografie a literaturii descîntecelor[172].

DESCÎNTECELE ROMÂNEȘTI

1. Definiția descîntecului

Ce este un descîntec?

Distinsul și regretatul folclorist S. Fl. Marian făce o deosebire fundamentală între patru „specii deosebite de poezie poporană": *descîntece, vrăji, farmece* și *desfaceri*[173], care „nicicînd nu trebuie confundate".

Iată cum argumentează el pentru a stabili această deosbeire.

În ceea ce privește *forma*, toate aceste patru specii seamănă foarte mult, căci toate sînt compuse, în genere, din versuri neregulate, și cele mai de multe ori chiar necadențate, din cauză că ele nu se cîntă, ci se recitează în taină

Deosebirea, zice Marian, constă în cuprinsul poeziei, în

scopul ce se urmărește, în *mijloacele* ce se întrebuințează, în *timpul* cînd se practică și în privința *persoanelor* care practică.

În privința *cuprinsului*, Marian deși enunță deosebirea și o repetă, nu dă nici o indicație întru susținerea acestei afirmări: aceasta, probabil, din cauză că el confundă, intenționat, *cuprinsul* cu *scopul*.

În privința *scopului*, însă, se spune lămurit: „Pe cînd descîntecele au totdeauna în vedere întoarcerea, alinarea și vindecarea diferitelor boli corporale, de care suferă nu numai oamenii ci și animalele domestice, pe atunci vrăjile, farmecele și desfacerile au în vedere cu totul alte scopuri. Scopul vrăjilor este de a constrînge pe cineva, contra dorinței și voinței sale, ca să asculte și să facă toate cele ce i se spun și se pretind de la dînsul, apoi de a despărți pe doi soți cari trăiesc în cea mai bună înțelegere și armonie, sau pe doi inși cari se iubesc și vor să se căsătorească, și, în fine, de a lua somnul copiilor de țîță și laptele de la vaci, de a nenoroci sau chiar de a nimici pe cineva. Mai pe scurt zis, scopul acestora este de a face cuiva mai mult sau mai puțin rău".

În privința *mijloacelor*, Marian crede că vrăjitorii, adică acei „ce se ocupă cu *vrăjitoria*, sau cu *vrăjitul*", întrebuințează mijloace stricăcioase: „plante veninoase sau unele obiecte spurcate și molipsitoare, care pot să buimăcească și să nebunească pe cineva de cap, să-l nenorocească în privința corporală ori spirituală, sau chiar să-l mîntuiască de zile".

Vrăjile se fac, zice Marian, „de cum începe a se înnsera și pînă la miezul nopții, sau mai bine-zis pînă la *cîntători*, adecă numai în răstimpul acela cînd, nu numai toată omenimea, ci și întreaga natură se află în cea mai mare liniște și repaus, și cînd, după credința generală a poporului român, numai spiritele cele necurate și rele aleargă încolo și încoace, căutînd doară ar putea afla pe cineva ca să-i facă vreun rău, vreo stricăciune oarecare".

În fine, „cu *vrăjitoria* sau *vrăjitul* se ocupă mai cu seamă unele femei bătrîne, ...și care... își fac dintr-aceasta o profesiune..., rar cînd face aceasta vreo nevastă sau fată, iar dintre fete numai acelea cari au pierdut toată speranța că se vor mai putea mărita".

În ceea ce privește *farmecele:* scopul lor este „ca cel ce farmecă sau pentru care se farmecă" să se facă frumos, plăcut, atrăgător și fermecător, anume ca să poată fi iubit, respectat, binevorbit și stimat de toată lumea; al doilea,

Scanned with OKEN Scanner

spre a atrage, prin frumusețea, purtarea și vorba sa pe oricine spre sine, însă mai ales pe aceea pe care și-a pus el ochiul, și în urmă, dacă prin mijloacele și apucăturile anterioare nu și-a ajuns scopul, a fermeca, adică a fura mințile celor pe care îi iubește și de care dorește a fi iubit".

În *farmece* se întrebuințează, de fermecători și fermecătoare, obiecte cît se poate de curate, mai ales plante mirositoare.

Farmecele se fac înainte de răsăritul soarelui, cînd toate spiritele cele necurate au dispărut de pe fața pămîntului și cînd natura e mai plăcută și mai atrăgătoare, și se fac, în genere, de către fetele și pentru fetele cele mari.

Desfacerile au, după cum susține Marian, un îndoit scop: a) de a depărta de la sine toate vrăjitoriile și farmecele, și b) de a [se] face pre sine plăcut înainte altora. „În cazul acesta, scopul desfacerilor e totdeauna bun. De multe ori însă fermecătoarele nu se mulțumesc numai cu o desfacere simplă, ci ele în același timp, toată făcătura și aruncătura, tot faptul și datul, toată mînia, urgia și urîciunea, o întorc asupra aceluia de la care pot privi numai ca niște simple depărtări ale răului, ci totodată și ca vrăji".

Despre *mijloacele* întrebuințate în desfaceri, Marian nu vorbește nimic. *Timpul* „nu e hotărît", „desfacerile ca și descîntecele se pot face, și chiar se și fac oricînd, de cum se revarsă de ziuă și pînă ce înnoptează".

Cine face desfacerile?

Răspunsul lui Marian la această întrebare zdruncină una din temeliile clasificației lui, deoarece el spune: „vrăjile, farmecile și desfacerile se fac în genere de către una și aceeași persoană".

Dar descîntecele?

Despre caracterele distinctive ale lor, Marian nu spune alta decît că alină și vindecă bolile.

Stabilind deosebirea aceasta între *descîntece, vrăji, farmece* și *desfaceri,* era natural ca Marian să facă deosebirea fundamentală și între persoanele care le practică: *descîntători, vrăjitori, fermecători,* ceea ce a și făcut.

Fără a încerca să ne arate ce înțelege poporul prin *descîntători,* Marian insistă asupra vrăjitorilor, pe care-i descrie astfel: „sînt priviți, în genere, de către popor, ca niște oameni fără de lege, lepădați de Dumnezeu, care au de a face mai mult cu spiritele cele necurate, pentru că ei, în vrăjile ce le rostesc, în loc să se adreseze lui Dumnezeu,

Scanned with OKEN Scanner

ființa supremă și atotputernică, ca acesta să le vie întru ajutor spre ajungerea scopului ce-l urmăresc, își iau cele mai de multe ori refugiul la niște ființe mitologice, ca acestea să le dea ajutorul trebuincios și să le împlinească dorința", pe cînd fermecătorii ori fermecătoarele „se adresează la Maica Domnului, ca aceasta să le dea ajutorul necesar, sau la niște obiecte, bunăoară cum e apa și roua, despre care au deplină convingere că, dacă se vor spăla cu ele, se vor curăți și limpezi de toate aruncăturile și făcăturile, de tot datul și faptul, de toată urgia și urîciunea, și se vor face cu mult mai frumoși și atrăgători decît oricine altul".

Toate deosebirile făcute de Marian nu sînt întemeiate și, după cum bine observă E. Hodoș[174], Marian chiar în volumul în prefața căruia stabilește aceste deosebiri, dă exemple care-i contrazic teoria.

Să arătăm o parte din aceste contraziceri.

Scopul vrăjilor, spune Marian, este de a face cuiva rău. Iată însă că vraja „învălirea focului" are scopul ca fata să viseze pe ursitul său, iar a doua zi dimineața să se întîlnească cu dînsul și să-l strîngă în brațe (p. 32). Ce rău i se face cu aceasta ursitului? Prin vraja „înfigerea cuțitului", fata, „prin rostirea versurilor citate și prin înfigerea cuțitului, cugetă ea ca feciorul pe care și-a pus ochiul trebuie, mai timpuriu sau mai tîrziu, negreșit s-o ia de nevastă" (p. 39). Vraja „coacerea turtei" o face fata ca să fie vorbită de bine și iubită (p. 48); tot așa vrăjile „facerea cu ulcica" (p. 49), „așternerea patului" (p. 51), „scoaterea dragostelor" (p. 53).

Întru cît aceste vrăji fac cuiva rău? Și în toate vrăjile din volumul lui Marian nu este nicăiri vorbă de despărțirea a doi soți care trăiesc în înțelegere, de a lua somnul copiilor sau de a nimici pe cineva.

Scopul indicat de Marian, exclusiv al vrăjilor, și în contrazicere cu acel al farmecelor, îl găsim în acest volum, urmărit tocmai de farmecele culese de Marian. Farmecul „de dragoste" (p. 65) ape scopul vrăjilor publicate în partea I a volumului: fata vrea să fie îndrăgostită și iubită (p. 84), ca și farmecele de la p. 87, 91, 109, 111, 113 și toate farmecele din această colecție.

Atunci, dacă și vrăjile și farmecele, din studiul cărora Marian scoate această deoșebire, au același scop, și nici unul măcar nu cuprinde un scop deosebit, deosebirea pe care o face Marian nu există, precum nu există în realitate nici în materialul dat de el însuși.

Scanned with OKEN Scanner

Vrăjitorii întrebuințează plante veninoase și obiecte spurcate, zice Marian, pe cînd fermecătorii se servesc numai de obiecte cît se poate de curate, mai ales plante mirositoare.

Iată însă că vraja de la p. 29 se face cu resteu și cu focul din vatră, și focul, doar, este lucrul cel mai curat cu putință; vraja de la p. 52 se face cu apă neîncepută, busuioc, pană de păun, și ban de argint, emblemele curățeniei, și toate vrăjile din volum se fac neîntrebuințîndu-se nici în lucru spurcat. Farmecele se fac întrebuințîndu-se apa pîrîului (p. 84, 89), busuioc (p. 89), ban de argint (p. 89, 104), busuioc și alte flori mirositoare (p. 95), pană de păun (p. 102, 104), etc.; întocmai ca și la vrăji, și ca la desfaceri (p. 133, 160, etc.).

Vrăjile se fac de cum începe a însera și pînă la miezul nopții, iar farmecele numai înainte de răsăritul soarelui, zice Marian.

Iată însă că vraja „scoaterea dragostelor" se face „înainte de a se porni la joc" (p. 53), și jocul, la țară, se face ziua; vraja „făcătura de despărțire" se face ducîndu-se vrăjitorea în pădure, unde „caută doi copaci gemănari, cari fură dezrădăcinați de furtună" (p. 59), ceea ce nu se poate face decît ziua; deci, vrăjile nu se fac numai după înserate. De asemenea farmecul „chemarea stelei" se face după toacă (p. 95), precum se fac toate descîntecele la stele, chiar în volumul lui Marian (p. 102).

Vrăjile se fac numai de femei bătrîne iar farmecele numai de fete, pretinde Marian, pe cînd în toate vrăjile din volum se vorbește numai de fete, iar unele farmece din volum i-au fost comunicate de „mama d-lui G. Forgaci" (p. 211), de „soția d-lui Iordachi Isac" (p. 119), deci nu de fete.

Marian însuși face confuzie între noțiunile de mai sus. În observațiunile desfacerii „depărtarea urii", în care descrie practica descîntecului, zice: „După ce a înnoptat, începe apoi a desface și a fermeca" (p. 134); „În modul acesta *descîntă* și *farmecă* ea fiecare strachină" (p. 135); „apucă strachina cea dintîi *descîntată* și *fermecată*" (p. 136). În observațiile desfacerii „întoarcerea ursitei", zice: *„Desfacerea* aceasta, care se întrebuințează și ca *descîntec*" (p. 152); la p. 107 zice: „cercala de tors se întrebuințează la diferite *descîntece* și *desfaceri*"; după aceasta ia puțină miere și rostind asupra acesteia *versurile desfacerii, o descîntă* și pe aceasta. Cu acea miere *fermecată* unge apoi fata pe feciorul pe care-l iubește (p. 182); *„desfacerea*

aceasta e unica din întreaga colecțiune de față, care ne arată chipul și obiectele ce le întrebuințează romîncele cînd vrăjesc" (p. 205).

Din aceste citații se vede că, în fond, Marian nu făcea nici o deosebire între *descîntec, vrajă, farmec, desfacere,* precum face în teorie, și care uneori îl punea în nedumerire. Astfel la p. 138 are o desfacere intitulată „întoarcerea urmei", despre care el însuși spune că se poate numi și vrajă, pentru că „e menită nu numai a desface ci totodată și a face rău". În realitate, însă, desfacerea aceasta e un adevărat descîntec, după însăși definiția lui Marian, deoarece se face pentru a vindeca pe cineva care suferă de durere de picioare, și, „Prin desfacerea și procedarea aceasta se crede că cel bolnav în scurt timp trebuie să se vindece" (p. 142).

O deosebire fundamentală există între *descîntec, vrajă* și *farmec*. Despre *desfacere* nu mai vorbim, fiindcă acest cuvînt este întrebuințat numai de Marian, pentru a clasa, sub acest nume, o ramură a descîntecelor; poporul nu întrebuințează cuvîntul desfacere, în sensul dat de Marian.

Există deosebire între *descîntec,* de o parte, și între *vrăji* și *farmece,* la un loc, de altă parte.

Într-un cîntec din Silistraru, jud. Brăila, se zice:

Dară Gheorghe se scula,
În guriță că-i sufla (unei oi),
Peste ea în iez sărea,
O vrăjea, o fermeca
Și drumul în cîrd îi da[175].

Din alte texte se vede că poporul întrebuințează indiferent cuvintele *vrăjit* și *fermecat,* fie că e vorba de o ceremonie care are de scop de a face rău sau bine altuia:

De pe o lature de sat
Merge-un păun retezat;
Dar nu-i păun retezat,
Ci-i bădița *fermecat.*
Și cine l-o *fermecat?*
Mîndrulița lui din sat,
Cu trei maci din trei grădini,
Cu apă din trei fîntîni[176].

Prin acest farmec nu i s-a făcut bădiții nici un rău, precum face o fată altei fete tot prin *farmece*:

Foaie verde de pe rît,
O fată s-a socotit
Să facă *fărmăcătură*

Tot cu pizma şi cu ură,
Să mă *farmece* pe mine,
Să mă las, bade, de tine[177].

Şi pe cînd mîndruţa care farmecă pe bădiţa, cu trei maci din trei grădini, nu face nici o faptă rea, şi nu se teme de nici o pedeapsă, alte fete ştiu să facă tot farmece care le pot atrage neplăceri mari:

Frunzuliţă şi-o nuia,
Spune, bade, maică-ta
Să nu mai grăiască-n sat,
Că eu nu te-am *fermecat.*
Cînd voi sta de-a fermeca
Nu *farmec* din viţa ta,
Ci *farmec* de viţă bună,
De-aşi şedea-n temniţă-o lună;
Şi *farmec* din viţă mare
De-aşi şedea tot în prinsoare[178].

Nefăcînd deosebire între *vrajă* şi *farmec,* poporul nu face deosebire între *vrăjitor* şi *fermecător,* şi întrebuinţează indiferent unul sau altul din aceste cuvinte: „Spirituşul sau spiriduşul e un drăcuşor mic, ce-l au unele babe şi unii *vrăjitori,* cu care se servesc în săvîrşirea *farmecelor* lor. Spirituşul e un fel de slugă a unui drac ce are în stăpînire pe baba ori *vrăjitoarea* care face farmecele"[179]. „Faptul este boala... rezultatul unor *fermecătorii* sau *vrăji* femeieşti."[180] Novacovici vorbeşte astfel despre cele ce se petrece [*sic*] în Banat: „Din expunerile acestea vedem că sînt *vrăjitoare* şi *descîntătoare.* S-ar crede că există deosebire între ele, însă în realitate numai funcţiunile lor se deosebesc, cu toate că ambele îndeplinesc aceleaşi funcţiuni, numai cît acea care atacă familia cu vrajă se numeşte *vrăjitoare,* iar care apără contra acestei vraje se numeşte *descîntătoare*"[181]. Th. D. Speranţia, rezumînd cuprinsul unui „farmec de desfăcut" zice: „E tot un *farmec,* prin care baba îl desface pe beteag de toate relele", este dar un farmec cu care se vindecă un bolnav, i se face un bine, iar nu un rău[182].

De altfel, poporul cunoaşte şi întrebuinţează cuvintele *farmec, vrajă* şi cu alt înţeles:

Foaie verde buruiană,
Drag îmi e numele Ană,
Că *te-ncîntă* auzindu-l
Şi te *farmecă* rostindu-l[183].

Scanned with OKEN Scanner

Trece mîndra pingă mine
Şi-acuma nu mai văz bine;
Nu ştiu, fi-va *vrăjitoare*
De m-o orbit aşa tare?
Vrăjitoare, cum vei fi,
Mîndră, eu te voi iubi,
Chiar de tot de m-ai orbi[184].

Vai de mine, mor şi mor,
Aduceţi *descîntător*,
Să-mi *descinte* să nu mor;
Aduceţi-mi *vrăjitor*
Pe la briu cu cingători.
Şi pe cioareci cu şinor,
În pălărie cu flori
Şi pe faţă cu bujori[185].

Dacă este adevărat că există deosebire între *descîntec, vrajă, farmece* şi *desfacere,* şi între acei care le practică, ar trebui să se cunoască şi cuvîntul *desfăcător,* ca o profesiune pentru acei care practică desfacerile. Acest cuvînt însă nu există. Cuvîntul *descîntător, descîntătoare,* ca profesiune, nu se întrebuinţează, prin sate decît poate de către oameni mai tineri, care fac inovaţie în grai. Persoana care descîntă se numeşte îndeobşte: *babă, băbărească, doftoroaie, moaşă* sau *vrăjitoare;* cuvîntul *fermecătoare* este întrebuinţat mult mai rar, şi cele mai adeseori ca o expresie de ură sau de dispreţ.

Vraja şi farmecul sînt, prin urmare, acelaşi lucru, şi înseamnă operaţia, acţiunea sau ceremonia săvîrşită în scop de a face cuiva un bine sau nu rău, cu ajutorul unor forţe supranaturale, de care dispune o anumită persoană, în relaţiuni cu spiritele necurate.

Vraja sau farmecul se face cu ajutorul descîntecelor.

Iată, de pildă, cum se face farmecul sau vraja „de fapt": „Femeia ce vrea să deie această boală cuiva, în şapte duminici, pe cînd preotul e în slujbă şi mai ales cînd toacă, strînge din şapte feluri de seminţuri de oricare plante, cîte şapte boabe din fiecare fel şi punîndu-le într-un săculeţ, le descîntă, adecă chiar cînd le strînge, le mineşte pe omul căruia vrea să-i facă rău. După ce a împlinit această lucrare, toate aceste seminţuri le fierbe într-o oală nouă furată, cu apă strînsă tot în acele şapte duminici, sau numai cu apă neîncepută dintr-o duminecă dimineaţă..."[186] Cînd face baba farmece, ca să ducă pe cineva pe prăjină, „baba scoate din pălămida lăzei un ulcioraş cu două torţi şi-l pune lîngă

foc, începînd *a descînta,* îl tot învîrtea cu un beţişor de alun"[187]. În judeţul Vîlcea: *„Vrăjitoarele descîntă* mormăind încet"[188]. Solomonarii sînt adevăraţi *vrăjitori* sau *fermecători.* În Bucovina se crede că solomonarul e frate cu balaurul, „şi-l cheamă cu *descîntece* şi-l coboară pînă jos, învălit în pîclă"[189]. În judeţul Neamţ: „Solomonarul este un om care învaţă şapte ani pe sub pămînt, apoi cînd iese zice nişte *descîntece* şi vine la el un balaur"[190]. La scriitorii mai vechi, care au atins şi chestiuni de folclor, găsim confirmat acelaşi lucru. Astfel, V. Alexandresco (V. A. Urechiă), în romanul său *Coliba Măriucăi,* descrie modul cum baba Floarea face de dragoste: „Cînd ceara începu a sfîrîi, ea luă cu trei degete ale mînei stîngi cîte o vergea, mestecă cu ea ceara şi apoi o puse pe foc murmurînd *descîntecul* următor: Sfîrîe, mîrîe..."[191]

Descîntecul este deci totalitatea cuvintelor pe care le rosteşte, vrăjitorul sau fermecătorul, care face leacul, vraja sau farmecul, de la care aşteaptă un rezultat de mai înainte determinat.

Cuvintele cu care baba vindecă boale ca deochiul, cel pierit, muşcătura de şarpe, etc., se numeşte *„descîntec* de deochi", *„descîntec* de cel pierit", *„descîntec* de muşcătură de şarpe", etc.; formula pe care o întrebuinţează cînd face o vrajă sau un farmec de dragoste sau de ură „se numeşte *„descîntec* de dragoste", *„descîntec* de ură"; formula pe care o rosteşte vrăjitoarea, cînd desface un fapt, se numeşte *„descîntec* de desfăcut".

Aceasta este deosebirea între descîntec de o parte, şi între vrajă şi farmec la un loc, de altă parte: *vraja (farmecul) este totalitatea formelor ceremonialului întrebuinţat de vrăjitoare, pentru a ajunge la un rezultat ce-l urmăreşte; descîntecul este formula verbală care face parte integrantă şi indispensabilă din vrajă.*

De altfel cuvîntul însuşi cuprinde în sine această noţiune.

Descîntec însemnează *versuri recitate,* pe cînd versurile cîntate se numesc *cîntece, hore.*

Miron Pompiliu spune lămurit că în Ardeal, pe lîngă Oradea Mare, *horele* se zic *descîntece*[192], ceea ce confirmă şi d-l A. Viciu: *„Ţăranii noştri numesc descîntec orice versuri recitate, nu cîntate"*[193]. Cuvîntul *descîntec,* pronunţat în Transilvania şi *descîntecă,* este cunoscut şi întrebuinţat, sub aceeaşi formă, *descîntare,* la aromâni[194] şi la meglenoromâni[195]. La aromâni, ca şi la românii de dincoace de Dunăre, însemnează şi a vorbi mult, a toca verzi şi us-

foc, începînd *a descînta,* îl tot învîrtea cu un beţişor de alun"[187]. În judeţul Vîlcea: *„Vrăjitoarele descîntă* mormăind încet"[188]. Solomonarii sînt adevăraţi *vrăjitori* sau *fermecători.* În Bucovina se crede că solomonarul e frate cu balaurul, „şi-l cheamă cu *descîntece* şi-l coboară pînă jos, învălit în pîclă"[189]. În judeţul Neamţ: „Solomonarul este un om care învaţă şapte ani pe sub pămînt, apoi cînd iese zice nişte *descîntece* şi vine la el un balaur"[190]. La scriitorii mai vechi, care au atins şi chestiuni de folclor, găsim confirmat acelaşi lucru. Astfel, V. Alexandresco (V. A. Urechiă), în romanul său *Coliba Măriucăi,* descrie modul cum baba Floarea face de dragoste: „Cînd ceara începu a sfîrîi, ea luă cu trei degete ale mînei stîngi cîte o vergea, mestecă cu ea ceara şi apoi o puse pe foc murmurînd *descîntecul* următor: Sfîrîe, mîrîe..."[191]

Descîntecul este deci totalitatea cuvintelor pe care le rosteşte, vrăjitorul sau fermecătorul, care face leacul, vraja sau farmecul, de la care aşteaptă un rezultat de mai înainte determinat.

Cuvintele cu care baba vindecă boale ca deochiul, cel pierit, muşcătura de şarpe, etc., se numeşte *„descîntec* de deochi", *„descîntec* de cel pierit", *„descîntec* de muşcătură de şarpe", etc.; formula pe care o întrebuinţează cînd face o vrajă sau un farmec de dragoste sau de ură „se numeşte *„descîntec* de dragoste", *„descîntec* de ură"; formula pe care o rosteşte vrăjitoarea, cînd desface un fapt, se numeşte *„descîntec* de desfăcut".

Aceasta este deosebirea între descîntec de o parte, şi între vrajă şi farmec la un loc, de altă parte: *vraja (farmecul) este totalitatea formelor ceremonialului întrebuinţat de vrăjitoare, pentru a ajunge la un rezultat ce-l urmăreşte; descîntecul este formula verbală care face parte integrantă şi indispensabilă din vrajă.*

De altfel cuvîntul însuşi cuprinde în sine această noţiune.

Descîntec însemnează *versuri recitate,* pe cînd versurile cîntate se numesc *cîntece, hore.*

Miron Pompiliu spune lămurit că în Ardeal, pe lîngă Oradea Mare, *horele* se zic *descîntece*[192], ceea ce confirmă şi d-l A. Viciu: *„Ţăranii noştri numesc descîntec orice versuri recitate, nu cîntate"*[193]. Cuvîntul *descîntec,* pronunţat în Transilvania şi *descîntecă,* este cunoscut şi întrebuinţat, sub aceeaşi formă, *descîntare,* la aromâni[194] şi la meglenoromâni[195]. La aromâni, ca şi la românii de dincoace de Dunăre, însemnează şi a vorbi mult, a toca verzi şi us-

Scanned with OKEN Scanner

cate[196]. Despre un om care ține să te convingă de ceva, și în acest scop îți vorbește mult, se zice: „Mi-a *descîntat* o zi întreagă, vrute și nevrute"; sau: „Ce tot *cînți* și *descînți*"[197]. Tot așa aromânii au expresia: „te-l *cînți* și te-ți *discîntă*" — ce-i zici și ce-ți zice! — sau „care-l *cîntă* și-l *discîntă*". Cînd spui cuiva ceva și el îți răspunde într-aiurea, se zice: „Tu ce-i *cînți* și el ce-ți *descîntă*" (Anton Pann), după cum despre femeile care-și povestesc ele singure ale lor, se zice: „Ea își *cîntă*, ea își *descînta*"[198]. „*A-l lua la descîntat*", însemnează a-l lua la răfuială, a-l certa[199].

Prin unele părți de prin munți, precum și în comitatul Satmar, românii zic *cotare* în loc de *descîntec*, unde vrăjitoarea este chemată ca *să coate* bolnavului[200].

O expresiune întrebuințată de Nicu Gane, *încîntec*, cu înțelesul de farmec, nu este un cuvînt al limbii noastre. Gane a făcut o încercare neizbutită de a introduce un cuvînt nou. Alexandru, eroul nuvelei *Vînătoarea*, urmărește prin pădure o căprioară: „Atunci care fu mirarea lui cînd, desfăcîndu-se negurile dimineții, se văzu deodată ca prin încîntec dinaintea unei căsuțe înconjurată cu verdeață, pe a cărei prispă ședea o fată blondă, ce torcea liniștit din furcă". În nuvela *Cinele Bălan:* „Mi se păru că din fundul iadului sînt ca prin *încîntec* transportat în mijlocul fericirilor din rai".

Grigorie Moldovan, în anul 1887, pregătea un studiu de folclor despre poezia vrajei la români, în care clasifica poezia de vrajă în „descîntări" și „încîntări". În articolul *Știință de poronceală*, publicat în ziarul *Tribuna* (an. IV, nr. 281—282), I. Slavici dovedește netemeinicia acestei clasificări mai cu seamă că cuvîntul „încîntări" nici nu există în limba română[202].

Astfel definit descîntecul, o clasificare a descîntecelor, după natura scopului urmărit de descîntătoare, nu are nici o rațiune.

Zanne, în explicarea ce dă unor proverbe din colecția sa, împarte descîntecele în două clase: *curate* și *necurate*. „Descîntecele curate sînt acele ale babelor îndeobște; ele au puterea de a vindeca pe bolnav, și în ele intervine Maica Domnului. Descîntecele cele necurate sînt ale fermecătorilor. În aceste intervine numai dracul, ca să izbutească."[203]

Din cele ce am dezvoltat mai sus, iese în mod lămurit că o asemenea clasificare nu poate să fie primită, ceea ce se va întări și mai mult cînd vom vedea, în cursul acestui studiu, că numai în unele descîntece intervine Maica

Scanned with OKEN Scanner

Domnului, şi atunci ar trebui să punem între descîntecele necurate imensa majoritate a descîntecelor, care ar fi descîntece bune, după această clasificaţie chiar.

2. Cine descîntă

Într-o vreme, descîntecul fiind un mister, pe care numai prea puţine persoane îl cunoşteau, aceşti puţini cunoscători aveau privilegiul de a descînta. Descîntătorii sau vrăjitorii, şi în special descîntătoarele şi vrăjitoarele erau fiinţe deosebite, cărora oamenii le atribuiau puteri şi daruri supranaturale, fiinţe care aveau legături cu diavolul, pe care uneori îl combăteau, dar în slujba căruia alteori ştiau să se puie. Şi tocmai pentru că descîntecul era un mister, nu oricine putea să cunoască formula şi practica lui, şi deci descîntatul era o specialitate care se transmitea ca o moştenire scumpă.

În vremile de astăzi, cînd descîntătoarele au consimţit a iniţia în aceste mistere şi pe lumea profană, şi cînd orice ştiutor de carte poate avea la îndemînă colecţii întregi de descîntece tipărite, se încumetă a descînta orişicine.

Mai toate femeile care au copii ştiu să le descînte de deochi, fără, să mai fie nevoie să alerge la ştiinţa ocultă a babelor. Mulţi bărbaţi, chiar, ştiu a descînta şi dovadă este că prin colecţiile tipărite găsim descîntece spuse de bărbaţi.

Cu toate acestea, în lumea satelor noastre sînt oameni care, la nevoie, aleargă la babele recunoscute ca descîntătoare, la babe sau băbărese, cum se zice prin multe părţi, şi persistă încă o sumedenie de credinţe asupra calităţilor ce trebuie să le îndeplinească cineva, pentru ca descîntecul ce l-ar face să fie în adevăr de leac.

Prima condiţie este ca descîntătoarea să fie bătrînă. Dacă nu e în vîrstă cînd este la adăpostul tuturor ispitelor poftelor lumeşti, apoi pentru ca descîntecul ei să aibă leac ea trebuie să fie „curată“, adică neatinsă de bărbat şi nici să aibă „la trei cireşe“ (la period), şi să fie primenită de cămaşă[204]. Această credinţă există şi la românii din Meglenia: „Femeia care descîntă trebuie să fie bătrînă şi foarte curată (fără a avea raporturi cu bărbat), şi la vrăjire să fie cu stomacul gol“[205].

În Cotîrgaşi, comuna Broşteni (jud. Suceava), de femeia care a descîntat de rîhnă, zece zile nu-i slobod să se acolisească bărbat[206].

În Sîn-Georgiu (Ardeal), descîntătoarea posteşte toată

ziua în care are să descînte.[207]

Unele descîntece se zic de cît mai multe persoane. Aşa, în Cotîrgaşi, de turbă se descîntă de trei ori, dar să fie doi bărbaţi şi o femeie, ori două femei şi un bărbat. Dacă descîntă o singură persoană, trebuie să zică descîntecul de nouă ori[208]. În comuna Traian, Romanaţi, de deochi se descîntă de nouă babe văduve[209]. În Jorăşti, Covurlui, descîntecul de scrîntit se face de o femeie care a născut doi gemeni[210].

Sînt descîntece pe care baba le face prin intermediul unei alte persoane. În Siliştea-Crucii (Dolj), pentru a descînta de spurcat, „baba caută un copil sau bărbat, fată sau femeie, care s-a născut într-o sîmbătă, şi-l pune să spuie descîntecul după ea“[211]

Se întîmplă ca descîntătoarea să îndure şi oarecare neplăceri, pe urma descîntecului ei. Astfel, în Bucovina, se crede că dacă descîntătoarea descîntă unui om mai tînăr decît dînsa, nu i se întîmplă nimic, iar dacă descîntă unui om mai bătrîn decît dînsa, atunci tot cască, o doare capul şi nu mai poate dormi liniştit ca altădată[212].

Pentru ca descîntecul să fie de leac, baba trebuie să primească plată[213]. Multe descîntătoare sfîrşesc descîntecul zicînd:

Leac
Şi babei colac.

colacul fiind un instrument de plată ca şi pentru copiii care umblă cu sorcova, cu colinda şi cu sămănatul.

De unele boale, bolnavul îşi poate descînta el însuşi.

Cel ce are guşă, ca să se vindece, sîmbătă seara, cînd popa toacă la biserică, ia un ac, împunge uşor guşa şi zice de 11 ori:

Popa toacă, Guşa sacă.

Sau, cînd vede curcubeul bînd din apă, se dă de trei ori peste cap şi zice:

Curcubeu, de unde bei?
Bea din guşa mea[214].

Ca să scape de friguri, bolnavul se duce duminica dimineaţa la fîntînă, cu o oală nouă şi cu un cuţit de găsit, nu vorbeşte nici la dus, nici la întors, şi nici în urmă nu se uită, umple oala cu apă, pune cuţitul în cruciş pe oală, face trei cruci şi zice în gînd: „Cînd păgubaşul o mai pune mîna pe cuţitul ăsta, atunci să mă prindă frigurile pe mine (cutare)“[215].

Scanned with OKEN Scanner

Tot de friguri își face singur descîntec astfel: „Se duce la cimitir dis-de-dimineață, în zi de sec, la mormîntul unui frate sau al unei rude de aproape, și zice, adresîndu-se către mort: «Cutare, dă-mi o perină și un lăicer că mi-a venit un mosafir». Apoi ia țărînă din mormînt, cu trei degete, și tot repetă de trei ori. Acea țărînă apoi o pune într-o legătură și bolnavul o poartă la gît trei zile, iar în dimineața zilei a patra se duce înapoi la cimitir, tot la mormîntul acela, dezleagă legăturica cu țărînă și, după ce zise de trei ori: «Cutare, na-ți perina și lăicerul că mi s-a dus mosafirul», azvîrle țărînă cu legătura pe mormînt"[216].

Tot singur, dar cu ajutorul unei alte persoane, își descîntă bolnavul care are pușchele.

Bolnavul pune pe un mezin să-l întrebe:

— „Ce ai pe limbă?

Bolnavul răspunde:

— O pușchea.

Mezinul, scuipînd în sec, zice:

— Ptiu, amu să cheie"[217].

3. Cînd se descîntă

Orice descîntec nu se poate face oricînd, ci trebuie să se observe anumite reguli.

În general, nu este bine a se descînta cînd e lună nouă; dar, în același timp, bubele dulci nu se descîntă cînd se mărește luna, căci în loc de a se vindeca se măresc".[218] La meglenoromâni, leacurile de clinuri se fac cînd piere luna.[219]

Descîntecele nu se fac duminica niciodată. Aceasta probabil din cauză că descîntecul fiind al descîntătoarei iar leacul al lui Dumnezeu, al Maicei Domnului și al altor fețe sfinte, și duminica fiind zi de odihnă, nu-i îngăduit a se recurge, în asemenea zi, la ajutorul lor. Un singur descîntec numai se face duminica, în revărsatul zorilor, anume de venin, în județul Romanați[220], dacă nu va fi o greșeală în copierea practicii acestui descîntec.

Unele descîntece se fac numai în zilele de post: luni, miercuri și vineri. Așa, descîntecele de pocitură se fac în zile de sec, la sfîrșitul lunii; de bubă, în unele locuri, se descîntă lunea, miercurea și vinerea, însă numai dimineața; de bube dulci, miercurea și vinerea, pe nespălate; pe aiurea se descîntă și lunea, tot pentru bube dulci. Tot lunea,

Scanned with OKEN Scanner

pînă a nu răsări soarele, se decîntă de răul copiilor, de mătrici, de babiţă, de albeaţă, etc. De babiţă însă trebuie descîntat şi miercuri şi vineri.

Descîntecul de pază se face totdeauna marţea iar de se descîntă numai marţi spre miercuri şi joi spre vineri.

Sîmbătă, la asfinţit de soare, se descîntă pentru moroi.

În sfîrşit, nu s-ar putea determina o regulă generală pentru zilele în care se face fiecare descîntec, fiindcă aceste reguli variază după localităţi şi chiar după descîntătoarele din aceaşi localitate. Aşa după cum am văzut, în unele părţi unele descîntece se fac numai lunea pe cînd pe aiurea e credinţă că toate descîntecele sînt cu leac marţea şi sîmbăta, iar duminica şi lunea nu-s de leac. „Multe babe zic că e păcat şi de aceea nici nu descîntă în sărbători şi în săptămîna cea mare, la Paşti.“[221] Pe cînd unele babe descîntă de bube numai dimineaţa, alte babe sînt de părere că aceste descîntece sînt cu leac numai după amiazi[222], altele descîntă de izbitură în scăpătatul soarelui. Descîntecul de deochi, mai ales la copii, în unele locuri se face în orice zi şi la orice oră, pentru că un copil nu poate fi lăsat să sufere urmările de deochiului pînă ce ar sosi vremea priincioasă a descîntării.

4. Cu ce se descîntă

Foarte multe descîntece se sfîrşesc cu formula: „Descîntecul de la mine, leacul de la Dumnezeu“, cuvinte prin care descîntătoarea crede că se descarcă de orice răspundere faţă de pacient, în caz de nereuşită a leacului întrebuinţat. Formula aceasta, de altfel, este cunoscută pretutindeni, pentru că pretutindeni se zice: „Medicul îngrijeşte pe bolnav şi Dumnezeu îl vindecă“. Şi după cum medicul întrebuinţează diferite medicamente, diferite substanţe în tratarea bolilor, de asemenea şi descîntătoarele, pe lîngă formula descîntecului rostit, întrebuinţează diferite lucruri pentru a vindeca pe bolnav.

La popoarele vechi se petrecea acelaşi lucru. La egipteni, de pildă, într-un papirus medical (din Eders) se spunea că eficacitatea medicamentului trebuie să fie totdeauna sprijinită de o formulă magică şi invers, că formula magică trebuie să fie însoţită de un medicament convenabil[223]. La romani, am văzut că se practica în acelaşi mod.

La noi, în practica descîntecelor, se întrebuinţează, cele mai de multe ori, diferite lucruri de care se serveşte descîntătoarea, pe lîngă descîntecul rostit. Sînt descîntece în

Scanned with OKEN Scanner

care nu intervine nimic alta afară de cuvintele rostite, dar cele mai multe sînt însoţite de unele medicamente sau operaţiuni. Frecăturile (masajul) pe părţile bolnave ale corpului sînt operaţiuni; apa neîncepută, care se dă de băut bolnavului este un medicament. Pentru pregătirea şi aplicarea medicamentelor se întrebuinţează diferite obiecte, după cum şi pentru efectuarea unor operaţiuni este nevoie de obiecte anumite.

Lucrurile cu care se fac descîntecele sînt multe şi variate, şi se pot împărţi în următoarele categorii:

Lucruri sfinte, precum: agheasmă, cruce, pristornic (forma în care se jace prescura).

Plante, precum: alun, antonică, ardei, boabe de diferite legume, bochioi, bostan, bozi, brusturi, burete, busuioc, buştean, cînepă, cătuşnică, ceapă, cicoare, cimbru, cristinească, drenţe, fasole, fîn, floarea-soarelui, flori diferite, fulgoage, grîu, hagimă, iarbă, izdat, împuşcată, întorsură, leuştean, loznicioară, lubeniţă, lumînărică, mălai, măr, mărăcine de grapă, mărăcine de păr, mărăcine de porumbar, mesteacăn (rămurele din mătură de), mintă neagră, muguri, noduri de paie de grîu, nucă în trei dungi, odolean, oman, orbalţ, păducel negru, păpădie, păpuşoi, pelin, peliniţă, pepene, prună de furat, pur, putregai, salcie, sămînţă de cînepă, sînge de nouă fraţi, sînziene, secară, slăbănog, soc, şteavă, trestie, troscot, urzică, usturoi, varză, văzgoagă, vetrice, viţă de vie, voejniţă, zburătoare şi altele.

Animale: cîine, cîrtiţă, cocoş, corn de cerb, falcă de cal (găsită pe rîpi sau pe cîmpie), fiere, lăcustă, mîţă, nevăstuică, păiangăn pisat, peştişori etc.; insecte: călugăriţă, fugău, moleţi, părăscuţă, surdomaşi etc.

Lucruri comestibile: aluat, borş, crupe, făină de păpuşoi, făină de grîu, gălbănuş de ou, groscior, mămăligă, miere, ou, oţet, păsat, pîine, piper negru, sare, săricică, scorţişoară, slănină, smochine, stafide, ţuică, unt, untdelemn, untură (de porc, de gîscă) etc.

Lucruri necurate: baligă, cîcărez de oaie, excremente, găinaţ de păsărică, pişat etc.

Lucruri neobişnuite: căiţă, chitie de strigoi, lapte de la mamă, ţîţă de la femeie care lăpteză băiat etc.

Diferite lucruri şi obiecte uzuale: ac, albie, apă, arnici roşu, argint viu, aşchii, batistă, bete, bici, cîlţi aprinşi, cămaşă, cărbune, catran, cenuşă, cingătoare, ciur, cleştar, cociorvă, coş de ouă clocite, colac de tămîie neagră, cositor, cremene, cuţit, darac, făcăleţ, fiarele de pe coş, fier roşu,

Scanned with OKEN Scanner

foarfeci, foc, frigare, fulg de pană, funingine, furcă, fus, gard, ghem de îndrugătură, ghimpi din grapă, greblă, gresie, gunoi, lacăt, lînă nespălată, lemn, leşie, linguri, lopată, lumînare, mai de bătut cămeşile (mîngălău), marmură, mătase, mătură, melesteu, mosor, moşcodan, nasture, nămol de sub găleată, nuia de alun, de nuc, de sînger, de arţar, tăiată joi dimineaţa în revărsatul zorilor, oală, pană (de găină neagră), para de argint, pahar de ceară galbenă, pămînt din patru unghiuri ale casei, par, păr roşu, păr din capul bolnavului, perie, petică, piatră de hotar, piatra iadului, piatră vînătă, pieptene, poponeţ, porc (păr de porc, carne de porc negru de la Ignat), potcoavă găsită, praf de puşcă, pucioasă, rachiu, rîcîietură de pe căpestere, resteu, săgeată, sarea mîţei, săpun, său de vită plesnită, sînge de om, scrum de petică arsă, scuipat, secere, şomoiag de cîrpă de la un pămătuf cu care se mătură cuptorul de pîine, şoricie, tămîie, tărîţe, tei belit în noaptea spre Sf. Gheorghe, telincă de antonică, teşitură de copăcel, topor, tulpan, tutun, ţapă de tufan, ţipirig, ulcică, zgură de la ţigani etc.

Despre unele din aceste lucruri, se cuvine să dăm oarecare informaţii.

Apa. În foarte multe descîntece apa este elementul principal de care se slujesc descîntătoarele, şi fără care un asemenea descîntec nici nu se poate concepe. Apa se întrebuinţează în multe feluri: apa ordinară, adică apa care se găseşte în cofa gospodarului; apa specială, adică adusă din anumite localităţi, care-i dă anumite calităţi esenţiale pentru descîntec; apa sfinţită şi apa neîncepută.

Apa ordinară se întrebuinţează pentru scăldători şi pentru pregătirea aluatului, a copturilor şi altor doctorii de care se serveşte descîntătoarea, ori de cîte ori nu se cere, şi pentru aceasta, apă specială sau apă neîncepută.

Pentru scăldători se mai pun în apă şi anumite flori precum şi anumite obiecte, care au menirea de a-i comunica diferite calităţi.

Apa se întrebuinţează în descîntece nu numai pentru a vindeca, ci şi pentru a face diagnoza bolii. Astfel, în comuna Traian (Romanaţi), se întrebuinţează pentru a cunoaşte dacă cineva este în adevăr bolnav de înăbuşeală, precum bănuieşte baba, astfel: „miercurea şi vinerea, după ce se spală vasele, apa aceasta o ia şi o toarnă în strachină nouă, în care se mai pune cenuşă cu lingura sau cu pieptenele, ori cu fusul, de trei ori. În urmă se pune deasupra străchinii o oală nouă de pămînt, şi dacă bolnavul e cu

Scanned with OKEN Scanner

adevărat bolnav apa din strachină se ridică în oală şi începe să bolborosească aşa cum bolboroseşte stomacul bolnavului, iar dacă apa nu se ridică bolnavul nu e bolnav de înăbuşeală. Celui care e bolnav i se dă să dea din apa ce s-a ridicat".

În comuna Gostavăţu (Romanaţi) se face astfel: „Se ia o oală în care se fierb lăturile de la vase şi se toarnă într-o strachină; pune oala cu gura în jos în strachină; dacă înghite oala apa, atunci bolnavul e înăbuşit, apoi se ia oala, o goleşte de apă, o acopere cu o cîrpă şi o pune: la gură, la mîni, la moalele capului, la buric, la şezut şi la picioare. Face cu fundul oalei nouă semne, apoi cu lingura, cu fusul şi cu mestecăul de mămăligă mestecă cenuşa şi de acolo dă bolnavului să bea. Oala o fierbe de trei ori, avînd trei fuse, trei linguri, şi de fiecare dată se serveşte de cîte unul"[224].

Apa specială este aceea luată din anumite locuri. Aşa sînt apele urîte, clocite, puturoase, care sînt bune numai pentru unele leacuri. Ape părăsite, cum sînt apele din puţurile şi fîntînile părăsite, în care se descîntă pentru a da cuiva „de urît", apă care se ţine apoi trei zile în coteţul găinilor, şi după aceea se dă de băut, ori se stropeşte cu ea hainele celui ce vrea să-i dea de urît[225].

Apă specială este apa de la topilă, adică din balta în care se topeşte cînepa; apă din urmă de vită, aruncată cu dosul palmei către ochi, întrebuinţată în descîntece de „dor de ochi"; apa rămasă de duminică, întrebuinţată în farmece contra greierilor; apa din sticla care stă lîngă o răscruce; apa în care au stat flori luate de la biserică de la sfînta înmormîntare; apa adunată din nouă vaduri; apa sfinţită la Bobotează; apa luată dintr-o vale (apă curgătoare) din locul unde se face sfredel sau vîrtej; apa de la fîntînă sfîntă; apa din nouă izvoare; apa în care se omoară un pui de şarpe, cu care se spală un armăsar la membru şi o bivoliţă la fătătoare; apa neîncepută de la trei izoare, etc.

La meglenoromâni se descîntă de deochi în apa de sub roatele unei mori ce se întoarce înspre stînga, adusă fără a vorbi cu nimeni în drum[226].

Ca tip al apei speciale, poate să fie luată aceea care se întrebuinţează în Banat, în vrăjile de dragoste: „Fata sau feciorul, care voieşte să-şi facă de dragoste, ia în ziua de Sf. Gheorghe, des-dimineaţă, o uiagă (glajă, sticlă); se duce apoi şi ia dintr-un loc, unde se îmbină două ape, trei linguri de apă şi le pune în glajă, trei linguri dintr-un loc unde se întoarce apa şi trei linguri dintr-un vas cu apă scos în

curte la amiazi, ca uitîndu-se cel ce vrăjeşte în el să se vadă şi să vadă şi soarele, zicînd:

Cum văd soarele,
Aşa să fiu văzută,
Şi cum luceşte pe cer soarele,
Aşa să lucesc şi eu la N.

Apa din glajă o pune într-un blid, pe care îl aşază în vatra luminii, punînd în el trei flori furate din trei grădini, trei jordiţe de salcă, care, aplecate fiind de la trunchi, au fost legănate de apă, în credinţă că, precum s-au bătut în apă, aşa şi N. să se bată după N."[227]

Tot în Banat se întrebuinţează apa de vînturi, adică apă din 3 vaduri.[228]

În judeţul Vîlcea se întrebuinţează apă întîlnită, luată de unde se întîlnesc trei pîraie[229].

În Maramureş, pentru „de ruptoare de apă", se întrebuinţează apa care se ia de pe roata morii, de nouă ori, în cîte nouă linguri[230]; sau o apă astfel pregătită: „După ce se însărează, mergem la o apă curgătoare, la un rîu; pe tot drumul pînă la rîu, zicem rugăciunile cîte le ştim; sosînd acolo luăm nouă linguri de apă într-o cofă sau alt vas, dar dintru acel loc luăm, unde trecînd apa peste o piatră, bulbuceşte. Dup-aceie mergînd în jos, după cursul apei, mai luăm cîte nouă linguri de apă, încă din opt locuri, unde bulbuceşte apa, dar aşa ca numărul lingurilor de apă îl înnumărăm îndărăpt. Astfel zicem: 9, 8, 7, 6 şi pînă sosîm la 1. După ce am isprăvit cu aceste, cu vasul plin de apă ne ducem la casa bolnavului şi-i dăm să beie trei linguri de apă; cu trei linguri de apă să se spele pe obraz..."[231]

Apa neîncepută este aceea care se aduce într-un vas din care nu a băut nimeni, înainte de a se întrebuinţa, şi pe care vechii romani o numeau „agua virgo". P.S.S. Episcop Ghenadie al Rîmnicului, vorbind despre apă, zice că apa neîncepută este aceea „care se capătă mai ales din puţuri, şi nu din cişmele, scoţîndu-se dis-de-dimineaţă, şi nu după alţii, şi fiind adusă acasă iute (fără a vorbi cu cineva) şi în vase astupate"[232].

O regulă generală, o lege, în ceea ce priveşte apa neîncepută, nu există, ci în diferite localităţi sînt diferite norme după care se aduce şi se pregăteşte apa pentru descîntare, apa neîncepută.

În Bucovina, „descîntătoarea, înainte de-a începe a descînta de «dînsele», se duce la un rîu curgător, c-o bucă-

ţică de pîne, cu un drobuşor de sare şi c-o cofiţă sau oală nouă în mîna dreaptă. Ajungînd la rîu, bate într-un loc pe mal, în contra curgerii apei, trei metanii, aruncă din pîne şi din sare ceva în undele apei, apoi cu cofiţa sau oala ie un pic din apa ce-a curs peste pînea şi sarea aruncată. Pe cînd bate ea acele trei metanii, zice următoarele cuvinte:

Apă curgătoare,
Eu te sorocesc
Tot cu pîne şi cu sare
Să lecuieşti pe cutare
Din cap pînă-n picioare,
Cu leac,
Cu sănătate şi veac.

De-aice apoi se duce mai la vale pe rîu, şi aşa în trei locuri după olaltă bate de trei ori cîte trei metanii, şi pe cînd bate metaniile, repeţeşte cuvintele de mai sus şi ie apă cu cofiţa.

După ce a făcut ea aceasta, şi după ce şi-a împlut cofiţa cu apă, fără ca s-o fi observat cineva, se întoarce spre casă, dară şi acuma fără de a vorbi cu alţii sau de a căuta îndărăpt, pentru că dacă ar vorbi cu cineva sau s-ar uita îndărăpt, toate operaţiunile sale n-ar mai avea nici o putere“[233].

Tot în Bucovina, apa neîncepută se aduce de la o fîntînă sau de la un pîrău. „Cînd se duce după apă şi cînd o aduce nu vorbeşte cu nime, nici nu se întoarce pe acelaşi drum pe care s-a dus. Ajungînd acasă, pune vasul în care a adus apa pe-un scaun, pe-o laiţă sau în alt loc undeva, nicicînd însă pe masă.“[234]

În Broşteni, jud. Suceava, se procedează astfel: „Duminicî dimineaţă, pi inima goalî, aduci di la pîrău, ori di la o fîntînî, ori di la on şîput (zghiab) o ulce di apî şi-o pui su icoani. Luni dimineaţa torni pesti ea o ulcicî di apî din cofî, di cei ramasî di duminecî sara, şî mai aduci, şi luni, o altî ulce di apî proaspîtî. Marţi iară mai torni pisti ea o ulcicî din cei din cojî şî pi la cîntători ti duci la pîrău c-o cociţî, ei apî ş-apu nu ti-ntorci to pi uni ai vinit, ci pi di altî parti, şi nici nu vorgheşti cu nimini cît ţîni discînticu, c-apu nu-i di leac. Vii acasî, torni apa într-on ciorb, o amestici cu cei strînsî dim bunî vremi di duminecî şî di luni.“[235]

În comuna Sîngeorz-Năsăud (Ardeal), pentru „dintru iele“, descîntecul „se face într-o oală nouă nesmălţuită,

cu apa adusă dintr-o apă curgătoare, din rîu, pîrîu sau vale. Cînd pleacă după apă, ia o ţîră de pîine. Mergînd şi întorcîndu-se, nu-i slobod a vorbi cu nimenea, nici a sufla nasul, nici a slobozi vreun vînt din el. Ajungînd la apă, aruncă pîinea, zicînd: «Eu îţi dau, apă sfîntă, colac, tu să-mi dai leac». Apoi ia apă din sus în jos, cu oala nouă nesmălţuită. Cînd te întorci spre casă, ţii regula pe care ai ţinut-o cînd te-ai dus să iei apă. După ce ai ajuns acasă, nu pui apa jos, nici după ce s-a descîntat nu se pune apa jos. Apa se încălzeşte şi apoi se descîntă."[236]

Meglenoromânii întrebuinţează, de asemeni, apa mută.

În Birăslău se face aşa: „Bunicul ori bunica se duce, cu o fată sau un băiat şi cu o oală, ca să ia apă mută de la şapte fîntîni, dar chiar de unde izvoresc apele «di la mumi». Apoi, fără să vorbească deloc, iarăşi se întorc acasă şi descîntă cu apă mută pe bolnav. Apa apoi e strînsă din nou în oală şi se varsă în ziua următoare într-una din apele cele mai apropiate de unde s-a luat"[237].

Apa neîncepută, în unele locuri, se aduce de la izvor, cu toarta cofei sau a oalei întoarse îndărăt; se aduce de la fîntînă în ziua de Sf. Gheorghe, cu gura; se aduce de la trei fîntîni, în zorii zilei, înainte ca să fi luat cineva din ele, iar prin unele locuri cel ce aduce apa nu numai că nu trebuie să se întîlnească cu nimeni, dar nici nu trebuie să vadă pe nimeni. În alte părţi, apa neîncepută se aduce de la trei fîntîni, în trei vase nouă, de trei fete mari, fără a se fi uitat îndărăt cînd au luat-o.

În Săcui (Dolj) se aduce, înainte de a răsări soarele, în zilele de marţi, joi şi sîmbătă.

Apa neîncepută nu se întrebuinţează pretutindeni aşa cum a fost adusă. În unele locuri din Muntenia strachina cu apa neîncepută se pune pe o fereastră dinspre partea de unde răsare luna pe cer şi se aşteaptă aşa pînă vine luna în dreptul ferestrei şi în direcţiunea strachinii. Cînd a ajuns de se vede bine luna în apă şi în fundul strachinii, atunci începe a descînta de purici[238].

Apa descîntată se întrebuinţează, în descîntece, în multe chipuri. Astfel, în descîntecul „de babiţi", din comuna Şcheia, de lîngă Suceava (Bucovina), se procedează astfel: „Descîntătoarea care voieşte a vindeca copilul ce pătimeşte de acest morb ia o ulcică nouă, toarnă într-însa apă neîncepută, apoi nouă pietricele albe, crude, cu deosebire sărea mîţii, precum şi mălai mărunţel sau păsat. După aceasta pune ulcica, astfel umplută, la foc ca să fiarbă, şi anume: luni dimineaţă, înainte de răsăritul

Scanned with OKEN Scanner

soarelui, apoi tot în acea zi înainte de amiază precum și înainte de apusul soarelui. Tot așa face ea miercuri și vineri. După ce a fiert apa cu pietricelele și mălaiul mărunțel din ulcică, răstoarnă ulcica cu cele ce se află într-însa, într-o strachină corespunzătoare, care se ține apoi pe buricul copilului bolnav, sau mai bine zis deasupra buricului, ca acesta să nu se frigă de strachina înfierbîntată. Mai înainte de a vărsa cele din ulcică în strachină, caută și pune ca să aibă dindămînă nouă linguri noi, nouă fuse noi, un ac și un cuțit. Deci cum a răsturnat ulcica, ia una din lingurile cele noi, muindu-i puțin vîrful în apa din strachină, o ține în mîna stîngă cu adîncitura în sus, moaie apoi a doua lingură în zeama cea de pietricele din strachină și o ține puțintel deasupra celei dintîi, ca să picure un strop de apă într-însa, și tot așa face ea și cu celelalte obiecte; pînă ce le perindează pe toate, rostind în același timp, la fiecare muiare și ținere a obiectelor mai sus înșirate, descîntecul. Sfîrșind de rostit cuvintele descîntecului, suflă deasupra strachinii în semnul crucii și stupește jos. După aceasta ia apa din llingura primă, ce a ținut-o în mîna stîngă, cu adîncitura în sus, care s-a strîns picurînd de pe cele opt linguri, de pe nouă fuse, de pe ac și cuțit, și o toarnă copilului bolnav de babiți, în gură. În fine tustrele apele, care le-a fiert și le-a descîntat într-o zi, dar care nu le-a putut întrebuința pînă într-un strop, le duce și le varsă îndată după descîntarea a treia, la o proptea de gard."[239]

După descîntare, apa nu mai poate să fie întrebuințată la nimic, ci trebuiește aruncată într-un loc neumblat, ca să nu calce nimeni pe dînsa. Boala pentru care s-a descîntat s-a comunicat apei, și dacă cineva ar călca pe dînsa s-ar prinde boala de el.

Locul unde se aruncă, și chiar modul cum se aruncă apa aceasta, variază după boli și după localități.

În descîntecele de „deochi", se aruncă de obicei la țîțîna ușii.

Uneori apa se aruncă pe un par din gard, și atunci se zice: „Cum se scurge apa în par, așa să se scurgă durerea de mătrice de la (cutare), și cum limpezește apa toate pietrile și toate malurile, așa să se limpezească și să se curățească (cutare) de mătrice"[240]. În descîntece „de junghi", apa se aruncă pe gard și se zice: „Cum cade și se scurge apa de gard, așa să se scurgă toată durerea, junghiurile, țeapa și durerile de la cutare". Prin județul Romanați, apa în care s-a descîntat de friguri se varsă pe gard, în partea de miazănoapte, zicînd:

Cum nu ține parul apă,
Așa să nu ție frigurile pe cutare,
Și să rămîie curat, luminat,
Ca Maica Precista ce l-a lăsat[241].

Într-un descîntec „de izdat", cînd se aruncă apa pe par, se zice: „Cum se spală parul aista de ploaie și de vînt, așa să se spele (cutare) de izdat". În Cavadinești (Covurlui), partea de gard pe care se aruncă apa nu este indiferentă, ci se varsă de-a lungul gardului, începînd de la poartă și pînă la al noulea par.

Apa se mai aruncă pe mărăcine, și atunci se zice: „Să rămîie brînca pe mărăcine și îndărăt să nu mai vie".

În unele farmece (pentru beție), apa se aruncă pe furiș, în poteca porții aceluia căruia i se voiește răul, tocmai ca să calce pe apă și să se prindă farmecul pe el.

Se mai obișnuiește să se arunce apa pe un cîine sau pe mîță. Aceasta însă pare că nu se face cu intenția de a se comunica acestor animale boala, pe care descîntătoarea caută s-o vindece, deoarece în cursul descîntecelor, cînd descîntătoarea amenință boala să iasă din trupul bolnavului și să se ducă aiurea, o trimite în munți, în păduri și în alte locuri pe unde omul nu umblă de obicei, și nu o trimite în vreun animal.

Este adevărat că între obiectele în care se trimite boala figurează copitele cerbilor, coarnele cerbilor, capul lupilor, capul urșilor, urechile ciutelor, dar acestea sînt animale sălbatice, contra cărora omul a dus război întotdeauna, considerîndu-le ca dușmani; animalelor domestice însă nu li se dorește nici un rău, în descîntece.

Se pomenește, cu acest înțeles, numai un animal domestic, atunci cînd se trimite boala „în coadele iepelor"; dar coada unui animal, adică părul cozii, nu poate contracta nici o boală, după concepția poporului, și tocmai de aceea se și trimite boala într-un asemenea loc.

Că aruncîndu-se pe un cîine sau pe mîță, apa desccîntată, nu se urmărește a li se comunica boala, rezultă și cuvintele care însoțesc faptul aruncării apei, cînd se zice: „mîța și cîinele să vie, dar boala (cutăruia) să nu mai vie".

Este știut că mîța și cîinele fug dacă arunci apă asupra lor. Intenția descîntătoarei este, prin urmare, că precum cîinele și mîța fug, așa să fugă și boala, care să nu se mai întoarcă la bolnav, pe cînd cîinele și mîța se vor întoarce iarăși la casa stăpînului lor.

În Sîngeorz-Năsăud se procedează astfel. După ce s-a

descîntat „dintru iele", „se face o groapă în tindă sau afară din casă, nu afundă, cît să cuprindă apa aceea pe care am descîntat-o. Cu apa descîntată se spală bolnavul deasupra groapei astfel făcută. Turnînd pe cap, curge pe trup în groapă. Peste acel loc nu-i slobod să umble nimeni timp de un an de zile, căci se leagă boala de el. Cînd va fi gata de scăldat, pune în groapă piper şi ai (usturoi) şi o astupă cu pămînt"[242].

Apa sfinţită, aiasma, agheasma, e luată de la popă, cînd umblă cu crucea la botezul Domnului. În descîntecele de albeaţă, apa sfinţită se aduce într-o sticlă, se aşază jos, împreună cu busuioc, şi descîntătoarea, punînd piciorul drept pe ele, spune descîntecul[243], şi cu acea apă udă ochii bolnavului. În descîntece de săgetătură, bolnavul e stropit cu apă sfinţită[244].

Cărbune. Se întrebuinţează, mai cu seamă, cărbuni stinşi, numiţi în Banat: „cărbuni stîmpăraţi"[245].

Cărbunii se sting şi în unt proaspăt, dar cei mai mult întrebuinţaţi sînt cărbunii stinşi în apă. Apa în care s-a [*sic*] stins cărbunii este bună pentru a vindeca orice boală grabnică. În Bucovina se procedează astfel: Descîntătoarea aduce apă neîncepută şi pune vasul pe masă, apoi cu un cuţit face cruce în apă şi zice: „În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh", iar cînd zice «amin», „ie nouă cărbuni nestinşi, îi taie cu cuţitul şi numărîndu-i îndărăpt de la 9 pînă la 1, îi aruncă cu cuţit cu tot în apă. După ce a sfîrşit de descîntat, împlîntă cuţitul în pămînt. O parte din apa descîntată o dă celui bolnav ca s-o beie, c-o parte îl spală pe la toate încheieturile, iar ceea ce mai rămîne o aruncă la ţiţinele uşei ori pe vîrvul unui par"[246]. În Broşteni, jud. Suceava, după ce se aduce apa neîncepută, se iau pe vîrful cuţitului de trei ori cîte nouă cărbuni şi se fac moviliţe, se potriveşte aşa ca să fie cîte de trei ori nouă cărbuni în moviliţă, şi se fac nouă moviliţe de acestea. Se stinge fiecare grămăjoară pe rînd şi se descîntă[247].

Descîntecele se fac cu 3, cu 6 sau cu 9 cărbuni.

În munţii Bihorului, cărbunii cu care se descîntă „de deochi" îi aruncă în apă, trei sau şapte fete în vîrstă de 5—7 ani[248].

Prin judeţul Bacău, de deochi se descîntă cu trei sau nouă cărbuni, sau toţi cîţi sînt în casa bolnavului aruncă fiecare cîte un cărbune în apa neîncepută[249].

În farmece de dragoste se petrece un cărbune aprins prin cămaşa nouă pe care o îmbracă fata căreia se i face de dragoste.

Scanned with OKEN Scanner

Cu cărbuni stinşi se descîntă „de plînsori“. Stingînd cărbunii, se spune descîntecul special, intitulat „stingerea cărbunilor“:

Eu stîng pociturile
Şi săgetăturile,
Stîng toate strigările,
Toate diocherile
Şi toate căscările,
Toate mincicurile,
Toate habaticurile,
Stîng toţi ochii cei răi
Şi gurile cele rele.
Să n-aibă ochi a-nholba,
Şi gură a striga
Asupra mea.
Potolesc,
Osindesc,
N-aibă grija mea[250].

Cuţit. Cuţitul se întrebuinţează în multe soiuri de descîntece. Se învîrte în jurul locului unde este boala, se atinge cu el, în cruciş: se înfige în pîine caldă. Se întrebuinţează şi două cuţite încrucişate.

Sînt mai multe soiuri de cuţite: cuţit de găsit, cuţit de furat, cuţit spurcat, cuţit alămat. Cuţitul cununat are o importanţă deosebită. Se cheamă „cununat“ cuţitul care a stat în brîul mirelui, sau în sînul miresei cînd s-au cununat. Se întrebuinţează şi cuţit cununat de şapte ori, şi cuţit cununat de nouă popi.

Într-un descîntec „de junghi“ se pomeneşte, despre cuţit ursăresc, letinesc, din milostive[251], iar într-un descîntec „de pus cuţitul“ se zice:

Cuţit alămit,
De nouă ţigani alămat,
De nouă popi cununat,
De nouă oameni tăiat,
Cumpărat din Ţarigrad[252].

După ce s-a descîntat, cuţitul se împlîntă după uşă, sau aiurea. În unele locuri, după ce se descîntă „de junghi“, cuţitul se înfige în pămînt, unde unele descîntătoare îl ţin cam jumătate de ceas, iar altele îl ţin în trei zile. În acest caz, dacă e ruginit cuţitul cînd îl scoate, e semn că bolnavul nu are leac.

În descîntec „de dînsele“ se întrebuinţează cuţit de corn, făcut de veri primari[253].

Scanned with OKEN Scanner

Frigare. În felurite descîntece se întrebuințează și nouă frigări mici. „Alții au anume frigare, care o bat sub patul unde dorm. Cînd o bate, se pune un vîrf de usturoi, crezînd prin aceasta că o bate în inima strigoiului mort“ (în Budeștii-Ghicăi, jud. Neamț).

În descîntece „de arșită“, bolnavului se sting frigările, niște fiare ascuțite de felurite forme: frigări de fript carne, cuțite, dinți de furcă ș. a. Înroșite în foc, se aruncă în apă neîncepută, în timpul descîntecului“[254].

Se mai întrebuințează în descîntece și alte obiecte de fier, precum fiarele de pe coș, fierul roșu, toporul, ace etc.

Explicare acestui obicei ne duce în timpuri vechi foarte. Ideea că dracul se teme de fier este foarte răspîndită și Tylor crede că ideea demonilor se urcă pînă la vîrsta de piatră, și că noul metal a fost foarte dăunător pentru draci. În lumea arabă se crede și astăzi că *djini* se tem de fier. La Roma se lovea cu un fier (cu un topor) în pragul casei unde era o lehuză. Talmudul oprea de a se pune sub capul unei lehuze un fier, iar Zohar indica, drept remediu contra gălbenării și a paraliziei, o oglindă de oțel lustruit, mijloc care încă nu a dispărut din medicina populară. În Saxonia, se pune un topor sub pat pentru a alunga farmecele și în Indii se pune un drug de fier pe pragul casei în care este o lehuză. La Java și în alte părți din Malaysia femeile însărcinate poartă asupra lor un cuțit sau o bucată de fier. În Elveția se pune sub perina copilului pentru a-l proteja contra vrăjitoarelor. În Bavaria se ține în mînă o bucată de fier, pentru a vindeca spasmele. În Bucovina femeile după ce se scoală din lehuzie trec peste o bucată de fier pusă pe prag, pentru a se întări ca și fierul. Mulți europeni încă, dacă întîlnesc un preot, considerat în acest caz un moștenitor al vrăjitorilor, țin în mînă o bucată de fier. La Bruxelles, astăzi încă, se pune un vătrar, o bară de fier sau un inel cu chei în fîndul patului, pentru a vîndeca reumatismul și sciatica. Acțiunea fierului contra reumatizmului explică, poate, pentru ce la Saint-Léonard (Belgia), sfînt protector contra acestei boale, se dau, ca ex-voto, obiecte de fier, ca și în alte părți. În Bruxelles se pune o bară de oțel sub saltea pentru a alunga crampele și nevralgiile intercostale. În veacul al XVIII-lea se observase că aplicarea fierului pe o isterică îi liniștea contractările. Mesmer își făcu o specialitate din întrebuințarea tijelor metalice, și în 1880, un doctor Burcq făcu zgomot, în Franța, cu eficacitatea metaloterapiei[255].

Scanned with OKEN Scanner

5. *Boala*

După credința popopului, toate boalele de care poate să fie atins un om, sau un anumal, provin numai de la diavolul sau alte duhuri necurate. Diavolulu și duhurile necurate lucrează sau direct asupra individului, întroducîndu-se în el și chinuindu-l, sau lucrează indirect, provocînd pe individ să facă niște acte care sînt cauza generatrice a bolii, sau trimițîndu-i boala prin alte ființe sau lucruri, care ascultă de ordinele diavolului.

Lucrează direct diavolul sau duhul necurat cînd copilul suferă de „boala copiilor", sau adultul suferă de „iele". În asemenea cazuri nici un organ nu prezintă vreo anomalie, prin nici un semn exterior nu se presupune boala și cu toate acestea la timpul cuvenit ea se manifestează cu toată furia.

În mod indirect lucrează diavolul cînd omul capătă o boală din mîncare, ori din băutură nepotrivită, ca la friguri, ori din răceală, ca la junghi, etc. A mînca și a bea lucruri nepriincioase, ori a sta neîmbrăcat bine în frig însemnează „a căuta pe dracul", adică „a căuta boala", și la acestea tot diavolul te îndeamnă. Tot în mod indirect lucrează diavolul cînd, de pildă, trimite în calea omului un șarpe, ori o nevăstuică în calea animalului ca să-l muște.

În descîntece diavolul este indicat prin un mare număr de expresiuni, care sînt tot atîtea nume sub care e cunoscut stăpînitorul întunericului. Duhurile necurate fiind manifestațiile diavolului, forma sub care el se prezintă, numele lor trebuiesc considerate ca numele diavolului.

Iată sub ce nume apare diavolul în descîntecele noastre:

afurisit	buhadeicele
Apeș (moș)	buzata
apucător	buzatul
apucatul	cadîna
arap alb	ciumoaica
arap buzat	ciumași
arap minunat	ciupoasa
arheleu	ciuposul
avestița	codroanea
avistrița	codroniu
avistrițoiul	colțata
bală spurcată	colțatul
băloasa	curvoaica
blăstămatul	dălacul
bonza negru	despletita

Scanned with OKEN Scanner

diavolul
diavoloaica
diochioaia
diocheatul
diochiul
diochii
dioaicele
diochetoarea
diochetorul
domnița
dracul
drăcoaica
fermecătoreasa
fetele cîmpului
fetele codrului
fetele lui Șandru
fete și văduve
ginere
gineroaică
grozavul
izbitorul
izdatul
imprelistitul
încordătoarea
încordătorul
înfiorătorul
înfiorătoarea
întîmpinătorul
înțelenitul
jupîneasa
legătoarea
leoaica
leul
lipitorul
lupul
maică
mama pădurii
mamulan
mamuloaică
mătricea
mătricioul
mirătoarea
mirătorul
moroaica
moroiul
moșneagul
moșul codrului
năprăcitul
necuratul
negor
negritul
neprietenul
omul ca șchiopul
cu barba cît cotul
păduroaica
păduroiul
pocitoarea
pocitorul
pocitul
preoteasa
primitoarea
primitorul
procletul
proorocița
rahna
răhnoiul
rana
rănoiul
rîmnitoarea
rîmnitorul
rîmnitul
resmieratul
romînca
samca
sămcoiul
sagetătoarea
săgetătorul
sarson
săsoaica
sfintele
spărietul
spurcatul
spurcoaica
spurcul
strigoaica
strigoiul
șoimanele
șoitan
tartacot cu barba
de un cot

Scanned with OKEN Scanner

tataot
tătăroaica
tîmpinatul
turbatul
ţiganca
unguroaica
ucigaşul
urgisitul
urîtul
vîntoasele
vîntul turbat
vînturi vînturoase
vîrtejul
vavilele
volburi mînioase
vrăjitoarea
vrăjmaşul
zîmbata
zburătoarea
zburătorul
zmeoaica
zmeul

Boala pătrunde în toate părţile corpului, adică diavolul se poate aciua în cele mai ascunse ascunzători ale unei fiinţe. Anatomia omului este bine cunoscută de popor; în descîntece întîlnim pomenite aproape toate organele şi părţile corpului omenesc, cum şi simţurile. Astfel găsim:

andrelele gîtului
andrelele grumazului (vinele cele de aur)
auzul ochilor
barbă
bărbie
boaşe
bojoci
boşoc
braţe
— oasele braţelor
buci
bulbucile ochilor
bulzii ochilor
buză
cap
— scăfîrlie
— creştetul capului
călcîi
— glezna călcîiului
căpută
carne
ceafă
chiciuri
ciont
coapsă
coastă
— sfîrcurile coastelor
coate
cosiţa gîtului
creieri
cruci
curcubăta capului
degete
— vîrful degetelor
dinţi
— rădăcina dinţilor
— cununa dinţilor
fălcile
ficatul
fluierele
foale
gărbiţă (bărbie)
gene
genunchi
gîngii
gleznă
grumaz
gură
gusă
inimă
— băierile inimii
înghiţitoarea
jigăriţe

Scanned with OKEN Scanner

limba
mai
maţe
— pieliţa maţelor
mădulari
măduva spinării
măduva oaselor
mîna
măsele
— rădăcina măselelor
— cununa măselelor
merele obrazului
mijlocul
nas
— zgîrciul nărilor
— bercii nasului
— bumbul nasului
— peliţa nasului
— popul nasului
— punticica nasului
— sfîrcul nasului
— sfîrcuşul nasului
— spîrcul nasului
— zgîrciul nasului
născutul
noduri
obrazul
— faţa obrazului
— merele obrazului
— poama obrazului
— umerii obrazului
ochii
— albuşul ochilor
— bolboaşa ochilor
— bulbuşul ochilor
— culbecii ochilor
— melcii ochilor
os
osînză
oscioare
osul piciorului
palma
— podul palmei
păr
— rădăcina părului
pîntece
piept
— capul pieptului
— furca pieptului
pipota
plămîni
pleoapele ochilor
pulpă
rînză
rărunchii
sînge
snaga trupului
spate
spete[256]
spinare
splină
sprîncene
stomac
şele
şezut
şolduri
— între şolduri
talpă
tîmplele capului
umere
unghii
ureche
— rădăcina urechilor
— zgîrciul urechilor
— sfîrcul urechilor
vîna groasă
vederile ochilor
văzutul ochilor
— ochiul ochiului
vine
vinele gîtului
zgîrciuri

În descîntece se mai vorbeşte despre „mii şi mii de închieturele“, sau despre „44 de închieturi cîte are trupul“. Originea bolii fiind aceeaşi, adică de la diavolul, fe-

lurile de boli sînt foarte numeroase. Felurile acestea se pot grupa: a) după naţionalitate; b) după felurite animale; c) după culori; d) după calităţi diverse; e) după timpul cînd boala poate să fie concepută şi f) după alte norme.

a) După naţionalităţi, boala poate să fie:

armenească	de poleac
bulgărească	prusească
englizească	românească
engliterească	de toate ruma (naţia ce-i pe lume)
franţuzească	
italienească	rusească
jidovească	de rusnac
lăeţească	sîrbească
lătinească	sfranţuzească
letinească	tălinească
lipovenească	tătărască
mocănească	turcească
muscălească	ţigănească
nemţească	de ungurean
ovreiască	ungurească

b) După felurile de animale:

bivoloască	lupească
broştească	măgărească
căiască	mîţască
cîinească	mistreaţă
căprească	oiască
cîrticioasă	păsărească
cătărească	pisicească
de căţea	porcească
cerbească	de scroafă turbată
găinească	şerpească
iepească	văcească

c) După culori:

albă	conabie
albastră	galbenă
cafenie	ghivizie
cărămizie	merie

Scanned with OKEN Scanner

mohorîtă
narangie
neagră
negrie
pestriță
piersicie
roșie
roșietică
stacojie
stînjenie
turcheză
tutungie
untdelemnie
vînătă
verde
verzie
viorință
vișinie

d) După calități diverse:

cu acritură
beșicată
blîndă
boierească
cu brîncă
cadînească
cățelită
ciudată
clocită
crăpăcioasă
cuțitată
dogorită
domnească
domoală
duioasă
ferbințioasă
cu fulgerătură
ghimpoasă
ghiurghiulie
grabnică
grea
izbită
izînită
înăcrită
înflăcioasă
înfocată
împuțită
întîlnită
cu înviforături
înzălezită
lăcrămoasă
lienică
lietnică
cu mînătură
mînioasă
minunată
cu mirări
mută
necurată
obrintită
oloagă
opărită
orbăcică
orbalțată
paratică
cu pocitură
pripită
puioasă
rîioasă
răpuroasă
răzlogită
rea
cu scăpărări
seacă
sorocită
spurcată
cu strîcnitură
sunducoasă
surdă
șchioapă
topsicată
toxăcată

Scanned with OKEN Scanner

cu țepi
velinoasă
veninată
veninoasă
viermănoasă
cu vifor
zălogită
zăletită

e) După timpul cînd poate să fie concepută:

din răsărit de soare
din vărsatul zorilor
din revărsat de zori
din cîntarea cucoșulor
de după răsărit
de la prînz
de după prînz
de la amiazi
din nămiazi
de după amiazi
la gustare
după gustare
din venitul vitelor
de după venit
din mersul serii
de după murg
de la cină
de după cină
de la cîntători
de după cîntători
din scapătul soarelui
din sfințit de soare
din apus
din făcutul zilei
de după făcut
din chindie
din miezul nopții
din miez de miez de noapte.

f) După alte norme, boala poate să fie: domnească, boierească, rudănească, cadînească, netoțească, cîmpească, pădurească, cătcăunească, trupească, de păgîn.

Diavolul trimițînd boala în mod indirect, bolile provin din următoarele pricini:

amețială
apă rea
ape
băutură
boarea pămîntului
călcătură
cale
căscare
căscat
căzut
crăpătura pămîntului
cui
culcare
cumpănă
cuțit
dătături
deocheat
despletite
drum
fîntînă părăsită
fierbințeală
fete necunoscute
frig
friguri
curate
friguri necurate
garduri
gunoaie
izine
întîlnit
întîmpinătură
lăcomie scîrboasă

Scanned with OKEN Scanner

lovitură
mălai
mînătură
mîncare
mîncare neplăcută
moşul codrului
muma pădurii
muroane
muroni
ninsoare
oftat
osteneală
paie
peşte
pocitură
plîns
răceală
rachiu
rîs
răspinteni
săbiere
săgeată
săgetătură
sînge rău
scăldătură
scorbură
sculate
sfinte
soare
somn
spălătură
străină
strigare
strigoane
strigoni
sugniţat
tîromeală
trestie
ţîţă
ţeapă
urîte
văietare
vînt
vîrtej
varză
vecină
vin
vis

Boala mai privine din iuţelă, din dragoste şi din blăstăm. Blăstămul însuşi poate, să fie: blăstămat de tată, de mamă, de frate, de soră, de moaşă, de naşă, de cumnată, de văduvă fără bărbat, de fată mare fără cosiţă în cap, de surată, de vecină, de străină, de bătătureasă bună.

Cînd vedem că boala poate avea atîtea proveniențe, ne explicăm pentru ce, în descîntece, se pomeneşte despre boli „de nouăzeci şi nouă de feluri".

Sînt foarte numeroase cuvintele prin care poporul îşi exprimă ceea ce simte bolnavul în timpul bolii.

Un bolnav poate să aibă şi să simtă:

ameţeală
aprindere
apucături
arsură
călcătură
coptură
cuţite
dor
durere
durime
duroare
fărămătură
fiori, fioruri
friguri
furniucătură
greaţă

Scanned with OKEN Scanner

greutate
hurducare
încingere
încleştătură
încordare
încurcătură
înpunsătură
înfrîngere
junghiuri
mîncărime
mînie
moleşeală
nebuneală
neputere
obrintătură
păinjeneală
piroteală
poceală
pohoiele
răcelă
răcori
răutate
roşală, ruşală
săgetătură
săgeţi
sfîrşeală
străşnicie
strîngere
strînsură
supărare
strîcnet
străpungătură
ţîromeală
trîndăveală
ţăpi
umblătură
umflătură
usturime
veninătură
zdrobitură
zgîrceală
zgîrci
znopeală
zobeală

Din pricina acestor manifestări ale bolii, bolnavul se află în stări care se exprimă prin aceste cuvinte:

ameţit
apucat
beşicat
bolnăvit
bujorat
călcat
clătinat
detunat
fărămat
furnicat
încleştat
îngreuiat
mîncat
mărăcinat
muţit
obrintit
ologit
orbit
pisat
răsnit
sărbezit (la faţă)
scuturat
spăimîntat
spuzit
sucit
surzit
trîndăvit
trîntit
turburat
umflat
urzicat
uscat
zăprit
zdruncinat
zgîrcit
zobit
zugrumat

Scanned with OKEN Scanner

Din pricina atîtor zbuciumări, bolnavul ajunge să aibă „minte necuvincioasă“ şi „vorbă necuviinciosă“.

Cînd boala „îl boleşte“, îl umflă, îl gîmfă, îl prăpădeşte, bolnavul îşi manifestă durerea astfel:

se vaită
ţipă
plînge
se jăleşte
se chirăieşte
se aolicăieşte
se gevăleşte
se olicăieşte
se oligăieşte
se oligăreşte
se ştiolcăieşte
se mişeleşte
se îmflă
se gîmfă
se izbeşte.

Bolnavul este chinuit grozav de Necuratul, care stă ascuns în el, şi Necuratul acesta, care se preface în tot felul de animale şi în tot felul de lucruri, frămîntă trupul omului şi face în el toate zgomotele pe care le face şi animalul a cărui formă o împrumută. Astfel bolnavul:

se întinde ca şerpele
se zvîrcoleşte ca şerpele
muşcă ca şerpele
fluieră ca şerpele
se întinde ca pisica
zgrăbală ca mîţa
se întinde ca ogarul
se umflă ca broască
se zgîrceşte ca lipitoarea
se zgîrceşte ca ariciul
îmbroşcăneşte ca vaca
zbiară ca boii
răcneşte ca bivoliţele
băuneşte ca boii
nechează ca caii
îngrofăie ca porcii
gruhuieşte ca porcii
ţipă ca porcii
răcneşte ca lupul
rîmă ca porcii
rage ca buhaii
măcăneşte ca raţa
urlă ca lupul
latră ca cîinele
gîgîe ca gîştele
piscuie ca puii
cutcudăţează ca găinile
căţăieşte ca coţofanele
orăcăie ca broaştele
se zbate ca chiticii
cîrcăie ca grierii.
bubuieşte
zvîcneşte
bîzîie ca cimpoaiele
ţîţîie ca diblele
bate ca tobele
hîrcăne ca morile
urlă ca morile
plesneşte ca boabele
se măluie ca malul
se învăluie ca valul
urlă ca vadurile
vîjie ca vînturile.

Pe lîngă boala pornită de la Diavolul, în descîntecele noastre se mai vorbește de boli de la Dumnezeu, de la Maica Precista, de la sfintele zile greșite.

De acemenea boala, vine și de la zine, care sînt cunoscute sub diferite alte nume.

6. *Formă descîntecelor*

Sînt descîntece foarte scurte, după cum sînt unele foarte lungi.

Cel mai scurt descîntec, dintre cele adunate pînă astăzi, este unul „de turbă". Se descîntă „într-un căuș plin de tărîțe și pîine muiete cu vin. Pîinea așa muiată și descîntată o dă pe la cîini s-o mănînce". Cît umblă prin căuș cu o bucată de secere, descîntătoarea zice numai aceste cuvinte:

Primel,
Primici,
Solomon,
hacana,
dresina[257].

Un alt descîntec, foarte scurt, numai de șase cuvinte, este cel „de sperietură", cules din Starchiojd (Buzău). Cel ce descîntă lovește pe bolnav cu o mătură, pe la spete, zicînd:

Nu ca vacili,
Ci ca porcii[258].

Descîntec scurt este cel „de deochi", la românii din Macedonia. Se zice:

De cine e deocheat
De acela vindecat[259]

sau descîntecul „de soare sec", din Socodor, comitatul Aradului:

Ieși, soare sec,
Că te ajunge cel viu[260].

Trei versuri are un descîntec „de deochi" din Cotîrgași (Suceava) j:

Trece vîntul peste munte,
Dedeochiul peste frunte,
Sănătatea-n cap ca piatra[261].

Scanned with OKEN Scanner

sau descîntecul „de turbă" tot din acel sat:

De-a prii-Prifti,
De-a mano-Manolea,
De-a codi-Codaşnic[262].

sau descîntecul „de tragîn" din Maramureş:

Fugi, trăgătoare,
Că te-agîunge poală
De fată fecioară[263]

Descîntece de patru versuri, putem cita: „de strîns", din Ţepu (Tecuci):

Bubă neagră pe fereastră,
Cere pîne şi cu lapte;
Nu iau pîne şi cu lapte,
Ci iau strînsul lui cutare[264].

„De obrintit", din Teişani (Prahova):

Mocanu şuieră în deal
Şi oaia zbiară în vale;
Mocanu o stat din şuierat.
Şi oaia din zbierat[265].

„De deochi" din Birislău (Meglenia):

Dacă-i de muiere,
Să-i crape tîţele;
Daca-i de barbat,
Să-i crape boaşele[266].

Tot descîntece scurte, mai putem cita: „de bubă" din Păstrăveni (Neamţ):

Băşică cît lintea,
Băşică cît grăuntea,
Băşică cît fasola,
Băşica cît un fir de mac
În patru dispicat,
Să fie la om de leac[267].

„De bube dulci", din Straja, comitatul Timiş:

De la rădăcină se uscară,
Voi, bube dulci, vă uscarăţi;
N. curată, luminată,
Ca Maica Precista din cer lăsată[268].

„De dragoste" din Avela (Epir):

Cum veni făina curată,
De la trei mori luată,
În ceaşcă aicea,
Tot aşa şi bărbatul
După femeia sa.
Cum laptele indulceşte făina,
Aşa să te indulceşti, bărbate[269].

Descîntec de „cînd pică ură", din Maramureş:

Mă uitaĭ pă Tisă-n sus,
Vedei tri rîndunele,
În poală mñi-s rînduñele,
În gură mñi fagur de mñere.

Cine mere pă uliţă,
Înpărat cu-npărătească?
Nu mere împărat cu-npărătească.
Da mere fata cè frumoasă[270].

Descîntecele lungi sînt numeroase şi le vom întîlni în cursul acestei lucrări.

Toate descîntecele care sînt variate ca formă, se pot grupa în tipuri, după forma în care sînt îmbrăcate, după modul în care se practică. Astfel, avem descîntece sub următoarele forme:

A. Rugăminte.
B. Poruncă directă.
C. Poruncă directă cu ameninţări şi îngrozire.
D. Poruncă indirectă.
E. Indicare.
F. Blestem.
G. Comparaţie.
H. Enumeraţie.
I. Gradaţie.
J. Dialog.
K. Povestire.[271]

A. Rugăminte

Unele dintre decîntecele noastre se fac sub formă de rugăminte.

Bolnavul, prin intermediul descîntătoarei, se roagă unor puteri, care au influenţă, ca să vindece. În fruntea acestor puteri este Soarele. Astfel, cel ce suferă de „soare

sec“ se duce la marginea lacului, sau a unui pîrîu, la răsăritul soarelui şi zice:

Răsai, soare,
Frăţioare,
Lasă roiul să roiască,
dorul [durerea] din cap să-l potolească[272].

În descîntece „de dragoste“:

Răsai, soare,
Frăţioare,
Nu peste cîrduri de oi,
Nici peste cîrduri de boi,
Ci peste ochişorii mei,
Şi peste statul meu,
Şi peste sfatul meu,
Şi peste mersul meu,
Şi peste viersul meu;
Cum îi soarele luminos şi frumos
Aşa să fiu şi eu[273].

Soarele, pentru care răsstrămoşii noştri au avut un cult deosebit, ale cărui rămăşiţe se cunosc la noi în cuvintele „sfîntul Soare“, cu care poporul numeşte încă şi acest astru dătător de viaţă, era şi la caldeeni obiectul cultului lor deosebit. Diavolul, ca şi vrăjitorii care întreţineau relaţiuni cu el, îşi petrecea viaţa în locurile întunecoase, în care se născuse; întunericul însuşi este o manifestaţie a principiulut răului, după cum lumina este o manifestaţie a binelul. De aceea soarele, luminînd din înălţimea cerului, şi alungînd întunericul, este unul din zeii protectori ce mai activi, unul din duşmanii demonilor şi ai vrăjmaşilor, după cum se vede într-un imn: „Tu, care risipeşti minciunile, care nimiceşti influenţa rea a vrăjitorilor, a pronosticurilor supărătoare, a visurilor, a arătătorilor rele; tu, care defaci unelturile rele; tu, care duci la pierzanie oamenii şi ţările care se dau la farmece, am închis înaintea ta, în grămezi de grîne, imaginile duhurilor necurate. Nu lăsa să se ridice acei care fac farmece şi au inimă de piatră. Zeii cei mari, care m-au creat, să-mi ia mîna! Tu, care vindeci faţa, susţine-mi mîna, susţine-o, Doamne, lumina a universului, soare“[274]!

Soarele [la accadieni] nu era unul din zeii cei mai înaintaţi în sistemul religios, care a servit de bază magiei; tocmai rangul său mai puţin înalt îl face accesibil rugă-

ciunilor pe care i le adresau oamenii; caracterul direct sensibil al acţiunii sale asupra oamenirii şi asupra fenomenelor vieţii face să i se atribuie un rol de arbitru al evenimentelor şi al destinului; în fine, ca risipitor al întunericului, şi prin urmare campion în lupta cu spiritele rele, el este unul din personajele supranaturale cărora se adresează cel mai adeseori invocaţiunile magice"[275].

Acest caracter de „risipitor al întunericului şi, prin urmare, campion veşnic în lupta cu spiritele rele", pe care-l are soarele, în credinţele caldeenilor, îl are în descîntecele noastre, moştenire de la acest popor, aşa departe de noi, în timp şi în spaţiu.

Indienii, în descîntecele lor, îndreaptă rugăciuni către Agni, una din cele mai însemnate divinităţi ale religiunei vedice, care reprezintă focul divin pe pămînt şi soarele pe cer. Un descîntec „de semn rău": „De a venit o pasăre neagră în zbor, şi a lăsat să cadă ceva peste mine, de toate acestea să mă scape apa, de nenorocire şi nevoi. Dacă pasărea ta Nirrti, cea neagră, a atins ceva pe aici, Agni, zeul vetrei mele, de această nenorocire să mă apere"[276].

În descîntecul următor, pe lîngă alte divinităţi, este invocat şi Agni: „O! adă-ne, nu ne ascunde, Arati, nu zădărnici răsplata jertfei aduse. Înaintea nenorocului şi a nenorocirii, noi, Araţi, ne închinăm. Înaintea servitorului tău, Arati, pe care-l însărcinaşi să ne amăgească, noi ne plecăm smeriţi; nu zădărnici ceea ce am dorit! Dorinţa pe care ne-o hărăziră zeii să se împlinească ziua şi noaptea; noi pe Arati o căutăm, înaintea ei să vă închinaţi. Lui Sarasvat, Anumati, şi pe Bagha îl implorăm; oriunde se roagă pe zei, eu am spus o vorbă plăcută, pe cine îl invoc cu ruga, cu rîul de cuvinte şi de gînduri, acela să se încredinţeze de încrederea mea, şi să ia pe roşcatul Soma de aici! Nu dorinţa şi nici ruga noastră să o nesocotiţi. Indra, unit cu Agni, să ne aducă comori. Voi, care vreţi să ne dăruiţi, faceţi cu toţii pe plac lui Arati. Te depărtează de la noi, zeiţă a nenorocirii! Noi deturnăm săgeata ta. Eu te cunosc cum ne apeşi şi cum pătrunzi, Arati. Te faci chiar fată îndrăzneaţă, de oameni te apropii în somn, Arati, ca să poţi împiedica ce gîndeşte şi plănuieşte un bărbat. Măreţei şi puternicei ce stăpîneşte mările, zeiţei cu părul de aur, lui Nirrti, capul meu îi plec; fermecătoarei, lucitoarei ce stă pe perne aurii, zeiţei cu taler de aur, lui Nirrti capul meu îl plec"[277].

Aîte puteri, cărora se adresează rugăminţi, în descîntecele noastre sînt: apa şi focul.

Scanned with OKEN Scanner

Apa şi focul, aceste două elemente care-şi dispută stăpînirea universului, şi la care se închinau, în vremuri străvechi, şi acei de la care am moştenit noi meşteşugul descîntecelor, au putere de vindecare. Aşa, pentru a se face o fată plăcută, cînd se duce la muls vacile, ia apă în doniţă, descîntă de trei ori cu mîna în apă şi apoi mulge vacile. Descîntecul este acesta:

Apă albă pomiroasă,
Mă spală, mă fă frumoasă,
Să le plac eu junilor
Ca laptele pruncilor,
Ca vinul boierilor;
Să fiu ca sfîntu Soare
Cînd răsare,
Ca şi mărul plin de floare,
Ca o capră bouratã,
De toată lumea lăudată[278].

În descîntece „de iele", apa este luată din locul unde se întîlnesc două izvoare:

Apă mare,
Doamnă mare,
De pe 99 de văi venită,
De pe 99 de văi întîlnită,
Să dai leac (cutăruia),
Aminte să v-aduceţi, sfintelor,
Bunelor,
Îndulcitelor,
Aminte să vă aduceţi,
Leacul să-i aduceţi[279].

Focul apare, mai cu seamă, în descîntece „de dragoste":

Foc, focuşorule,
Tu te-ai învăli,
Eu te-oi desvăli,
Te-i face şarpe balaur
Cu solzii de aur,
Te-i duce-la ursitorul meu...[280].

Descîntecele acestea, în care apa şi focul sînt invocate ca să vindece boala, sînt reminiscenţe despre cultul apei şi al focului, din descîntecele caldeenilor. Aceştia credeau în existenţa unui zeu sau spirit al vîntului, Im, aducător de ploaie binefăcătoare, identificat mai apoi cu zeul caldeo-babionian, Bin, care, la început, pare să fi personi-

Scanned with OKEN Scanner

ficat una din fazele puterii solare, şi ale cărui atribuţiuni erau mai largi, pentru că îmbrăţişau toate fenomele atmosferice. Un imn caldeean se adresează apelor care curg pe pămînt: „Ape sublime (apele Tigrului), ape ale Eufratului, care curg în aceste locuri, ape care se adună în ocean, fiice ale Oceanului, care sînt şapte, ape sublime, ape bogate, ape strălucite, în faţa tatălui vostru Êa, în faţa mamei voastre, soţia marelui peşte (Davkina), să fie sublim, să fructifice, să strălucească! Gura pocită şi stricătoare să nu aibă nici o putere! Amin".

Un alt imn invocă fluviul, ca un zeu special şi personal: „Zeule fluviu, care te avîntezi ca pintenul unei corăbii, alungă vraja ce stă în faţa lui ca o fiară sălbatică. Soarele, cînd va răsări, să împrăştie întunericul, şi în casa lui el să nu mai dăinuiască. Vraja să se ducă în pustiu şi pe munţi. Vrajă, spirit al cerului, adu-ţi aminte! Spirit al pămîntului, adu-ţi aminte! Amin. Vraja care se răspîndeşte pe pămînt, zeule fluviu, nimiceşte-o!"[281]

Acelaşi lucru şi în descîntecele indienilor, în care apa este invocată pentru a vindeca boala: „Ele izvorăsc din Himavat; Sindu le uneşte, nu ştiu cum Cereştile ape mie-mi dau leac de dor de inimă, ce m-a vătămat la ochi, la călcîie, sau la picior. Apele să o vindece, ele care sînt doctori buni. Voi, ce aveţi regină şi stăpînă pe Sindu, rîurilor, toate daţi-mi ceea ce ne vindecă; binecuvîntarea o cerem de la voi"[282].

În alt descîntec se zice şi mai lămurit: „Şi apa vindecă, şi boala o goneşte. Apa toate le vindecă"[283].

Dintre toate leacurile cunoscute de indieni, dintre cele o sută de leacuri ale vrăjitoriei, apa era cea mai puternică: „Apa, care curge de colo, puhoiul care vine vin munte, pe ele le adaug ca leac, pentru ca să fie o doctorie puternică. Atunci are să se întîmple ca din cele o sută de leacuri ale mele să fii tu cel mai puternic, să vindeci cufureala şi vătămătura. Asura îngroapă adînc minunatul leac de rană, acela te vindecă de durere şi el alungă vătămătura"[284].

Zeul fluviu al caldeenilor trăieşte în „Apă mare, Doamnă mare" din descîntecele noastre; trăieşte chiar în ape curgătoare, pe malul cărora se fac multe descîntece.

Focul era adorat la caldeeni, în realitatea sa materială, ca un zeu superior schiar soarelui, şi modul cum era conceput, şi atribuţiunile care i se dau, îl apropie de Agni al indienilor. Într-un imn se zice: „Foc, domn care adună, înălţîndu-se în sus; erou, fiu al Oceanulu, care se înalţă sus. Focurile, luminînd cu flacăra ta sublimă: profet renumit, tu hotărăşte soarta. Tu amesteci acioaia şi arama, tu cureţi

Scanned with OKEN Scanner

aurul și argintul. Tu ești emaniția zieței Ninka-și, tu faci să tremure noaptea cei răi"[285].

„Focul este cel mai mare și mai activ dintre zeii cu care omul poate intra direct în comunicație, prin mijlocul unor rituri sacre și a unor descîntece magice; cu el se stabilește acest comerț în chip mai intim, pentru că omul îl produce el însuși sau cel puțin îl instralează după voință pe vatra sa, aprinzînd flacăra sacrificiului. Cît despre Êa, sufletul zonei supraterestre, protectorul suprem, zeul la care se găsește ultimul ajutor, cu toată puterea care se atribuie cuvintelor sarcamentale și operațiunilor magice, e prea sus, prea departe de omenire, pentru ca rugăciunile oamenilor să ajungă direct la el și să exercite vreo acțiune asupra voințelor lui. De aici se poate concepe un zeu special, cu rolul de mediator între om și Êa, zeu care pare că nu corespunde nici unui fenomen particular al naturii, și nu are alt rol decît această meditațiune"[286].

Acest zeu, Focul, este invocat în descîntecele caldeenilor ca cel mai mare dușman al diavolului, singur care poate să-l alunge și că risipească toate farmecele: „Tu, care, alungi duhurile necurate, care îngrozești pe cei răi, care proteguiești operele duhului celui necurat, Focule, nimicitor al dușmanilor, armă teribilă, care alungi ciuma, fecund, strălucitor, care distrugi răutatea"[287].

Același rol îl are focul și în descîntecele noastre. Sub influența rugăciunilor din cărțile bisericești, s-au născut, după răspîndirea creștinismului, descîntece în care se îndreaptă rugăminți către puteri, personificate, prin niște ființe recunoscute ca sfinte de către religie. În fruntea acestor puteri-ființe este ziditorul lumii: Dumnezeu. Lui Dumnezeu i se adresează descîntătoarea, cînd zice: „De la mine descîntecul, de la Dumnezeu leacul", formulă reprodusă în multe variante. Este însă un descîntec „de junghi" în care Dumnezeu este rugat direct să intervie: „De-o fi cuțitul și junghiul de la Dumnezeu, Dumnezeu să-și aducă aminte de leacul lui (cutare) și să-l vindece"[288].

Acest „Dumnezeu să-și aducă aminte" ne amintește descîntecele caldeene, care se sfîrșesc ca aceleași cuvinte: „Spirit al cerului, adu-ți aminte".

După Dumnezeu, se adresează rugăminți Maicii Domnului, a cărei intervenție în tămăduirea boalelor, prin alungarea Necuratului, apare în foarte multe descîntece.

Un cîntec „de deochi":

Maică Sfîntă, ne rugăm,
Și ne închinăm,

Să ne dai sănătate bună
Și inimă bună[289]

Ur descîntec: „de soare", din Transilvania:

Doamnă Sfîntă Mărie,
Sîntă Maică
Precistă,
Ce-i în rău
În capu mieu
Să fie-n părău[290].

Pentru „adusul laptelui", un descîntec din Vașcău (Bihor):

Marie Maică, Sfîntă Marie,
Te rog vină și-mi ajută mie.
Marie, Maică sîntă,
Sîntă ești,
sîntă să fii;
Curată ești,
curată să fii:
Leacul de la tine,
Descîntecul de la mine.
Eu mă rog ție,
Tu-mi ajută mie[291].

Se adresează rugăminți diferiților sfinți.

Sfîntul Toader este rugat în descîntece „pentru creșterea părului":

Toadere, sfînt Toadere,
Dă cosița iepelor
Ca s-o poarte fetele[292].

Sfîntele zile: Luni, Marți, Miercuri, Vineri, sînt de asemenea rugate:

De-o fi (cutare) pocit din apă (...)
Noi ne rugăm sfintei Luni,
Sfintei Miercuri
Și Sfintei Vineri...[293]

În alt descîntec:

Marți dimineață m-am sculat,
Cofa de toartă am luat
Și bună dimineață, Sfîntă Marți,
Și-am venit să mă curăți,
Și să mă speli de ură...[294]

Scanned with OKEN Scanner

În afară de sfinți, rugăciuni se adresează zînelor, sub multele numiri cu care sînt ele cunoscute în mitologia noastră: zînele, albele, frumoasele, dulcile, lăudatele, trandafiriile, carofiriile, doamnele, împărătesele, vrednicele, harnicele, puternicele, sfintele, fetele lui Șandru, cuconițele, domnițele, preotesele, jupînesele, etc., numiri sub care se înțeleg ielele, apar în descîntece sub formă de rugăminte. Acestea au puterea de a vindeca, pentru că tot ele aduc și boale și, spre a le îndulci, descîntătoarea le roagă.

Descîntec din Crușova (Macedonia): „Zîna albă,/ zînă curată,/ zînă fără prihană,/ zînă fără spurcăciune,/ 'aca venii la tine, strălucită.../ vindecă-mă de lingoare[295].

Din Ploiești:

Doamnelor,
Împărăteselor,
Vrednicelor
Și harnicelor,
Puternicelor
Și sfintelor,
Iertați pe (cutare...)[296]

Din județul Argeș:

Voi, fetelor lui Șandru,
Voi, cuconițelor,
Domnițelor,
Voi, împărăteselor,
Voi, preoteselor
Și jupîneselor,
Aveți milă și-l iertați[297].

În folclorul altor popoare, descîntecele sub formă de rugăminte sînt de asemenea întrebuințate. În Franța, pentru a trage un număr bun la sorț, se zice această rugăciune: „Seigneur, qui n'avez pas voulu que votre robe fût déchirée, mais qu'elle fut jettée au sort, faites-moi la grâce, moi qui tire aujourd'hui, que je sois exempt. Seigneur, exemptez-moi..."[298].

Aceste rugăciuni „oraisons", sînt numeroase în Franța. O singura colecție, publicată în un singur număr din *Revue des traditions populaires,* cuprinde 21 de rugăciuni, în care sînt: pentru durere de dinți, pentru a împiedica roii de a se îndepărta de stupi, pentru a alunga omizile, pentru junghi, pentru boli la vite, pentru colică, pentru catar, pentru semănături, pentru scrîntitură, pentru guzgani și șoareci, pentru boli la grîu, pentru friguri, contra lupilor și vulpilor etc.

Scanned with OKEN Scanner

Italienii întrebuinţează, de asemenea, descîntece de acestea, sau oraţiuni. În Calabria, pentru a vindeca viermii, se zice un descîntec în care se face apel la zilele săptămînii, ca şi în descîntecele noastre: „Niddi santu, mardi santu, mercuri santu, giovedi santu, venerdi santu, sabatii santu, domenica e Pasca, se vernu'ntera casca“[299]. În Sardinia se invocă diferiţi sfinţi, pentru a vindeca boalele. „Contri il folletto“ se zice oraţiunea:

La croce di San Valentino
Diritta, diritta qual fillo
E comme fillo diritta
Male abbia chi m'insidia
Buio abbia e male,
Buio comme in bocca. Orecchio di stoppa,
Orrecchio di spagnola,
Tutto se ne vada fueri,
Eccetto l'Evangelista
Che mi sta al capezzate,
Al capezzate del letto. Buono e San Lorenzo,
San Lorenzo e buono,
Che fa il suono,
Che suona come galle,
Îl folletto sia trovata gonflo[300]

Descîntecele sub formă de rugăminte erau întrebuinţate şi de popoarele cele vechi: „L'incantation prend aussi souvent la forme d'une prière adressée à des puissances supérieures à l'homme, et la magie devient un culte“. În Orient: „ces rites se développent parallèlement aux liturgies canonique et souvent les envahissent. Ils sont séparés cette frontière vague, constamment déplacée, qui limite les domaines contigus de la religion et de la superstition“[301].

B. Poruncă directă

Descîntătoarea porunceşte direct boalei să fugă, să părăsească pe pacient. Uneori porunca aceasta e dată în forma cea mai simplă şi descîntecul întreg consistă din cîteva cuvinte.

În Socodor (Arad) se descîntă „de soare sec“ cu aceste cuvinte: „Ieşi, soare sec, că te ajunge cel viu“, sau „Ieşi, soare, că te ajunge cel ce cu picioare“[302]. În Rudeni (Argeş) se zice: „Fugi, izbitură, că te ajunge stropitură şi din mînă şi din gură“[303]. În Maramureş se descîntă „de tragăn“ (lă vaci) zicînd de trei ori, pe cînd o fată înconjoară pulpa vacii cu poala cămăşii: „Fugi trăgătoare că te-agiunge

poală de fată fecioară"[304]. În Orlat (Sibiu) se descîntă „de bubă" cu un os din gunoi: „De rădăcină să seci, de vîrf să te pleci; decît eşti, să nu mai creşti şi îndărăt să te întorci"[305]. Descîntec „de ţipet", din Romanaţi: „Fugi, strigoaică, fugi moroaică, fugi, deochetoare, fugi, mirătoare"[306]. „De uimă", din Tătăruşi (Suceava): „Uimă, uimăreaţă, ia-te pe drumăreaţă, şi te du la Marea Roşie, şi ieşi afară la soare şi crapă ca o cicoare"[307]. „De gîlci", din Găineşti (Suceava): „Gîlcă, gîlcuţă,/ încalecă pe mîţă / şi te du la Marea Neagră / şi te apleacă şi be apă / că gîlcuţa îndată sacă"[308]. „De deochi", din Moldova: „Piei deochi / dintre ochi/pe trei roţi/in trei nopţi / pe urlaţi / după ceilalţi /şi să vii cînd te-oi chema / cînd în iaz a mai tuna"[309].

În alte descîntece, cuvîntul *ieşi* sau *fugi* nu se pronunţă, dar e subînţeles, sau din complexul cuvintelor reiese porunca de a se însănătoşi bolnavul.

„De deochi" se descîntă numai prin aceste cuvinte: „Trece vîntul peste munte,/ de deochiul peste frunte,/ sănătatea-n cap ca piatra"[310], în care înţelesul este „sănătatea să fie ca piatra". Tot aşa în descîntec „de muşcătură de şarpe": „Şarpele a muşcat de perişor,/ perişorul se ţine de piele,/ pielea se ţine de os,/ muşcătura de şarpe se scurge în jos"[311]. Cuvintele: „muşcătura de şarpe se scurge în jos", sînt un imperativ, în loc de: „să se scurgă în jos". Cu un mare număr de variante este un descîntec „de şarpe", sub forma aceasta: „Prepeliţă pestriţă,/ pieliţa-i de os,/ osu-i de folos,/ fie-i leacul / ca bumbacul / şi hodina / ca lumina"[312]. Sau: „Idiţă pestriţă,/ ţine de peliţă,/ peliţa de os,/ să fie omu sănătos./ Nevăstuica să bea venin /şi omu să bea apă"[313].

Altă formă a poruncii directe se găseşte în descîntece „de izînă". Se leagă o bucată de carne grasă de piciorul drept al pacientului, şi pleacă la fîntînă, zicînd: „Hai, izînă,/ hai, izînă,/ hai, izînă / la fîntînă". Cu aceste cuvinte se scoate boala, se îndepărtează; şi întorcîndu-se de la fîntînă, se zice: „Hai acasă,/ hai acasă,/ hai acasă,/ carne grasă"[314]. „Carnea grasă" simbolizează sănătatea.

Forma aceasta poruncitoare pare a fi prototipul descîntecelor şi este cea mai răspîndită. Şi cu drept cuvînt, întrucît orice minte poate să reţină aceste cîteva cuvinte, fără a fi nevoie de o sforţare a memoriei.

În alte descîntece, această formă simplă începe a se amplifica. Se porunceşte bolii să iasă din anumite părţi ale corpului omenesc.

Scanned with OKEN Scanner

În Lămășeni (Suceava) se descîntă astfel „de rosuri“: „Ieșiți, voi rosuri,/ din crierii capului, / din fața obrazului,/ din sfîrcul nasului,/ din piept,/ din spate, din mîni,/ din picioare,/ din degete,/ din toate încheieturile“[315].

Formă amplificată este și aceea în care se indică felurile sub care se prezintă boala. „De brîncă“, în Straja (Timiș) se descîntă: „Orbalț cu orbalț,/ cu săzătătură,/ cu umflătură,/ nu umfla / nu gîmfa,/ numa năpoi să tё-ntorș,/ că nu-i locul tău aiiș,/ numai locul Sînti Mării Marё,/ curată,/ luminată,/ ca Maica Prešista din šёrî lăsată“ [316].

Mai amplificată este forma poruncitoare a descîntecului în care se indică felurile bolii, părțile corpului din care să iasă, locul unde să se ducă boala, și cum să rămîie bolnavul.

Un descîntec „de bubă“ din Romănești (Gorj), descîntec scurt, care întrunește aceste elemente: „Tu, bubă veninată,/ tu, bubă beșicată,/ tu bubă din bere,/ din mîncare,”/ din somn,/din odină,/ din bătaia vîntului,/ din boarea pămîntului,/să ieși de la (cutare)/din cap,/din inimă,/ din trupul lui,/ din toate închieturile,/ să ieși și să te duci / în vînturi mari,/ eu te iau și te duc / peste munte,/ unde popă nu toacă,/ unde fată mare coadă nu împletește,/ unde cîne (negru) nu latră,/ acolo să locuiți,/ să ședeți,/ pe (cutare) să-l lăsați / curat, luminat,/ ca argintul strecurat,/ ca Maica Precista ce l-a dat“[317].

Aceleași elemente le întîlnim într-un descîntec, mult mai lung, din Pojorta (jud. Făgărașului)[318].

Fiecare din aceste elemente se găsește deosebit amplificat în diferite descîntece; în unele, imediat după porunca directă, urmează un singur element amplificat, în altele — mai multe. În unele descîntece un element e cu mult mai amplificat decît altele, care sînt numai anunțate.

Așa într-un descîntec „de mînătură“ din Crușovăț (Banat), se poruncește bolii să fugă; se enumeră pe larg părțile corpului din care trebuie să iasă boala, iar un element, locul unde să se ducă, este enunțat numai prin cuvintele: „peste cei munți te-oi mîna“. Iată descîntecul: „Fugi, mînătură,/ pocitură,/ fugi din crierii capului,/ din ochi,/de sub ochi,/din obraz,/de sub obraz,/din dinți,/de sub dinți,/din măsele,/ de sub măsele,/ din barbă,/ de sub barbă,/ din grumaz,/ de sub grumaz,/ din piept,/ de sub piept,/ din inimă,/ de sub inimă,/ din ficat,/ de sub ficat,/ din mațe,/ de sub mațe,/ din picioare,/ de sub picioare,/ din toate măduhurile,/ că N. nu te poate purta./ Eu cu prav te-oi împușca,/ cu usturoi te-oi ungea./ cu tămîie te-oi afuma,/

Scanned with OKEN Scanner

peste cei mari munți te-oi mîna"[319].

Alte descîntece cu forma poruncii directe amplifică elementul locului unde este trimisă boala, neglijînd orice alt element. De pildă, descîntec „de plînsori" din Roșiorii de Vede: „Tu, muma pădurii,/ tu, colțato,/ tu strîmbo,/tu, scîlciato,/ să fugi / și să te duci / în păduri,/ în adîncuri,/ în smîrcuri, — / unde popă nu toacă,/ unde cocoș nu cîntă,/ unde cîine negru nu latră..."[320].

Se amplifică partea descîntecului în care se îndică părțile corpului și partea descîntecului în care se arată cît de curat să rămîie bolnavul. Ca pildă, un descîntec dintr-un manuscris din 1839: „O, năjite / pricăjite,/ tu ieși din crierii capului,/ din auzul urechilor,/ din fața obrazului,/ din sfîrcul nasului,/ din vederea ochilor;/ te du și te petreci / prin genunchiele lupului, / prin cornul cerbului,/ iar (cutare) să rămîie curat / și luminat / ca argintul strecurat,/ ca Maica Domnului / ce l-a făcut / și ca maică-sa / ce l-a născut; / să nu rămîie năjit de leac,/ ca un fir de mac,/ în mare aruncat"[321].

Sînt descîntece în formă de poruncă directă, în care porunca este ceva mai blîndă, și ar avea mai mult aparența unei invitări.

Contra bolii „plînsul copiilor", se zic descîntece ca acesta: „Tu, muma pădurii / tu, păduroiule,/ cu vacile vii,/ cu vacile te duci,/ de la (cutare) să fugi"[322]. Sau: „U! leoaică,/ u! zmeoaică / u! mama pădurii,/ miaza nopții,/ia-ți plînsul și hodina/și să dai somnul și liniștea lui (cutare),/ să doarmă ca mielul/și se îngrașe ca purcelul"[323].

Dar sînt descîntece și astfel concepute: „Bună vremea, pădure / Dumniata ai fete / și eu am feciori: / hai ne-om încuscri / și ne-om nemuri. / Ia de la feciorul meu / plînsorile,/strînsorile,/întinsorile,/durerile/și toate chinurile,/ și neodihna/și dă odihna și creșterea/copacilor tăi/feciorului meu"[324].

În fond, aceasta este tot o poruncă, pentru că delicatețea expresiunilor „dumneata", în loc de „tu", precum este în alte descîntece și propunerea de încuscrire și de schimb a stărilor mintale, sînt un mod sarcastic de a exprima porunca.

Alte popoare întrebuințează, de asemenea, descîntece cu porunca directă.

Caldeenii porunceau, în descîntecele lor, bolii să iasă din corpul pacientului, după cum se poruncește în descîntecele noastre. Un descîntec caldeean contra „deochiului": „...omul răufăcător, ochiul răufăcător, gura răufăcătoare,

limba răufăcătoare, să iasă din corpul omului, fiu al zeului său, iasă din maţele sale".

În literatura indiană, formula poruncii directe este foarte întrebuinţată. Pentru alungarea diavolului se zicea acest descîntec: „Sîlîvriki, strigoaica îndrăzneaţă, Ekavîdyi demona, fiicele lui Canda la un loc şi pe Sadînuî, noi le gonim. Din grajdul vacilor vă alungăm, din osia carului şi din coşul lui, din casele noastre vă gonim pe voi, fiice ale lui Magundi. Lăcaşul acela din adîncuri să fie lăcaşul ielelor; acolo să se incuibe neputinţa cu tot neamul strigoilor. Stăpînul fiinţelor să alunge şi Indra pe Sadînuî; care stau la temelia casei, să le biruiască cu buzduganul. De sînteţi fiare sălbatice din cîmp, ori de sînteţi trimişi de oameni, ori de vă trageţi din duhuri rele, pieriţi de aici, Sadînuî! Lăcaşului vostru i-am dat ocol, asemenea calului pe pistă; la fiecare cursă vă învingem. Pieriţi de-aici, Sadînuî!"[325] Într-un descîntec de semn rău: „Să zbori, semn rău, să pleci de aici, dispari de aici, să zbori de colo..."[326].

Romanii întrebuinţau formula poruncii directe. Pentru a vindeca pecinginea, se alegea o piatră cu muşchi de pe malul unui rîu, se scuipa pe ea, o punea la pecingine şi se zicea, greceşte: „Fugiţi, cantaride, că iaca vine lupul".

Formula poruncii directe este cunoscută şi la francezi. Contra colicii, în Franche-Comté, se zice acest descîntec: „Tranchée blanche, tranchée rouge, sors du corps de cet animal, aussi vite que Jonas et Nicodème ont descendu Jèsus de l'arbre de la croix"[327]. Contra arsurilor, tot în Franche-Comtè: „Feu, perds ta chaleur, comme Judas perdit sa couleur en trahissant la Saint Sauveur"[328]. În Vosgi, tot contra arsurilor, descîntecul este acesta: „Feu du diabl, apaise net ta chaleur! Que la brûlure de N. s'adouce comme la lait de la bienheureuse Vierge Marie, quand elle allaitait l'enfant Jèsus"[329]. În Brie, pe la 1830, cel care suferea de friguri grele se ducea, înainte de răsăritul soarelui, la un arbore fructifer, îşi lega de el mîinile cu trei fire de mătase, zicea de trei ori Pater şi Ave, şi repeta de trei ori: „Fièvre, fièvre, reste là, jusqu'à ce qu'on te cherchera"[330]. Contra junghiului se descîntă zicînd: „Point des points, points sont points, je te commande de sortir du corps de..."[331]. Contra colicii: „Je te fais commandament de par le grand Dieu vivant que tu ais à quitter et à retourner où tu ètais la première fois"[332]. Contra bolii de ochi, în Vosgi: „Fleur, si tu es bleue, que tu sortes de dedans ces yeux"[333].

În Belgia, contra cancerului se descîntă astfel: „Au

nom de N.S.J.C., je vous ordonne, cancer blanc, cancer rouge, et tous autres cancers, de disparaître de cette crèature N."[334]

Tot în Belgia, contra colicilor: „Au nom de Jèsus de Nazareth, je parle à l'esprit impur. Je vous ordonne au nom de notre Jèsus Christ, que vous sortiez de lui"[335].

În Prusia orientală pentru a opri sîngele se descîntă astfel: „Blut, îch besprech dich dass du magst stille stehn bis die Todten aus dem Grabe gehn!„[336] Contra durerii de cap: „Ihr kleine Leut', ihr liebe Leut', alle die ihre seid! *Geth hinaus* aus dem Haupt, *geth hinaus* aus dem Leib und Bein, *geth hinaus* zum Wasser, da liegt ein breiter Stein, da werdet ihr finden zu essen und zu trinken"[337]. Contra bubelor: „Flechten, Flechten, *scheret euch!* Meine Hände jagen euch, sie jagen euch bie Tag und Nacht, drum Flechten, Flechten, *scheret euch* von mir weg"[338]. Ca în descîntecele noastre de „plînsori" se descîntă, la răscrucile drumurilor, contra febrei (kalte Fiber): „Guten Tag, Kreuzweg! Hier bring ich meine Kälte und meine Wärme. Die Kälte lass' ich bei dir, die Wärme behalt' ich bei mir"[339].

La egipteni, descîntecele cu formula de poruncă directă erau numeroase. O formulă, „pentru a alunga boala" este aceasta: „Tu, boală, care sfarmi oasele, intrînd în vine, ieşi afară şi du-te în mlăştini şi în cîmpii! Du-te în mlăştini şi în cîmpuri pînă la sfîrşitul vegetaţiei"[340]. Formulă, pentru a alunga spiritul care îmbolnăveşte un copil: „Ieşi afară, tu care ai venit din întuneric, care intri în corp, care te strecori cu nasul la spate şi cu faţa înapoi"[341].

C. Poruncă directă, cu ameninţări şi îngrozire

Descîntătoarea porunceşte bolii să fugă, şi în acelaşi timp o ameninţă sau o îngrozeşte. Ameninţarea cea mai puternică, pentru Diavol, este Dumnezeu, şi fiindcă urzitorul lumii nu se coboară el însuşi pe pămînt, ca să se puie la împotrivire cu diavolul, acesta e ameninţat cu puterile pe care Dumnezeu le poate trimite asupra lui. Una din aceste puteri este „sabia lui Dumnezeu".

În Macedonia, femeia care descîntă „de şoareci şi de şerpi", în ajunul lui întîi mai, aleargă prin casă şi zice: „Fugiţi, şoareci, fugiţi, şerpi, că vine sabia de la Dumnezeu şi vă va tăia"[342]. Şoarecii şi şerpii sînt transformări ale diavolului, ca să supere pe om.

Crucea, tămîia şi agheasma sînt lucruri pe care dracul nu le poate suferi, în faţa cărora nu poate rezista. Amenin-

ţat cu ele, dracul trebuie să fugă. Un descîntec „de izdat", din Novaci (Gorj): „Izdat nebotezat,/ ieşi din inima lui (cutare),/ de unde ai intrat,/ că eu atuncea te-oi boteza,/ cu tămîie te-oi tămîia,/ cu aghiazmă te-o spăla,/ cu apă mare te-oi uda"[343].

Botezul îl înspăimînta pe diavol. Descîntec „de deochi" din Ţepu (Tecuci): „Ieşi, deochi, dintre ochi,/ că te ajunge botezul: / cum te ajunge,/ te face praf şi pămînt,/ şi te suflă în vînt"[344].

Sfîntul Soare înspăimîntă şi ploile, pe care tot diavolul le îndreaptă cînd nu trebuie. Descîntec de „încetarea ploilor", din Roznov (Neamţ): „Stai, ploaie călătoare,/ că te ajunge sfîntul soare,/ şi-ţi taie picioarele..."[345]

Vîntul de vară goneşte pe diavol, în descîntece de năjit. În Moldova se face acest descîntec: „Fugi, năjit, pricăjit,/ că te-ajunge vînt de vară / şi te împunge ursul cu coadă"[346].

În acest descîntec intervine, pe lîngă vînt, ca obiect de spaimă, un „urs cu coadă", probabil un animal fantastic.

Sînt însă descîntece în care animalele reale servesc ca obiecte de ameninţare. Aşa un descîntec „de deochi" din Orlat (Sibiu): „Fugi, deochi... că te ajunge o capră neagră, cu coarnele să te spargă"[347].

Alte animale intervin în descîntece de năjit. În Olăneşti (Vîlcea): „U, u, u, năjit, năjit! / Tu de n-îi ieşi,/ Eu te-oi cinsti: / cu cap de lup,/ cu cap de urs,/ cu cap de vulpe,/ cu cap de cîine!"[348].

Descîntătoarea poruncind bolii să iasă, o mai ameninţă cu propriile ei puteri, cu practica descîntecului ei. Sînt foarte răspîndite descîntecele de soiul acestuia, „de bubă", din Boroş-Ineu (Arad), care se prezintă sub multe forme amplificate şi în foarte numeroase variante: „ieşi, buba bubelor,/ puiul ciumelor,/ ieşi bubă de 99 de ani,/ cu mătura te-oi mătura / şi în mare te-oi ţipa"[349].

Amplificat, acest descîntec se prezintă şi sub forme ca aceasta: „Drăguţă bubă dulce,/ nu răscoace,/ nu sparge.../ că de vei coace,/ de vei sparge,/ cu mătura te-oi mătura,/ şi în mare te-oi arunca"[350].

Ameninţările acestea îl înspăimîntă pe diavol; sînt însă altele care trebuie să-l îngrozească: „De soare sec", în Transilvania: „Ieşi, soare,/ din de soare,/ din capul lui N.,/ că de nu-i ieşi,/ cu oala te-oi clocoti,/ cu nouă pietre te-oi forcoti,/ cu nouă linguri te-oi sorbi,/ cu nouă fuse te-oi toarce,/ cu acul te-oi cîrpi,/ cu mătura te-oi mătura,/

Scanned with OKEN Scanner

în gunoiul căsii te-oi țipa"[351]. Alte cazne îl așteaptă, pe diavol, în descîntece „de bîntuială": „Îndărăt, drace, neprietene,/ desfă ce-ai făcut,/ că slujbele lui Sfîntul Vasile / te-o seca,/ cu tămîie te-or tămîia,/ cu ferestrăul te-or reteza,/ cu lopata te-or lua,/ în coarnele vacilor te-or arunca./ Tu, drace, neprietine,/ acolo îi plesni,/ acolo îi crăpa,/ gîștele și gîscanii,/ curcile și curcanii / cu ciocu te-or mușca,/ cu ghiarăle te-or zgîria..."[352]

Țăranul nostru crede că femeia este lucrul dracului, și găsește el o mare afinitate între ea și drac. Judecînd pe drac, după mintea femeii, omul crede că și pe acesta trebuie să-l ingrozească aceleași lucruri care îngrozesc și pe femeile cele rele. Cînepa, care este spaima femeilor leneșe din pricina căreia se îmbolnăvesc și cîntă: „Măi bărbate, blăstămate,/ cînepă mi-ai sămănat,/ boala-n oase mi-ai băgat," cînepa este și cel mai îngrozitor lucru pentru diavol. E destul să-i spuie descîntătoarea chinul cînepei, pentru ca diavolul să dispară. Iată un descîntec „de junghi", din TătărușI (Suceava): „Stăi, junghiule,/ nu junghie...,/ că eu ți-oi spune chinul cînepii: / cu plugul am arat-o,/ cu grapa grăpat-o-am,/ boii cu picioarele o călcat-o,/ o răsărit s-o odrăslit,/ ș-am cules-o, ș-am pus-o-n baltă,/ și-am topit-o,/ pe meliță am melițat-o,/ pe ragilă am răgelat-o,/ cu piep teni am pieptanat-o,/ în furcă am legat-o,/ cu rășchitor am rășchiet-o,/ pe vîrtelniță am depanat-o,/ pe urzar am urzit-o,/ pe sul am învîrtit-o,/ prin spată am dat-o,/ cu vatala am bătut,/ în ciubăr am fiert-o,/ pe iarbă am întins-o,/ cu foarfecele am croit-o,/ cu acul as cusut-o./ Stăi, junghiule, nu săgeta,/ că eu ț-oi spune chinul cînepii./ Că eu cuața asta te-oi lega,/ nouă noduri am să-ți fac,/ cu foarfecele te-oi tăiè/ și pe pîrău te-oi da"[353].

Indienii amenințau junghiul ca și noi; dar, în loc de a-l îngrozi cu lucrul cînepei, îl înspăimîntau cu al orzului. „Orzul ce-l vezi, l-am pus cu patru, cu trei junghiuri de vite; cu el junghiul am să-l trag din tine, pe la spate. În jos merge drumul vîntului, în jos raza soarelui, jos curge laptele de vacă, în jos să-ți fugă și ție junghiul. Căci apele sînt așa de vindecătoare, apele sperie boala, apele vindecă orișice, ele să-ți fie de leac"[354].

Alte popoare de astăzi cunosc de asemenea descîntecele cu amenințări

În Bretania de Jos, acela care descîntă de panaris, după ce adresează bolii o formuletă amenințătoare, înconjură cu bolnavul de trei ori o tufă de spini, și de trei ori ordonă panarisului să se oprească în locul acela[355]. În

Labruguiere, pentru a scoate viermii de la o vită, descîntătoarea se duce lîngă un boz, rupe o rămurică din el, îi face un salut respectuos, şi zice: „Buhă ziua, domnule soc, dacă nu scoţi viermii din locul unde sînt, îţi tai glezna şi piciorul“[356].

La egiptenii vechi se întrebuinţa aceaşi formulă cu îngrozire. Pentru a înspăimînta pe şarpe, se zice: „Şarpe, dacă ai ieşit din pămînt, te-ai găsi între degetele lui Wenes. Ţi-ar tăia capul cu cuţitul, ţi-ar smulge dintîi şi ţi-ar stoarce veninul cu patru sfori de la sandalele lui Ousireu“[357].

Descîntătoarea, ameninţînd boala şi îngrozind-o, ca să iasă din trupul bolnavului, îi porunceşte să se ducă în locuri unde nu l-ar mai putea întîlni, sau unde om nu poate să locuiască.

Locurile acestea sînt numeroase în descîntecele noastre. Cele care se întîlnesc, de obicei, sînt următoarele:

- Unde nimeni nu nimereşte.
- În pustieşaguri.
- Peste 99 de hotare.
- La 99 de hotare nehotărîte.
- La 99 de livezi neîmpărţite.
- La 99 de izvoare neîncepute.
- În locuri întunecoase.
- Unde biserică nu se face.
- În gheena focului nestins.
- În tapla iadului.
- În Marea Neagră.
- În mările negre.
- În marginea mării.
- În fundul Mării Roşie.
- În coadele mărilor.
- În smîrcurile mărilor.
- În stolul bălţilor.
- În apă.
- Unde se duc toate apele.
- Unde izvorul nu se tulbură.
- În rădăcinile pragurilor.
- Pe sub toate punţile.
- În pădurea părăsită.
- În pădurea deasă.
- În locuri pustiite.
- Pe unde-or fi pietre zidite.
- În păduri.
- Pe sub buturi.
- În codri întunecoşi.
- În butuci bortoşi.
- În ciungi scorburoşi.
- În lemne putregăioase.
- În munţi înalţi.
- În munţi scunzi.
- În muntele Semenic.
- În munţii cărunţi.
- Unde nu-i urmă de secure.
- Şi nici glas de cocoş.
- În văi adînci.
- În văi nelocuite.
- În văi.
- În corovăi.
- În rîpi surpate.
- Spre focuri.
- Unde focul nu arde.
- Unde focul e neînvălit.
- Unde foc ne se vede.
- Unde soare nu răsare.
- Unde zorile nu se revarsă.
- În scăpătatul soarelui.

Scanned with OKEN Scanner

- Unde Dumnezeu nu se pomeneşte.
- Unde popă nu toacă.
- Unde de Hristos nu se pomeneşte.
- Unde popă nu citeşte.
- Unde popă nu face liturghie.
- Unde clopot nu trage.
- Unde nu se dă spată pe plată.
- În casele zmeilor.
- Unde om nu se simte.
- În munţii Galareului.
- Pe cîmpii Giulei
- La fetele zînelor
- Unde om nu calcă.
- Unde om nu strigă
- Unde urmă de om nu se face.
- Unde om pămîntean nu este.
- Unde oameni nu umblă.
- Unde voinic iarba n-a călcat.
- Unde glas de voinic nu se aude.
- Unde voinicii nu chiuiesc.
- Unde fată mare nu joacă.
- Unde fată mare nu se piaptănă.
- Unde fete mari cosiţe nu împletesc.
- Unde nu se vede viţă de cosiţă.
- Unde casa nu se măturâ.
- Unde casa nu se spoieşte.
- Unde mătura nu se leagă.
- Unde masă nu e pusă.
- Unde în găleată apă nu se aduce.
- Unde e cămeşă nefierecată
- Unde nu e urmă de secure.
- Unde secure nu pocneşte.
- Unde topor nu taie.
- Unde topor nu ciocăneşte.
- În coarnele cerbilor.
- În copitele cerbilor.
- În urechile ciutelor.
- În copitele ciutelor.
- În capetele şerpilor.
- În capul lupilor.
- În capul urşilor.
- Unde calul nu nechează
- În coadele iepelor.
- Unde vaca nu rage
- Unde vitele nu rag.
- În zăcătura vacilor
- Unde boi nu înjugă
- Unde oi nu zbiară
- În paşunea oilor.
- În rîmîtura porcilor
- Unde nu pot sta porcii în strat.
- Unde cîinii nu latră.
- Unde cîine negru n-a lătrat.
- Unde mîţi negre nu umblă.
- Unde pisică nu miorlăie.
- Unde cocoş nu cîntă.
- Unde cocoş negru n-a cîntat.
- Unde nu-i glas de cocoş.
- Nici tăietură de topor
- Unde cucul nu cîntă.
- Unde păsărică nu ciricăie.
- Unde pasăre măiastră nu zboară.
- În ţepile aricilor.
- În crăcile racilor.
- Unde viermele nu doarme
- În copaci lungi.
- În rădăcinile brazilor

Scanned with OKEN Scanner

- În frunzele cornilor.
- Unde iarbă nu creşte.
- Unde iarbă nu se calcă.
- În piatră muşchiată.
- La fete de împărat.
- La împăratul.

Împăratul nu poate să fie decît însuşi diavolul, după cum zînele, în descîntece, sînt ielele, duhuri necurate.

Aceste locuri neumblate, sau foarte primejdioase, intervin şi în descîntecele altor popoare. La cele de origine slavă, în special, sînt descîntece identice cu ale noastre. Aşa slavii meridionali au descîntec în contra deochiului, în care se zice: „Deochetoarea trece pe drum; ea duce o tidvă: tidva cade, deochiul se urcă: ca norii în cer, ca vîntul peste munţi, ca beşicile de aer în apă, ca roua pe iarbă. Deochetoarea măsoară înălţimea cerurilor şi adîncimea mării; fuge în pustiu, unde soarele nu luceşte, unde cocoşul nu cîntă, unde cloşca nu cotcodăceşte, unde vaca nu rage, unde oaia nu behăieşte, unde ziua nu luminează, unde oamenii nu se închină lui Dumnezeu, unde nu se seamănă grîne“[358].

Tot la slavii meridionali, un alt descîntec, tot contra deochiului: „Fugi pe înălţimile cerului, în adîncimile mării, unde cocoş nu cîntă, unde gîscă nu gîgîie, unde pîine nu se coace, unde Dumnezeu nu se roagă“[359]. În Ucraina: „Curăţă, apă miraculoasă, deochiul gîndit, zis şi întîlnit, deochiul aruncat în apă, şi de vînt, acel de om şi de femeie, de băiat, şi de fată. Du-te, deochi, pe ţărci, pe cîmpii, pe stuh, pe mlăştini, pe mări“[361].

În Serbia: „Du-te, boală, în pădure şi în apă, pe munţi înalţi, în văi adînci, unde cocoş nu cîntă, unde colbul nu se ridică, unde nu se face pîine, unde nu se merge la biserica“[361].

La bulgari: „... se întoarce la muntele pustiu, unde toporul nu taie, unde cocoşul nu cîntă, unde colbul nu se ridică, unde nu se face pîine, unde nu se merge la biserică“[362]. Tot la bulgari: „Deochi, deochi, du-te în munţi pustii, unde păsările nu cîntă, unde omul nu umblă“[363].

Grecii întrebuinţează în descîntecele lor aceleaşi expresii. În contra deochiului, ei zic: „Unde te duce, deochiule? Unde te duci, nenorocitule? Unde te duci, mizerabile? Ieşi din cele 72 de vine ale fiului meu, du-te pe munţi şi pe coline, unde cocoş nu cîntă şi unde cîinii nu latră“[364].

„Dincolo de Stif“ este locul unde e alungată boala într-un descîntec din Vosgi (Franţa): „Saint Luc, tu guèris? Je guièris, tu guèriras... Je te conjure de sortir... et de t'em aller au-delà du Stif“[365].

Descîntecele din Prusia Orientală cunosc localităţi în care ar fi un chin pentru boală, şi în care e alungată, precum: păduri, pustii, unde nimeni nu umblă, etc. Aşa, în descîntecul *Gegen das kalte Fiber*[366], se zice: „... Ich treibe euch aus unter die Steinwurzel in wüste Välder, auf wüste Felder, wohin nischt kommt“[368].

La egipteni, pentru a alunga foamea şi setea, se făcea un descîntec în care se zicea: „Foame, nu te duce le Teti, du-te în apele veşnice, du-te în ocean“[369]. În alt descîntec, pentru a alunga balaurul, se zice: „Du-te şi te aruncă în apele veşnice...“[370].

D. Poruncă indirectă

O altă formă a poruncii este aceea în care descîntătoarea nu porunceşte direct bolii să părăsească pe pacient, ci face apel la alte lucruri asupra cărora ea are putere, pentru ca acestea să aducă la îndeplinire poruncile ei.

Lucrurile acestea sînt variate.

Luna şi stelele sînt dintre lucrurile supuse voinţei descîntătoarei, ca şi alte lucruri neînsufleţite, ceea ce dovedeşte cît de puternic este sădită în mintea noastră credinţa universală în ceea ce se numeşte „animism“. În descîntece „de ursită“, se face apel la lună:„ Lună, doamnă bună, bun cal ai, şi frîu n-ai; să te duci la ursita mea, să te duci şi să mi-l aduci...“ Credinţa că luna este supusă voinţei descîntătoarei are origine veche. La greci, luna era patroana vrăjitorilor, care-i atribuiau darul de a face minuni şi de a descoperi descîntece; luna, credeau, ei, trimite spectrele şi fantomele care evocă frica în obsuritate. Misterele particulare, celebrate în oarecare locuri ale Greciei, erau pline de rituri care semănau cu practicile vrăjitorilor şi ale taumaturgilor.Totul era combinat pentru a lovi imaginaţia, a halucina simţurile şi a nutri superstiţiile cele mai întunecoase şi mai crude. De aici rolulu cel mare pe care-l jucau, în cultul său, reptilele şi animalele murdare, filtrurile şi compoziţiile dezgustătoare, exorcismele şi formulele bizare. Prin aceste formule zeiţa era constrînsă să se arate adoratorilor ei, să le satisfacă poftele şi să le conducă întreprinderile. Formula de evocare, pe care Euseb nu ne-a păstrat-o, o găsim în tratatul intitulat *Philosuphumena,* şi atribuită pe rînd, lui Origen şi Sfîntului Hipolit: «Vino, infernală terestră şi cerească Bombó, zeiţa drumurilor mari, a răspîntiilor, tu care aduci lumina, care umbli noaptea, duşmanca luminii, amica şi tovarăşa nopţii, tu, pe care te

bucură lătratul cîinilor şi sîngele vărsat, care rătăceşti în mijlocul umbrelor printre morminte, tu care doreşti sînge şi aduci groaza între muritori, Gorgo, Mormo, lună cu mii de forme, asistă cu ochi prielnic la sacrificiile noastre»[371].

Ca un ecou al acestei formule, sînt versurile lui Leopardi, în care huleşte luna, prietena tîlharilor.

Tot în descîntece de ursită se porunceşte stelei: „Stea, steluţa mea, fă-te năpîrcă viforîtă, din cer coborîtă, cu 44 aripi de fier, cu 44 ciocuri de oţel, cu coada făloasă, şi să te duci la ursitorul meu, de Dumnezeu dat, cu coada să-l loveşti, la mine să-l porneşti..."[372].

La „nouă stele" se porunceşte în descîntece „de mană": „Voi noau steli,/ surorili meli,/ eu mă culc şi mă hodinesc,/ da voi sî nu vă culcaţ,/ sî nu vă hodiniţ, ci hrana şi mana vacii lui I./ s-o aduceţ"[373].

Focul e supus voinţei descîntătoarei, tot în descîntece „de ursită": „Foc, focuşor, eu m-oi culca ş-oi adormi, tu sî nu ti culci şi sî nu dormni; sî ti faci laur, balaur, cu solzi di aur [...] sî ti duci... la ursîta lui..."[374].

Alte lucruri, cu ajutorul cărora se porunceşte, în mod indirect, sînt şi următoarele:

Cărbunii, în număr de nouă: „Voi, nouă cărbuni,/ ca nouă gărgăuni,/ eu vă aprinsei / şi la scrisa (cutăruia) vă trimesei"[375].

Brîul: „Brîu, brîuşorul meu,/ să te duci la ursitorul meu"[376].

Moţul (coada, codiţa): „Moţ, motuşorul meu,/ de cînd te-am spălat,/ de cînd te-am pieptănat,/ nici o slujbă nu ţi-am dat,/ dar astă-seară / îţi dau slujbă mare; / să te faci şearpe balaur,/ cu solzii de aur... / să mergi la scrisa mea ursată..."[377]

Cuţitul: „Tu cuţit mare,/ domn mare,/ tu ai tăiat tot ce ţi-a ieşit în cale,/ aşa să tai toată legătura după (cutare)"[378].

Cuţit alămit, cuţit cununat, paloş cununat — sînt lucruri cărora li se porunceşte, ca şi cuţitului simplu.

Secera: „Secere secerătoare,/ cum eşti ziua tăietoare,/ să fii noaptea păzitoare la (cutare) prin pat..."[379].

Pietroiul bălţat, în descîntece (de ursită): „Tu, pietroi bălţat,/ să te faci drac împieliţat..."[380].

Lumînărica (sunătoarea); plantă bine cunoscută, e trimisă să vindece vitele care sufăr de viermi: „Lumînărică, să te duci la vita (cutăruia)... şi din cutare să cureţi viermii..."[381].

Bojii, tot în descîntece de viermi la vite: „Voi, trei boji,

Scanned with OKEN Scanner

fraţi sînteţi, şi tustrei să vă puneţi şi lighioile cele rele din buba Joianei să-i scoateţi...“[382].

Dintre fiinţele vii, ascultă de poruncile descîntătoarei: *Calul:* „Murgule, murguţule, eu oi dormi, m-oi hodini, dar să nu dormi, şi să-mi aduci dragostea de la 99 de împăraţi şi împărătese“[383]

Pasărea, în descîntece „de deochi“: „Pasăre albă, cudalbă, nu linge bobocii tăi, ci linge pe (cutare) de deochi...“[384]

Şarpele, în descîntece „de dragoste“: „Tu şerpe bălaură cu solză de aur... să te duci la (cutare) şi tu să o cauţi unde vei afla-o...“[385]. În descîntece „de muşcătură de şarpe“: „Ororos, şarpe veninos, ia-ţi muşcătură, ia-ţi umflătura...“[386].

Într-un descîntec din Bilca (Bucovina) se porunceşte la nouă zori: „Veniţi, nouă zori,/ luaţi nouă lungori“[387].

Formula poruncii indirecte se întrebuinţa şi în descîntecele indiene. Buruienii din descîntecele noastre, plantei i se porunceşte astfel: „Să nu învingă protivnicul în lupta de cuvinte. Tu, care eşti puternică, învinge vorba adversarului. O, plantă! şi ia-i puterea. Un vultur te-a găsit, rîtul mistreţului te-a dezgropat; replica adversarului învinge-o şi ia-i puterea, plantă! Indra a mîncat pe Pîtî, ca să învingă pe Asura; replica adversarului învinge-o şi ia-i ruterea, plantă! Prin ea pe duşman îl înving, ca Indra pe Sîlîvrka, replica adversarului învinge-o şi ia-i puterea, plantă! Zeule Rudra, alinătorule, stufosule, negrule, iscusitule, replica adversarului învinge-o, ia-i puterea, plantă! Învinge replica celuia, o, Indra, care ni-e duşman; prin semne ale puterii ne încurajează şi fă ca să izbutesc în lupta vorbelor.“[388]

Tot planta este invocată în următorul descîntec de afurisenie: „Tu, plantă a lui Dumnezeu, care, vătămătoare celui rău, alungi blestemul, scăpă-mă de orice blestem, cum spală apa murdăria. Cînd un rival ne-a blestemat, sau de la rude ne-a venit blestemul, cînd blestemă mînios brahmanul, pe toate acestea le învingem. Din cer tu trimiţi rădăcina şi cu ea tu împînzeşti pămîntul, cu ea, care scoate o mie de tulpini, tu apără-ne pretutindeni. Apără-mi copilul şi nevasta, dizgraţia să nu se dea gata şi cine ne urmăreşte să nu ne nimerească. Pe cel ce blestemă, blestemul lui l-ajungă; noi ţinem cu cei buni şi cei drepţi, celui rău, cu privirea rea, noi coastele i le fărîmăm...“[389]

Iarba neagră, întrebuinţată în descîntecele noastre, o întrebuinţau şi indienii în descîntecele lor, poruncindu-i să vindece lepra: „În negură ai încolţit, tu iarbă neagră corb,

deci să vorbeşti aici întunecato, tot ce e pată vînătă sau lepră. Tu fă că să treacă bubele, şi cele cenuşii şi cele pestriţe, ia la tine culoarea lor, şi fă să piară cea alburie. Căci negru e culcuşul tău, negru pămîntul care-l calci, şi neagră eşti tu, buruiană; alunga dar ce este pestriţ. Tot ce pe piele este lepră îi iese din oase şi din trup; semnul albastru al otrăvirii eu l-am gonit prin descîntece"[390].

E. Indicare

Unele descîntee se fac întrebuinţînd oarecare obiecte ca leacuri, sau executînd acţiuni directe ascupra bolnavului, ca fricţiuni etc., sau practicînd unele acţiuni inerente sistemului de leac întrebuinţat pentru vindecarea bolii, iar cuvintele care exprimă lucrurile sau acţiunile sînt indicate în descîntec. Asemenea descîntece se pot intitula: descîntece prin indicare.

Obiectele indicate, şi deci întrebuinţate în descîntece, sînt de deosebite naturi.

I. *Plantele*. Nu toate plantele care servesc ca leacuri, odată cu rostirea descîntecului, sînt indicate în cuvintele descîntecului, ci numai unele dintre ele, şi anume acele de care s-ar părea că diavolulu, pricinuitorul bolilor, s-ar teme, ca de nişte obiecte speciale pentru a-l înfrica. Alunul, bozul, vita de vie, pelinul, călinul, cornul, arţarul, sîngerul, trestia, nucul, par a avea acest privilegiu.

Contra muşccăturii de şarpe, baba, descîntînd cu o crenguţă de alun, zice: „S-a suit Gargalău într-un alun; / alunul s-a uscat / şi Gargalăul a crăpat,/ şi (cutare) s-a desumflat,/ şi a rămas curat, luminat,/ cum Dumnezeu l-a lăsat"[391].

În acest descîntec se aminteşte numai de alun; în altele însă şarpele e ameninţat cu băţ de alun; „Codăule, ce stai pe ghizdurele, trist şi mîhnit? / Ori ai muşcat pe cineva? / Taci, proclete de cîine,/ că eu oi lua un ban de argint şi un băţ de alun,/ şi te-oi lovi în cap,/ şi tu oi muri,/ şi (cutare) s-a înzbrăveni"[392].

Alunul, în descîntece, este numit şi „naşul şarpelui": „Sfîntă troiţă,/ pasăre pestriţă,/ calcă-n piatră,/ piatra a trăsnit,/ şarpele a plesnit / la un loc cu naşu,/ naşul alunaşul".

Alunul nu se întrebuinţează, în descîntece, din întîmplare, ca oricare lemn; alunul este indicat, la această întrebuinţare, din consideraţiuni care au o origine adîncă înapoia vremii.

După un vechi tratat de magie, tradus din ebraică,

Scanned with OKEN Scanner

tipărit la Roma, în 1750, vărguța magicienilor trebuia să fie din lemn de alun, făcută din o nuia fără inserțiuni de ramuri secundare. Pretutindeni, de altfel, varga de alun, are puteri supranaturale. Cu ajutorul ei se pot descoperi comorile: vîrful i se apleacă înspre locul unde e ascunsă comoara. Prin unele localități din Germania, pe vremea unor anumite procesiuni de duminică, se atinge cu varga de alun ovăzul pentru cai, și tot cu varga de alun se face ca vrăjitoarele să dea înapoi animalelor și plantelor fecunditatea pe care le-au răpit-o. Într-un basm englez, un medic ordonă lui Farquhar să-și procure o vargă de alun întocmai ca a lui, și în acest scop îi dă o sticlă (butelie) pe care să o puie înaintea găurii locuinței șarpelui alb, lîngă alun. Șarpele alb intră în butelie. Fu fiert într-o oală, arzînd alunul; Farquhar gustă zeama, și îndată ce-și duse la gură un deget, dobîndi știința universală și ajunse un mare medic.[393]

Puterea magică a alunului se învederează și în credințele noastre, în mijloacele întrebuințate de solomonari, pentru a abate grindina: cu un băț de alun și cu toporul se amenință norii și se abat înspre păduri[394].

Bozul, tot în descîntece de mușcătură de șarpe: „Iată un șarpe rău./ Ce stai pe lespădău? / — M-a făcut maica rău; / calul ce-am mușcat,/ leau eu am lăsat: / cuțit de găsit,/ bozu de înflorit"[395].

Vița de vie, în descîntecele de mușcătură de șarpe: „Vița de vie tăiată,/pe gard spînzurată,/buduroi, găleată,/ mușcătură de șarpe vindecată"[396].

Înțelesul acestui descîntec iese din altul, în care se învederează că vița de vie poate să vindece: „Maica Precista a alergat / viță de vie albă a tăiat,/ peste gard a aruncat,/ trupul lui cutare s-a desumflat[397].

Arțarul, sîngerul, măceșul, sînt indicați în descîntece „de ursită": „Ham, ham, urcior, burcior,/ o nuia de sînger,/ să vie ca un înger; / o nuia de alun,/ să vie ca un nebun; / o nuia de arțar,/ să vie ca un armăsar; / o nuia de măceșe,/ să vie un erete[398]. Descîntecul se face fierbînd, într-un urcior, urină de la acela căruia voiește să-i facă de ursită, pe care apoi îl bate cu trei nuiele de sînger, trei de alun, trei de arțar și trei de măceș.

Cornul se indică tot în descîntece de mușcătură de șarpe: „Adu lemn de corn,/ tufă de alun și viță de vie,/ leac de mușcătură șarpelui să-i fie[399]. Alt descîntec: „Da leacul lui ce e? Trei bețe de corn, trei de alun, ca aurul curat..."[400].

Călinul și mălinul în descîntece „de șarpe": „Spină-

rău, Spinărău, ce şezi trist şi mîhnit, foarte rău încolăcit, că eu descîntecul tău îl ştiu în călin şi mălin"[401].

Socul execută porunca descîntătoarei în descîntece de „viermi la vite". Înainte de a răsări soarele, descîntătoarea se duce la un soc, cu o botă uscată de alun în mînă, şi loveşte cu ea în soc, tot timpul cît rosteşte următorul descîntec: „Bună dimineaţa, socule / Sănătate bună, păcurariule,/ Ştii la ce-am venit, socule? / Oi şti, de mi-i spune, păcurariule,/ Să te duci la (cutare), pînă-n sară,/ Şă-i scoţ toţi viermii afară,/ Că tu, de nu i scoate,/ Eu mîni dimineaţă la tine-oi veni,/ Pînă soarele n-a răsărit,/ Şi oi veni / Cu plug roş-poroş,/ Cu pogonici roş-poroş,/ Cu boi roşi-poroşi,/ Şi te-oi ara / În lungiş / Şi-n curmeziş,/ Şi mai mult floare albă nu-i face,/ Nici boabe merii nu-t coace./ Sănătate bună, socule./ Mergi sănătos păcurariule"[402].

Un descîntec identic este în cantonul Labrugiére (Franţa): „Cînd locuitorii au un animal bolnav de vreo rană cu viermi, se dus la un soc (sambucus ebulus) şi răsucind mînă frunze de soc, îl salută cu mult respect şi-i zic: Bună ziua, domnule soc! Dacă nu scoţi viermii din locul unde sînt, îţi tai picioarele"[403].

La romani se recunoştea puterea magică a socului. Apuleu[404], în *De virtutibus herbarum,* spune: „Herbam ebulum tene; et antequam succidas eum, ter novies, dices: «omnia mala bestiae canto», utque eam ferre quam acutissimo secundum terram trifariam praecidite, et id faciens, de eo cogitato cui medeberis, reversus ita ne respicias, post tergum et ipsam herbam contritum morsui apponto, statim sana bitur"[405].

În Sicilia, cu băţ de soc se ucid şerpii şi se îndepărtează hoţii. În Tirol, oamenii au atîta respect pentru soc, încît trecînd pe dinaintea lui îşi ridică pălăria. În Danemarca, socul e considerat ca un geniu protector al casei. În Suedia, femeile însărcinate îl sărută. Poporul leton crede că zeul pămîntului locuieşte sub rădăcinile socului. Ruşii cred, de asemenea, că socul alungă spiritele rele[406]. La germani şi la celţi, socul era arborele protector al tribului. În Germania se vorbeşte de mama şi de nevasta socului. În Germania de Sud, oamenii se descoperă înaintea socului, ca înaintea unui om autotputernic[407].

Popoarele de la Nord nu taie socul şi nu-l vatămă; românii din unele părţi ale Transilvaniei cred în exstenţa unui spirit rău, care omoară pe copiii nebotezaţi, numit Baba Coaja, şi care închide sufletele copiilor în tufişuri de soc, unde petrec pînă ce le putrezeşte corpul, şi din cauza aceasta românii nu-l sapă bucuroşi[408].

Scanned with OKEN Scanner

Aceeași credință o găsim la danezi: „În soc locuiește o ființă numită Baba Soc (Maman Sureau), sau femeia soc, care răzbună orice rău s-ar face socului. Se povestește că un om care a tăiat un soc a murit în scurtă vreme. Se mai spune că un soc, care este într-o curte, adeseori se plimbă. La apusul soarelui, prin curte, și se uită pe ferestre dacă sînt copiii singuri. Să nu ții în casă mobile de lemn de soc, pentru că se supără Baba Soc. Odată cineva culcase un copil într-un leagăn de soc, și «Mama Soc» l-a tras de picioare și nu l-a lăsat să se hodinească pînă ce nu l-a luat din leagăn. Un păstor, auzind pe cei trei copii ai lui plîngînd, a aflat că o ființă răufăcătoare le sugea sîngele, și punîndu-i în altă odaie, au dormit liniștiți: cauza nenorocirii fusese că lemnăria din casă era de soc“[409].

În diferite alte descîntece sînt indicate plantele: pelinul, usturoiul, păsatul, nucul, holeraşul de primăvară, fasolea, lintea, mazărea, gonului, care toate se întrebuințează ca leacuri pentru vindecarea bolii.

2. *Diverse obiecte.* Obiectele întrebuințate și indicate în descîntece sînt variate. *Cărbunii,* pentru deochi, se sting în apă neîncepută; cu *parà* (ban) se descîntă „de albeață“; cu *piepteni* se descîntă „de apucat“; *răsuri de pe căpestre* în descîntec „de buba“. *Turtă de cenuşă* și *lapte de cătuşă* într-un descîntec „de şarpe“ din Maramureş; „Leac, leac,/ muşcătură de gîndac./ Şeade o fată răsturnată,/ sub un stan de piatră./ Lucru ce-l lucra? / Făcea la şarpe de mîncare: / turtă de cenuşă,/ lapte de cătuşă./ Cum mîncară,/ în loc crăpară; cum băură,/ loc plesniră“[410].

Descîntecul acesta se cunoaşte și în Bucovina[411] și în Moldova, însă în loc de *lapte de cătuşă,* se zice *lapte de căpuşă.* În variantele din Moldova pare a fi o greşeală de tipar: „căpuşă“ în loc de „cătuşă“[412]. Culegătorul din Maramureş, ca și cel din Moldova, nu spun cu ce obiecte se face descîntecul, dar probabil că prin o cantitate de cenuşă se poartă nişte „cătuşe“, fiare de încătuşat, amîndouă lucruri cu care se poate înspăimînta boala.

Focul este marele purificator, și *cenuşa,* rezultat al focului, îl aminteşte, după cum cătuşele evocă suferința de a fi încătuşat.

Piper negru, pucioasă, vin și *rachiu* sînt întrebuințate în descîntece „de vifor“, cum și multe alte lucruri, pe care le trecem cu vederea, și menționăm numai *crucea* și *tămîia,* care sînt indicate, în unele descîntece, după un fel de introducere.

Aşa, un descîntec „de izdat“: „La cap, cap de ligan; / la

Scanned with OKEN Scanner

piept, crucea mănăstirii; / la inimă de vidră; / la picioare, picioare de drac./ Dracul a crăpat,/ inima (cutăruia) i-a alinat; / cu tămîia l-am tămîiat,/ cu limba l-am descîntat,/ peste 99 de încurături de cal l-am aruncat,/ cu crucea l-am depărtat"[413].

Acțiunile, adică diferitele gesturi, mișcări și fapte pe care le face, sau pacientul însuși, sau descîntătoarea, în timpul practicii descîntecului, și care se indică în diferite descîntece, sînt de acesenea destul de numeroase.

Pentru a se vindeca de „dor de ochi", bolnavul se duce la o fîntînă, caută o urmă de vită, din care ia apă și o *aruncă,* cu dosul palmei, către ochi. Această acțiune numai, neînsoțită de cuvinte, în care să se indice chiar acțiunea, nu e sufecientă pentru a vindeca boala, și pacientul trebuie să zică: „Fugi, izbitură, că te ajunge stropitură"[414]. S-a indicat stfel aruncarea apei în stropi: *stropitura.*

În descîntece „de apucat" se face baie copilului, și-i dă cu cotul în apă, zicînd: „Fugi, strîns, apucat, de apă cu cotul dat"[415]. Se indică gestul dării cu cotul în apă.

Tot astfel se indică *încuierea* și *descuierea unei lăcăți,* în descîntece „de încuiat": „La fîntîna lu Adam,/ nouă feti de jîdan: / 3 încuiè,/ trei descuiè,/ trei șiputu slobodzè"[416].

Spurcarea: În Vlaho-Clisura (Macedonia) se descîntă „de vazmo" (durere de ochi și de dinți), ștergînd ochii pacientului cu floci de lînă, muiați în urină, și zicînd: „Pînă să mă spurci tu,/ am să te spurc eu,/ căci sînt botezat,/ căci sînt miruit și nu pot să sufăr"[417].

În alte descîntece, spurcarea se face cu baligă, sau cu excremente de om. În altele se afumă, se spală, se scuipă, și toate aceste acțiuni sînt indicate. Se mai indică acțiunea je *a scutura parii,* în descîntece de dragoste. Fata iese afară, duminică seara, scutură nouă pari, de cîte trei ori, și zice: „Eu scutur parii, parii scutură gardul, gardul scutură pe dracul, dracul scutură pe (cutare) să n-aibă stare, nici alinare, pînă n-a veni la mine, să mă ieie de nevastă"[418].

Ca acțiuni sau practici ale descîntecelor se mai pot cita: se linge pacientul pe frunte, se încinge un pietroi bălțat, se mătură cu mătura, se ricîie cu fulgul, care toate se indică în descîntece.

Ca pildă de acțiune directă a descîntătoarei asupra pacientului indicată în descîntece, este un descîntec de aplecate, în care practica e mai lungă, iar descîntecul constă din patru cuvinte: bolnavul trebuie frecat pe mîini cu oțet, ca să răspîndească aplecatele în trup, apoi pe cap, la tîmple; după aceea scuipă în palme, dîndu-le pe genunchi, în jos, zice de trei ori: „Aplecate, pe vine lăsate"[419]

Scanned with OKEN Scanner

Descîntecele indiene cunoşteau formula poruncii indirecte. Am văzut că vrăjitorul indian poruncea ierbii, în special ierbii negre, să vindece boala; în alte descîntece iarba este indicată numai că lecuitoare: „Această iarbă e un leac pentru mînie, la cei străini ca şi casa ta. Pentru că alungă mînia la cel mînios, îi zice: «dezmînietoare». Aceasta de aici cu rădăcini puternice, crescută la loc jilav, această iarbă care creşte din pămînt, se cheamă «dezmînietoare». Din gură şi din fălci îţi scoatem tot ce poate să rănească, ca să nu vorbeşti mînios şi să-mi fac după voie“[420].

În alt cîntec se indică *scoica:* „Din vînt şi aer zămislită, trăgîndu-se din fulger, scoica aceasta plămădită din aur să ne apere de nevoi. O! scoică, ce te născu marea înaintea tuturor ce strălucesc, pe Raxas îl omorîm prin tine şi pe Atrin îl astîmpărăm. Ea îndepărtează truda şi sărăcia, şi alungă pe Sadanva; scoică atotvindecătoare, tu apără-ne de nevoi. Din mare şi din cer născînd, de rîu apoi adusă aici, această scoică plămădită din aer e o comoară şi un amulet de viaţă. Comoara ce născu din mare, Soarele, copilul norilor, să ne apere de săneată zeilor şi a lui Asura. Nimic din ce-i de aur nu-ţi seamănă, din suc de soma ai născut, la trăsură îţi arăţi tu frumuseţa şi prinsă-n tolbă străluceşti. Tu viaţa ne-o lunegeşte. Din os de zei născu sideful; el era viu şi stă în ape; ţi-l pun în sălbi, să-ţi întărească viaţa, suta de toamne să o apuci“[421].

Alifia este indicată în descîntecele indiene, pentru tot felul de rele: „Vino, tu viaţa o salvezi, tu eşti un leac din munte, şi de la zei eşti dăruit ca viaţa să ne-o aperi, zeule! Tu oamenilor le eşti scut şi pentru vite şi caii ce iute aleargă îi aperi, alifie. Tu aperi şi de vrăjitori, căci alifie, îi omori. Amrita ţie ţi-i dedat, de aceea prieşti vieţuitoarelor. Aceluia care pe încheieturi şi membre te pune, alifie, tu răul i-l scoţi din el, ca prin porunca judecătorului. Pe acela nu-l atinge nici blestem, nici vrajă, nici boala cea învăpăiată, şi nici Viskanda nu-l ajunge, pe acel care te poartă, alifie! Tu de minciuni, de urît, de lucru rău şi ruşinos, de piază rea şi de deochi, tu apără-ne, alifie! Vreau să ocrotesc vite şi cai şi sufletul tău, omule!“[422].

Egiptenii, de asemenea, întrebuinţau formule prin indicare.

Pentru a vindeca muşcătura de cîine, se zicea descîntecul această: „Curată rana, sfarmă sare şi pune-o pe rană“[423].

Contra guturaiului: „Ascultă, guturaiule, fiul guturaiului, care sfărmi oasele zdrobeşti capul, răneşti dureros cele şapte deschizături ale capului. Călăuză lui Re, du-te şi

salută pe Thowt! Na, îți aduc leacul, băutura ta protectoare care îți este destinată, *lapte de femeie care a născut un băiat și o plăcintă mirositoare,* care va alunga boala"[424].

F. Blestem

Porunca se face și sub forma unui blestem, pe care descîntătoarea îl aruncă asupra persoanei sau a obiectului care a pricinuit boala.

De obicei blestemul se întrebuințează în descîntece „de deochi".

La meglenoromânii din Birislău, cînd un copil e deocheat, mumă-sa ia trei grăunțe de sare, le trece de trei ori pe la gură și peste frunte, și la fiecapre înconjurare zice: „dacă-i (deocheat) de muiere, să-i crape țîțele; dacă-i de bărbat, să-i crape boașele"[425].

Acesta este tipul celui mai simplu descîntec sub forma de blestem, aruncat asupra unei femei și asupra unui bărbat, și care s-ar putea compara cu un descîntec din România, tot așa de concis: „Pasăre albă,/cudalba,/sus te suișI,/jos plesnișI./Plesnească ochii rîmnitorului, plesnească ochii deoscheorilor./ Cine a rîmnit / a plesnit; / și a rămas (cutare) curat,/ ca argintul strecurat"[426].

Puterea de a deochea o au atît ființele cît și lucrurile, și toate sînt blestemate, fără deosebire. *Soarele* chiar care e considerat ca sfînt, e blestemat, în presupunerea că el ar fi deocheat: „De-o fi deocheat de Soare, să-i pice razele, să-i piară lumina"[427].

Luna deoache, și e blestemată: „D-o fi deochiat de lună, pieie-i lumina, întunericu să rămîie"[428].

Mai deoache: *cerul, vîntului, cîmpul, codrul, pădurea, apa, izvorul, gardul, păsările.*

Blestemurile cele mai fioroase se fac în contra oamenilor care deoache: „De-o fi deochiat de om / să-i crăpe călcîiele,/ să rămîie de pedeapsă;/ de-o fi deochiat de femeie / să-i crape țîțîle,/ să-i moară copiii de foame...; / de-o fi deoacheat de fată mare / să-i cază coșițele,/ să rămîie de pedeapsă; / de-o fi deoacheat de copil,/ să-i saie ochii,/ rămîie de pedeapsă"[429].

De obicei, blestemul se întrebuințează în descîntece de deochi; mai sînt însă și alte descîntece cu blestem. Așa un descîntec pentru „făcătură de urît", din Cicănești (Argeș): „Neagră mi-e găina,/ negru e și coșul; / negră e căldarea,/ neagră e și noaptea; / negru mi-e capul,/ neagră / să fie (cutare) / înaintea (cutăruia); / proastă și urîtă,/ strîm-

bă şi pocită,/ colţată şi buzată,/ de toţi să fie uitată,/ în toată viaţa ei"[430].

Un descîntec „de pocitură" din Părhăuţi (Bucovina) blestemă ca şi în descîntecele de deochi: „De te-o pocit / 99 bărbaţi stopitori,/ Pocitori,/ Să le crepe pulpele,/ Să le puşte sîngele;/ De te-o pocit 99 femei stopitoare,/ Pocitoare,/ Să le crepe ţiţele,/Să le curgă sîngele,/ Să le lingă cîini,/ Să le rîdă creştinii; / De te-o pocit pădurile,/ Să le peie frunzele,/ Să rămîie ciunge,/ Să se oaue ciocîrlia,/ Să-i pice scăfîrlia"[431].

În vechea literatură a indienilor, se găsesc descîntece sub formă de blestem: „Lui Trta zeii i-au trimis acest blestem, şi Trta l-a trimis oamenilor; cînd, deci, te apucă duhul rău al boalei, binecuvîntarea zeilor să-l gonească de la tine. În fum, în praf, în soare să te faci, în ceaţă piei, în abur să te mistui, duh rău! În spuma apelor să te pierzi. Ucigaşilor de copii, trimite-le nenorocul, Pusan! De douăsprezeci ori clocit e ceea ce Trta a lepădat; acum e blestemul oamenilor. Cînd, deci, te apucă duhul rău al bolii, binecuvîntarea zeilor să-l gonească de la tine"[432].

Blestemul este întrebuinţat şi în descîntecele altor popoare de astăzi şi mai cu seamă de cele de origine slavă, sau care au primit civilizaţia de la slavi, ca bulgarii.

Croaţii, pentru a vindeca de deochi, aruncă peste capul bolnavului apa în care s-au descîntat cărbunii, şi zic: „Ochii care m-au blestemat să fie arşi". Slavii meridoanali sfîrşesc descîntecele de deochi întocmai ca şi noi: „Dacă a deocheat un bărbat, să-i crape boaşele; dacă a deocheat o femeie, să-i crape dosul". În Bosnia şi Herţegovina, contra deochiului se descîntă astfel: „Deochetura pe prag, deochetoarea sub prag. Deochetoarea strigă, deochetorul se înroşeşte. Dacă e deocheat un bărbat, să-i cadă bucile; dacă a deocheat o femeie, să-i cadă ţiţele". La bulgari, baba toarnă apa într-o oală, ia cu foarfecele un cărbune aprins, cu care face cruce deasupra apei, zicînd: „Pasărea zboară peste cîmpii; de pe aripele ei cad picături de lapte; picăturile cad pe arbori, pe pietre; arborii se usucă, pietrele se sfarmă. Dacă a fost deocheat de o femeie, să-i crape sînul; dacă a fost deocheat de un bărbat, să-i crape ochii: dacă de o fată mare să-i cadă cosiţele".

În Ungaria, tot contra deochiului, se descîntă zicînd aceleaşi cuvinte: „Dacă a deocheat un bărbat, să-i crape dosul; dacă a deocheat o femeie, să i se sfarme pieptul".

Slavii meridionali mai întrebuinţează, contra deochiului, blestemul fără trivialităţi: „O, Otoum, d-Otoum, fugi Otoum d-Otoum, din trupul botezat al lui Petru! Fugi,

Scanned with OKEN Scanner

spurcăciune! Tu eşti zămislit fără tată, născut fără mamă, botezat fără popă. Nu-ţi dau nici un nume. Fugi, spurcăciune! Înălţimile cerului să te lege, lăţimea munţilor să te sfîşie, adîncimea mării să te înghită. Fugi, spurcăciune, din trupul nebotezat al lui Petru!"

În descîntece contra deochiului, femeile arabe descîntă aşa: „Să-i crape ochii, să fie orb, pentru că a lovit pe (cutare) cu deochiul".

Am văzut că în descîntecele noastre se înşiră un mare număr de fiinţe şi de lucruri care pot deochea, şi care sînt blestemate. Alte popoare cred tot aşa.

În Ucraina se zice: „Un corb negru a ieşit din Marea Neagră; ochii, ciocul, ghearele, sînt roşii. El a al ngat de la (cutare) deochiul pe care l-a întîlnit în drum, fie deochi de bărbat, de femeie, de băiat, de fată sau de orice fel". Tot în Ucraina se face şi acest descîntec: „Curăţeşte, apă miraculoasă, deochiul gîndit, zis şi întîlnit, deochiul dat pe apă şi de vînt, de bărbat şi de femeie, de băiat şi de fată".

În Boemia, contra deochiului se repetă de trei ori cuvintele: „Sfînt, sfînt, sfînt, Doamne Dumnezeule", şi apoi se ia un pahar cu apă, se aruncă în el cîţiva cărbuni aprinşi şi se zice: „Te-a deocheat o fată / să-ţi vie ajutor Sfînta Apa; / te-a deocheat un băiat / să-ţi vie în ajutor Sf. Laurent".

În lumea germană, acelaşi lucru. În ducatul Saxa-Meiningen, contra deochiului baba stropeşte bolnavul de trei ori cu apă adusă de la puţ, fără a saluta pe nimeni, adică „apă neîncepută", ca la noi; aruncă în apă trei cărbuni, şi zice: „Bis tu ein Weib, falls auf deinen Leib! Bis tu eine Maid, falls auf dem Heid (Haupt). Bis tu ein Knecht, geschiet dir eben Recht".[433] În Oberpfalz, animalul deocheat este acoperit de babă cu pestelca ei, cu care îl şterge de trei ori, şi zice: „Hat dich verschrien ein Mann, hat dich verschrien ein Weib, hat dich verschrien junge Dirn, jetzt wich ichs von dir runterkihren (kehren)"[434].

Pînă şi descîntecele din Afganistan vorbesc de bărbaţi şi de femei, precum şi de spirite care deoache. Învîrtind deasupra capului bolnav trei ardei roşii, vrăjitorul zice: „Cu aceştia alung deochiul, fie a unui bărbat, al unei femei sau al unui spirit".

Blestemul e întrebuinţat în descîntece şi de finezi: „Binecuvîntăm leacurile acestea, le dorim, le cerem pentru vindecarea corpului omenesc, pentru a combate arsura şi frigurile, pentru a combate boala şi moartea, pentru a combate toate relele, toate principiile[435] de infecţie şi de corupţie pe care Anro-Maynius le-a produs în corpul omului.

Scanned with OKEN Scanner

Te blestem, moarte! Vă blestem, arsuri și friguri! Vă blestem, dureri de cap și febră rece, turbarea minții! Te blestem, minciună, și pe tine care înveți a înșela, răutate! Dă-mi, Ahura, putere mare ca să ucid pe Druje. Eu combat boala și moartea, combat relele de tot felul, principiile de infecție și de corupție pe care Anro-Maynius le-a produs în corpul omului"[436].

În Belgia, evreii din Bruxelles descîntă contra deochiului și zic: „Dacă te-a vătămat un băobat, să-i cadă părul capului și barba, dacă te-a vătămat o femeie, să-i cadă dinții și țîțele. După cum marea nu are drumuri, după cum peștele nu are sînge, și după cum furnica nu are rărunchi, de asemenea cutare fiu al cutărei femei nu va avea nenorocire, nici supărare, și deochiul nu va avea influență asupra lui"[437].

Formula aceasta a fost introdusă în Belgia de evreii din Lituania.

G. Comparație

Un număr de descîntece se fac prin comparație, care este tot o poruncă, sub altă formă.

Între descîntecele de deochi sînt unele și sub forma următoare: „la o răchită răsădită,/ este o fată împodobită,/ cu un ochi de apă și unul de foc./ Cum se stînge focul de apă,/ așa să se stîngă deocheturile / și răzmeriturile de la (cutare)"[438].

Descîntecul acesta, în formă comparativă, îl găsim și la slavii meridionali: „Deochetura stă pe prag, deochetoarea sub prag; ce deoache deochetura, ține minte deochetoarea; deochetura se repede, deochetoarea se prăpădește. Deochetura are doi ochi: unul de apă, altul de foc; cel de apă sare, cel de foc se stinge. Cine a deocheat..."[439].

Altă comparație; în descîntece de deochi: „Lăsat-a Dumnezeu trei izvoare: / unul de apă,/ altul de vin / și unul de pelin; / cine bea apă / s-adapă; / cine bea vin / se îmbată; / cine bea pelin / crapă de venin./ Așa să crape ochii / cui te-a deocheat: / ochii să-i plesnească,/ și (cutare) să se tămăduiască"[440].

Tot în descîntece de deochi, comparația următoare: „Păsărică albă, cudalbă, în sus zburași, norii pe piatră pică și piatra crapă. Crăpa-i-ar ochii în cap cui a deocheat..."

La bulgari, tot contra deochiului, se descîntă turnîndu-se apă într-o oală, deasupra căreia se face cruce cu un cărbune aprins, ținut în foarfece, și se zice: „Pasărea

zboară peste cîmpie, de pe aripile ei cad picături de lapte; picăturile cad pe arbori, pe pietre, arborii se usucă, pietrele se sfarmă. Dacă a fost deocheat..."[441].

Sînt la noi variante ale acestui descîntec, care par neînțelese, și asta numai din pricina că sau culegătorul a scăpat din vedere unele versuri, sau descîntătoarea, din neștiință sau din uitare, le-a suprimat. Așa, varianta din Cotîrgași (Suceava): „Pasăre albă, cudalbă, crape ochii cui deoache. De a deocheat..."[442]

Descîntecele sub formă de poruncă prin comparație sînt numeroase, nu numai ca variante al aceluiași descîntec, dar ca feluri de boli pentru care se întrebuințează.

Să citățm, dintre cele mai caracteristice.

În Xirolivad (Macedonia), pentru gîlci, „plăscare", se descîntă punînd o ață în jurul gîtului și zicînd: „Cînd să crească ața,/atunci si «plăscarea»... După aceasta se iau trei pietricele de sub streașina casei, dintre cari una se pune în buzunarul bolnavului, iar celelalte se aruncă sub streașina casei, zicînd: «Cînd să crească pietricelele, atunci și *plăscarea*»[443].

Aceasta este o comparație: „După cum nu poate crește ața și piatra, așa să nu crească gîlca".

De „boala copiilor": „Cum s-a hotărît hotarul, / așa să se hotărască / boala diavolească / după trupul (cutăruia); / și cum s-a părăsit osul acesta / de toate ciorile / și de toate hoiturile, / așa să se părăsească boala"[444].

Tot de „boala copiilor", meglenoromânii din Birislău zic: „...și precum eu nu știu al cui este acest mormînt, așa și nebunia să nu poată afla pe prunc"[445].

Descîntec „de friguri": „Cum e părăsit, osul ăsta de toți viermii, de toate ciorile, și de toate lighioile, așa să rămîn eu părăsit de friguri"[446].

„De junghi": „După cum omul cu noroc, sămănînd sămînța pe loc, iese sămînța de vară peste a de primăvară, așa să iasă junghiu..."[447]

Descîntec „de plămădirea inimei": „...cum se plămădește fagurul de miere, / cum se plămădește aluatul-n căpistere, / cum se plămădește merele-n măr, / cum se plămădește perele-n păr, / cum se plămădește varza-n grădină, cum se plămădește ou-n găină,/așa să se plămădească inima..."[448].

„De obrintit": „Cum potolește vîntul pămîntul, / cum se potolește musca în roi, / soarele în cer, / și cîinii din alătrat..."[449].

„De cîrtiță": „Cum se topește ceara de fața focului... și cum se zgîrcește părul de para focului..."[450]

Scanned with OKEN Scanner

„De urît": „Cum nu se poate suferi putoarea unui cîine mort, aşa să nu fie suferit (curate)"[451].

În descîntece „de dragoste", comparaţia pare a fi una din formele anume căutate: „Cum se bate limba-n gură, aşa să se bată (cutare) după (cutare)"[452].

În alte descîntece „de dragoste", întîlnim comparaţii ca acestea: „Cum nu rabdă lumea fără foc şi fără apă, aşa să nu rabde fără vorba mea, fără dragostea mea, fără cinstea mea; cum nu poate dascălii răbda fără ceară, aşa să nu rabde lumea fără vorba mea, fără dragostea mea". „Cum e ales busuiocul dintre toate florile, dintre toate odoarele, cum nu poate întra popa în biserică fără busuioc şi fără de isop, aşa fără mine flăcăii să nu poată în joc"[453].

În asemenea descîntece, varietăţile acestea ale comparaţiei sînt numeroase.

În literatura altor popoare se găsesc descintece sub formă de comparaţie, precum am mai văzut.

În Prusia orientală, contra deochiului la vite, se descîntă astfel: te aşezi în faţa vitei, faci o rugăciune cu „Tatăl nostru", fără „amin", şi zici de trei ori: „Thau siel vom Himmel, vom Steine, auf die Erde. Wie dieser Thau verschwand, in der Luft verweht, so mögen auch die dreimal neun Zauber verschwinden, vergehen, in der Luft und verweht werden"[454*].

La egipteni se cunoşteau descîntecele prin comparaţie. Cînd se lua un medicament, se zicea: „Adu-ţi aminte că Hor şi Sutekk au fost aduşi în marele palat al lui On pentru a-l consulta asupra testiculului lui Sutekk şi ochiul lui Hor", şi apoi adaugă: „După cum Hor este sănătos, aşa să fie sănătos acela care este pe pămînt şi poate să facă tot ce vrea, ca aceşti zei care au fost prezenţi"[455].

O formulă pentru a se apăra de şerpi: „După cum cade şarpele care a ieşit din pămînt, după cum cade focul care a ieşit din apele eterne, aşa să cazi şi să te mistui tu"[456].

H. Enumeraţie

Sînt descîntece în care descîntătoarea recită o formulă enumerativă, înşirînd numerele în ordine descrescîndă, de la nouă pînă la unu, şi în puţine variante, de la zece pînă la unu, ori, în ordine crescătoare, de la unu pînă la nouă, sau pînă la zece.

„De gîlci" se descîntă frecîndu-le cu clăbuci de săpun,

şi zicînd: „Nouă, / opt, / şapte, / şase, / cinci, / patru,/ trei, / două, / una, / nici una, / ptiu“ [457].

Acesta e tot descîntecul, şi e tipul formulei enumerative.

Alte descîntece sînt mai dezvoltate.

„De şopîrlaiţă“ se descîntă frecîndu-se gîlcile cu ustu-roi şi cu unt şi zicînd: „Nouă babe, / nouă fete, / nouă şopîrlaiţi, / nici o babă, / nici o fată, / nici o şopîrlaiţă; / opt babe, / opt fete, / opt şopîrlaiţi, / nici o babă, / nici o fată, / nici o şopîrlaiţă...“; se enumeră la fel cu toate numerele şi ajunge la: „Numa o babî, / numa o fatî, / numa o şopîrlaiţî, / nici o babî, / nici o fatî, / nici o şopîrlaiţî“ [458].

Tot „de gîlci“, se zice descîntecul acesta: „Gîlca mogîlca a făcut nouă feciori:/din nouă a rămas cu opt,/ din opt a rămas cu şapte.../din doi a rămas cu unu,/din unu a rămas cu nici unu...“ [459].

Se mai descîntă şi aşa: „Au plecat nouă gîşte ca să pască iarbă,/dar n-au păscut iarbă,/ci au păscut gîlcile lui (cutare)./S-au dus nouă,/şi au venit opt.../s-a dus una,/ şi n-a venit nici una“ [460].

Porunca, în formula enumerativă, este mai lămurită în descîntecul de gîlci din Costeşti (Tutova): „Nouă, întoarceţi-vă înapoi;/opt, întoarceţi-vă înapoi.../una, întoarce-te înapoi“ [461].

Ca formule enumerative în ordine descrescîndă, începînd cu cifra zece, se pot, cita mai multe descîntece.

Descîntec „de brîncă“: „Brîncă zece,/brîncă nouă.../ brîncă două,/brîncă una,/brîncă nici una“ [462].

Descîntec „de încleştat“: „Zece oase încleştate,/nouă descleştate;/nouă nouă oase încleştate,/opt descleştate;/... două oase-ncleştate,/un os descleştat,/un os încleştat,/nimic în trupul cutăruia nu s-a aciuiat“ [463].

Formule enumerative, în ordine crescătoare, putem cita: „De uimă“, din Maramureş: „Tragna una,/tragna doauă.../tragna noauă,/Aici nu te fa,/nici nu te spurca“ [464]. „De izdat“, din Bucovina: „Crăpi, izdate,/necurate, o dată;/ crăpi, izdate,/necurate,/de două ori.../de şapte ori;/crăpi, izdate,/necurate,/de şaptezeci de ori şi şapte“ [465].

Enumeraţia în descîntece nu cuprinde numai cifrele; într-un mare număr de descîntece se enumeră diferite varietăţi sub care se prezintă boala, diferitele moduri sub care se manifestă diferitele părţi ale corpului, care pot să fie afectate de boală.

Varietăţile bolilor se enumeră după culoare, după origine şi după alte calităţi.

Un descîntec „de bubă“, din Maidan, constă numai din

Scanned with OKEN Scanner

aceste cuvinte: „Bubă blîndă,/bubă rea,/bubă galbenă,/ neagră,/vînătă/, românească,/nemțească,/ungurească,/ porcească,/căiască,/oiască,/sălbatică,/bubă de nouăzeci și nouă de feluri“[466].

În cîteva cuvinte se enumeră: a) calificative: blîndă, rea, b) culori: galbenă, neagră, vînătă: c) specii de boală după naționalități: românească, nemțească, ungurească; b) specii de boală după originea animală; porcească, căiască, văcească, oiască, și, în fine, e) după norme diferite: sălbatică.

În diferite alte descîntece, toate aceste lucruri sînt mult mai dezvoltate.

Descîntec „de bubă“: „Bubă albă,/neagră,/roșie,/albastră,/cu dalac,/cu izdat,/bubă domoală,/pripită,/cu umflături,/cu veninături,/văcească,/oiască,/căprească,/rumânească,/țigănească,/franțuzească,/latinească,/nemțească,/ din toată ziua,/din noapte,/toată noaptea,/bubă de 99 de feluri de bubă,/buba bubelor,/sora ciumelor,/ieși...“[467].

Descîntec „de soare sec“, din Maramureș, enumeră originea bolii și părțile corpului în care se aciuiază: „Dendesoare pîn mîncare,/pîn băutură,/pîn foame,/pîn săte,/ pîn xire,/pin mînie,/pin frig, de noauă feliuri,/de sub rărunți,/din inimă,/de subt inimă,/din plomîni,/de sub plomîni,/din fața obrazului,/din curcubăta capului,/din oti,/ de sub oti,/din pelința nasului/te alege/și te culege“[468].

Tot într-un descîntec „de soare sec“, se enumeră părțile timpului cînd o boală poate să fie concepută: „Plecat-a (cutare) pe cale,/pe cărare,/spre soare-răsare,/ și s-a-ntîlnit cu țapa-n cale./Soare la prînz,/soare la amiazi,/... după amiazi,/... la gustare,/... după gustare,/... în apus de soare,/... la cină,/... după cină,/... la cîntatul cocoșilor,/după cîntatul cocoșilor,/... în vărsatul zorilor,/... după vărsatul zorilor,/... din ieșita soarelui,/... după ieșita soarelui,/ să ieșiți...“[469].

În descîntec „de izdat“ se enumeră felurile sub care se manifestează boala, sau ceea ce face pacientul cînd îl muncește necuratul: mugește ca boul, rîmă ca porcul etc.; ceea ce simte pacientul: dureri, junghiuri, cuțite, etc.; părțile corpului atinse de boală: „Tu, izdate,/spurcate,/ nu mugi ca bou,/nu rîma ca porcu,/nu rupea ca cîinele;/ tu să ieși cu durorile,/cu junghiurile,/cu durimile,/cu usturimile, de la (cutare)/din mîni, din picere,/din rinichi,/ din mădulare,/din boșogi, din ficați,/din pleoapele ochilor,/ din auzul urechilor./Cum potolește vîntul/pămîntu,/așa să se potolească junghiurile,/icnelile,/amețelile,/cuțitele,

Scanned with OKEN Scanner

țepile, fîrșelile,/greutatea, răutatea, de la (cutare)"[470]

Alte popoare cunosc de asemenea formula enumerativă în descîntecele lor.

Vrăjitorii romani alungau Necuratul: „din cap, din păr din limbă, de sub limbă, din brațe, din nări, din piept, din ochi, din vine, din intestinul mare, din intestinul subțire", și înșirau cu de-amănuntul toate părțile corpului și se poruncește diavolului să iasă din aceste locuri.

Descîntecele egiptenilor ne dau formule variate de enumerație.

Pentru copii se făcea uz de următoarea formulă magică și curativă:

> Creștetul tău este creștetul lui Re, copil sănătos,
> Ceafa ta este ceafa lui Usirew,
> Fruntea ta — a lui Satet, stăpină lui Ebozew,
> Părul tău — a lui Neit,
> Sprincenele tale -- ale stăpinei Orientului,
> Ochii tăi — ai stăpînului Universului,
> Nasul tău — al educatorului zeilor,
> Urechile talle — ale celor doi najas,
> Cotul tău — al vulturului,
> Unul din brațele tale — al lui Hor, altul al lui Sutekk,

și se enumeră tot astfel: pumnul, inima, pieptul, plămînii, fierea, ficatul, intestinele, buricul, pulpele, picioarele, degetele picioarelor[471].

În alt descîntec egiptean se enumeră toate bolile contra cărora protejă formula:

> Pentru a alunga pe omul mort și pe femeia moartă și pentru protecția contra unei morți oarecare denumită pe numele ei...
> Contra morții (cauzată prin boala) capului.
> Contra unei morți (cauzată prin boala) ochilor,
> Contra unei morți (cauzată prin boala) pîntecelui, etc
> Contra morții (cauzată de) leu,
> Contra morții (cauzată de) șarpe etc.

și cauzele morții, în acest descîntec, mai sînt: înecul, os de pasăre, os de pește, foamea, setea, beția, și altele[472].

Într-un manuscris din veacul VIII, păstrat în biblioteca din Saint-Gall (Elveția), sînt trei descîntece în limba irlandeză, în care se enumeră puterile supranaturale invocate în apărare și se trec în revistă toate părțile corpului; un alt descîntec, este astfel scris: „Caput christi oculus isaiae frons nassium nos labia lingua salomonis collum Themathei mens Beniamin pectus pauli unctus

Scanned with OKEN Scanner

iohannis fides abrache sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth"[473].

Descîntecul acesta, contra durerii de cap, restituit de H. Gaidoz, are următoare cuprindere enumerativă: „Caput Christi, oculus Isaiae, frons..., nassium Noe, labia..., lingua Salomonis, collum Thematei, mens Beniamin, pectus Pauli, unctus Johannis, fides Abrache, sanctus, sanctus, sanctus Dominus deus Sabaoth"[474].

Enumerația atîtor sfinți ne amintește descîntecul egiptean, menționat mai sus, în care se enumeră zeii.

La greci se descîntă de deochi ținînd în amîndouă mîinile mîna bolnavului, și apăsînd pulsul la rostirea fiecărui număr, se zice: „Au fost odată nouă frați, și din nouă au rămas opt, din opt au rămas șapte... din doi a rămas unul, din unul a rămas nici unul", întocmai cum se zice într-un descîntec al nostru de gîlci: „o avut Samca nouă feciori/Și-ntr-o zi i-o botezat,/Și-ntr-o zi i-o cununat,/Și-ntr-o zi la oaste i-o luat,/Ș-o venit din nouă, opt,/Din opt, șapte.../Din doi, unu,/din unu, nici unu"[475].

Slavii meridionali întrebuințează un descîntec cu o formulă enumerativă identică: „Nouă deochetori zburară, din nouă au rămas opt, din opt, șapte... din două, una, din una, nici una"[476].

În Prusia orientală, contra bolii numită „Fusspar" (durere de picioare) se descîntă astfel: „N. N. du hast den Fussspar siebenmal; nicht siebenmal — sechsmal; nicht sechsmal — fűnfmal...; nicht zweimal — einmal; du sollst nicht einmal — keinmal"[477]*.

Tot acolo, contra gutei, se descîntă tot cu o formulă enumerativă: „Ich grűsse dich, Birk' und Ficht', auf siebenundsiebzigerlei: Sie plaget nicht mich, sie plaget doch dich. Hast du sie nicht 77-mal, so hast du sie doch 65-mal...", și așa se enumeră de la 65 la 54, 43, 32, 21, 10 și se sfîrșește: „hast du nicht 10-mal, so hast du sie doch eins und keins"[478].

În Ungaria meridională se descîntă de deochi întrebuințînd o formulă în care se enumeră părțile corpului, ca și în descîntecele noastre: „Ochii răi de te-au privit, să se stîngă ochii, precum stînge apa aceasta. Boală, ieși din cap, din piept, din pîntece, din picioare, din mîni"[479].

În Vosgi (Franța), pentru a vindeca diferite boli, atît la oameni cît și la animale, se zice descîntecul următor: „Mal, entre en terre si profondément que tu ne puisses porter préjudice à gens ni à bétes. Sarré... barré Mal, si tu es dans le corps, sors du corps; si tu es dans la chair,

sors de la chair; si tu es dans les os, sors des os; si tu es dans le moelle, sors de la moelle; si tu es dans le cuir, sors du cuir; si tu es dans le poil, sors du poil!..."[480].

Vechii creştini întrebuinţau descîntece cu formule în care se enumerau părţile corpului din care se alungă diavolul: „Ieşi, zic exorcismele, din cap, din păr, din limbă, de sub limbă, din braţe, din nări, din piept, din ochi, din vine, din intestinul gros şi din intestinul subţire. Se enumeră pe larg toate părţile corpului şi se ordonă diavolului să iasă din aceste locuri"[481].

Formule enumerative de culori sînt de asemenea întrebuinţate de descîntecele altor popoare.

În Vosgi se descîntă astfel contra bubei: „Feu rouge, feu bleu, feu ardent, quel feu que tu puisses être, je te conjure et te commande..."[482].

În Belgia, contra cancerului: „Au nom de N. S. J. C. je vous ordonne, cancer blanc, cancer rouge et tous autres cancers de disparaître de cette créature N."[483].

Acelaşi descîntec este şi în Vosgi: „Chancre blanc, chancre noir, chancre rouge, chancre de toutes sortes, je te conjure..."[484].

În Prusia orientală, descîntecele cu formulă enumerativă de culori se întrebuinţează contra mai multor boli. Pentru a vindeca durerea de cap (wieder die kleiner Leute), se zice: „N.N. ich rathe dir fűr die kleinem Leute, fűr die rothen, fűr die blauen, fűr die schwarzen, fűr die gelben, fűr die grűnen, fűr die weissen..."[485].

Ca şi în descîntece franceze, unde intervine formula „feu rouge, feu blanc...", în Prusia orientală sînt descîntece care enumeră diferite părţi ale corpului.

Un descîntec din Vosgi enumeră diverse varietăţi de boli: „Je te commande fiévre tierce, fiévre quarte, fiévre intermitente, fiévre purpureuse..."[486].

În Prusia orientală sînt descîntece în care se enumeră diverse moduri sub care se manifestă boala, adică se indică feluri de boale şi feluri de acţiuni în care lucrează boala asupra pacientului: „Ich seh in's liebe neue Licht, bewahr' mich Gott vor Zähnegicht!... Dass sie mir nicht spleissen, dass sie mir nicht källen, dass sie mir nicht schwellen"[487].

În descîntecele noastre se întrebuinţează, în formule enumerative, expresia „99 de feluri de boli". Un descîntec din Prusia orientală întrebuinţează aceeaşi formulă: „Ich rathe dich vor 99 erlei Feuer..."[488]

Tot în Prusia orientală, un descîntec cunoaşte 77 de feluri de boli şi în alt descîntec numai nouă feluri de boli[489].

Scanned with OKEN Scanner

I. Gradație

Unele descîntece, puțin numeroase, consistă în cuvinte care formează o gradație, de la mai mare la mai mic, și care este o poruncă dată bolii ca să se nimicească, devenind din ce în ce mai neputincioasă.

Formula prin gradație se întrebuințează în special în descîntece „de gîlci": „Gîlcă cît oul,/gîlcă cît boul,/... cît aluna,/... cît minciuna,/ să nu mai rămîie nici una"[490].

Acesta e tot descîntecul.

Mai lung este un descîntec din Bucovina: „Gîlca cît măru,/Gîlca cît para,/Gîlca cît nuca...,/Gîlca cît bobu,/ Gîlca cît fasolea,/Gîlca cît mazărea...,/Gîlca cît un fir de mac uscat/În patru despicat..."[491]

Un descîntec „de buboi", din Milaș (Transilvania): „Buboi, buboi,/mare cît un moșinoi,/din mare ce ești,/să te treci,/să te petreci,/să te faci mic, pitic,/cît un fir de mac,/cît un vîrf de ac,/ba și mai mic..."[492].

J. Dialog

Sub formă de dialog, se poruncește bolii, în unele descîntece.

Ca să scapi de friguri, „cînd vezi barza întîi, singur întrebi și singur răspunzi:

— Barză, barză,
Ce-ai în gușă?
— O căpușă.
— Dar în chept?
— Lapte fiert.
— În picioare?
— Două rîschitoare.
— În pene?
— Frigurile mele (Poate: *tele*).
— Să te duci 99 de ani cu ele"[493].

De dragoste, ca să-și facă, fata se duce, în zori de ziuă, la o apă curgătoare, și zice:

— Buna dimineață, tiniță.
— Mulțămesc (își zice pe nume).
— Eu am venit la dumneata, cum mergi lină și haină, așa să-mi faci mie o voie bună: să mă speli de toate uriturile și gurile răle[494].

De plămădirea „inimii" se descîntă astfel: mama copilului bolnav așază, în pragul ușii, albia în care face pîinea și cheamă copilul. Acesta, dînd fuga pe după casă, vine la mă-sa, zicînd: „Ce ciocănești, babo, acolo?" Atunci baba, frămîntînd în albie nouă mugurele de la nouă feluri de făini ce i le-a dat un om, răspunde: „Ciocănesc,/

bocănesc, inima lui (cutare) plămădesc"[495].

Cînd muşcă şopîrla, sau nevăstuica, o vită, în Orlat (Sibiu) se descîntă astfel: „Hîrlă în gîrlă, unde ai fost?/ Am fost la vaca mîndrelor,/Şi ce-ai făcut la vaca mîndrelor?/ — Am împlîntat spinul şi am vărsat veninul./ — Curînd să te întorci, să-ţi iei spinul..."[496].

Literaturile străine cunosc descîntece sub formă de dialog.

În Franţa, pentru a vindeca o boală de picioare, care se numeşte „les fonds", duc bolnavul, în zorii zilei, în ţintirim, i se leagă picioarele cu nouă fire de papură, şi se zice: „— Jules et Simon, montez les monts.— Seigneur, nous ne pouvons, car nous avons les fonds"[497].

În Sardinia, contra durerii de cap, se face acest „scongiuro": „Tre caprette d'amore venivano, una temendo, l'altra belando e una con la lingua lambendo la terra.— Da ove venite, caprette mie? — Da ove veniamo! Siamo da tre giorni a tre notti con un dolore forte di capo.— Salite in cielo, pigliate una foglia di palma benedetta, legatevela al dito, e il dolore del capo pigliera altro partito"[498].

La egipteni, prin dialog se făcea un descîntec contra arsurii: „Fiul meu Hor, este un incendiu în munţi — Este apă? — Nu este apă, dar apa este în corpul meu, Nilul este între coapsele mele. Voi merge să sting focul"[499].

K. Formulă magică

Un număr de cuvinte, care, în forma întîlnită în descîntece, sînt neînţelese, alcătuiesc o formulă căreia îi putem zice: *formulă magică,* pentru că aceasta este şi credinţa descîntătoarei: numai ea şi cei puţini o pot cunoaşte.

Aceste formule magice nu sînt numeroase, în descîntecele noastre, ceea ce se explică prin faptul că femeile de la ţară, mai cu seamă cele în vîrstă, care sînt descîntătoare, nu ştiu carte, şi pentru un neştiutor de carte este foarte greu să reţie astfel de formule.

„De turbă" se descîntă în tărîţe şi pîine muiată în vin, zicîndu-se numai aceste cinci cuvinte: „Primel primici Solomon hacana dresîna"[500].

Tot „de turbă" se descîntă în sare sau în apă, zicînd: „de-a prii prifti, de-a mano manolea, de-a codi codaşnic"[501].

De „muşcătură" de şarpe: „Carate conopate congapate corban cruce. Cruce-n cer, cruce-n pămînt. Hultuc fă-l în sus, fă-l în jos de la pămînt. Leac să-i fie"[502].

Tot „de muşcătură de şarpe": „Meletică peletică pog

conopago cara gana carga cararata pune. Cruce în cer, cruce pe cer, cruce pe pămînt, veninul şarpelui să fie înfrînt"[503].

Popoarele vechi întrebuinţau formele acestea magice cu mult succes. Lucrul acesta se explică lesne. Adeseori magicianul nu izbutea cu farmecele lui, şi oamenii îl învinuiau de incapacitate, fără să ştie că astfel de insuccese întîmpinau şi magicienii străini, din locuri mai îndepărtate, şi care, în ochii lor, se bucurau de o stimă mai mare decît magicienii din ţinuturile lor. Acestor magicieni străini poporul le atribuia talente particulare care lipseau concetăţenilor lor. Dacă poporul atribuia o mare virtute formulelor domestice pe care le înţelegea, presupuneau că au o virtute şi mai mare încă formulele străine, pe care nu le înţelegea. Pentru aceasta întîlnim în literatura magică a fiecărei naţiuni formule neînţelese, dintre care unele sînt în adevăr compuse în o limbă străină, precum sînt cele greceşti, pe cînd altele imitează numai o limbă străină, precum sînt cele greceşti, pe cînd altele imitează numai o limbă străină. Nu ar fi drept să spunem că toate formulele neînţelese erau iscodite de magicieni cu dorinţa expresă de a înşela; unele sînt în realitate formule străine, dar stropşite, altele au luat naştere în extaz, astfel că magicianul le credea ca o manifestare a zeului sau a spiritului care-l favoriza.[504]

Descîntecele egiptene abundă de asemenea formule magice.

Pentru a alunga fiarele sălbatice, ei ziceau: „Matey, matey, motey, motey, a, a, a, moutef, moutef, mitey, mitey!"[505]

Contra bolii numită „hemkew", cum îi ziceau beduinii: „(Omagiu) ţie care eşti ascuns, să se aducă omagiu spiritului tău... rakarabouna, raka... rakabouna, estioumo..."[506].

Contra bolii „din Asia", cum îi ziceau locuitorii din Creta: „Santikapoupiwaïeîmontirakakara"[507].

Formulă care se spunea cînd se închideau porţile îngrăditurii:

Adira! Adissana!
Adirgaha! Adissana!
Adunaţi-vă! Marmou! Adissana!
Adunaţi-vă! Dégaina! Adissana!
Adunaţi-vă! Dégabana! Adissana!
Adunaţi-vă! Tsakaltza! Adissana!
Dévarhassa! Kina! Hama!
Sénénfteta! Batsit! Satita!

Elhakati! Satita!
Haballou! Haeri![508]

Toate cuvintele acestea nu aveau nici un înțeles în limba egipteană.

Romanii, de asemenea, întrebuințau descîntece cu forma magică.

În *Istoria naturală,* Pliniu dă un asemenea descîntec întrebuințat contra fracturilor, în care se recită cuvintele neînțelese: motes, vota, dadardaries, astaries, lattes, sau cuvintele: huat, pista, sorta"[509].

Prin evul mediu, creștinii aveau astfel de descîntece cu formule neînțelese. În manuscrisul nr. 10440 din Biblioteca Națională din Paris, se găsește acest descîntec contra mușcăturii de șarpe, din veacul-al X-lea: „În Christi nomine eharrea enarrea enarrea niherci niherci niherci ubi saricarica ubi saricarica ubi saricarica ut vivet ille thomo quem ille serpens percussit"[510].

L. Povestire

Un mare număr de descîntece se zic sub formă de povestire.

Povestirile sînt variate.

1. Se povestește, în puține cuvinte, că boala întovărășită de altceva a plecat încotrova; că acel ceva s-a întors, iar boala nu s-a mai întors la pacient.

„De brîncă" se descîntă în apă, cu un cuțit; se face cruce în apă și bolnavul o bea. Descîntătoarea zice: „A plecat furca cu brînca la judecată; furca veni, brînca din trupul lui cutare ieși, și rămase cutare curat, luminat, ca Maica Precista ce l-a lăsat"[511].

„De cei răi" se descîntă cu cenușă, la buric, zicînd: „A purces vodă cu oastea lui toată, și cei răi călare pe un pietroi. Pietroiul s-a cufundat și cei răi s-au înecat. Cutare a rămas curat, cum Dumnezeu l-a lăsat"[512].

„De mărin" se zice: „S-o dus tăți craii, tăți împărații la bătălii, ș-o audzît șî Mărin dim pîntici și s-o dus șî el, uni cucoș nu cîntî"...[513].

Descîntece de același fel în Prusia orientală (Mazuria): „Die Pottasch und die Flechte, die flogen wohl über das weite Meer. Die Pottasch die kan wieler, die Flechte nimermehr"[514].

2. În descîntece mai lungi se povestește cum s-a mîntuit bolnavul de boală prin ajutorul unor ființe care săvîrșesc oarecare acțiuni menite să îndepărteze sau să nimicească boala. Ființele care joacă acest rol sînt oameni, precum animale.

Oamenii care intervin în astfel de povestiri sînt de diferite categorii.

Despre *împăratul Constantin* se povestește întn-un descîntec de junghi: „A plecat Constantin-Împărat în nouă părți, cu nouă cărți; a gîrlă ajungea, cuțitul se frîngea și junghiul se curăță“[515].

Tot în descîntece de junghi intervine *împăratul rusesc*. „A plecat împăratul rusesc să facă oameni de oaste, și a făcut moldoveni, jidani, țigani, boi, vaci, și a venit vremea la junghi. Junghiul n-a avut nici cal de încălecat, nici pușcă de împușcat, nici suliță de însulițat; pe cuțit s-a încălecat și-n mare s-a cufundat, de junghi (cutare) s-a luminat“[516].

Cînd e vorba să se arate că persoana despre care se vorbește că a provocat vindecarea este un individ oarecare, atunci persoana e indicată în diferite chipuri.

Persoana care vindecă este un *rumân,* cum se vede într-un descîntec de deochi din Zlătărei (Vîlcea). „Se sculă un rumân mare minunat,/ luă o secure mare minunată,/ se duse într-o pădure mare minunată,/ tăie un tufan mare minunat,/ făcu nouă țănduri mari minunate,/ luă nouă străchini străchinele,/ luă nouă linguri lingurele / și s-a suit pe bordei: / puse masă să mănînce,/ chemă moroii,/ strigoii,/ strigoaicele,/ deochetoarele./ Care cum veniră,/ plesniră; / care cum gustară,/ crăpară“[517].

„Omul minunat“, din acest cîntec, îl întlînim în descîntece de deochi bulgărești: „Pe vale vine un om minunat, cu topor minunat, se duce la muntele minunat, taie un copac minunat, cu un topor minunat, îl duce pe o cîmpie minunată, face un grajd minunat, adună o turmă minunată mulge laptele și face un caș minunat, și acest om minunat ia cașul său minunat, îl duce în tîrg minunat și-l vinde. După ce a primit banii minunați, se întoarce la muntele pustiu, unde toporul nu taie, unde cocoșul nu cîntă, unde colbul nu se ridică, unde nu se face pîine, unde nu se merge la biserică. Acolo se duce acest om minunat, să-și ducă banii săi minunați. Acolo intră în dugheana minunată și cumpără vin pentru biserică, minunat, și acest om minunat bea acest vin minunat, și ajest om minunat se vindecă de boala sa minunată“[518].

Scanned with OKEN Scanner

Se mai povesteşte, în descîntecele noastre, despre *omul mare*[519], despre *om vînt*[520], *oamenii de trestie*[521], *om de arin*[522]. Se povesteşte despre oameni de diferite culori, care prin acţiunile lor vindecă bolile. Om roşu, om negru, om verde, om galben, intervin în astfel de descîntece.

„De roşaţa" se descîntă pisînd usturoi cu muchea securii, pe care apoi îl pune într-o cîrpă, legată cu fir roşu, care se aşază pe partea bolnavă şi zice: „Veni un om mare roşu, luă o secure mare roşie, tăie un copac mare roşu. Omul tăie aşchiile, sărea brînca baba şi viforul fugea şi (cutare) curat rămînea"[523].

În alte variante, omul este *roş-poroş*.

În descîntecele „de roşaţă", boala care se manifestează şi se cunoaşte prin culoare roşie a organului atins, întrebuinţarea constantă şi monotonă a cuvîntului „roşu", se explică prin ceea ce se numeşte „simpatie": credinţa că lucrul roşu are acţiune vindecătoare asupra bolii roşie.

Desigur că, la început, şi chiar astăzi, descîntătoarele de meserie, ceva mai conştiente despre meşteşugul lor, întrebuinţează descîntecele în care intervin lucruri roşii, numai pentru vindecarea bolilor care se manifestează prin culoarea roşie, precum „roşaţa" şi altele asemenea. Sînt însă descîntătoare care cred că un asemenea descîntec se poate întrebuinţa şi la alte boli, în care culoarea roşie nu e aparenţă, precum descîntece „de junghi"[524] „de moroi"[525]. Aceste descîntece trebuie considerate ca o imitaţie a unor descîntătoare de ocazie, neconştiente de meşteşugul lor.

Omul negru şi lucruri negre întrebuinţate în descîntecele sub formă de povestire nu mai pot să fie explicate prin teoria simpatiei. Pretutindeni, în descîntece „de obrinteală" este vorba de omul negru, şi „obrinteala" se poate caracteriza prin culoarea roşie, nu prin culoarea neagră. Tot „om negru" se pomeneşte în descîntece de „vivor"[526] şi de „năjit"[527], unde culoarea neagră nu are nici un amestec.

Despre *omul verde* se pomeneşte într-un singur descîntec cunoscut pînă acum, un descîntec „de încuietură"[528].

Despre *fata galbenă* şi despre multe lucruri galbene se povesteşte în descîntece „de gălbănare"[529].

Despre *boier mare*, despre *patruzeci şi patru de boieri*[530], şi despre ciobani[531], se povesteşte în diferite descîntece.

Animalele care intervin în descîntece sub formă de povestire, pentru a îndeplini rolul de vindecătoare, sînt felurite. *Cocoşii, porcii, găinile* fac omului acest serviciu[532].

3. Se povesteşte despre nişte lucruri care nu se pot întîmpla, lucruri absurde.

Scanned with OKEN Scanner

După cum lucurile acestea sînt imposibile, tot aşa de imposibilă trebuie să fie şi boala pentru pacient.

Sare neagră, apă neagră, foc negru — sînt lucrurile imposibile, după cum este imposibil *a mînca fără gură, a tăia fără cuţit, a frije fără foc,* etc., despre care se povesteşte în diferite descîntece.

Descîntec „de mătrice": „Stricurană,/ picurană,/ capră neagră se făcea,/ în munte negru se suia./ Vînătorii negri se luară,/ cu puşti negre o împuşcără,/ la casă neagră o dăseră,/ cu care neagră o sărară,/ cu apă neagră o umplură,/ la foc negru o fiarseră,/ în strachină neagră o puseră,/ la masă neagră o aduseră,/ oameni negri chemară,/ *fără gură o mîncară,/ fără şezut o c...,*/ mătricea de la (cutare) o curăţară,/ iar (cutare) rămase curat..."[533].

Tot „de mătrice": „Tu, mătrice mătrăgună,/ capră roşie te făcuşi,/ sus în munte te suişi,/ şi ciobanii te aflară,/ te luară,/ te tăiară,/ *fără cuţit de tăiară,/ fără foc te fripseră,/ fără sare te mîncară...,*/ eu cu mătura măturai,/ cu lopata vînturai,/ în coarnele cerbilor te-aruncai./ Toate junghiunirile le adunai de la (cutare) / şi În Marea Neagră le aruncai"[534].

Lucruri imposibile mai cuprind şi descîntecele următoare, tot „de mătrice": „Rică, mirică,/*din cer pică un orb te văzu,/un ciung te luă,*/ în oală neagră te băgă,/ la foc negru te fiarseră,/ *un om fără gură* te mîncă,/ mătricea din cap şi de la inimă alina"[535] şi: „Mătrice mătricată,/ ce vii cu gura căscată,/ să îmbici din (cutare) odată? / Nu-ţi e frică că oi pune trei cotei bodei/şi *te-o prinde fără picioare,*/ şi *te-o tăia fără cuţit,* şi *te-o frige fără foc,*/ şi *te-o mînca fără gură;* / Ce vii neagră ca păcura,/ şi verde ca iedera?[536].

În alte variante, oamenii *prind fără mînă"* alţii *văd fără ochi,* vînătorii *împuşcă fără puşcă,* ciobanii *spală fără apă.*

Astfel de lucruri imposibile intervin într-un descîntec „de pocitură": „Luna-n cer, lupu-n pădure, şi piatra-n baltă. Aceşti trei fraţi cînd se vor întîlni şi vor vorbi, îşi vor da bună ziua şi cînd vor mînca şi vor bea la un loc, atunci să mă doară pe mine capul. Atunci, şi nici atunci"[537].

Acelaşi descîntec îl întîlnim în Prusia orientală, unde în loc de „lupul din pădure", este vorba de „stejarul din pădure": „Durch Gottes Macht und des Hern Jesu Hülfe! Die Eiche im Walde, der Stein im Meere, der Mond am Himmel, so lange diese drei starken Brüder sich nicht vereinigen, so lange mögen din Zähne mich nicht schmerzen. Durch Gottes Macht, des Sohnes Gottes und des heiligen geistes Hülfe und durch die heiligen Engel durch

Scanned with OKEN Scanner

seinen hochgelobten Leib und durch die heilige Dreifaltigkeit".[538]

Lucru imposibil, pentru orice om, este *a încălica pe un mînzişor, a se spăla cu aur şi argint, a se mişca fără a călca pe pămînt* sau *fără a zbura:* pentru oricine este lucru imposibil o *poartă de apă*, un *lacăt de foc,* lucruri care se pomenesc în descîntecele noastre. Numai pentru un creştin însă este o imposibilitate a se închina lui Gioi şi Apilo (Joe şi Apolon), a se închina la lemn, la fiarele pădurilor, la puterile întunericului, la lună şi la soare, lucruri imposibile, pe care le întîlnim în descîntece de „bube dulci"[539].

Lucruri imposibile: a mînca fără gură, a apuca făpă mînă, a zbura fără aripi etc., care intervin în descîntecele noastre sînt elemente folclorice comune tuturor popoarelor, la care se întîlnesc într-un număr mare de variante, uneori, însă sub formă de „cimilituri". Reproduc o parte din ele, după cele publicate de H. Gaidoz în *Mélusine,* sub titlul: *Devinettes de la Météorologie* (tom. III).

În veacul al IV-lea, Marcellus de Bordeaut publică un „carmen" contra unei boli de piept, numită „corcus", carmen pe care Gaidoz îl numeşte cimilitură (devinette), deşi este un descîntec, întocmai ca ale noastre: „Corcedo, corcedo, stagne pastores te invenerunt, sine manibus collegerunt, sine foco coxerunt, sine dentibus comoderunt"[540].

Într-un manuscris din veacul al X-lea, din mînăstria Reichmann, pe lacul de Constanţa: „Volavit volucer sine plumis, sedit în arbore sine foliis, venit homo absque manibus, concendit illum sine ore"[541].

În *Deterinaria* de Pelagonius, se găseşte un adevărat descîntec: „Ad dolorem ventris praecantatio", pe care Gaidoz îl consideră tot ca o cimilitură, care ar însemna „omătul", ca şi toate celelalte care urmează: „Tres scrovae de coelo ceciderunt, invenit eas pastor, occidit eas sine ferro, coxit cas sine dentibus, bene coxisti, bene coxisti, bene coxisti"[542].

În *Reusneri Acnigmata* (Francfurt, 1602): „Inplumis volucris, follis super arbore nuda, insidet hanc subito devotat, ore carens"[543].

Ca cimilitură, acest element folcloristic se găseşte în multe variante.

În Serbia: a) „Au venit pasări zburînd fără aripi, au căzut pe un copac fără frunze, a venit un băieţel fără buze şi a mîncat păsările fără aripi". b) „A venit o lebădă fără aripi, a căzut pe un stejar fără ramuri, un

Scanned with OKEN Scanner

țar fără pușcă a împușcat-o, o țarină fără dinți a mîncat-o". c) „Un porumbel fără aripi a căzut, o regină fără dinți l-a mîncat".

În Lituania: „O pasăre zbura de la răsărit și se puse pe un arbore fără frunze: a venit o fată fără picioare și fără buze și a mîncat pasărea".

Versiune din Irlanda: „O pasăre albă fără aripi zbură din Paradis, se agăță de zidul castelului, seniorul Ion fără pămînt se urcă, luă pasărea fără mîini și merse călare fără cal spre sala albă a regelui".

Versiuni poloneze:„ a) „Zboară fără aripi, se așază fără șezut"; b) „Zboară fără aripi, mușcă fără plisc, se așază fără picioare"; c) „Zboară fără aripi, înțeapă fără ac"; d) „Zboară fără pene, mușcă fără gură".

Versiuni cehe: a) „Mușcă fără dinți zboară fără aripi": b) „veni o pasăre fără pene, se puse pe un arbore fără frunze, veni la ea o ființă fără dinți, care mîncă pe această ființă fără pene".

Versiune greacă: „Fără aripi zbură într-o zi pe un arbor fără frunze și acolo așezîndu-se, o bău fără gură".

Versiune alsaciană: „Es fliegt e Vogel faederlors, uf e Baum blaederlos, do kummt e Frau mundlos, und frisst d'r Vogel faederlos"[544].

Versiuni suedeze: a) „A venit o pasăre zburînd fără aripi, a venit o fată fără picioare, a prins pasărea fără mînă, a mîncat-o fără gură". b) „A venit o pasăre în zbor fără aripi, s-a așezat pe un arbor fără ramuri, atunci a venit o fată fără gură și a mîncat pasărea fără de aripi".

Versiune germană: „War enmalen Baum Blattlos, da kam die Jungfrau Saenberlich, die frass den Vogel Federlos, von dem Baume Blattlos"[545].

Versiuni letone, fineze și versiuni din insulele Feroe au același conținut.

În Prusia orientală se citează în descîntec, ca lucru imposibil, un crai nou cu trei coarne[546].

Lucruri imposibile sînt și în descîntecele egiptenilor.

O formulă contra durerii de pîntece: „Hor, fiul lui Eset, se urcă pe un munte, voind să se culce, își cîntă cîntecele, își întinse plasele și prinse un vultur, o pasăre răpitoare a stîncilor: *o tăie fără cuțit, o fripse fără foc și o mîncă fără sare.* Atunci pîntecele începu să-l doară pe la buric, izbucni în plîns și strigă: «Vreau să chem astăzi la mine pe mama mea Eset! Am nevoie de un demon să-l trimit după mama mea Eset!»[547]

4. Se povestește că boală s-a supărat și a părăsit pe pacient.

Scanned with OKEN Scanner

Boala se supără din pricină că nu e băgată în seamă, nu e invitată la anumite solemnități. Se supără dacă nu e invitată la biserică.

Descîntec „de bube dulci: „Nouă diaconese, nouă preotese, de dinaintea s-au sculat, pe fețe s-au spălat și la biserică au plecat și pe bubele dulci le-au chemat. Ele se supără și din vîrf se plecară, și din rădăcină se secară“[548].

Boala se supără dacă nu-i invitată la nuntă[549], dacă nu-i invitată la masă: „Am tăiat o iapă albă, mare, și am făcut o masă mare. Chemat-am jiladanul, chemat-am armeanul, chemat-am toate bubușoarele, chemat-am toate zgîncușoarele, le-am chemat, le-am ospătat, numai bubele dulci nu le-am chemat. Ele de ciudă s-au uscat. Să rămîie (cutare) curat, luminat“[550].

Lipsa de atenție, pentru boală, nu o are numai persoana care descîntă, ca în descîntecul de mai sus, ci și alții. *Maica Sfîntă*[551] *Sfîntul Vasile*[552], *Sfîntul Gheorghe*[553], *Vinerea Mare*[554], *vodă*[555], nu invită la masă diferite boli, iar *Holima* și cu *Magdalina* pregătesc o masă aleasă, la care poftesc pe toate sfintele zile ale săptămînii, dar trec cu vederea pe „bolfe“[556]. Boala piere de supărare, nu numai pentru că nu-i poftită la masă, ci și din pricină că nu i se lasă din mîncarea pregătită[557], sau pentru că nu i se dă arme bune și cai buni, ca să meargă la vînătoare[558].

5. Se povestește cum boala se îndrumează spre pacient, dar e întoarsă din cale, și bolnavul scapă nevătămat.

Descîntec „de înturnătură“: „M-am sculat într-o sfîntă zi de dimineață,/m-am sculat și m-am spălat,/afară am ieșit și m-am uitat/în tuspatru cornuri de lume./M-am uitat la răsărit:/mare grozăvie am văzut ș-am auzit;/așa veneau 99 de draci cu drăcoaicelăe,/ 99 de iduri cu iduroaicele,/ 99 de strigoi cu strigoaicele! / Așa veneau: din palme bătînd,/ ca caii tropăind,/ ca mîțele miorlăind,/ ca cîinii bătînd, mare grozăvie asupra casei mele făcînd./ Eu, cînd i-am văzut,/ degrab-am apucat / acest topor lat, brezlat,/ de 99 de meșteri lucrat / și i-am oprit: aho, ho, ho, vrăjmașilor,/ ce făceți așa de mare grozăvie asupra casei mele? / Ce cataţi la casa me? / Duceți-vă înapoi de unde ați venit,/ la cijmăitoarea,/ la voitoarea mea de rău,/ că eu nici n-o știu, nici n-o cunosc; / dar voi bine-o știți,/ bine-o cunoașteți; / pe ușă să tăbărîți,/ pe hoarnă să vă izbiți./ Și dacă mi-ți asculta în ciasul ista,/ în sara asta,/ eu bani voi dărui-vă,/ ca să luați pîne din tejdè de la dugheană,/și rachiu de la crîșmă din tevniță,/ să beți, să vă veseliți,/ la mine să nu veniți,/ că eu degrab' oi alerga,/ oi lua funia clo-

potului și v-oi lega,/ împrejurul satului v-oi purta,/ și inima vi s-a farma./De voi n-a să s-aleagă nimică,/ iar de mine are să fie bine,/ori în cîtă vreme"[559].

Despre boala întoarsă din cale și trimeasă să se afunde în mare, se spune și într-un descîntec din Calabria: „Scongiuro contro il temporale: Stravului undi va? — Vaiu pi li muntagni.— E pirchi va? — Vaiul pi mitiri chiddu chi truva, e pi vindignari chiddu chi capitaá. — Non ci iri, torna arreri, pirfundati o fondu du mari, undi senti non ghiaddi cantavi, e non pirsuni gridari da ti strighie ti cunsumi senza fari mali a niscuni"[560].

6. Se povestește despre niște ființe care au darul de a lecui și care, ducîndu-se încotrova, sînt întoarse din cale și îndreptate să vindece pe pacient. Într-un descîntec „de albeață", se întîlnesc 70 de fecioare curate, care se duc să grebleze mănăstirile de călugari și de prescuri, și sînt îndemnate să se întoarcă și să grebleze boala de la cutare".[561]

Ființele întoarse din cale și trimise să vindece boala sînt variate: *fetele cîmpului, fetele codrului*[562], *bonza negru*[563], *nouă ciute înciudate*[564], *Sîn Pavel și Sîn Petru*[565], *Simedru*[566], *nouă frați*[567], etc.

În afară de ființe, se întorc din cale și stelele[568].

Descîntece în care se povestește despre un locuitor întors din cale sînt și la alte popoare. Astfel, în Vosgi[569], în Prusia orientală[570].

7. Se povestește, de către descîntătoare, cum a descîntat ea însăși, sau cum a descîntat altcineva.

Un descîntec „de apucate": „Am plecat la salcie: / — Bună dimineața, salcie./ — Șezi, dacă ai venit./ — N-am venit să șez,/ ci am venit să te întreb / d-un strigoi roșu-mucos / și de-o strigoaică roșie-mucoasă./ Și m-am dus la rug: / — Bună dimineață, rugule./ — Șezi./ — Nu șez,/ că n-am venit să șez,/ ci am venit să te întreb / d-un strigoi roșu-mucos./ — L-am văzut./ A mîncat fragi, s-a săturat / și s-a culcat./ Am prins pe strigoi,/ l-am trîntit,/ l-am crăpat,/ inima i-am luat./ Am prins strigoaica, o trîntii,/ o plesnii,/ inima i-o luai,/ toate inimile le strînsesei / și le adunai,/ în inima (cutăruia) le băgai, și acolo le așezai,/ și inima (cutăruia) i-o plămădii,/ cum se plămădește aluatul în căpistere / și fagurul de miere,/ varza în grădină, ceara în stupină..."[571]

În un descîntec „dintre iele", din Sîngeorgiu (Năsăud) se povestește cum au descîntat „nouă irodițe"[572].

8. Se povestește despre intervenția Maicii Domnului în vindecarea bolilor, forma cea mai mult întrebuințată în descîntece.

Această formă a descîntecelor se prezintă în mai multe feluri:

a) Maica Domnului vindecă ea singură. Prin un singur gest, plesnind din palme, vindecă.

În descîntec „de moroi", bolnavul s-a întîlnit în cale cu boala și s-a tînguit: „Plecat-am (cutare) pe cale,/ pe cărare; / s-a întîlnit cu strîgele,/ cu strîgoaicele,/ cu moroii,/ cu moroaicele,/ cu leii,/ cu leoaicele;/ sîngele i-au sorbit,/ inima i-au sfîrșit,/ el a chiriit./ Maica, Sfînta Maria a auzit,/ pe scări de aur a scoborît,/ și în palme a plesnit,/ și (cutare) a rămas curat,/ luminat,/ ca argintu stricorat,/ ca de la Maica Precista lăsat"[573].

În alte descîntece, Maica Domnului vindecă numai poruncind bolnavului să se scoale[574], sau vindecă descîntînd ea singură. Descîntînd, Maica Domnului întrebuințează practici ca oricare altă descîntătoare: „S-a întîlnit cu Sfînta Maria în cale, și l-a picat cu crucea de aur în frunte"[575]. Alteori, Maica Domnului duce pe pacient să se scalde în apa Iordanului[576]. Bolnavul se tînguie, și nimeni nu-l aude, fără numai Maica Domnului, care se scoboară din cer și-l lecuiește.

Pentru a vindeca, Maica Domnului aleargă și la ajutorul altor divinități. Trimite pe *Sfînta Duminecă* să aducă leacul[577], sau cheamă pe *Sfîntul Gheorghe* să plesnească din bici și să alunge boala[578]. *Sfîntul Ion* vine și el în ajutorul Maicii Domnului[579].

Descîntecele cu Maica Domnului, care aude din cer jălania bolnavului, au de origine descîntece caldeene[580].

În Prusia orientală, contra mușcăturii de cîine se descîntă zicînd: „Maria ging über die lange, grüne Brücke, beggegnete Jesum Christum. Jesus Christus fragte Maria: wo jehest du hin? Ich gehe dem getauften Karl Klaus vor dem schlimmen Hals rathen. Geh, rathe ihm"[581].

În Calabria, pentru a vindeca bolile de ochi, se repetă această canzocina: „Santa Lucia de Roma venia ntesta portava na curuna santa. Ci nbatte lu Signuri pe la via, ci dicia: duva vai, tu Lucia? Vajundi meu patri cava l'occhi malati: passu n'orticeddu vi su cavului e finocchi cu li pedili scapisai, cu l'occhi li guardai, cu li mani li benedicia. Lu meracului e santa Lucia"[582].

În Spania sînt descîntece identice[583]. Într-un descîntec contra durerii de măsele se zice: „A la puerta del cielo Polonia estaba; y la Viergen Maria alli pasaba: Diz, Polonia, que haces? Duermes o velas? Senora mie, ni duermo, ni velo que de un dolor de muelas me estay muriendo. Por la

Scanned with OKEN Scanner

estrella de Venus y al sol poniente, por el santisimo sacramente que tuve en mi vientre que no te duela mas ni muela ni dente"[584].

„Polonia", din acest descîntec, este Sfînta Appolonia, pe care am găsit-o şi în descîntece franţuzeşti. Hasdeu, care crede că acest descîntec „procede directamente din Visul Maicii Domnului", zice că Polonia este Hristos: „Hrist s-a prefăcut în Polonia"[585].

În Belgia se descîntă contra albeţii (boală de ochi): „Marie était assise sur une froide pierre et dit: Ah! mon cher fils, mes yeux me font tant souffrir. Jésus dit: Ah! ma chére Mère, je vous tondrai? (scheren?) de mes deux mains des taches rouges et blanches et tout ce qui peut y aider"[586].

Tipul descîntecului acestuia îl găsim în Egipt. Iată un extras dintr-un papirus din veacul al III-lea înainte de Hristos: „Horus... se suia pe un deal, la amiazi, în anotimpul verdeţii, pe un cal negru. Ducea cu el sulurile de papirus sfînt. Întîlni toţi zeii aşezaţi în locul judecăţii, mîncînd productele Nilului. Ei ziseră: Horus, vii să mănînci? El răspunse: lăsaţi-mă, nu mi-i foame. Sînt bolnav de cap, sînt bolnav la trup, frigurile m-au cotropit. A încetat oare Isis de a face magie? A încetat oare Nephtys de a da sănătate? etc."[587].

b) Maica Domnului indică pacientului leacul cu care se poate vindeca: „A auzit strălucita Sf. Maria şi s-a grăbit venind iute şi le-a zis: Nu plîngeţi, feciori frumoşi,/ ci acasă iute mergeţi,/ peri de pe capul vostru să tăiaţi,/ în untdelemn să-i muiaţi şi dorul se va îneca/şi va trece"[588].

În alte descîntece, în loc de a indica leacul însuşi, Maica Domnului indică bolnavului pe altcineva, care are aceleaşi puteri ca şi dînsa.

Descîntec „de pocitură", din Socodor (Arad): „Nu tĕ cînta, nu tĕ văita, că ĭo am doaŭă surori: una-i mai mică, una-i maistorñică, o luva tăte durerilĕ şi l-o duce la ierbĕ nepăscute şi la fîntîne neîncĕputĕ"[589].

La bulgari, contra deochiului se face un descîntec în care se povesteşte cum Maica Domnului trimite pe pacient „în munţii pustii", unde va găsi pe doctorii Cozma şi Damian[590].

c) Se povesteşte cum Maica Domnului întoarce din cale boala care se îndrumează spre pacient.

Un descîntec „de potcă": „Unde vă duceţi voi, strigoi cu strigoace? Ne ducem la N... Maica Domnului a zis: De la N. să fugiţi, de dînsul să nu vă atingeţi, că cu mătura de busuioc vă voi mătura..."[591].

Scanned with OKEN Scanner

d) Se povesteşte cum Maica Domnului întoarce din cale pe nişte lecuitori, şi-i trimite să vindece pe bolnav. Forma acestor descîntece e cunoscută din cele arătate mai înainte. Lecuitorii aceştia sînt şi sfinţi, precum Sîn Pavel şi Sîn Petru[592].

e) Formula adeseori întrebuinţată a descîntecelor în care intervine Maica Domnului este aceea în care bolnavul e trimis la descîntătoare: „De ce plîngi, băiete?.../Du-te la babă şi te descîntă;/că cu mîna ţi-a lua,/cu mătura ţi-a mătura,/peste mări te-a arunca,/şi-i rămîne curat...“[593].

În majoritatea descîntecelor de acest fel, se indică şi numele descîntătoarei la care e trimis bolnavul. Descîntătoarea aceasta este însăşi aceea care face descîntecul: „Nu të văita,/nu te dëlëcăîi,/du-të la Ana dëscîntătoarë,/că ea cu piept'in f-o pëpt'ina...“[594].

8. Se povesteşte despre alte divinităţi care vindecă. *Dumnezeu,* el însuşi, împreună cu Sîn-Petru, tovarăşul lui nedespărţit, contribuie la vindecarea bolilor: „Se luă Dumnezeu cu Sîn-Petru pe cale,/pe cărare,/pînă la podul de aur./Dumnezeu trecu,/Sîn-Petru nu putu,/că podeaua se clăti,/piciorul se sclinti./— Treci, Petre./ — Podeaua s-a clătit,/piciorul s-a sclintit./ —Eu l-oi tămădui,/ciont cu ciont,/carne cu carne,/vînă cu vînă,/şi aşa s-o forăşti,/cum forăşteşte căuaciu fierul“[595].

În o variantă a acestui descîntec, Dumnezeu pune pe Sîn-Petru să descînte, şi pentru că Sîn-Petru nu ştie a descînta, Dumnezeu îl învaţă. Descîntec de sclintitură: „S-o luat Dumnezeu/Cu Sîn-Petru pe cale,/Pe cărare,/pîn'la apa cea mare./Dumnezeu o trecut,/Sîn-Petru n-o putut./Treci, Petre./Nu pot, Doamne:/Calul mi s-o poticnit,/Mîna lui N. s-o schlintit,/Descîntă-i, Petre./ — Nu ştiu, Doamne./ — Zi cum te-oi învăţa eu:/Aşa să se forostească/Mîna lui N, — Cum forosteşte/Ţiganu fierul“[596].

Sîn-Giorgiu, Sîn-Neculai şi cu *doisprezece sfinţi* vindecă, întrebuinţînd mijloace cunoscute şi de oameni: „Pe întunecat/m-am mînecat/pe la zori,/pe la cîntători,/cu ale mele vaci,/cu ale lor pripaşi,/la cîmpul cu rouă,/la iarba cu mană./Dar cînd am fost la mijloc de cale,/înainte ni-o ieşit nouă moroi./Nime nu le-o auzit,/nime nu mi le-o văzut,/numai Sîn-Giorgiu,/Sîn-Neculai şi cei doisprezece sfinţi apostoli./Numai ei că le-o văzut;/numai ei le-o auzit,/pe scări de aur s-o scoborît,/şi înainte li-o ieşit/la fîntîna lui Iordan,/peste ţiţe le-o plesnit...“[597]

Scanned with OKEN Scanner

Feciorul lui Iordan[598], și *nouă sfinți, nouă părinți,* joacă același rol[599].

Au și alte popoare descîntece în care este vorba de intervenția Maicii Domnului și a altor sfinți, și chiar de a lui Dumnezeu, despre care se povestește că vindecă bolile.

În Franche-Comté (Franța), pentru a vindeca o boală de ochi, numită „le picot, le blanchot, le bourgeon, le dragon", se zice acest descîntec: „Les trois Marie s'en vont dans le Lomont, pour y chercher guérison de la lumiére du Picot, du Blanchot, et du Dragon. Les trois Marie ont rencontré le bon Jésus, et le bon Jésus leur a dit: «Oú allez-vous, le trois Marie?» Le trois Marie ont répondu: «Nous allons dans le Lomont pour y trouver guerison» etc."[600]

Dialogul dintre Isus și Maica Domnului este foarte mult întrebuințat în descîntecele din Prusia orientală, unde se atribuie rolul de vindecător chiar lui Dumnezeu, ca în descîntecele noastre[601].

Tot la egipteni este și originea acestor descîntece, în care intervine zeitatea, ca la noi Dumnezeu, sau Sfînta Maria.

Horus, ca și Maica Domnului, se coboară din cer, ca să vindece boala: „Nu te teme, nu te teme de nimic, zeiță Eset! Nu te plînge, Nebthet! Am venit din cer și aduc ajutor, pentru ca copilul să învie mamei sale"[602].

O formulă „pentru a inspira amor în inima unei femei": „Eset se ducea la amiazi, vara, la munți, cu fața plină de colb, cu ochii plini de lacrămi, cu inima plină de durere. Bunicul său, Thowt, veni la ea și o întrebă: «Ce ai tu, fiica mea Eset, că fața ta e plină de colb, ochii tăi sînt plini de lacrămi, inima ta e plină de suspine, și umbli fără de pestelcă? Ține-ți lacrămile care sînt în ochii tăi.» Ea îi răspunse zicînd: «Nu mă grăbi, tatăl meu! Am ieșit din casa mea, și am găsit pe sora mea Nebthet dormind cu Ousirow, care este fratele meu, fiul mamei mele.» El îi zise: «Este o coabitare sub ochii tăi, fiica mea Eset?» Ea îi răspunse: «Este o coabilitare sub ochii tăi, tată!...» El îi spuse: «Scoală-te, fiica mea Eset, du-te la sud de Ne, la Nord de Ebou...»"[603].

10. Sub formă de povestire sînt descîntece clasate sub alte denumiri, de care ne-am ocupat, precum: rugăminte sub formă de povestire[604] sau indicare, tot sub formă, de povestire[605].

Acestea sînt, în general, formele sub care se prezintă descîntecele românești.

Sînt însă descîntece destul de numeroase în care toate aceste forme se găsesc amestecate, combinate, încît nu ai

Scanned with OKEN Scanner

putea să le pui în nici una din clasificările arătate, dacă le-ai lua în întregul lor, pentru că, în acelaşi descîntec, se întrebuinţează indicare şi poruncă, indicare şi povestire, etc.

Oricum ar fi însă aceste combinaţii, elementele descîntecului sînt numai acele pe care le-am enumerat în acest capitol.

7. Formula finală a descîntecelor

O mare parte a descîntecelor se sfîrşesc cu o formulă finală, prin care descîntătoarea urează bolnavului să se vindece, să rămîie „curat, luminat".

Acest „curat, luminat", este însoţit de o mulţime de comparaţii, din care cea mai răspîndită este:

Curat, luminat,
Ca argintul strecurat,

în jurul căreia s-a format o mare mulţime de variante.

Astfel, pe lîngă cuvintele „ca argintul strecurat", se mai adaugă şi o a doua comparaţie, care întăreşte pe cea întîi, precum:

Ca din cer picat;
Ca Maica Domnului din cer;
Ca argintul strecurat
Ce din cer Maica Precista l-a lăsat;
Ca argintul strecurat
Ce Dumnezeu l-a lăsat;
În grija Maicei Precistei dat şi lăsat;
Ca argintul strecurat,
Ca poala sfintei Mării;
Cum Maica Precista l-a lăsat
Şi naşul său l-a botezat;
Ca Maica Precista
În ceas ce l-a botezat,
Şi l-a creştinat,
De toate relele l-a scăpat;
Luminat,
Strecurat,

Scanned with OKEN Scanner

Ca argintul curat,
Ca poala sfintei Maicei Maria;
Ca soarele răsărit,
Ca busuiocul înflorit;
Ca florile înflorite
Ca altoile altoite,
Cum este de la Dumnezeu lăsat;
Ca argintul strecurat,
Ca steaua din cer,
Ca roua de pe pămînt,
Cum l-a lăsat Domnul sfînt etc.

Aceasta din urmă formulă, în care, pe lîngă „argintul strecurat," mai intervin, ca simbol al curăţeniei, *steaua* şi *roua,* are, de asemenea, numeroase variante, şi în unele intervin şi alte comparaţii.

Astfel găsim:

Ca argintul strecurat,
Ca steaua din cer lăsată,
Ca roua de pe pămînt,
Ca strugurele din vie,
Ca strugurele din postul Sfintei Mării;
Ca steaua pe cer,
Ca apa pe mări,
Ca argintul curat,
Ca Maica ce a dat;
Ca steaua din cer,
Ca roua din cîmp,
Ca frecăturile de argint,
Ca Maica Precista ce l-a făcut şi l-a lăsat.

Sînt descîntece cu formula finală astfel: „ca argintul din poala Maicii Domnului lăsat", iar în unele, în loc de „argintul strecurat", se pomeneşte de „argintul lămurit".

Tot aşa de curat ca argintul este şi aurul luat ca termen de comparaţie în o serie de variante:

Ca aurul strecurat,
Ca ziua ce-l-a dat;
Ca aurul strecurat,
În numele Tatălui
Şi al Maicei Preciste închinat;
Ca aurul suflat,
Ca firul de grîu semănat,
Ca Maica Precista ce l-a lăsat;
Ca argintul strecurat,

Scanned with OKEN Scanner

Ca aurul suflat,
Ca de Maica Precesta dat etc.

O formulă puţin înţeleasă este aceasta:

Ca argintul strecurat,
Ca toţi marii,
Ca toţi micii,
Ca toţi voinicii,

precum şi următoarea:

Ca steaua din cer,
Ca răul în gînd,
Ca Maica Precista ce l-a lăsat.

O altă formulă finală este:

Ca soarele înseninat,
Ca argintul strecurat,
Ca Maica sa ce l-a făcut,
Ca Dumnezeu ce l-a lăsat.

Prin „Maică-sa ce l-a lăsat", nu se poate crede că descîntătoarea pomeneşte pe „mama bolnavului" ci e vorba de Maica Precista. Într-un descîntec se zice foarte lămurit: „ca Maica Precista din cer lăsată".

Altă formulă:

Ca soarele te-o lumina,
Ca soarele cu razele,
Ca cerul cu stelele,
Ca focul în casele.

Altă comparaţie:

Ca ormuzul înşirat
Şi ca orzul resfirat.

Ca simbol al curăţeniei este arătat şi Dumnezeu:

Curat,
Luminat,
Ca un Dumnezeu ce l-a lăsat.

O altă serie de formule finale sînt acele în care descîntătoarea porunceşte bolnavului să se lecuiască.

Uneori descîntătoarea sfîrşeşte descîntecul numai cu aceste cuvinte: „Leac să-i fie!" sau „Leac să-i dea Dumnezeu!" Alteori invocă şi ajutorul unor puteri; „leac de la sfînta zi de azi să aibă"; „din limba mea şi a Maicii Precista leac să-i fie", „leac să fie de la Sfînta Marie, şi

Scanned with OKEN Scanner

mai vîrtos de la Domnul Hristos"; „din mila lui Dumnezeu, leac să-i fie".

În alte formule se accentuează că leacul este de la Dumnezeu, de la Maica Precista, sau de la alte puteri dumnezeieşti, dar că intervenţia acestora, pentru lecuirea bolnavului, se face prin baba care descîntă:

Descîntecul de la mine,
Leacul de la Dumnezeu;
Leacul din descîntecul meu,
Şi cu puterea lui Dumnezeu;
Mă închin cu descîntecul,
Şi Dumnezeu să vie cu leacul;
Leac să fie de la mine
Şi de la Maica Precista,
Eu să fiu descîntătoare,
Maica Precista lecuitoare;
Leac şi vac,
Leacu-i de la Dumnezeu,
Nu ţi-l pot da eu.

În unele descîntece, leacul vine şi de la Dumnezeu şi de la Maica Precista împreună: „Descîntecul de la mine, leacul de la Dumnezeu şi Maica Precista".

În alte formule mai intervine „Sfînta Troiţă".

Într-un descîntec, formula finală este o combinaţie a formulelor citate pînă aici:

Curat,
Luminat,
Ca argintul strecurat,
Cum Dumnezeu a lăsat;
Ca steaua din cer,
Ca roua de pe pămînt,
În mîinile Maicei Preciste
Dat şi lăsat.
Leac, amin,
Vorbei mele să fie deplin.
Eu mă închin cu descîntecul
Şi Maica Precista cu leacul.

S-ar părea că sînt descîntătoare mai recalcitrante, care pretind că ele descîntă şi tot ele dau şi leacul, deoarece se găseşte şi o formulă finală astfel concepută: „de la mine leacul", pe cînd altele par a recunoaşte că ele însile nu au nici o putere de a vindeca: „leac să-i fie, nu de la mine, ci de la Maica Precista".

Scanned with OKEN Scanner

Tot astfel formulele:

Descîntecul meu
Şi leacul de la Dumnezeu
Şi de la sfînta zi de azi,

sau:

Leac de la 99 de părţi,
Dar mai vîrtos
De la Hristos.

Pe lîngă formulele finale arătate pînă aici, se mai întrebuinţează şi altele.

Astfel, descîntătoarea porunceşte bolii: „să piară, să răspiară“:

Să peie,
Să răspieie,
Ca spuma de mare,
Ca stupitu-n cale,
Ca roua de soare.

Să pieriţi,
Să răspieriţi,
Cum piere roua de soare,
Ca spuma de mare,
Ca cenuşa zburătoare.

Ca aluna pe mare,
Ca stupitul sub picioare.

Să piară,
Să răspiară,
Cum piere spuma pe mare
Şi stupitul în cărare
Şi bruma de sfîntul soare.

Cum se răpune soarele de pe cer
Aşa să se răpună toate boalele
De la (cutare).

Să pieie,
Să răspieie
Ca un fir de mac,
Şi să ai de la gura ta leac.

Firul de mac este întrebuinţat ca pildă de micime; boala pe care o alungă descîntătoarea nu trebuie să mai rămîie în trupul bolnavului nici cît un fir de mac: „să nu rămîie de leac, cît un grăunte de mac“.

Dar şi firul de mac nu este ultima expresie a micimii:

Scanned with OKEN Scanner

„cît un fir de mac, în patru despicat, în Marea Neagră aruncat".

Ca termen de comparație pentru „puțin", o formulă finală zice:

Să nu mai rămîie nimic,
Nici cît sub degetul cel mic.

Se întîmpină, dar foarte rar, formule finale în forma aceasta:

În mila Domnului să fie:
Numele Tatălui
Și al Fiului
Și al sfintului Duh, amin!
Să rămîie luminat,
Ca Maica ce l-a dat,
Ca soarele de senin,
Amin!

Se mai găsesc și alte formule finale, precum:

(Cutare) să sară,
Să răsară,
Mindru și curat,
Ca Maica Domnului ce l-a dat.
Să rămîie curat,
Curat și lămurat,
Cum Dumnezeu l-a lăsat,
Cum mă-sa lăsat,
Cum mă-sa l-a născut din senin,
Și l-a crescut. Amin! Amin!

Să saie,
Să răsaie,
Ca soarele cînd răsare,
Ca busuiocul cînd înfloare,
Ca maica sa cînd îl naște,
Și tu-i rămînea
Cu oasele sănătoase,
Cu carnea vîrtoasă,
Și curat,
Cum ești de Dumnezeu lăsat.

Iar (cutare) să rămîie,
Dumnezeu să-l ție,
Ca soarele luminat,

Scanned with OKEN Scanner

Ca argintul strecurat,
Ca Dumnezeu ce l-a dat,
Ca soarele-n senin,
În veci, amin!

Descîntecu-i a lui Dumnezeu:
Să se lipească ca fagurele de miere,
Ca aluatul în căpistere.
Leac,
Şi băbuşcăi colac.

Uneori aceste formule nu sînt finale, ci cu ele se începe chiar descîntecul. Aşa, un descîntec din Bucovina începe astfel:

Amin, amin,
Cosma Damnin;
Descîntecul îl descînt eu,
Leacul îl dă Dumnezeu.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A II-A

BIBLIOGRAFIA DESCÎNTECELOR

I. MANUSCRISE

Academia Română: Manuscris nr. 284, culegător necunoscut, un descintec „de mătrice".

Academia Română: Manuscris cu descintece culese de Alex. Popp, în 1878; două descîntece „dintru iele".

Academia Română: Manuscris cu descîntece culese de Romul Simu, din Orlat-Sibiu. Sînt următoarele: „de bubă", 3 descîntece; „de bubă rea", 1 descîntec; „de bubă vînătă", 1 descintec; „de bube dulci", 1 descîntec; „de deochi", 1 descîntec; „de vifor", 1 descîntec; „de furteață" (roșeață), 1 descîntec; „de gîlci", 2 descîntece; „dintru iele" (pocitură), 1 descîntec; „de întraile", 1 descîntec; „de muşcătură de nevăstuică", 1 descîntec: „cînd muşcă şopîrla sau nevăstuica o vită", 1 descîntec; „de obrinteală", 1 descîntec.

Codex Gaster, nr. 57, din 1780—1800, p. 47—51; „Desfacere faptului celui ce ț-au făcut să fie la dînsul".

Codex Gaster, nr. 66, din 1820—1850, p. 351—357, cuprinde: „Dezlegare", pentru omul care nu se mai poate împreuna cu alte femei decît numai cu muierea sa; „Legătura şerpelui".

Codex Gaster, nr 94, din anul 1784, p. 109a—112b, cuprinde o desfacere de fapt; apoi „Discăntec pentru şarpi di dintorsu"; un alt descîntec „Di disfăcut pentru faptu".

Manuscris Gaster, o foiță pe care este un „Dăscintec de şarpe".

II. TIPĂRITURI

a) Cărți

Aghiazmator mic sau Scurtare de molitvelnic, scoasă după grecie, Sibiu, 1851. Cuprinde *Rugăciune pentru deochi,* „năjit", etc., reproduse de G. Dem. Teodorescu în *Poezii populare române.*

Alexici, Dr. G.: *Texte din literatura poporană română,* tomul I. *Poesia tradiţională,* Budapesta, Editura autorului, 1899. Are 20 descîntece (P. 205—212); de bubă, de bube dulci, la cap şi la foale, de soare sec, culese din comitatele Timiş, Turda-Arieş, arad şi Hunedoara (Transilvania).

Baronzi, G.: *Limba română şi tradiţiunile ei,* Galaţi, librari-editori G. D. Nebunely şi Fii, Brăila, tip. Triangulu, dirigeată de P. M. Pesmalgioglu, 1872. Pp. 199 şi 200 au 2 descîntece de muşcătură şi una de zmeu, cu indicaţia că sînt luate din „Radu sin Iftimie Căpitanul Voicescu, 1700".

Bălăşel, Teodor, pr.: *Versuri populare române ceremonioase,* adunate şi coordonate, . . . vol. I, cărticica II, Biblioteca populară Ramuri pr. 2, Craiova. În această broşură de 151 pagini sînt 93 descîntece.

Beldie, pr. I. C.: *La cislă,* Biblioteca populară a „Neamului românesc", nr. 6. Vălenii de Munte, 1910. Broşură de 105 p., în care (P. 89—105) sînt 17 descîntece pentru „boale omeneşti" şi 2 descîntece la vite, culese din Jorăşti, Ilfov. Între cele 17 descîntece este şi „de dat cu bobii".

Bîrlea, I., pr.: *Cîntece poporane din Maramureş. Descîntece, vrăji, farmece şi desfaceri,* vol. II, Editura Casei Şcoalelor, 1924. Cuprinde 65 descîntece; colecţie de mare valoare.

Bodnărescu, Leonida: *Cîteva datini de Paşti la români,* Cernăuţi, 1908, Societatea tipografică bucovineană, Editura autorului, 28 pagini. La p. 25, este Adaosul I care cuprinde *Vrajă pentru o vacă căruia i s-a luat mana.* În o altă ediţie a acestei lucrări, tipărită în Chişinău, Editura Luceafărul, vraja aceasta este la p. 20.

Bologa, dr. V.: *Vrăji, babe şi moaşe azi şi odinioară.* O plachetă de 4 pagini, extras din *Revista sănătăţii,* nr. 5 (1921), în care vorbeşte despre Ignaţie Farkaş din Elisabetopol, „maestru chirurg şi obstetrician", care în o broşură tipărită în 1800 descrie practicile întrebuinţate la naştere de românii din Ardeal, amintind şi despre descîntece.

Burada, Teodor T.: *O călătorie în Dobrogea,* Iaşi, 1880, Tipografia Naţională, str. Alecsandri, p. 269—277 are 5 descîntece: de beşica cea rea, de turbă, de obrintit, de muşcătură de şerpe, de viermi la vite.

Candrea, I.-A.; Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia: *Graiul nostru, Texte din toate părţile locuite de români.* Din publicaţiile Minsterului Instrucţiunii şi al Cultelor, cu prilejul jubileului de 40 de ani de domnie a M. S. Regelui Carol I, vol. I (România), Bucureşti, 1906—1907, 553 p.; vol. II (Basarabia, Bucovina, Maramureş, Ţara Oaşului, Transilvania, Crişana, Banat, Serbia, Graiul istororomânilor, megleniţilor şi aromânilor), Bucureşti, 1908, 190 p. Pe lîngă descîntecele reproduse din alte publicaţii, precum din *Şezătoarea,* Alexici, Ţiplea, etc., sînt şi descîntece culese direct de prin sate. Nu se indică practica descîntecelor şi nici de cine au fost culese.

Scanned with OKEN Scanner

Carte de descîntece culese din gura babelor celor mai bătrîne, Bucureşti, Tipografia Concurenţa. Reproduceri din alte publicaţii.

Carte de desfăcut farmecele, cu un adaos de rugăciiuni şi cele 10 porunci, Bucureşti, de vînzare la anticăria Labori, 32 p., în care este şi descîntecul de fapt.

Carte de desfăcut farmece asupra duhului Terophile, cuprinzind: cum se poate îmbogăţi omul cu bani de sub pămînt; pentru măritat fetele; prepararea apelor de dragoste şi alte multe vrăji. După un manuscript original, dat la lumină de un călugăr-vraj, Bucureşti. De vînzare la anticăria Pinath. Broşurică de 32 p., cu reproduceri din alte publicaţii.

Carte de desfăcut farmecele, Sibiu, tipografia lui G. de Klosius, 1867. Broşură de 20 p. La fine se spune: „aceste sfinte rugăciuni pentru de desfăcut de farmec s-au găsit la mănăstirea Kif întru o carte la finitul ei, scrisă de sfîntul Damaschin, şi pînă acum n-a fost tipărită, ci s-a aflat numai în scris". G. Dem. Teodorescu, în *Poezii populare române,* p. 374, reproduce (un text).

Cea mai perfectă carte cu descîntece băbeşti, reproduce după Şoltescu.

Ciauşanu, G. F.: *Superstiţiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi şi noi.* Vol. XXI din publicaţiile Academiei Române „Din viaţa poporului român", 1914. La p. 248 un capitol: *Deochiul, culoarea roşie în superstiţie.*

Ciauşanu, G. F., G. Fira şi C. M. Popescu: *Culegere de folclor din judeţul Vîlcea şi împrejurimi.* Vol. XXXV din publicaţiile Academiei Române „Din viaţa poporului român", 1928. La p. 133—138 sînt 16 descîntece din jud. Vilcea şi Romanaţi.

Costin, Lucian: *Mărgăritarele Banatului (mare colecţie de folclor).* Din popor adunate şi poporului redate, Cartea Românească, Timişoara, 1925, 140 pagini. Sînt 18 descîntece din Banat.

Coşbuc, George: *Superstiţiunile păgubitoare ale poporului român.* Nr. 19 din Biblioteca societăţii Steaua, Bucureşti, 1909. În broşura aceasta, care are de scop de a combate obiceul sătenilor noştri, care aleargă la doftoroaiele satelor, se pomenesc mai multe descîntece cu practicile lor.

Densusianu, Ovid: *Graiul din Ţara Haţegului,* Bucureşti, 1915. Vol. de 350 pagini, în care sînt şi descîntece culese din Densuş, Grădişte şi Lunca Cernii de jos. În acest volum sînt publicate şi descîntece adunate de Ion Pop Reteganul (manuscris la Academia Română).

Gaster, Dr. M., *Literatura populară română,* Bucureşti, Ig. Haiman librar-editor, 1883. Vol. de XII şi 605 p. Pp. 406—429 tratează despre descîntece şi reproduc două din revista *Albina Carpaţilor* (an. III, 1879), şi dă fragmente din manuscrise; descîntecele acestea le reproducem în intregime după fotografiile trimise de Gaster.

Scanned with OKEN Scanner

Gaster, M., *Chrestomatie roumaine. Textes imprimés et manuscrits du XVI-me au XIX-me siècle; spécimens dialectales et de littérature populaire, accompagnés d'une introduction, d'une grammaire et d'in glossaire roumain-français,* Leipzig, F. A. Brockhaus; Bucarest, Socec et Co., 1891, În vol. II, pp. 137—139, sînt reproduse trei descîntece din manuscrisele autorului.

Georgescu-Tistu, N.: *Folclor din județul Buzău,* vol. XXXIV din publicația Academiei Române „Din viața poporului român", 1928. În 93 pagini de text, sînt și vreo 45 descîntece, unele fără indicarea boalei pe care o vindecă; publicație fără orînduială și fără indicațiile necesare.

Gheorghiu, Const. D.: *Calendarul femeilor superstițioase. Credințe, superstiții și obiceiuri din țară,* Piatra-Neamț, 1892. Cuprinde și cîteva descîntece, reproduse din alte culegeri.

Gomoiu, V., Dr.: *Din istoria medicinei și a învățămîntului medical în Romînia,* București, Tip. Cultura, 1922. Un volum de 1206 pagini. În capitolul intitulat *Medicina babelor* (p. 26—34), se dau cîteva descîntece din colecția de *Descîntece și leacuri,* culese în comuna Vînju-Mare, județul Mehedinți. Deși tipărită în 1923, lucrarea aceasta menționează numai descîntecele din colecțiile Melchisedek, Hasdeu, Lupașcu, Marian, G. Dem. Teodorescu, Dr. Daniel Ionescu, T. Iordănescu. Autorul nu cunoaște materialul publicat în revistele speciale de folclor, ca *Șezătoarea, Ion Creangă,* etc.

Grigoriu-Rigo, Gr.: *Medicina poporului.* Extras din *Analele Academiei Române,* Memoriul I, *Boalele oamenilor;* Memoriul II, *Boalele vitelor,* București, 1907. Constatînd că descîntecele publicate pînă la el sînt „fără pegulă și fără capăt", și că culegătorii s-au mulțumit numai să transcrie descîntecul, ca orice altă poezie a poporului, autorul vrea să ne dea o lucrare mai completă, întrunind condițiunile unei bune culegeri de folclor. Autorul nu cunoaște bibliografia anterioară, și-l pune pe Săulescu drept „colaborator" la *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* din 1884.

Hasdeu, B. P.: *Cuvente den bătrîni,* p. II, București, 1879. În studiul *Fragment dintr-o conjurație,* reproduce un descîntec românesc din manuscrisul popei Grigore de la Măhaci (P. 176), și în studiul *Rugăciune de scoaterea dracului* reproduce un alt exorcism, tot din acel manuscris, o variantă a descîntecului „de Samcă", sau „Răul copiilor", pe care Hasdeu îl studiază în comparație cu diverse variante ale rugăciunii *Minunile sfîntului Sisoe* (p. 280).

Hasdeu, P. B.: *Etumologicum Magnum Romaniae.* În diferite articole din cele trei volume din această mare lucrare, Hasdeu citează fragmente din unele descîntece publicate în colecțiunile G. Dem. Teodorescu și Marian și reproduce trei descîntece din „Răspunsurile la Chestionar", și anume: un descîntec „de bubă", din Maidan (Banat), cules de S. Liuba (p. 94); un descîntec „de dragoste" din Zăvoieni și Nisipi (Vilcea), la p. 941, și unul „de aplecate", din Rusănești de

Scanned with OKEN Scanner

Jos (Romanați), cules de V. Popescu, p. 132. Afară de acestea, se mai găsesc lucruri privitoare la descîntece, menționate în studiul diferitelor cuvinte.

Hodoș, E.: *Literatură poporală aleasă din diferite colecțiuni*, Caransebeș, 1901. O broșurică de 64 pagini, formînd nr. 42 din „Biblioteca noastră". La p. 22 are un descîntec „de albeață", cu mențiunea: „Bujor, de la S. Vița, col. E. Hodos". Descîntecul acesta este aidoma cel[ui] publicat de Marian în *Descîntece*, p. 9; în colecția Hodoș sînt schimbări neînsemnate, precum suprimări sau adausuri de „și".

Hodos, E.: *Poezii poporale din Banat*, III, *Descîntece* adunate de Editura Asociațiunii, Tip. Arhidiecezană, Sibiu, 1912, 73 p.

Ioannescu-Buzău, Dr. D.: *Micul magazin de medicină populară*, București, Tipo-lit. Weigand, 1892. N.+424 pagini. La p. 401 începe Partea IX: *Medicina populară nescolastică*, împărțită în medicina populară „empirică", „descîntătoare" și „sacră". Are 26 descîntece culese din Cicănești (Argeș), Zigoneni, același județ și din Curtea de Argeș.

Ionașcu Nicolae I. și Mindreanu, Mihail St.: *Poezii populare și descîntece*, Alexandria, 1897. (Nu am văzut lucrarea.)

Ionescu, Dr. Daniil și Alexandru I. Daniil: *Culegere de descîntece din județul Romanați*, 2 volume, București, 1907 și Vălenii de Munte, 1908; Prefață de N. Iorga. Două volume cu un material adunat în condiții rele. Descîntecele nu sînt culese de autori; Dr. Daniil Ionescu, în calitate de medic primar al județului Romanați, a dat ordin moașelor și agenților sanitari din județul său să-i culeagă descîntece. Scrise rău de aceste persoane fără chemare, descîntecele acesmea au fost și mai rău publicate în volum. Așa, în vol. I, p. 55, în loc de „brînca cînilor", se zice „munca cînilor", p. 164, în loc de „duceți-vă în văi, în corovăi", e tipărit „corabii"; p. 171, în loc de „se descîntă cu sare", e scris: „cu șase" etc. Unele moașe au copiat descîntece din alte colecții și le-au trecut drept originale. Astfel, descîntecul „de albeață", din vol. I, p. 15, e copiat întocmai din revista *George Lazăr*, an, II. nr. 2, p. 73; descîntecul „de brîncă", p. 51, e copiat din Grigoriu-Rigo, I, p. 19; descîntecul „de bubă", p. 59, e din *Șezătoarea*, VII, p. 64; descîntecul „de mătrice", p. 156, e copiat din G. Dem.Teodorescu, p. 379; „de mătrice", p. 159, din *Materialuri folcloristice, I, p. 636;* „de șerpe", p. 190, din G. Dem. Teodorescu, p. 396, etc. Descîntecele din această colecțiune sînt clasificate în desc. „de boale trupești" și „desc. sufletești" între aceste din urmă fiind socotite desc. de bobi, de dragoste, de însurat, de măritat, de scrisă.

Istrati, N.: *Mihul, o trăsătură din resbelul lui Ștefan cel Mare cu Matei Corvin, regele Ungariei*, Dramă originală în trei acte, Iași, Tip. Buciumului Român, 1850. În actul III *(Logodna)*, scena 6, p. 56, este un descîntec pentru „bobi".

Laugier, Dr. Ch.: *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, (1925). O foarte bună lucrare, a

Scanned with OKEN Scanner

unui om luminat şi competent. Cuprinde 63 descîntece bine culese.

Leon, Dr. N.: *Istoria naturală medicală a poporului român* Extras din *Analele Academiei Române*, seria II, tom. XXV, Bucureşti, 1903, 160 pagini.

În mulţimea de material publicat, sînt şi cîteva descîntece din care unele reproduse din publicaţii anterioare.

Lupaşcu, Dimitrie P.: *Medicina babelor, Adunare de descîntece, reţete de doftorii şi vrăjitorii băbeşti,* extras din *Analele Academiei Române*, seria II, tom. XII, Bucureşti, 1890, 128 pagini. Cuprinde 54 descîntece pentru 43 boli, apoi doftorii şi vrăjitorii, fără descîntece, şi reţete de leacuri privitoare la vite şi paseri. Printre acestea sînt şi diferite reţete care nu au nici o legătură cu medicina, precum şi pentru îngrăşatul cailor, pentru diresul vinului etc. Unele dintre descîntece şi leacuri sînt culese de la evrei şi ţigănci. Culegătorul nu a fost tocmai conştiincios în culegerea materialului; unele cuvinte sînt reproduse în graiul moldovenesc, cu particularităţile locale, pe cînd altele sînt muntenizate, fără nici un rost.

Marian, S. Fl.: *Descîntece poporane române,* Suceava, Tipografia lui R. Eckhardt în Cernăuţi, 1886. Un volum de XXII şi 350 pagini. Pe lîngă descîntecele culese de autor, sau comunicate lui, în acest volum (p. 259—303) sînt reproduse şi descîntecele din manuscrisele lui Săulescu, publicate mai întîi, tot de Marian, în *Analele Academiei Române*, cum şi descîntecele din Transilvania (p. 304—350), care i-au fost comunicate pe cînd volumul era spre sfîrşitul tipăririi. Unele din descîntece au fost publicate de autor, în revistele *Traian* (1869 şi 1870), *Albina Carpaţilor* (1879), şi în *Foaia Societăţii Românismul,* lucru despre care nu se face nici o menţiune, în volum; din aceste reviste însă le-a reprodus G. Dem. Teodorescu, în *Poezii populare române* Se pare însă că, în acest volum, Marian nu a tipărit toate descîntecele culese de el şi publicate mai înainte prin revistele citate, deoarece G. Dem. Teodorescu, la p. 387, reproduce un descîntec „de potcă", cu însemnarea: „Cules în Bucovina de Sim. Fl. Marian, în 1869", fără a arăta unde a fost publicat. Tot la G. Dem. Teodorescu, p. 183, este un descîntec „de orbalţ", cules de Marian şi reprodus din *Foaia Societăţii Românismul,* care se deosebeşte cu totul de acel publicat de Marian în volumul său, p. 163. Între descîntecele publicate în revistele menţionate şi apoi în volum, ne întîmpină unele schimbări, care ne fac să ne încredinţăm că şi Marian a căzut, pînă la un punct oarecare, în păcatul culegătorilor de material de folclor, care-şi permit să facă îndreptări, adaosuri şi suprimări, la cele ce culeg, după bunul lor plac. În adevăr, iată unele deosebiri, între textele reproduse de G. Dem. Teodorescu, după diferite reviste, din descîntecele lui Marian, şi între textele publicate, de acesta, în volum:

Scanned with OKEN Scanner

Marian, *Descîntece*, p. 137.

În mînă cu doniţa
Şi cu strecurătoarea

Şi cu setea-n sîn
Cu rihna în gură

Cu diochi
în ochi

Smîntîna subţietu-i-o
Lăsatu-i-o numai zer,
Să nu-i piară viţelu.

G. Dem. Teodorescu, p. 375

Cu strecătoarea
Şi cu doniţa în mînă.

Cu setea în sîn
Cu rîvna în gură

(nu este)

Lăsatu-i-a numai darul
Să nu-i piară viţelul.

Descîntecul „de orbalţ" pare a fi cu totul altul, în ambele colecţii. Iată numai începutul:

Marian, p. 163

S-o luat nouă fete curate,
Curate şi gătate,
Cu poalele suflicate,
Cu seceri în brîu băgate,
Rinchezînd
Şi hohotind...

p. 95

S-o sinecat
S-o mînecat
Nouă irodiţe
Pe văi, pe costiţe,
Pe toate costiţele,
Pe toate mlăditele,
Pe toate costişele,
Şi pe toate iedele,
Şi pe toate coastele
Descîntînd de dînsele,
Irodiţa cea mai mare
C-un pahar de argint în poale,
Ce-a făcut lui N.,
Cum o cîntat
Cum o descîntat,
Că ea cu mîna le-o luat
Şi le-o pus cap
La cap...

G. Dem. Teodorescu, p. 381

S-o luat nouă fete curate
Cu poalele suflecate,
Cu armele toate,
Cu arme de-a umăr,
Cu secere de-a brîu,
Gîndind
Şi socotind...

p. 384

S-a luat nouă irodiţele
Pe toate mlăditele,
Pe toate costiţele,
Pe toate costişele,
Peste toate iedele,
Peste toate coastele,
Descîntînd de dînsele.
Irodiţa cea mai mare,
Cu un pahar de argint în poale,
Ea cum a cîntat,
Cum a descîntat,
Că cu mîna le-a luat
Şi le-a pus
Cap la cap...

Scanned with OKEN Scanner

şi alte multe modificări. Ba, într-un descîntec din volumul lui Marian, sînt suprimate complet 13 versuri din descîntecul publicat de el în revistă şi reprodus de G. Dem. Teodorescu.

Marian, S. Fl.: *Nunta la români*, studiu istorico-etnografic comparativ, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1890, 856 pagini. P. 22 şi 24, două descîntece „de dragoste".

Marian, S. Fl. *Înmormîntarea la români*, studiu etnografic, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1892, 503 pagini. Cuprinde descîntece „de pocitură" (p. 13), „de ursită" (p. 15) „de desfăcut", (p. 17).

Marian, S. Fl.: *Naşterea la români*, studiu etnografic, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1892, 441 pagini. Descîntec de: mătrice, samcă, pază, izdat, întors, ursită, diochi, friguri, plînsori, răul copiilor, ceas rău, bube dulci, junghi şi babiţă, unele culese personal, altele reproduse de G. Dem. Teodorescu, Lupaşcu etc.

Marian, S. Fl.: *Vrăji, farmece şi desfaceri*, Extras din *Analele Academiei Române*, seria II, tom. XV, *Memoriile Secţiunii Literare*, Bucureşti, 1893, 242 pagini. Sînt 47 descîntece sub 43 de nume diferite date de autor, precum: învălirea focului, încingerea brîului, coacerea turtei, aşternerea patului etc.

Marian, S. Fl.: *Sărbătorile la români*, studiu etnografic, Ediţiunea Academiei Române, vol. I, Bucureşti, 1898, 290 pagini; vol. II, 1899, 310 pagini; vol. III, 1901, 346 pagini. În toate trei volume sînt descîntece: de dragoste, de creşterea părului, de şerpe, de roşaţă, de mană.

Marian, S. Fl.: *Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile românilor*, studiu folcloristic, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1903, 595 pagini. Cuprinde mai multe descîntece, dintre care unele reproduse din publicaţii anterioare.

Marian, S. Fl.: *Legendele Maicii Domnului*, studiu folcloristic, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1904. În acest volum de 344 pagini sînt nouă descîntece.

Michăilescu, A. E.: *Crîmpeie din viaţa ţăranului român*, Bucureşti, Tipografia Speranţa, 1904, 106 pagini. Sînt şi cîteva descîntece.

Nour, A. M.: *Descîntece şi vrăji din popor*, nr. 11 din „Biblioteca folcloristică", Turnu Măgurele, Tipografia Modernă G. Stoicescu S-sori, 1917. Broşură de 64 pagini, cuprinzînd 30 de descîntece.

Novacovici, Emilian: *Colecţiune folcloristică română din Răcăşdia şi jur*, 1902, Tipografia Carol Wunder, Oraviţa, 177 pagini. Dă descîntece, dar între ele pune şi *Petrecania mortului*, apoi „legenda broaştei", care nu au nimic comun cu descîntecul.

Novacovici, Emilian şi Ecătărina, Cărălina: *Din Comoara Banatului, Folclor*, partea II, *Maiche sfinte, halele nopţii*, etc. Oraviţa, 1926. Cuprinde (p. 25), un capitol: *Descîntece* şi anume: de tusă, de pojar, de tîrpiă, de încetarea ploii, de miligoci, de bube, de gîlci. La p. 83: *Cum se fac vrăjitoarele*.

Scanned with OKEN Scanner

Pamfile, Tudor: *Sărbătorile de vară la români,* studiu etnografic, vol. XI din publicațiile Academiei Române: „Din viața poporului român", București (1910), 234 pagini. Se reproduc descîntece din Marian, G. Dem Teodorescu, etc.

Pamfile, Tudor: *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, după datinele și credințele poporului român, adunate din comuna Țepu* (Tecuci), vol. XIII din publicațiile Academiei Române: „Din viața poporului român", București, 1911, 87 p. Cuprinde multe descîntece, culese de autor, nu numai din Țepu, ci unele și din alte părți ale țării.

Pamfile, Tudor: *Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului,* vol. XIX din publicațiile Academiei Române: „Din viața poporului român", București, 1914, 216 p. Are un descîntec „plămădirea inimei" (p. 129), și un altul reprodus.

Pamfile, Tudor: *Cerul și podoabele lui, după credințele poporului român,* vol. XXVI din publicațiile Academiei Române: „Din viața poporului român", București, 1915, 201 pagini. Are (p. 185) un descîntec „descrisul la stea", din județul Neamț.

Pamfile, Tudor: *Mitologie românească, I, Dușmani și prieteni ai omului,* vol. XXIX din publicațiile Academiei Române: „Din viața poporului român", București, 1916. Pe lîngă mai multe descîntece reproduse din diferite colecții, dă și cîteva culese personal: „de mînătură" (p. 165), „de muma pădurii" (p. 229 și 230, două descîntece), „de ceasul cel rău" (p. 265).

Pann, Anton: *Spitalul Amorului...,* București, 1852. Are un descîntec „de gînduri rele", reprodus de G. Dem. Teodorescu în *Poezii populare române,* p. 379.

Papahagi, Pericle: *Din literatura poporană a aromânilor,* vol. II din colecția *Materialuri folcloristice,* publicată de Ministerul Cultelor, sub conducerea lui Gr. Tocilescu, București, 1900, un volum format mare, de 1072 pagini. Cuprinde și cîteva descîntece din Epir.

Papahagi, Pericle N.: *Meglenoromânii,* studiu etnografic filologic, partea I, Extras din *Analele Academiei Române,* București, 1902. La p. 99 începe capitolul *Descîntarea,* în care, pe lîngă descîntece propriuzise, sînt și mai multe leacuri, impropriu numite „descîntece". Deosebită însemnătate au leacurile contra deochiului.

Papahagi, Tache: *Graiul și folclorul Maramureșului,* vol. XXXIII din publicațiile Academiei Române: „Din viața poporului român", București, 1925. P. 125 pînă la 144 au 30 descîntece.

Păcală, Victor: *Monografia comunei Rășinari,* Sibiu, 1915, VIII + 528 p. Carte premiată de Academia Română. P. 241—272, cuprind capitolul intitulat *Vrăji, descîntece, doftorii bătești;* între vrăji sînt și cîteva descîntece, unele pentru ghicirea ursitei, altele de dragoste, numite de autor „ibovnice", iar între descîntece sînt date: 1 de „orice boală", 1 „de năjit", 1 „de durere de urechi", 1 „de urcior la ochi", 1 „de pușche", 1 „de turbare", 5 „de deochi", 1 „de mîncătură la

Scanned with OKEN Scanner

inimă", 1 „de bătaie de soare la cap", 2 „de dălac", 9 „de bubă". Nu se indică numele persoanelor de la care au fost culese descîntecele.

Păsculescu, Nicolae: *Literatură populară românească,* vol. V din publicaţiile Academiei Române: „Din viaţa poporului român", Bucureşti, 1910, XII + 394 pagini. P. 113—151 sînt 56 descîntece culese din Huşi (Fălciu), Brăila şi Orlea (Romanaţi), publicate fără nici un sistem şi fără arătarea practicii.

Pîrvescu, Pompiliu: *Hora din Cartal,* vol. I din publicaţiile Academiei Române „Din viaţa poporului român", Bucureşti, 1908, 195 p. Din 17 descîntece publicate, numai 3 sînt culese de autor, din Cartal, judeţul Constanţa: restul sînt reproduceri în special din Marian.

Pop-Reteganul, Ion, În vol. *Graiul din Ţara Haţegului,* Ovid Densusianu publică descîntecele culese din Reteganul, din manuscrisul de la Academia Română. Descîntecele sînt: „de deochi" (p. 270), „de inimă" (p. 280), „de bubă" (p. 281), „de viremi la vite" (p. 281), „de vînturi" (p. 282), „de faceri" (p. 283).

Popovici, Petrache: *Calendarul manusceis a lui Popovici Petrache ot Fulticeni din 1825,* publicat de G. T. Kirileanu, în *Şezătoarea,* vol. XXIV (1928). Extras. Are descîntece: „descîntecul şerpelui", „de bubă rea", „de desfăcut", „de cîrtiţă", „de cel perit", „de năjit", „de beşica cea rea".

Rădulescu-Codin, C. şi D. Mihalache: *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credinţele şi unele tradiţii legate de ele. Culegere din părţile Muscelului,* vol. VII din publicaţiile Academiei Române: „Din viaţa poporului român", Bucureşti, 1909, 119 p. Cartea începe cu vrăjile care se fac în ajunul Anului Nou: are un descîntec „pentru creşterea părului" şi unul „pentru luarea laptelui vacilor".

Săulescu, G. Între manuscrisele lui Săulescu, păstrate la Academia Română, s-au găsit şi descîntece, pe care le-a publicat Marian în *Analele Academiei Române,* seria II, tom. VII, secţia II, din 1883, şi apoi le-a reprodus, ca *Adaos,* la volumul *Descîntece poporane române,* pp. 259—303. Descîntecele lui Săulescu au marele cusur că au fost modificate de el, unele aşa de mult, încît, după cum zice Marian, despre două farmece: „sînt schimonosite şi îndreptate, că numai de abia se pot cunoaşte că au fost oarecînd poporane". Însuşi Săulescu recunoaşte: „Ideile şi parte din fraze şi cuvinte sînt conservate aşa precum mi s-au spus. Rapsodia lor şi stilul le-am redijat eu, neieşind însă din arhaismul poeziei sale, ci din gură în gură mutilate ajunse a se întuneca ideea şi cuvîntul, ca scriptura sau efigia unei nomisme ruginite". În adevăr că numai *parte* din cuvinte sînt cele pe care a putut să le audă Săulescu, dar numai cele pe care nici nu putea să le prefacă sau să le schimbe, decît dacă ar fi fost să scrie o limbă străină, deoarece el a înlocuit toate cuvintele care nu erau de origine latină, prin neologisme, şi chiar prin cuvinte născocite de el. La Săulescu, descîntecul „de dragoste" este descîntec „de amoare"; cel „de gîlci"

Scanned with OKEN Scanner

este de „ghindure"; cingătoarea sau brîul se numeşte „cest"; boala nu „strică", ci „morbează". Marian, publicînd descîntecele lui Săulescu, a înlocuit iarăşi acest fel de cuvinte prin acele pe care le-a crezut şi el că ar fi cele originale.

Săvulescu, Costică D., şi George M. Rădulescu: *Suvenirile amiciţiei, Carte de cîntece, poezii şi descîntece, cuprinzînd cîntece de dragoste şi amor, poezii şi descîntece culese din gura poporului,* Craiova, Librăria şi tipografia David I. Benvenisti, 1902, 64 p. O broşură naivă, în care, drept cîntece populare, „culese din gura poporului" se dau poezii de Carol Scrob şi alţii. În partea a III-a se reproduc descîntece din alte colecţii. În 1903 apare, tot la Craiova, ediţia a II-a.

Schmidt, W.: „A publicat şase descîntece din Transilvania: de gîlci, de durerea ochilor, de albeaţă, de mîncătură la inimă, de obrintit, de buba cea rea, şi de deochi. Vezi opusculul său intitulat *Das Jahr und seine Tage în Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens. Ein Beitrag zur Kenntniss des Volksmythus,* Hermannstadt, 1866, X + 66 p. (Marian, *Descîntece,* p. VIII, nota 14.)

Speranţia, Th. D.: *Introducere în literatura populară română,* studiu comparativ, Bucureşti, Tipografia „Clemenţa", 1904, 415+V p.; la p. 390 enumeră producţiunile populare în proză cu versuri, în care grupă intră „diferite formule care se spun din gură", între care sînt şi „descîntecele". Face un rezumat al cuprinsului descîntecelor din colecţia G. Dem. Teodorescu. Nu cunoaşte colecţiile şi revistele speciale de folclor.

Speranţia, Th. D.: *Mioriţa şi căluşarii, urme de la daci, şi alte studii de folclor.* Bucureşti, Editura C. Sfetea, 1915, 283 p. P. 169 începe un studiu intitulat: *Pluguşorul descîntec,* în care susţine că pluguşorul nu este altceva decît o formă a unuî descîntec.

Şoltescu, Ioan, are descîntece de „bube dulci", „de năjit", „de pureci", „de ochi", „de plămădirea inimii", „de dragoste", „de junghiuri", „de aplecate", în „Carte de basme, descîntece, [ghicitori, colinde, maxime, proverbe şi superstiţiuni" 1902], menţionată mai sus.

Teodorescu, G. Dem.: *Poezii populare române,* Bucureşti, 1885, 719 p. În această colecţiune, de la p. 356 pînă la p. 398, sînt publicate descîntece. Autorul are prea puţine descîntece originale, culese de el de la cîteva babe din judeţul Ilfov, de la cîteva mahalagioaice, de la un profesor şi de la un tăietor de lemne din Bucureşti, cum şi de la 2 persoane, pe care nu le numeşte, din Vălenii de Munte şi Slănic, judeţul Prahova. Peste tot, în acest volum, sînt 21 descîntece culese de autor, restul sînt reproduse din Alecsandri, Marian (descîntecele publicate în revistele *Traian, Foaia Societăţii Românismul, Albina Carpaţilor),* Săulescu, Anton Pann, cum şi descîntecele din manuscrisul Prejbeanu, monahul Porfirie etc.

Tocilescu, Gr. G.: *Materialuri folcloristice,* culese şi publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor şi Învăţămîntului Public, prin îngrijirea

Scanned with OKEN Scanner

lui Gr. G. Tocilescu, București, 1900. Două volume, format mare, din care vol. II este în întregime opera lui Pericle N. Papahagi, menționat mai sus. Primul vol., format din două părți, are în total 1712 pagini. În acest vol. sînt multe descîntece, p. 534—695, 1135 pînă la 1162 și 1507—1614, publicate fără nici un sistem și cu foarte multe greșeli.'

Țiplea, Alexandru: *Poezii populare din Maramureș,* extras din *Analele Academiei Române,* seria II, tom. XXVIII, București, 1906, 120 p. P. 98—104 sînt descîntece, fără indicarea localității de unde sînt culese.

Voronca, Elena Niculiță: *Datinele și credințele poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică,* Editura proprie, Mihalcea, lîngă Cernăuți, 1903. În vol. I, care cuprinde 1296 pagini, sînt 15 descîntece (p. 134, 473, 549, 843—845, 1079, 1194, 1195, 1212).

b) Publicații periodice

Albina Carpaților, an. III, 1879, p. 345: descîntec „de albeață", reprodus de Gaster în *Literatura populară română* și de G. Dem. Teodorescu în *Poezii populare române.* Descîntece de Marian, reproduse de G. Dem. Teodorescu și de Marian, în volumul său *Descîntece.*

Adevărul, ziar din București, G. Popescu-Ciocănei, în *Foiletoane,* publică mai multe descîntece: de bube dulci, deochi, izbitură, mușcătură de șerpe, brîncă, descrisul cu coșiul urloiu, descîntec ce-l fac fetele cînd își prepară dresul, farmec contra lupilor, descrisul la stea, farmec de urît, în diferite numere din anul 1902.

Adevărul de joi, ziar enciclopedic (an I, nr. 12, din 31 decembrie 1898), descîntec „de apucătură și întîlnitură", publicat de Al. Stoenescu, fără indicarea locului de unde e cules.

Analele Academiei Române, seria II, tom. VII, p. 163, manuscrisul lui Săulescu, publicat apoi de Marian în volumul său *Descîntece.*

Apărătorul sănătății, revistă din București, în diferite numere din anul I (1891—92) și anul II (1893), publică descîntece: de apucat, de cel perit, de dambla, de deochi (an. I, nr. 5); de deochi, cules de M. P. Gadereț (1893); de deochi, cules de Z. Rădulescu (1893); de obrintit, cules de Gh. Rădulescu (an. II, p. 264). I. Nenițescu publică descîntece de deochi și de mușcătura șerpelui, în anul I, reproduse de Grigoriu-Rigo în vol. II. În aceeași revistă, Valerian G. Negrescu publică: *Fragmente din istoria medicinei la români.*

Arhivele Olteniei, revistă fundată în 1892, de Dr. Laugier, apare în Craiova acum sub direcția lui C. D. Fortunescu. Sub titlul *Oltenia folcloristică,* publică material de folclor, între care și descîntece.

Aurora, revistă din Craiova, publică descîntece culese de N. I. Ionașcu, avocat. Din județul Dolj: de cuțit, de ursită (5 februarie 1904), de ursită (29 martie 1904).

Scanned with OKEN Scanner

Aurora română, revistă din Cernăuți, an I, 1881, p. 57, Descîntece culese din Bucovina de I. Berariu: de dînsele, de albeață și de besicc cea rea (Marian, *Descîntece*, p. VII, nota 8).

Buciumul instrucțiunei, revistă, Calați, an. I, 1891, p. 139 și 140, publică trei descîntece: de șerpe, de obrinteală, de gilci. Nu se arată locul și nici numele culegătorului.

Buciumul român, foaie lunară, Iași, an. III, 1878, pp. 135 și 175, publică 13 descîntece culese de un anonim, și anume: de cel perit, de strînsul cel mare, de dînsele, de întîlnitură cu pocitură și de deochi, de beșica cea rea, de mușcătura șerpelui, de cei răi, de mușcătura lupului, de ursită, de căzutul viermilor, de supus, de desfăcut și de întors inima unuia către altul. (Marian, *Descîntece poporane române*, p. VIII, nota 12).

Calendar ilustrat pe 1910, nr. 6 din *„Biblioteca folcloristică"*, Craiova. Redactat de Petre Danilescu. Are patru descîntece: de mătrice, cules de Florian Cristescu: de dragoste, cules de Ion C. Ionescu; de boală (tifos) și de obrinteală, culese de Hristian N. Țapu.

Calendarul pe 1913, întocmit de P. Danilescu, nr. 13 din „Biblioteca folcloristică", Craiova, publică un descîntec de bubă, cules de Marin Apostolescu.

Comoara satelor, revistă lunară de folclor, Blaj, sub direcțiunea lui Traian Gherman, 5 volume, 1923—1927. Publică bun material, ales cu îngrijire și pricepere. Are și multe descîntece.

Convorbiri literare, an. XXV, p. 353 și urm., 445 și urm., 597 și urm., publică descîntece din Ardeal, culese de Robert Prexl. An. XXVII, p. 862 și urm., descîntece culese de C. N. Mateescu, din comunele Trestia, Lipia, Pogoanele, Pătîrlagele, Căldărești, Mărăcineni, Săgeata, toate din județul Buzău; din Racoviteni, Vișani, Cotești, județul Rîmnicul Sărat și din Curtea de Arges. În numărul din ianuarie 1920, p. 32, un articol al lui Dr. M. Gaster, intitulat: *Farmece și descîntece românești*, rezumatul unei conferințe pe care Dr. Gaster a ținut-o la Universitatea din Londra.

Dascălul poporului, revistă, an. I, 15 noiembrie 1908, un descîntec de orbalț cules de la baba Ciurchilănoaia, din satul Dămienești.

Doina, revistă de limbă, literatură și artă populară, sub direcția d-lui Pr. G. Savin. Redacția în Jorăști și Branistea, județul Covurlui, an. I, 1928. Publică și descîntece.

Familia, revistă, Pesta, apoi Oradea Mare, an. II (1866). Dr. At. M. Marienescu publică un descîntec „paza"; apoi desc. buba, cinstele, vînturile, întoarcerea urmei, cinstele (variantă) și deslegatul (Marian, *Descîntece*, p. VI, nota 5). An. VIII (1872), T. Michnea publică un descîntec de deochi din Maramureș (Marian, *op. cit.*, p. VII, nota 10). An. X (1874), S. Mangiuca a publicat o vrajă și două descîntece din Banat, cuprinse în studiul său intitulat *De însemnătatea botanicei românești*, tot în acel an, I. B. Muntenescu a publicat un descîntec de potcă și

două farmece de dragoste, cuprinse în articolul *Țărancele române în sărbătorile mari.* (Marian, *op. cit.*, p. VII, nota 11 și 9). An. XXV (1889), Aurel Iana publică descîntece din părțile Oraviței, reproduse de Marian în *Nașterea la români,* p. 37—41 și 56.

Foaia Gazetei, august 1858, vrajă „de uriciune", *de Dr. At. M. Marienescu.*

Foaia Societății Românismul, București, 1870—1871, publică descîntece din Bucovina, culese de Marian și reproduse de acesta în volumul său *Descîntece,* și de G. Dem. Teodorescu. Publică, de asemenea, descîntece de deochi și de șerpe, culese de I. Minescu. (Marian, *Descîntece,* p. VII, nota 7.)

Foiletonul Zimbrului pe 1855 (an. IV), sub redacția T. Kodrescu și D. Gusti, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1855. V. Alecsandresco (V. A. Urechiă) publică un roman, *Coliba Măriucăi,* și în cap. VI descrie cum baba Floarea face un farmec de dragoste, și la p. 264 dă un descîntec, cu adnotația că este „autentic".

Gazeta săteanului, revistă ilustrată pentru toți. Director: C. C. Datculescu, R. Sărat, București, 1884—1904. An. IX, p. 192—193 are 6 descîntece: de cei răi de bubă rea (două descîntece), de deochi și de șerpe; p. 329, de obrinteală, de deochi (două descîntece), de șerpe. An. X, p. 282: de spărietură, de gîlci, de inimă, toate culese din Moldova, de I. Negoescu. An. IX, descîntece din comuna Bogați, județul Dîmbovița: pentru durere de cei răi (p. 192); 2 descîntece de bubă rea, 1 de deochi și 2 de șerpe, toate pe p. 193.

Gazeta Transilvaniei, din 1887 și 1888, are descîntece în articolul *Dicționar poporal.*

George Lazăr, revistă din Piatra-Neamț, an. II, 1888, publică un descîntec de albeață și unul de orbalț.

Chilușul, revistă folcloristică. Editor: Șt. St. Tuțescu, comuna Balota, județul Dolj. An. II, 1914, publică 8 descîntece: de albeață, de rîie, de deochi, de șerpe, de gîlci, de întors la vite, de junghi.

Gutinul, revistă, Baia Mare. An. I, 1889, în nr. 36, un descîntec de mătrice, reprodus de Marian în *Nașterea la români,* p. 8.

Ion Creangă, revistă de limbă, literatură și artă populară, redactată de Tudor Pamfile, Bîrlad și apoi Chișinău, 14 volume, 1908—1921. Sînt publicate multe descîntece.

Izvorașul revistă de muzică, artă națională și folclor, sub direcția d-nei Olimpia și a d-lui Gh. Dumitrescu-Bistrița. Redacția în Bistrița, județul Mehedinți. Publică și descîntece (1919—1940).

Minerva, revistă literară, beletristică și de distracțiune. Proprietar, editor și redactor responsabil: Geoge Curteanu, Bistrița-Năsăud. În an. IV, 1984, S. P. Simon publică: *Bălanul (în credința poporului român),* și în nr. 10 din 15—27 mai 1894 p. 94—95, dă trei descîntece de mușcătură de șerpe, și un descîntec de mușcătură de șopîrlă și nevăstuică; p. 49, un descîntec de bubă; p. 189, un descîntec de viermi.

Scanned with OKEN Scanner

Noua revistă română, Bucureşti, septembrie 1901, descîntece culese de Th. Iordănescu,

Oltenia, culegeri, cercetări, documente privitoare la pămîntul şi locuitorii Olteniei din trecut şi astăzi, Craiova, 1923. În cartea I, partea a II-a, p. 117, un descîntec de deochi, şi p. 118 unul de spurcat, din Gubancea, Dolj.

Revista critică-literară. Director Ar. Densusianu, Iaşi, an. III, 1895, p. 312, desc. de fapt, intitulat însă: *Crai nou;* an. V, p. 87—93, descîntece de dragoste (5 variante), de măritat, de cuţit: p. 119—124, 4 descîntece de desfăcut, unul de apucate, culese de S. Crainic.

Revista ilustrată, Reteag-Şoimuş, Bistriţa. An. III, nr. 3—4, un descîntec de deochi.

Revista literară, an. XXIII, 1907, descîntece adunate de Rădulescu-Micşuneşti, reproduse de Rigo în vol. I, p. 33.

Revista modernă, Bucureşti, an. I, 1901, p. 8, un descîntec de deochi.

Revista nouă, descîntec de Simion C. Mîndrescu, reproduse de Gheoghiu în *Calendarul femeilor superstiţioase,* p. 121.

Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, de sub direcţia lui Gr. Tocilescu, în vol. I, fasc. II, an. II, 1884, Episcopul Melchisedek publică manuscrisul monahului Porfirie, de la mînăstirea Bisericani, cu data din 1839, în care sînt descîntece reproduse de G. Dem. Teodorescu, p. 358—359. Descîntecele sînt: de beşica cea rea, de bubă rea, de cîrtiţă, de cel perit. An. II, 1884, se publică manuscrisul lui Aron Prejbeanu, cu descîntece: de apucătură şi de întîlnitură, de deochi, facere de dragoste, de iele, reproduse de G. Dem. Teodorescu. An. III, 1879, p. 345, descîntec cules de Marian, reprodus de Gaster în *Literatura populară română,* şi de G. Dem. Teodorescu, p. 360. An. IV, vol. VIII, p. 314, descîntec de spăriet, cules de Marian.

Rîndunica, revistă literară, ştiinţifică, folcloristică. Redactor: Elena D. O. Sevastos, Iaşi, an. 1893. La p. 503 un descîntec de dragoste.

Sanitarul, revistă din Tulcea, nr. din 15 august 1911, publică: *Credinţi asupra ielelor,* de M. Popa, agent sanitar.

Sănătatea, revistă bilunară ilustrată de medicină populară. Bucureşti, an. III. 1903, p. 110, descîntece de muma pădurii; p. 159, descîntece de strîns, culese de Rigo. An. II, p. 289, descîntec de surdumaşi, din Turcenii de Jos, Gorj, publicat şi de Rigo, în vol. I, p. 174.

Suflet oltenesc, Pleniţa, culegere şi cercetări folcloristice. Revista tovărăşiei folcloriştilor olteni, sub direcţia d-lui Pr. Teodor Bălăşel. Redacţia la Craiova. Din an. I, 1927 au apărut 8 numere. Publică şi cîteva descîntece.

Şcoala sătenilor, revistă, Cuza Vodă, 1897—1903. În nr. din martie 1899 publică un descîntec de mătrice, din Craiova, cules de Şt. St. Tuţescu.

Scanned with OKEN Scanner

Şezătoarea, revistă, Budapesta, Oradea, 1875—1882. An. V, nr. 1—5, un articol de Marian despre *Vaci,* în care se arată cum se ia mana vacilor.

*Şezătoarea**, revistă de folclor. Director: Artur Gorovei; redactor; G. T Kirileanu, Folticeni, 25 volume, 1892—1929. A publicat foarte multe descîntece, din toate părţile locuite de români.

Tinerimea română, Bucureşti, revistă, an. V, 1900, p. 306, publică 2 descîntece de deochi, culese de Hristian Ţapu. An. VI, 1901, fasciculul I, 2, p. 83—84, trei descîntece: de lungoare, de muşcătură de şerpe, de desfăcut.

Traian, ziar politic, literar, ştiinţific şi industrial sub direcţia lui B. P. Hasdeu, an. I, 1869; an. II, 1870; descîntece culese de Marian, reproduse de G. Dem. Teodorescu, p. 372.

Tudor Pamfile, revistă de limbă, literară şi artă populară, sub direcţia lui Econ. D. Furtună, Dorohoi, 6 volume, 1923—1928. Publică descîntece.

Ţara nouă, revistă ştiinţifică, politică, economică şi literară, Bucureşti, 1884—1886. Publică descîntece: p. 691, de junghi, din Muntenia, cules de pr. A. Popescu; p. 687, de bube dulci.

Ungaria, revistă socială, ştiinţifică, literară, Cluj, 1891—1898; publică descîntece citate de Marian în *Naşterea la români,* p. 371.

Viaţa literară, revistă săptămînală literară şi artistică, Bucureşti, de sub direcţia G. Coşbuc şi I. Gorun. An. I, nr. 11, din 12 martie 1906, publică 5 descîntece; de izghitură (întîlnitură, ceas rău), de pierit, pentru luatul argintului (călăraş), de deochi, de tifos sau lungoare.

Zeitschrift für Volkskunde, II, Bot., 2 Heft, Leipzig, 1889, publică studiul lui Robert Prexl Mühlbach: *Besperchungsformeln der Rumänen in Siebenbürgen.* Marian, în *Naşterea la români,* reproduce un descîntec de întors, p. 48, şi unul de bube dulci, p. 390.

---

* Revista *Şezătoarea* n-a apărut între anii 1893 şi 1930, cum spunea A. Gorovei în ediţia din 1931 a acestei cărţi, ci între anii 1892 şi 1929. De asemenea, conducerea revistei, cum o prezintă Gorovei aici („director: Artur Gorovei; redactor: G. T. Kirileanu") n-a avut, pe tot parcursul apariţiei revistei, aceeaşi componenţă, ci doar între anii 1922 şi 1929. Înainte a fost condusă de un colectiv redacţional, lui A. Gorovei revenindu-i directoratul. (*N. ed.*)

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A III-A

DESCÎNTECE

1. de albeață

Din Cioroiu (Romanați):

Cu lopata te-am vînturat,
Albeața din ochi a secat.
Cum nu șade grîul pe lopată,
Pleava și țărîna cînd vîntură grîul,
Așă să nu șadă albeață în ochii
(Cutăruia).

(Dr. D. Ionescu, I, 1920)

Din Ardeal:

Ieși în cale și în cărare.
— Ce plingi, N., ce te vaieri?
— Cum să nu plîng,
Cum să nu mă vaier,
Că mi s-a făcut
Nouă albețe
Din nouă furtețe.
— Taci nu plînge,
Nu te supăra:
Nu te văiera:
Cu mătura le-oi mătura,
Cu secera le-oi secera,
Să pieie, să răspieie
Ca pulbera în cale,
Ca spuma de pe mare,
Sa rămîi curat, luminat,
Cum Maica Domnului te-a lăsat.

(*Conv. lit.* XXXV, 1891, 356)

Din Moldova:

A ieşit o fata frumoasă
Din casă frumoasă,
Cu 99 lopeţi,
Cu 99 de greble,
Cu 99 de mături,
Cu mînecile suflecate,
Cu poalele rădicate,
Şi pornind la drum,
Cînd la jumătate de cale
S-a întîlnit cu Maica Domnului,
Au întrebat: Unde te duci,
Fată frumoasă...
— Mă duc la fîntîna lui Iordan
Să o curăţ de tină şi de rugină.
— Fată mare frumoasă,
Nu te duce la fîntîna lui Iordan,
Du-te la (Cutare)
Şi-i sapă albeaţa de pe ochi:
Cu hîrleţul s-o săpi,
. . . . . .
Să nu rămîie de leac
Nici cît un fir de mac
În patru despicat;
Nimic să nu se înţeleagă,
Albeaţa pe ochiul (Cutăruia).
Să rămîie, curat, luminat,
De la mine descîntecul,
Iară de la Dumnezeu, leac.
(Lupaşcu, 35).

2. albine

În Bucovina, cînd se scot, primăvara, stupii de la iernat, se zice acest descîntec, stropindu-i cu aghiazmă din ziua de Bobotează, şi cu o crenguţă de susai:

Vă stropesc
Şi vă-ntăresc
Cu puterea Tatălui,
Şi voinţa Fiului
Şi cu a Duhului cel sfînt,
Dar şi puternic cuvînt,
Ca voi harnice să fiţi,
În zori ca să vă treziţi.
Dimineaţa să vă sculaţi,
În cîmp să alergaţi;
Miere şi ceară s-adunaţi;
Să huiţi
Ori să nu huiţi,
De trei ori să-mi roiţi;
Pînă aici aveţi
Ştiubeiul să mi-l umpleţi.

sau:

Harnici să fiţi
Dimineaţa să vă treziţi,
Să vă duceţi şi să hrăniţi,
Cîmpii să-i alergaţi,
Averea să v-o cîştigaţi
Din mana cerului,
Şi din grăsimea pămîntului,
S-aduceţi folos stăpînului.

Scanned with OKEN Scanner

După ce au scos toţi stupii şi i-au aşezat la locurile lor, se aşează noua ace, neîntrebuinţate, în urdinişul primului stup, zicînd:

Vă dau armele turcului,
Şi ale neamţului,
Şi ale muscalului,
Să nu vă poată strica
Alte albine
Străine.
Da nici voi să nu căutaţi
Pe altele să stricaţi!
De pămînt să vă prindeţi,
Grămăgioară să şedeţi,
Cum stă poporul
În ziua de Bobotează
Pe lîngă preotul
Care stă şi ceteşte
Şi apa o sfinţeşte.

Pentru ca albinele să fure miere de la stupi străini, cînd se scot primăvara stupii, dau drumul albinelor printr-o piele, sau printr-un gîtlan de lup, zicînd:

Cum sfîrteca lupul oile
Aşa să căutaţi
Şi voi să sfîrtecaţi
Pre toate
Celelalte
Albine
Străine.

La prinderea roiului, se zice:

Puişorii mei.
Băgaţi-vă în ştiubei,
Intraţi în a voastră casă,
Că-i grijită şi frumoasă.
(Marian, *Insectele,* p. 151 –167).

3. de amorţeală

Cui îi amorţeşte piciorul, îl prinde cu mîna, se învîrteşte într-un picior de noua ori şi zice:

Sai, popă, de pe cal,
Că mi-o amorţit un ciolan,
Şi ciolanu nu-i al meu
Că-i a popii din Bîrsău.
(Tămăşeşti, jud. Sălaj, *Comoara,* IV, 133).

4. de amorţeala sau de răguşeală

Din Maramureş:

Şi tu Cuţă, şi tu Cuţă,
Încalecă pe drăguţă,
Şi te du în valea neagră
Şi bea apă să-ţi întreacă,
Şi ieşi afară la soare
Şi creapă ca o cicioare.

Scanned with OKEN Scanner

Aiesta (cutare) se rămînă
Curat și luminat,
Ca argintul cel străcurat,
Ca Dumnezeu ce l-o dat.

(I. Birlea, 355.)

5. de amuțirea bărbatului

Din Costești (Vîlcea):

Se descînta cu cînepă de vară, făcîndu-se patru noduri la spate și legînd-o la o proptea de gard. Acolo se zice că rămîne legat bărbatul sau amantul cui i se face de urît.

Pelin tare
Și mai tare,
Să-mi aduci pe lucru vrăjmășesc
În cale.
Ce leg și cu ochii nu văd?
Gîndul (cutăruia) îl legai;
Îl legai,
Îl frecai,
Îl amuții,
Îl împietrii,
Îl încremenii,
Să nu mai aibă gînd asupra (cutăruia),
Și gură căscată
Și limbă ridicată,
Să se potolească
Și să mutească
Cum se potolește steaua-n cer,
Oaia-n staul,
Porcii-n strat,
Vitele în sat
Și el să rămîie în seamă nebăgat
Ca un sac vărgat
Pe un gard aruncat,
Și el la gard să fie legat.

(*Mat.*, I, 667)

6. de apă

Din Tămășești (Sălaj):

Cine vrea să bea apă din pîrău, vale, sau vreo baltă, face mai întîi de trei ori cruce peste apă și tot de atîtea ori zice:

Cruce peste apă,
Dumnezeu ne-adapă;
Cine o spurcat,
Fie de-a lui păcat
Și de-a mamă-sa,
Și de-a tată-so,
Și de a moșu-so,
Și de a strămoșu-so.

(*Comoara*, IV, 133.)

7. apa sfinților

Din Domașnea (Banat):

Plecat-a vrăjitoarea,
Cu fărmăcătoarea,
Dracul cu drăcoanea,
Zmeul cu zmeoanea,
La toți au fost ușile încuiate,
Ferestile astupate,
Focurile învălite,
Coșurile acoperite;
La (cutare)-i ușa deșcuiată,
Fereasta destupată,
Focul dezvălit,
Coșul descoperit.
Au tunat,
L-au săgetat,
La cap i-au pus
Cap de berbece și l-au uns.
La inimă fer rece,
La picioare
Rîșchitoare,
(Cutare) se vaită,
Maica Domnului alerga,
Leacuri îi aducea,
Sănătate îi da;
Toate pociturile,
Toate diochițurile,
Toate mînăturile
Cu mîna le lua
În Marea Neagră le arunca.
Se ducea la nouă stîni,
Și lua noua cîni;
La gură îi spumega,
Ce ace galbene îi împungea,
Cu tămîie-l tămîia,
Cu usturoi îl ustura.
Toate mînăturile,
Toate diochiturile
În zănoagă le ducea,
Unde cucoșul nu cîntă,
Calul nu rîncheza
Și săcurea nu tăia,
Fată mare nu-mpletește,
Voinicul nu chiotește,
Acolo să-și facă
Casă și masă,
Să nu aibă cu (cutare)
nimic.
Să-l lase voinic.

(Costin, 51—52.)

8. de aplecate

plecate, durere de cap, greață, greutate la stomac, scîrbă, scîrbeală, silă.

Din Rusănești de Jos (Romanați):

Aplecate din apă,
Din ceapă,
Din mămăligă,
Din vin,
Din rachiu,
Aplecate din 99 de legumi,
Voi urîcioaselor,
Voi băloaseor,
Să săriți,
Să resădiți,
Din băierele inimei,
Să vă duceți la fete de
împărat,
Că v-adastă cu făclii
aprinse,
Cu mesele puse,
Cu linguri de furat,
Cu pîini de cumpărat;
Ele vă știe a cinsti,
Ele vă știe a scoati;
(N. N.) nu vă știe a cinsti,
Nu vă știe a scoati,

Ci vă știe a lepăda.
Să rămîie N. N. curat,
Ca steaua din cer luminat,
Și ca roua din cîmp.
(Hasdeu, *Etym. Magnum*, II, 1323)

Din Țepu (Tecuci):

Plecate,
Aplecate,
Blăstămate,
Urgisite,
Chinuite,
Vă dau afară din vînă
Din mînă,
Din gît,
Din buric,
Din picioare,
Din inimă,
Să rămîie N. ca o floare.
(Pamfile, *Boli*, 10.)

9. de apucat

apucate, apucături, bîntuială, duh necurat, fărămat, fărămatură, încleștat, întîmpinat, întîmpineală, de sănătate, strîns, strînsori, strînsul cel mare, tîlnitura, tîmpinătură, trăs.

Din Țepu (Tecuci):

Buba neagră pe fereastră
Cere pîne și cu lapte;
Nu dau pîne și cu lapte,
Ci dau strînsul lui (cutare).
(Pamfile, *Boli*, 63.)

Din Poiana de Jos (Dîmbovița):

Vîntu bate,
Grîu cade,
Codru se-ncheie,
Oasele lui (cutare) se descheie
De unde-s încheiate,
De unde-s încleștate,
De unde-s apucate.
Amin cu Amin,
Dracul cu drăcoaica,
Pe prag,
După prag,
Pe vatră,
După vatră,
Pe scaun,
După scaun,
Pe pat,
Și luă pe (cutare) de cap.
Nu te spăimînta tare,
Că e Joița descîntătoare;
Te-o lua,
Te-o scutura,
Cum scutură leii
Paraleii
În Dunărea lor, (?!)
Așa s-o scuture pe (cutare)
De toate strînsurile,
De toate apucăturile.
(Rigo, I, 173.)

Scanned with OKEN Scanner

ILUSTRAȚII

Scanned with OKEN Scanner

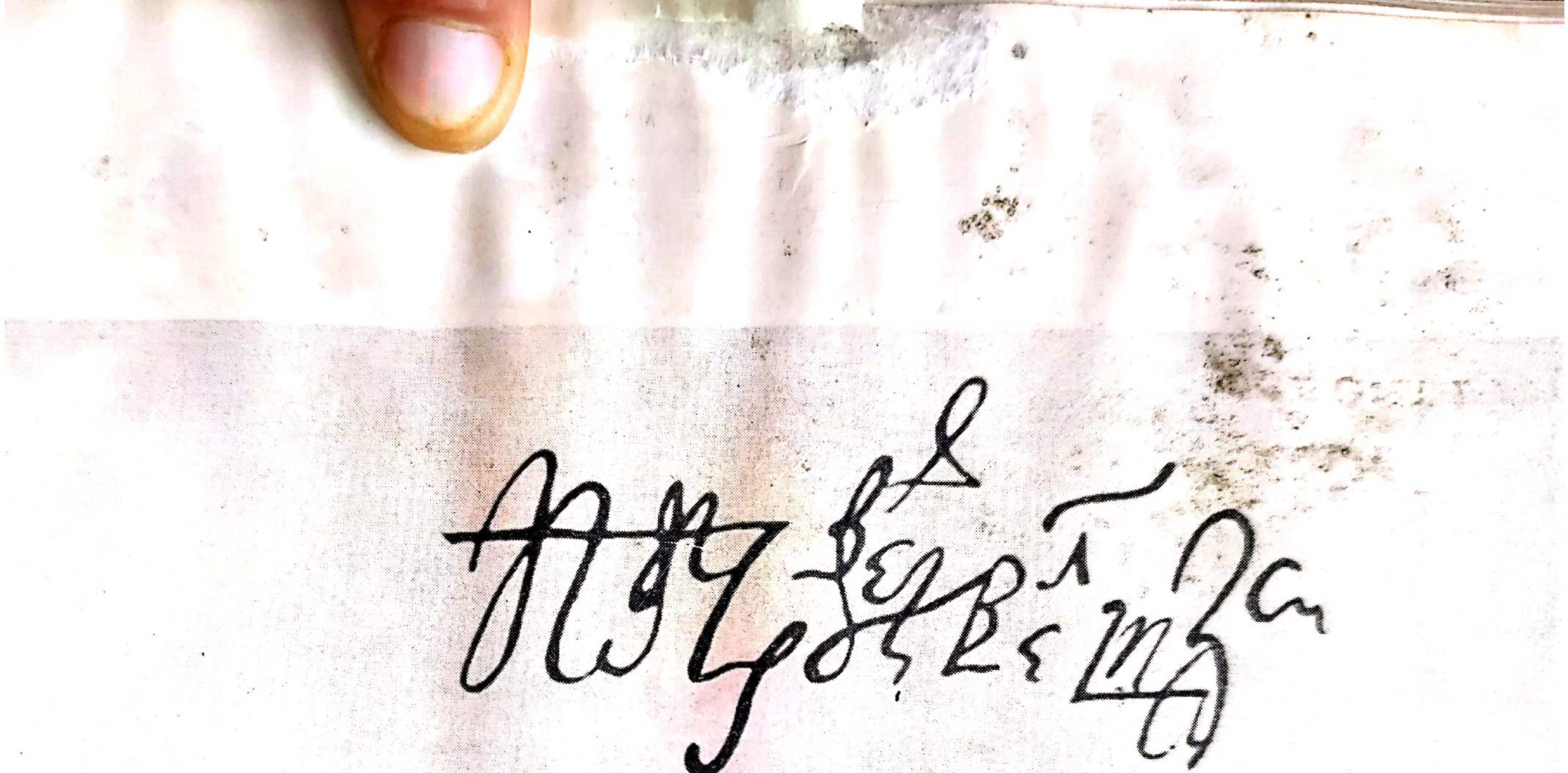

1748.- IOAN GOROVEI, biv vel Şatrar

2. Autograf al sărdarului Ioan Gorovei de la Icşeşti, traducător din limbi străine.

Scanned with OKEN Scanner

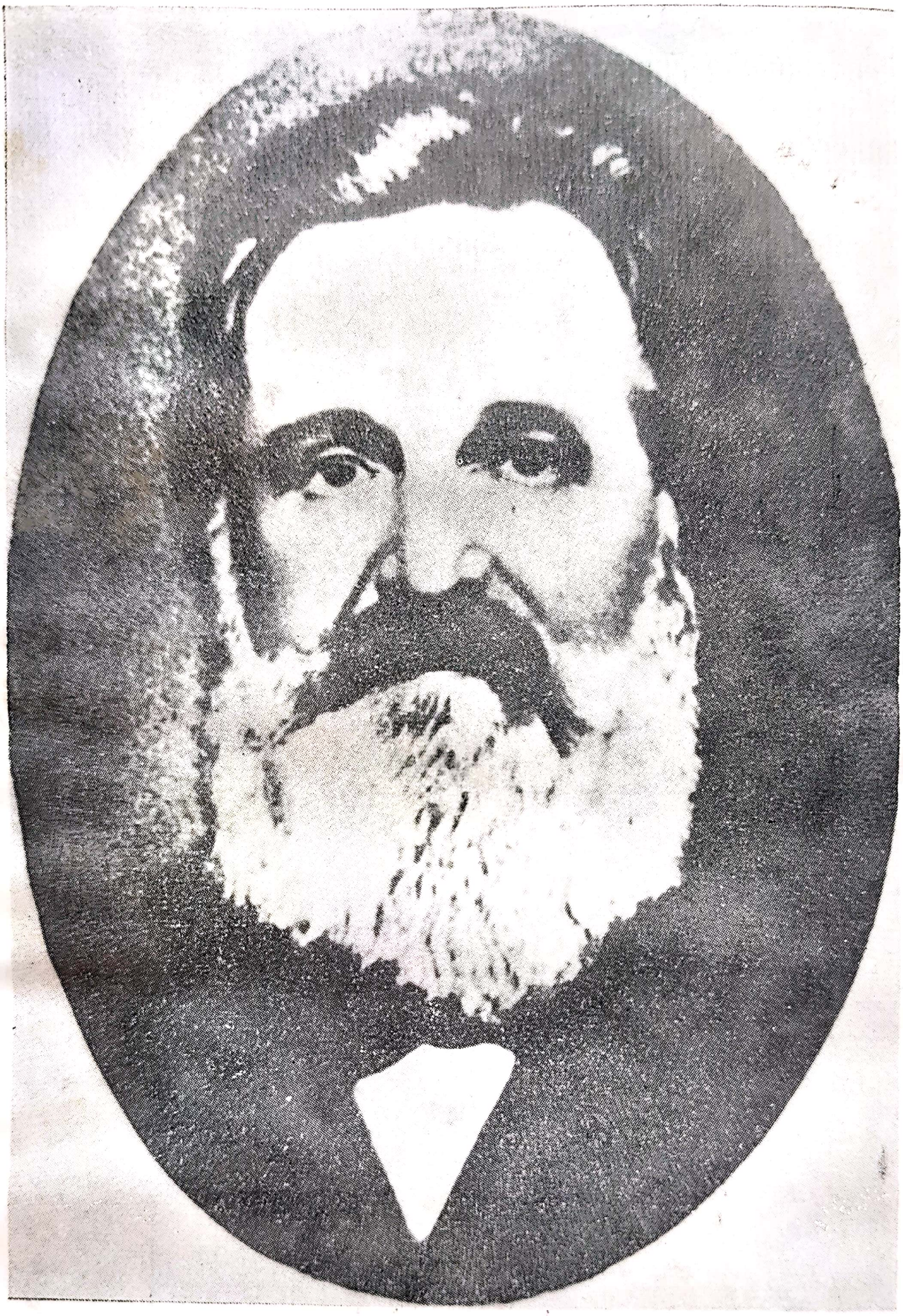

3. Petru Gorovei (1831—1889),
tatăl folcloristului.

Scanned with OKEN Scanner

4. Maria Gorovei,
născută Borș (1836—1898), mama folcloristului.

Scanned with OKEN Scanner

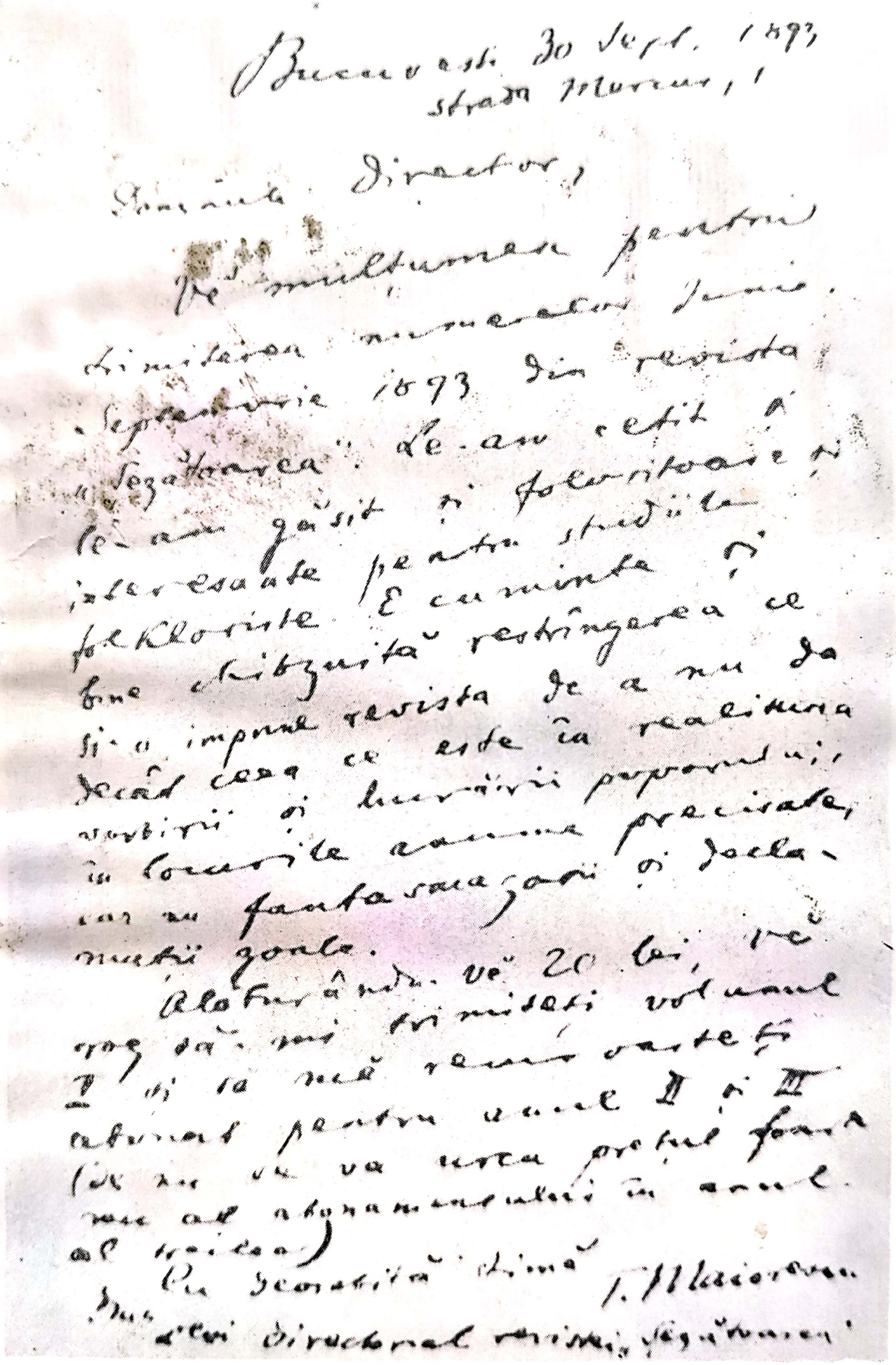

5. Scrisoare de la T. Maiorescu.

6, Scrisoare de la Al. Philippide.

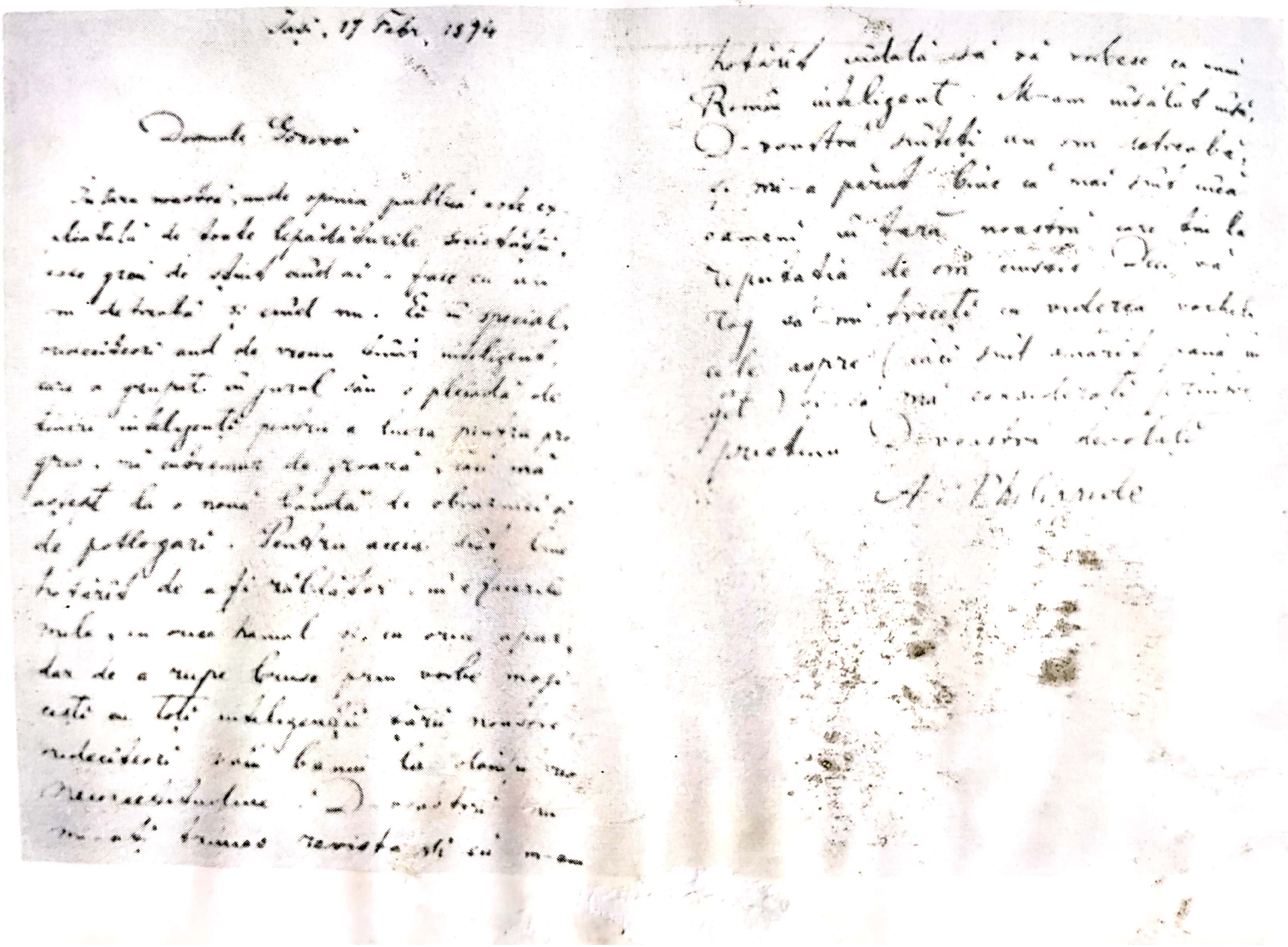

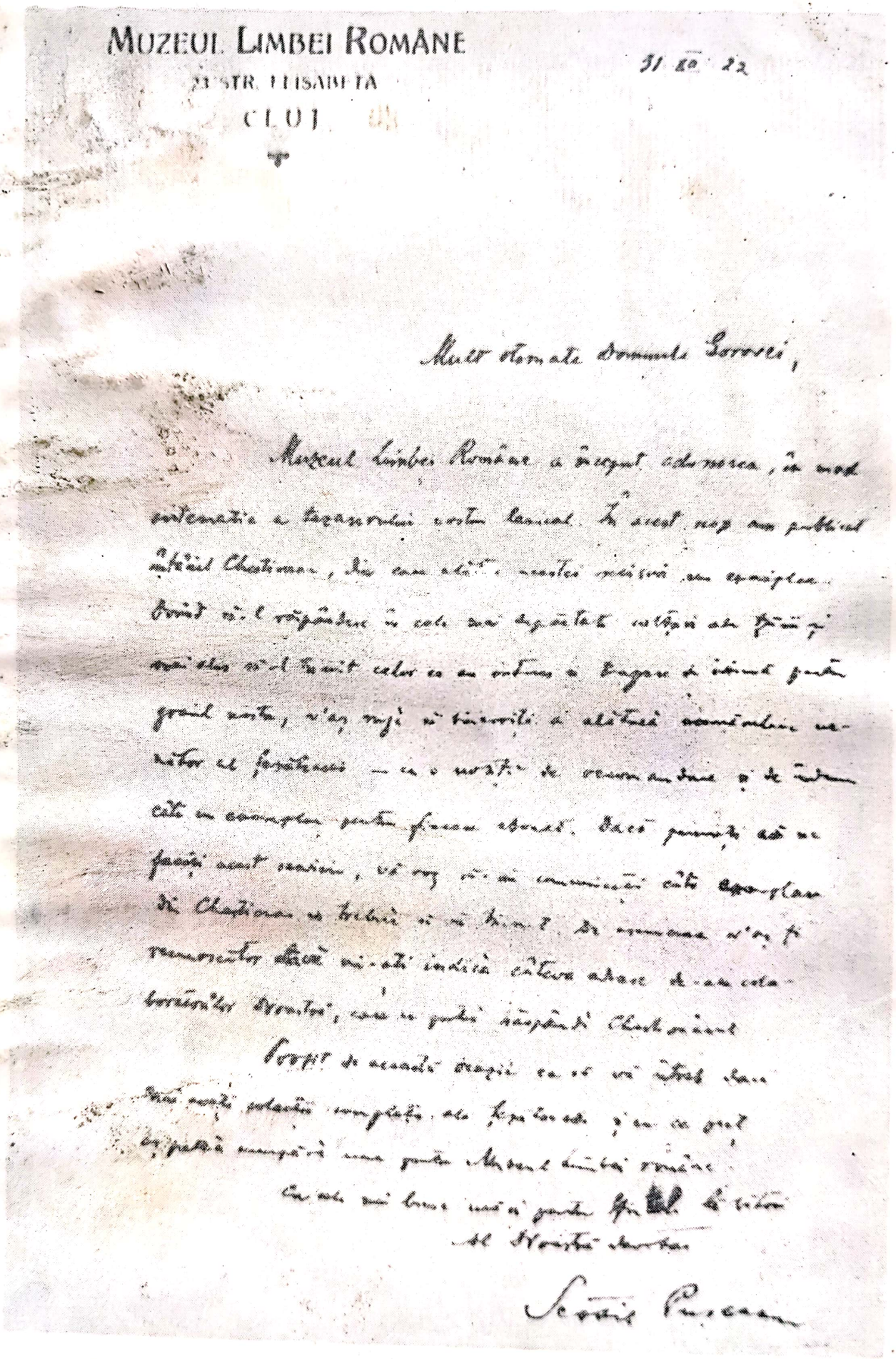

MUZEUL LIMBEI ROMÂNE
23 STR. ELISABETA
CLUJ

31 XII 22

Mult stimate Domnule Gorovei,

Muzeul Limbei Române a început adunarea, în mod sistematic a tezaurului nostru lexical. În acest scop am publicat întâiul Chestionar, din care alătur acestei scrisori un exemplar. Dorind să-l răspândesc în cele mai depărtate colțuri ale țărănimii, mai ales să-l trimit celor ce au intrat în lagăre de internă pentru graiul nostru, v'aș rugă să binevoiți a alătura numărului ne-mărit al fasăteanei — ca o noțiune de recomandare și de îndemn câte un exemplar pentru fiecare abonat. Dacă primiți să ne faceți acest serviciu, vă rog să-mi comunicați câte exemplare din Chestionar ne trebuie să vă trimit. De asemenea v'aș fi recunoscător dacă mi-ați indica câteva adrese de-ale colaboratorilor Dvoastră, care ne pot răspândi Chestionarul.

Profit de această ocazie ca să vă întreb dacă mai aveți colecții complete ale fasăteanei și în ce preț aș putea cumpăra una pentru Muzeul Limbei române.

Cu cele mai bune urări pentru Sfinții Sărbători

Al Dvoastră devotat

Sextil Pușcariu

7. Scrisoare de la Sextil Pușcariu.

Manuscriptul lui Aron Prejbeaunu:

Strigoaca a găsit
Uşa casei deschisă,
Fereastra destupată,
Focul stins.
În dinţi pe (cutare) l-a luat,
Sîngele i-a sorbit,
La pămînt l-a trîntit,
Cu morţii l-a socotit.
Maica Domnului din cer a auzit,
În braţe l-a luat
Pe masă de argint l-a pus,
Cu basma de fir l-a şters,
Oscioarele i le-a dres,
Junghiul i l-a scos,
Sănătatea să-l pătrundă pînă-n os.
Strigoiacă,
Moroiacă,
Desfă (cutăruia)
De orice rău ai pus pe dînsul,
Că în piuă te-oi pisa,
În moară te-oi măcina,
În vînt te-oi arunca,
Încît norii s-or mira.
Desfă-l pe (cutare)
De 99 apucături,
De 99 întîlniturî,
De 99 aplecături,
De 99 deocheturi,
De 99 junghiuri,
Strîns cu cees rău,
Tu, apucatule,
Tu, întîlnitule,
Colţatule, urîtule,
Grozavule, negritule,
Ieşi, du-te de la (cutare),
Din spatele lui,
Din pieptul lui,
Sinarea lui,
Rinichii lui,
Ficatul lui,
Inima lui,
Din zgîrciul nasului,
Din faţa obrazului,
Că (cutare) nu vă poate purta,
Nu vă poate cina,
Adăpa şi plimba,
Ieşi, du-te peste prăpăstii şi munţi,
La fata Craiului Împărat,
Unde te-aşteaptă cu mese -ntinse,
Făclii aprinse:
Acolo vă este cina,
Acolo vă e odina,
Acolo vă potoliţi,
Acolo să vă răsipiţi,
Să rămîie (cutare) luminat
Ca argintul cel curat.
Eu mă-nchin cu descîntecul,
Maica Precista cu leacul.

(Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, II, 385; G. Dem. Teodorescu, 364—365.)

10. de argint viu .

Din Bogăneşti (Vîlcea):

Tu, argintule,
Răcorosule,
Fiorosule,
Ruginitule,
Coclitule,
Eu te sorocesc
Şi te rînduiesc
Să umbli de la trei pîn' la nouă,
Prin toate vinele,
Prin toate încheieturile,
Să scoţi argintu,

Faptu şi datu,
Cu toate cuţitele,
Cu toate junghiurile,
Iar dacă n-ăi ieşi şi n-ăi pleca,
Cu mătura te-oi mătura,
Din toate oasele (Cutăruia) te-oi scutura,
Cal roşu să te faci,
Cu argint din oasele (cutăruia) să te baţi,
Să te baţi, să-l biruieşti,
De la trei zile pîn' la nouă să-l scoţi.
Tu argint cu dătătură,
Tu argint cu legătură,
De la surate,
De la cumnate,
De la prietene,
De te-or fi luat pe curvie,
De te-or fi luat pe hoţie,
Pe unt,
Pe ţesut,
Iar dacă n-ai ieşi şi n-ai pleca,
Cu mătura te-oi mătura,
Din toate oasele (cutăruia) te-oi scutura,
Cal roşu să te faci
. . . . . .
(se repetă rîndurile de mai sus).
De te-or fi luat pe hoţie,
Pe unt,
Pe ţesut,
Pe făină,
Pe slănină,
Să nu sapi ca sapele,
Sa nu-nţepi ca cuţitele,
Să nu tai ca coasele,
Să nu seceri ca secerile,
Ca piatra de moară
Să nu te-ngreunezi,
Între spete să nu te aşezi,
Cui te-a dat cu nouă,
Eu te-ntorc cu opt;
Cui te-a dat cu opt,
Eu te-ntorc cu şapte...
. . . . . .
Cui te-a dat cu două,
Eu te-ntorc cu una,
Să nu mai rămîie nici una.
D-o fi de la sfinte,
Să-şi aducă aminte,
Milă să-şi facă,
Leac să-l trimeată (...)
D-o fi de la Dumnezeu,
Să-l tămăduiască,
De junghiuri să-l izbăvească.
D-ăi fi din datu muierilor,
Din balele sfintelor,
Din scalda vrăjmaşilor,
Să ieşi, să te duci
În văi adînci,
În brazi mărunţi,
Că dacă n-ăi ieşi,
Nu te-i domoli
Cu mătura te-oi mătura,
Din toate oasele te-oi scutura,
Iar (cutare) o rămînea
Curat
Şi luminat
Cum Maica Precesta l-a lasat.

(Bălăşel, 115.)

Scanned with OKEN Scanner

11. de aruncătură

Din Vatra Dornei (Bucovina):

Ieşiţi, aruncături,
Ieşiţi, făcături,
Ieşţi, ţipături,
Ieşiţi, giunghiuri,
Ieşiţi, săgeţi,
Ieşiţi, răutăţi,
Ieşi, duh necurat,
Duh împeliţat,
Nu face dureri,
Nu face supărări,
Nu face străşnicie,
Nu face mînie,
Nu da dureri,
Nu da supărări,
Nu da minte necuvioasă;
Nu da vorbă necuviincioasă,
Ieşi, duh necurat, şi-l lasă;
Ieşi, duh necurat,
Duh împeliţat,
Că de nu-i ieşi
Eu te-oi prăpădi:
Cu toporul te-oi tăié,
Cu cuţitul te-oi junghié,
Aruncături
Şi făcături,
. . . . . .
Ieşiţi şi pieriţi
Ca roua de soare,
Ca stupitu-n cărare,
Că de nu-ţi ieşi
Şi de nu-ţi pieri,
Eu v-oi împunge,
V-oi străpunge.
Să ieşiţi,
Să pieriţi
Din cap,
De su' cap.
Din păr,
De su' păr,
Din crieri,
De su' crieri,
Din urechi,
De su' urechi,
Din ochi,
De su' ochi,
Din auzul urechilor,
Din vederea ochilor,
Din nas,
De su' nas,
Din gură,
De su' gură,
Din dinţi,
De su' dinţi.
Din măsele;
De su' măsele,
Din rădăcina dinţilor,
Din cununa măselelor,
Din fălci,
De su' fălci,
Din barbă,
De su' barbă,
Din bărbie,.
De su' bărbie,
Din grumaz,
De su' grumaz,
Din piept,
De su' piept,
Din coaste,
De su' coaste,
Din spate,
De su' spate,
Din şele,
De su' şele,
Din carne,
Din ciolane,
De su' ciolane,
Din pîntece,
De su' pîntece,
Din inimă,
De su' inimă,
Din rărunchi,
De su' rărunchi,
Din plămîi,
De su' plămîi,

Scanned with OKEN Scanner

Din maiu,
De su' maiu,
Din maţe,
De su' maţe,
Din şezut,
Din născut,
Din picioare,
Din gură vorbitoare,
Din tăte cîte le are.
Din nărtiţele nasului,
Din faţa obrazului,
Din creştetu capului,
Din rădăcina părului,
Din mii şi mii de vînuţe,
Din douăzeci de degetuţe,
Din mii şi mii de încheieturele,
Din douăzeci de degeţele,
Din tăte ciolănelele,
Din tăte degeţelele,
Din tăte încheieturelele,
Din creştetu capului,
Pînă-n tălpile picioarelor,
Ieşi, duh necurat,
Duh împeliţat,
Cu lucru rău amestecat:
Că de nu-i ieşi,
Şi de nu-i pieri,
Cu maiu te-oi zdrobi,
Cu toporu te-oi tăiè,
Cu cuţitu te-oi giunghiè,
Cu furca te-oi împunge,
Cu furculiţa te-oi străpunge,
Cu foarfecele te-oi dumica,
Pe fereastră te-oi arunca,
Pe uliţa satului te-i lua
Pe uliţa satului,
Pîn' la casa vinovatului;
Îi încălica pe casă,
De pe casă
Îi pica pe masă,
De pe masă
În solniţa cu sare,
Din solniţa cu sare
În blidu cu mîncare,
Din blid în lingura
Cu îmbucătură
Şi cu sorbitură.
Cu voi să trăiască,
Cu voi să vecuiască,
Că acest om n-are
Nici o stare:
Cu ce va ţinè,
Nici cu ce vă mîngîiè,
N-are cu ce apleca
Nici cu ce vă sătura.
Vă luaţi,
Vă căraţi,
Că de nu vă veţi lua
Şi de nu vă veţi căra,
Cu foarfecele v-oi dumica,
În drum v-oi arunca,
În pulbere v-oi mîna,
În mare v-oi ţipa,
Acolo vă veţi topi,
Acolo vă veţi prăpădi
Ca spuma de mare,
Ca roua de soare.
În mare sînt vaci albe,
Vaci cudalbe;
În coarne v-or lua,
În picioare v-or călca,
Mii sfărimi v-or sfărma.
Acest om rămîe curat
Şi luminat
Cum e de Dumnezeu lăsat
Şi de popa botezat.
Cum întoarce plugu
Pămîntul
Şi scoate
Pietrile toate,
Toate pietrile
Şi rădăcinile
Care-s acolo făcute
Şi crescute,
Aruncăturile
Şi făcăturile,
Şipăturile
Ţipăturile
Şi junghiurile,
Săgeţile

Scanned with OKEN Scanner

Şi răutăţile,
Durerile
Şi supărările
Nu-s făcute
Şi crescute,
Ci-s luate
Şi aruncate.
Toate-aruncăturile
Şi făcăturile
Din N. să iasă
Şi să se ducă,
Să se cam mai ducă
Pe capul cui le-a făcut
Şi le-o avut;
Pe capul lui le-o luat
Şi le-o aruncat.
N. să rămîie curat,
Luminat,
Cum e de Dumnezeu lăsat
Şi de popa botezat...
Nu-ntorc cămeşa,
Ci-ntroc aruncăturile etc.
De pe capu lui N.
Să se ducă de unde-s venite,
N. să rămîie curat
Cum e de Dumnezeu lăsat
Şi pe popa botezat.
Cine-o făcut cu lucru rău,
Eu întorc cu Dumnezeu;
Cine-o făcut cu dracu,
Eu îl străpung cu acu.
De la mine descîntecu,
De la Dumnezeu daru.

(Marian, *Descîntece,* 18—25.)

12. de babiţă din blide

Din Şcheia, Bucovina

Babiţă mîncăcioasă,
Babiţă puturoasă,
Babiţă urîcioasă,
Babiţă prin sete,
Babiţă prin foame,
Babiţă prin arsură mare
Şi prin diochiul cel mare,
Ieşiţi din N.
Nu-l junghia,
Nu-l cîrcia,
Nu-l spăria,
Nu-l îngălbeni,
Nu-l vrăji,
Nu mi-l slăbi.
Du-te te îngălbineşte
Şi spărie şi-mi vrăjeşte
La ogorul cu păsat,
La pîrăul cu pietrele,
La ţiganul cu fusele,
La ţiganul cu acele,
La ţiganul cu cuţitele,
Şi te du de spărie
Şi-mi vrăjăşte
Unde păsările nu umblă,
Unde cocoş negru nu cîntă,
Unde nu dă nimeni ziua bună
N. să rămîie curat,
Ca argintul strecurat,
Ca Maica cea prea curată
Care l-a lăsat.

13. de baier

Din Islaz (Romanaţi):

Tu, muma pădurii,
Lipitură de noapte,
De miezul nopţii,
De cîntarea cocoşilor,
Din vărsatul zorilor:
Cu hotar te hotăresc,

Scanned with OKEN Scanner

Cu marmură de înmărmuresc,
Cu piatră te împietresc,
De la (cutare) te gonesc,
Să te duci:
Unde popă nu toacă,
Unde fată mare cosița numpletește,
Unde de Dumnezeu nu se pomenește;
Acolo diavolul locuiește.
(Dr. D. Ionescu, II, 27).

13. de bătătură la picior

Din Bistrița (Mehedinți):

Atunci să te mai coci,
Cînd și-o pune mîța conci;
Atunci să te mai faci bătătură,
Cind și-o pune mîrtanul căciulă.
(Tudor Pamfile, III, 1925, 117.)

14. de blîndă

Din Morunglav (Romanați):

Plecă (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
Se întîlni cu faptul,
Se întîlni cu blînda.
— Blîndă lipită,
Blîndă sturîtă,
Pe pielea (cutăruia) ivită,
Să piei,
Să răspiei,
De la (cutare) să piei
Să te înmoi,
Să rămîie (cutare)
Curat,
Luminat,
Ca bobul de grîu curat.
(Dr. D. Ionescu, II, 31.)

15. de boală (tifos)

Din Urecheşti (Rîmnicu Sărat)

Mă sculai de-dimineață
Și ieșii afară
Și văzui pe Nuniță
Cu mătura-n mînă
Și cu grebla-n altă mînă,
Și o întrebai:
— Und' te duci, Nuniță?
— Mă duc la cîmpul Rusalimului
Să-l mătur de ghinci și mărăcini.
— Rogu-te, Nuniță,
Nu te duce acolo,
Ci te du la (cutare)
Și-i mătură boala:
Boală țigănească,
Boală porcească,
Boală ungurească,

Scanned with OKEN Scanner

Boală nemțească,
Din frică,
Din deochi,
Din plecate,
Din osteneală,
Și-i mătură toată boala
Din toate încheieturile
Și din toate mădularile,
Și să fugă boala dinaintea lui
Cum fuge gunoiul dinaintea mărturii, măturii,
Și omul de Rusalii,
Și (cutare) să rămîie curat, Luminat,
Cum Dumnezeu l-a lăsat.
(Danilescu, *Calendar*, p. 71.)

16. de beție

a) Descîntec pentru a face pe om bețiv:

Să se petreacă, de trei ori, prin gît de rață și de știucă, rachiu și vin, zicîndu-se de trei ori descîntecul, și apoi să se dea, fără ca să știe, acelui pe care voiește să-l cuprindă patima beției:

Cum nu poate peștele și rața fără apă,
Cum peștele nu poate trăi pe uscat,
Așa să nu poată trăi (cutare) nici un ceas
Ca să nu bea rachiu și vin;
Să umble după băutură,
Cum nu stă apa mergătoare,
Și oastea călătoare;
Cum nu se poate opri
Plumbul din pușcă,
Așa nime să nu-l poată opri pe (Cutare)
De a nu bea rachiu și vin.
(Lupașcu, 39.)

b) Descîntec ca să nu bea un om bețiv.

Descîntecul se zice la un mormînt:

Cum nu bea și nu știe nimica (numele celui din mormînt),
Așa să nu beie, să nu știe
A cere rachiu și vin (numele bețuvului);
Să-i piară gîndul de beție
Cum piere fumu,
Cum piere pîcla,
Cum se stinge focul;
Să înconjoare crîșmele
Cum înconjoară pămîntul apele.
Să-i pută vinul și rachiu
Cum pute scîrna;
Să nu dorească de el
Cum nu se dorește moartea;
Să fie totdauna liniștit
Ca în ceasul ce mă-sa l-au făcut.
(Lupașcu, 39.)

17. de boala copiilor

răul copiilor, răutatea copiilor, apucat, altea alea, ceas rău, cei răi, ducă-se pe pustii, ducă-se în pietre, epilepsie, fulgerătură, încleştat, încleştătură, poceală, strîns, strînsătură, strînsură, stropşitură, zghihueală, samcă.

Din Crasna (Bucovina):

Ieşi, ceas rău,
Ieşi, tu, rău,
Ceas rău cu spăriat,
Ceas rău cu duh necurat,
Ceas rău cu Samcă albă,
Ceas rău cu Samcă neagră,
Ceas rău cu moroi,
Ceas rău cu strigoi,
Ceas rău cu zburători,
Ceas rău cu încordători,
Ceas rău cu diavoliţe rele,
Ceas rău cu boale grele.
Ieşi, ceas rău,
Ieşi, tu, rău,
Din vîrvu capului,
Din crierii capului,
etc.
Ieşi, ceas rău,
Ieşi, tu, rău,
Nu-ţi face pat în spatele lui,
Nu-ţi face gîlţuri în umerii lui,
Nu-ţi face scălduşcă în coşu lui,
Nu-ţi face joc în trupu lui.
Ieşi, ceas rău,
Ieşi, tu,. rău
Din inimă,
De sub inimă, etc.
Din vîrvu capului
Pînă-n vîrvu degetelor.
De azi înainte
În rîpi resipite.
Cu nouă lei,
Cu nouă miei
Mă-ta se mişeleşte,
Rîpele răsipeşte.
Du-te şi tu de mişeleşte,
Rîpele răsipeşte.
Acolo sa pieri,
Acolo să răspieri,
Cum piere spuma de mare,
Roua de soare,
Şi stupitu-n cărare.
N. e curat,
Gîzele l-o botezat,
Gîzele l-o apărat,
Că ele au venit
Şi-o bîzîit,
Şi tot răul dintr-însu o sărit.
Cu mătura asta am luat
Şi-am măturat,
Şi-am scos şi am aruncat
Toate guzurelele
Din toate coturelele.
Aşa să iasă răul
Din vărvu capului
Pînă-n vîrvu degetelor,
Din toate ciolănelele
Şi încheieturelele.
N. să fie curat,
Lămurat,
Cum Dumnezeu l-o dat,
Cum mă-sa l-o făcut
Din sănin
Şi l-o crescut.
În veci, amin!

(Marian, *Descîntece*, 194—197.)

18. de boala găinilor

Din Popeni (Tutova):

A plecat Dobriţa
Cu măturiţa
Să măture coteţul cu
paserile,
Grădinile cu livezile,
Cîmpiile cu fîneţele,
Dealurile cu viile,
Munţii cu pădurele.
— Nu te duce, Dobriţo,
Să mături coteţul cu
paserile,
Ci vin' dè mătură coteţul
păsărilor noastre.
Eu cu gura oi descînta,
Tu cu mătura îi mătura
boala,
Cu mîna îi lua-o,
Peste Marea Neagră îi
arunca-o,
Şi acolo să piei, să răspiei,
Ca spuma de mare,
Ca roua la soare,
Iar paserile noastre
să rămîie curate
Luminate,
Ca Dumnezeu ce le-a lăsat.

(Ion Creangă, VI, 249.)

19. de boala vitelor

Din Ciudei (Bucovina):

N. demineaţă s-o sinecat,
S-o mînecat,
Bucatele şi-o luat,
La iarba-ntreagă le-o mînat,
Bucatele să pască,
Să se tocmească,
Păru să-şi netezească,
Nime nu le-o văzut,
Nime nu le-o cunoscut,
Numai boala puturoasă
Şi uricioasă,
Numai ea că le-o văzut,
Numai ea le-o cunoscut
Şi-ntre bucate-a întrat,
Bucatele i-o spurcat,
Sîngele li-o-nvînoşat,
Maţele li-a supţiat,
Plămîile li-o putrezit,
Rărunchii li-o împuţit,
Păru li-a zborşit,
Carnea li-o-mpetrit,
Fălcile li-o-nţepenit,
Urechile li-o dăbălat,
Ochii li-o lăcrămat,
Măselele li-o picat,
Limba şi-o muşcat,
De picioare le-o oborît,
De pămînt că le-o trîntit.
O prins N. a se glăsui
Şi-a se tîngui
Cu glas mare pînă-n ceri,
Cu lacrimi pînă-n pămînt.
Nime nu l-o văzut,
Nime nu l-o auzit,
Numai Maica Domnului
Sus din poarta ceriului
. . . . . .
— Ce plîngi N., ce te
tînguieşti?
. . . . . .
— Eu cum nu m-oi tîngui
. . . . . .
Că demineaţă m-am sinecat
etc.

— Taci N., nu te tîngui,
Nu te glăsui.
Haidem la Maica Domnului
Din naltu ceriului,
Poartă de aur om deschide,
Topor nenădit om apuca,
Noi boala puturoasă
Şi uricioasă
Om tăie-o,
Şi om hăcui-o
Din vine,
De sub vine etc.
Tu, boală puturoasă
Şi uricioasă,
Să te duci
Unde cucoş negru nu cîntă,
Unde urmă de om nu se face.
Acolo să locuieşti,
Acolo să trăieşti
Cu cetina bradului,
Cu vîrvu molidului,
Bucatele lui N.
Să rămîie curate
Şi luminate,
Ca argintu strecurat,
Ca Dumnezeu ce le-o dat.
De la mine descîntecu,
De la Dumnezeu leacu.

(Marian, *Descîntece*, 61.)

20. de toate bolile

Din Roşa (Bucovina):

Ustur mare şi Maica Precista
Pe-un jij de deal.
Cată-n carte,
Cată-n parte
Cată-n toate părţile,
Unde a vedea
Nouă strigoaice
Cu nouă ţînci răi,
Nouă lupoaice
Cu nouă lupi răi.
Ş-a strigat Maica Precista
În gura mare:
Voi nu-l pociţi,
Nu-l săgetaţi,
Nu-l giunghieţi,
Da luaţi giungheturele,
Săgetăturele,
Şi le duceţi
În dealul Galariilor,
Pocitoarea ciutelor.
Voi acolo pociţi,
Acolo giunghieţi,
Acolo săgetaţi
În strachină de argint,
Cupele sprijinind.
Da N. să rămîie
Curat şi luminat
Ca Dumnezeu ce l-a dat,
Şi Maica Precista ce l-a lăsat.

Alo — haide!

(Voronca, Vol. I, partea a III-a, 549.)

21. de brîncă (orbalţ)

foc viu, olbaţ, orbanţ, răceală, roşaţă, vivor.

Ieşi tu, bubă mare,
Bubă cu-nfocare,
Ieşi, tu bubă mică,
Bubă orbăcică,
Bubă cu orbalţ,
Bubă cu nejit,
Bubă cu obrintit,
Bubă cu arsură,

Scanned with OKEN Scanner

Bubă cu furnicătură,
Bubă cu diavoliţe rele,
Bubă cu boale grele.
Ieşi din vîrvu capului,
Din crierii capului,
Din faţa obrazului,
Din vinele grumazului.
Ieşi, tu, bubă mare,
Bubă cu-nfocare etc.
Nu-l înfoca,
Nu-l săgeta.
Bubă mare,
Bubă cu-nfocare,
Bubă mică,
Bubă orbăcică,
Nu te face,
Nu te coace,
Nu te încuibi,
Nu te lăcătui.
Că tu, de te-i încuibi
Şi te-i lăcătui,
Şi te-i face,
Şi te-i coace,
Cu cotreanţă te-oi afuma,
Şi-n coajă de nucă te-oi băga,
Pe mare măgura te-oi da,
Unde cucoşii n-or cînta,
Glas de om nu s-a răsuna.
Acolo să pieri, etc.

(Marian, *Descîntece*, 155.)

22. **de broască**

Din Dimăcheni (Dorohoi):

Broască, broască,
De te-ai făcut la asfinţit,
Să piei la răsărit;
De te-ai făcut la răsărit,
Să piei la asfinţit
Şi să te duci la malul crapat,
Că acolo e o iapă albă
Cu gura căscată,
Cu limba scoasă,
Şi cu coada ridicată.
Ea cu gura te-a apuca,
Cu limba te-a linge,
Cu coada te-a mătura,
Peste mare te-a arunca,
Unde cucoş negru nu cîntă,
Vacă neagră nu rage
Şi cîne negru nu bate.
Acolo să piei,
Să răspiei,
Ca roua de soare,
Ca spuma de mare,
Şi (Cutare) să rămîie teafăr,
Sănătos, luminat,
Cum Dumnezeu l-a dat
Şi maică-sa l-a făcut.
Descîntecul de la mine
Şi leacul de la Dumnezeu.

(Şez., 1, 1892, 84.)

23. **de bubă**

abubă, bubă rea, bubă neagră, bubă vînătă, bubă din cap, bube rele, beşica cea rea, beşică neagră, buboi, bolfe, brîncă, cîrtiţă, fapt de vînt, foc de vînt, grăunţe, grumăzare, guşter.

Din Buhuşi (Neamţ):

Semînai orz în piatră:
Nici să răsare,
Nici să crească,
Buba cea rea să
încremenească.
(*Ion Creangă*, I, 117.)

Din Găinești (Suceava):

Unde vă duceți voi două fete
Cu sapele pe spate,
Cu mînicile suflicate?
— Ne ducem la cel măr roș,
Din vîrf să-l uscăm,
Din rădăcină sa-l săpăm.
— Nu vă duceți la cel măr
roș,
Ci vă duceți la (cutare) om:
Săpați beșica din rădăcină,
De vîrf o uscați,
Ca să nu rămîie cît un fir
de mac
În patru despicat,
Peste mare aruncat.
(*Șez.*, I, 1892, 122.)

Din Bîrsănești (Botoșani):

S-o dus omul negru,
Cu boii negri,
Cu plugul negru,
Cu răsteu negru,
Cu jugul negru,
Cu lopățica neagră,
Boul negru,
Pohornicioara neagră,
Omul negru
Ca cămeșa neagră,
Cu cușma neagră,
Cu jaletca neagră,
Cu sumanul negru,
Cu ciobota geagră,
Cu biciușca neagră,
S-o pornit cu aceste negre
Și n-o arat ogorul negru,
Dar o arat
Și o secat
Buba neagră.
(*Șez.*, XXII, 35.)

24. de buba mînzului

Din Adjud (Putna):

Bubă rea,
Bubă de mînz,
Să ieși de la (cutare)
Să te duci pe pustii
Înapoi să nu mai vii,
Că eu c-un pai te-oi înțepa,
Cu mălai te-oi afuma,
Și pe (Cutare) l-îi lăsa
Curat, sănătos,
Ca un Făt-Frumos,
Ca soarele luminos,
Și (Cutare) de buba
mînzului
Scăpat să fie,
Și-n mila Domnului să
rămîie.
(Rigo, I, 37.)

Scanned with OKEN Scanner

25. de bube mari

Din Preuteşti (Suceava):

C-un pai sec,
Din vîrf te sec,
Din rădăcină
Te fac făină.
(Şez., XVI, 61.)

26. de bube dulci (zgaibe dulci)

Din Nemţişor (Neamţ):

Buba de izdat,
Bubă de dalac,
Nu vă umflaţi,
Nu vă-ngîmfaţi,
Căci eu va scoţ
Din zgîrciul nasului,
În faţa obrazului,
Din măduva osului,
Să rămîe (cutare) curat
Ca argintul strecurat.
(Ion Creangă, V, 1912, 176.)

Din Moldova:

Făcut-a N. cutarele
Masă mare
Preste mare,
De-a trecut hotarele.
Acolo el a chemat,
A chemat de-au ospătat
Bubele
Cu udmele,
Cu puşchele,
Cu scurtele,
Zgaibele,
Bolfele,
Gîlcile,
Plăgile
Cu ulcioare
Şi buboaie.
Dar pe bubele dulci
Ce-s a Samcei ţîţe
N-au chemat;
Deci s-au îmflat,
De mînie au crăpat,
Rădăcina le-a secat,
Cucuiul li s-a uscat,
În trestie le-am băgat,
Cu sugel le-am înfundat,
În mare le-am aruncat.
N. de ele a scăpat,
Trupul i-a rămas curat.
(Săulescu.)

Din Ţepu (Tecuci):

M-am sculat pe la prînzişor
Şi-ncălecai pe un mînzişor,
Şi m-am spălat
Cu aur şi argint,
Şi m-am închinat
La Gioi si Apilo,
Şi la lemn,
La hiarele pădurilor,
La puterile întunericului,
La lună şi la soare,
Şi plecat-am pe cale,
Pe deal şi pe vale

Şi pe pămînt nu călcam,
Nici că zburam.
Şi ajuns-am,
Poposit-am
Şi bătut-am la porţile de apă
Cu lacăte de foc.
Poate-se ori nu se poate deloc?

Cum nu se poate
Nici una din aceste toate,
Tot aşa să nu se mai poată să staţi,

Să aşteptaţi,
Bube urgisite,
Bube vrăjite,
Bube de 99 de feluri,
În 99 de chipuri
Descîntate,
Şi blăstămate,
Şi porniţi
Pe unde aţi mai umblat
Şi lăsaţi pe (cutare) curat,
Luminat,
Cum mă-sa l-a născut,
Cum Dumnezeu l-a făcut.
(Şez., X, 21—21; T. Pamfile, Boli, 21.)

27. de buric

Din Cruşova (Macedonia):

Buricul
(Să fie) ca pepenele verde,
Şi dorul
(Să fugă) ca norul;
Fugi dorule,
ca norul,
După coline,
După mari,
După 99 de cărări.
(Papahagi, în *Mat.*, II, 303.)

28. de cîni

Apropiindu-te sau trecînd pe lîngă cîni, strîngi pumnii, zicînd în gînd:

Mut te-o facut mă-ta,
Mut să fii;
Chior te-o făcut mă-ta,
Chior să fii
Şi la mine să nu vii.
(Ion Creagă, IV, 196.)

Scanned with OKEN Scanner

29. **de cîrtiţe**

bubă, bube mari, şomîlc.

Din Moldova:

Sănecatu-m-am,
Mînecatu-m-am,
Azi, sfînta duminică,
dimineaţă,
Să curăţesc pe (cutare)
De cîrtiţă cîrticioasă,
De cîrtiţă crăpăcioasă,
De cîrtiţă vermănoasă,
De cîrtiţă căprească,
De cîrtiţă oiască,
De cîrtiţă bivolească,
De cîrtiţă măgărească,
De cîrtiţa cătrească,
De 99 de feluri de cîrtiţă,
Să rămîie (Cutare) curat,
Luminat,
Ca soarele-nseninat,
Ca argintul strecurat,
Ca maică-sa ce l-a făcut,
Ca Dumnezeu ce l-a lăsat.
Cum se topeşte ceara
De faţa focului,
Aşa să se zgîrcească cîrtiţile
Pînă-n cea duminică,
Şi cum se zgîrceşte părul
De faţa focului,
Aşa să se zgîrcească cîrtiţile
Pînă-n cea duminică.
Pînă atuncea şi nici pînă
atuncia
Să ajungă,
Şi cît mai degrabă să pieie.

(Manuscris, 1839.)

30. **de ceas rău**

ceas slab, boala copiilor.

Din Calafindeşti (Bucovina).

Ceas rău cu pocitură,
Ceas rău cu săgetătură,
Ceas rău cu spaimă,
Ceas rău de cu sară,
Ceas rău de la miezul nopţii,
Ceas rău de cu ziuă,
Să te duci pe munţi,
Pe sub munţi
C-acolo-s a tale curţi,
C-acolo-s mese aşternute,
Şi păhare-mplute,
Şi scaune aşternute
Pentru tine sînt gătite.
Acolo să trăieşti,
Acolo să vecuieşti,
De N. să nu gîndeşti,
Că tu de nu te vei duce
Şi de nu te vei depărta,
Eu 99 de ocă
De tămîie-oi cumpăra,
Şi cu ele te-oi afuma
Şi te-oi înspăima
Şi te-oi depărta;
99 de oca de piper oi lua
Şi te-oi afuma
Şi te-oi înspăima
Şi te-oi depărta;
99 de oale c-uncrop
Le-oi pune la foc
Şi le-oi clocoti
Şi te-oi opări;
99 de suliţe oi lua
Şi te-oi însuliţa
Şi te-oi înspăima

Scanned with OKEN Scanner

Şi te-oi depărta;
Cu 99 de ţepoaie
Te-oi înţepoiè
Şi te-oi spăriè;
Cu 99 de mături de cacadîr
Te-oi zgăriè
Şi te-oi spărié.
Să te duci în marea mare,
Şi cum s-aşează peatra-n apă,

Aşa să se aşeze rău,
Acolo să trăiască,
Acolo să vecuiască,
De N. să nu gîndească.
Să te duci, să te prăpădeşti,

Să te izăreşti,
Unde cucoş negru nu cîntă,
Unde cîni negri nu bat,
N. să rămîie curat,
Curat şi luminat,
Ca argintu cel strecurat,
Cum e de Dumnezeu lăsat,
Du-te, depărtează-te
Din crierii capului etc.
Să te duci, să te prăpădeşti,
De N. să nu gîndeşti;
Să te duci pe pădurea uscată,

Pe apa cea turburată,
Că de nu te-i depărta,
Eu cu secera te-oi seçera,
Cu cuţitu te-oi spinteca,
Cu lingura te-oi mînca,

Şi cu grebla te-oi grebla,
Cu furca te-oi înfurca,
Peste gard te-oi arunca.
N. să rămîie curat,
Curat şi luminat
Ca argintu cel curat
De la Dumnezeu lăsat,
De la mine descîntat.
Nouă neveste
Cu nouă mături,
Cu nouă cuţite,
Cu nouă mături părăsite,
Daţi-mi toporul cel tăios
Să tai măru cel frumos;
Da eu nu tai măru,
Da tai lui N. rău
Din spatele lui,
Din pieptu lui etc.
Rău să se ducă,
Să piară ca o nălucă,
Să se prăpădească,
De N. sa nu gindeasca.
N. să rămîie curat etc.

(Marian, *Descîntece*, 71.)

31. **de cei rai**

ăi răi, boala copiilor, epilepsie.

Din Ţepu (Tecuci):

A aşternut Maica
Preacurată
Domnului nostru Isus
Hristos, piatră.
Piatra i-a aşternut,
Cu piatra l-a învălit.

El s-a întors şi piatra a plesnit.
Aşa să plesnească cei răi din coşul lui Cutare
Să rămîie curat, luminat,
Cum Maica din cer l-a lăsat.

(Pamfile, *Boli*, 24.)

Din Ţepu (Tecuci):

Scanned with OKEN Scanner

Plecat-a un om mare
La pădurea mare,
Cu toporul mare,
Să facă plug mare,
Să are cu 12 boi
Cu 12 pogonici,
Să are dealurile,
Văile,
Lungul
Şi curmezişul.
Şi a găsit pe cei rai:
Cei răi beşinoşi,
Cei răi însuflecăcioşi,
Cei răi din tîlnitură,
Cei răi din pocitură,
Cei răi din deochi,
Şi s-au înecat în putina cu borş.
Să pieie, să răspieie etc.
(Pamfile, *Boli*, 24.)

32. de cel pierit

Din Pungeşti (Vaslui):

Ieşii afară şi mă uitai
La dealul cel mare;
Nu văzui nimica.
Mă uitai în gura lui (cutare)
Şi văzui un zbîrc roş,
Voia sîngele să i-l beie,
Zilele să i le ieie,
— Ba nici zilele n-ai să i le iei,
Nici sîngele n-ai să i-l bei,
Că eu cu acul oi descînta,
Cu mătura oi mătura,
În trestie l-oi băga,
Şi-n Marea Neagră l-oi arunca,
Şi (cutare) de-acu a rămînea
Curat etc.
(Ion Creangă, VII, 186—187.)

33. de clinuri

Din Principele Ferdinand (Teleorman):

Voi clini tătăreşti,
Englezăşti,
Ovreieşti,
Muscăleşti,
Ţigăneşti,
Framţuzăşti,
Sîrbeşti,
Turceşti,
Costoreşti,
Ursăreşti,
Rudăreşti,
Rumâneşti,
Eu cu limba v-am descîntat,
Cu mînile v-am tras,
De virf v-aţi aplecat,
La rădăcina v-aţi uscat,
(Cutare) a rămas curat,
Luminat,
Cum Maica Domnului l-a dat.
(Ion Creangă, VIII, 1915, 152.)

Scanned with OKEN Scanner

34. **de colăcit (încolăcit)**

Descîntece cu formula poruncii directe: „Fugi colăcite..."
Voiteg, Slagna și Alibunar (Banat).

(Hodoș, 30.)

Din Jupa (Banat):

De-i fi, colăcite,
Din vărsat de nori,
Din răsărit de soare,
. . . . . .
Nu urla
Ca vadurile,
Nu vîjîi
Ca vînturile
. . . . . .
Că eu te-am suflat
Și te-am mînat
În munți
Cărunți,
Acolo te-așteaptă a tăi
Cu mese-ntinse etc.

(Ibidem. 29.)

35. **de coleți**

Descîntec sub formula poruncii directe.

(Nour, 56.)

Descîntec sub formula: Maica Domnului întîlnește în cale pe pacient și-l trimite la descîntătoare: Măgurele (Teleorman)

(Rigo, I, 43.)

36. **de cositor**

Din Roșiorii de Vede (Teleorman):

Costor,
Vostor,
În tigaie te-am pus,
Pe tine te-am topit,
Și oamenii i-ai lecuit;
Și te-am pus la (cutare)
Să-i scoți durorile,
Junghiurile,
Fiorurile,
Cuțitele,
Săgețile,
Tîromeala,
Fîrșeala,
Amețeala,
Din creștetul capului,
Pînă-n degetele picerilor.
De-o fi din călcătură,
De-o fi lupă drum,
Din răspîntii,
Din mîncare,
Din sculare,
Din culcare,
De-o fi din răsărit de soare,
De-o fi din fete necununate,

Scanned with OKEN Scanner

Cum taie secera asta buruienile,
Rugii, bozii, verzi și uscate,
Și dulci și amare,
Așa să se taie de la (cutare)
Boala, duroarea, junghiurile,
Cuțitele, săgățile,
Și (cutare) să rămîie curat [...]
(Mat., I. 654.)

37. de costac

Din Deliblata (Banat):

Coștac întîlnit,
Coștac năprăcit,
Coștac din somn,
Coștac din drum,
Io te-ating cu cap de cîne
Să nu fii nici pînă mîne,
Iar N. să ugească
Curat, luminat,
Ca de la Dumnezeu lăsat.
(Hodoș, 59.)

38. pentru creșterea părului

Din Moldova:

Toadere, Sfînt Toadere,
Dă cosița iepelor
Ca s-o poarte fetele,
Să crească lung caața,
Moale ca mătasea,
Și cosița fetelor
Dă s-o poarte iepele.
(Lupașcu, 40.)

39. de cui

Din Principele Ferdinand (Teleorman):

Cui din cale,
Cui din cărare,
Cui din răceală,
Să ieși de la (cutare)
Din crierii capului etc.
Eu cu limbă v-am dăscîntat,
Cu cuțit de găsit v-am dăscintat,
Voi să vă duceți
Unde cocoș n-a cîntat,
Unde voinic chiot n-a dat etc.
(Ion Creangă, VIII, 1925, 151.)

Scanned with OKEN Scanner

40. de dalac
bubă, bubă neagră, drînganie, spurcat.

Din Răşinari (Ardeal):

Dălac dălăceşte-te,
Şi de vîrf cîrneşte-te,
Din ce ieşti
Să nu mai creşti,
Să te tocheşti
Cum să tocheşte sarea
De faţa apii
Şi cum să tocheşte cărbunele-ala
De faţa focului,
Din pămînt ai venit,
În pămînt să te duci,
Şi pe (Cutare) să-l laşi curat
Şi luminat
Ca de Dumnezeu lăsat.

(*Păcală*, 247.)

41. de dat

Din Vîrfu Cîmpului (Dorohoi):

Să rămîie N. curat,
Luminat,
Să meargă pe capul cui a dat,
Cui a numit,
Întreit şi împătrit,
Pe capul cui a numit.
Eu la Maica Domnului m-oi ruga,
De farmece l-oi scăpa,
De aruncături,
De daturi,
N. să rămîie curat...

(*Ion Creangă*, VIII, 1915, 327.)

42. desfacere de pagubă

Din Giuleşti:

Cum silitra sparge cetăţile şi ţările,
Aşa să se spargă toate pagubele, daturile,
Fapturile, descîntecele,
Farmecele şi vrăjele,
De la casa lui Cutare,
De la masa lui
Şi de la trupul lui,
Şi de la toate treburile lui.
Cum plugul şi fierul sparge pămîntul,
Ogoarele şi brazdele,
Aşa să se spargă [...]
Cum copilul ăsta e d-ntîi născut,
Aşa eu mai întîi să ies la toţi oamenii;
Şi cum fără ţîţă nu poate răbda,
Lumea fără mine să nu poată răbda.
Cum s-a spart tîrgul, [...]
Aşa să se spargă toate pagubele,
. . . . . .
Ca răspîntia să se răspîndească,
Pe vînt să se răsipească,
Pe drumuri să călătorească.

(G. Dem. Teodorescu, 384—385.)

Scanned with OKEN Scanner

43. de desfăcut[1]

desfăcătură, ursită, fapt.

Din Tătărăşi (Suceava):

Bou breaz, bolibreaz,
Ieşi di undi eşti:
Di eşti în pod;
Di eşti su' pod;
Di eşti pi icoanî,
Di eşti su' icoanî;
Di eşti în ladî,
Di eşti pi ladă cu straili;
Di eşti pi poliţî,
Di eşti su' poliţî;
Di eşti pi laiţî,
Di eşti su' laiţî;
Di eşti pi vatrî,
Di eşti su' vatrî;
Di eşti în hoarnî,
Di eşti su' hoarnî;
Di eşti în sacu cu făinî,
Di eşti su' sacu cu făinî;
Di eşti în budîiu cu borş,
Di eşti su' budîiu cu borş;
Di eşti în drobu cu sari,
Ieşi di unde eşti
Şi ti du la ginovata me
Ş-o catî, ş-o nimereşti,
Şî pim sînge-o tăvăleşti.
Şi ti du pim garduri fără pîrlazuri,
Pim apî fără vaduri.
Şi ti du pim stuhu pustii,
Pim vai pustii.
Ş-o catî ş-o nimereşti
Şî pim sînge-o tăvăleşti,
Şi sî cunoascî că-i ginovata mea.
Cî eu oi lua o alogiţî grasî
Şî-ţi cii di maşî,
Ş-o bute din gin
Şî-ţi cii chefu diplin.

(*Şez.*, VI, 90.)

---

[1] Să se compare şi descîntecele „de dragoste".

44. de desfăcut pentru fapt

Din Suceava (Bucovina):

Duminică demineaţă m-am sculat,
La fîntîna lui Iordan am alergat
Sfîntă apă în mina dreaptă am luat
Şi frumos pe obraz m-am spălat
De fapt,
De dat,
De ură,
De pîră,
De făcătură,
De strigare,
De căscare,
De faptul cel mare,
De fapturile cele rele
Şi de boalele cele grele.
Şi m-aşi ruga dumitali,
Sfîntă apă curată,
Să mă speli, să mă curăţeşti
Şi să mă limpezeşti,
Cum ai spalat malurile de tina
Şi bolohanii de rugină,
Aşa să mă speli şi pe mine
De fapt, de dat etc.

(Marian, *Descîntece*, 121.)

Scanned with OKEN Scanner

45. de dezlegat bărbatul

Din Gresia (Teleorman):

Nucile din nuc curat cura,
Nodurile de la pînză le dezlega;
Piedicile de la cai s-au sfărîmat,
(Cutare) s-a dezlegat.
Nouă nici au a se fierbea,
Apa cu puşca a se împuşca,
Toate vinele (cutăruia) a se dezlega,
Că i-am dezlegat mijlocul şi vinele
De la toate streinile,
Gîndul şi pofta, pentru a se îndrepta
Aşa cum şi înainte era.

(*Mat.*, I, 668.)

46. de dres

(Descîntecul ce zic fetele cînd îşi prepară „dresul", adică alifia cu care se dau pe obraz, ca să se facă mai frumoase.)

Soarele răsare,
Argintul viu moare;
Oaia moare de cuţit,
Argintul viu de scumpit.
Săricică, floricică,
Negustorul te-au luat,
Şi în prăvălie te-au băgat,
Eu te-am cumpărat
Faţa să mi-o înălbeşti,
Spricenele să-mi netezeşti,
Dinţii în gură să nu-mi negreşti.

(*Gh. Popescu-Ciocănel*, într-un foileton din ziarul *Adevărul.*)

47. de durere

Din Strîmtura (Maramureş):

Să luară
Bou gibol n'egru d'e dumbravă
Cu coarn'ele 'ntr'aurite'e,
Cu coama zugrăvită,
Cu pk'icioarele potcovite,
Pîn nări şuerîn,
D'in pk'icioare scăpărîn,
Pă gură pară d'e foc ţipîn.
N'imen'i nu l-o vădzut,
N'imen'i nu l-o audzît,
Fără Maica Domnului
D'in scaunu Sîm-Pk'ietrului
Bin'e audzîtu-l-o,
Naint'ea lui coborît-o:
— Unde meri tu, bou gibol n'egru?
— O, Maică sfîntă,
Bin'e-ai făcut de m-ai întrebat,
Că eu mă duc und'e-oi afla pe soţul mn'eu,
Pă protihn'icu mneu.
— Hop, acolo tu nu mere,
Că mai naint'e decît t'in'e cu trei dzîle am îmblat,
Tăt'e le-am aşădzat,
Da tu la omu aesta vină,
Aiči e soţu tău,
Aiči e protihn'icu tău,
Aiči e tovarăşu tău.
Aleğe-l,
Culeğe-l,

D'e la tăt'e čioantele omului.
Bin'e aleğe-l,
Bin'e culeğe-l,
Cu limba linğe-l?
Cu coarn'ele împunğe-l,
Cu pk'icioarele-mproaşcă-l,
Cu coada mătură-l,
În măguri n'egre du-l,
Und'e focu nu se face,
Und'e pk'ita nu se coače,
Pasărea nu čiripk'ea;
Acolo să pk'ieie,
Ca spuma pă mare,
Ca stork'itu-n cărare.
Amin.

(Papahagi, *Graiul, 141.*)

48. de dușmani

potolirea dușmanilor

Din Moldova:

— Eu clatin paru,
Paru clatină gardu,
Pămîntu clatină pe lacu lacilor,
Pe dracu dracilor;
Nici să mă vezi, nici să te aud,
Dar slujba să-mi faci.
De nu mi-i face slujba,
Vinele ți-oi spinteca,
Cu sare le-oi săra,
Cu chiper le-oi chipăra,
Cu tămîie le-oi tămîia,
Cuața izmenelor te-oi spînzura.
— Nici să te văd, nici să mă vezi,
Că eu ție ți-oi dărui
Doi ghidigii negri
Din cei ai căminarului,
Doi copii de păgîni nebotezați
De la țîță luați,
Doi coți de pînză
De două veri primare lucrați.
Tu slujbă să-mi faci,
Să n-aibă nime a-mi zice nimica
De rău contra mea,
Și lumea să n-aibă a striga
Cu urît și vorbă rea.

(Lupaşcu, 25—26.)

49. de deochi

deochete, deochetură, deocheat, potcă, rîhnă, rîmnă, rînză, săgetătură.

Din Moldova:

Piei deochi
Dintre ochi,
Pe trei roți,
În trei nopți,
Pe urlați
După ceilalți,
Și să vii cînd te-oi chema,
Cînd în iaz a mai tuna.

(*Gazeta săteanului,* V, 158.)

Din Ţepu (Tecuci):

Ieşi, deochi,
Dintre ochi,
Că te ajunge botezul;
Cum te ajunge,
Te face praf şi pămînt
Şi te suflă în vînt,
Cutare să rămînă curat,
Ca argintu strecurat,
Cum Maica din cer l-a lăsat.

(Pamfile, Boli, 29.).

Din Cîmpuri (Putna):

Fuz' didiŭochî
Dintri ochi,
Negru ca corbu,
Iuti ca focu,
[Cutari] să rămîi curatŭ
Şi luńinatŭ
Ca Dumnezău şi l-a lăsatŭ,
Ca spuma di mari,
Ca róŭa di soari
Şî ca sfînta zî de azî.

(Graiul nostru, I, 296.)

Din Dragosloveni (Soveja, Putna):

Fugi deochi
Dintre ochi,
Ca ti-ajunge vînt săratŭ,
Sudori de om botezatŭ,
Să crăpe ochii cui ti-a deochiatu.
Sulemendriţă pistriţă
Intră-n tufuliţă.
Cum intră,
Cum fată,
Puii-ş mîncă;
Cum mîncă,
Cum crăpă;
Crăpa-i-ar ochii cui ti-a deochiat,
Şi să rămîie curat, luńinat,
Ca argintul-ăl strecurat,
Cum de la Maica Precista l-a lăsat.

(Graiŭl nostru, 293;)

Din Moldova:

Fugi, deochi,
Dintre ochi,
Că te ajunge o vacă neagră
Cu coarnele să te spargă,
Să te azvîrle peste mare,
În pustiu, în depărtare.
Acolo să pieri,
Ca ziua de ieri,
Ca roua de floare,
Ca spuma la soare,
Iar capul cel deochiat
Să rămîie luminat,
Curat,
De boală scăpat,
Ochii cei vătămători
Şi de foc săgetători,
Învăliţi să fie cu perdele albe,
Să nu mai privească la obraze dalbe.

(Alecsandri, *Poezii populare ale românilor,*)

Scanned with OKEN Scanner

50. de deochi la vacă

Din Golăşei (Covurlui).

Fugi, deochi, de la Balaia,
Nu te mira,
Nu te desmira,
La Balaia cum se mulge,
De viţelul cum o suge,
De trupul ei cel dulce,
Că-mi e dulce ca mierea
Şi galben ca ceara,
Şi te miră şi desmiră
De cea verde dumbrăvioară,
Că e verde ca iedera,
Albă ca colilia.
Fugi cascare,
Fugi strigare
De deochiu cel mare.

(Ion Creangă, VI, 294.)

51. de dragoste

măritiş, măritat, ibovnicie, ursită, scrisă, pentru parte, pentru joc, de întors, de desfăcut, desfăcătură, de făcătură, descrisul la stea, paloş cunanat.

Din Focşani:

Ieşi, fapt, dat,
Căscare, strigare,
De prin pungile cu bani,
De prin fundul lăzii,
Ieşi, te du
Într-un vîrf de munte,
Că acolo te aşteaptă
O fată de boier
Grasă şi frumoasă,
Cu uşile deschise,
Cu făcliile aprinse.
Tu, urîtule,
Acolo să piei
Acolo să mînci,
Acolo să te sălăşluieşti,
Şi eu să rămîn curat....
Ridicaţi-vă, voi, cinci pîrliţi.
Ridicaţi-vă, voi, cinci pîrliţi,
Că eu să viu,
Vouă viu,
Şi ni înfloriţi vîrfurile aurite,
Poalele sugrăvite.
Cu buzele voi înmărmuri,
Cu limba voi îndulci,
Răsai soare,
Cu nouăzeci de raze.
Îmi pusei soarele în piept,
Luna în spate,
Şi în umere luceferi.
Cum îi mai ales
Soarele şi luna
Şi luceferii din toată lumea,
Aşa să fiu eu mai aleasă
Înaintea tuturora;
Cum îi mierea de dulce,
Aşa să fie vorba mea
Înaintea tuturora;
Cum se pleacă toată lumea
Înaintea Maicei Domnului,
Şi se roagă
Şi se închină,
Aşa să se plece înaintea mea;
Cum nu poate mirele fără de mireasă,
Şi mireasa fără de mire,
Aşa să nu poată
Toată lumea fără de mine;
Cum nu poate popa
Fără aghiazmă,
Fără busuioc,
Aşa să nu poată toată lumea

fără de mine;
Cum nu poate toată lumea,
Toate dobitoacele,
Toți pruncii,
Toate paserile,
Fără de apă,
De la apus
Pînă la răsărit,
Așa să nu poată lumea
Fără de mine
Și fără de vorba mea.

(Revista critică-literară, V, 121.)

Din Moldova:

Soare, soare, frățioare,
Ochii mei de merlușiță,
Limba mea de brăndușiță,
Limba mea de glas de cuc.
Soare, soare, frățioare,
Nu răsări pe munți, pe codri,
Pe curți zugrăvite,
Pe movili clădite,
Răsai pe statul meu,
Și fă frumos trupul meu,
Să vadă, să știe lumea și norodu;
Să stai în gura mea,
Cum stă lumea și ascultă cucu,
Cînd cîntă în mijlocul codrului,
Și telegarii din fundul grajdului.

(Lupașcu, 25.)

Din Moldova:

Apă albă pomiroasă,
Mă spală, mă fă frumoasă,
Să le plac eu junilor
Ca laptele pruncilor,
Ca vinu boierilor,
Să fiu ca sfintul Soare cînd răsare,
Ca și mărul plin de floare,
Ca o capră bouată
De toată lumea lăudată.

(Lupașcu, 46.)

Din Moldova:

Oschi, oschi,
Scaraoschi,
Cu gura să te-nvăț,
Cu ochii să nu te văz,
Dimone, spirituș, rău,
Mergi la ursitorul meu,
Orișiunde le-i aflare,
Făr' a-i da răgaz în cale
De păr să-l apuci,
Călare să-l aduci,
Tare ca vîntul,
Iute ca gîndul,
Peste codri, văi și munți,
Peste ape fără punți
Și la vatra casei mele
Gol să stea în a lui piele,
Fugi de-aici, dimone, fugi, piere.

(Săulescu)

52. de făcătură

Descîntece ca acele de „dragoste"; din care:

Cu formula porunca directă: Principele Ferdinand (Teleorman), *Ion Creangă,* IX, 50; Lunca Cernii de Jos (Hunedoara), *Comoara,* V, 106.

Cu formula Maica Domnului vindeca: Bucovina: Calafindeşti, Satu Mare, Pătrăuţi, Marian, *Vrăji,* 168, 162, 174; Păucineşti (Haţeg), Densusianu, *Graiul,* 283.

53. de fălcariţă

Din Ţepu (Tecuci):

Plecat-a (cutare)
Pe cale,
Pe cărare
La vale.
S-a întîlnit cu viermele;
Viermele l-a ros.
S-a întîlnit cu sula;
Sula l-a împuns.
S-a întîlnit cu sfredelul;
Sfredelul l-a sfredelit;
Dalta l-a dăltuit,
Focul l-a fript,
Usturimea l-a usturat,
Frigul l-a îngheţat,
Trăsnetul l-a trăsnit,
Fulgerul l-a fulgerat,
Săgeata l-a-nsăgetat,
Şi toate cuţitele
Şi toate sageţile.
Maica curată,
Lăudată,
În cale le-a ieşit
Şi le-a grăit:
— Duceţi-vă în foc să vă ardă,
În apă să vă stingă,
În cuptoare să vă topească,
În cer de unde aţi purces,
Şi ieşiţi din falca lui (cutare)
Şi-l lăsaţi desumflat
Şi curat
Ca unul sfînt ce l-a lăsat.

(Pamfile, *Boli,* 32—33.)

54. de farmece

(întorsul farmecelor)

Descîntece cu poruncă directă: Ardeal, *Conv. lit.,* XXV, 598.

Descîntec cu formula: doi oameni negri pleacă pe calea neagră, taie lemne negre, fac mîncare şi cheamă toate bubele, afară de „aruncătura", care moare de supărare;

(Ardeal, *Conv. lit.,* XXV, 600.)

Scanned with OKEN Scanner

55. de femeie rea

Din Fărăgău:

Dacă ai o femeie rea, pune-i trei călugărițe (insecte) noaptea sub cap, și zi descîntecul:

Călugăriță
Cu necredință
Sf. Petru te-o-nvățat,
Sf. Petru te-o mînat
Să faci bine
La creștine,
Să dai învățătură
La cei fără-nvățătură.
Învățătură ai dat,
Dar rău te-ai purtat,
Că ai spus
Și la pizmașii lui Isus,
Că te-ai arătat
Și te-ai dezvălit
Pînă Dumnezeu te-o pedepsit.

Iată și eu am o femeie
Ca o scînteie,
Rea de gură
Și fără-nvățătură,
Rea de toate
De nu mai poate;
Rea, pismătărea,
Celuitoare,
Pizmuitoare,
Făr' de stare,
Făr' de hodină,
Făr' de splină,
Cu inima de rău plină,
Tu, călugăriță
Fără credință,
De Dumnezeu bătută,
De oameni hulită,
Și huiduită,
Fă-mi bună
Astă nevastă,
Și din rea și necredincioasă
Din înșelătoare
Și pizmuitoare
Fă-o bună și iubitoare,
Că de nu,
Vai de capul tău,
Vai de neamul tău,
Că pe el m-oi sui,
Și tot l-oi zdrobi,
Pe el m-oi arunca,
Și tot l-oi sfarma.

(Marian, *Insectele*, 503—504.)

56. de frămîntat de copii

Descîntec ca la junghi: Catane (Dolj), *Șez.*, V, 48, cu poruncă directă.

57. De frigare

Descîntece ca la dragoste: poruncă directă: Leorda (Bacau), *Ion Creangă*, VIII, 180; Husi, Păsculescu, 136; Budeștii-Ghicăi (Neamț), *Mat.*, I, 1534.

Scanned with OKEN Scanner

58. **de friguri arşiţă, ferbinţeală.**

Din Ţepu (Tecuci):

— Bună dimineaţa, M.,
Dă-mi o perină şi un levicer
Că mi-a venit un musafer.
— Buna seara, M.,
Na-ţi perina şi levicerul
Ca mi-a plecat musaferul.
(Ibidem, 34.)

59. **de fulgerătură**

Epilepsie, ceasul cel rău, ducă-se pe pustii, poceala, zghihuiala, întîmpinarea, alte alea, stropşitura, ducă-se în pietre.

Din Racova (Vaslui):

Descîntec cu formula: Maica Domnului trimite la descîntătoare. Dr. Leon, 128.

60. **de gălbinare**

Din Huşi:

Gălbenare galbenă,
Gălbenare albă,
Gălbenare neargă,
Gălbenare roşie,
Gălbenare de nouă feluri,
De la (cutare) să piei,
Să răspiei,
Din albeaţa ochilor, etc.
(Păsculescu, 149).

Din Luceni (Iaşi):

Cîtu-i în sus,
Cîtu-i în jos,
Cîtu-i la răsărit,
Cîtu-i la asfinţit,
Văzul case galbine,
Cu păreţi galbini,
Cu uşi şi uşori galbini,
Cu fereşti galbine,
Cu acopereminte galbine,
Iar din o casă ca acelea
Ieşea o fată galbănă,
Cu papuci galbeni,
Cu colţuni galbeni,
Cu rochiţa galbănă,
Cu bariz galbăn,
Şi în mînă cu un hîrlet galbîn,
Cu o lopată galbănă,
Şi o mătură galbănă.
— Dar tu, fată, un' te duci?
— Mă duc la groapa grîului,
Să-l rînesc de mucegai
Şi de putregai.
— Tu, fata mea, nu te duce acolo,

Scanned with OKEN Scanner

Ci du-te la spinarea lui X,
Şi rîneşte-i gălbănarea din
inimă, etc.
(*Şez.*, VII, 18.)

61. **de gîlci**

gîtărit

Din Bucovina:

Gîlca cît măru,
Gîlca cît para,
Gîlca cît nuca,
Gîlca cît aluna,
Gîlca cît bobu,
Gîlca cît fasolea,
Gîlca cît mazerea,
Gîlca cît grăunţu,
Gîlca cît malaiu,
Gîlca cît păsatu,
Gîlcă cît un fir de mac uscat
În patru despicat,
Peste mare aruncat,
Să piară, să răspiară
Cum piere spuma de mare
etc.
(Marian, *Descîntece*, 125.)

62. **de gînduri rele**

Din Muntenia:

Fugiţi, gînduri blestemate
Şi cugete necurate,
Mergeţi în pustietate
Prin munţi, prin văi de-
părtate.
Fugi, gînduri
Şi descînturi,
Mergeţi în alte pămînturi,
Risipiţi-vă în vînturi,
În mări şi în alte adîncuri.
Veniţi, gînduri uşurele,
Din grădini, din floricele,
Goniţi cugetele rele,
Să se ducă, să se spele.
Fugi, piei, dor, te prăpădeşte
Şi de pietre te loveşte;
Sparge-te, te risipeşte,
Pe cutare linişteşte.
Ieşiţi, voi, gînduri urîte,
În cap, în creieri vîrîte,
Negre şi posomorîte,
Fugiţi, mergeţi amărîte,
Veniţi, voi cugete bune,
De intraţi în acest june,
Nu-l lăsaţi, că se răpune
De al dorului cărbune.
Faceţi-vă alifie,
La rana lui doctorie
Leacul fie, nu fie,
Colacul babei să ştie.
(Anton Pann, *Spitalul amorului.*)

Scanned with OKEN Scanner

63. **de gărgărițe, de grieri**

Descîntece din Bucovina, cu formula: poruncă de a pleca: Marian, *Insectele,* 94, 535, 539, 540, 541 și urm.

64. **de grumaz**

În Ardeal, descîntec cu formula: pe cale Maica Domnului învață pe pacient cum să descînte. *Conv. lit.,* XXV, 447.

65. **de gușă**

Din Găinești (Suceava):

Curcubeu, beu,
Bea de unde-i bea,
Bea din gușa mea;
Gușa ta cît o ulcică,
Gușa mea cît o mărgică.
(*Șez.,* I, 1892, 123.)

66. **de guștер**

Descîntece trecute la „de gîlci".

67. **de guturai**

gutunar, șuhărie, troahnă.

În Muntenia, descîntec cu formula: pe cale, Maica Domnului trimete pe pacientă le descîntătoare:
(Rigo, I, 85.)

68. **de iele**

dambla, dînsele, joimărițe, întraile, luat, luat de vînt, paraiele, paralie, rusalii, sfinte, șoimane, zîne, amorțeală, ologeală.

Scanned with OKEN Scanner

Din Moldova:

Voi, ielelor, măiestrelor,
Duşmane oamenilor,
Stăpînele vîntului,
Doamnele pămîntului,
Ce prin văzduh zburaţi,
Pe iarbă lunecaţi
Şi pe valuri călcaţi,
Vă duceţi în locuri depărtate,
În baltă, trestie, pustietate,
Unde popa nu toacă,
Unde fată nu gioacă,
Vă duceţi în gura vîntului,
Să vă loviţi de toarta pămîntului;
Ieşiţi din mînă, trup, picior,
Şi să periţi sus intr-un nor;
Daţi omului sănătate
Că sabie de foc vă bate.

(Alecsandri, *Poezii populare ale românilor.*)

69. **de inimă rea**

Din Moldova:

— Moşule, ce ciocăneşti,
Ce bocăneşti?
— Nu ciocănesc,
Nu bocănesc,
Inima lui cutare o plămădesc etc.

(*Gazeta săteanului,* X, 282.)

70. **de mîncătură la inimă**

Din Ţepu (Tecuci):

Ileana Cosînzeana
A făcut un copil
Şi l-a mîncat strîga;
A făcut doi copii
Şi i-a mîncat strîga,
. . . . . .
A făcut opt copii
Şi i-a mîncat strîga,
Numai cu cel de-al nouălea
Cu (cutare) a rămas;
În brate l-a luat,
În munte s-a suit,
În temniţă l-a băgat
Şi l-a încuiat
Şi l-a alcătuit.
Strîga l-a căutat
Trei zile şi trei nopţi.
Dacă a văzut că nu-l găseşte
Şi nu-l găseşte,
La frate-său a alergat;
Frate-său în grajd de piatră a intrat,
Şi calul cel bun datu-i-a,
În munte suitu-s-a,
Şi a descuiat
Şi a desalcătuit
Şi a mîncat inima copilului.
Mama de dorul şi focul copiilor
Sui dealul Garaliilor
Găseşte inima copiilor
De laturea drumului
În floarea bujorului.
Cu vîrful cuţitului luatu-l-a,
În pahar cu miere aruncatu-l-a,
Copilului datu-l-a
De l-a mîncat.
Să rămîie copilul curat etc.

(Pamfile, *Boli,* 45—46.)

Scanned with OKEN Scanner

71. **dor de inimă**

Din Islaz (Romanaţi):

Ucigaşe blăstămate,
Nu te-ntinde,
Nu cuprinde
Inima lui (Cutare).
Să ieşi, să pleci etc.

(Rigo, I, 67.)

72. **de baterea inimii**

Descîntec sub formă de blăstăm ca la „de deochi". Ardeal.

(*Conv., lit.*, XXV, 602.)

73. **de buba inimei**

Din Moldova:

Scroafa rîtoasă pleacă la mare să o cureţe de piatră, şi e întoarsă din cale ca să vindece.

(Pamfile, *Boli*, 19.)

74. **de izînă**

Din Marcea (Vîlcea):

Hai, izînă,
Hai, izînă,
Hai, izînă,
La fîntînă.
Hai acasă,
Hai acasă,
Hai acasă,
Carne grasă.

(*Şez.*, XI, 1910, 62.

75. **de izbitură**

Din Maramureş:

Mătrice mătricată,
Cu bob mestecata,
Năjită cu urbalţ,
Urbalţ cu mătrice,
Izdituri, îmbălături,
Izdituri de 9 feliuri,
Ieşi din maţă,
Ieşi din braţă etc.

(Ţiplea, 510.)

Scanned with OKEN Scanner

76. **de izdat**

Descîntece cu formula: fugi izdate, etc.

Din Stroiești (Gorj):

Pe cale, pe cărare
Mă'-ntîlnii cu dracu-n cale.
— Unde ai plecat, drace?
— La (cutare).
— Pas, drace, îndărăt
La ăl de te-a mînat,
Că acolo nu-i loc de tine,
Ci de biserică și de altar
Și de toiag ferecat.
Crăpi, pleacă!

(*Mat.*, I, 1512.)

77. **de înăbușeală**

Din Pîrscoveni (Romanați):

Descîntec cu formula: Năbușeala din toate năbușelile, din deocheiat, ieșiți de la (cutare), etc.

(Dr. D. Ionescu, II, 83.)

78. **de încuiere**

încuietură, constipație.

Din Moldova:

La fîntîna lui Iordaň,
Șepte fete de jidan:
Șepte încuie, șepte descuie,
Nouă pornesc izvoarele
Ca să ne îndrepte bolnavul.

(Lupașcu, 28.)

79. **de îndesoare**

Din Ieud (Maramureș):

Îndesoare prin foame,
Îndesoare prin sete,
Îndesoare prin supărare,
Îndesoare prin spaimă,
Nu strînge,
Nu frînge,
Nu cufrînge,
Nu încorda,
Nu hurduca,
Ci te alege
Și te culege.
Că dacă nu ti-i alege
Și nu ti-i culege,
Cu fusu toarce-ti-oi,
Cu acu împunge-ti-oi,
Cu cîrligu trage-ti-oi,
Cu coleșeriu suci-ti-oi,
Cu lingura împărți-ti-oi,
(Cutare) să rămînă
Curat și luminat
Ca argintul cel mai curat,
Ca Dumnezeu ce l-o dat,

Scanned with OKEN Scanner

Şi ca Maica Precista
Ce l-o lăsat.
Descîntecu de la mine,
Liacu-i de la Dumnezău.
(I. Birlea, 357.)

80. **de însurătoare**

Din Preuteşti (Suceava):

Pajură împăjurată,
Cu foc înfocată,
Cu foc încinsă,
Cu foc aprinsă,
Nu umbla ciungii, ciungii,
Codrii părlii petre
răsturnînd,
Şi te du la ursita mea
Care de Dumnezeu e lăsată
Şi de oameni buni
îndemnată.
Pe gura cămeşii te vîră,
La inimă te aşază,
Inima să-i sfîrîiască.
Trupul să-i clocotească,
Cu dinţii roadeţi-l,
Cu inima lingeţi-l,
Şi cu cozile ştergeţi-l.
(*Şez.*, XVI, 60.)

81. **de întorcătură în pădure**

Din Vatra Dornei (Bucovina):

Eu nu trag pomu acesta,
Că pomu acesta
Aice e zemislit,
Şi aici e resărit,
Aice e făcut,
Şi aice e crescut;
Da trag făcăturile,
Şi aruncăturile,
Şi giunghiurile,
Şi săgeţile
Şi răutăţile.
Că făcăturile
. . . . . .
În (cutare) nu-s făcute,
Nici nu-s zemislite,
Nici nu-s resărite,
Nici nu-s crescute,
Da-s mînate
Şi ţipate,
Şi-s date.
Da eu cît pot
Le scot;
Eu le restorn
Şi întorn
Toate aruncăturile
. . . . . .
Pe capu cui le-o făcut,
Pe capu cui le-o crescut,
Pe capu cui le-o dat,
Pe capu cui le-o mînat,
Pe capu cui le-o ţipat.
Să iasă, să se ducă
Unde cîne negru nu bate etc.
(Marian, *Descîntece*, 145.)

82. **de întors**

întorsură, întorcătură, întorsătură. înturnat. înturnătură:

Descîntece cu formula: „cine a dat cu unu...“ etc. Românești (Gorj), *Șez.*, X, 108; *Mat.*, I, 662; Valea cu Apă (Gorj), *Șez.*, X, 25; *Mat.*, I, 661; Olari (Romanați), Dr. D. Ionescu, I, 119; Roșiorii de Vede, *Mat.*, I, 660; Iablanița (Banat), Costin, 57; Slatina Mică (Banat), Hodoș, 31; Caransebeș, *idem*, 32; Romuli (Năsăud, *Comoara*, V, 15.).

83. [...]

Din Glăjărie:

A fost un rit
Verde, înflorit,
De nime ciufulit,
Dar multe ciuperce-o venit,
Multe goange mi-o venit
Și ritu mi l-o scobit
Și ritu mi l-o găurit,
Pînă am aflat
Că ești în sat,
Pînă am știut
C-aici te-ai născut.
Tu, sprinten,
Nesprinten,
Aici te pun
Să păzești,
Să sileşti
Pe toți străinii,
Pe toți nemernicii,
Pe toți tragăii
Din sat a-i alunga
Cu capul gol,
Cu sacu gol,
Cu mintea goala
Ca o oala. [...]

(Marian, *Insectele*, 564—565.)

84. **de joc**

Din Tămășești (Sălaj):

Fugiți, ciute,
Buite,
Coșnițe sparte,
Peste gard aruncate,
De feciorii satului uitate,
Că vine
Un vișin învișinit
De la munte arăduit,
În fruntea danțului gătit,
Cu feciorii satului
În fruntea danțului.

(*Comoara*, II, 40.)

Scanned with OKEN Scanner

85. **de jolnă**

Din Moldova:

Jolnă cu nouă pui,
. . . . . .
Jolnă cu un pui,
Jolna nici cu un pui.
Cum se topeşte ceara de foc
Şi lumînarea arde şi se găteşte,
Aşa să se topească jolna
Din fălcile (numele vitei)
Din fălcile gîtului...
. . . . . .
Tu, jolnoaică cu puii tăi,
Tu să chei şi să răschei,
Să nu ştii ce te-ai făcut,
Ca roua din soare etc.

(Lupaşcu, 41.)

86. **pentru judecată**

Din Broscăuţi (Dorohoi):

Socule, biruitorule,
Ai biruit pe tatăl tău,
Ai biruit pe mama ta,
Ai biruit pe fratele tău,
Ai biruit pe sora ta,
Biruieşte şi pe duşmanul meu,
Şi fă ca să-l biruesc eu.

(Voronca, 1194.)

87. **de junghi**

cuţit, înţăpătură, păpuşile sfinte, săgeată, săgetătură, soare sec, ţapă, vifor.

Din Bucovina:

A ieşit cuconiţa
Bosconiţa,
Boi mîndri a înjugat
Şi la arat a plecat,
Şi a arat,
Cît a arat,
Şi cînepă a semănat,
Şi apoi o a grăpat,
Şi a crescut cînepa mare,
Cînepă mare, frumoasă,
Ca mătasa de aleasă.
Şi-a trimes cuconiţa
Bosconiţa
Douăsprezece fete,
Şi-au cules-o,
Şi-au uscat-o,
Şi-au întins-o,
Şi-au pus 12 fete
Şi-o meliţat-o,
Şi-o strijit-o,
. . . . . .
Şi cămeşă o făcut,
Şi junghiurile o-mbrăcat,
Şi apoi le-o blăstămat
Şi din gură-o cuvîntat:
— O voi, junghiuri mari,
De capul răilor mari
Să rămîneţi
Şi să vă pierdeţi,
N. să fie curat etc.

(Marian, *Naşterea*, 394.)

[1] Se spun toate operaţiunile prin care trece cînepa, pînă ce ajunge pînză.

Scanned with OKEN Scanner

Din Baloteşti (Putna):

Boieri din ţara muntenească
A venit în ţara moldovenească
Ca să cate calul junghiului,
Cu şaua de fier,
Cu frîul de fier.
Junghiul pe cal a încălecat
Şi la neagra mare a plecat,
Şi şaua şi-a atîrnat,
Şi pe junghi că l-a înecat,
Şi a rămas curat, luminat,
Ca maica ce l-a lăsat.

(*Graiul nostru*, I, 279.)

88. de lăcuste

Din Şieu-Cristur (Maramureş):

Lăcustă,
Fata dracului,
Fata diavolului
Fata lui Faraon,
Fata Satanii,
A Mamii-Pădurii,
A pajurii,
A ciumii,
A primejdiii,
A boalelor,
A nevoilor,
De ai venit cu rău,
Du răul în părău,
De ai venit cu boală,
Du boala înapoi
Nu o lăsa la noi,
Du boala în pustii,
N-o lăsa pe aci;
Lăcustă, căpuşă flămîndă,
Dracul mi te prindă
De gît,
Că-i flămînd;
De cap
Că-i fără minte,
Că-i fără buneţe,
Că-i fără blîndeţe,
Că-i fără bunătate
Şi plin de răutate.
Fugi în munţi,
În pietrile reci,
În pietrile seci,
Că din găzdaci
Nu faci săraci.

(Marian, *Insectele*, 514—515.)

89. de legat omul

Din Aninişu (Gorj):

Cum şi-au uitat mortul acesta
De toate poftele şi bunătăţile lumei,
Aşa să-şi uite (cutare)
De poftele lumeşti şi de femei.

(*Mat.*, I, 668.)

Scanned with OKEN Scanner

Din Maia (Ilfov):

Să fie (cutare) legat
Cum leg eu este nouă noduri;
De toate să fie legat,
Numai de (cutare) să fie dezlegat.
Să fie (cutare) dezlegat
Cum dezleg eu aste nouă noduri;
De toate să fie dezlegat,
Cum de la (cutare) nu mai e legat
(Cutare) legat şi încleştat
Să fie descleştat,
De la (cutare) dezlegat,
Cum se descuie, se descleştează
Şi se dezleagă lacătul.

(G. Dem. Teodorescu, 378—379.)

90. de lehuzie

Din Bucu (Ialomiţa):

Cocoş roşu, să te duci
Peste nouă mări
Şi nouă ţări,
Să-mi aduci leacu femeii M.;
Dacă nu-i aduce leacu,
Îţi tai capu!
Doamne, Isuse Hristoase
Şi Maică Precistă,
Ia durerea de la femeia M.
Şi-o fă curată
Şi luminată etc.

(*Ion Creangă*, XVIII, 1920, 78.)

91. de limbrici

Din Bucureşti:

— Bună dimineaţa, sacule.
— Sănătate bună, păcurarule.
Ştii la ce am venit, sacule?
— Oi şti de mi-i spune, păcurarule.
— Să te duci la (cutare) pînă-nseară,
Să-i scoţi toţi limbricii afară;
Că de nu i-oi scoate,
Eu mîine dimineaţă
La tine voi veni,
Pînă soarele n-o răsări,
Şi voi veni cu plug roş, paroş,
Cu pogoniciu roş, paroş,
Cu boii roşi, paroşi,
Şi te voi ara în lungis
Şi în curmeziş,
Şi mai multă floarea albă n-oi face,
Nici boabe merii n-oi face.
Sănătate bună, sacule.
— Mergi sănătos, păcurarule.

(Rigo, I, 100.)

Scanned with OKEN Scanner

92. **de lipitură**

ceas rău, spăriet, zburător.

Din Baloteşti (Putna).

A plecat (cutari) pi cali,
pi carari,
A ażuns supt o rîpî di părău
Şi l-a-ntîlnit mari rău;
Lichiturî cu śas rău;
Liciturî di mă-sa,
Lichiturî di ta-său,
Lichiturî di boĭ,
Lichiturî di oĭ,
Lichiturî di apî,
Lichiturî di foc,
Lichiturî di veśini,
Lichiturî din străinĭ,
Lichiturî di 99 di feluri.
Pricoliś ti-aĭ făcut,
Pi sup chĭeli ĭ-aĭ întrat,
Carnea ĭ-aĭ mîncat,
Sînźili l-aĭ băut,
Ca un buştean a rămas.
Ieu ti-am discîntat
Şî curat ai rămas;
Cu mătura ti-am măturat,
Cu ghiśu ti-am pleznit,
Cu cuţîtu ti-am tăĭeat
Şî băietu s-a curăţît.

(*Graiul nostru*, I, 278.)

93. **de lungoare**

Din Bilca (Bucovina):

Veniţi nouă zori
Şi luaţi nouă lungori
De la (cutare) din crieru
capului,
Din melciul nasului etc.
De-a fi lungoare
Prin osteneală,
Prin ameţală,
Prin spaimă,
Prin foame,
Prin diochi,
În poale o strîngeţi,
La mare o duceţi,
Şi-acolo o aruncaţi,
Pe (cutare) să-l lăsaţi
Curat...

(Marian, *Descîntece, 150.*)

94. **de lup**

a) *de legat gura lupului*

Din Moldova:

Nu leg gura cibotii,
Leg gura lupului,
Să nu poată de a alerga,
Nici cu gura de-a căsca,
Nici vita de-a mînca.
Să mănînce cînd i-oi duce
Şi să apuce cînd i-oi zice:
Să mănînce din pămînt,
Bulgăr, glod şi muşuroaie,
Şi să peară prin gunoaie.

(Lupaşcu, 46.)

Scanned with OKEN Scanner

b) *de colț de lup*

Din Țepu (Tecuci).

Petică, petică,
Foi de sus,
Desfă, lupe, ce-ai făcut
Că te-oi goni
Cu cai chilomănești,
Că te-oi bate
Cu măciuci chilomănești.
Lupul, de frică și de groază,
Înapoi întorsu-s-a,
Veninul și l-a luat,
Și (cutare) să rămîie curat...

(Pamfile, *Boli*, 70.)

95. **de măiestre**

Din Voila (Transilvania):

Sfinte Augustine
Și tu, Sfinte Trifoane,
Luați durerea de la (cutare),
Din creștetul capului,
Din fața obrazului, etc.
Duh de cu sară,
Duh de miez de noapte,
Duh de cătră ziuă,
Duh de la amiazi,
Să ieși din os în carne,
Din carne
Să ieși în piele,
Din piele
Să ieși afară,
Și să te resipi
Cum se resipă
Pulberea pe cale
Și apa pe vale;
Să ieși din (Cutare) în casă,
Din casă
În tindă,
Din tindă
În curte,
Din curte
Să ieși afară
Și să te duci iară
La cine te-a mînat,
(Cutare) să rămîie curat...

(*Marian, Descîntece*, 327—328.)

96. **de mîlcaviță**

Din Raeți (Dolj)

Mîlcaviță nemțească,
Mîlcaviță turcească, etc.;
Neagră, albă, etc.,
99 de feluri de mîlcaviță,
Cu de ăi răi,
Din mîini, din picioare,
De la (cutare) să ieși...

(Laugier, 119.)

Scanned with OKEN Scanner

97. **de mana vacilor**

a) *de luat laptele*

Din jud. Mehedinți:

Plecai dimineață
Pe rouă, pe ceață,
Pe rouă nepăscută,
Cu roua în picioare,
Cu ceața în spinare,
Cu senicul legat
La piciorul ăl stîng.
Țur, pur
La mine, la Oprița,
Țure, pure
Că-l strînsei cu senicul,
Îl strînsei
Și laptele-i adunai.
Nu luai roua pe senic,
Ci luai laptele (cutărei).
La ea apătos
Și zeros,
Dar la mine untos.
La mine lapte gros
Și la ea uscat.
(Marian, *Sărbătorile,* III, 206.)

b) *de adus, de întors laptele*

Din Moldova:

Joiană, cine a venit
Și ți-a luat mana,
Îi trimet: usturoi,
Pasat chiparat și tămăiet,
Îi trimet 99 de fire de păsat
Să-ți aducă mana azi pe la înserat.
Cum n-a putea nimeni scoate răchita mare
Din carare,
Așa să nu mai poată să-ți ieie nimeni
Fără mine, mana prin mulsoare.
Cum sta cloșca *lipcă* pe ouă,
Așa să-ți fie ție mana spre sat nouă.
Cine gîndește gînd rău asupra ta,
Să i se clocească gîndurile
Ca ouăle cele rele.
(*Ion Creangă,* III, 1910, 110.)

98. **de mînătură**

mînătură spurcată, apa sfinților.

Descîntece cu formula poruncii directe.

99. **de mîncătură**

mîncătură la inimă, mîncătură și deochi.

Scanned with OKEN Scanner

Din Nemoiu (Vîlcea):

Mîncătură de urs,
Mîncătură de ursoaică,
Mîncătură de iepure,
Mîncătură de iepuroaică,
Ce-a mîncat să nu mai mănînce,
Leac la (cutare) să vindece:
Mîncătura de viezure
. . . . . .
. . . . . .*
Ce-a mîncat să nu mai mănînce,
Leac la (cutare) să vindece,
Mîncătură cu 99 de mîncături,
Ce-a mîncat să nu mai mănînce,
Leac la (cutare) să vindece...

(Rev. *Suflet oltenesc*, I, 153.)

---

* Se repetă cu numele tuturor animalelor cunoscute de pe faţa pămîntului.

100. **de mărin**

Din Cotîrgaşi (Suceava):

S-o dus tăţi crai,
Tăţi imparaţî la bătălii,
Ş-o audzît şi Mărin din pîntici,
Şî s-a duş şî el:
Uni cocoş nu cîntî,
Gomot di om nu s-audi,
S-o dus dim frunti,
Dim urechi, dim inimă.

(*Şez.*, III, 1894, 139.)

101. **de măsele**

dor de măsele, fălcăriţa, forteaţă, ţeapă, vivor.

Din Radoşi (Gorj):

Vivór vivorat,
Nu umbla ca un cîne turbat.
Cu usturoi ţî-oî ustura,
Cu sare tî-oî, săra,
În mare tî-oî arunca,
Pietri negri-oî arunca,
Di la (cutare) din gură ţî-oî depărta.

(*Graiul nostru*, I, 22.)

102. **de mătrice**

metrice, mătrăgună, vetrice.

Din Craiova:

Mătrice mătrăgună,
Capră neagră te făcuși,
La munte te suiși,
Om mare te văzu,
Fără ochi te văzu,
Fără picioare alergă,
Fără mîini te prinse,
Fără cuțit te tăie,
Fără foc te fripse,
Fără sare te sară,
Fără gură te mîncă...
(Rev. *Școala sătenilor*, martie 1899.)

103. de moimă

Din Crăcești (Maramureș);

Moimă moimată,
Cată d'e-ndăraptă,
Că d'e nu-i îndărăpta
D'n vîrv pînă-n rădăcină,
Tot t'i fac țară și fărină;
Cu ban'i d'e argint
încunğiura-t'e-oi,
Și napoi îndărăta-t'e-oi.
(Papahagi, *Graiul*, 125.)

104. de moleți

moleți, lamoste, surdumași, strădomași.

Descîntece cu formula poruncii directe.

105. de moroi

Descîntece cu formula poruncii directe.

106. de mușcătura de cîine turbat

Din Țepu (Tecuci):

Umplu borș,
Dar nu umlu ei,
Ci umple M.
Cînele turbat a muşcat pe N.
Dar nu l-a muşcat pe N.,
Ci l-a muşcat pe M.
(Pamfile, *Boli*, 48.)

107. de mușcătura de lup

Din Zgripcești (Dîmbovița):

Plecă Iacob la rîul lui Iordan
Sa bea apă;
Pe cale,
Pe cărare
Se-ntîlnește
Cu (Cutare)
În cale;
Îl mușcă

Şi-l turbură,
Păsărica
Fumurică
Se făcu,
Pe bucen se sui,
Bucinu s-aprinse,
Ploaïa îl plouă
Şi-l stinse.

Maica Precista veni
Cu trei beţe de alun
Şi cu para de argint
Să-i dea
În gură să bea,
Leacu să-i dea,
Să rămîie (cutare)
Curat etc.

(*Mat.*, I, 1143.)

108. de muta pămîntului

mut mai mut

Din Zlatărei (Vîlcea):

Tu, mut mai mut,
Ieşi din vatra focului,
Din fundu pămîntului,
Cu 99 de proşti,
Cu 99 de slugi,
Cu 99 de muţi,
Proştii să-l prostească,
Ologii să-l ologească,
Muţii să-l muţască,
Să nu mai aibă gură căscată,
Limbă ardicată,
Dinaintea (cutăruia) cu răutate.
Ca gura i-am încleştat-o,
Limba i-am legat-o,
Capu cu minţile,
Inima cu gîndurile,
Sîngele i-am turbat.

(*Şez.*, XII, 197;
Ion Creangă, V, 9.)

109. de muţenie

Din Galaţi:

Cum se bat lingurile
În strachina asta,
Aşa să se bata limba
În gura lui (cutare).

(Rigo, I, 121.)

110. de năjit

Din Marman (Mehedinţi):

Voi năjite,
Pricăjite,
Oale şi urcioare
Tu le faci,
Nu le spargi,
(Cutare) să rămînă
Curat, luminat...

(*Şez.*, XXIV, 1928, 150.)

Scanned with OKEN Scanner

111. de nălucă

Din Botoşani (Romanaţi):

Fugi, nălucă, din prelucă
Că te ating cu astă furcă,
Şi tu nadol din răzor,
Că te ating cu ăst răşchitor.
Păsărică albă
Codalbă,
La (cutare) în culcuş ai venit,
L-ai frămîntat,
L-ai zdrobit,
Lasă-l pe (cutare)
Curat...

(Dr. D. Ionescu, II, 143—144.)

112. de naştere

Din Gura Văii (Neamţ):

Nu rage ca buhaii,
Nu necheza ca caii,
Nu te zgîrci ca aricii,
Nu te zbate ca chiticii,
La (cutare) să nu te gîndeşti,
Să mergi să te prăpădeşti
În pădurea cea uscată,
În apa cea turburată,
Şi (cutare) să rămîie uşurată,
Luminată etc.

(Rigo, I, 127.)

113. de negei

Din Moldova:

Popa toacă,
Negei seacă;
Să sece din rădăcină,
Să nu rămîie vînă,
Să rămîie pelea curată,
Precum Dumnezeu a lăsat-o.

(Lupaşcu, 40.)

114. de numărătura mare

Din Lunca Cernii de Sus (Hunedoara):

Amin, amin,
Cosman de amin;
Vracii Domnului,
Descîntecu Sfîntei Mării.
Sfîntu busuioc
Şi sfîntul trandafir
Şi sfîntul foiomfir,
Trei flori din grădină,
Cum ştiţi înpupĭ
Şi înflori,
Şi ştiţi raza soarelui
Şi a pămîntului,
Să ştiţi şi de beteşugu omului acestuia.
Sfînt busuioc,
Cum eşti în sfînta biserică
La botez şi la sfîntul maslu,
Şi să fii şi să ştii

Şi greşelele noastre.
O plecat un om mare,
Cu săcure mare
Într-o pădure mare,
Cu nouă fereşti,
Cu noua ferestuici,
Cu nouă zebrele,
Cu nouă zăbreluici,
Cu nouă uşi,
Cu nouă uşiţe,
Cu nouă altare,
Cu nouă altareie;
Sfînta Măria
Maica Domnului sosia,
Şi în biserică se băga,
Pe scaun de aur şedea,
La masă de aur se aşeza,
Carte mare de aur găsia,
Carte mijlocie de aur găsia,
Carte mică de aur găsia,
Maica Domnului în cărţile de aur căuta,
Şi toţi sfinţii Domnului găsia,
Care în ce parte de pămînt era.
Numai pe drag fiul ei
Şi al nostru nu-l găsia,
Şi ea pleca,
Plîngea
Şi suspina
Cum plîng izvoarele de apă;
Pornia,
Unde păşia
Cîmpu-nverzia.
(*Comoara*, IV, 75.)

115. **de obrintit**

obrinteală, obrintire, obrintitură, obrîncit, oprintit, oprinteală, orbalţ, aprindere.

Din jud. Putna:

Boi bălţat,
Bou prian
Cu jugu de leuştean,
Trestie arai,
Trestie sămănai,
Astă făină de mălai.
(*Şez.*, XIII, 1913, 12.)

116. **de ochi (dor de ochi)**

Din Costavăţu (Romanaţi):

A plecat (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
S-a-ntîlnit cu nouă fete
Cu coadele pe spete.
Pe (ea) sau (el) a izbit
Cu 99 de paie,
Cu 99 de gunoaie,
Cu 99 de lovituri,
Cu 99 de izbituri.
Venea (vrăjitoarea), cu limba descînta,
Pe (cutare) îl curăţa,
Să rămîie (cutare)
Curat etc.
(Dr. D. Ionescu, II, 72.)

Scanned with OKEN Scanner

117. **de oftică**

Descîntec cu formula poruncii: „ieși, oftică, de la Cutare...“

Bărbătești (Vîlcea), *Mat.*, I, 631 (reprodus de Rigo, I, 136.)

118. **de orbanț**

Din Cavadinești (Covurlui):

Descîntec cu formula: Omul mare se duce la pădurea mare și taie orbanțul (durere de picioare).

(*Ion Creangă*, II, 212,)

119. **de păduchi de lemn (ploșnițe)**

Descîntece sub forma poruncii: „ieșiți din casa mea...“. Fără indicare de localitate.

(Dr. Ioannescu-Buzău, 422; Rigo, II, 17.)

120. **de pagubă**

Din Bogdănești (Vîlcea), descîntec sub forma: „Fugi pagubă din oi, fugi pagubă din boi...“, și sfîrșește cu formula: „Cine a dat paguba cu o mînă,/ eu o întorc cu două...“.

(Bălășel, 121, 124.)

121. **de păr**

Din Mogoșești (Dorohoi):

Păr de zmeu,
Păr de zmeoaică,
Păr de urs,
Păr de ursoaică,
Păr de cerb...
Păr de tot felul,
Să piei, să te usuci
Ca un fîr de mac etc.

(*Ion Creangă*, VII, 1914, 89.)

122. **de pîrleală**

Descîntece cu formula poruncii; „să ieși, pîrleală...“,

Trepteni (Argeș), *Ion Creangă*, VIII, 211; Vîlsănești (Vîlcea), *Bălășel*, 84.

Scanned with OKEN Scanner

123. de pază

Din Bucovina:

Pe cot am cotit,
Pază am sprijinit,
Pază de la ameazi,
Pază de seară,
Pază de la miezul nopții,
Pază din vărsatul zorilor,
Pază venită,
Pază năprăită,
Pază întîlnită,
Pază mînată,
Paza cu muma codrului,
Pază cu fata pădurii.
Nu tai brecirile,
Ci tai muma codrului,
Moșu codrului,
Cu fata codrului,
Tai toate piezele,
Toate năprătiturile.
Cu cuțitul le-am tăiat,
Și înapoi le-am înturnat.
Pază venită...
Iată te cinstesc
Și te dăruiesc
Cu nouă colaci de grîu...
Să te lași de cea beteagă...

(Marian, *Naşterea,* 38—39.)

124. de pecingine

Din Turnu Măgurele:

Cur de gainã,
Na mămăligă.
(se repeta de 3 ori).
Na găină,
Cur de găină!
(se repeta de 3 ori.)

(Rigo, I, 145.)

125. de piază

Din Globurău (Banat):

Descîntec cu formula: „Fugi piază necurată, din cap, de sub cap...“

(Hodoș, 65.)

126. de piroteală

trînt, trîntează

Din Principele Ferdinand (Teleorman):

Descîntec cu formula poruncii, spusă de descintătoare.

Ion Creangă, VII, 56.

Scanned with OKEN Scanner

127. **de plămădeală**

plămădirea inimii, plămăditul inimii

Din Curtea de Argeș:

Cioc, boc; cioc boc.
— Ce ciocănești,
Ce bocănești?
— Nu ciocănesc,
Nu bocănesc,
Inima lui (cutare) o plămădesc.
Cum se plămădește faguru de miere,
Cum se plămădește aluatul în căpistere etc.

(Pamfile, *Boli*, 53.)

128. **de plînsori**

plîns, muma pădurii, spărietură, somnul copiilor

Din Moldova:

Mama pădurii,
Am trimes un semn la tine
De la copilul meu,
Să-ți dau strînsu cu plînsu
Și să mi dai somnu și hodina fetii tale,
Ca să doarmă ca butucu
Și să tacă ca chiticu.
Cum dorm păsările în păduri,
Așa să doarmă copilu la mine

(Lupașcu, 45.)

Din Siret (Bucovina):

Mama cîmpului!
Și tu ai copil
Și eu am copil.
Al meu plînge mereu,
Iar al tău nu plînge.
Din această seară
Al tău să plîngă
Și al meu să tacă.

(Marian, *Nașterea*, 367.)

129. **de plînsoare**

Din Xirolivad (Macedonia):

Cînd să crească ața,
Atunci (să crească) și „plăscarea".
Cînd să crească pietricelele,
Atuncea (să crească) și „plăscarea"

(Papahagi, în *Mat.*, II, 250.)

130. **de plesn.**

Din Docăneasa (Tutova):

Soarele răsare de pe deal,
Şi plesnile se duc în baligă de cal.

(*Şez.*, XIV, 1914, 112.)

131. **de ploi**

Din Moldova:

Fugi, ploaie călătoare,
Că te ajunge sfîntul soare
Şi-ţi taie picioarele,
Cu un pai,
Cu un mai,
Cu sabia lui Mihai.

(Cules personal.)

132. **de poceală**

Din Orlea (Romanaţi):

Din sfinte letineşti,
Din sfinte ovreieşti,
Din sfinte ţigăneşti,
Din sfinte costorăreşti
Găseau pe om
Pe cale,
Pe cărare,
Îl trîntea,
Îl zdrobea,
Îl înfrîna,
Îl împăra,
Sfintele se întorceau,
Şi cu leacul veneau,
Ochii le despăejina,
Nasul le desfunda,
Gura le descleşta.
De-o fi din zile greşite,
De-o fi din vorbe urîte,
De-o fi din sfînta duminecă,
Maica Sfînta Marie
Leac lui (cutare) să-i fie.

(Dr. D. Ionescu, II, 147—148.)

133. **de pocitură**

poceală, pocit.

Din Moldova:

Păsărică dalbă
Cu aripa albă,
Din piatră ai bătut,
Trei picături din tine au căzut:
Una de lapte,
Una de vin
Şi una de venin.
Cel ce a băut laptele
S-a săturat;
Cel ce a băut vinul
S-a îmbătat,
Iar cel cu veninul
A crăpat.

Scanned with OKEN Scanner

Așa să piară pocitura din pocit,
Pînă într-o clipă să fie lecuit
Și să rămîie ca pomul înflorit.

(Alescandri,
Poezii populare ale românilor.)

134. **de pojar**

Descîntece cu formula: Maica Domnului vindecă.

Banat, Novacovici, *Comoara Banatului,* II, 26.

135. **de pretit**

Din Ieud (Maramureș):

Se luară Dumnezău
Cu Sfîntul Petru
Pe cale, pe cărare,
Pe drumul cel mare.
Sosiră la un pod mare
Tot de aramă.
Dumnezău și Sfîntul Petru
O trecut,
Omul (pe nume) n-o putut.
— Treci, omule.
— Nu pot.
Că pe pod am pășit,
Podeaua s-o zmintit,
Picioru (sau mîna) s-o sclintit.
— Descîntă.
— Că nu știu.
— Zi: să se vindece
Os cu os,
Cum se vindecă
Pămîntul primavara
Cînd îl ară oamenii iară,
Omul să rămîie curat,
Ca bunul Dumnezău ce l-o dat

(I. Bîrlea, 351.)

136. **de prijineală**

Din Redea și Hotărani (Romanați):

Descîntece cu formula indicării.

(Dr. D. Ionescu, II, 150, 149.)

Scanned with OKEN Scanner

137. de pureci

Din Țepu (Tecuci):

Lună nouă,
Ascultă nouă:
Cu foc tu ne plouă,
Și scoate din casă,
De după masă
De după ușă
Și de burici
Apucă pe un purici,
Pe cei urici
Bordonoși,
Mîncăcioși,
Și du-i în pustiu. Amin.

(*Șez.*, X, 1908,, 19.)

138. de pușchea

Din Bogdănești (Vîlcea):

Astă-seară stele
Și pușcele
Pe vîrful limbii mele;
Mîine seară nici stele,
Nici pușcele
Pe vîrfu limbii mele.

(Bălășel, 112.)

139. de răcori

Din Focșani (Putna):

S-a sumicat,
S-a mînicat
Cutare pe cărare
C-a plecat năcăjit,
Supărat,
Cu trupu-nfiorat,
Cu lacrimi pînă-n pămînt.
Maica Domnului l-a întîlnit,
De mînă l-a luat,
În cîmpul Ierusalimului c-a plecat
La fîntînele de leac.
La cea de vin,
Cu vin l-a spălat,
La cea de mir,
Cu mir l-a miruit;
La cea de apă,
Cu apă l-a răcorit;
La cea de senin, dedeochi,
Fermecăturile cu pocelile
Și toate relele
A băut
Și a plesnit,
Cutare s-a răcorit.

(Rigo, I, 153.)

140. de răgușeală

Din Ieud (Maramureș):

Și tu, Cuță, și tu, Cuță
Încalecă pe drăguță,
Și te du în calea-neagră,
Și bea apă să-ți întreacă,
Și ieși afară la soare
Și creapă ca o cicoare.

Scanned with OKEN Scanner

Aiesta (bărbat sau muiere)
să rămînă
Curat și luminat,
Ca argintul cel străcurat,
Ca Dumnezeu ce l-o dat.
(I. Bîrlea, 355.)

141. de rîie

Descîntece cu formula poruncii directe.

Din Țepu (Tecuci):

Jupînească pucioasă,
Jupînească
Minos
Frumos,
Scoate rîia de la os,
Din os în măduvă,
Din măduvă în carne,
Din carne în piele,
Să pieie,
Să răspieie.
Eu cu mătura oi mătura-o,
Cu gunoiul afară oi da-o,
Porcii a năsădi-o,
Găinile a rîcîi-o,
Cioarele a cîrîi-o,
Soarele a usca-o,
(Cutare) să rămîie curat...
(Pamfile, *Boli,* 113.

142. de rînză

Descîntece cu formula poruncii directe.

143. de răsfug

Din Ștefănești (Vîlcea):

Cucu, răsfugu,
Leac ce să fie?
Lapte la rug să puie. [...]
Rugu s-a dărîmat,
Răsfugu de la (cutare) a plecat.
(Bălășel, 126.)

144. de roade

Din Tecuci:

Întorc paguba de la (Cutare),
Din tîrla oilor, din oborul vitelor,
Din stratu porcilor, din cuibu găinilor,
Din hamu cailor, din jugu boilor,

Din coarnele plugului, din locul cu grîu,
Întorc răutăţile;
Din locu cu porumbei,
din locu cu urz,
Din locu cu mei, din locu cu linte,
Din locu cu fasole etc.

(*Doina*, I, III.)

145. **de rosuri**

Din Lămăşeni (Suceava):

Ieşiţi, voi rosuri,
Din crierii capului,
Din faţa obrazului etc.

(*Şez.*, X, 43.)

146. **de roşaţă**

Descîntec cu formula poruncii cu ameninţare.

Huşi, Păsculescu, 143; *Ion Creangă*, VI, 242.

147. **de ruptoare de apă**

Descîntec cu formula: Maica Domnului trimite pe pacient la descîntătoare.

(Berbeşti (Maramureş), I, Bîrlea, 343.)

148. **de săgetătură**

Descîntec cu formula poruncii directe.

149. **de samcă**

sancă, avestiţa, spurcata, răul copiilor.

(Aceleaşi descîntece ca la „de boala copiilor".)
Descîntece cu formula: descîntătoarea întoarce boala din cale.

Focşani, Rigo, I, 161; Bucovina, Marian, *Naşterea*, 35.

Scanned with OKEN Scanner

150. de scîrbă

Descîntece cu formula poruncii directe.

Boureni (Dolj), *Ion Creangă*, I, 87, si II, 74.

151. de sclintitură

sclintit, scrîntit, scrîntează.

Descîntece cu formula: Dumnezeu și cu Sf. Petru pe drum: Petru nu poate trece pe pod, căci s-a sclintit piciorul omului, și Dumnezeu îl învață să descînte.

152. de scurtă

Treci, scurtă:
Cum te ajunge,
Cum te frige.

(Pamfile, *Boli*, 61.)

153. de sfrențe

sfrinție

Descîntece sub forma poruncii directe.

Jud. Argeș, Dr. Ioannescu-Buzău, 417; Bogdănești (Vîlcea), Bălășel, 140.

154. de soare sec

durere de cap, asorit, din desoare, soarele ăl mare, îndesoare.

Din Boian (Bucovina):

La stînca de fier
O pasere de fier
O scos pui de fier,
Cu clobanț de fier,
Cu aripi de fier,
Cu toate de fier,
Puii o prins a țipa
Și a se văicăra
Că n-au ce mînca,
Și cu ce a se adăpa.

Scanned with OKEN Scanner

Mă-sa o prins a se mișula
Și a se văicăra
Că n-are cu ce-i hrăni
Și cu ce-i zburătăci.
Nime n-o văzut...
Nimai Maica Domnului
. . . . . .
Și a întrebat-o:
— Tu, pasere de fier,
De la stînca de fier,
Ce te mișulezi,
Ce te văicărezi?
— Cum nu m-oi mișula,
Și cum nu m-oi văicăra,
Că n-am puii cu ce-i hrăni,
Și cu ce-i zburătăci.
— Taci, nu te mișula,
Nu te văicăra,
Că eu sfat ți-oi da
Puii cum să-i hrănești,
Să-i zburătăcești:
Du-te la (cutare) în fugă
Și din cap i-apucă
Soare sec cu orbalț,
Soare sec cu bubă-n cap,
Soare sec cu spăriet,
Soare sec prin somn,
Soare sec prin foame,
Soare sec prin ostineală,
Soare sec prin scîrbă,
Cu buzele-l suge,
Cu aripele-l strînge
Și la pui îl du,
Puii ți-i hrănește
Și-i zburătăcește,
C-acela li-i cina,
Acela-i hodina,
Acela li-i masul,
Acela-i popasul.
(Cutare) să sară, să răsară
Mîndru și curat
Ca Maica Domnului ce l-a dat.

(Marian, *Descîntece*, 114.)

155. de întors solomonarii și de împrăștiat sloțile

Din Borlești (Neamț):

Înapoi,
Că vin la voi,
Și cu varga vă croiesc,
Și cu bici de foc vă biciuesc,
Aici, la noi, stăpînesc eu
Și primesc pe cine vreu.
Calu tău, măi frate,
L-oi prinde și l-oi bate
Cu mult mai dihai
Ca amu un ai.
Fugi pe apa sîmbetei.

(Ion Creangă, III, 1910, 177.)

156. de spălat

Din Crușovăț (Banat)

Bună dimineața, rîu curat!
De la Dumnezeu lăsat!
Cum ai știut spăla
Toate ogășelile,
Toate pietricelile,
Toate rădăcinoasele,
Toate mătăsinioarele,
Așa să mă speli pe mine

De toate relele,
De întîlnituri,
De deochituri,
De mînături,
Eu să rămîn curată,
Luminată,
Ca steaua pe cer,
Ca roua pe mări,
Ca argintul curat,
Ca aurul luminat.

(Hodoș, II)

157. **de spăriat**

spărietură, spaimă.

Din Broșteni (Suceava):

Mă uitai în sus,
Mă uitai în jos,
Nu văzui nimică;
Mă uitai la miez de noapte;
Văzui grija îngrijată,
Frica înfricoșată,
Cît s-a făcut,
Făcutu-s-a;
Botă în mînă pusu-ț-o,
În piele de lup învălitute-o,
Ca să fii om fără frică,
Să nu te temi de nimică.

(*Șez.*, VI, 1901, 92.)

158. **de spurcătură**

spurc, spurcare, spurcăciune.

Din Gresia (Teleorman):

A fost un om roșu trecător,
Din nouă sate viitor,
Și peste (cutare) a suflat
Și toate boalele i le-a dat.
Dar eu, spurcatule, necuratule,
Urîtule, colțatule,
Te trimitem în coadele șerpilor,
În crăcile racilor,
În țepile aricilor,
În fundul mărilor.
Că cu vin și cu rachiu te-am îmbătat,
Cu tămîie neagră te-am tămîiat,
Cu șar te-am însemnat,
Cu piper te-am ardeiat,
De la (cutare) te-am alungat,
La nouă cățele te-am trimis,
Cățelile te-au înghițit,
În coarnele cerbilor te-am aruncat,
În talpa iadului te-am bagat,
În gura zmeilor te vîram
Și de la (cutare) te goneam.

(*Mat.*, I, 646.)

158. a. de spuzătură

Din Principele Ferdinand (Teleorman):

Maicilor, sfinților,
Nu vă-nduraţi:
Cum a îndulcit pîinea sarea
Şi sarea pe pîine,
Aşa voi să nu vă-nduraţi,
Dă C. să nu vă-nduraţi,
Leacu lui C. să i-l daţi.
(Ion Creangă, IX, 179.)

159. de struşniţă

Acelaşi descîntec ca la „bubă rea", din Leordia (Bacău.)

160. de studiniţă

Din Bilca (Bucovina):

Pasere cudalbă,
Pe sub ceri zbura,
Pui-şi văiera
Că n-au ce mînca.
Pasere cudalbă,
Ne te văiera
Sub ceri nu zbura,
Că grînele-s verzi;
Da ie tu mătreaţă
De pe peliniţă
Şi mergi la Gheorghiţă
Şi-i intră-n guriţă
Şi de studeniţă
Dinţii lui scobeşte
Şi mi-i hrăneşte,
Şi mi-l mulcomeşte.
De la mine descîntecu,
De la Dumnezeu leacu.
(Marian, *Descîntece, 225.*)

161. de supus

Din Berbiceni (Bacău):

— Buna dimineaţă, fată bogată,
Unde te duci tu?
— Eu ma duc pe drum hăgat.
— Ce sa faci, ce să bagi?
— Să bag împăraţii în împăraţii,
Şi domnii în domnie,
Şi popii în popie,
Şi protopopii în protopopie,
Şi toate breslele să pui
Să se bage în breslele lor.
— Sa nu te duci la aceia, la nime,
Că aceia sînt toţi puşi în breslele lor
Şi sînt supuşi.
Să te duci la (cutare)
Şi pe acela să-l pui
Şi să-l supui,
Părul lui sub părul ei,
Ciuda lui sub ciuda ei,
Mînia lui sub mînia ei,

Scanned with OKEN Scanner

Hărțagul lui și mînia lui,
Și ciuda lui sub ciuda femeii,
Și sub tălpile ei
Să fie puse și supuse.
Să-i plîngă inima după femeie
Cum plîng copiii după mamele lor,
Cu milă și cu dragoste,
Cu gînd bun să gîndească la femeie,
Și cu ochii să-l privească.
Cum rag viței după vaci
Și zbiară oile după miei.
Și mieii după oi,
Așa să zbiere inima bărbatului
După femeie.
Cum se pun și se supun
Mieii la oi,
Așa să fie pus
Și supus
Bărbatul la femeie.
Cum țipă 99 de cloște
După 99 de pui,
Așa să țipe inima în bărbat
După femeie,
Și cum să pun și să supun
Puii sub aripele cloștei,
Așa să fie pus și supus
Bărbatul femeii,
Și așa să se supuie
Și femeia bărbatului.
Cum caută cloșca de pui
Și-i corcolește
Și-i milușește,
Așa să caute bărbatul și femeia
De casă și de treabă.
Cu gînd bun să-și gîndească,
Cu ochi frumoși să se privească
Unul pe altul.
Cum n-au putut mamele lor
Bea și mînca, și locului sta,
Și au umblat ele cu poalele crunte,
Cu șelele frînte,
Cu gîțele pe spate,
Cu sudori de moarte,
Așa să nu se poată aciua,
Nici astîmpăra,
Pănă nu vor trăi amîndoi bine,
Amîndoi să se miluiască
Și să se drăgostească,
Și să fie pus și supus
Unul altuia.

(Buciumul român, an. III, nr. 4, 1878, p. 176—177.)

162. de șarpe

Aceleași descîntece se fac și pentru: mușcătură de șopîrlă și de nevăstuică.

Din Muntenia:

Soare apune,
Șerpe răpune.
Cum apusul soarelui
Ia puterea șerpelui,
Așa descîntecul meu
Să ia tot veninul rău.
Ieși, venin, din mînă,
Și din pulpă,
Din palmă
Și din talpă,
Din oscior,
Și din picior,
Să rămîie (cutare) curat [...]

(G. Dem. Teodorescu, 395.)

Scanned with OKEN Scanner

Din județul Bacău:

Pe sub malul Dunării,
Pe sub trei tufe de alun,
Broasca cu șarpele se mînca.
Broasca dovedea,
Șerpele peria
De la (cutare).
(Ion Creangă, VIII, 1915, 214.)

Din Moldova:

Sus tună, jos fulgeră,
Un șerpe te încunjură.
Iediță, iediță
Prinsă de peliță,
Pelița de carne,
Carnea de os,
Osul de măduvă,
Os veninos,
Măduva de venin,
Veninul cel serpin (?)
Șerpoaica l-a baut,
Șerpele a văzut,
Pe gard s-a suit
Și-n necazu-i a murit.
Dinți cîrpiți,
Iediță păstriță
Leagă-te de peliță.
(Săulescu)

163. legătura șarpelui

Din Turcești (Vîlcea):

Pasăre pistricioară,
Prin tufe ai venit,
Te-ai azvîrlit,
Pe (cutare) l-ai ciupit;
Trupul lu (cutare)
S-a umflat,
S-a veninat.
Maica Precista a alergat,
Viță de vie neagră a tăiat,
Peste gard a aruncat,
Trupul lui (cutare) s-a destumflat.
(Mat., I, 1579.)

164. de șfabi

Descîntec cu formula poruncii directe.

Bucovina, Marian, *Insectele*, 492—495: Bucovăț (Banat), *Șez.*, XXI, 69, Costin, pag. 47.

165. de șoareci

Descîntece cu formula poruncii directe.

Olaru (Argeș), *Șez.*, XIV, 119; Macedonia, Papahagi, în *Mat.*, II, 284

Scanned with OKEN Scanner

166. **de somîlc**

Din Adameşti (Teleorman):

Cînd a venit Tartacot
Cu barba de-un cot,
Cu mîna de două,
Cu statu de nouă,
Vîntu s-a umflat,
Fir de barbă i-a luat
Şi pe foc l-a aruncat.
Firu pe foc s-a zgîrcit,
Doru de ţîţă a ieşit,
(Cutare) s-a lecuit.

(*Şez.*, VI, 1901, 92.)

167. **de şopîrlaiţă**

gîlci, brîncă, şobîrlariţă.

Din Pomîrla (Dorohoi):

Şopîrlaiţa are nouă feciori
Şi s-au dus toţi la război;
S-au dus 9 şi au venit 8 etc.

(*Tudor Pamfile*, II, 41.)

168. **de tăiere (tăietură)**

Din Samarina (Epir):

Porni Sfîntul Ioan
Şi Sfîntul Atanasie
Cu topoarele,
Cu cosoarele,
Să taie ienuper şi pin,
Coloana lui Hristos să facă
Şi poarta Sfintei Marii,
Şi s-au tăiat,
Şi s-au spintecat,
Şi ţipau,
Şi plîngeau,
Încît munţii s-au întristat,
Apele s-au înfiorat
Şi pădurile s-au cutremurat.
A auzit strălucita Sfîntă Marie
Şi s-a grăbit venind iute
Şi le-a zis:
Nu plîngeţi, feciori frumoşi,
Ci acasă iute mergeţi,
Peri de pe capul vostru să tăieţi,
În untdelemn să-i muiaţi.
Şi dorul se va înneca
Şi va trece (se va vindeca).

(Papahagi, în *Mat.*, III, 249.)

169. de tîmpinătură

Din Drăcșani (Teleorman):

La capul pămîntului
E capul ursului,
Și la capul ursului
E capul lupului.
Cap de pară (foc),
Inimă de vidră,
Crăpi, drace,
Ucigașe,
Ca n-ai ce face,
Că te-a bătut crucile,
Și (cutare) să rămîie curat...

(*Mat.*, I, 647.)

170. de tîrpie

Din Răcășdia (Banat):

Cu iţu iţuii,
Tîrpia stîrpii,
Cu iţu măsurai,
Tîrpia secai.

(Novacovici, *Comoara Banatului*) II, 28.)

171. de tatarcă

Din Vîrfu Cîmpului (Dorohoi):

— Om tatar, unde mergi?
— La movila robilor.
— Om tatar, întoarce-te:
Eu cu sabia te-oi săghié,
Cu toporu te-oi tăié,
Hîrști hîrb te-oi face
Și N. să rămîie curat...

(*Ion Creangă*, VIII, 1915, 211.)

172. de tragîn

Din Marmureș:

Fugi, trăgătoare,
Că te-agiunge poală
De fată fecîoară.

(Țiplea, 102.)

Scanned with OKEN Scanner

173. de trai rău

Din Tecuci:

Otol, potol, cum ai potolit
Vacile-n sat, păsărele-n găurele,
Porcii-n strat, boeri în pat,
Copii în legănat,
Așa să potolești pe c.,
Să n-aibă gură căscată,
Limbă dezlegată,
Vorbă rea asupra mea.

(Doina, I, 1928, 111.)

174. de trînji

Din Nanov (Teleorman):

Șoricie, buruiană mare,
Și mai mare
Decît toate buruienile,
Nu te-am luat de vro bere,
De vro mîncare,
Ci te-am luat să lecuești pe (cutare).
D-o avea trînji, d-o avea trînjoaică,
D-o avea neg, d-o avea bubă,
D-o avea 99 de feluri de bubă,
Ce fel de buba o avea,
Să te milostivești
Și să tămăduiești,
Să-i seci toate vinele,
Toate durimile,
Toate usturimile,
Și să rămîie (cutare) curat...

(Mat., I, 635.)

175. de tras

Descîntec cu formula: Maica Domnului vindecă.

T. Magurele, *Șez.,* XV, 183.

176. de trimis

Descîntec cu formula: Dumnezeu trimite sfinții Voievozi să întoarcă boala din cale.

Focșani, Rigo, I, 177.

177. de tunchinătură

Descîntec cu formula: „La răchita răsădită este o fată logodită, cu un ochi de foc și unu de apă..."

(Vîrfu Cîmpului, (Dorohoi), *Ion Creangă,* VIII, 211.)

Scanned with OKEN Scanner

178. **de turbă**

Din Cotîrgaşi (Suceava):

De-a prii-Pritti,
De-a mano-Manolea,
De-a codi-Codaşnic.
(*Şez.*, II, 138.)

179. **de tuse**

Descîntec cu formula poruncii directe.

180. **de ţîţă**

Descîntec sub forma: „O stea, logostea...", ca la „de dragoste".

Iazu (Ialomiţa), *Ion Creangă*, VI, 49.

181. **de ţibocuţe**

Din Şieu-Cristur (Ardeal):

Ţibocuţă,
Fata temniţei,
Fata Sătanei,
A Dulumanei,
A primejdiei,
Unde m-ai muşcat
Lasă locul curat,
Că de nu-i vra
Şi de nu-i lăsa,
Unde te ajung
Te străpung.
Ptiu, n-ai mai fi,
N-ai mai trăi,
De nu mi-a trece-aci.
(Marian, *Insectele*, 229.)

182. **de ţînţari**

Din Şamşud (Ardeal):

Ptiu, cal blestemat,
Precum m-ai muşcat
Tu pre mine,
Aşa şi pre tine
Să te muşte furnicile
Şi toate gujuliile.
(*Ibidem* 322.)

183. **de țipet**

Descîntece cu formula poruncii directe.

Turcești (Vîlcea), *Mat.*, I, 1604, 1605.

184. **de udmă**

udnă, uimă.

Din Tătărușl (Suceava):

Uimă uimăreață,
Ia-te pe drumăreață
Și te du la Marea Roșie
Și bea apă din Marea Roșie,
Și ieși afară la soare
Și crapă ca o cicoare.

(Comunicată de Al. Vasiliu.)

185. **de ulcior**

urcior, miligoi, miligoci, miguloși, negoci.

Din Bicaz (Neamț):

Hap, hap, ulcior de cîne,
Cum nu sînt eu cîne,
Așa să nu ajungi pînă mîne.

(Mat., I, 1531.)

186. **de umflătură**

Din Vlaho-Clisura:

Bună-ți dimineață,
Și dimineață să nu te afle,
Căci dînsul e botezat,
Căci dînsul e miruit
Și nu poate să te sufere.

(Ibidem, II, 241.)

187. **de unsura mare**

Descîntece cu formula: Maica Domnului vindecă.

Bania (Banat), *Graiul nostru*, II, 141.

188. **de urît**

Pentru făcătură de urît

Din Moldova:

Cum nu se poate suferi
Putoarea unui cîne mort,
Așa să nu fie suferit (cutare);
Cum cîinii bat la urs și lup,
Așa lumea și norodul
Să bată și să răcnească
Asupra lui (cutare),
Și să-l alunge de la sfat
Ca pe un cîne turbat.
Nici cuvîntu să nu-i fie ascultat,
Să fie huiduit și prigonit
Ca lupu de cîne fugărit.
(Lupașcu, 38.)

189. **de durere de urechi**

Din Rășinari (Ardeal):

Năuce, cloci-te-i.
Du-te în vîrful muntelui,
În coarnele ciutelor,
În bătătura oilor,
Și să-l lași curat,
Luminat,
Ca de Dumnezeu lăsat.
(Păcală, 245)

190. **de ursită**

de desfăcut de ursită

Din Păstrăveni (Neamț):

Ursitoarea împunge în carne albă,
Eu împung în carne grasă și oase,
Să rămîie (cutare) sănătoasă.
Capra neagră calcă în piatră
Să dea Dumnezeu lui (cutare) să-i treacă
(*Mat.*, I, 1536.)

191. **de uză**

De Orlea (Romanați):

Potol, potolat,
Cum să potolesc
Viței la par,
Vaci în obor,
Copii din țipat
. . . .
Așa să potolești
Uza,
Vîlva,

Urîciunea,
Pîrîciunea,
Făcătura
Şi toată gura
D-asupra mea
. . . . . .

(Păsculescu, 123.)

192. **cînd fată vaca**

Din Ardeal:

Cură lapte în mulţime,
Cură lapte cu smîntînă,
Cură lapte şi cu unt,
Ca izvorul din pămînt.

Din ceas în ceas te limpezeşte,
Din zi în zi te înmulţeşte,
Să fii bucuria casei
Şi prînzul mesei.

(Conv. lit., XXV, 1891,607.)

193. **de vînt**

de vînturi, luat de vînt.

Din Nişcovu-de-peste-gîrlă (Buzău):

Azi pleca (cutare) p-o cale
P-o cărare.
„Mă-ntîlnii c-o nevăstuică-n cale,
În spate-m' sărea".
Io-i descîntam,
Şi cu apă-l stropeam,
Şi lui îi trecea.

(Georgescu-Tistu, 68).

194. **de vătămătură**

Descîntec sub forma: Nouă oameni albi pleacă la pădurea albă, să şoimească şoimi albi, şi descîntătoarea îi trimete să şoimească vătămătură.

Focşani, Rigo, 1, 182.

Scanned with OKEN Scanner

195. de vazmó

Din Vlaho-Clisura:

Pînă să mă spurci tu
Am să te spurc eu,
Căci sînt botezat,
Căci sînt miruit
Şi nu pot să sufer.
(Papahagi, în *Mat.*, II, 240.)

196. de venin

Din Grojdibodu (Romanaţi):

Cocoşii cîntară,
Veninul îl mîncară;
Cocoşii au cîntat,
Veninul l-au mîncat,
Zorile s-au vărsat,
Porcii s-au sculat,
Veninul l-au mîncat.
(Dr. D. Ionescu, II 105.)

197. de vierme

Din Moldova:

Lumînărică, lumînărică,
Să te duci la vita (cutăruia)
La omul (cutare)
Şi din (locul cutare) să cureţi vermii,
Pînă în trei zile să nu fie,
Că dacă nu te-i duce,
Mă jur pe semnul crucii
Că te-oi lua şi te-oi duce
Ca soarele să nu vezi,
În mare gros să te aşez,
Să te ţin 40 de zile
Fără aer şi lumini,
Iar dacă ăi curăţa
La trei zile drumu ţi-oi da.
(Lupaşcu, 37.)

198. de viermi de mere

Din Ibăneşti (Transilvania):

O plecat huia
Handrahuia,
Şi-o găsit pe huiu
Handrahuiu.
Eu încă am pornit
Şi l-am gasit,
Şi încă am plecat
Şi l-am aflat
În vîrf de măr,
În vîrf de păr,
Pe un măr suit
Tot lucrînd,
Tot piscuind
Şi mere mîncînd,
Mere sflederind.
Eu rău m-am supărat,

Scanned with OKEN Scanner

De coadă l-am luat,
Aşa, aşa,
Şi-n foc l-am ţipat
Ca să pieie,
Să răspieie,
Ca fumu
Cu care îl afumu!
(Marian, *Insectele*, 299.)

199. **de viespe**

Descîntece sub forma poruncii directe.
Transilvania, Marian, *Insectele*, 221—224.

200. **de vite**

Descîntec cu forma poruncii directe.
Densuş (Hateg), Densusianu, *Graiul*, 104.

201. **de zgaibă**

Descîntec cu formula poruncii directe.

Descîntece cu formula: Maica Domnului vindecă.

202. **de zilizit**

socote, sohote, boală cînească.

Din Dărmăneşti (Bacău):

Să ieşi zilizit
De cîne urît,
Să ieşi din ciolănaşe,
Sa iesi din osîşor,
Să ieşi din trupuşor,
Şi (Cutare) să crească,
Să se îngraşe
Ca pînea domnească
Din mila cerească.
Descîntecul meu,
Leac de la Mnezeu,
Leac din limba mea,
Leac de la Maica Precista.
(Rigo, I, 184.)

Scanned with OKEN Scanner

203. de zmeoaică

Din Negreşti (Dîmboviţa):

Tu zmeoaică,
Tu moroaică,
Şarpe mare
Te-ai făcut,
Şi-n grabă mare
Ai venit,
Din coadă plesnind,
Ţipînd
Şi şuierînd,
Din gură văpăi de foc lăsînd.
Pe (cutare) te-ai năpustit,
Cu coada
L-ai împleticit,
Cu gura
L-ai ţocnit,
Da eu cu săgeţi te-am
săgetat,
Cu crucea lui Dumnezeu
te-am depărtat,
Cîine
Turbat,
Necurat
Întunecat,
Cu 99 de rugi
Te-am bătut,
De pe tot trupu (cutăruia)
Te-am pornit,
În mare te-am aruncat,
Cu săgeţi te-am săgetat,
De pe tot trupu (cutăruia)
Te-am curăţat
Şi te-am depărtat.
Să rămîie (cutare)
Curat,
Luminat,
Ca argintu strecurat,
Ca steaua
Din cer,
Ca roua
De pe pămînt,
Cum l-a lăsat Domnul
sîînt.

(*Mat.*, I, 1152.)

Scanned with OKEN Scanner

Cea mai obișnuită atitudine față de *Șezătoarea* a fost de simpatie, mai ales atunci cînd ea însemna o noutate în folcloristica noastră. Și acest sentiment admirabil izvora din convingerea curată a diferitelor categorii de intelectuali, de la Maiorescu și Hașdeu la învățătorul anonim, despre utilitatea revistei pentru știința și cultura românească. Așa se explică și numărul mare de scrisori adresate lui Gorovei sau notițele publicate în reviste și ziare în semn de prețuire și de încurajare.

Petru Ursache. *„Șezatoarea" în contextul folcloristicii*. București, 1972, p. 243.

Scanned with OKEN Scanner

Basme și Snoave

POVESTE CU FĂT-FRUMOS

1

A fost odată ca nici odată, că de n-ar fi fost nu s-ar povesti; a fost pe vremea cînd se potcovea purecele cu nouăzeci și nouă de oca de fier la un picior și se înălța în slava cerului și i se părea că e ușor.

A fost un împărat mare, mai mare peste toți împărații, precum ar fi bunăoară împăratul nostru. Peneș-împăratul era cunoscut de la un capăt la celălalt al pămîntului; ba încă mersese vestea despre isprăvile lui peste munți cărunți și peste ape întinse, și pînă în lumea de sus, pe unde numai paserile cerului pot ajunge.

Peneș-împăratul avea o împărăteasa cum alta de potriva ei nu se mai găsea și mai avea și o fată mîndră ca o zînă, și vorba ceea la soarte te puteai uita, iar la dînsa ba. Ajunsese împăratul acuma la vreme de bătrînețe și nu se învrednicise, de la bunul Dumnezeu, să capete un băiat. Și doar încercat-a împărăteasa în fel și chipuri, sfătuitu-s-a cu fel de fel de doctori, care de care mai vestit, dar nimic n-a folosit.

Peneș-împăratul avea obiceiul să adune, într-o anumită zi a fiecărui an, la curtea lui, pe toți împărații vecini și pe toata boierimea din împărăție, la șezătoare. O noapte întreagă petreceau și se veseleau și altă treabă nu făceau, decît înșirau la mărgăritare.

Vezi că Pegeș-împăratul nu era vestit numai prin bunătatea și vitejiile lui, ci și pentru că avea comori nenumărate și nu știa ce să mai facă el cu atîta amar de bani și de pietre scumpe.

Și așa, iată că venise vremea să se adune lumea la șezătoare.

Scanned with OKEN Scanner

Cămările palatului gemeau de mulțimea adunată; un ac nu aveai unde să-l arunci. Și doar palat era acela și numărul cămărilor nimeni nu era în stare să-l ție minte. Și, oriunde-ți întorceai privirea, te orbea sclipirea aurului și a nestimatelor; că palatul lui Peneș-împăratul era cu totul și cu totul de aur și în el lumini nu se aprindeau, ci diamante mari cît oul, înfipte în pereți, scînteiau ca stelele, de gîndeai că nu ești pe pămînt.

Toți împărații pămîntului erau de față, cu împărătesele și copiii lor; numai cel mai tînăr dintre dînșii, Împăratul Alb, încă nu se arătase.

Și nu se arătase, bietul om, din pricina că se cam ferea de lume. Îi era rușine să dea ochii cu ceilalți de seama lui, pentru că, din păcate, se însurase cu o țigancă.

Și dacă s-ar fi însurat cu țiganca, așa cum se însoară fiecare om, care face măcar o prostie în cursul vieții, tot n-ar fi fost nimică; dar Împăratul Alb făcuse poznă și mai mare.

Ce anume poznă făcuse, aveți să aflați îndată.

Nu s-ar fi dus Împăratul Alb nici la șezătoarea lui Peneș-împăratul; d-apoi țiganca parcă-l lăsa în voia lui!

Și doar făcea nazuri țiganca. Baragladina lăsă pe toți să o aștepte, pentru ca toți s-o întîmpine, la scările palatului, cu alai, precum se face unei împărătese.

Și pe cînd așteptau și unii începeau a bănui că nu mai vine, iată că încep trîmbițele a suna și în zarea drumului se ivește un rădvan cu patru cai în spumă.

De departe părea c-ar fi soarele în trăsură, așa străluceau briliantele de pe rochia țigăncii.

Și au primit-o ca pe o împărătească.

Așa-i în lume: nu-și arată nimeni inima pe față; cică nu-i bine să spui ce gîndești, ci numai ceea ce ar plăcea unora ca acelora care te ascultă.

Șezătoarea era în toiul ei.

Crai bătrîni cu barba albă și cu genele stufoase; împărați ieșiți în lume de ieri, alaltăieri; copilandri, care-și așteptau rîndul să se urce în scaune; sfetnici de tot felul — toți se întreceau, care de care, să se rămîie unul pe altul, din pilde și din vorbe cu înțelesuri.

Îți era mai mare dragul să-i asculți.

Toți făceau haz și se veseleau, numai împărăteasa Împăratului Alb stătea tolănită pe un vraf de perne, își făcea vînt cu un mănunchi de pene de păun și tot își încrunta sprîncenele, parcă nimic nu i-ar fi plăcut.

Și pe cînd vorbeau ei, în de ei, împărații și cu sfetnicii,

Scanned with OKEN Scanner

și înșirau împărătesele toate la mărgăritare, iaca intră un slujitor și spune împăratului că au sosit în curte doi băieți care se roagă să-i primească și pe ei la șezătoare, ca să spuie și ei o poveste.

Atunci Peneș-împăratul întrebă pe musafirii lui dacă le-ar plăcea una ca asta; nimeni n-a zis ba, numai țiganca, de colo, a început a strîmba din nas și a zice precum că n-au ce căuta între dînșii niște oameni de rînd.

Dar Împăratul Alb — parcă i-ar fi spus inima ceva — s-a rugat de gazdă se aducă băieții înăuntru, să mai audă și el vreo poveste, că din copilărie nu le-a mai ascultat.

Și au intrat doi copilandri, cu niște căciuli mari pe cap, cîtu ți-i mielul, și s-au așezat, cam așa, pe lîngă ușă, ca să nu se încurce nimeni de dînșii.

Apoi unul dintre ei a început a povesti și povestea lui a fost așa:

„A fost odată un fecior de împărat, care, după ce a purtat războaie peste toată fața pămîntului, s-a săturat de atîta viață zbuciumată și s-a hotărît să se însoare.

Mergînd el pe o cîmpie, a zărit într-un lan de grîu trei fete care secerau.

Văzîndu-l trecînd pe acolo, una din fete a zis către celelalte:

— De m-ar lua pe mine feciorul acesta de împărat, i-aș hrăni toată oastea cu o pîine.

A doua a zis:

— De m-ar lua pe mine, i-aș îmbrăca toată oastea cu un fus de tort.

Cea de a treia, cea mai mică dintre toate, a zis:

— De m-ar lua pe mine, i-aș aduce în casă doi feți-logofeți cu părul de aur creț.

Feciorul de împărat trăsese cu urechea la vorbele fetelor și l-a săgetat prin inimă cînd a auzit glasul celei din urmă.

Intrînd în lanul cu grîu, le-a întrebat ce-a zis fiecare.

Ele n-au avut încotro și au spus, pe rînd, precum mai spuseseră.

— Și ești tu în stare să-mi aduci doi feți-logofeți cu părul de aur creț? o întrebă feciorul de împărat.

— Ți-oi aduce, răspunse fata.

Atunci feciorul de împărat o luă de mînă și o duse la împărăție, că fetele acestea tot fete de împărat erau.

Și au făcut nuntă mare și frumoasă, precum fac împărații.

Iaca, însă, că un împărat vecin s-a sculat împotrivă-i și el n-a avut ce face și a plecat la război.

Şi cînd a plecat, a chemat pe o ţigancă, slujnica pe care o credea el mai credincioasă, şi i-a dat în pază pe împărăteasă şi i-a zis aşa:

— Ochii tăi din cap şi împărăteasa!

Şi pentru că împăratul ştia ce scule sînt ţiganii şi că nu poţi pune temei pe dînşii, cît ai pune într-un cui de tei, i-a ars şi două palme zdravene, ca să nu uite că i-i stăpîn."

Pe cînd povestea băieţelul acestea, ţiganca Împăratului Alb nu-şi mai găsea astîmpăr în vîrful pernelor, care parcă tot voiau să sară de sub dînsa.

Apoi, strîmbînd din nas şi făcîndu-şi vînt cu năframa, zise:

Un tăciune,
şi-un cărbune,
taci, băiete,
nu mai spune.

Iară Împăratul Alb, care asculta cu luare-aminte, zise din jîlţul lui:

Un tăciune,
şi-un cărbune,
spune, băieţele,
spune.

Şi băiatul a început iar a povesti şi a zis aşa:

„N-a apucat bine a ajunge Împăratul Alb unde-i erau oştile adunate şi o barză albă ca laptele dădea rotocoale palatului, ţinînd în plisc doi feţi-logofeţi cu părul de aur creţ.

În inima împărătesei nu se încuibase răutatea şi nici nu bănuia că pot fi în lume oameni răi; trimise pe ţigancă să-i aducă feţii în casă.

Ţiganca, fără a mai sta mult la gînduri, a dat fuga în şură; tocmai atunci o căţea fătase doi căţei; a pus căţeii într-un ciur şi i-a dus la împărăteasă.

Prefăcîndu-se foarte scîrbită, credincioasa slugă a împăratului îi zise:

— Iată, luminată împărăteasă, darul măriei-tale!

Săraca împărăteasă!

Se gîndea numai ce are să zică împăratul cînd se va întoarce din război şi va găsi aşa ruşine la casa lui.

Ţiganca aruncase feţii înaintea căţelei, cu gînd că-i va mînca. Dar, cînd s-a dus ţiganca în şură ca să vadă ce s-a ales de dînşii, a rămas înmărmurită: cei doi feţi erau zdraveni şi voinici, căci căţeaua îi hrănea şi-i încălzea.

Atunci i-a luat de la căţea şi i-a aruncat între porci, crezînd că-i vor sfîşia.

Scanned with OKEN Scanner

Cînd colo, ce să vezi: porcii s-au adunat în jurul feţilor, au ţinut sfat şi au hotărît aşa: scroafele cele sterpe să-i încălzească, iar cele cu lapte să-i hrănească.

Şi aşa au şi făcut porcii, şi cei doi feţi-logofeţi creşteau văzînd cu ochii şi se făceau şi mai mîndri.

Atunci s-a înfuriat ţiganca, i-a luat dintre porci şi i-a aruncat în herghelia cailor.

Dar şi caii s-au adunat în jurul feţilor şi s-au sfătuit şi iepele cele sterpe i-au încălzit, iar cele cu lapte i-au hrănit, şi cei doi feţi se făceau mari şi pe ţigancă o vîrau în grozile morţii.

Dacă a văzut ea şi a văzut, a înţeles că alt chip de scăpare nu-i: i-a luat şi dintre cai, i-a gîtuit frumuşel şi i-a îngropat în dosul casei."

Pe cît povestea băiatul, cu atîta ţiganca se frămînta în vîrful pernelor, şi deodată una dintre perne sare de sub dînsa.

Atunci ţiganca zise:

Un tăciune,
şi-un cărbune,
taci, băiete,
nu mai spune.

Iar Împăratul Alb, care asculta cu drag pe băiat cum povestea, răspunse:

Un tăciune,
şi-un cărbune,
spune, băieţele,
spune.

Băieţelul începu iar să povestească:

„Ţiganca se credea scăpată de belea şi aştepta cu nerăbdare să sosească împăratul.

Şi cum sosi, îi ieşi înainte, îi spuse iată cum şi iată cum, şi-i arătă cei doi căţei din patul împărătesei.

Ce mai supărare şi ce mai zarvă!

Împăratul n-a stat mult pe gînduri, a chemat slujitorii, le-a poruncit să sape o groapă în movila de gunoi din faţa bucătăriei şi vîrînd în groapă pe împărătească, au astupat-o pînă la mijlocul trupului şi a pus lîngă dînsa cei doi căţei, spre batjocura împărătesei şi pentru fala ţigancii.

Împăratul era foarte scîrbit de ceea ce i se întîmplase. Umbla într-una posomorît şi voie bună niciodată nu mai avea, neam de neamul lui nu păţise aşa ruşine.

Scanned with OKEN Scanner

Acasă nu mai putea sta. Și ce-ar mai fi căutat pe acasă, cînd cămările împărăției lui erau pururea pustii și nu auzea un glas de om, care să-i zică măcar: du-te-n colo! De aceea-și petrecea timpul numai la vînătoare. Într-o zi, plictisit de atîta hoinăreală prin codri și frînt de oboseală, veni acasă pe neașteptate.

Cînd întră în odaia lui, ce să vezi dumneata? Țiganca, îmbrăcată în haine de împărătească, răsturnată într-un jîlț, sulemenită pe obraz, se oglindea și se schimonosea, încît te bufnea rîsul cînd te uitai la dînsa. Împăratului i-au trecut fiori prin tot trupul și nu se știe ce s-a mai petrecut în inima lui, dar în ziua ceea chiar s-a și însurat cu țiganca.

S-o fi văzut, mă rog, lăfăindu-se în carîta împărătească, înmuiată în aur și pietre scumpe, alături cu împăratul, care, după ce-și venise în fire, sta rușinat lîngă țigancă și nu-i ticnea. Vedea el bine că poporul i se închina ca și mai înainte, dar cugeta el că în inima poporului nu mai era împăratul cel iubit, cum fusese pînă a nu cădea în ispita țigăncii.

Dar nici fericirea țigăncii n-a ținut multă vreme.

În dosul casei, în locul unde erau îngropați cei doi feți-logofeți cu părul de aur creț, răsăriseră doi tei cu frunza de aur, care creșteau, creșteau într-una și ale căror ramuri se întindeau așa de mîndre; și numai sub umbra lor îi plăcea împăratului să se odihnească. Nu știa nici el pentru ce, dar îi erau tare dragi cei doi tei, și spunea că în toată împărăția lui nu are alt lucru mai de preț.

Pe țigancă o apucau sudorile cînd se gîndea la tei și-și puse de gînd să se mîntuie de dînșii.

Se prefăcu bolnavă și se întinse în așternut, gata să-și dea sufletul.

Fel de fel de doftori ședeau la căpătîiul bolnavei și nu-i puteau folosi nimic.

Într-o zi, cînd după spusa doftorilor, că nu mai este scăpare, începură a-i face pregătiri de înmormîntare, veni împăratul să-și vadă nevasta și se apropie de patul ei. Țiganca îl ia de mînă, și, cu glasul stins și ochii închiși pe jumătate, începe a-i grăi: „Înălțate împărate, tu ai fost lumina vieții mele, care acuma se stinge pe vecie. Un singur leac mai poți să-mi faci, ca să mă scapi de moarte și să nu mă ai pe cuget: am visat că dacă vei tăia teii, ca să-mi faci un pat din ei, voi mai avea zile de trăit; de unde nu, scăpare nu mai este."

Scanned with OKEN Scanner

Pe cînd zicea ţiganca aceste cuvinte, mîna ei căzu în neştire pe maginea patului şi dîndu-şi ochii peste cap, gîndeai că moare ţiganca.

Ce să facă împăratul?

Cum să se despartă el de aceşti doi tei, care-i erau dragi ca şi ochii din cap? Pe de altă parte, îşi vedea împărăteasa murind, şi murea numai pentru că el nu era în stare să jertfească dragostea lui de nişte copaci.

Călcîndu-şi pe inimă, împăratul a dat poruncă să taie teii.

Cum a auzit ţiganca cea dintîi lovitură de topor, a deschis ochii, şi se înfiripa mereu, cu cît săreau ţăndările din copac, şi cînd frumuseţea cea nemaivăzută de tei cu frunzele de aur a căzut doborîtă la pămînt, ţiganca a fost în picioare, voinică şi sănătoasă, ca şi cum n-ar fi bolit niciodată.

Plîngea în inima lui împăratul pentru că pierduse aşa minune de copaci, dar se mîngăia că a făcut şi o faptă bună, scăpînd de la pieire un suflet omenesc.

Din porunca împăratului, meşterii făcură scînduri din cei doi tei şi din ele un pat, pe care să se odihnească trupurile împărăteşti.

Peste noapte, pe cînd împăratul sta să adoarmă, pe la miezul nopţii, numai ce aude un glas de sub saltea, zicînd:

— Frăţioare, frăţioare, cum îţi este ţie?

Şi alt glas răspunse:

— Vai şi amar de mine! Grea povară mă apasă, că pe mine doarme neagra de ţigancă.

Apoi glasul cel de al doilea zise iar:

— Dar ţie, frăţioare, cum îţi este?

— Mie mi-i bine, răspunse glasul celălalt, că pe mine doarme dragul nostru tată."

Ascultau împăraţii şi toată lumea de faţă, povestea aceasta, cu multă plăcere; dar Împăratul Alb, auzind cele ce spunea băiatul, începu a lăcrăma, fără voia lui, şi făcîndu-şi loc printre mulţime, se tot apropia de povestitor.

Împărăteasa lui schimba feţe şi tot săreau pernele pe sub dînsa şi ea se tot lăsa în jos. Apoi, prefăcîndu-se că o supără povestea, zise către băiat:

Un tăciune,
şi-un cărbune,
taci, băiete,
nu mai spune.

Iar Împăratul Alb, uitîndu-se crunt la dînsa zise:

Un tăciune,
și-un cărbune,
spune, băiețele,
spune.

Băiatul începu din nou:

„Poveste, poveste, înainte mult mai este.

Auzind țiganca vorbele scîndurilor din patul pe care avea să doarmă în fiecare noapte și temîndu-se ca nu cumva și împăratul să le audă, se cutremură din creștet pînă-n tălpi, și gîndea că de acuma i-a venit și ei veleatul.

A doua zi, nu apucă împăratul să-și spele fața, și țiganca începu a se jălui și a se văita că moare și piere:

— Luminate împărate, astă-noapte am văzut în vis pe sfînta Luni, care mi-a spus, că de nu m-oi scălda în apă încălzită la focul din scîndurile patului acestuia, eu voi muri.

— Ba asta n-oi mai face-o, răspunse împăratul. Destul că de gustul tău am tăiat așa minune de tei, precum alții pe lume nu mai sînt; măcar atîta folos să am și eu, după atîta pagubă.

Dacă a văzut că nu-l poate îndupleca, țiganca n-a mai zis nimic și s-a pus pe plîns. Și plînge, și plînge, de gîndeai că se îneacă lumea în lacrămile ei.

Împăratul, fire blîndă, lehemetuit de atîta plînset, și-a călcat iar pe inimă și a hotărît să facă voia țigăncii.

Bucuria ei!

Îndată au venit slujitorii, au desfăcut patul și au pus scîndurile pe foc.

Și ardeau cu o flacără așa de frumoasă, precum nu se mai văzuse lemn arzînd, și flăcările, pîlpîind, păreau glasuri gingașe de copil care se tînguiau așa de jalnic!

Cum ardeau scîndurile pe vatră și limbile de foc se încrucișau, iacă sar două scîntei care ies pe coș afară și cad pe un drob de sare, la care lingeau două oi.

A doua zi, oile au avut cîte un miel cu lîna de aur, precum nu se mai văzuse, dar nici nu se mai auzise pînă atuncea.

Slujitorii s-au dus cu vestea la împărăteasă, care, cum a auzit, a chemat îndata mare pe bucătar și i-a poroncit să taie și oile și mieii.

Țiganca a chemat apoi pe două dintre cele mai vrednice și mai credincioase slujnice ale ei, le-a încredințat carnea mieilor, ca să se ducă la pîrău să o spele, dîndu-le

Scanned with OKEN Scanner

mare grijă ca nu cumva să scape vreun mățișor pe apă, căci va fi vai și amar de capul lor.

Slujnicele, toate le-au făcut precum le-a poroncit țiganca, numai un lucru au greșit: luîgdu-se la joacă și la hîrjoană, au scăpat fiecare cîte un mățișor pe apă.

Apa, repede, luă mățișoarele la vale, și nici nu era de gîndit să le mai prindă. Au tăcut amîndouă, că nici nu le da mînă să se pîrască una pe alta, și împărăteasa n-a cunoscut lipsa.

Cele două mățișoare, purtate pe valurile apei, se tot umflau mereu și se îndreptau spre mal, iar pe mal cînd au ajuns, au crăpat și din ele au ieșit doi feți-logofeți cu părul de aur creț.“

Cei doi băieți, cu căciulile îndesate peste urechi, se ridicară în picioare și apropiindu-se de Împăratul Alb, ziseră într-un glas:

— Și acei doi feți-logofeți cu părul de aur creț sîntem noi, tătuță dragă!

Și cînd își ridicară căciulile, peste umerele lor se răsfirară plete lungi de aur, ale căror raze, mai strălucitoare decît ale soarelui, orbeau văzul tuturora.

Împărăteasa Împăratului Alb, adică țiganca, de sub care săriseră toate pernele, acuma sta la pămînt, precum fusese obișnuită la bordeiul tătîne-său.

Dar nici Împăratul Alb nu s-a lăsat batjocorit.

S-au sfătuit toți împărații laolaltă cam ce fel de pedeapsă i s-ar cuveni țigăncii și au hotărît.

Și anume: au adus doisprezece armăsari, cei mai sălbatici din toate grajdurile lui Peneș-împăratul, și au legat pe țigancă de cozile cailor. Le-au dat apoi bice și armăsarii au rupt-o de fugă și s-a făcut țiganca mii de fărîme.

II

S-au împrăștiat împărații și dregătorii și norodul de la curtea lui Peneș-împăratul, așteptînd anul viitor, ca iar să vie la șezătoare; iar împărăteasa lui Peneș-împăratul, care nu avea copii, a rămas cu inima la cei doi feți-logofeți cu părul de aur creț.

Peste noapte, cum dormea în cămara ei, deodată dă un țipăt.

Se scoală Împăratul, se duce la patul ei, îi pune mîna pe cap, o deșteaptă și o întreabă ce are.

Scanned with OKEN Scanner

— Am visat un vis, luminate Împărate.

— Şi ce vis ai visat?

Împărăteasa, răzimîndu-se într-un cot, începu să-i spuie visul:

— Părea că mă plimbam printr-o grădină mare şi frumoasă. Copacii, rînduiţi ca străjerii pe marginea drumului, erau înalţi, de gîndeai că vîrfurile lor se rătăcesc prin nouri, iar frunzele lor parcă ar fi fost aşezate cu mîna pe ramuri, aşa erau de potrivite. Şi copacii aceştia erau nesfîrşiţi la număr, de părea că dincolo de dînşii lume nu mai este.

Mergînd eu aşa pe drumul acela, ajung într-un loc unde se încrucişau o mulţime de cărări cotite, pe care erau aşternute covoare de iarbă, de ţi se înfundă piciorul şi şi se părea că nu calci pe pămînt.

Mă iau pe una din aceste cărări şi ajung într-o dumbravă în mijlocul căreia ţîşnea apa din pămînt şi se răspîndea într-o mulţime de pîrăiaşe, limpezi ca lacrima, care şerpuiau printre mănunchiuri de flori aşa de frumoase şi mirositoare, cum nu mi s-a dat să văd pe lumea asta pămîntească. Nu ştiam încotro să-mi arunc privirea şi nici nu ştiam cum să mă învîrt în mijlocul atîtor minunăţii. Şi cum stam eu aşa aiurită, deodată aud un glas zicînd: „Cine mă va mînca, un Făt-Frumos va avea". Mă uit în toate părţile să văd de unde vine glasul acela, dar nu zăresc nimic.

Ţipenie de om nu era prin împrejurimi, iar glasul tot zicea: „Cine mă va mînca, un Făt-Frumos va avea".

Îmi era şi groază, dar mult doream să dau peste fiinţa sau lucrul acela care glăsuia aşa de dulce. Caut în toate părţile, caut, dar degeaba. Pretutindeni copaci, pomişori, flori şi iarbă. Iar glasul acela mă scotea din minţi: „Cine mă va mînca, un Făt-Frumos va avea".

Stînd eu şi uitîndu-mă în toate părţile, văd în vîrful unui pomişor nişte merişoare, pe o parte galbene ca ceara, iar pe alta roşii ca sîngele, care tremurau la suflarea vîntului şi sclipeau în răsfrîngerea razelor de soare. Mă apropii de merişoarele acelea şi ce să vezi? unul din ele, cel mai din vîrf, el glăsuia: „Cine mă va mînca, un Făt-Frumos va avea". Eu mă strecor pînă la pomişor, mă întind pe deasupra florilor, pun mîna pe merişor, îl duc la gură şi-l mănînc. Iar cînd să mă întorc înapoi, calc într-un ghimpe, care m-a înţepat aşa de grozav, de am dat un ţipăt ce părea că mi-a sfîşiat pieptul.

Scanned with OKEN Scanner

A ascultat împăratul plvestea visului împărătesei, dar nu știa cum să-l tălmăcească.

A doua zi, s-au adunat toți vracii din împărăție, au ținut sfat o zi și-o noapte, și apoi cel mai bătrîn dintre ei a tălmăcit visul așa:

— Împărăteasa va căpăta un fiu, care va fi vestit în toată lumea, dar care va întîmpina multe nevoi și greutăți, pînă ce va da de trai liniștit și de viață ticnită.

Și tălmăcirea visului a fost adevărată: într-o zi o barză i-a adus un fiu, pe Făt-Frumos.

Fiul împărătesei, vestitul Făt-Frumos, creștea într-o zi cît altul într-o lună, și într-o lună cît altul într-un an.

Și nu avea Făt-Frumes nici o plăcere alta mai mare decît să umble la vînat. Cîtu ți-i ziulica de mare, hoinărea prin păduri și pustietăți, și vîna ori nu vîna, dar de umblat umbla.

Odată, înfundîndu-se el într-un codru des, în care abia pătrundea lumina soarelui, dă pe malul unui pîrău peste o căprioară care se oglindea în luciul apei.

Făt-Frumos pune pușca la umăr, ochește și pac!...

Mai făcu o săritură căprioara și căzu.

Se apropie Făt-Frumos de dînsa, o cercetează cu deamănuntul, și pe cît se bucura de ispravă ce făcuse, pe atîta era ea de nevinovată și de gingașă.

Mai, mai să-i dea lacrămile de milă.

Umblă el ce umblă prin pădure, și, de la o vreme, i se pune soarele drept inimă.

Caută în geantă ceva de-ale mîncării, dar... nimic.

Atunci se întoarnă la căprioară, scoate un cuțit din buzunar, îi taie un picior, face un focușor bun, pune carnea pe o țiglă și o lăsă acolo să se frigă bine, iar el se mai întoarce încoace și încolo. Cînd credea Făt-Frumos că friptura-i gata și vrea să puie mîna pe țiglă, ce să vezi: căprioara pe care el o împușcase și din care tăiase un picior, fugea la vale, vie ca toți viii, și fugind, îi zicea:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, nu m-a împușcat pe mine Coman vînătorul, că-i mai dibaci decît tine, dar încă tu!

Și căprioara s-a tot dus.

Cînd a văzut așa lucru, Făt-Frumos a rămas pe gînduri. Toate erau cum erau; la urma urmei nici fuga căprioarei, împușcată și ciuntită de el, nu-l uimea atîta, pe cît îl nelinișteau vorbele ei.

Coman vînătorul nu-i mai ieșea din minte.

Scanned with OKEN Scanner

El, Făt-Frumos, fiul lui Peneş-împăratul, el, vînător, nu glumă, el să fie mai prejos de acest Coman, despre care nu auzise nici o vorbă!

A plecat spre casă îngîndurat şi a doua zi a pornit-o în căutarea lui Coman vînătorul.

A colindat el o lume întreagă; a răscolit toţi codrii, a scormonit toate stîncile, văile toate le-a străbătut şi de Coman tot n-a dat.

Pe cînd se întorcea spre casă, amărît, ca vai de el, se întîlneşte la o răspîntie de drum cu un moşneguţ. Trece Făt-Frumos pe lîngă el fără a-l băga în seamă şi crede că nimeni nu ştie cine-i el, şi nici un semn nu avea, ca să-l deosebească de alţii.

Dar moşneagul, ţinîndu-şi palma deasupra ochilor, se uită lung la Făt-Frumos şi-i zice:

— Cale bună, fecior de împărat!

A stat pe loc Făt-Frumos şi s-a uitat cu uimire la acest păcătos pe care nu-l văzuse niciodată, dar care-l cunoştea că-i fecior de împărat, şi-i răspunde:

— Mulţămim dumitale, moşule.

Şi moşul, bun de gură, îl întrebă:

— Încotro, fecior de împărat, alergi pe aceste căi?

— Încotro? Şi dacă-i ştii, ce folos vei avea?

— De n-oi şi avea eu, dar poate să ai dumneata.

— Ei, moşule dragă, umblu şi eu de răscolesc lumea, doar voi da peste Coman vînătorul.

— Şi chiar pe el îl cauţi?

— Pe el, moşule, şi nicăieri nu-l mai găsesc.

— Apoi nu-l mai căuta atîta, fecior de împărat, căci eu sînt Coman vînătorul.

Bucuria lui Făt-Frumos n-a fost proastă.

În scurte cuvinte i-a spus pricina cu căprioara şi l-a rugat să-i istorisească viaţa lui.

Coman a început aşa:

„Eram vînător la curtea cutărui împărat, şi într-o bună dimineaţă numai ce se arată în palatul lui o scorpie groaznică. Alta nimică nu făcea, decît numai într-una şedea la fereastră şi se pieptena. Împăratul, ori că nu putea s-o sufere, ori că se temea de ea, asta n-o ştiu eu, dar într-o zi mă cheamă şi-mi zise:

— Comane, scorpia asta nesuferită îmi amărăşte zilele; alege-ţi din două una: ori s-o omori tu pe dînsa, ori te omor eu pe tine.

Eu, dacă am auzit aşa, ce am avut să fac? Să mă las de viaţă, pentru gustul unei scorpii, nu-mi venea la

Scanned with OKEN Scanner

îndemînă; s-o omor, pentru mine nu era lucru mare, gîndeam eu.

Şi aşa, cam către seară, pe cînd scorpia dracului se hlizea la fereastră şi se pieptena, îmi iau binişor puşca, mi-o încarc precum ştiam eu, colea vînătoreşte, mă apropii de fereastră, o ţintesc pe scorpie drept la mir, şi... pac!

Gîndeam că de acuma s-a mîntuit împăratul de scorpie.

Dar, de unde dracu!

A doua zi iar scorpia la fereastră.

Măi, că mare ţi-i păcatul, mi-am zis eu, plin de năduf; şi unde mă pun, măi vere, şi sparg un ceaun şi fac nişte hîrburi ca acelea şi torn două măsuri de praf în puşcă şi-o încarc de nădejde, şi cînd se pieptăna dihania la fereastră, eu iar tiptil, ţinteşte-o, Comane, cum ştii tu, şi... pac!

Acuma, chiteam eu, poţi să-i dai un colac şi o lumînare, că s-a stins de pe faţa pămîntului.

Dar ţi-ai găsit!

Ori aş fi împuşcat în apă, ori în scorpie.

Ba, în apă cînd împuşti, vezi măcar nişte cercuri, care se tot măresc, se măresc, pînă ce se pierd spre maluri, pe cînd scorpia... ca şi cum ar fi suflat vîntul asupra ei.

Decît să-mi ies din minţi, nu alta.

Pune-te iar, măi Comane, şi şterge-ţi puşca de rugină şi curăţă-i oţelele şi o ferecă bine şi o încarcă precum o încarci cînd ai să te vîri în vizuina ursului; şi apoi înţepeneşte-o bine în umăr, ocheşte cu socoteală şi trage-i.

Degeaba; nimic.

Ba, să vezi; numai ce se uită scorpia la mine, clatină din cap, dă din deget şi zice aşa:

— Comane, Comane! trei zile de-a rîndul m-ai chinuit; numai trei nopţi am să te chinuiesc şi eu, ca să mă ţii minte.

Eu, cînd am auzit pe scorpie vorbind şi cînd am priceput ce-mi spune, am prins a tremura, atît m-a înfricoşat, cît eram eu de vînător, şi credeam că de acuma se întunecă şi steaua mea.

Ce să fac şi ce să fac?

Mă văicăram ca un prost; umblam ca un besmetic pe drumuri, bocindu-mă ca muierile, cînd iată că dau peste o babă.

Se zice că babele sînt calul dracului şi că numai

Scanned with OKEN Scanner

rele fac pe lumea asta. Eu nu știu cum va fi, dar știu atîta că biata babă m-a scăpat cu viață.

Îndemnat de babă, m-am dat de trei ori peste cap și m-am prefăcut în muscă, și m-am băgat sub coada armăsarului împărătesc și am scăpat.

A doua seară, m-am făcut iar o muscă și m-am vîrît în urechea buhaiului împărătesc, și iar am scăpat.

A treia seară, ce să mă mai fac? M-am făcut și eu un purice.

Și unde să mă ascund? M-am vîrît chiar în crăpătura pragului pe care sta scorpia.

Ea mă simțea că-s lîngă dînsa, dar nu mă putea găsi.

Într-un tîrziu, văzînd lighioana că nu-i chip să puie mîna pe mine, a scos un bici din sîn și a plesnit de trei ori, și unde n-a început să roiască la draci, de nu te mai ajungea capul ce este.

Erau fel de fel: și mai nalți, și mai scurți, și chiori, și șchiopi, și naiba mai știe cum, pe mine mă cuprinsese groaza și inima mi se făcuse ca un fir de mac.

Și au prins dracii a mă căuta în toate părțile; și au alergat tot pămîntul și au scociorît prin toate ascunzătorile, dar nu m-au găsit, și s-a întors care dincotro gîfîind, cu limba scoasă de un cot, de-ți era mai mare mila să te uiți la ei.

Scorpia mă simțea lîngă dînsa și crăpa de ciudă că nu poate pune mîna pe mine.

Dacă a văzut și a văzut că nu-i de chip, a prins a zice cu glas duios:

— Ieși, Comane, de unde te-ai ascuns, că pentru vrednicia ta eu nimica nu ți-oi face, nici un fir de păr nu se va clinti din capul tău, ci mai vîrtos te voi sprijini.

Eu, ca omul cu frică, nu răspund nimic.

Scorpia, din ce în ce mai înduioșată, zice iar:

— Ieși, Comane, ieși, că pentru vrednicia ta eu ți-oi da acest bici, și cînd îi plesni din el, tot ce vei dori ți se va împlini.

N-am mai putut răbda, cînd mă gîndeam la biciul fermecat, și dau sa ies din ascunzătoare; dar tocmai atunci încep a cînta cucoșii de zorii zilei, și cît ai clipi s-a făcut nevăzută scorpia și toți drăcușorii de lîngă dînsa.

Iar eu, ieșind de sub prag, m-am dat de trei ori peste cap, și făcîndu-mă iarăși om, am rămas stăpîn pe bici.

Eram vesel eu că am scăpat cu viață și m-am făcut și cu biciul fermecat, dar Împăratul era și mai vesel și,

de bucurie că s-a dus scorpia de pe capul lui, a adunat mulțime de împărați și le-a dat o petrecere care a ținut trei zile și trei nopți, de s-a dus vestea peste nouă țări și mări.

Împăratul, ca răsplată pentru binele ce i-am făcut, m-a oprit la curtea lui și m-a pus în cinste.

Huzuream, nu alta.

Ce vrei, aveam de toate, fără nici o grijă. Casă aveam, haine aveai, mîncare din masa împărătească, vinuri... ce să mai zic, vin împărătesc!

Dar, vezi un lucru: omul cînd se află în bine uită ce e răul și gîndește că nici nu-i rău pe lume.

Așa și eu: nu mă astîmpăram la locul meu, precum ar fi trebuit să fac dacă aș fi fost om cu minte; nu. Dracul mă ispitea la rele, și m-am lăsat ademenit.

M-am însurat.

Eram gospodar în rînd cu oamenii.

Casă, masă, femeie harnică și argat voinic.

Hm!... ce să vezi dumneata, într-o bună dimineață ies eu în ogradă să-mi văd vitele, și ce ți se pare? argatul meu se plimba fluierînd, cu biciul meu cel fermecat în mînă, și cum mă vede, odată numai ce plesnește din bici și din om ca toți oamenii, mă văd prefăcut în cogeamite dulău de stînă, mițos ca un berbece și cu un codoi ca de dulpe.

Cum a ajuns argatul să puie mîna pe biciul meu, înțelegi dumneata: l-a furat.

Dacă am văzut și eu așa, am plecat în lume.

Merg eu ce merg și într-un tîrziu ajung la o stînă. Cîinii ciobanului, cînd m-au zărit, într-o clipă m-au înconjurat, și de tot să mă sfîșie.

D-apoi și eu, numai ce am înșfăcat pe cîte unul și las' dacă le-a mai venit poftă să sară la mine.

Ciobanii, dacă au văzut că-s așa vrednic, nu m-au alungat, ba mi-au pus dinainte o troacă plină cu zăr, mi-au dumicat în el mămăligă, și unul din ei a zis:

— Poate că turma boierului va avea noroc s-o scape cîinele acesta.

Ce era cu turma boierului?

Boierul acela avea o turmă de oi, al cărora număr nu-l mai știa nici dracul, dar nu avea parte să vadă un miel măcar de la oile lui.

Nu putea să se învrednicească la aceasta, din pricină că toate oile fătau într-o singură noapte, și cum fătau, veneau niște lupi și le făceau felul la toți mieii, pentru că și cîinii și ciobanii adormeau ca morții.

Scanned with OKEN Scanner

Așa, iacă vine vremea să fete oile.

Se înnoptase abia de un ceas, și unde-ți aruncai ochii vedeai ciobanii și cîinii tolăniți la pămînt, dormind ca butucii, fiecare unde-l apucase vremea.

Eu, nici de gînd să închid ochii.

Și, stînd așa, numai ce văd un lup, dar mare, mare, de gîndeai că-i un viței, și după dînsul altul; mă rog, o puiță întreagă.

Și, odată mă reped, îi înșfăc cîte unul, și pe care puneam colții, era gata. Și a doua zi dimineață, cînd se trezesc ciobanii, eu dormeam boierește lîngă un nămol de lupi uciși.

Turma boierului era scăpată și numărul oilor se îndoise.

În loc să-mi fac un bine cu vrednicia mea, eu și mai mare belea mi-am făcut.

Și să vezi pentru ce.

Boierul acela avea și altă pacoste: nevasta lui îi năștea în fiecare an cîte un copil, dar nici de unul nu avusese parte, pentru că în noaptea cînd îl năștea și venea cineva de i-l fura.

Ce și-a zis boierul în mintea lui? Dulăul, acesta poate mi-ar păzi copilul, și m-aș învrednici să am și eu o odraslă.

Și numai ce mă pomenesc dus la curtea boierească, legat în lanț și așezat în odaia cucoanei.

Și, în noaptea cînd a născut, pe la un ceas din noapte, adormira toți deodată: și cucoana și moașa, și paznicii, toată suflarea era dusă din lumea asta, și numai eu, în lanțul meu, lîngă piciorul patului, vedeam tot ce se petrecea.

Și numai iaca un strigoi.

Eu, cît îl zăresc, mă și reped.

Dar ce puteam să fac, dacă eram în lanț?

Mă reped a doua oară, și cînd mă mai reped încă o dată, rup lanțul, și la fugă după strigoi.

Fuge el, dar fug și eu.

Și fug așa, și fug pînă ce la urmă îl ajung.

Și unde mă arunc odată asupra lui și îi pun colții în obraz, îl scutur zdravăn, și strigoiul scapă copilul din brațe.

Atunci numai ce dă Dumnezeu și încep să cînte cocoșii de ziuă și strigoiul meu se face nevăzut.

Iau pe copil în gură, și cînd curtenii deschideau ochii și plini de groază vedeau că nu-i copilul, iaca și

Scanned with OKEN Scanner

eu pe poartă, cu odorul boierului în gură.

Fă-ţi socoteală ce bucurie a fost în toată casa!

Bietul boier nu ştia ce să mai facă şi cum să mă răsplătească.

Mie, ca unui dulău, ce mi-ar fi trebuit?

Să mă fi pus undeva la căldură, să mă fi hrănit bine şi să mă fi lăsat în pace.

Dar ţi-ai găsit noroc la mine!

A adus, mă rog, un zugrav mare şi l-a pus să mă zugrăvească.

Şi ce gîndeşti c-a făcuţ din mine?

Din dulău de stînă, precum eram, s-a apucat şi m-a făcut... nici el singur nu ştia ce anume. Că m-a împestriţat şi m-a bălţat, de-ţi era greu să mă priveşti.

El gîndea că-s frumos, că dacă n-ar fi gîndit aşa, nu m-ar fi lăsat precum eram. Dar ce frumuseţă să fie cînd din bot şi pînă în vîrful cozii eram cînd alb, cînd verde, cînd fiştichiu... mă rog, o groază.

Boierului i-am plăcut, se vede.

După ce şi-a bătut joc de mine, mi-a legat la gît o pungă cu bani şi mi-a dat drumul să mă duc.

Şi am plecat.

Unde să mă duc eu aşa pocit?

M-am îndreptat spre casa mea.

Cum am ajuns, nevasta a şi plesnit din bici şi deodată m-am prefăcut în ţarcă guleratăă.

Dacă am văzut că nevasta mea tot îndrăcită a rămas, mi-am întins şi eu aripile şi sfîr!...

Am zburat eu, cît am zburat, tot ferindu-mă de puştile vînătorilor, şi pe la înserate m-am oprit în vîrful unui par din gardul curţii unui alt boier.

Tocmai bine n-o nimerisem.

Boierul acela era duşmanul boierului cu turma cea de oi; el trimetea lupii de-i mînca mieii şi tot el se prefăcea în strigoi şi-i fura copiii.

Se vede treaba că el era şi o leacă năzdrăvan, căci m-a cunoscut şi a dat poruncă să mă prindă.

Şi dacă m-au prins, a poruncit boierul şi m-a jumulit de pene, m-a muiat într-un ciubăr cu apă şi m-a aninat afară pe tîrnaţ.

Şi era un ger de crăpau ouăle corbului, şi dimineaţă, cînd m-a luat de pe tîrnaţ, eram mai mult mort.

A doua noapte, mi-a făcut tot aşa, şi a treia noapte iar, încît nu ştiu cum de se mai ţinea sufletul în mine. Şi cînd eram aproape gata, a prins boierul a mă întreba:

Scanned with OKEN Scanner

— Bine-i așa, Comane voinicule? Iaca așa mi-a fost și mie cînd m-ai încolțit și m-ai scuturat, de gîndeam că mi-a venit veleatul.

Și zicînd așa, numai s-a uitat la mine, și m-am prefăcut iarăși om, precum fusesem mai înainte.

Apoi boierul îmi arătă biciul lui, și zise:

— Plesnește din biciul meu, ca să vie și al tău de acasă.

Am făcut precum a zis și numai ce-mi văd biciușorul venind și plesnind.

Bucuria mea!

Îmi luai rămas bun de la boier și biciul în mînă și plecai spre casă.

Nevasta, cînd mă văzu intrînd pe poartă, încremeni, nu alta.

Și fuga să ia biciul din cui.

Dar ia-l dacă ai de unde.

Atunci, am plesnit și eu o dată din bici, și-mi prefăcui nevasta în măgăriță și pe argat în măgar și au rămas măgar și măgăriță și pînă în ziua de astăzi.

Și iaca, așa-i povestea mea."

III

Făt-Frumos l-a ascultat cu multă băgare de seamă pe Coman vînătorul și apoi a plecat spre casă, avînd mintea plină de minunății și inima doritoare de izbînzi.

Cînd a ajuns la curtea lui Peneș-împăratul a dat peste zarvă mare: pretutindeni oști gata de război.

Împăratul Verde, vecinul lor, se sculase împotriva lui Peneș-împărat și acesta se pregătea să-i iasă întru întîmpinare.

Înainte de a pleca, tatăl său l-a purtat prin tot palatul. i-a arătat toate cu de-amănuntul, i-a dat în mînă cheile de la toate cămările și i-a zis:

— Dragul meu fecior, eu trebuie să mă duc în război. Pe altul n-am pe cine să-l las în locul meu, decît numai pe tine. Are să vie o vreme cînd tu ai să împărățești, și trebuie să te obișnuiești și cu asta. Iată, îți las pe seamă toată împărăția și-ți încredințez și cheile toate. În toate cămările ai voie să umbli, numai în cutare cămară să nu intri.

După aceea, împăratul Peneș a pornit la război, iar Făt-Frumos a rămas acasă cu mamă-sa împărăteasa și cu sora lui.

Scanned with OKEN Scanner

A colindat el toate încăperile palatului, s-a uitat la toate armele și la toate bogățiile, dar un lucru îl neliniștea veșnic: ce să fie în cămara în care împăratul îl oprise de a intra?

Zile întregi s-a luptat cu gîndul și cu dorul de a ști ce-i acolo, pînă ce, la urma urmei, nu și-a mai putut înfrîna patima și a intrat în camera aceea.

Și ce-i văzură ochii?

Un zmeu.

Și ce fel de zmeu?

Era înfășurat cu șapte cercuri de fier cît mîna de groase.

Și gemea zmeul, de-ți era mai mare milă să-l auzi, și se zvîrcolea ca broasca în gura șarpelui.

Și cînd l-a zărit pe Făt-Frumos, i-a zis:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos! Știu bine că în mîna ta îmi stă viața; dar mai știu cît ești de bun la inimă și că nu poți suferi nedreptatea, nici ca altul să fie chinuit. Fie-ți milă de mine și dă-mi apa să beau, că mare pomană ți-i mai face.

Făt-Frumos, și uimit de cele ce văzuse și îngrozit, se uită la zmeu cu nedumerire.

Zmeul, înțelegînd că asta-i spre binele lui, că adică inima lui Făt-Frumos începe a se înduioșa, îi zise iar:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos! De cincisprezece ani de zile stau în fiarele acestea care-mi curmă trupul și picătură de apă n-am pus în gura mea. Și florile cîmpului sorb roua dimineții, și tot își revarsă nourii ploaia asupra lor; dar eu, care măcar nici nu mai țin minte cum e apa la vedere, cît trebuie să îndur! Fie-ți milă, Făt-Frumos, căci nici nu știi la ce-ți pot folosi și eu vreodată.

L-au înduioșat vorbele zmeului, și i-a adus o cofă cu apă. Cum a pus-o la gură, a sorbit-o dintr-o înghițitură și au plesnit trei cercuri.

Apoi iar a început a se milogi și într-atîta l-a fermecat pe Făt-Frumos cu vorba, încît i-a mai adus o cofă cu apă.

Și, cum a băut-o și pe aceasta, au plesnit și celelalte cercuri, și zmeul, rămas acum slobod, s-a scuturat o dată și a întinerit precum fusese odinioară.

Apoi a dat mîna cu Făt-Frumos, i-a mulțămit pentru binele ce i-a făcut și s-a cam mai dus.

Ce mai putea face Făt-Frumos?

Porunca tătîne-său o călcase, zmeului îi dăduse drumul și doar își da el socoteala că împăratul nu-l ferecase așa de strașnic pe zmeu, de florile mărului.

A încuit și el ușa, precum fusese, și a tăcut.

Făt-Frumos s-a dus, după aceea, în grajdul împărăţiei, să vadă ce armăsari au mai rămas pe acasă, cu gîndul ca să-şi aleagă şi el unul.

Grajdul era plin de armăsari, care de care mai frumos şi mai de preţ, şi nu ştia Făt-Frumos pe care să-l aleagă. Dacă îşi punea ochiul pe unul, i se părea că cel de alăturea e mai frumos, şi dacă socotea că acesta e de el, altul îl ispitea mai tare; aşa că, bietul băiat se bătea cu gîndul de ceasuri întregi, cum şi ce fel să facă, numai s-o nimerească.

Înfundîndu-se el din grajd în grajd, dă într-un ungher peste un cal alb şi răpănos, de-ţi era scîrbă să te uiţi la el. Făt-Frumos îl izbeşte cu piciorul, de mînie că nu se putea hotărî în alegere.

— Dar pe tine cine te-a adus aici, ca să spurci grajdul împărătesc?

Atunci armăsarul cel răpănos — că armăsar era şi acesta — îi răspunde:

— Alege-mă pe mine, stăpîne; hrăneşte-mă trei zile cu jăratec şi apoi încalecă-mă.

A stat Făt-Frumos în loc, s-a uitat la mîrţoagă, şi un gînd bun l-a îndemnat să încerce.

A scos calul la lumină şi a făcut precum i-a zis.

Trei zile numai cu jăratec l-a hrănit, şi după fiecare mîncare se făcea armăsarul nostru mai mîndru şi mai chipos, de nu se mai găsea în toată lumea armăsar de potriva lui.

După trei zile numai ce i-a zis armăsarul:

— Acuma, stăpîne, încalecă.

După ce a încălecat, l-a întrebat iar armăsarul:

— Cum vrei să te duc, stăpîne: ca vîntul ori ca gîndul?

— Ca gîndul, că-i mai lin, a răspuns Făt-Frumos.

Atunci armăsarul s-a înălţat în văzduh şi de trei ori s-a urcat în înaltul cerului, de s-a amestecat printre nouri şi s-a coborît iar pe pămînt şi l-a întrebat:

— Bine-i aşa, stăpîne?

— Bine, i-a răspuns Făt-Frumos, dar m-a cam furnicat prin spate.

— Şi pe mine m-a furnicat cînd m-ai izbit cu piciorul. Acum spune-mi, unde vrei să te duc?

— Să mă duci pe cîmpul de bătălie, unde e împăratul nostru.

Armăsarul s-a înălţat în slava cerului, şi, cît ai clipi, a şi fost la locul dorit.

Scanned with OKEN Scanner

Acolo, ce să vezi?

Împăratul Verde biruise oştirea lui Peneş-împăratul, care acum fugea împrăştiată, iar însuşi împăratul, încunjurat de o ceată de duşmani, stătea gata să se deie prins, numai să scape cu viaţă.

Făt-Frumos, cît a văzut una ca asta, s-a coborît cu armăsarul lui în mijlocul învălmăşelei şi, învîrtind paloşul, cu repeziciunea fulgerului, a început a doborî cîte zece duşmani deodată, şi vîrînd spaima între ei, i-a pus pe goană. Şi după ei mereu şi pe toţi i-a culcat la pămînt, şi n-a rămas nici unul cu viaţă, afară de Împăratul Verde, pe care l-a cruţat şi i-a dat drumul să se ducă în ţara lui.

Pe cînd se petreceau acestea pe cîmpul de bătălie, împărăteasa lui Peneş-împăratul şi cu fata ei stăteau de vorbă la fereastră şi se uitau în grădină.

Pe fata o păzeau ca ochii din cap.

Zmeul, care atîta amar de vreme fusese ţinut închis în cămară, ferecat cu şapte cercuri de fier, şi pe care-l slobozise Făt-Frumos, era cel mai mare duşman al lui Peneş-împăratul şi făcuse jurămînt să-i fure fata.

De aceea îl prinsese împăratul şi-l ferecase.

Şi, deşi nu mai aveau acum nici o frică de el, tot păzeau fata, pentru că se temeau de alţi zmei, cărora le-ar fi venit aceeaşi poftă.

Cum se uitau ele în grădină şi vedeau florile drăgostindu-se, şi ascultau păsărele ciripind, zise fata:

— Doamne, mamă dragă, de multă vreme nu mi-a călcat piciorul pe iarbă verde şi boarea vîntului nu mi-a mîngîiat obrazul; lasă-mă să mă duc în grădină.

S-a înduioşat împărăteasa de cuvintele fetei şi au plecat amîndouă să se plimbe prin grădină.

Şi cum umblau ele pe cărări, uitîndu-se cu drag în toate părţile, iată numai că încep a se mişca frunzele copacilor şi a se apleca florile la suflarea unui vîntişor care din ce în ce se tot întetea, şi deodată fata împăratului fu ridicată în slavă, de lîngă maică-sa, care nici nu avu vreme să ţipe, că fata se şi făcu nevăzută, amestecîndu-se printre nouri.

Vîntul acela amăgitor nu era altceva decît zmeul de care se temea Peneş-împăratul, zmeu pe care-l ţinuse ani şi ani ferecat, închis în cămara din care-l slobozise Făt-Frumos.

Împărăteasa, cînd s-a văzut singură în grădină, fără fata pe care o păzea cu atîta străşnicie, n-a mai ştiut

Scanned with OKEN Scanner

ce să facă, și plîngînd cu trei rînduri de lacrămi, a dat fuga la palat.

Îi era ei că-și pierduse odorul și i se sfîșia inima, dar o apuca și groaza cînd se gîndea ce are să zică împăratul, găsind atîta gol în împărăția lui.

Și cînd a venit împăratul din război, încărcat de prăzi, a uitat toate bucuriile și mult s-a întristat. Iar Făt-Frumos, care se știa vinovat că din pricina lui s-a întins jalea peste împărăție, și-a zis în gîndul lui că de acuma zi de odihnă nu trebuie să mai aibă pînă ce nu va găsi pe soră-sa și nu o va smulge de la zmeul care o răpise.

IV

Și a plecat Făt-Frumos.

A mers el cît a mers, și iată că într-o bună zi se pomenește în față cu o pocitură groaznică: Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop.

Cum l-a văzut, slutenia naibii, de tot să sară la el și să-l răpuie, nu alta.

Se răsti urît la Făt-Frumos, și zise:

— Au, nu știi tu oare că oricine îndrăznește să calce pe meleagurile acestea, care sînt drepte ale mele, din moși strămoși, rob trebuie să-mi rămîie?

— Omule, îl răspunse Făt-Frumos, nici prin gînd nu mi-a trecut să mă împotrivesc voințelor tale; dar de unde vrei să-ți cunosc eu hotarele stăpînirii tale și să știu legile care ți le-ai făcut? Fără voia mea am călcat pe locurile acestea.

Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop se uită chioriș la el, și, după ce clătină din cap, îi zise:

— Dacă-ți cei așa frumos iertare, poate că mă voi îndura de tinerețele tale.

Lui Făt-Frumos îi sări țandăra.

El, să se roage?

Asta nu-i trecuse prin minte niciodată și nu putea îngădui unei asemenea stîrpituri să-l înfrunte în așa chip.

— Să mă rog eu de tine? Să cer iertare unui astfel de om fără de judecată?... Haide, alege-ți: din săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm?

Pocitura se mai domoli, și, schimbîndu-și glasul, zise:

— Nici din săbii să ne tăiem, nici în luptă să ne

Scanned with OKEN Scanner

luptăm, că nu-i pentru tine, fecior de împărat, să te pui cu mine. Dar, ca să scapi de orice nevoie și să pleci cu bine din împărăția mea, să-mi aduci pe fata lui Seferîmpărat.

Ce se gîndi Făt-Frumos, ce plan își făcu, ori că nu avea gust de gîlceavă, ori că cine știe ce, se hotărî să iasă cu cinste din beleaua în care se vîrîse și să-i împlinească pofta lui Jumătate-om.

Bătu palma cu dihania și plecă.

Și, cum mergea, zbuciumat de gînduri și mustrat de cuget că din pricina lui pătimește cine știe ce biata lui soră, iaca se vede ajuns la marginea unei bălți, acoperită cu mătreață verde, iar pe mal o știucă se zbătea de moarte.

— Că bine am mai potrivit-o, își zise Făt-Frumos cînd văzu așa știucă solzoasă; chiar îmi era foame.

Și se pregătea să-și facă un borș bun din peștele ce-i căzuse în mînă fără nici o osteneală.

Dar, cînd s-o prindă, numai ce începu știuca a se ruga:

— Fie-ți milă de mine, Făt-Frumos, și lasă-mă cu viață, căci eu îți pot fi de folos la ceva.

Făt-Frumos, pătruns de milă, o lăsă în pace; ba încă îi făcu și un bine: o aruncă în apă.

Atunci știuca, zbătîndu-se pe deasupra apei, lepădă un solzișor și zise voinicului:

— Iată acest solzișor, Făt-Frumos; strînge-l binișor, și cînd vei avea vreo nevoie, gîndește-te la mine.

Făt-Frumos luă solzișorul, îl puse în chimir și plecă mai departe.

După ce merse el o bucată de loc, se întîlni cu un corb, care, în loc să zboare prin văzduh, sărea ici colo pe pămînt, tîrîndu-și o aripă ruptă.

Frumoase pene de pus la pălărie, își zise Făt-Frumos, întinzîndu-și arcul, ca să ucidă corbul.

Dar corbul îi zise:

— Făt-Frumos, leagă-mi aripa și cruță-mi zilele, căci și eu îți pot fi de folos la ceva.

Înduioșat de vorbele corbului, Făt-Frumos își puse săgeata la loc în tolbă, îi legă aripa și-i dădu drumul.

Iar corbul îi întinse o peniță din aripa lui și-i zise:

— Na-ți penița asta, Făt-Frumos, și cînd vei cădea la vreo nevoie, gîndește-te la mine.

Plecă voinicul nostru și merse el cît merse, pînă ce întîlni un tăun, care bîzîia de-ți lua auzul.

— Nu mai bîzîi, tăune afurisit, zise Făt-Frumos, dînd să puie piciorul pe el.

Scanned with OKEN Scanner

Dar tăunul zise:

— Lasă-mă cu viaţă, Făt-Frumos, căci de mare folos îţi voi fi şi eu.

Milos, precum era, Făt-Frumos se astîmpără.

Atunci tăunul îi dete un fulguşor din aripă şi-i zise:

— Păstrează-l bine, fecior de împărat, şi cînd vei fi la vremuri grele, gîndeşte-te la mine.

Plecă iar la drum Făt-Frumos.

Şi merse el, şi merse, trecînd peste ape mari şi spumegoase, prin codri nepătrunşi de soare, şi, străbătînd cîmpii fără de sfîrşit, ajunse la palaturile lui Sefer-împăratul.

Dacă ajunse, îl zări împăratul de la fereastră şi trimese un slujitor să-l întrebe cine este şi ce pofteşte.

Slujitorul se întoarse înapoi cu răspuns că străinul acela călător, ceea ce are de spus, numai împăratului poate spune.

— Aduceţi-l înaintea mea, poronci împăratul.

Cînd se înfăţişa Făt-Frumos înaintea împăratului, acesta bănui, după înfăţişarea lui, că nu ar fi om de rînd, şi-l întrebă:

— Cine eşti tu, flăcăule, şi ce doreşti de la mine?

— Cine sînt eu, înălţate împărate, nu-i acuma vremea să ştii, iar ceea ce doresc de la luminăţia-ta, ţi-oi spune: am venit să-mi dai fata.

Sefer-împăratul se minună de atîta îndrăzneală, şi cît pe ce era să puie slujitorii să-i răteze capul; dar îşi ţinu firea şi vru să puie la încercare semeţia acestui tînăr aşa de încrezător în el însuşi.

— Ţi-oi da-o, măi băiete, zise împăratul; dar la curtea mea este obiceiul, că oricine îmi cere fata, să se pună mai întîi la întrecere cu dînsa de-a ascunselea, în trei zile de-a rîndul, şi de nu-l găseşte, o ia el pe dînsa, iar de-l găseşte, îi iau eu capul.

Făt-Frumos rămase pe gînduri, mai cu seamă cînd se uită înspre gard şi văzu în fiecare par cîte un cap de om, iar al o sutălea par era gol şi tot se clătina şi striga: cap, cap!

Îşi luă inima în dinţi şi răspunse:

— Mă prind, prea mărite împărate, şi cum mi-a sluji norocul, aşa îmi va fi.

Atunci veni şi fata împăratului şi se înţeleseră ca a doua zi să se ascundă el cum va şti mai bine.

Dădu de greu Făt-Frumos.

Înţelegea el bine că nu-i vorba de ascuns prin pivniţi, ori pe după grajduri, că acestea sînt jocuri de copii.

Scanned with OKEN Scanner

Căzuse la grijă și se zbătea cu gîndul cum să facă el să scape cu cinste din încurcătura în care se vîrîse.

Atunci își aduse aminte de știucă, și, scoțînd solzișorul din chimir, se gîndi la dînsa.

Și ce să vezi: știuca lîngă dînsul.

— Ce poftești, stăpîne?

— Iată cum și iată cum, îi răspunse Făt-Frumos.

— Atîta grijă să ai, stăpîne,

Și știuca, plesnind din coadă, îl prefăcu în peștișor și-l ascunse în fundul mării, printre ceilalți peștișori.

A doua zi, fata împăratului se sculă de dimineață și începu să caute pe Făt-Frumos, uitîndu-se prin ocheană. Și cum se uită la mare, îl și zări în fund, printre peștișori, și rîzînd, îl strigă:

Înapoi, ștrengarule; ai crezut că nu te-oi găsi!

Fetei lui Sefer-împăratul îi plăcu și nu-i plăcu trebușoara asta. Îi plăcu, pentru că-i plăcea băiatul și istețimea lui; nu-i plăcu, pentru că dacă-l va găsi și a treia oară, îl va pierde, și în vîrful parului îi va sta capul, și, cum am spus, îi plăcea băiatul.

Cînd se înfățișă înaintea împăratului, acesta-i zise:

— Încercarea asta nu ți-a izbutit. Ia aminte că mai ai două încercări, și dacă te va găsi, știi ce te așteaptă. Mie mi-i milă de tinerețele tale și iaca, stric legătura ce am făcut amîndoi: îți dau drumul să te duci în treabă-ți.

— Mulțumesc, înălțate împărate, pentru grija ce-mi ai, dar eu sînt obișnuit să-mi țin prinsorile, orice mi s-ar întîmpla.

Bine, mă băiete, numai să nu-ți pară rău.

Dacă prefăcut în peștișor și ascuns în fundul mării și tot l-a găsit fata lui Sefer-împărat, ce are să se facă el pe ziua de mîine?

Atunci scoase penița ce-i dăduse corbul, și se gîndi la el.

Și iată corbul, croncănind, se coborî din slava cerului, veni lîngă el și-l întrebă:

Ce dorești, stăpîne?

Făt-Frumos îi povesti tot necazul, iar corbul îl îmbărbătă, zicîndu-i să n-aibă grijă.

Și bătînd o dată din aripi, îl prefăcu în pui de corb și-l amestecă într-un stol de corbi care se urcă pe deasupra norilor și se pierdu printre cele mai de sus ale cerurilor

Fata de împărat prinse a-l căuta pretutindeni.

Caută-l în fundul mării; nu-i. Caută-l pe pămînt; nu-i. Începuse și ea a se îngriji. Ce-i veni în minte? Își îndreptă

Scanned with OKEN Scanner

ocheana înspre cer și sus, sus de tot, pe la Vîntul-turbat, zări un stol de corbi, care se învîrteau roată, și printre dînșii cunoscu pe Făt-Frumos.

— Înapoi, ștrengarule, că te-am găsit, strigă fără împăratului, și Făt-Frumos se coborî ca o săgeată, și cînd ajunse în fața ei, se prefăcu iar în om.

Făt-Frumos vedea că se strînge funia la par O încercare mai avea să facă, și, dacă-l va găsi fata împăratului, s-a isprăvit cu el.

Amărît peste măsură, ședea la rădăcina unui pom și se gîndea la necazurile lui.

Îi veni să meargă la Sefer-împărat și să-i spuie curat că se dă învins.

Dar își aduse aminte de tăun, și numai ce-l auzi bîzîind.

— Ce dorești, stăpîne?

— Ce doresc eu nu-mi poți tu face, răspunse Făt-Frumos, aproape nebăgîndu-l în seamă.

— Spune-mi și mie, stăpîne, ce nevoie te împresoară, ca să-ți fiu de folos.

— Au încercat alții mai vrednici decît tine să mă ajute și nimic n-am folosit; d-apoi tu, un biet tăun!

La urmă i-a spus tăunului amarul care-l înecă.

Tăunul începu să rîdă:

— Bată-te norocul și veselia, zise el, de asta ești așa de plouat? Să n-ai nici o grijă, și atîta supărare să te încerce cîte zile vei avea.

Și cînd isprăvi tăunul vorba, Făt-Frumos se văzu prefăcut într-o musculiță mică, mică, încît abia o zăreai cu ochii. Apoi tăunul puse musculița aceea pe coada fetei de împărat.

Începu ea să-l caute.

Răscoli fundul tuturor mărilor; cercetă toate ascunzătorile de pe pămînt; cerul îl străbătu cu ochii ei isteți, dar nicăieri nu-l găsi. Și-l simțea lîngă dînsa și o apucau sudorile morții de ciudă că nu poate da peste el.

Împăratul și toți curtenii stau în jurul ei, îngrijorați. Fel de fel de împărați, din toată lumea, s-au fost pus cu ea la încercare, și pe toți i-a rămas; capetele lor stau înfipte, cu dinții rînjiți, în cei nouăzeci și nouă de pari, care așteaptă pe al o sutălea, ca să li se împlinească numărul. Și acest străin venetic, să fie mai iscusit decît toți și să nu-l poată ea găsi?

I se istoveau puterile fetei de împărat și-i plîngeai de milă, văzînd-o cum se chinuiește.

Scanned with OKEN Scanner

Într-un tîrziu, cînd își dete socoteală că orice silință de a-l găsi e zădarnică, fata zise:

— A ta să fiu, numai arată-te odată.

Atunci Făt-Frumos se înfățișă înaintea ei, iarăși om, precum fusese.

Sefer-împăratul n-avu încotro și-i dădu fata.

Plecă Făt-Frumos cu fata de împărat alăturea și-i venea în gînd să și-o oprească pentru el și să n-o mai ducă pociturei celeia de Jumătate-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop.

Și ar fi făcut și asta, dacă nu și-ar fi adus aminte că soră-sa se chinuiește, cine știe unde, din pricina lui. De aceea, și-a pus stavilă pornirilor și a dus frumuseță de fată sluțeniei de om care i-o ceruse.

Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop, cînd a văzut așa odor de fată, bătu pe Făt-Frumos peste umăr și-i zise:

— Voinice, de acuma poți să pleci sănătos. Cum te-ai ținut tu de cuvînt, mă țin și eu. Cată-ți de drum și te du încotro te-or îndrepta ochii.

Făt-Frumos și-a luat rămas bun de la dihanie și de la fată și a plecat mînat de dorul să scoată de la chinuri pe soră-sa.

V

După ce a mers el, cît va fi mers, a ajuns la poarta unei împărății.

Acolo văzu că toți slujbașii, precum și toți acei care ieșeau din curte, erau posomorîți, treceau unii pe lîngă alții cu capul în jos, fără a-și vorbi un cuvînt, ca și cum ar fi fost care de care mai amărît și mai plin de nădufuri.

Făt-Frumos nu pricepea nimic, și apropiindu-se de unul dintre oamenii aceștia, cărora părea că tot le ninge și le plouă, cercă să-l întrebe ceva.

Dar ți-ai găsit! Parcă ar fi fost ciuma, așa se uită de rău la el slujbașul împărătesc și trecu săgeată înainte.

O zi și o noapte stătu Făt-Frumos la poartă, nedumerit de cele ce vedea, și poate ar fi stat mult și bine dacă nu ar fi avut și o leacă de noroc.

Un moșneag șchiop și gîrbov, ieșind de pe poartă și voind să se odihnească, se așeză pe un pietroi de pe marginea drumului, alăturea cu Făt-Frumos.

Scanned with OKEN Scanner

— Ce vînt te aduce pe aici, voinicule? îl întrebă moşneagul.

Bucuros că a găsit un om care să ştie vorbi, Făt-Frumos îi povesti toată păţania lui, cum n-a ascultat de porunca tătîne-său şi a intrat în cămara unde era zmeul ferecat, şi cum i-a dat drumul, şi cum zmeul a furat pe soră-sa, şi cum o caută el acum de atîta vreme, şi nu mai poate da de palatul zmeului aceluia.

După ce-l ascultă, moşneagul, clătinînd din cap şi răsfirîndu-şi barba albă şi lungă pînă la genunchi, zise:

— Greu lucru ai încercat tu, voinicule! Palatul zmeului cu pricina îl ştie numai Graur-împăratul încotro se află. D-apoi şi Graur-împărat n-are să steie de vorbă cu tine, tocmai acuma.

— Dar cine-i acel Graur-împărat, moşule?

— Graur-împărat îi împăratul nostru, care locuieşte în palaturile acestea mîndre, pe care le vezi înaintea ta. El ar şti să te îndrepte încotro îţi arde inima, dar nu gîndesc eu să-şi descleştеze gura, cît îi el de cătrănit acuma şi învăluit de necazuri.

— Dar ce are împăratul vostru? îl întrebă Făt-Frumos.

— Ce să aibă! Ascultă numai şi ai să te încredinţezi că nu degeaba îşi amărăşte el viaţa.

Şi moşneagul, îndesîndu-şi bine căciula, începu aşa:

— Măi băiete, împăratul nostru are o grădină fără de sfîrşit şi nimeni nu-i vrednic să ştie numărul pomilor, de nenumărate feluri, pe care i-au sădit în grădina asta moşii şi strămoşii lui. Nu-i în puterea graiului meu să te fac să pricepi cîte minunăţii pot vedea ochii omului peste zidul acesta, la umbra căruia stăm noi acuma; dar dacă ţi-aş spune numai că aşa cam în partea ceea se află un măr cu totul şi cu totul de aur, încă ar fi destul ca să-ţi închipui cît preţ pune Graur-împărat pe livada asta. Şi acuma îţi vei putea da seama de supărarea împăratului, dacă ţi-oi mai spune că mărul acesta de aur în fiecare zi înmugureşte, înfloreşte, îşi scutură floarea, dă roade şi în amurg începe a se pîrgui, iar peste noapte vine cineva, nu se ştie cine, şi fură toate merele din copac, încît bietul împărat nu s-a învrednicit să guste măcar unul din aceste mere, după care i se scurg ochii. Şi pusu-s-au la pîndă oameni din toate împărăţiile pămîntului, cărora le-a făgăduit împăratul comori întregi; pîndit-au feciori de împăraţi, care ar fi luat jumătate de împărăţie şi pe fata lui Graur-împărat de soţie, dacă ar fi aflat măcar

Scanned with OKEN Scanner

cine-i hoțul. Și degeaba au fost toate; nimeni nu-i în stare să prindă de veste cine fură merele.

Făt-Frumos ascultă vorbele moșneagului și apoi zise:

— Știi ce, moșule, am să-mi încerc și eu norocul.

— Da' nu te-aș îndemna la una ca asta, dragul moșului. Nu te știu cine ești și de unde vii, dar mi-i milă de tinerețele tale. Blînd e împăratul nostru; e bun ca pîinea cea caldă, dar mi-i frică să nu înceapă el cu tine a se schimba. Și-a pierdut omul răbdarea, și dacă tu te vei prinde să-i aduci un măr, numai unul, și nu vei izbuti, ar putea zice el așa că ți-ai pus în gînd să-ți bați joc de dînsul, și amar te-ar pedepsi. Mă tem să nu-ți steie capul unde-ți stau picioarele. Eu nu te îndemn să faci una ca asta; mai bine lasă-te păgubaș.

Făt-Frumos cunoștea că moșneagul are dreptate, dar ce-și zicea? Dacă numai Graur-împărat știe să mă îndrepte spre palatul zmeului care a răpit pe soră-mea, și dacă numai de voi descoperi pe hoțul care-i fură merele îmi va spune încotro să apuc, tot una-mi este mie de-aș trăi fără să-mi pot ajunge ținta, ori de-aș muri.

Și, gîndind așa, se înfățișă lui Graur-împărat.

După ce-i spuse iată cum și iată cum, că el s-ar prinde să puie mîna pe hoț, împăratul se uită la el cu silă, îl măsură cu neîncredere din creștet pînă în tălpi, apoi, arătîndu-i călcîiele, zise:

— Bine, voinicule, încearcă și tu, dacă ți s-a urît cu viața.

Într-amurg, Făt-Frumos intră în grădină, înarmat cu arcul și săgețile, se apropie de tulpina mărului de aur și se așeză pe iarbă.

Cum sta așa, uitîndu-se în toate părțile, ca omul care nu știe ce-i cu el și ce-l așteaptă, simți că pleoapele i se împreună și-l fură somnul.

Atunci sări în sus, își frecă ochii și începu să se lupte cu el însuși, ca nu cumva să-l doboare oboseala.

Mai stătu el, cît stătu, uitîndu-se la stele, și deodată auzi: fîl! fîl!... și un vînt de aripi îi mîngîia obrazul.

Atunci întinse arcul, și... sfîr!... zbură săgeata.

Nu se mai auzi nici un zgomot.

A doua zi, copacul era plin de mere aurite, iar sub ramurile lui, Făt-Frumos găsi o pană cu totul și cu totul de aur.

Acuma se știa că hoțul este o pasăre de aur.

Împăratul se bucură foarte cînd văzu pe masa lui așa mere, precum nu se mai găseau la alt împărat. Dar vorba este că Făt-Frumos se prinsese să puie mîna pe hoț, și acum plecă în căutarea lui.

Scanned with OKEN Scanner

Zile și nopți întregi umblă Făt-Frumos, fără de răgaz, pînă ce ajunse în mijlocul unei pustietăți. Oriunde te întorceai și-ți aruncai privirea, nu vedeai nimică alta decît pustietate, și năzdrăvan de ai fi fost, și tot n-ai fi știut încotro să apuci ca să ieși în lume.

După ce stătu pe gînduri, Făt-Frumos porni înspre stînga și merse, merse cale lungă să-i ajungă, pînă ce nimeri la marginea unui codru necălcat de picior de om.

Cum intră sub umbra copacilor, iaca numai că-i ieși înainte un lup, dar lup, nu glumă, de gîndeai că trupul lui sfîrșit nu mai are.

Făt-Frumos, cum îl zări, întinse arcul, și cînd să-i sloboadă săgeata, lupul începu a se ruga și a zice:

— Făt-Frumos, fie-ți milă de mine și nu-mi răpune zilele, că de mult folos ți-oi fi și eu cîndva.

Auzindu-l grăind astfel, Făt-Frumos își lăsă arcul în jos, iar lupul se apropie de el și se puseră amîndoi la sfat.

Din una în alta, voinicul îi spuse lupului cum și ce fel s-a întîmplat cu el, și, aflînd lupul ce vînt îl poartă pe Făt-Frumos în împărăția lui, îi zise:

— Dragul meu, trebuie să ai bună inimă de te străduiești atît ca să-ți găsești sora, pe care zici că numai din pricina ta a răpit-o zmeul; îmi place să te văd așa, precum în neamul nostru al lupilor nu s-a pomenit țipenie de lup. Apoi, află, voinicule, că hoțul care fură merele din livada lui Graur-împărat este împăratul păsărilor, de răul căruia nimeni nu se poate stăvi cu poame prin livezi. Acest hoț voinic are la poruncile lui stoluri întregi de păsări, pe care le împrăștie peste tot pămîntul cu poroncă strașnică să facă furtișagurile cele mai îndrăznețe. Și fiindcă Graur-împăratul are în livada lui un măr cu totul și cu totul de aur, de aceea hoțul s-a dus el singur să fure merele, pentru că și el este cu totul și cu totul de aur.

Făt-Frumos îl întrebă pe lup:

— Dar nu m-ai putea îndrepta spre locuința împăratului păsărilor?

Lupul, foarte vesel că-i poate fi de folos lui Făt-Frumos, îi răspunse:

— Cum să nu pot! Iaca, fă într-acolo, și la marginea cealaltă a pădurii acesteia, prin care vei merge trei ani de-a rîndul, zi și noapte, vei da peste ceea ce cauți.

Făt-Frumos își luă ziua bună de la lup și plecă încotro îi arătă prietenul său, lupul.

Scanned with OKEN Scanner

Acesta însă, înainte de a se despărți de prietenul său om, îi dădu un merișor, și zise:

— Făt-Frumos, ține aces merișor de la mine, și cînd vei fi la aman vreodată, să te uiți la el, și îndată eu îți voi veni în ajutor.

Făt-Frumos băgă merișorul în sîn și se cam mai duse.

Trei ani străbătu el codrul acela nepătruns de soare, și pe cînd credea că nu se mai sfîrșește, deodată se pomeni înaintea unei cetăți înconjurată de ziduri mari și înalte, pe deasupra cărora numai păsările doar de se puteau strecura.

Acolo ședea un împărat care ținea pasărea de aur într-o colivie.

Cîteva zile de-a rîndul Făt-Frumos dete tîrcoale împrejmuirii acesteia grozave, și numai el știe ce făcu de străbătu înăuntru.

Cînd se văzu înăuntru, nu mai stete la gînduri nici o clipă, o luă drept spre colivie și puse mîna pe ea.

Doamne sfinte!... cînd țipă odată pasărea, mii și mii de păsări ieșiră, ca din pămînt, unele mai mari, altele mai mici și începură a țipa în mii de glasuri, încît se făcu o larmă, de nu mai știai pe ce lume te găsești.

La zgomotul lor, toată lumea fu în picioare.

Toți slujbașii alergară din toate părțile, puseră mîna pe Făt-Frumos și-l duseră înaintea împăratului.

Acesta, cînd îl văzu pe îndrăzneț, își încruntă sprin cenele, se uită hîd la el și-i zise:

— Cum de ai îndrăznit, nesocotitule, să pătrunzi în împărăția mea și să te apropii de colivia pe care nimeni nu are voie să o privească, fără să-i zboare capul de pe umeri?

Făt-Frumos, ca omul cinstit, îi istorisi toate de la capăt.

Împăratul, înțelegînd că mai mult vecinul său l-a îndemnat pe flăcău să săvîrșească fapta aceasta și că nu-i de vină el pînă într-atîta, s-a hotărît să-l lase cu zile. Dar, fiindcă a văzut că voinicul nu-i om de rînd, a voit să-l mai puie la încercare.

Împăratul acesta cu pasărea de aur își pusese ochii pe Zîna Crăiasă, care cu nici un chip nu voia să se uite la el, dar pentru care ar fi fost în stare împăratul să deie jumătate din împărăție. Cu ajutorul lui Făt-Frumos credea el să-și atingă ținta. De aceea îi zise:

— Făt-Frumos, de vei fi tu în stare să-mi aduci nevătămată pe Zîna Crăiasă, nici un fir de păr nu se va clăti

Scanned with OKEN Scanner

din capul tău și-ți dăruiesc și pasărea de aur.

Auzind așa vorbe mari din gura împăratului, Făt-Frumos, îndrăzneț precum era, se prinse și la asta, și luîndu-și bani de cheltuială și straie de primeneală, porni din nou la drum.

Mergea el fără de popas, și cu cît mergea mai departe, cu atîta-și da mai bine seama că singur nu știe încotro merge

Atunci se opri în cale, și, văzînd de ce lucru greu se apucase, începu a cădea pe gînduri. Și cum sta așa, amărît și nedumerit, scoase din sîn merișorul ce i-l dăduse lupul și se gîndi la el

Și cînd colo, ce să vezi? Lupul

— Ce dorești, stăpîne?

Făt-Frumos îi istorici întîmplarea cu pasărea de aur

— De-atîta lucru te scîrbești? îi zise lupul. Să n-ai nici o grijă; toate îți vor merge în plin. Haide cu mine.

Plecară amîndoi.

În marginea unei păduri se opriră.

De acolo se zăreau niște palate de aur, pe care jucau razele soarelui și se răsfrîngeau în mii de chipuri, încît te întrebai de nu cumva s-a coborît însuși soarele pe pămînt.

— Tu să stai aici și să aștepți, zise lupul, arătîndu-i un copac, la umbra căruia se așeză Făt-Frumos.

Apoi lupul se îndreptă spre palatul zînei și se minună el, care văzuse atîtea, de frumusețile neînchipuite ce i se arătau.

Făcu el ce făcu și intră în grădină

Era un rai.

Nu știai la care floare să te uiți mai mult, pe care covor de iarbă să te odihnești mai întîi.

Deodată se auzi un glas de înger, și, cînd se uită lupul, i se întunecă vederea: Zîna Crăiasa, al cărei păr de aur îi împînzea trupul ca într-o leasă, venea înspre el, urmată de douăsprezece roabe.

Lupul se ascunse în dosul unei tufe, și cînd se apropie Crăiasa de el, se repezi asupra ei, o înșfăcă în brațe și o rupse de fugă.

Roabele, cuprinse de spaimă, se împrăștiară care încotro, iar lupul duse pe zînă la Făt-Frumos și i-o dădu în brațe, leșinată precum era.

Făt-Frumos, cînd se văzu cu așa odor în brațe, își pierdu mințile...

Scanned with OKEN Scanner

Dar avea şi dreptate: Zîna Crăiasa era aşa de frumoasă, precum nu mai fusese alta pînă atunci pe lume, şi nici de atunci încoace alta de potriva ei nu s-a mai ivit, şi cît va fi lumea lume a doua ca dînsa nu se va mai găsi.

D-apoi zîna...

Cînd se deşteptă din leşin şi-şi ţinti privirile în ochii lui Făt-Frumos, îşi împreună iarăşi genele, îşi desfăcu braţele şi încolăcindu-le pe după gîtul lui, zise·

Pentru că m-ai furat, a ta să fiu!

S-o mai ducă el împăratului care-i făgăduise pasărea de aur?

Lupul, însă, care ştia pentru ce îndurase Făt-Frumos atîtea nevoi, începu să-i şoptească la ureche şi să-i aducă aminte că soră-sa, fata lui Peneş-împăratul, suferă în ascunzătoarea unde a mistuit-o zmeul şi suferă din pricina lui.

Atunci Făt-Frumos şi-a venit în fire, şi călcîndu-şi pe inimă, a luat pe Crăiasă în braţe şi a dus-o împăratului care i-o ceruse.

Acesta, cînd a văzut-o, i s-a închinat cu toată curta lui şi a dat lui Făt-Frumos pasărea cea cu totul de aur.

Frîngîndu-i-se inima de jale, Făt-Frumos s-a mai uitat o dată la Zîna Crăiasa, care rămăsese cu ochii în lacrămi, şi a plecat.

Graur-împărat, văzînd pasărea de aur, hoţul care atîta vreme îl chinuise, se bucură foarte mult, şi, mulţămind lui Făt-Frumos, îi arătă încotro să apuce pentru a nimeri la locuinţa zmeului, pe care-l căuta de atîta amar de vreme

VI

Într-un tîrziu, ajunse Făt-Frumos înaintea unui palat mare şi frumos. În palatul acesta era soră-sa, pe care zmeul o furase şi de la care hoţul de zmeu era în duşmănie cu alţi doi fraţi ai lui: fiecare din ei voia ca a lui să fie fata de împărat. Din pricina asta zmeii trăiau mai mult în ceartă şi de mai multe ori erau să se răpuie unul pe altul.

Cînd se apropie Făt-Frumos de palat, numai ce zări la o fereastră pe soră-sa, şi fără a mai sta mult pe gînduri, intră pe poartă şi străbătu înăuntrul palatului.

Soră-sa, cînd l-a văzut, a înlemnit.

După ce și-a venit în fire și a înțeles că nu visează, s-a aruncat de gîtul frăține-său și a început să plîngă de bucurie, de gîndeai că se rupe inima într-însa.

Cînd s-a mai liniștit, a început Făt-Frumos a o întreba, și i-a spus soră-sa iată cum și iată cum, și numai ce buzduganul zmeilor se izbi în poartă, și din poartă în ușă, și din ușă căzu drept în mijlocul casei.

Acesta era semn că zmeii se întorc de la vînat și trebuiau să găsească mîncările nici reci, nici calde, ci numai bune de mîncat.

Fata de împărat, văzînd buzduganul, a prins a tremura și a se văicăra, că de acuma vin zmeii și s-a isprăvit cu Făt-Frumos.

Doar el pune mîna pe buzdugan, îl ridică frumușel și învîrtindu-l o dată în jurul capului, îi făcu vînt și se duse buzduganul de șapte mile mai departe de locul unde-l aruncaseră zmeii.

Iar zmeul cel mai mare, cînd a văzut că buzduganul trece ca glontele din pușcă pe dinaintea lor și se împlîntă de șapte coți în pămînt, a înțeles că nu-i bine, și dacă nu i-ar fi fost rușine de frații cei mai mici, s-ar fi dus la calea întoarsă.

Și-a luat zmeul inima în dinți și cînd a intrat pe ușă, a deschis numai gura ca să-l întrebe pe Făt-Frumos cum de a îndrăznit să calce pe împărăția lui, dar n-a avut parte să-și zică tot cuvîntul, cînd voinicul nostru l-a și ars cu buzduganul în numele Tatălui, de s-a rostogolit zmeul și s-a făcut țărînă.

Zmeul cel mijlociu n-a apucat bine să vadă sfîrșitul celui mai mare, și Făt-Frumos l-a și trăsnit, și l-a făcut una cu pămîntul.

Atunci zmeul cel mai mic, înțelegînd ce-l așteaptă și pe dînsul, n-a mai stat în cumpănă, și cît ai clipi s-a făcut nevăzut.

Oricît l-a căutat Făt-Frumos, n-a fost chip să deie peste el.

Diavolul de zmeu se ascunsese în fundul pămîntului, numai să nu deie ochi cu spaima zmeilor.

După ce a făcut atîta ispravă, s-a hotărît Făt-Frumos să se mai odihnească și apoi să plece cu soră-sa înapoi spre împărăția lui Peneș-împăratul.

Dar soră-sa cade bolnavă la pat, și el singur lîngă dînsa nici nu știa ce să mai facă.

Numai de noroc să nu se plîngă omul!

Scanned with OKEN Scanner

Ce să vezi dumneata, de unde nu era țipenie de om prin meleagurile acelea, se pomenește el în curte cu un românaș sprinten și voinic, care căuta să se bage la stăpîn.

Bucuria lui Făt-Frumos!

Din două cuvinte s-au înțeles, și străinul acela a rămas argat la el.

Un lucru însă nu-l putea bănui Făt-Frumos: argatul acela era chiar zmeul cel mai mic, care-și pusese în gînd să-i vie de hac prin viclenie, dacă prin putere văzuse că nu are ce-i face.

Se prefăcuse zmeul în om, și tot el, prin fermecătoriile lui, o îmbolnăvise pe fata de împărat.

Ca să-i mai treacă urîtul și necazul, Făt-Frumos umbla toată ziua la vînătoare.

Într-o zi, pe cînd era el dus prin codri, argatul veni în casă la stăpîna și, luîndu-se la sfat, din una, din alta aduse vorba și despre leacuri.

— Doamne, stăpînă — zise el — cît am umblat eu prin lume, am văzut mulți bolnavi ca dumneata, și nici unul leac n-a mai avut, afară de acei care au mîncat mere din mărul roșu. Dar, de!... cine s-ar găsi să-ți aducă mere de acelea! Cine să-și puie viața în primejdie!

Numai atîta a spus procletul de zmeu și a lăsat-o pe biata fată să se frămînte cu gîndurile.

Cînd a venit Făt-Frumos de la vînătoare, soră-sa i-a spus cuvintele argatului, și pentru dînsul a fost destul numai să audă atîta și a și plecat să-i aducă mere din mărul roșu.

Dar încotro să apuce și pe cine să întrebe?

O luă și el, așa într-un noroc, înspre Apus, și dădu peste un palat de o mie de ori mai frumos decît palatul zmeilor.

În palatul acesta locuia Zîna Măiastră, care, cum l-a văzut, i-a și căzut drag.

Dar nici lui mai puțin.

Măiastra îi fripsese inima, și acuma Făt-Frumos uitase încotro plecase și cu ce gînd.

Cînd s-a dezmeticit, și-a dat socoteală că mare păcat era să facă, de vreme ce soră-sa era pe patul de moarte și aștepta mereu leacul după care el plecase.

Își luă rămas bun de la zînă, și, cînd zîna îl întrebă unde se duce, el dete din umeri și spuse numai ce caută. Atunci zîna îl îndreptă încotro să apuce și-l învăță cum și în ce fel să facă pentru a pune mîna pe mere din mărul roșu.

Scanned with OKEN Scanner

Merse el cît merse, peste mări şi ţări, şi ajunse la mărul roşu.

Cînd să se alăture de pom şi să întindă mîna spre poamele din el, mărul începe a grăi şi a zice:

— Făt-Frumos, nu te apropia de mine, căci mulţi voinici ca tine şi-au pierdut viaţa pentru asta.

— Bucură-te, pom oropsit, zise Făt-Frumos, că eu omizile de pe tine le-oi culege şi de uscături te voi curăţi.

Făt-Frumos făcu precum zise, şi pomul îşi plecă mai tare crengile în jos, de luă din ele trei merişoare, cu care plecă înapoi.

În drum se abătu pe la Zîna Măiastră, pentru a-i mulţămi.

Aceasta, însă, ştia toate urmările zmeului, şi, după ce primi pe Făt-Frumos, îl odihni pînă a doua zi, iar peste noapte îi schimbă cele trei mere din mărul roşu, punîndu-i în locul lor altele întocmai ca acelea.

Cînd ajunse Făt-Frumos la palatul zmeilor, intră de-a dreptul în cămara unde era soră-sa bolnavă şi-i dădu să mănînce merele.

Dar degeaba, boala nu-i scădea, pe cînd puterile îi slăbeau mereu.

Văzînd el una ca aceasta, se întristă şi nu ştia ce să mai facă, doar ar putea pleca la casa lui, unde-l aşteptau împăratul şi împărăteasa şi curtea toată şi tot norodul.

Argatul — adică zmeul — se apropie de Făt-Frumos şi cu glasul moale îi zise:

— Luminate stăpîne, dacă te vei învrednici să mă asculţi şi pe mine, smeritul rob, eu ţi-aş spune ce am văzut şi ce am auzit prin lume despre boala stăpînei mele.

Făt-Frumos, bucuros că mai aude glas de om în jurul lui, răspunse:

— Dacă ştii vreun leac, spune-l.

— Văzut-am şi eu oameni care sufereau întocmai de boala stăpînei, şi cu nimica alta nu s-au vindecat, decît cu apă vie şi apă moartă de la munţii care se bat în capete.

Căzu pe gînduri Făt-Frumos. Din nou ar trebui să colinde lumea, ca să găsească astfel de lucruri.

— Şi încotro sînt munţii aceia? întrebă el.

Zmeul, făcîndu-se şi mai smerit şi îndoindu-şi şalele, răspunse:

— Asta nu poate şti un păcătos ca mine, mărite stăpîne.

Pentru Făt-Frumos fu destul atîta şi, cu toate că

soră-sa se împotrivea din răsputeri la plecarea lui, temîndu-se ca nu cumva să-şi primejduiască viaţa, el plecă din nou.

Ajungînd la Zîna Măiastră, îi povesti unde se duce şi ce caută.

Zîna zîmbi, căci ştia că acestea sînt toate diavoliile zmeului, dar îi spuse ce trebuie să facă pentru a izbuti.

A mers el, a mers, încotro îl îndreptase zîna, şi a ajuns la munţii care se băteau în capete.

Era o grozăvie de văzut.

Mă rog: doi munţi, în vîrful cărora abia puteai ajunge cu privirea, de mii şi mii de ani se înclinau la fiecare clipă, unul către altul, şi se izbeau, de clocotea văzduhul; iar izvorul de apă vie şi apă moartă ţîşnea tocmai în fund, între cei doi munţi.

Cine era în stare să străbată printre vrăjmaşii aceştia să ajungă la izvor, să-şi umple ulcioarele şi să se întoarcă înapoi, pînă a nu apuca ei să se ajungă unul cu altul? Şi cînd te mai gîndeşti că la fiecare clipă munţii se repezeau, şi vai de acela pe care l-ar fi prins!

Şi ce-i o clipă! Uite, n-ai apucat bine a zice „una“ şi clipa a zburat.

Făt-Frumos făcu precum îl învăţă zîna: luă el o prăjină lungă şi în vîrfu-i legă o năframă roşie; apoi vîrî prăjina între munţi. Munţii, ca proştii, rămaseră pe loc, boldind ochii la năframa cea roşie, pe cînd Făt-Frumos, călare pe calul cu aripi ce i-l dăduse zîna, se repezi ca o săgeată, îşi umplu ulcioarele cu apă vie şi apă moartă, şi, cînd prinseră munţii de veste că le-a furat cineva apă din izvoare, el scăpase de primejdie.

Să fi văzut, pe urmă, frămîntare ca aceea! Scăpărau stîncile şi se prefăceau în pulbere, de se îngrozise toată firea de bătaia munţilor.

Cînd s-a văzut cu apă vie şi apă moartă în ulcioare, Făt-Frumos s-a abătut iar pe la Zîna Măiastră.

Zîna l-a ospătat şi l-a găzduit, şi pe cînd se odihnea, i-a schimbat apele, punîndu-i în loc apă de izvor.

S-a dus Făt-Frumos acasă,— că acuma putea să spuie că-i casa lui, palatul zmeilor — s-a dus într-un suflet, să deie soră-sa leacul pentru care-şi pusese viaţa în cumpănă.

Şi, dacă i l-a dat, parcă mult folos a cunoscut!

Şi nu doar pentru că zîna-i schimbase apele, căci chiar apa cea adevărată de i-ar fi dat-o, tot nimic nu era să cunoască, pentru că erau la mijloc farmazoniile zmeului,

Scanned with OKEN Scanner

care nu știa ce să mai născocească, doar și doar s-ar pierde Făt-Frumos.

Așteaptă bietul băiat o zi, două; așteaptă o săptămînă... Soră-sa tot rău.

Îi venea să-și ia lumea în cap.

Nu-i gluma să vezi pe cineva bolnav și să nu-i poți veni în ajutor, măcar că faci și ceea ce alt om nu poate face.

Argatul dracului, adică zmeul, fie-i lui acolo, nu mai putea de bucurie cînd îl vedea pe stăpînul său așa de istovit și amărît.

Într-o zi, tot smerit ca totdeauna, se apropie argatul de Făt-Frumos și începu să-i spuie:

— Nu te supăra, stăpîne, și nu bănui că mă amestec și eu; dar ca o slugă credincioasă, precum îți sînt, nu mă pot stăpîni și să nu-ți spun ce știu și eu, cînd te văd așa de năcăjit. Iacă, stăpîne, eu am mai văzut odată pe cineva care pătimea de o boală întocmai ca stăpîna mea, și nu s-a vindecat pînă ce n-a mîncat carne de purcel de la scroafa de sub pămînt. Ce să mă fac dacă-s un păcătos și nu-s vrednic să te slujesc, precum mă îndeamnă inima! M-aș duce, păcatele mele, să aduc eu purcelul de la scroafa de sub pămînt, că mi se rupe inima cînd văd cum se scurge viața unui suflet așa de blînd și bun; dar trebuie să fii om, ca să ajungi pînă acolo, și nu-i este dat orișicui să facă așa isprăvi!

Lui Făt-Frumos i-a trecut un fior prin inimă, și cît ai clipi, a și fost la drum.

Zîna Măiastră, cînd l-a văzut intrînd iar la dînsa, a zîmbit, căci știa ce vînt îl aduce.

S-a făcut însă că-l ascultă, și l-a învățat, și de data asta, ce să facă și cum să dreagă pentru ca să iasă la sfîrșit bun.

Ajungînd el într-o pădure deasă și întunecoasă, dădu de o vizunie încunjurată cu fel de fel de stînci și de cioate, cît nu te mai ajungea mintea ce-i acolo. De cînd era lumea și pămîntul, picior de om nu călcase pe acele locuri și nici paserile cerului nu-și abătuseră zborul pe deasupra lor.

Nici gînd să poți intra în vizunie.

Făt-Frumos se puse voinicește pe lucru; își săpă o hrubă pînă dedesubtul vizuniei, tocmai unde era culcușul scroafei și, tîrîndu-se pe pîntece, ca un șarpe, pătrunse înăuntru.

Tocmai atunci purceii, adormiți, sugeau prin vis, iar

Scanned with OKEN Scanner

Făt-Frumos apucă încetişor pe unul din ei de picior, îl trase la el, îi astupă rîtul cu palma şi ieşind din hrubă, o luă la tălpăşiţă.

Cînd se deşteptă scroafa şi văzu că nu-i un purcel, se repezi cu o falcă în cer şi una în pămînt, grohăind de-ţi lua auzul.

Fugea Făt-Frumos pe calul lui cel cu aripi la picioare, dar şi scroafa îl ajunse din urmă, şi cît pe ce să puie colţii pe el.

Făt-Frumos scoase din sîn săpunul ce i-l dase zîna şi-l aruncă înaintea scroafei. Atunci numai ce se făcu un băltog negru şi fioros, de gîndeai că nici o vietate n-ar fi în stare să intre în mocirlă aceea şi să iasă cu viaţă la celălalt capăt. Scroafa însă, grohăind mereu, se aruncă în băltog, şi, luptînd cu moartea, îl străbătu de-a-ntregul şi-l ajunse iar pe Făt-Frumos.

Atunci el aruncă un pieptene.

Doamne sfinte! Unde se făcu un zid de piatră, de la faţa pămîntului pînă-n nori, de nu mai străbătea o rază de soare măcar pe deasupra.

Făt-Frumos credea că de-acuma a scăpat.

Dar de unde! Căci scroafa dracului începu a roade cu dinţii stînca, şi stînca se sfărmă de gîndeai că-i alte celea, şi ca de cînd am început eu să vă spun, zidul era găurit şi scroafa trecuse prin gaură, şi după Făt-Frumos...

Dacă văzu el că scroafa dă să-l sfîşie, şi alta nu, aruncă peria ce-i dăduse zîna, şi pe loc se făcu o pădure pînă în naltul cerului.

Dar şi scroafa începu a roade la copaci, şi roade, şi roade, şi copacii se doborau unii pe alţii, şi străbătu scroafa pădurea, şi cît pe ce să-l înşface.

Şi l-ar fi făcut chisăliţă, dacă n-ar fi intrat tocmai atunci în curte la zîna, care, cînd a văzut pe scroafă, a întins mîna asupra ei, şi scroafa s-a proptit în loc, plină de groază şi apoi s-a întors spre vizunia ei, mai repede de cum venise pînă aici.

Zîna îl ospătă şi-l odihni şi data asta, îi schimbă purcelul, dîndu-i altul întocmai în loc, şi Făt-Frumos alergă într-un duh pînă la palatul zmeilor şi dădu soră-sa să mănînce din purcel.

Gîndea, bietul om, că de acuma s-au isprăvit necazurile lui şi că a găsit leac boalei din pricina căreia atîtea avusese de îndurat.

Dar numai gînduri erau toate acestea, pentru că fata le

împărat nu se mai îndrepta, și doctoriile care le lua parcă le-ar fi turnat pe apă.

Zmeul făcea zimbre. El credea că năzdrăvăniile lui o țin veșnic în pat pe stăpînă-sa, și se hotărî să puie capăt lui Făt-Frumos.

Așa, într-o zi, pe cînd Făt-Frumos se întorsese de la vînătoare și dormea obosit la umbra unui tei din grădina palatului, zmeul se apropie de el încetișor, îi reteză capul cu o secure, apoi îi tăie trupul bucățele, puse bucățelele în desagi, desagii pe cal, și, scoțîndu-l la cîmp, îi dete bice.

Calul acela, frate bun cu Vîntul-turbat, era al zînei, și călare pe el făcuse Făt-Frumos atîtea minuni de vitejie. Și calul, cînd a simțit pe cine poartă în desagi, s-a dus întins la Zîna Măiastră, care știa tot ce se întîmplase.

Luă zîna bucățelele din Făt-Frumos, una cîte una, le așeză la locul lor, și cînd văzu trupul întruchipat, turnă peste el apă moartă. Atunci bucățelele se făcură un trup întreg, precum fusese, de nu se cunoștea nici urmă de tăietură. Îl stropi apoi cu apă vie, și Făt-Frumos se însufleți, dar cu gura nu vobrea, nici cu urechile nu auzea. Atunci îi dădu să mănînce un măr din mărul roșu, și începu a grăi; și luînd purcelul de la scroafa de sub pămînt, i-l puse la urechi de-i guiță, și auzul îi veni și Făt-Frumos se făcu iarăși om întreg.

Vezi dumneata cît de bine știuse zîna ce are să se întîmple și pentru ce schimba ea leacurile pe care Făt-Frumos le adunase, tot după învățatul ei.

Făt-Frumos, cînd se deșteptă, se întinse, își frecă ochii cu mîinile și zise:

— Creu somn am dormit!

Zîna zîmbi și-i răspunse:

— Ai fi dormit mult și bine, dacă nu ți-ai fi adus tu singur mîntuirea vieții tale.

Lui Făt-Frumos îi fusese dragă zîna din clipa în care o zărise; zile și nopți întregi se gîndea numai la dînsa, și oriunde-și arunca ochii, i se părea că o vede aievea; iar acuma, de cînd viața i-o datora, se stingea de dragostea ei. Un gînd îi zicea să lase totul în pămînt și să i se deie rob, iar alt gînd îl îndemna spre palatul zmeilor, unde soră-sa trăgea de moarte.

Și dragostea de soră a biruit, și luîndu-și rămas bun de la zînă, s-a prefăcut în porumbel și a zburat.

Acasă cînd a ajuns, ce-a văzut s-a îngrozit!

Spurcatul de zmeu, după ce a încercat fel și chip să o

înşele pe fata de împărat, şi a văzut că nu izbuteşte, şi mai ştiind că pe Făt-Frumos l-a stins de pe faţa pămîntului, a pus-o la chinuri.

O legase cu o frînghie de un stîlp în mijlocul curţii şi o ţinea cu ochii în soare, nebăută şi nemîncată, pe cînd el ospăta, mai încolo, toate bunătăţile de pe lume şi bea apă limpede ca lacrima, umbrit de năduşala soarelui.

Lui Făt-Frumos atîta i-a trebuit să vadă!

Dîndu-se de trei ori peste cap, se făcu om, şi repezindu-se la zmeu, cu paloşul în mînă, îl făcu mii de fărîme.

După aceea scăpă de la chinuri pe soră-să, care din clipa aceea chiar să făcu sănătoasă.

Apoi fraţii se îmbrăţişară şi lăsînd pustiului palatele zmeilor, cu toate bogăţiile lor, îndrumară spre Peneş-împăratul, care-i aştepta de atîta amar de vreme.

VII

Cînd îi văzu Peneş-împăratul nu-i venea să creadă ochilor.

Îndata mare a dat sfoară în ţară şi s-au adunat toţi sfetnicii şi a făcut o petrecere ca aceea, de a ţinut cheful trei zile şi trei nopţi, şi au chefuit boierii, de aruncau cu căciula în cîini.

După aceea s-au liniştit cu toţii şi a început fiecare a se îndeletnici cu treburile lui.

Împăratul — ca împăraţii — judeca noroadele şi purta războaie; împărăteasa şi cu fata împăratului lucrau la gherghef, iar Făt-Frumos bătea cîmpiile şi codrii, umblînd după vînat.

Vîna ori nu vîna feciorul de împărat, dar gîndul lui era la zînele pe la care petrecuse pînă atunci şi pe care nu le mai putea uita. Zîna Măiastră, mai cu seamă, îl scosese din minţi, şi de atunci îi va sta veşnic fruntea încreţită şi ochii lui cătau a jale înspre zările îndepărtate.

Îi venise băiatului toane de însurătoare.

Toţi împăraţii îl ocheau, pentru că Peneş-împăratul era cel mai falnic dintre împăraţi, iar Făt-Frumos era cel mai mîndru şi cel mai voinic dintre toţi fiii de împăraţi. Care de care se întrecea să-şi laude fata şi să-i făgăduiască zestre mai mare, pentru că toţi se zulipsiau unul

Scanned with OKEN Scanner

pe altul și rîvneau să se încuscreze cu Peneș-împăratul.

Făt-Frumos, ca omul cu inima înstrăinată, nu se uita cu ochi mai buni la una decît la alta din fetele care-l peţeau, și pentru că toată lumea îl zorea să se însoare, se hotărî să aleagă, prin sorți, pe aceea cu care să-și încurce viața.

Într-o zi, se sui într-un foișor înalt și trase cu arcul în sus.

Săgeata se urcă, se urcă mereu, de cît pe ce era s-o piardă din vedere, și apoi începu a se coborî și se tot coborî, pînă se înfipse într-un copac dintr-un codru îndepărtat.

Plecă înspre pădure, și după ce merse cît merse, dădu peste copacul în care se înfipsese săgeata. Era un copac înalt și gros, și cu mare greu se aburcă în vîrful lui, de-și luă săgeata.

Cînd se coborî el din copac, ce să vezi? o bufniță scîrboasă i se agăță de umăr.

Dă el s-o zburătăcească — pace. O împinge cu capul— degeaba, bufnița își înfipsese ghiarele în hainele lui, de gîndeai că-i una cu ele. Se dă el jos din copac, o înhață cu ciudă, o aruncă cine știe unde, dar bufnița iar pe umăr. Îi face vînt mai departe, dar bufnița la loc.

Dacă văzu că-și pierde vremea și nu poate scăpa de ea, o lăsă dracului acolo pe umăr, și plecă spre casă.

Dar parcă era numai atîta?

După el se ținea alte șase bufnițe, care zburau tot rotindu-se deasupra capului și așa îl duseră cu alai pînă acasă.

Cînd intră în odaia în care dormea, dădură năvală și bufnițele. Cea de pe umăr se așeză pe patul lui, iar celelalte șase se înșiruiră în dreptul ușii.

Rupt de oboseală, Făt-Frumos se aruncă în așternut și adormi pe dată.

A doua zi, cînd se deșteptă, nu știa de-i treaz ori de visează: lîngă dînsul sta o zînă mai mîndră și decît Zîna Măiastră, iar la picioarele lui, șase fecioare, care de care mai mîndră.

Într-un ungher, aruncate pieile bufnițelor.

Vra să zică asta-i era partea lui Făt-Frumos!

Dă el s-o cuprindă în brațe, dar cît ai clipi zîna se prefăcu iar bufniță și se înfipse pe marginea patului.

Mare minune!

Tăcu Făt-Frumos, precum tace peștele în baltă, și aștepta noaptea să vadă ce are să mai iasă și din asta.

Scanned with OKEN Scanner

Se culcă el, hotărît să nu aţipească deloc, ca să vadă ce-i şi cum. Dar bufniţa neclintită, la locul ei, cu ochii cei rotunzi, de gîndeai că-s două lumini.

Într-un tîrziu, Făt-Frumos adormi, ca şi cum l-ar fi trăsnit cineva cu maiul în cap.

Iar dimineaţă, cînd se deşteptă, zîna lîngă el.

Încet, încet, întinde braţul pe sub căpătîiul ei şi cînd s-o cuprindă pe după gît, zîna: tuşti! şi iat-o iarăşi bufniţă pe marginea patului, şi cele şase fecioare iarăşi bufniţe, înşiruite în dreptul uşii.

Măi, că mare ţi-i păcatul!

Trecu încă o noapte, şi încă una, şi altă noapte, şi tot aşa: abia apuca Făt-Frumos să se oglindească în ochii zînei, şi cînd voia s-o cuprindă, ori măcar să se apropie de dînsa, ea se prefăcea în bufniţă.

Dacă văzu el şi văzu, se puse pe gînduri şi se hotărî să ceară şi sfatul altora.

Mintea lui n-o putea scoate la un capăt.

Într-un bordei dărăpănat, la capătul satului, locuia o vrăjitoare, despre care se spunea că şi apele ştie să le închege. Dacă nici ea nu va şti să-l înveţe ce să facă, poate să-şi ia orice nădejde.

Făt-Frumos s-a dus drept la vrăjitoare şi i-a spus:

— Mătuşă, iată cum şi iată cum, şi zîna se preface în bufniţă şi nu-i chip măcar mîna să pun pe ea.

Baba dracului l-a învăţat ce să facă, şi el s-a întors acasă vesel şi mulţumit.

Dar vorba este: cum i-a priit sfatul babei!

A făcut el un foc zdravăn în sobă, parcă ar fi fost în toiul iernii, şi apoi s-a culcat, după ce a văzut că era plină soba de jăratec.

N-a trecut multă vreme, şi cînd s-a deşteptat, zîna, lîngă el.

Sare din pat, pune mîna pe pieile bufniţelor şi le aruncă în foc.

Atunci zîna sare şi ea de la locul ei şi zice:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos! de-ai făcut asta din capul tău, prost cap ai avut, iar de te-a învăţat cineva, rău ţi-a priit.

Şi deodată, şi zîna şi cele şase fecioare, care erau roabele ei, se făcură şapte turturele, se înălţară în slava cerului şi se pierdură din vedere.

Ce mai avea de făcut acum Făt-Frumos?

Nimic alta, decît să plece întru căutarea zînei.

Îşi luă bani de cheltuială şi straie de primineală,

Scanned with OKEN Scanner

arcul și săgeţile, paloşul şi buzduganul, sărută mîinile părinţilor şi la drum, băiete!

Merse el, merse cu cale lungă să-i ajungă şi ajunse într-o pădure.

Prin pădurea aceea nu călcase încă picior de om şi nici pasăre măiastră nu trecuse pe deasupra ei. Şi cum mergea el aşa, în neştire, dădu de o poieniţă cu o pajişte, verde şi frumoasă. În poieniţă ardea un foc mare şi pe nişte pirostii fierbea o căldare din care se auzeau nişte vaiete jalnice.

Făt-Frumos se opri în loc, neştiind ce să facă: să se apropie ori ba. Apoi, după ce socoti el ce mai socoti, aruncă buzduganul şi răsturnă căldarea şi din căldare ieşi Agerul pămîntului, aproape mort. Cît de cît să mai fi zăbovit Făt-Frumos, nu se alegea nimic de Agerul pămîntului.

Cînd se răsturnă caldarea, începu a clocoti pădurea, de gîndeai că-i sfîrşitul lumii, şi cît ai scăpară, se iviră şapte zmei cu gurile căscate, gata să-l sfîşie pe Făt-Frumos.

Dar el numai o dată învîrti paloşul în jurul capului şi cei şapte zmei se făcură una cu pămîntul.

Nu ştiu ce aveau ei de împărţit cu Agerul pămîntului, că puseră mîna pe el şi voiau să-l fiarbă în căldare şi să-i scoată grăsimea.

Agerul pămîntului se înfiripă şi-i zise lui Făt-Frumos:

— Ce doreşti de la mine, voinicule, ca să-ţi răsplătesc binele ce mi-ai făcut?

Făt-Frumos îi răspunse:

— Alta nu ţi-oi cere, om recunoscător ce eşti, decît să mă îndrepţi încotro să apuc, pentru ca să dau de cele şapte turturele.

— Eu ţi-oi spune, om bun, dar numai atîta nu ţi-a fi de folos. Că, pentru a ajunge pînă acolo, trebuie să treci peste împărăţia unui zmeu, a căruia mamă e o vrăjitoare fără samăn, şi pe zmeul acela nimeni nu-i în stare să-l răpuie cît timp va fi mă-sa cu zile. Dar tu, dacă te simţi în stare să faci cum te-oi învăţa eu, ai să izbîndeşti.

Făt-Frumos se prinse şi Agerul pămîntului îl învaţă ce să facă şi-i arătă încotro să apuce.

Pe vîrful unui deal zări o curte mare şi frumoasă. Acolo era locuinţa zmeului.

Cînd ajunse în dreptul porţii, zări pe mama zmeului. Dormea scorpia la umbră, iar o roabă — o fată de împărat, răpită de zmeu — îi căuta în cap.

Scanned with OKEN Scanner

Se apropie Făt-Frumos în vîrful degetelor, şopti două vorbe la urechea roabei, care se sculă încetişor, şi intrară amîndoui într-o cămară.

În cămara asta zmeoaica sta de vorbă cu acei care se încumetau să străbată pînă la dînsa, pentru că aici avea după uşă un ciubăr cu sufletele celor pe care-i ucidea, şi cînd se lua la luptă, dădea fuga la ciubăr, sorbea suflete, căpăta din nou puteri, şi nimeni nu era în stare s-o doboare.

Făt-Frumos luă ciubărul cu suflete, îl ascunse în fundul pivniţei şi trimise pe roabă să spuie stăpînei că o aşteaptă.

Dihania dracului veni într-un buc, încredinţată că mai vîră un suflet în ciubăr.

Începu să-i vorbească blînd, parcă i-ar fi fost mamă, şi se uită la el cu drag şi se tot învîrtea prin casă, pînă se apropie de un cui, din care luă nişte iţe şi le puse pe ea. Atunci baba se făcu un voinic de douăzeci de ani, înarmat din creştet pînă-n tălpi şi gata de luptă.

Făt-Frumos puse mîna pe paloş, îl învîrti de nouă ori, şi de nouă ori îl reteză capul. Dar, talpa iadului, cu capul retezat, se repezi după uşă, la ciubărul cu suflete, şi dacă nu-l găsi, că nu era acolo, se rostogoli ca un butuc şi gata!

Asta o făcuse cu bine; acuma trebuia să puie la cale şi pe zmeu.

Străbătu în palatul lui, după cum îl povăţui roaba, nimeri în cămara în care sta logodnica zmeului, tot o fată de împărat răpită.

Cînd îl văzu, fata de împărat se bucură cît nu se mai poate, că de atîta vreme nu mai văzuse ea chip de om, dar se şi întristă, ştiind bine că ceasurile voinicului îi sînt numărate: zmeul era dus la vînat şi cînd va găsi pe acest străin în palatul lui, îi va reteza capul.

— Nu te teme, îi zise Făt-Frumos; am să te scot şi pe tine de la robie, numai să afli de la zmeu în ce-i stă puterea.

Cînd s-a întors zmeul de la vînătoare şi a intrat în cămara logodnicei lui, a început a se uita în toate părţile şi a tot strîmba din nas.

— Cine a fost pe aici? întrebă el, răstit.

— Cine să fie! răspunse ea, uitînduse-se în altă parte. După ce ospătă, zmeul îşi lăsă capul în poalele fetei. Umblînd ea cu mîinile prin părul lui, îi zise:

— Doamne, dragul meu logodnic, de atîta vreme de

Scanned with OKEN Scanner

cînd șed eu aici cu tine și tu nu mi-ai spus în ce-ți stă puterea.

Zmeul sări ars și-i șterse o palmă, de văzu stele verzi.

Ea începu să plîngă, și zmeul, înduioșîndu-se, îi spuse că puterea lui stă în stîlpul hornului.

A doua zi, după ce plecă zmeul iar la vînătoare, fata povesti lui Făt-Frumos în ce stă puterea zmeului; dar el zîmbi și o îndemnă să-l întrebe a doua oară.

Cînd veni zmeul acasă, iar prinse a mirosi și o cercetă dacă n-a fost cineva, și apoi cînd îl întrebă unde-i stă puterea, iar îi trase o palmă, și zmeul căindu-se, iar îi spuse o minciună, că puterea lui stă într-un par din gard.

Atunci, văzînd fata de împărat că nu poate scoate nici o vorbă din gura zmeului, se prefăcu bolnavă de moarte, și cînd veni zmeul de la vînat, gîndeai că-și dă sufletul logodnica lui.

Privind-o cu ochii înlăcrămați, i se păru că i se mișcă buzele, ca și cum ar vrea mă spuie ceva, și plecîndu-se asupra ei, o auzi abia, abia șoptind:

— În ce-ți stă puterea?

Atunci zmeul începu a se izbi cu pumnii peste cap, văzînd că numai din pricina îndărătniciei lui își pierde logodnica. Apoi, nădăjduind la vreo minune, începu să-i spuie:

— Puterea mea stă în gîndacul din capul prepeliței, care stă în iepurele din scroafa din balta cu lapte dulce.

Abia rosti zmeul aceste cuvinte, și logodnica lui începu a se înfiripa văzînd cu ochii, și în cîteva ceasuri era sănătoasă, ca și cum n-ar fi fost bolnavă niciodată.

Cum află Făt-Frumos ceea ce-i trebuia, plecă în căutarea scroafei din balta cu lapte dulce.

Mult se zbuciumase el pînă acuma și mult mai avea să se zbuciume de acuma înainte, dar nu-și pierdu cumpătul, pentru că-l ardea la inimă dorul de zîna prefăcută în turturică.

Și merse, merse, zi de vară pînă-n seară, cale lungă să-i ajungă, pînă ce într-un tîrziu, obosit și rupt de foame, ajunse într-o pădure, lîngă o zare de foc.

Acolo găsi un om orb, care ținea dinaintea lui o strachină cu lapte, din care sorbea cu o lingură.

Se apropie încetișor de el și începu să-i cerce laptele de-i bun, și tot gusta, pînă ce dădu de fund.

Orbul simțind că nu-i este burta plină ca totdeauna, dădu cu gîndul că este vreo șiretenie la mijloc și începu a

Scanned with OKEN Scanner

bîjbîi cu mîinile primprejur și nimeri tocmai în capul lui Făt-Frumos.

— Cine ești tu, care ai îndrăznit să calci pe locurile mele și spre batjocură să-mi furi și din lapte? strigă orbul, furios. Dacă vrei să scapi cu zile din mîinile mele, ai să-mi slujești trei zile cioban la oi, ori de nu, unde-ți stau picioarele îți va sta capul.

Se prinse Făt-Frumos, că nu avea încotro, și porni cu oile la păşunat.

— Pe oriunde ai voie să te duci, îi zise orbul, dar nu cumva să te îndemne păcatul să-treci pe locul scroafei din balta cu lapte dulce, căci va fi vai și amar de tine, și oile mi se vor pierde.

Făt-Frumos îi făgădui să-l asculte, dar cînd a auzit că a dat peste ceea ce căuta, i se făcu inima cît o pîine.

Cum ajunse la locul oprit și văzu iarba aşa de bună și de frumoasă, slobozi oile în iarba ceea și oile mîncară, și mîncară, de-ți era mai mare dragul să le vezi mîncînd. Iar seara, cînd dădu oile în strungă și le mulse, el singur se minună de mulțimea laptelui și de bunătatea lui.

Se minună și orbul de una ca asta și stînd de vorbă cu fiică-sa, îi porunci ca a doua zi să se ia după el, să vadă ce face și pe unde-i paşte oile, de-i vin aşa pline de belşug.

Fata făcu precum îi zise tată-său, și cînd văzu că Făt-Frumos paşte oile pe locul scroafei din balta cu lapte dulce, încremeni în dosul unui copac.

Deodată se repezi scroafa, cu o gură cît o sură, să-l sfîşie nu alta. Dar și Făt-Frumos se înțepeni bine în picioare și se luă la luptă cu scroafa.

Se luptă el, se luptă, pînă la deseară și nu se știa de partea cui va fi izbînda. Amîndoi erau deopotrivă de obosiți și abia se mai învîrtreau. Atunci scroafa zise:

— Voinicule, ți-aș arăta eu ție cu cine te-ai pus, dacă ar avea cine să-mi verse în gură o picătură de lapte din balta mea.

Făt-Frumos îi răspunse:

— Te-aș învăța eu să îndrăznești a te mai pune cu mine, dacă ar avea cine să-mi răcorească sufletul cu o picătură de apă de izvor.

Atunci fata orbului, de după copac, auzind aceste vorbe, dădu fuga la izvor, își umplu ulciorul cu apă limpede ca lacrima și-i dădu să beie.

Scanned with OKEN Scanner

Căpătînd puteri, Făt-Frumos trînti pe scroafa la pămînt, îi reteză capul cu paloşul, o spintecă, scoase iepurele dintr-însa, din iepure scoase prepeliţa, din capul prepeliţei gîndacul, să-i vîrî în sîn.

Apoi, aducînd oile orbului acasă, îi spuse că l-a scăpat de primejdia scroafei din balta cu lapte dulce, mulţumi fetei pentru ajutorul ce-i dăduse, îşi luă ziua bună de la moşneag şi plecă spre curţile zmeului.

Mergînd pe drum, scoase gîndacul din sîn şi-i răsuci gîtul, dar nu de tot, ca să-l omoare, ci, ştii aşa, numai o leacă, şi pe loc zmeul căzu greu bolnav

Ajungînd Făt-Frumos la curtea zmeului, îşi schimbă straiele, şi dacă-l întreba cine-i el, răspundea că-i doctor bun.

Auzînd zmeul, îl chemă să-l lecuiască.

Doctorul mulse iepele zmeului, îl scăldă în laptele lor, şi zmeului [i] se păru că a întinenit cu douăzeci de ani.

Se uită la el zmeul, cu ochii dulci; să-l soarbă, nu alta, că-i dăduse sănătatea.

Atunci Făt-Frumos îl întrebă la ce-i sînt bune cele trei bice care stau atîrnate în cuiul din perete.

Altuia nu i-a spus zmeul taina bicelor, dar doftorului care-l scăpase de la moarte nu-i putea ascunde nimic.

— Cu cel din dreapta, cînd voi plesni o dată, prefac toate cuprinsurile mele într-un măr; cu cel din stînga de voi plesni, orice lucru îl prefac în stîncă de piatră, iar cu cel din mijloc dau viaţă lucrurilor împietrite.

Atîtea i-a trebuit să afle, şi Făt-Frumos, scoţînd gîndacul, îl strivi de istov, şi zmeul dădu ortul popii.

Apoi luă bicele din cui, plesni cu cel din dreapta, şi curţile zmeului se prefăcură într-un măr, pe care-l băgă în sîn şi... la drum, băiete!

VIII

Cît va fi zăbăvit el pe drumuri neumblate şi cîte va fi fost îndurat numai unul Dumnezeu le poate şti. Dar, de la o vreme, ajunse la o cîmpie mare, mare, pe care umblau douăsprezece pluguri în cîte şase boi şi răsturnau nişte brazde negre cum îi catranul, iar în urma plugurilor mergea cu gura căscată un pui de românaş, care înghiţea toate brazdele, una cîte una, şi cînd se opreau o clipă boii, el se căina şi plîngea că moare de foame.

Acesta era Flămînzilă.

Scanned with OKEN Scanner

Stătu pe loc Făt-Frumos, cuprins de mirare, şi nu-i venea să creadă. Apoi se apropie de el, şi dîndu-se în vorbă, se prinseră fraţi de cruce şi plecară amîndoi înainte.

Merseră, merseră, şi într-un tîrziu ajunseră pe malul unei ape mari, pe care umbla o moară cu douăsprezece pietre, iar Însetilă se aţinea cu gura la scocul morii, sorbea toată apa care curgea clocotind ca iadul, şi tot ţipa şi se văieta că moare de sete.

Se prinse frate de cruce şi cu Însetilă, şi o luară înainte.

Făt-Frumos era ager la minte şi gîndea că i-ar putea prinde bine la ceva aşa oameni minunaţi.

Mergînd ei aşa, pe la amiazi, cînd ardea soarele de ţi se părea că eşti într-un într-un cuptor, întîlniră un creştin îmbrăcat cu douăsprezece cojoace, căruia-i clănţăneau dinţii în gură

Ce faci, măi omule, acolo? îl întrebă Făt-Frumos, şi de ce tremuri ca frunza plopului?

Iar omul, muşcîndu-şi limba, îi răspunse:

— Mor de frig, mor de frig!

Luară şi pe Frigilă cu dînşii.

Ajunseră acuma prin nişte munţi înalţi, şi cînd se uitară ei în sus, ce să vezi dumneata?

Un om, ca toţi oamenii, cu două pietre de moară legate de picioare, sărea din stîncă în stîncă, de gîndeai că-i o veveriţă.

Acesta era Fugilă, care întrecea iepurii din fugă, iar uneori se punea la întrecere cu crivăţul chiar.

— Te prinzi tu tovarăş cu noi? îl întrebă Făt-Frumos.

– Cum nu? răspunse Fugilă, coborîndu-se ca o săgeata lîngă dînşii.

Erau ei şase voinici acuma, şi nu le mai trebuia nimeni în ajutor, ca să poată face isprăvile cele mai mari.

Dar cînd se întîlniră cu Ochilă, nu trecură pe lîngă el cu nepăsare, ci-l luară de tovarăş.

Cum să nu puie mîna pe el, dacă omul acesta căsca ochii pe sus, prin înălţimile cerului, pe unde hălăduieşte Vîntul-turbat, şi-ţi vedea musculiţa zbătîndu-se în mrejele păianjănului!

Ochilă întrecea pe toţi tovarăşii lui Făt-Frumos, şi cum îi află puterea, îl şi întrebă dacă nu vede pe undeva pe cele şapte turtele.

Se uită Ochilă roată împrejur, apoi luă pe Făt-Frumos cu o mînă de după gît, îl mai trase la o margine şi arătîndu-i cu degetul în zare, îi zise:

— Vezi colo curţile lui Aleodor-împăratul?

Scanned with OKEN Scanner

De unde dracul să vadă Făt-Frumos la depărtare de mii și mii de poște!

— Iată, zise Ochilă, pe crengile mărului cu frunzele de argint, din mijlocul grădinei lui Aleodor-împăratul, sînt cele șapte turturele.

Și plecară într-acolo.

Aleodor-împăratul, cînd îl văzu la poarta curții lui, trimese pe un servitor să-i întrebe ce le poftește inima.

Făt-Frumos, fără mult încunjur, îi răspunse curat că alta nu dorește, decît să capete învoire să intre în grădină cu tovarășii lui.

Se vede că împăratul acela, ori de ciudat ce era, ori din altă pricină, nu îngăduia nimănuia să pătrundă în grădina lui, despre care se spuneau atîtea minunății. Și iar se vede că vrînd să-și bată joc de niște tineri așa de îndrăzneți, răspunse lui Făt-Frumos că-i împlinește voia, dacă și el se va prinde să-i facă tot ce-i va cere el.

Făt-Frumos gîndea că împăratul are să-l puie să răstoarne pămîntul, ori să întoarcă soarele din mers; dar de dorul turturelelor era gata să se prindă la orice, și se prinse.

— Dacă-i așa vorba, zise împăratul, apoi pînă-n zori de ziuă să-mi mănînci nouă cuptoare de pîine. Și să știi că de nu le-i mînca, unde-ți stau picioarele îți va sta capul.

Toată curtea împăratului fu în picioare, și pe la înserate cele nouă cuptoare de pîine erau gata.

Făt-Frumos și cu tovarășii lui fură închiși într-o cămară, cu pîinea din cele nouă cuptoare, iar călăul împărăției își ascuțise securea, vesel că mai avea de lucru și nu-și va uita meșteșugul.

— Acuma să te văd, vere Flămînzilă, zise Făt-Frumos.

Și unde mi se răsturnă, Flămînzilă, cu burta în sus, și ceilalți începură a-i cărăbăni în gură pîine peste pîine, și el mesteca din fălci și înghițea, și cît ai clipi, nu mai rămăsese nici o fărămică de pîine, și Flămînzilă începu să strige:

— Mor de foame, mor de foame!

Împăratul se minună și tăcu.

— Asta ați scos-o voi la capăt, zise el, dar am să vă pui la altă încercare: pînă mîine dimineață să-mi goliți nouă buți de vin.

Ce lucru mare era pentru Însetilă să sugă nouă buți de vin, el, care bea apa de la o moară cu douăsprezece pietre!

Scanned with OKEN Scanner

Se așeză frumușel pe o coastă, se puse cu gura la vrana unei buți, și răsturnînd-o potrivit, gîlgîia vinul ca apa dintr-un șipot și pînă să apuci a număra o sută, butea era goală.

Și tot așa cu a doua și cu a treia bute, pînă la a noua, cînd nu mai era nici un pic de vin și Însetilă începu să strige:

— Mor de sete, mor de sete!

Văzu Aleodor-împăratul că nu-i de glumit cu oamenii aceștia, și atunci iscodi el altă încercare, din care credea că n-or să iasă ei cu obraz curat

Dădu poruncă împăratul să înfierbînte cuptorul cel mare.

Nouă care de lemne arseră zi și noapte, de nu se putea apropia nimeni de dogoreala cuptorului.

— Acuma să-mi intrați în cuptor, zise împăratul, și de veți scăpa cu zile, vom vedea noi ce vom mai face.

Făt-Frumos o sfeclise; cu mîncarea și cu băutura îl pusese în cofă pe împărat, dar acuma credea că i-a venit veleatul.

Frigilă, văzîndu-l dus pe gînduri, zise:

— Nici capul nu te doară; hai cu mine.

Și, cînd începu Frigilă să sufle, prinse a înălbi și bruma la gura cuptorului, și după ce se vîrîră cu toții în el, Frigilă începu să strige:

— Mor de frig, mor de frig!

Dacă văzu Aleodor-împăratul că Făt-Frumos l-a rămas din toate pînă acum, se hotărî să mai facă numai o încercare, și apoi să se deie bătut.

El avea la curte o slujnică slabă și uscată ca un țîr, dar așa de sprintenă și de isteață, că nici ogarii cei mai fugaci nu o întreceau.

— Iată ce am hotărît eu, zise împăratul: pe fata 'asta o trimet să-mi aducă un ulcior de apă din fîntîna zmeilor; meargă și din partea voastră cineva, plece odată cu fata, și de va veni fata înapoi mai întîi, să-ți pui capul pe trunchi, căci să știi hotărît că eu mă țin de cuvînt.

— Multe am tras și nu m-am ras; nici de asta nu m-oi tunde, înălțate împărate, răspunse Făt-Frumos, știind cine-i Fugilă al lui.

Și au plecat amîndoi, și fata și Fugilă.

Și au mers pînă la fîntîna zmeilor ca niște prieteni și negrăbiți de nimeni. Și ce fel mergeau? Ei gîndeau că merg alene, pe cînd cei care-i întîlneau în cale nu-și puteau da seama ce se petrece: vîntul bate, un freamăt de codru se aude, ori ce este?

Scanned with OKEN Scanner

Acolo cînd au ajuns, sprinţara de fată îl luă cu vorba, îi îndrugă verzi şi uscate, pînă ce-l ademeni să-şi lese capul în poalele ei. Şi, obosit de drum, şi moleşit de căldură, Fugilă adormi ca un copil.

Fata se sculă încetişor, îi puse o piatră căpătîi, îşi umplu ulciorul cu apă şi la fugă înapoi.

Şi venea, venea, de se minuna şi soarele.

Iar Făt-Frumos, cînd a văzut-o apropiindu-se, numai şi-a pus mîinile în cap şi s-a înegrit pe faţă ca smoala.

Apoi zise lui Ochilă:

— Frate Ochilă, vezi-l unde-i şi ce face.

Ochilă îşi aruncă privirea într-acolo şi începu a fluiera ca omul la necaz:

— A adormit, ticălosul; dar nu te teme, acuma a dat, că fata nu-i, şi iată-l pleacă într-acoace.

Venea fata ca vîntul, dar Fugilă zbura ca gîndul, şi în scurtă vreme o ajunse şi-o şi întrecu, şi înfăţişîndu-se împăratului, îi dădu ulciorul cu apă din fîntîna zmeilor.

Acuma nu mai avu împăratul încotro, şi-i îngădui să intre în grădină.

Pe o rămurică din mărul cu frunzele de argint se legănau cele şapte turturele şi nu apucă Făt-Frumos a le vedea bine, că-şi întinseră aripile şi se făcură nevăzute.

Iar Făt-Frumos rămase lăcrămînd sub mărul cu frunzele de argint.

IX

Multă vreme nu se lăsă Făt-Frumos în prada mîhnirii, că doar era bărbat cu vîrtute, şi lacrămile pentru femei sînt date.

Îşi scutură pletele, îşi potrivi tolba cu săgeţile, buzduganul şi bicele fermecate de la zmeul pe care-l doborîse, şi o porni înainte.

Încotro mergea, el singur nu ştia; turturelele — atîta era în gîndul şi în inima lui.

Trecură zilele ca clipele; trecură săptămîni şi luni întregi; ani poate că trecură, fără ca oboseala să se prindă de Făt-Frumos şi fără să-i pară că-i multă vreme de cînd străbate căi nepătrunse de picior de om, şi într-o tîrzie vreme se pomeni pe o podişcă întinsă, ale cărei margini nu putea să le zărească ochiul omului.

Din departe nu se dumirea Făt-Frumos ce vede înainte: să fie o pădure uscată, fără de ramuri? Să fie o mare

Scanned with OKEN Scanner

acoperită cu sumedenie de catarguri de corăbii? Ce să fie oare?

Dădu el zor să ajungă mai degrabă, şi cînd ajunse, ce văzu? Nişte stane de piatră înfipte în pămînt, tot una lîngă alta, multe, multe, că nu le mai putea număra, şi toate în chip de om.

Erau oameni, nu altceva, că aveau picioare şi mîini şi capete; şi purtau şi arme în jurul lor, dar tot de piatră. Şi se cunoşteau că erau oameni de toată mîna, şi mai de rînd şi mai de soi; ba, unii, după înfăţişare, păreau să fie feciori de împăraţi.

Stătu Făt-Frumos în loc.

Se minună de cele ce vedea, nu ştia ce să gîndească, şi la urmă îi veni în minte de scoase din sîn unul din bicele zmeului, plesni o dată din el, şi tot norodul acela de stane de piatră începu a se dezmorţi, încetul cu încetul, şi Făt-Frumos se pomeni înconjurat de un roi de oameni care nu ştiau cum să-i mulţumească.

Din mijlocul lor se desfăcură doi feciori de împăraţi, veniră pînă în dreptul lui Făt-Frumos, i se închinară, ca la un fecior de împărat, şi grăiră aşa:

— Pentru binele ce ne-ai făcut că ne-ai adus iar la viaţă, nu ne stă în putinţă să-ţi aducem altă mulţămită, decît să te rugăm să ne fii frate de cruce, nedespărţit pînă la moarte.

Dădură tustrei mîna, şi Făt-Frumos le zise:

— Aşa să fie. Şi, ca fraţi ce-mi sînteţi, să-mi staţi în ajutor să-mi izbăvesc gîndul.

Şi după ce le povesti ce-i şi cum, porniră la drum.

— Dar acum, fraţilor, să-mi istorisiţi şi voi mie, zise Făt-Frumos, cine, cum şi pentru ce v-a prefăcut în stane de piatră.

Atunci, stînd tustrei pe pajişte, la umbra unui pom, unul din feciorii de împărat, care pînă atunci stătuse împietrit, începu a povesti, şi zise:

„Pe vremea aceea,— cît va fi de atunci nu ţi-oi putea spune, pentru că mult trebuie să fie de cînd cu ochii n-am văzut şi cu gura n-am grăit — pe vremea aceea era un împărat, înspre Soare-apune, vestit prin vitejia lui, dar mai vestit prin frumuseţa neasemuită a fetei lui. Şi aşa era de frumoasă, încît soarele cînd o zărea se întuneca de mînie că nu se poate coborî şi el pe pămînt, iar luna schimba feţe cînd îşi vedea duşmanca.

Îi venise vremea de măritat fetei împăratului dinspre Soare-apune şi lume de pe lume bătuse la poarta ei, dar

asupra nimănuia nu-şi coborîse privirea protivnica lunii şi rîvnita soarelui. Împăratului nu-i venea la socoteală îndărătnicia fetei, pentru că ar fi dorit şi el să aibă un nepoţel, care în pruncie să-i încîlcească barba, iar la tinereţe să-i sprijine bătrîneţele, că alt copil de parte bărbătească nu-i dăduse Dumnezeu, şi de vechimea vremii, spinarea începuse a i se gîrbovi şi genele a-i împăienjini vederea. Dar toate cîte-i spunea împăratul fetei lui, ca s-o îndemne să se mărite, nu se prindeau; ea ştia una şi bună: nu şi-a găsit încă partea.

La urmă a înţeles şi ea că n-are încotro; doară nu era fată de vădană, ca să împletească cosiţe albe, şi s-a hotărît să se mărite.

Dar cu cine?

Numai cu acel voinic ales, care va fi vrednic să-i ia din deget inelul, cînd va sta ea la fereastra foişorului de cristal, pînă la care nu putea ajunge decît paserea în zbor, pentru că aşa era meşterit foişorul: să nu se poată nimeni urca în el, afară de fata împăratului dinspre Soare-apune.

A pornit împăratul crainici să ducă sfoară în ţară; a trimes ştafete pe la împărăţiile vecine, cum că în cutare zi să se adune la curtea lui toţi voinicii care s-ar simţi în stare să ia inelul din mîna fetei de împărat, că numai aceluia îi va da fata de soţie şi jumătate din împărăţie.

Şi au prins a pleca din toate părţile pămîntului, spre împărăţia dinspre Soare-apune, toţi feciorii de împăraţi, care de care mai încrezător în puterea şi isteţimea lui. Ba, mînaţi de dragul fetei, s-a îndemnat într-acolo şi altfel de lume, mai aşa, pentru că oricine era primit să-şi încerce norocul.

Am plecat şi eu.

Pe drum m-am întîlnit cu alţi feciori de împăraţi, m-am împrietenit cu ei, ne-am întovărăşit şi am mers înainte. Către seară ne-am oprit în marginea unei păduri, unde am rămas să mînem pe noapte. Pe cînd ne dişăuam noi armăsarii, iaca numai ce se iveşte un tont, călare pe o mîrţoagă de-ţi era mai mare scîrba să te uiţi la dînsa: chioară, şchioapă, răpănoasă, mă rog, o groază, nu alta.

— Încotro, voinice? îl întreabă în rîs unul dintre noi.

Dar tontul, ridicîndu-şi căciula, un căciuloi cît oboroaca, şi lovind cu ea în mîrţoagă, ne răspunse cu trufie:

— Mă duc să mă însor cu fata împăratului dinspre Soare-apune.

Bufnit-am cu toţii de rîs, şi rîde, şi rîde, parcă ne-ar fi apucat alte celea.

Scanned with OKEN Scanner

— Apoi cu noroc, voinice, i-am zis eu; dar nu-i fi așa de bun să ne arăți și nouă drumul, căci și noi tot într-acolo năzuim.

— Bucuros, răspunse tontul, vi l-aș arăta bucuros, dacă nu m-aș teme că nu m-oi ține cu calul meu de armăsarii dumniavoastră; și apoi, cum ați nimerit pînă aici, veți nimeri și mai departe, că nu mai este mult pînă acolo; ia, numai un deal și o vale și o limbă de pădure.

Și s-a tot dus tontul în treaba lui, iar noi ne-am căutat de odihnă.

Am mai mers o zi, și încă una, și am ajuns, în sfîrșit, cu bine, la curtea împăratului dinspre Soare-apune.

Și ce să vezi? Cît puteai cuprinde cu ochiul, alta nu vedeai decît numai norod. Era atîta lume adunată acolo, că te minunai de unde a mai izvorît.

Și erau fel de fel: feciori de împărați, împărați îmbrăcați în zale bătute cu pietre scumpe, de străluceau ca soarele, călări pe armăsari care vărsau foc pe nări și scîntei din ochi; erau feciori de sfetnici împărătești, care pun lumea la cale; erau tineri de toată mîna, și mai de viță, și mai rămășiță, și mai hîtri, și mai proști, cum i-a lăsat Dumnezeu.

Toți se învîrteau și se rățoiau, de gîndeai că fiecare din ei a pus mîna pe fata împăratului.

La toți mă uitam și eu, și-mi făceam socoteală că în fiecare poate să am un vrăjmaș, care să mă răpuie; și ca omul cu grija, nu puteam să fiu vesel în inima mea, dar nici nu voiam să mă arăt că-s cătrănit la suflet. Mă țineam și de scîrbă și de rîs, că așa mă învățase pe mine tata: să nu-mi arăt nimănui, nici voia, nici nevoia. Dar îți spun drept, nu m-am putut ține, și am început a rîde ca un nebun cînd am zărit printre cei care se ațineau la fata împăratului pe tontul cu mîrțoaga cea șchioapă și răpănoasă.

Auzi, un tont ca acela, care abia putea să-și zică pe nume, să năzuiască el la așa lucru mare! Să-i treacă lui prin minte că ar putea lua inelul din mîna fetei de împărat!

Și cum să i-l ia? Mă rog, toată lumea sta locului și căsca gura la fata împăratului, care-și bătea joc de noi, la fereastra foișorului de cristal, înconjurat cu un zid înalt și drept, de te prindea groaza cînd te uitai la el.

Noi, feciori de împărați, ne băteam cu mintea cum să facem și să dregem, doar ne-am putea măcar apropia de foișor, și tot nu o puteam scoate la capăt, și el, un neom, să mai aștepte ceasul izbîndei!

Scanned with OKEN Scanner

Deodată răsunară trîmbiţele, în semn că fata împăratului aşteaptă pe acela care se va găsi vrednic să-i fie soţ şi să ajungă stăpîn pe jumătate de împărăţie.

Să fi văzut atunci larmă şi încăierare!

Cei călări se repeziră, în goana armăsarilor, crezînd să sară zidul; dar mulţi din ei îşi găsiră moartea, sfărmaţi de colţurile stîncelor; alţi încercară a se acăţa de ziduri, călcînd peste cei căzuţi şi răsturnînd pe protivnicii care păreau că le iese înainte. De frică să nu rămîie de ruşine, începură unii pe alţii a se îmbrînci şi a se înghesui, încît se făcuse o aşa învălmăşea, că nu mai puteai deosebi om de om şi gîndeai că s-au revărsat valurile mării peste zidul care încunjura foişorul cu fata de împărat.

În curîndă vreme oboseala şi deznădejdea pe toţi îi cuprinse, şi care de care sta la o parte mai ruşinat.

Şi pe cînd nimeni nu avea îndrăzneala să se uite măcar la vecinul lui, se auzi un glas strigînd:

— La o parte, că vine voinicul care va lua inelul din degetul fetei de împărat.

Şi cine crezi că era?

Tontul!...

Tontul venea trei, trei, cu mîrţoaga lui, şi cînd îl văzurăm, uitarăm şi oboseală, şi ruşine, şi văzduhul clocoti de un hohot de rîs.

Cum să nu rîzi cînd aveai de ce?

Dar nu ne-a fost rîsul a bine; că tontul, cînd s-a apropiat de zid, a făcut numai un semn din mînă, şi deodată mîrţoaga lui s-a înălţat în slavă, parcă ar fi avut aripi, şi numai ce l-am văzut că se ridică pînă în dreptul foişorului şi tontul pune mîna pe inelul de pe degetul fetei de împărat, o cuprinde şi pe ea de mijloc, o pune alăturea cu el pe cal şi se cam mai duc.

Şi atunci se uită tontul înspre noi, scoate un bici din sîn, şi cînd plesneşte o dată, m-a cuprins un somn, şi, prefăcut în stană de piatră, aş fi dormit pe vecie, dacă n-ai fi venit tu să mă aduci la viaţă."

Făt-Frumos s-a sculat, l-a îmbrăţişat pe fratele său de cruce, care i-a povestit întîmplarea, a dat mîna cu celalt tovarăş, apoi tustrei au plecat în căutarea turturelelor, după care se străduia de atît amar de vreme.

Mers-au ei, cît vor fi mers, şi de la o vreme au nemerit, pe la înserate, la o chiliuţă, în marginea unei păduri.

Făt-Frumos s-a apropiat de uşă cam cu sfială şi a bătut de trei ori, zicînd din gură

— Bucuroşi de oaspeţi?

Scanned with OKEN Scanner

Atunci un glas dinlăuntru a răspuns:

— De eşti om pământean, intră în chiliuţa mea, iar de nu, pe dată să te îndepărtezi, că voi da drumul căţeluşei, care te va face mii de fărîme.

— Oameni buni sîntem, a răspuns Făt-Frumos şi a intrat în chiliuţă.

Acolo era sfînta Duminecă, şi cum i-a văzut, i-a ospătat, ca pe nişte drumeţi, şi le-a dat loc de odihnă, precum se cuvine unor creştini.

A doua zi, i-a întrebat ce vînt îi aduce prin meleagurile acelea, pe unde nu s-a pomenit să calce picior de om, că acolo era marginea pămîntului.

Făt-Frumos i-a istorisit tot, de-a fir a părului, şi sfînta Duminecă, înduioşindu-se de zbuciumul unui biet suflet de român, i-a zis aşa:

— Dragul mătuşei, eu de văzut nu le-am văzut şi nici de auzit n-am auzit despre turturelele pe care le cauţi. Dar nici deznădejdea să nu te cuprindă, că iacă am să adun pe toţi copiii mei, şi între dînşii trebuie să se găsească vreunul care să aibă vreo ştiinţă despre ceea ce te arde la inimă.

Zicînd aşa, sfînta Duminecă a început a bate cu ciocanul în toacă, şi unde au prins a curge la lighioi, de pe toată faţa pămîntului şi de tot neamul, că te încruceai văzîndu-le.

Ce nu erau? Urşi cu fălcile groase şi păroşi pe trup: lupi cu gîtul ţapăn; vulpi codane şi iepuri fricoşi; cocostîrci nalţi în picioare, cu ciocul lung şi ascuţit; prepeliţe fără de coadă şi sticleţi cu multe pete; cărăbuşi, fluturi, painjini, tot ce are viaţă şi mişună pe pămînt, pe sub pămînt, în ape şi în văzduh.

Şi pe fiecare, cum venea sfînta Duminecă le dezmierda şi le întreba dacă n-au întîlnit în cale cele şapte turturele. Şi nimeni nu i-a dat răspuns.

Într-un tîrziu, numai ce venise şi un ciocîrlan şchiop, şi acesta a ştiut şi i-a spus că cele şapte turturele au intrat pe răsuflătoarea pămîntului şi s-au dus în lumea neagră, de unde nu s-au mai întors.

Pe unde să apuce ca să deie peste răsuflătoarea pămîntului, ciocîrlanul cel şchiop l-a îndreptat pe Făt-Frumos, şi cei trei fraţi de cruce, luîndu-şi rămas bun de la sfînta Duminecă, s-au pus pe drum şi au nimerit la răsuflătoarea pămîntului.

Cum s-au văzut acolo, s-au pus la sfat, ce să facă şi să dreagă, doar s-ar putea coborî Făt-Frumos în lumea neagră. Şi atunci tot el, ca unul ce era mai isteţ,

Scanned with OKEN Scanner

a hotărît așa: au făcut un hîrzob, l-au legat de capătul unui odgon lung, s-a urcat Făt-Frumos în hîrzob și a zis fraților lui de cruce să-i deie drumul încetișor, pînă ce vor simți ei că hîrzobul a ajuns la fund, și apoi să aștepte ei la răsuflătoarea pămîntului pînă ce va clătina el odgonul, și atunci să-l tragă în sus.

Și făcînd așa, a ajuns Făt-Frumos în lumea neagră.

X

Acolo, în lumea neagră, a nimerit Făt-Frumos la poarta unui palat așa de mare și așa de împodobit cu fel de fel de scumpeturi, cum n-a văzut el în lumea albă, cît a colindat-o în lung și în lat.

S-a oprit el la poarta palatului aceluia, a stat pe gînduri să intre înăuntru ori ba, și la urmă s-a hotărît să intre.

Și ce să vezi! În una din cămările palatului, se întîlni față în față cu zîna lui, și căzînd în brațe unul altuia, începură să plîngă de bucurie.

Zîna, care atîta vreme fusese blestemată să nu umble în chip de om, acuma scăpase de chin, blestemul i se dezlegase, dar căzuse în mîinile unui zmeu care o ținea închisă în palatul acesta, din care numai doar Făt-Frumos ar fi fost în stare să o scape.

Au plîns ei ce au plîns, și iată că pămîntul începe a se cutremura, semn că se apropie zmeul.

Zîna, vai de ea și de ea! De-l va găsi zmeul pe Făt-Frumos, îl face una cu pămîntul, că în palat tot ce vezi cu ochii îi este prieten zmeului și vrăjmaș oricărui altuia.

Atunci Făt-Frumos îi șterse ochii cu naframa, o îmbrățișă și-i zise:

— Teamă să n-ai, draga mea, că eu voi ieși întru întîmpinarea zmeului, la luptă cu el mă voi lua, îl voi birui și mă voi întoarce lîngă tine, ca să te duc în lumea albă.

Pe dată Făt-Frumos porni întru întîmpinarea zmeului.

După ce merse, minunîndu-se de cele ce vedea pe lumea neagră, unde toate erau altfel decît pe tărîmul cestălalt, se apropie de podul de argint și numai ce văzu înaintea lui în zare un fum, ori un nour, care venea, venea mereu, și un bubuit, ca niște tunete îndepărtate, umplea de groază văzduhul.

Se apropia zmeul călare pe calul lui cel cu douăsprezece aripi.

Scanned with OKEN Scanner

Făt-Frumos se ascunse sub pod și aștepta.

Calul zmeului, cum călcă pe marginea podului, se opri în două picioare, începu a fornăi din nări și se frămînta ca de moarte.

Zmeul îl croi cu biciul de foc și-l mustră:

— De, haram, ce ți se năzare?

Iar calul îi răspunse:

— Stăpîne, mie nu mi se năzare, dar Făt-Frumos e lîngă tine.

— Unde-i, să-l fac una cu pămîntul, zise zmeul.

Făt-Frumos, ieșind de sub pod, îi zise:

— Iată-mă-s, cîine spurcat!

— Dacă ești tu, răspunse zmeul, e vai și amar de tinerețele tale. Ce vînt rău te-a adus pe tărîmurile acestea, unde numai eu sînt stăpîn și pe unde picior de om n-a călcat, de cînd e lumea lume? Îndrăzneala ta ai s-o plătești cu viața. Acuma să-ți alegi cum vrei să te lupți cu mine: din buzdugane să ne batem, din săbii să ne tăiem, ori în trîntă să ne trîntim?

— Hai la trîntă, că-i mai dreaptă, răspunse Făt-Frumos.

Și se apucară la trîntă.

Se luptară vreme îndelungată, pînă ce Făt-Frumos începu a slăbi, și zmeul, ridicîndu-l o dată în sus, îl aduse cu meșteșug și-l băgă în pămînt pînă la glezne.

Făt-Frumos, aducîndu-și aminte că-l așteaptă zîna, căpătă din nou puteri și cînd se opinti odată, îl băgă pe zmeu în pămînt pînă genunchi.

Dar nici zmeul nu se lăsă, și se luară iarăși la trîntă, și se luptau, se luptau cu atîta încumetare, cum nu s-a mai văzut.

Și cum se luptau ei, un corb flămînd se învîrtea pe sus și croncănea, așteptînd să-i vie vremea să se ospăteze și el.

Zmeul zise corbului:

— Corbule, vin' de scoate ochii lui Făt-Frumos, că-ți voi da șapte stîrvuri să le mănînci.

Atunci și Făt-Frumos îi zise:

— Corbule, corbuțule, corbule drăguțule, moaie-ți aripa în apă de izvor și sloboade-mi o picătură în gură, că-ți voi da stîrvul zmeului să-ți stîmperi foamea cu el.

Corbul se lăsă ca săgeata pe pămînt, își muie aripa în apa izvorului, care curgea limpede ca lacrima, și zburînd pe deasupra lui Făt-Frumos, îi slobozi cîteva picături în gură.

Scanned with OKEN Scanner

Căpătînd puteri înzecite, Făt-Frumos cuprinse din nou mijlocul zmeului, îl strînse de-i pîrîi ciolanele, îl ridică în sus, îl repezi așa de grozav de-l vîrî în pămînt pînă la gît, și scoțînd paloșul, îi tăie capul.

După aceea, se duse la palatul zmeului, unde zîna bocea cu șapte rînduri de lacrimi, și cînd îl văzu, leșină de bucurie.

Șapte zile și șapte nopți în șir s-a odihnit Făt-Frumos, apoi scoțînd un bici, plesni din el, și palaturile zmeului se prefăcură într-un măr, pe care-l puse în sîn, și luînd pe zînă de mînă, o porniră la drum.

Cît au mers, nu și-au dat seamă, că nu le era urît a merge cum mergeau, și au ajuns la hîrzob.

Pînă acuma a fost cum a fost, dar de acuma înainte era să fie mai greu.

În hîrzob doi oameni nu încăpeau. Vrînd, nevrînd, Făt-Frumos trebui să se despartă de zînă, și suind-o în hîrzob, făcu semn din obgon. Frații lui de cruce începură a învîrti din gînjuri, și haide, hai, hîrzobul începe a se urca, pînă ce Făt-Frumos nu l-a mai văzut.

Cînd a ieșit zîna în lumea albă, frații de cruce ai lui Făt-Frumos văzînd-o așa de frumoasă, au socotit în mintea lor că ar fi potrivită și cu unul dintre ei, și s-au hotărît să-l piardă.

Au slobozit din nou hîrzobul pe răsuflătoarea pămîntului, ca să-l scoată și pe Făt-Frumos. Dar acesta, mai cuminte decît dînșii, ori pentru că nu avea încredere în oameni, a voit să-i puie la încercare, și în loc de a se urca el în hîrzob, puse un bolovan mare și greu, și făcu semn din odgon să tragă în sus.

Ei începură a trage, și cînd socotiră că hîrzobul e la jumătatea drumului, se făcură a scăpa gînjurile din mînă. Hîrzobul se rostogoli pînă la fundul pămîntului, și Făt-Frumos se încredință despre dragostea și dreptatea fraților lui de cruce.

Frații de cruce ai lui Făt-Frumos începură a se văita și a plînge că Făt-Frumos s-a pierdut, iar zîna să se prăpădească în lacrimi și oftări.

Dar dacă nu s-ar uita toate durerile din viață, ce s-ar face bietul om, că mai mult în dureri ni-i dat să o petrecem!

Și a plecat zîna cu cei doi feciori de împărați spre împărăția lui Peneș-împăratul, și i-au istorisit toată pricina, cum a fost și cum s-a întîmplat.

S-a scîrbit împăratul și toată curtea și a fost mare

Scanned with OKEN Scanner

jălanie în toată împărăția, că unul era Făt-Frumos, fiul lui Peneș-împăratul, vestit peste nouă țări și mări pentru vitejia și istețimea minții lui.

XI

Cînd s-a văzut rămas în fundul pămîntului, Făt-Frumos ce să mai facă?

S-a hotărît și el să rabde, că alt chip nu-i.

Nu-i bine să fie omul rău de scîrbă, și nici să-și piardă mintea la vreme de nevoie, că nimic nu izbăvește.

Așa, neavînd încotro, a început și el să umble de colo, colo, doar și doar va da peste noroc, să iasă iarăși în lumea albă. Și cum mergea, ca omul fără treabă, căscînd gura pe sus, iaca numai că vede în vîrful unui copac mare și rămuros un cuib de pajură și în cuibul acela o mulțime de pui golași, care se văitau de-ți era mai mare milă să-i asculți.

Se uită el mai bine și văzu un balaur strașnic de fioros, încolăcit pe copac și urcîndu-se la pui.

Pajura aceasta scotea în fiecare lună cîte doisprezece pui, dar nici de unul nu avea parte din pricina balaurului, care pîndea cînd se ducea pajura după mîncare, și urcîndu-se în cuib, îi sfîșia toți puii. De aceea puii țipau și se văitau.

Făt-Frumos, cum a înțeles ce-i la mijloc, a scos palo-șul, a tăiat balaurul în zeci de bucăți, a făcut din el o grămadă mare la rădăcina copacului, și se uită bucuros cum săltau puii în cuib de bucurie.

Atunci unul din puișori i-a zis lui Făt-Frumos:

— Voinice, voinice, cînd va veni mama și va vedea binele ce i-ai făcut, de bucurie are să te prăpădească; mai bine vină să te ascundem între noi.

Puișorul și-a ridicat aripioara și Făt-Frumos s-a ascuns binișor sub aripioara puiului, și nici nu sufla.

De unde pajura se aștepta să-și găsească cuibul gol, cînd văzu grămada ceea din bucățelele balaurului la rădăcina copacului și auzi puii ciripind în cuib, nu știa ce să mai facă de bucurie.

— Cine v-a scăpat pe voi, dragii mamei?

— Un om, mamă dragă.

— Și unde-i?

— A apucat înspre răsărit, răspunse un pui.

Pajura fuga spre răsărit și a colindat tot răsăritul,

și nu a găsit nimic, și după vreme îndelungată s-a întors la cuib, abia ținîndu-și sufletul.

— Nu-i, dragul mamei; spune-mi încotro a apucat, că mor dacă nu l-oi găsi.

— A apucat spre apus, mamă.

Și pajura s-a îndreptat spre apus și a răscolit tot apusul, și cînd s-a întors la cuib, era mai moartă de osteneală.

Puiul, cînd a văzut pe mamă-sa așa de ahtiată și de istovită, i-a zis:

— Mamă dragă, eu ți-aș da pe voinicul care ne-a scăpat viața, dacă mi-i făgăduiești că n-ai să-i faci nici un rău.

Pajura i-a făgăduit, și puiul a scos pe Făt-Frumos de sub aripioara lui.

Dar abia l-a zărit, și repezindu-se pajura la el, l-a și înghițit și apoi l-a dat afară; și iar l-a înghițit și iar l-a dat afară, și a treia oară cînd l-a dat afară, Făt-Frumos era de zece ori mai curat și mai mîndru de cum fusese pînă atunci.

Se uita pajura la el așa de galeș și se învîrtea în jurul lui, de nu știai ce-i cu dînsa.

La urmă i-a zis:

— Binele ce mi-ai făcut cum aș putea să ți-l răsplătesc eu oare?

Făt-Frumos i-a răspuns:

— Alta nu ți-oi cere, decît să mă scoți în lumea albă.

Pajura stătu pe gînduri, apoi zise:

— Greu lucru îmi ceri, voinice; dar, pentru isprava ce-ai făcut și pentru bucuria ce mi-ai dat, trebuie să-ți împlinesc pofta. Dar, ca să te pot scoate în lumea albă, să-mi pregătești doisprezece boi, douăsprezece care cu pîine și douăsprezece buți cu apă, ca să am merinde pe drum.

Făt-Frumos a pregătit ceea ce i-a cerut pajura, și cînd toate au fost gata, pajura și-a întins aripile și Făt-Frumos a încărcat pe ele cei doisprezece boi, cele douăsprezece care cu pîine și cele douăsprezece buți cu apă, și s-a suit și el călare pe gîtul pajurei.

— Gata, voinice? întrebă pajura.

— Gata! răspunse Făt-Frumos.

— De acuma ține-te bine.

Și porni la drum.

După ce merse o bucată de vreme, pajura îi ceru de mîncare și Făt-Frumos îi dădu un bou și un car de pîine și o bute cu apă; și pajura iar mai ceru, și Făt-Frumos îi mai dădu, pînă ce isprăvi pe toate, și în lumea albă nu apucase a ajunge.

Scanned with OKEN Scanner

— Mi-i foame, dă-mi să mănînc, zise pajura.

Şi mîncare nu mai era.

Atunci Făt-Frumos îşi scoase paloşul, îşi tăie carnea de la o pulpă şi o dete pajurei să o mănînce.

— Bună hrană mi-ai dat, voinice; acuma zic şi eu că am prins la putere.

Şi mai fluturînd de cîteva ori din aripi, ieşi în lumea albă.

Făt-Frumos îi mulţămi, iar pajura dădu înapoi bucata din pulpa lui Făt-Frumos, i-o puse la loc, se prinse ca şi cum n-ar fi lipsit niciodată şi luîndu-şi rămas bun, pajura se afundă iarăşi pe răsuflătoarea pămîntului, iar Făt-Frumos apucă înspre împărăţia lui Peneş-împăratul.

Acolo cînd ajunse, dădu peste o mare adunătură de norod. Toată curtea şi toată împrejurimea erau pline de lume venită din toate părţile pămîntului ca să petreacă la nunta fetei lui Peneş-împăratul şi a zînei cu cei doi feciori de împăraţi.

Toate erau pregătite pentru nuntă. Miresele împodobite cu scumpeturi; nunii îmbrăcaţi în zale de aur, călări pe nişte armăsari care mîncau jăratec; toţi curtenii învestmîntaţi în haine cusute în nestimate, şi norodul gătit ca pentru zi de sărbătoare,— toţi aşteptau pe miri, ca să înceapă nunta.

Şi pe cînd toată lumea asta furnica, iaca numai că şi Făt-Frumos se iveşte pe poartă şi dă năvală sus, în cămara unde sta împăratul cu împărăteasa şi cu tinerii. Şi cînd a strigat el odată: „Să trăieşti, înălţate împărate", s-a cutremurat palatul din temelie, şi inimile mirilor s-au făcut cît nişte purici.

Peneş-împăratul văzîndu-şi fiul, pe care-l credea pierdut pe veşnicie, s-a îngălbenit ca ceara şi i s-a legat limba-n gură, iar zîna a dat numai un ţipet, şi cît ai clipi, a şi fost cu mîinile încleştate pe după gîtul lui Făt-Frumos.

După ce a istorisit Făt-Frumos cum a fost şi ce s-a petrecut, şi după ce s-a dezmeticit toată lumea, a chemat împăratul înaintea lui pe cei doi fraţi de cruce ai lui Făt-Frumos şi le-a zis:

— Pentru că voi aţi fost oameni fără suflet şi necredincioşi aceluia care v-a adus la viaţă şi în loc să-i răsplătiţi fapta bună, aţi căutat să-l pierdeţi, pentru aceea moarte vi se cuvine. Şi pentru ca să nu ziceţi că eu vă obijduiesc, alegeţi-vă voi singuri moartea de care voiţi să muriţi.

Ei au început a tremura ca varga şi a bîigui ca

nişte lunatici, de nu le înţelegea nimeni rostul vorbei.

Văzîndu-i împăratul aşa de mişei, i s-a scîrbit de dînşii, şi făcînd semn către slujitori, au adus cei doi armăsari care mîncau foc şi au legat pe miri de coada cîte unui armăsar. Apoi au dat bice armăsarilor, care au rupt-o de fugă, şi nu s-a ales nimică din trupurile celor doi necredincioşi fraţi de cruce ai lui Făt-Frumos.

Iar la curtea lui Peneş-împăratul s-a început nunta lui Făt-Frumos cu zîna, şi a ţinut nunta aceea trei zile şi trei nopţi, ca în poveste.

Tinerii, se spune că au vieţuit cu bine şi cu sănătate, şi de n-or fi murit, apoi trăiesc şi în ziua de astăzi

Poveste cu Făt-Frumos, Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor, Biblioteca pentru popor, 1927

BĂIETUL UNCHIAŞULUI ŞI FAŢA ÎMPĂRATULUI

POVESTE

Era odată un om şi-i murise femeia de la care îi rămăsese doi copii: o fată şi un băiet. În scurtă vreme se însură cu altă femeie.

Femeia zise într-o zi barbatului ei că nu mai trăieşte cu dînsul dacă nu omoară copiii; iar el îi răspunse: „Nevastă, îi pacat să facem o astfel de faptă; mai bine să-i ducem în pădure şi Dumnezeu a face cum a şti". Fata, care dormea pe cuptor, trezindu-se, a ascultat sfatul lor şi n-a zis nimic.

A doua zi, el spuse copiilor că au să meargă cu dînsul în pădure. Copiii se sfătuiră ce să facă, şi fata luă cenuşă în sîn şi mergînd în urma carului, tot varsa cenuşa pe jos.

Ajungînd în pădure, tatăl lor ca să scape de ei li zise: „staţi voi aici că eu mă duc să caut lemne". Şi s-a dus şi nu s-a mai întors la copii, ci îşi luă drumu spre casă. Copiii văzînd că nu mai vine, începură să plîngă amîndoi strigînd: „tată, tată unde eşti?" Şi luînd copila pe fratele ei de mînă, plecară după dîra de cenuşă şi ajunse acasă. Ei nu întrară înăuntru, ci se uitară pe fereastră şi-i văzură că şed la masă şi mînîncă alivenci. Femeia zărindu-i pe sub fereastră, răcni cît putu: „iacă dracii!" şi ieşind afară, îi luă la bataie, pînă ce cu greu îi putu scoate tatăl lor şi căpătă învoire de la femeia lui să-i aciuieze în casă.

Scanned with OKEN Scanner

Ea începu iar să spuie că nu mai trăieşte cu dînsul dacă nu-şi omoară copiii, şi el iar îi făgădui să-i ducă a doua zi în pădure şi să-i lepede acolo. Fata de pe cuptor ascultă sfatul lor şi se sfătui cu băietul. Dimineaţă, pănă ce tatăl lor a înjugat boii, ei găsind un sac cu făină, îşi umplură bine sînul şi pe urmă la drum. Ca şi data trecută, aruncară făina pe jos şi făcură dîră pănă în pădure. Cum ajunse în pădure, omul scoasă din gură cremene, amnar şi iască şi le făcu un foc de vreascuri; apoi se furişă şi o plecă la sănătoasa. Copii plecară iar pe urma de făină şi cînd la jumatate de cale, se opresc şi încep a plînge; urma de făină era dusă de vînt. Se întoarseră iară la foc, şi răzbiţi de foame, începură a umbla prin pădure căutînd hrană. Fratele zise: „sorioară, dă un fir din cosiţa ta şi eu oi lua unu de la mine ca să fac arc şi săgeată, şi ce vom săgeta, tot vom mînca".

Îşi făcu arc şi săgeată şi plecînd la vînat, se întîlni cu lupul.

— Ce hîrîi? zise băietul cătră lup.

— Să te mînînc, răspunse lupul.

— Nu mă mînca, că te-oi săgeta.

— Nu mă săgeta, că bun cîne ţi-oi da.

Şi lupul dădu un cîne băietului.

Mergînd el mai departe, se întîlni cu ursul.

— Ce hîrîi? îi zise băietul.

— Să te mînînc, răspunse ursul.

— Nu mă mînca, că te-oi săgeta.

— Nu mă săgeta, că bun cîne ţi-oi da.

Şi-i dădu şi ursul un cîne.

Mergînd mai încolo, se întîlni cu vulpea.

Copilul îi zise: „ce hîrîi?"

— Să te mînînc, răspunse vulpea.

— Nu mă mînca, că te-oi săgeta.

— Nu mă săgeta, că bun cîne ţi-oi da.

Băietul luă şi cînele de la vulpe şi se duse înainte ca să caute o casă de locuit. Ajungînd în faţa unei curţi mîndre, întră acolo în ogradă şi se pusă la fereastră. Înăuntru văzu trei zmei: unul cu trei capete, unul cu două şi altul cu unu.

El asculta ce vorbeau ei. Cel cu trei capete zise către cel cu un cap: „Du-te şi adă vin din pivniţă". Băietul auzind, fugi fuga în pivniţă şi se ascunse după uşă. Cînd veni zmăul, scoase săgeata şi-l omorî.

Văzînd cei din casă că nu mai vine, zise cel cu trei capete către cel cu două: „Du-te tu, mă, că prostul nu mai

Scanned with OKEN Scanner

vine; poate s-a pus la băut". Băietul fuga în pivniță, și-i făcu feliul și acestuia. Cel cu trei capete, văzînd că ceilalți nu mai vin, se duse și el în pivniță. Băietul îl puse și pe aistea la cale, dar pe al treilea cap nu i l-a tăiat bine. După aceea se duse în casă, luă cheile de pe masă, încuie și casa și pivnița și se duse la soră-sa și o aduse și pe ea.

După ce ospătară bine, băietul zise către fată: „Na-ți cheile că eu mă duc la vînat; în toate odăile ai voie să umbli, dar în pivniță — nu".

După ce plecă băietul, fata se și duse în pivniță, și cînd văzu pe zmei tăiați, țipă cît îi luă gura.

— Nu te teme, zise cel cu trei capete, care nu era omorît de tot, adă-mi mai bine o ulcică de apă de ziua moșilor.

Fata îi aduse apă, zmăul o bău și făcu un cap. Și tot așa făcu încă de două ori, și zmăul făcu trei capete.

Cînd au ieșit amîndoi de acolo, zmăul zise fetei: „mergi după mine?" Fata îi răspunsă: „Dar fratele mă omoară cînd ar auzi. Omoară-l și atunci merg".

Zmăul se ascunse sub masă cu gînd ca să omoare pe băiet. Dar cînd veni băietul de la vînat, cînii se suiră pe masă, iar el se puse pe vatră. Apoi plecă iar. Zmăul ieși de sub masă și zise către fată: „Cît ai rupe un păr de nu l-am omorît".

Cînd veni băietul de la vînat, zmăul se vîrî sub pat ca să-l omoară cînd s-a culca; dar cînii întrară înaintea băietului și se suiră pe pat.

— Alungă cînii de acolo, zise fata către băiet. Da' el îi răspunse: „Lasă cînii unde se pun ei", și se culcă pe vatră.

A doua zi, după ce plecă băietul la vînat, zmăul ieși de sub pat și-i zise fetei: „cînd a mai veni fratetău să-i spui să lese cînii acasă, și eu oi ieși după dînsul și l-oi omorî".

Cînd veni băietul de la vînat și vru să se ducă iar, fata îl înduplecă să-și lese cînii acasă. El o ascultă și plecă fără cîni. Zmăul se luă după dînsul și băietul cînd îl văzu, fugi cît putu și ajunse într-o pădure, se sui într-un copac și începu a striga: „greul pămîntului! greul pămîntului!" Zmăul a zis către băiet: „Dă-te jos să te mînînc". Băietul a zis: „Mai lasă să-mi aduc aminte de cei de pe ceea lume". Apoi își tăie o fărămiță de carne de subsuoară, o dete zmăului să-i zăbăvească vremea și începu să-și strige cînele Grivei. Și iară a

Scanned with OKEN Scanner

zis zmăul să se dea jos ca să-l mînînce, şi băietul zise tot aşa ca să-l mai lese şi tăie carne de sub genunchii lui şi dete zmăului să mînînce, apoi strigă cît putu: „Lupei! Lupei!“

Cînii auzind de acasă glasul stăpînului lor, veniră într-o goană şi apucînd pe zmău de cap, de picioare, de mîni, de spinare, îl făcură tărîţă. Băietul s-a dat jos din copac, s-a dus la soră-sa şi a tăiat-o. Apoi şi-a luat *tustrei** cînii şi s-a dus şi a ajuns într-un sat.

În satul acela era numai o fîntînă, şi toţi oamenii care bea apă din fîntîna aceea, toţi da cîte un copil unui balaur care era în fîntînă, şi acuma ajunsese şi rîndul împăratului. Tocmai cînd trecea băietul pe lîngă fîntînă, şedea acolo fata împaratului şi plîngea. S-a apropiat de dînsa şi i-a zis: „ce plîngi, fată de domn?“ Iar ea îi zise: „toată lumea din acest sat nu poate bea apă, de răul balaurului, pănă nu-i dăruieşte un copil; toţi din sat au dat, şi acuma a venit rîndul tatălui meu şi neavînd copii alţii, mă dăruieşte pe mine, şi nimeni nu se găseşte care să mă scape. Aceluia îi dă jumătate de împărăţie şi pe mine de soţie.“

Băietul întrebă: cum cunoaşte cînd iese balaurul? Fata îi răspunse: „întăi iese pară verde, al doilea pară roşie şi la urmă iese şi el“. Băietul ascultînd aceste cuvinte, s-a pus pe braţele ei cu capul, iar fata văzîndu-l că a adormit, luă inelul din degetul ei şi-l puse în degetul lui. Apoi deodată ieşi pară verde din fîntînă; fata începu să ţipe, iar băietul dormea. Deodată ieşi pară roşie cu scîntei şi una căzînd pe faţa băietului, îl frige. El sări în picioare, cînii înaintea lui se azvîrliră asupra balaurului; atunci el cu săgeata îl lovi în cap, şi nu se alese nimic de balaur. Scoase un cuţit din brîu şi reteză cele douăsprezece limbi ale balaurului şi luă vîrfurile la dînsul, îi scoase ochii şi cînd se uită jos, vede basmaua fetei, le pune în ea şi le leagă în sîn. Pe urmă, lăsînd fata acolo, se duse în marginea pădurii să vadă ce are să se mai petreacă.

Iată că zări o trăsură cu patru cai. Vezeteul, care era ţigan, cînd ajunse acolo şi cînd văzu pe fată şi pe balaur mort, strigă cătră fată: „auleu! poate nu mă cunoşti? nu eu te-am scapat de la moarte?“

Fata fiind ameţită de spaimă şi întinsă ca moartă pe pămînt, nici nu auzi cuvintele ţiganului. Ţiganul văzînd

---

* În original: trustei (*n. ed.*).

că balaurul e fîrmat, îi luă şi el capul, luă şi pe fată, o puse în trăsură, se puse lîngă ea şi dădu goană cailor de nu le videai copitele.

Cum ajunse la împarat, ţiganul arătîndu-i capul balaurului zise: „Iacă măria-voastră, nu sînt viteaz?“ Fata, care cunoştea toate, şi cine o scăpase, plîngea, dar nu vroia să spuie împaratului şi ţiganului de ce tot plînge. Fata logodi şi în ziua nunţii plîngea în şir. Lăutarii cîntau şi ţiganul îmbrăcat frumos, printre lume se credea că-i Dumnezeu. Deodată un tînăr cu trei cîni şi cu o săgeată, făcînd carare printre lume, merse la împarat, înşiră cînii înaintea lui, scoase batista din sîn şi o dete împaratului. Cînd văzu împaratul batista fetei la băiet şi inelul pe degetul lui, poronci să aducă pe mireasă. Mireasa cînd îl văzu, îl apucă în braţe şi leşină. Împaratul zise: „iaca viteazul!“, şi poronci să aducă şi pe ţigan. Ţiganul, cînd văzu pe voinic, se făcu din negru — vînăt. Împaratul zise către băiet: „Inelul este al tău şi fata mea a ta este, căci vitejia ta cu aceşti cîni şi săgeata asta întrec oştirea mea. Limbele şi ochii balaurului încă dovedesc că meriţi a fi stăpîn pe întreaga împărăţie, împreună cu mine ca ajutor.“

Şi au făcut nuntă mare care a ţinut trei zile şi trei nopţi, iar pe ţigan l-au ucis.

Această poveste a fost spusă de un şcolar din clasa a doua şi scrisă de unu din clasa a patra de la şcoala din Ciumuleşti, judeţul Suceava.

Mie mi-a dat-o destoinicul revizor şcolar d-l Serafim Ionescu. Aşa cum era povestea redactată de şcolar nu se putea tipări. Urzeala a rămas aceeaşi.

Şezătoarea, anul I, volumul I, 1892, nr. 3, pp. 65—69.

OMUL CU NOROC

POVESTE

Acuma zice că erau odată doi fraţi: unul bogat tare, că de bogat ce era singur nu-şi mai ştia de rostul bogăţiei; celălalt sărac lipit pămîntului şi cu o casă de copii, cît nu-şi mai da samă ce să facă şi să dreagă, doară i-ar putea hrăni. Şi fratele cel bogat — precum sînt toţi bogaţii — cu nimică nu agiutară pe cel sărac, ci cînd îi

cerea cîte ceva ca să nu-i moară de foame cei flămînzi de pe cuptor, îl punea să-i muncească la casa lui cît ți-i ziulica de mare, și cu vai nevoie îl răsplătea cu un căuș de făină.

Fratele cel sărac s-a luat și el într-o noapte și s-a dus pe lanul frăține-său, ca să culeagă spicele căzute, să mai vie de hac foamei care sfredelea pîntecele copiilor. Cînd mai ajungea la capătul lanului, văzu un om îmbrăcat cu straie albe. Și-i zice omul cela cu straie albe:

— Cu cauți pe aicea, omule?

— Ia culeg și eu cîte un fir de grîu picat, ca să-mi hrănesc copiii.

— Uite-te, omule, că fratele tău doarme în pat și-i îndestulat cu toate și n-are nici o grijă, pentru că eu sînt norocul lui și muncesc pentru dînsul.

— Dacă ești norocul frăține-meu, spune-mi, te rog, unde-i norocul meu?

— Norocul tău șede la crîșmă, după masă.

— Ia *haideați* de mi-l arată și mie, să-i dau o palmă.

Și s-au dus amîndoi la crîșmă și i l-a aratat.

Și a zis norocul omului acelui sărac: „Să te scoli la miezul-nopții și să iei o traistă, și să te duci în cutare vîrf de munte, și să te uiți în toate părțile, și unde-i vedea foc, acolo să te duci. Și are să-ți zică un om: ce cați? și tu să zici: norocul meu. Și are să te întrebe: ai traistă? și tu să spui: am; și să faci cum te-a învăța el.“

Și s-a luat omul cel sărac într-o noapte și s-a dus în vîrful unui munte, și s-a uitat în toate părțile, și într-o zare, hăt departe, a zărit un foc. S-a dus acolo la focul acela și a găsit un om care l-a întrebat ce caută. El i-a spus că-și caută norocul. Omul l-a întrebat dacă are traistă; el i-a spus că are. Atunci omul acela i-a pus cărbuni în traistă și i-a zis: „Du-te acasă și să-i sameni împrejurul casei“.

S-a dus omul acasă și a sămănat cărbunii împrejurul casei, precum l-a povățuit cel de la foc, și într-o noapte aude afară un huiet strașnic: zbierau oile, răgeau vacile, nechezau caii, se zburătăceau rățele și gîștele; mă rog, ograda lui era plină de tot felul de dobitoace.

Și așa, omul cel sărac s-a îmbogățit mai dihai decît frate-său, că dacă are omul noroc, macar să samăne și cărbuni și tot se face.

Auzită de la un muntean din satul Mădeiu, jud. Suceava.

Șezătoarea, anul I, volumul I, 1892, nr. 9 și 10, pp. 239—240.

Scanned with OKEN Scanner

Amu cică a fost odată pe cînd a fost, că dacă n-ar fi fost nu s-ar fi povestit, a fost o babă harnică și îndemănatecă, precum erau toate babele pe vremurile acelea. Într-o zi, pe cînd mătura baba prin casă, de unde și pănă unde dă peste un fir de chiperi. Îl ia și-l pune pe masă, ca o femeie strîngătoare ce era; dar n-a apucat bine a se întoarce iar la mătură, și chiperiul a căzut de pe masă. De ciudă — că era ciudoasă baba ca toate băbătiile — l-a înghițit. Cînd să isprăvească de măturat, a mai găsit încă un fir și l-a înghițit și pe acela.

De la o vreme, a purces baba groasă.

Într-o zi, după ce a înserat, a făcut un copil și i-a pus numele *Sărilă*; și cum l-a făcut, a și zis către mă-sa ca să-i puie merinde în traistă să se ducă. Pe la miezul nopții a mai făcut baba un copil și l-a numit *Miezilă*, și a zis și el către mă-sa: pune-mi merinde să mă duc. Și la zări de ziuă a mai făcut un copil și l-a numit *Zărilă*, și a zis și el să-i puie merinde să se ducă.

Vestea despre acești trei frați, care făceau toate vitejiile de pe lume, străbătuse peste nouă mări și nouă țări, numai ei nu se cunoșteau unul pe altul, pentru că niciodată nu puteau să se întîlnească în casa mamei lor.

Împăratul care stăpînea locurile acele avea trei fete, și de frica zmeilor le ținea închise în casă și nici măcar prin grădină nu le îngăduia să se primble. Fetele au pus pe o babă care le purta de grijă să se ducă la împăratul și să puie cuvînt pentru dînsele ca să le deie voie să se primble prin grădina palatului. Împaratul cu nici un chip nu voia să le împlinească cererea, dar la urma urmei, înțălegînd și el cît de greu vine unor copile să-și petreacă viața închise în casă, ca ocnașii în ocnă, și ademenit de vorbele babei, s-a înduplecat și le-a dat voie să se primble prin grădină.

Pe cînd se primblau ele așa, minunîndu-se de mîndreața copacilor și de mirozna florilor, cătră sară, numai ce iacătă o neguriță că se lasă pe grădină.

Împaratul văzînd că nu li s-a întîmplat fetelor nimic, le lăsă și a doua zi să se primble. A doua zi, se puse o altă negură. A treia zi, pe cînd se primblau ele mai vesele și mai voioase, iaca numai că se lasă peste grădină o negură și mai mare, și cînd s-a rădicat negura a luat și pe fete.

Scanned with OKEN Scanner

Baba, care totdeauna priveghea asupra fetelor, dă fuga la împaratul şi-i spune ce s-a întîmplat. Împaratul, înţelegînd că acestea sînt isprăvile zmeilor, s-a mâhnit foarte şi s-a pus pe gînduri. A încercat el feli şi chipuri, doar ar da de urma fetelor; n-a rămas ţipenie de om necercetat în toată împărăţia, dar nimeni nu văzuse, nimeni nu aflase nimic despre fetele împaratului.

Auzind împaratul despre cei trei feciori ai babei şi despre isprăvile ce făceau, şi-a închipuit că dacă nici ei nu i-or găsi fetele, apoi poate să-şi ieie orice nădejde de la dînsele. Şi a mînat pe un plăieş după babă ca să se ducă acolo. Şi s-a dus baba şi i-a spus împaratul ce-i şi cum, şi că toată nădejdea îi stă numai în feciorii ei. Baba i-a spus împaratului că niciodată nu se întîlnesc la un loc cei trei feciori ai ei, dar de jălea lui, că se frămînta aşa de vajnic de dorul copilelor, i-a făgăduit că a face pe dracu-n patru să izbîndească voinţa împaratului. Şi aşa a cerut ea de la împarat trei pîni şi trei pahare de vin de nouă ani.

Baba a luat pînea şi vinul şi s-a dus acasă. După ce a-nsărat, a venit Sărilă şi a zis: „pune-mi merinde să mă duc". Atunci baba i-a zis: „Na pînea asta şi o mănîncă, şi bea vinul ista, şi te hodineşte oţîră". Cum a băut Sărilă vinul cel de nouă ani, a prins a-i veni moş Ieni pe la gene, s-a lăsat pe laiţă şi a adormit.

La miezul nopţii a venit şi Miezilă şi a zis către mă-sa ca să-i puie merinde să se ducă. Mă-sa i-a dat pînea şi vinul, şi s-a culcat şi Miezilă.

La zări de ziuă a venit şi Zărilă, şi cerîndu-i mîni-sa merinde să se ducă, i-a dat mă-sa pînea de la împaratul şi vinul cel de nouă ani, şi cum l-a băut, i-a venit somn. Cînd umbla să se culce, a văzut pe ceilalţi doi dormind în casă la el şi a strigat odată că cine-s ei. Atunci s-au sculat şi ceilalţi doi, s-au luat la luptă şi umblau să se omoare. Baba le zise: „staţi, nu vă bateţi, căci sînteţi fraţi".

Pe cînd se împăcau ei ca fraţii, iaca numai că vine un plăieş şi le spune că l-a mînat împaratul şi a zis ca să se ducă ei acolo. Dar ei n-au vrut să se ducă. Şi a mînat împaratul doi plăieşi după dînşii, şi tot nu s-au dus, pănă ce n-a mînat trei plăieşi, şi atunci s-au dus. A întrebat împaratul pe Zărilă dacă nu i-a văzut fetele, şi el a zis că nu le-a văzut. Atunci a întrebat împaratul pe Miezilă, şi el tot aşa i-a răspuns, numai Sărilă i-a spus că el le-ar putea găsi.

Scanned with OKEN Scanner

Împaratul s-a mai învoioşat şi a zis către cei trei fraţi: „Vă dau jumătate de împărăţie şi fetele de soţie, dacă le-ţi găsi".

Sărilă a cerut împaratului să-i deie nouă cară de pîne şi nouă buţi de vin, ca să aibă de merinde, şi apoi cei trei fraţi au purces la drum şi au ajuns la *buricul pămîntului*. Aici Sărilă a tăiat un crac de pomn uscat, l-a ascuţit la un capăt, l-a bătut în pămînt şi a zis: „cînd îţi vedea că o floare pică şi una se face, şi o poamă pică şi una se coace, atunci să ştiţi că trăiesc; dar cînd îţi vedea că pomnul s-a uscat, să ştiţi că am murit". Apoi şi-a făcut Sărilă un leagăn şi şi-a dat drumul pe buricul pămîntului în lumea cealaltă, lăsînd pe ceilalţi doi fraţi acolo şi spunîndu-le să scoată leagănul afară cînd va clătina el de frînghie.

Poveste, poveste, înainte mult mai este, că eu nu-s de pe cînd poveştile, ci-s de pe cînd se potcovea puricile cu nouăzeci şi nouă de ocă de fier la un picior, şi sărea pe casă şi i se părea că-i uşor.

A mers Sărilă cît a mers pe tărîmul celalt, pănă ce a dat de nişte curţi mari şi mîndre, să se minuneze o lume, Intrînd înăuntru, a găsit pe fata cea mai mare a împaratului, care a început a-l căina şi a-i zice:

— Vai de mine, da' cine te poartă pe aici? Că nici pasăre priminteană nu îmblă pe aice, da' încă tu, un voinic de om, că a veni cînele de zmău şi te-a înghiţi.

Da' ce sămn are zmăul tău cînd vine acasă? o întrebă Sărilă.

— Zvîrle buzduganul de cinci mile de loc, păleşte-n poartă, şi din poartă-n uşă, şi din uşă-n cui, şi din cui pe masă, şi de pe masă iar în cui, şi aista-i semn ca să-i fie bucatele nici răci nici fierbinţi, numai bune de mîncat.

— Nu-i voia la zmău, ci-i voia la Dumnezeu, răspunse el

Nici nu şi-a isprăvit bine vorba şi numai ce aude o dată boac! şi buzduganul zmăului se izbeşte în poartă, şi din poartă-n uşă, şi din uşă-n cui şi din cui pe masă, dar Sărilă mi-l prinde şi cînd mi-i face vînt o dată, ţi-l zvîrle de opt mile în urma zmăului.

Atunci a zis zmăul: „Of! grea oaste la casa mea; duce-m-aş după buzdugan, flămîndu-s; duce-m-aş acasă, grea oaste la casa mea; da' m-oi duce după buzdugan, cum a fi". Şi s-a îndrumat zmăul după buzdugan.

Sărilă a ieşit înaintea zmăului, şi ajungînd la un pod de aur, a scos o podea şi s-a bagat sub pod. Venind şi

Scanned with OKEN Scanner

zmăul pănă la mijlocul podului, începe calul a fornăi şi a se tot da înapoi.

— Dhe cal, zise zmăul înciudat, da' de cine te temi tu?

— Întăi de tine, al doilea de Dumnezeu şi al treilea de cînele de Sărilă, răspunse calul.

— Nici pasere priminteană nu s-a abătut prin meleagurile acestea, da' încă picior de om şi un cîne ca Sărilă.

Atunci iese şi Sărilă de sub pod şi zice:

— Nihiu, cîne de zmău, că-s pe aici şi eu.

— Ce vrei, îl întrebă zmăul, din luptă să ne luptăm, din puşcă să ne puşcăm, ori din trîntă să ne trîntim?

— Hai la trîntă, că-i mai dreaptă, răspunse Sărilă, şi însfăcînd pe zmău, l-a trîntit pînă la glezne; şi a luat zmăul pe Sărilă şi l-a trîntit pînă la genunchi, şi apoi Sărilă pe zmău şi l-a trîntit pînă la brîu şi i-a tăiat capul şi l-a zvîrlit sub pod.

A plecat pe urmă Sărilă, şi a mers cît a mers, cale lungă să-i ajungă, şi a dat peste fata cea mijlocie; şi ea, cînd l-a văzut şi a aflat cine-i şi ce caută, mult s-a înfricoşat şi a început a-l căina şi a-i zice:

— Văi de mine şi de mine, da' cine te poartă pe aici, că nici pasere priminteană nu umblă, da' încă tu, un voinic de om, c-a veni cînele de zmău şi te-a înghiţi dintr-o dată.

– Da' ce semn are zmăul tău cînd vine?

– Zvîrle buzduganul de cinci mile de loc, păleşte-n poartă şi din poartă-n prag, şi din prag în cui, şi din cui pe masă şi de pe masă iar în cui, şi mîncarea trebuie să-i fie nici fierbinte, nici rece, numai bună de mîncat

— Nu-i voia la zmău, ci-i voia la Dumnezeu, zise Sărilă.

Şi numai ce aude odată poc! şi buzduganul ce izbi în poartă, şi din poartă-n prag, dar Sărilă mi-l opri cu piciorul şi-l zvîrli de opt mile de loc în urma zmăului. Atunci zmăul oftă şi zise: „Grea oaste la casa mea: duce-m-aş după buzdugan, flămîndu-s; duce-m-aş acasă, grea oaste la casa mea; da' m-oi duce după buzdugan, cum a fi".

Dar cînd la mijlocul podului celui de aramă, iaca începu calul a fornăi.

— Dhe cal, de cine te temi?

— Întăi de tine, al doilea de Dumnezeu şi al treilea de cînele de Sărilă, care a venit pe mîndra lume ca să se lupte cu tine; îl zării şi mi-a crescut capul cît un ciubăr.

— Ehei, căluțul meu, nu calcă prin meleagurile noastre piciorul cînelui de Sărilă.

— Nihiu, cîne de zmău, că-s aici și eu, strigă Sărilă, ieșind de sub podul de aramă.

— Ce vrei, îl întrebă zmăul, din luptă să ne luptăm, din pușcă să ne pușcăm, ori din trîntă să ne trîntim?

— Hai la trîntă, că-i mai dreaptă.

Și a luat Sărilă pe zmău și l-a trîntit pînă la glezne, apoi zmăul pe Sărilă l-a trîntit pînă la ghenunchi, și unde nu mi-a luat Sărilă iarăși pe zmău și l-a trîntit pînă la brîu, și i-a tăiat capul și l-a zvîrlit sub pod.

Apoi Sărilă s-a dus mai departe și a nimerit la fata cea mai mare, și l-a căinat și ea, și a azvîrlit și acolo buzduganul de opt mile de loc în urma zmăului, și la podul de argint s-a luat la trîntă cu zmăul. S-au luptat ei cît s-au luptat, dar nu s-au putut dovedi. Văzînd Sărilă că nu-i de chip să-i facă felul, a zis către zmău:

— Măi zmăule, dacă tu ești așa de voinic, știi cîte lemne-s în pădurea asta drepte și cîte strîmbe?

— Ba nu, răspunse zmăul, căruia îi era a scăpare de Sărilă, da m-oi duce ș-oi vedea.

Și s-a înfundat zmăul în pădure, iar Sărilă s-a dus la fetele împăratului și le-a luat pe toate și a purces ca să le scoată pe lumea astălaltă. Ajungînd la locul unde se coborîse el pe buricul pămîntului, a găsit leagănul, a pus în el pe cele trei fete și a clătinat frînghia de care se ținea leagănul. Fetele au ajuns tefere pe lumea astalaltă iar cei doi frați s-au sfătuit să piardă pe Sărilă, să deie drumul leagănului de pe la jumătatea drumului.

După ce au coborît iar leagănul pe buricul pămîntului, Sărilă, pentru ca să încrce credința fraților lui, a pus în el o piatră mare, și a făcut sămn să-l rădice. Și deodată numai ce hodorog! leagănul cu piatra jos.

— Ei, cînilor ce mi-ați fost! da' nici de asta n-oi muri eu, zise în gînd Sărilă.

Acuma ce să facă el ca să iasă în lumea albă? Cum să scape și din asta? Pe cînd sta el așa măhnit și pe gînduri, aude numai cronc! cronc! prin văzduh și un coșcogea corb se lăsa spre el. Sărilă se lungește cu fața-n sus și se face mort. Corbul se pune pe pieptul lui, iar Sărilă îl și înhață bine și-i zice: „Măi corbule, dacă mă-i scoate pe ceea lume, îți dau drumuri, iar de nu, nu".

Corbul i-a înciptat ciocul în piept și fîl! fîl! s-a rădicat cu Sărilă în sus. De la o vrme a prins corbul a slăbi din putere, și Sărilă și-a tăiat din pulpa piciorului stîng

Scanned with OKEN Scanner

şi a dat corbului să mînînce, şi corbul l-a scos pe lumea astalantă.

Sărilă s-a dus drept la mă-sa şi a aflat de la dînsa că la împaratul este nuntă mare a celor două fete mai mici cu fraţii lui, cărora le-a dat zestre jumătate de împărăţie.

— Na, mamă, inelul ista, a zs Sărilă, şi te du şi *dniata* la nuntă la împărăţie, şi cînd îi fi înaintea împaratului, să te învîrţi într-un picior şi să-i arăţi inelul.

Baba a făcut cum a învăţat-o fecioru-său, şi cînd a văzut fata cea mare inelul, a început a plînge şi a spune împaratului că inelul acela l-a fost dat ea lui Sărilă, care le-a scăpat pe toate de zmei, şi pe care ceilalţi fraţi au vrut să-l omoare.

Împăratul a trimes un plăieş după Sărilă, şi i-a dat pe fata cea mai mare de soţie şi jumătate de împărăţie, a alungat pe ceilalţi doi fraţi şi a făcut nuntă mare şi frumoasă cum nu s-a mai văzut pe lume pănă atunci şi nici de atunci încoace.

Şi eu încălicai pe-o şa şi vă spusei povestea aşa; încălicai pe-o lingură scurtă, s-o bag în gura cui nu m-ascultă.

Auzită de la un muntean din Farcaşa, jud. Suceava.

Şezătoarea, anul II, vol. II, 1893, pp. 49—55.

POVESTEA UNEI FETE DE ÎMPĂRAT

Amu cică o fost odată pe cînd o fost, că dacă n-ar fi fost nu s-ar fi povestit, o fost un moşneag, şi moşneagul n-avea altă avere decît o scroafă cu trei purcei şi un băiet. Băietul moşneagului n-avea altă treabă de făcut, fără numai să pască, toată ziulica, scroafa cu purceii.

Aşa într-o zi, pe cînd băietul umbla cu scroafa la păscut, numai iacătă şi fata împăratului şi-i zice:

— Măi băiete, dă-mi şi mie un purcel de aiştea.

— Aracan di mini! da' cum să-ţi dau un purcel, că aiştea-s tot comîndul tatei.

— Măi băiete, dă-mi şi mie un purcel, şi spune-mi ce să-ţi dau pe dînsul?

Băietul ş-o făcut măsuri şi o zis:

— Dacă-i rădica poalele pînă la genunchi, ţi-oi da un purcel.

Scanned with OKEN Scanner

Fata s-o prins, o rădicat poalele pînă la genunchi, şi băietul i-o dat un purcel. Cînd s-o dus acasă şi o dat tată-său că nu-i un purcel, o prins a-l întreba ce l-o făcut. Băietul încurcă vorba, spune ba că ceea, ba că ceealaltă. Moşgneagul se gîndea să-i tragă un pui de bate (sic!), să pomenească el şi ţîţîşoara care a supt-o de la mă-sa; da' mai pe urmă ş-o venit şi el în fire şi ş-o zis: „dă, îi şi el numai o ţiră de liliac; îmi ţin şi eu cu banat: putu-tu-m-aş fi lăsat în nădejdea unui liliac ca aista!"

A doua zi iar se duce băietul la păscut scroafa cu doi purcei, şi iar vine fata împaratului:

— Măi băiete, bun o fost purcelul cel de ieri, mai dă-mi unu, măi!

— Dacă-i rădica poalele pînă la brîu ţi-oi da, zise băietul.

Fata împaratului îşi ridică poalele pînă la brîu şi băietul îi dă al doilea purcel. D-apoi şi cînd s-o dus acasă numai cu un purcel la scroafă, bataia ce i-o tras tată-său n-o fost de cele proaste.

A treia zi, pe cînd păştea băietul scroafa numai cu un purcel, fata împaratului i-l cere şi pe acela.

— Ţi l-oi da şi pe aista, zise băietul, dacă ţi-l lepăda cămeşa de tot, să stai aşa înaintea mea.

Fata, nici una nici două, hîrşti! cămeşa de pe dînsa şi stă înaintea băietului cum o făcut-o mămucă-sa, şi apoi haţ! purcelui, şi na! pe ici ţi-i drumu.

Cînd se duce băietul acasă fără nici un purcel, îl înhaţă moşneagul de cînepa dracului şi-i trage o sfîntă de bataie de-i plîngeau şi pietrele de milă.

Împăratul cel cu fata vroia s-o mărite, şi face ştire în toată împărăţia că a dă după acela care-a fi în stare să poată gîci ce semne are fata pe trup, iar cine s-a încerca şi n-a gîci, aceluia unde-i stau picioarele, are să-i steie capul.

Se adună, din toată lumea, feciori de împarat şi de domni ca să gîcească ce are pe trup fata împaratului; dar care cum venea, înapoi nu se mai întorcea, pentru că nimeni nu era în stare să gîcească, şi capetele tuturora stau înşirate în pari la poarta împaratului.

Într-o zi, băietul moşneagului se duce la tată-său şi-i zice: — Tată, hăi, mă duc şi eu să videm, n-oi putea gîci?

— Dragul tatei, nu te duce, că ţi-a tăia capul. Nu vezi tu că s-au încercat feciori de împăraţi şi de domni şi ian te uită cum le stau capetele în pari, cu ochii boldiţi la soare!

Scanned with OKEN Scanner

— Ba mă duc, tată, mă duc.

— Ceilalți au fost mai cuminți decît tine, măi băiete, și i-o tăiet; nu te duce, măi băiete, că eu îs bătrîn și n-are cine mă ținea.

— Ce-a da Dumnezeu, tată, da' eu mă duc, o zis feciorul moșneagului și o plecat.

Cînd o ajuns la împărăție, l-o întrebat împaratul:

— Ce-ți trebuie, mă băiete?

— Să-mi dai fata, înălțate împarate! de aceea am venit.

— Ți-oi da-o, măi, dacă-i gîci tu ce are fata mea pe trup.

Și feciorul moșneagului i-o răspuns:

— Are soarele în piept și luna în spate și luceferi în umeri.

— Așa este, băiete, i-o zis împaratul, a ta să fie fata și împărăția mea pe jumătate.

Taman pe cînd vorbea împaratul cu feciorul moșneagului, iaca și un țigan că-i zice:

— Îîîra! cucoane, așa era să zic și eu.

— Auzi ce spune, o zis împaratul către feciorul moșneagului, că așa era să zică și el; ei, după care s-o dau eu acuma, dacă amîndoi ați gîcit?

Și o adunat împăratul sfat mare și o hotărît așa: ca să culce pe fată între amîndoi, și la care a găsi-o dimineața întoarsă cu fața, după acela s-o deie. Și o făcut după chibzuiala sfatului împărătesc: o culcat pe fată între țigan și între feciorul moșneagului.

Amu, așa vrăjise dracul, să fie țiganul mai alb la față decît *mulduvanul,* și fata, ca fetele, mai degrabă cată în fața omului decît în inima lui, s-o și întors către țigan ca s-o găsească ziua întoarsă cu fața către dînsul. Da' mulduvanul, dacă vede așa, numai ce se scoală din pat și dă să iasă din casă.

— Unde te duci, bre! l-o întrebat țiganul.

— Ia mă duc și eu afară, o zis mulduvanul; da' el s-o dus la o dugheană și o cumparat covrigi și zahar și smochine și s-o întors iar înapoi și s-o culcat la spatele fetei. Mai stă el ce mai stă, și prinde a roade la covrigi.

Cum îl aude țiganul rozînd, numai ce-l întreabă:

— Da' ce mănînci tu mă acolo?

— Ia mi-am tăiet și eu un deget, și-l mănînc, i-o răspuns mulduvanul.

Țiganul, ca să nu rămîie mai pe jos, taie și el un deget, și dă să-l roadă. Da' fata împaratului îi zice:

— Dă-mi şi mie deget de a tău, să văd bunu-i.

Şi vîră fata degetul în gură şi începe a moflăi şi a trage mortăciunea ceea; da' de unde dracu să poată mînca vro bucăţică macar cît de cît, că doar era deget de om şi nu covrig.

— Ia dă-mi şi de-a tău, o zis fata împaratului către mulduvan.

După ce-o gustat din covrig, i-o dat ţiganului degetul înapoi şi i-o zis: „A tău îi tare şi apos; aistalalt îi bun".

Mai stă mulduvanul oleacă, şi prinde a roade la smochine. Ţiganu îl întreabă că ce roade. Da' mulduvanul, ca să-l mai pîcîlească pe ţigan:

— Mi-am tăiet nasul, şi-l mînînc şi eu, că parcă mi-i cam foame.

Ţiganul nici una, nici două, hîrşti, îşi taie nasul!

Fata împaratului îl cere nas de-a lui şi începe a-l mozoli, dar pace! nu era chip să-i deie de dulceaţa smochinelor. Atunci o cerut ea şi de la mulduvan, şi după ce o gustat o smochină, o prins a se cam întoarce cu faţa dosului către ţigan şi i-o zis mulduvanului:

— A tău îi bun; îi dulce.

O trecut ce-o mai trecut şi-o prins mulduvanul a mînca la zahar şi l-o amăgit pe ţigan că şi-o tăiet urechile. Da' ţiganul şi le-o tăiet de-a binele şi o dat şi fetei să guste.

Ş-apoi cînd o gustat fata împaratului din urechile mulduvanului, şi-o văzut că se topesc în gură şi-s aşa de dulci numai ce se întoarce cu faţa cătră dînsul şi rămîne ţiganul la spatele ei icnind de usturime.

Dimineaţă, cînd întră împaratul în odaie, găseşte pe fată cu faţa către mulduvan, iar pe ţigan cîrn, fără nas şi fără urechi, de-ţi era mai mare groaza să te uiţi la dînsul.

Împaratul o cununat pe fata lui cu mulduvanul, iar pe ţigan l-o dat afară pe poartă, că

Aista îi cîrn şi ciul,
n-are cum să fie bun,
daţi-l afară pe drum.

Povestită de un ţăran din Mădei, jud. Suceava.

Şezătoarea, anul II, vol. II, 1893, p. 153—157.

Scanned with OKEN Scanner

Amu zice că un om avea o femeie leneșă, leneșă, da' leneșă, că abia torsese un fus de tort într-o iarnă întreagă, și-l aruncă în pod. Da' ian să-i fi zis cumva bărbatu-so că nu lucra precum lucră toate femeile, că, Doamne, își aprindea paie în cap, și nu se mai spăla cu toată apa Dunării de ocările și sudalmele nevestei.

Într-o zi, o luă bărbatul mai din scurt, ca să-i arăte și lui sporul dintr-o iarnă întreagă.

— Ăăăra, măi barbate, da' ni-i plin podul de torturi. Suie-te și le-i vedea cu ochii tăi, dacă nu mă crezi.

Barbatul dă să se suie în pod; da' femeia de colo:

— Ia stai o țîră, bre omule, că pînă te-i sui tu în pod se face noapte. Iacă mă sui eu; stăi tu colea în gura podului și numără torturile.

Și cît ai clipi, vulpea dracului a și fost în pod. Și unde începe a aduce cîte un tort pînă la gura podului, și barbatul le numără: unu, două, zece, o sută.

O sută de torturi; „Uite cum îmi năpăstuiam bunătate de nevastă", gîndea barbatul. Da' el nu știa, săracul, că nevasta lui tot un tort i-a arătat de o sută de ori.

— Acuma, măi barbate, îmi trebuie un rășchitor. Să te duci în pădure și să tai un lemn bun.

Barbatul a plecat la pădure, iar nevasta a ajuns mai înaintea lui și s-a ascuns între tufe. Își alege omul un copăcel potrivit, dar cînd să deie cu toporul, aude un glas dintre copaci strigînd:

Cine taie rășchitoare
nevasta acasă-i moare.

Ce să facă? Se lasă păgubaș de rîșchitoare și vine acasă.

A doua zi, nevasta-i cere iar rîșchitoare, dar glasul din pădure iar l-a alungat acasă.

A treia zi, își ia inima în dinți, își taie de-un rîșchitor, și vine acasă. Da' acasă, nevasta teafără, ca totdeauna. El habar n-avea că glasul din pădure era al nevestei.

Barbatul făcu rîșchitorul, și femeia, în fața lui, rîșchia un tort și făcu un caleap; puse apoi cînepă netoarsă în ciubăr și o acoperi cu tortul, ca să creadă barbatul că-i plin ciubărul numai cu tort; turnă leșie deasupra, și zise barbatului:

— Măi barbate, stăi colea și păzește; da' bagă bine de seamă nu cumva să zboare vro cioară pe deasupra ciubă-

rului, că tot tortul se face cîlți, și-i păcat de munculița mea dintr-o vară întreagă.

Și stă barbatul cu ochii zgîiț pe sus, pîndind cioarele și hîciuindu-le. Da' cine-i vrednic să oprească cioara să nu zboare pe deasupra ciubărului?

Ș-apoi să fi auzit bocetele femeii cînd găsi numai cîlți în ciubăr; da' barbatului, săracu, nici prin minte nu-i trecea că ea numai cîlți pusese.

Șezătoarea, anul V vol. V
1898, nr 1, p. 9—10.

Scanned with OKEN Scanner

CÎNTECE ÎN GRAIUL MOLDOVENESC

D-l G. Veigand, docent la Universitatea din Lipsca, unde face curs de limba română, îmi scrie, relativ la *Șezătoarea,* că ar fi bîne să public și bucăți întocmai așa cum se rostesc în popor, pentru a se putea studia deosebirile dialectale din diferite localități. Același lucru m-a îndemnat și prietenul meu Eduard Gruber, din Lipsca.

Public aici și o parte din scrisoarea d-lui Weigand:

„Die Lectűre der *Șezătoarea* hat mir eine grosse Freude bereitet, sehe ich doch, dass Sie auf dem besten Wege sind der folkloristischen Wissenschaft einen ausgezeichneten Dienst zu leisten. Auch die beobachtete Ortographie findet meinen vollen Beifall, wenn Sie aber Ihrer Mittarbeiter veranlassen könnten, sich in den dem Volksmunde abgelauschten Stűcken sich ganz enge der Aussprache der betreffenden Gegend anzuschliessen, so wűrden Sie zu gleicher Zeit die so sehr vernachlässigte Dialektkunde fördern, wofür Sie sich den Dank aller Sprachforscher erwerben würden."

Pentru a satisface aceste cerințî, voi publica o serie de cîntece așa cum se rostesc în diferite localități. Încep acuma cu graiul moldovenesc, și în special cu graiul din jurul Folticenilor. În numărul viitor voi publica de ale tovarășului M. Lupescu, așa cum se rostesc în Broșteni, precum și ale altor tovarăși care vor trimite din localitățile lor.

Scanned with OKEN Scanner

1. Frundzî verdi tri zmiceli,
Florĭ de gioreli,
Mă Ioani Braşoveni
Florĭ de gioreli,
Întrî-n casî, nu ti temi,
Cî di cine te-ĭ temut
Floari di pi Prut,
L-am otrăgit ş-o murit,
Floari di kerit.
Mă Ioani, di nu crez,
Întrî-n casî şî ñi-l vez
Floari din livez;
Ĭe-ĭ pînza di pi obraz
Di-ĭ vez moartia cu nacaz,
Floricică di pi iaz;
Ĭe-ĭ pînza di pi mînuţî,
Floricé de scînteĭuţî;
Ĭe-ĭ pînza di pi nijloc
FLoricé di bosîĭoc;
Ĭe-ĭ pînza di pi kicĭoari,
Floricicî di cicoari.

2. Frundzî verdi tri maslini,
Ĭo mă duc, puĭca rămîni;
Ci şî fac s-o ĭo cu mini
Batîr vro dou, tri dzîli,
Cî ñi-ĭ calia dipartată
Şi nu poci s-agiung îndată,
Iară frundzî tri maslini,
Da di tini, puĭcî,-i ghini
Cî mai sînt voinici ca mini.
— Cii, badi, cît frundzá
Dacî nu eşti duñiatá;
Cii cîtî frundzî-n fagi
Dacă ñii nu ñi-s dragi;
Cii cîtî frundzî-n tĭeĭ
Cî nu-s puişori di-a ñiĭ.
— Iară frundzî di dudău,
Da di mini, puĭcî,-i rău,
Cî mă duc pin ţări străini
Undi nu cunosc pi nimi,
Numai ĭarba şî frundzá
Cî-i pisti tătî lumĭá.

Frunzî verde treĭ zmicele,
Florĭ de viorele,
Măi Ioane Braşovene
Florĭ de viorele,
Întră-n casă, nu te teme,
Că de cine te-aĭ temut,
Floare de pe Prut,
L-am otrăvit ş-a murit,
Floare de pĭerit.
Măĭ Ioane, de nu crezĭ,
Întră-n casă şi mi-l vezĭ
Floare din livezĭ;
Ĭa-ĭ pînza de pe obraz
De-ĭ vezi moartea cu năcaz,
Floricică de pe ĭaz;
Ĭa-ĭ pînza de pe mînuţă,
Floricea de scînteĭuţă;
Ĭa-ĭ pînza de pe mijloc,
Floricea de busuioc;
Ĭa-ĭ pînza de pe picioare,
Floricică de cicoare.

Frunză verde treĭ masline,
Eu mă duc, puica rămîne;
Ce să fac s-o ĭaŭ cu mine
Batîr vro două, treĭ zile,
Că mi-ĭ calea depărtată
Şi nu pot s-ajung îndată.
Iară frunză treĭ masline.
Da de tine, puică,-ĭ bine
Că mai sînt voinicĭ ca mine.
— Fie, bade, cît frunza
Dacă nu eştĭ dumneata;
— Fie cîtă frunza-n fagĭ;
Dacă mie nu mi-s dragĭ;
Fie cîtă frunză-n teĭ,
Că nu-s puişori de-ai mĭeĭ.
— Frunză verde de dudăŭ,
Da de mine, puică,-ĭ rău.
Că mă duc prin ţărĭ străine
Unde nu cunosc pe nime,
Numaĭ ĭarba şi frunza
Că-ĭ peste toată lumea.

Scanned with OKEN Scanner

Aceste cîntece sînt culese de la locuitorii din jurul Folticenilor.

Note. Prin *dz* am însemnat un sunet deosebit de *z* şi care numai prin auz se poate deprinde.

Sunetul însemnat prin *ñ* este *gn* din franţuzescul *agneau* sau spaniolul *ñ* din *niños*.

P din cuvintele ca *picĭor, pĭept* etc. se rosteşte în multe chipuri chiar în judeţul Suceava. Aşa, se poate auzi: *kicĭor, pkicĭor, ticĭor, pticĭor, cicĭor, pcicĭor* şi chiar *kticĭor* ori *tkicĭor*.

Şezătoarea, anul I, vol. I, 1892, p. 86—88.

Kĭatrî, kĭatrî, kĭatrî sacî,
Lasî pi voĭnicĭ sî trĭacî.
Sî trĭacî la cĭobănii
Sî scapi di cătănii.
Cătăniĭa cu-i datî?
Kopkiluluĭ fărî tatî!
Mă duc, maicî, lă catani
Şî ti lăs spălîndu-nĭ haĭni;
Şî li spalî-n lăcrănĭoare,
Şî li uscî-n gîndureli
Şî trĭcaî doru prin ĭeli.
Măĭculiţî, şî mă caţ
Undĭ-a çi steagu plecat
C-acolo sînt ĭeŭ culcat.
Plîngi-mî, maĭcî, cu nilî,
Pî' nu ţ-oĭ cosî-n grădinî
Şî ţ-oĭ mulgi oi la stînî,
Coasa-n cui s-a rugini
Galeata s-a rîsîki,
Voĭnicu n-a mai vini.
Plîngi-mî, maĭcî, cu dor,
Cî şî ĭeŭ îţ sînt ficĭor,
Ţ-am păscut boi-n ogor.
Plîngi-mî, maicî, cu drag
Cî mă fac nemţîĭ şîrag.
Cinĭ-o stîrnit cătăniĭa
Mînca-i-ar carnea pustiia
Şî kopkiiĭ sărăciia,
Şî cĭoarîli cĭolanili
Pi tăti ogoarîli.

Pĭatră, pĭatră, pĭatră sacă,
Lasă pe voĭnici să treacă,
Să treacă la cĭobănie
Să scape de cătănie
Cătănia cui e dată?
Copilului fără tată!
Mă duc, maică, la catane
Şi te las spălîndu-mĭ haine,
Şi le spală-n lăcrămĭoare
Şi le uscă-n gîndurele
Să treacă dorul prin ele.
Măĭculiţă, să mă caţi
Unde-a fi steagul plecat
C-acolo sînt eŭ culcat.
Plînge-mă, maică, cu milă,
Păn' nu ţ-oĭ cosi-n grădină
Şi ţ-oi mulge oĭ la stînă;
Coasa-n cui s-a rugini,
Găleata s-a rîsîpi,
Voinicul n-a maĭ veni.
Plînge-mă, maĭcă, cu dor,
Că şi eũ îţĭ sînt fecior,
Ţ-am pascut boii-n ogor.
Plînge-mă, maĭcă, cu drag
Că mă fac nemţiĭ şîrag.
Cine-a stîrnit cătănia
Mînca-ĭ-ar carnea pustia
Şi copiiĭ sărăcia,
Şi cioarele ciolanele
Pe toate ogoarele.

Scanned with OKEN Scanner

Auzit în satul Bîdilița, jud. Suceava, la 1892.

Notă. Sunetul însemnat prin litera ç este particular moldovenilor și după cît știu necunoscut sau, cel mult, ca o rară excepție, peste Milcov. Acest sunet, li se pare a fi un fel de ș, de aceea zic ei că moldovenii rostesc *șine* (cine), muntenilor pare a fi un *ci: cioldan* (șoldan).

Șezătoarea, anul I, vol. II. 1892, pp. 150—151.

PRUBE DE GRAI POPULAR (MOLDOVA)

În vali la poali
Ĭesti-o casî mari,
Cu fereștĭ spri soari;
Șî-n cei casî mari
Ĭesti-o șăzătoari
Di mîndri ficĭoari.
Tăți cî lucra,
Ĭar gazda dormea;
Maĭcĭ-sa o-ntreba:
— Ciĭcuță, Ciĭcuță
Ș-a mami drăguțî,
Di ci nu lucrez
Șî tot dormitez?
— Tacĭ, măĭcuța me,
Nu mă-nnegurá
Cî te-oi blastamá.
Am on pui ales,
La tîrg l-am trimes,
La tîrg la Brașov
Sî nu zăbăgĭască
Șî sî tîrguĭascî.
Cir și ibrișîn,
Sculurĭ di matasî
Çî-ĭ marfî frumoasî,
Ĭel n-o tîrguit
Nicĭ s-o zăbăgit,
Ci s-o logodit,
Tri dzîli di crîng.
C-o fatî din tîrg.
Ravaș ni-o* trimes
Pi vînt, pi răvînt
S-agĭungî curînd;
Ravașu i bun;
Sî mărg sî-l cunun;
Nu știŭ... cununa-l-oĭ,
Mai răŭ blastama-l-oĭ.
Maică-sa o-nbarbata
Și așă îĭ tot dzîcé:
— Ciĭcuță, ciĭcuță
Ș-a mami drăguțî,
Nu maĭ ci nebunî
Șî mergi di-l cununî,
Ĭe atunci plecă,
La viziteu strîgă:
— Măi vizîteŭ, măi,
Puni cai, puni
Șî haĭ tu cu mini
Pi drum părăsît
Sî-nĭ treacî di urît;
Hai pi drumu mari
S-agĭung la puĭ cu soari.
La bisăric-o agĭuns
Șî din trăsurî s-o dat
Șî-n bisăric-o întrat:
— Părinti Ienari,
Citești maĭ tari
Cî kic din kicĭoari
C-o fost dragustea mari.

În vale la poale
Este-o casă mare.
Cu ferești spre soare;
Și-n cea casă mare

Este-o șezătoare
De mîndre fecioare.
Toate că lucra
Ĭar gazda dormea;
Maică-sa o-ntreba:
— Fiicuță, fiicuță
Ș-a mameĭ drăguță,
De ce nu lucrezi
Și tot dormitezĭ?
— Taci, măicuța mea.
Nu mă-nnegura
Că te-oĭ blăstăma.
Am un puĭ ales,
La tîrg la Brașov
Să nu zăbăvĭască
Și să tîrguĭască
Fir și ibrișin,
Sculuriĭ de mătasă
Că-ĭ marfă frumoasă.
El n-a tîrguit
Nicĭ s-a zăbăvit,
Ci s-a logodit,
Trei zile de crîng
C-o fată din tîrg.
Ravaș mĭ-a trimes
Pe vînt, pe *răvînt*
S-ajungă curînd;
Ravașu-ĭ e bun
Să merg să-l cunun;
Nu știu... cununa-l-oĭ,
Mai răŭ blăstăma-l-oĭ.
Maică-sa o-nbărbăta
Și așa ii tot zicea:
— Fiĭcuță, fiĭcuță
Ș-a mamei drăguță,
Nu mai fi nebună
Și mergĭ de-l cunună.
Ea atunci plecă
La viziteŭ strigă:
— Măi viziteu, măi,
Pune caiĭ, pune
Și haĭ și tu cu mine
Pe drum părăsit
Să-mi treacă de urît;
Haĭ pe drumul mare
S-ajung la puĭu cu soare.
La biserica-a ajuns
Și din trăsură s-a dat
Și-n biseric-a întrat:
Părinte *Enare,*
Citește mai tare,
Că pic din picĭoare
C-a fost dragostea mare.

Auzit în satul Bîdilița, com. Lespezi, jud. Suceava, în octombrie 1882, de la o femeie Ileana, de locul ei din județul Neamț, pe malul Bistriței.

În loc de *n* (vezi volumul I, pag. 88) am pus un *n* îngroșat) din cauza greutății tipografice.

Cîntecul l-am auzit în satul Bîdilița din jud. Suceava, dar femeia care mi l-a spus e din județul Neamț, așa că numai *graiul* e din Suceava, iar *cîntecul din Neamț.*

Șezătoarea, anul II, volumul II, 1893, p. 82—85.

Scanned with OKEN Scanner

S-o dus popa la pădure
C-un topor şi c-o săcure,
Să tae un lemn de plop
Să-ĭ fie de pus pe foc,
Să tae-un grindei de plug
Să-i fie de meşteşug.
S-o-ntîlnit cu-o fată mare.
— Bună cale, fată mare.
— Mulţămesc sfinţieĭ-tale.
Părinţele, und' te duci?
— Mă duc, fată, la pădure
C-un topor şi c-o săcure
Să taĭ un grindeĭ de plug
Să-mi fie de meştesug.
— Ia uită-te la ist trup,
N-ar fi grindei de plug?
Picioarele —
Coarnele;
Mînîle —
Tînjălele;
Buzele —
Cîrceile;
Ţîţîle —
Rotiţile;
Degitile —
Cuile.

*

Pe dealul cu florile
Aman, puiule,
Drage mi-s copilele
Aman, puiule,
Cînd li răsar ţîţile,
Ţîţile ca nucile
De mă-mpung într-însele.
Pe dealul cu floricele
Aman, sufleţele,
Jăluesc nevestele
Aman, puiule,
Că le-ntrec copilele
Aman, puiule;
Jăluesc copilele
C-au rămas nevestele

*

Foaie verde odolean,
Cîte zile-s într-un an
Toate le petrec cu-alean,
Tot cu alean şi grea durere
Pentru o curvă de muiere.
M-a făcut din om neom,
Nici noaptea nu pot să dorm;
Mi-ĭ somnul la chiotoare
Şi mîncarea pe cărare.
N-am gîndit în vremea mea
Că aist pahar l-oĭ bea;
Eu am chitit că-i cu zahar,
El a fost pelin amar.
(Din Bistricioara, jud. Neamţ)

*

Frunză verde mazere,
Mă muncesc, puică, de-un an
Să fac pelinul zahar;
Pelinul e tot amar.
Pelin beŭ, pelin mănînc,
Sara pe pelin mă culc;
Dimineaţa cînd mă scol
Cu pelin pe ochĭ mă spăl.
— Cat în cofă, apă nu-ĭ,
Sticla-ĭ cu pelin în cui.
De-un amar şi de-un pelin,
Sufleţelul meŭ e plin.
(Din jud. Neamţ)

Scanned with OKEN Scanner

Frunză verde măciuĕş,
La portiţă la cireş
Iese Catincuţa-n fes
Şi dă gură făr'de greş.
— Catincuţă, und' te duci
Numa-n fustă şi-n papuci?
— Mă duc, mamă, să mă-
nnec
Lumea-n ochi să nu mai văd;
Mă duc, mamă, pe pustie,
Lumea-n ochi să nu-mĭ mai
fie;
Mă duc, mamă, să mă-nnec
Unde-a fi baltă mai lată
Să încap cu zestrea toată
C-am rămas nemăritată.
(Din jud. Roman)

Frunză verde burueană,
Ileană, Ileană,
Hai Ileană la poeană,
Ileană, Ileană,
Să săpăm o burueană
Să dăm mîni-ta să moară,
Că de răul mîni-ta
Nu ne putem însura;
Burueana macului
Ca s-o dăm bărbatului
Să se ducă dracului.
Hai, Ileană,-n Bucureşti
Să-ţĭ fac straie muschiceşti
Şi papuci cazaclieşti.

Şezătoarea, anul II, vol. II. 1893, p. 222—223.

Cimilîturile românilor

PREFAȚĂ

Cimilituri? sau *Ghicitori?*

Deosebirea între *ghicitoare* și *cimilitură* e aceeași ca între *gen* și *specie:* fiecare cimilitură e o ghicitoare, nu însă orice ghicitoare e cimilitură, după cum orice om e o ființă, fără ca orice ființă să fie om.

Cînd în lungile nopți de iarnă, bătrîni și tineri se adună la șezătoare, și un moșniag sfătos, purtat prin lume și învechit în zile rele, întreabă cu viclenie: „Cine, după moartea lui, a intrat în pîntecele maică-sii?“[606] aceasta e o *ghicitoare,* la care se răspunde ca după moartea lui, Adam a intrat în pîntecele maică-sa, adică în pămîntul din care a fost alcătuit.

Aceste ghicitori sunt cunoscute și sub numele de *Întrebări și răspunsuri.*

Cînd, din un alt ungher al șezătoarei un flăcău sprinten și voios va strigă

Cimel, cimel:
la trup pepene
la cap pieptene
la picioare
rășhgitoare,
cocoș, boule,
pricepe-te, nătîngule,

acasta e o *cimilitură,* care se tălmăcește prin „Cocoșul.“

Această specie de ghicitori, *cimilîturile,* sunt cunoscute în toate părțile, locuite de români, afară de Macedonia, cu aceeași numire: *cimilitură,* cu mici diferințe de rostire. În Moldova se numesc *cimilituri* sau *cinghilituri,* în Bucovina *șimilituri*[607],

în Ardeal *ciumelituri*[608]; iar acțiunea de a spune o cimilitură se exprimă prin verbul *a cinili* sau a *cinghili* în Moldova, *a șimili* în Bucovina și *a ciumeli* în Ardeal, de unde și formula inițială obișnuită a cimiliturilor: *cinel-cinel, șimel-șimel, ciumel-ciumel* sau *ciumelei ce-i.*

La *armâni* sau *aromâni,* adică românii din Macedonia, se numește *anguțitori,* de unde verbul *a anguți,*[609] sau *ñgălțitori, ñnguțitori, kuțitori?*[610]

Cimiliturile se încep sau cu formula *cinel-cinel* ori *ghici ghicitoarea mea,* sau se intră de-a dreptul în descrierea parafrastică a obiectului de ghicit, sau încep cu o vorbă derivată direct din expresiunea *cimilitură.* Aceste vorbe sunt variate, ceea ce constitue o dovadă despre generalitatea expresiunii *cimilitură.*

Așa putem cita următoarele exemple:

Scînteia se cimilește:

Cimilică
mititică
nici de Vodă n-are frică,

sau, precum rostește țăranul din Moldova:

Cinghilică
mititică
. . . . . .

iepurele:

Cimiligă prin tufiș ....

vorba care o găsim și în cimilitura *șoarecelui:*

Cimiligă laură
tuști în gaură,

și însoțită de o altă formă a aceleeași vorbe în cimilitura *scaunului:*

Cimiliga, cimilea
se leagă de om belea.

Piperul, pe lîngă forma:

Cimiliga liga
de ți se leagă limba,

ne mai dă și variantele:

Cimilinga linga
de ți se leagă limba,

sau:

Cimileagă leagă.....

ori:

Cimiliga liga.....

Scanned with OKEN Scanner

Altă formă găsim în cimilitura *unturei:*

— *Cimilaş* laş
de unde foc te luaşi,
din cei munţi
crunţi?
— Dar cum n-oi fi crunt
dacă eu îs mai de-afund!

*

În volumul de faţă se cuprind numai cimilituri, neamestecate cu „Întrebări şi răspunsuri"; de aceea şi poartă titlul: *Cimiliturile românilor.*

*

Care e originea cimiliturilor?

Cum se explică faptul că aceeaşi cimilitură se găseşte, uneori, exprimată mai prin aceleaşi cuvinte la popoare aşa de îndepărtate unele de altele şi în spaţiu şi prin origine?

S-au încercat mai multe explicări.— Cred, însă, că în starea actuală a folkloristicei, este a umbla pe dibuitele cercînd să dai soluţiuni unor probleme aşa de grele. Deocamdată ceea ce trebuie de făcut mai cu folos, este de a aduna cu sîrguinţă tot materialul folkloric, a-l coordona, a-l studia în comparaţiune cu folklorul popoarelor străine, şi numai cînd nu va mai fi nimic ascuns, şi cînd unele enigme istorice vor fi rezolvate, numai atunci va fi sosit timpul pentru descîlcirea acestor chestiuni.

Cele mai vechi cimilituri româneşti sunt adunate şi date la lumină de *T. Stamati* în *Foiletonul Zimbrului* din Iaşi, la 1851, publicate separat în o broşurică de 45 pagine, intitulată: *Pepelea sau tradiciuni năciunare românești, culese, înorînduite şi adăugite de Dok. T. Stamati* (Iaşi, 1851, Tipografia Buciumului Român).

În această broşurică sunt două formule de eliminare, patru frînturi de limbă, o urătură (plugușor), iar la pag. 6—12 sunt 35 cimilituri nealterate, adică date întocmai cum au fost culese din gura poporului.

Cam tot pe atunci tipăreşte şi *Anton Pann,* în Bucureşti, două broşuri intitulate: *O şezătoare la ţară sau călătoria lui Moş Albu.* Ediţiunea tipărită la Bucureşti în 1880 cu titlul *O şezetoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu* (Noua tipografie naţională C. N. Radulescu) cuprinde, la pag. 16—21, un număr de 21 cimilituri, apoi după cîteva pagini de „Întrebări şi răspunsuri", sunt alte 4 cimilituri la pag.

Scanned with OKEN Scanner

30 şi 31, în fine alte trei la pag. 53, ceea ce face un total de 28 cimilituri.

Colecţiunea lui Anton Pann nu e atît de importanta precum e acea a lui Stamati, din pricina că şi cimiliturile, ca şi cîntecele adunate de Pann sunt alterate, nu sunt date în forma cum au fost culese din popor. Ca dovadă ne poate servi cimilitura *Broasca uşei* (p. 18), unde găsim:

Ziua în *voiaje*
mereu me pornesc,
noaptea me pun straje
casa să păzesc.

Dacă astăzi cuvîntul *voiaj* e necunoscut în popor, era cu atît mai puţin pe la 1851, şi întrebuinţat în o cimilitură culeasă de la un ţeran pe acele timpuri, e o dovadă că Pann a schimbat, în unele cimilituri, adeverata formă populară.

Mai tîrziu, *V. Alecsandri,* în *Poesii populare* (Bucureşti, 1866), da la pag. 393 cîteva cimilituri adunate din Moldova.

La 1867 apare un volum de *Basme* adunate de d-l. *I. C. Fundescu,* în care se găsesc şi 17 ghicitori, iar în ediţiunea a treia *Basme, oraţii, păcălituri şi ghicitori* (Buc. 1875), sunt 48 de cimilituri (p. 171—178).

La 1872 apare cea mai mare colecţiune de cimilituri de pînă atunci: *P. Ispirescu* publică, în vol. I din *Legendele sau Basmele Românilor,* un număr de 110 cimilitiri (p. 154—163) pe cari apoi, la 1880, le adună într-o broşurică de 48 pagini intitulată *Pilde şi ghicitori,* adăugînd încă un număr de cimilituri pe lîngă cele publicate în „Legende", aşa că numărul lor se urcă la 174.

În aranjarea acestor cimilituri, Ispirescu nu a urmat nici o regulă. Începe cu *Oglinda,* sare la *Scoica,* vine la *Ochi,* ajunge la *Cîndul* şi aşa mai departe. Cu toate acestea, dintre colecţiunile de pînă atunci, aceasta se apropie mai mult de cerinţele folkloristicei, deoarece într-o notă pusă la începutul broşurii se indică originea cimiliturilor, spunîndu-se că sunt auzite de la un craiovean şi de la un soldat din Oltenia, iar că şase din ele sunt culese din Transilvania.

Tot la 1872 apare în Galaţi: *Limba română şi tradiţiunile ei,* de *George Baronzi,* un volum de 280 pagini, în care se găsesc multe de toate, între care şi 59 cimilituri (p. 213—221), unele inedite.

Cîteva cimilituri au mai fost publicate la 1874 de *Teodor M. Arsenie în Noua colecţiune de basme sau istorii populare* (Partea I, ediţiune II, Bucureşti, 1874; partea II, ediţia II, Turnu-Măgurele, 1874).

Scanned with OKEN Scanner

Toate colecţiunele pomenite pînă aici au fost reunite în o broşură de 112 pagini tipărită în Bucureşti la 1874 sub titlul: *Românul glumeţ. Basme, tradiţiuni populare, oraţiuni de anul nou şi de nuntă, cîntece populare vechi, ghicitori, povestea vorbei sau proverburi, etc., de**. Partea I, Proverburi şi ghicitori.* În această colecţiune de 347 ghicitori sunt amestecate, fără nici o socoteală, o sumă de „Întrebări şi răspunsuri", adevărate cimilituri, precum şi enigme pur literare, după cum este una de 32 versuri (No. 346), e un fel de „şaradă" din care trebuie să ghiceşti că e vorba despre cuvintele *rece, cere, cer* şi despre vocala *e.*

În anul, 1885, d-l *Gr. Sima al lui Ioan* publică în ziarul *Tribuna* din Sibiu o importantă colecţiune de cimilituri din Transilvania extrase apoi în o broşurică de 30 pagini, formînd No. 16 din „Biblioteca poporală a Tribunei" şi intitulată: *Din bătrîni. Ghîcituri, întrebări şi răspunsuri, frămîntări de limbă.*— În ediţia II, (1886) sunt 175 ghicitori, din care cea mai mare parte cimilituri.

Tot în acel an d-l *G.Dem. Teodorescu* dă la iveală cea mai de seamă colecţiune de cimilituri româneşti. În importantul său volum *Poesii poporale române* (Bucureşti, 1885), un volum mare de 700 pagini, sunt aşezate în ordine alfabetică a insemnării fiecăreea un număr de 347 cimilituri (p. 216—249), din care 114 culese personal de d-sa, de la Constantina Stăneasca, bătrînă de 90 de ani din tîrgul Potlogi, judeţul Vlaşca, iar restul sunt luate din colecţiunile anterioare. La unele din cimilituri d-l Teodorescu a alăturat şi cimiliturile asemănate şi corespunzătoare din limbele străine, servindu-se de colecţiunea d-lui Eug. Rolland: *Devinettes ou énigmes populaires de la Franse* (Paris, 1877).

D-l *Dr. Ioan al lui G. Sbiera,* în volumul său: *Poveşti poporale româneşti* (Cernăuţi, 1886), ne dă (p. 319—322) un număr de 160 cimilituri din Bucovina sau *şimilituri,* precum rosteşte poporul prin acele părţi.

Ceea ce a făcut autorul broşurei *Românul glumeţ,* cu colecţiunile de cimilituri din nainte de 1874, a făcut d-l *George T. Bulgărescu,* absolvent al şcoalei normale, cu toate colecţiunile din nainte de 1887, reunindu-le pe toate în o broşură de 40 pagini intitulată: *Din jurul vetrei. Ghicitori* (Bucureşti, 1887), în care a grămădit, fără nici un sistem, 775 cimilituri.

D-l *I. G. Bibicescu* a publicat 32 cimilituri în volumul său: *Poesii poporale din Transilvania* (Bucureşti, 1893), toate culese din Vălcele (p. 431—439).

Scanned with OKEN Scanner

Acestea sunt, după cunoştinţa mea, toate colecţiunile de cimilituri din România, Transilvania şi Bucovina[611].

Cimilituri, în mic număr, se mai găsesc în unele broşurele ca *Voinic înflorit,* basm popural întocmit de Leon Wolff (Bucureşti, 1887); *Colecţiune de basme şi ghicitori* Craiova, 1884); în *Calendar pentru basme,* pe anii 1874, 1875, 1877, precum şi în diferite ziare şi publicaţiuni periodice, foarte anevoios, daca nu imposibil de găsit.

Dintre revistele în care s-au publicat cimilituri, merită a fi citate *Ţara nouă,* care apărea în Bucureşti redactată de d-l Ioan Neniţescu şi *Revista critică literară* care apare în Iaşi sub direcţiunea d-lui Ar. Densuşianu.

În *Ţara nouă* a publicat *Pr. A. Popescu* (an. IV, No. 3, Iunie 1887) o colecţiune de 63 cimilituri adunate din comuna Cernica (judeţul Ilfov), iar în *Revista critică literară* a publicat şi continuă a publica d-l *S. Crainic* o importantă colecţiune de cimilituri adunate din diferite localităţi din România.

În fine nu trebuie trecută cu vederea revista *Siedietoarea,* care a apărut în Budapesta sub redacţiunea d-lui Iosif Vulcan un şir de ani începînd de la 1875, şi în care s-au publicat mai multe cimilituri din Transilvania şi Bucovina.

Această colecţiune chiar am început a o publica mai întîiu în *Revista populară* (an. I, 1884) şi în *Sezătoarea,* revistă pentru literatură şi tradiţiuni poporale (An. I şi IV), care apare în Fălticeni sub direcţiunea mea.

Armănii sau Românii din Macedonia au fost mai puţin exploraţi în această privinţă.

În *Carte de lectură* (Partea I, Bucureşti, 1885), d-l *Iliescu* a publicat 11 anguciturі; d-l *Andreul al Bagav* în *Carte de aleagere, scrisă în dialectul macedo-român* (Bucureşti, 1887), prelucrează în limba armânească 19 cimilituri din colecţiunea d-lui G. Dem. Teodorescu aşa că nici nu merită a fi considerate ca anguciturі armâneşti; în *Macedonia, revista Românilor din peninsula balcanică* (1888—89, No, 1—8) se gasesc cinci cimilituri, în *Etymologicum Magnum,* d-l Haşdeu citează unele anguciturі de pe la Cruşova, iar în *Ţara nouă* an. IV (1887) No. 1, p.50—55, d-l *Taşcu Iliescu Cruşoveanul* a publicat 60 anguciturі.

Afară de aceste cimilituri răsleţite, sunt două colecţiuni importante şi serioase. D-l *Gustav Weigand* în volumul II din cartea sa *Die Aromunen* (Leipzig, 1894) ne dă la p. 268—274 un număr de 32 cimilituri, adunate în diverse localităţi, precum: Monastir, Neveska, Muskopolie, Pliasa, Gopeş, Veria, şi d-l *Pericle Papahagi* a publicat 101 anguci-

Scanned with OKEN Scanner

turi în *Zweiter Jahresbericht des Instituts für romänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig.* (Leipzig, 1895, p. 181—192), editat de d-l Weigand, directorul acelui seminar.

*

Toate colecţiunile citate pînă aici sunt cuprinse în volumul de faţă, la alcătuirea căruia am fost ajutat şi de alte persoane care au binevoit a-mi comunica un însemnat număr de cimilituri inedite, culese în diferitele părţi locuite de români.

D-l S. Fl. Marian, cunoscutul folklorist, a binevoit a-mi pune la dispoziţiune o întreagă colecţiune adunată de d-sa în Bucovina; d-l *Vasile Sala,* dascăl român din Vaşcau în Transilvania, mi-a trimis un număr de cimilituri din partea locului, şi d-l *Pericle Papahagi,* directorul liceului român din Monastir (Bitolia), mi-a comunicat o colecţiune de anguciturі armâneşti.

Din România, un mare număr de cimilituri mi-au fost comunicate de urmatoarele persoane:

D-l *I. A. Zanne,* autorul marei lucrări „Proverbele Românilor", mi-a comunicat o însemnată colecţiune adunată în diferitele părţi din ţeara de el personal, cum şi de alţii.

D-l *G. Popescu,* din Fişcălia, jud, Vîlcea;

D-l *M. Popescu,* din Moţăţei, jud. Dolj;

D-l *Mih. T. Adameşteanu,* din com. Adameşti, jud. Teleorman;

D-l *N. Mateescu,* din Movilita, jud. Putna.

D-l *G. Popescu,* din Perieni, jud. Tutova, şi

D-l *I. T. Popovici,* din Stînca, jud. Iaşi;

iar din judeţul Sucevei, afară de cimiliturile adunate de mine personal, mi-au fost comunicate de către:

D-l *M. Lupescu,* din com. Broşteni, cimilituri adunate în Broşteni şi Dorna;

D-l *N. Vasiliu,* din com. Broşteni, cotuna Crucea;

D-l *S. Teodorescu-Kirileanu,* din com. Broşteni;

D-l *C. Pavelescu,* din com. Mădeiu;

D-l *T. Danielescu,* din com. Farcaşa;

D-l *P. Herescu,* din Găineşti, com. Mălini, şi

D-l *S. Mihailescu,* din Giuleşti, com Drăgăneşti.

Multe din cimiliturile comunicate de aceste persoane erau deja publicate în colecţiunile editate, de aceea le-am

Scanned with OKEN Scanner

trecut în volum numai cu indicaţiunea isvorului publicat, fără a mai cita şi numele culegătorilor care mi le-au comunicat.

Oarecare dificultate prezintă ortografia cimiliturilor armâneşti. Toţi cîţi au publicat pînă acuma cîte ceva la noi în ţeară, în limba armânească, au căutat să se apropie de ortografia întrebuinţată de ei scrierii limbii române, de aceea se poate spune ca nu au urmat nici un sistem.

D-l Weigand întrebuinţează sistemul fonetic, dar pentru transcrierea sunetelor şi-a alcătuit aĭume caractere tipografice, de care s-ar fi putut lipsi. Nu văd nici o raţiune pentru ce d-l Weigand a lepădat pe *ă* pentru a-l înlocui cu ŏ, pentru ce în loc de ă sau î pune ŭ, pentru ce nu intrebuinţează pe *j* şi aleargă la *ž*, etc.

Sistemul ce am adoptat este tot acel fonetic, servindu-mă numai de caracterele obicinuite în scrierea limbei noastre, cu unele adaose. Astfel pentru a arăta diftongarea a două vocele alăturate s-a pus pe cea dintîi semnul scurtării: *ea, ia, ie, oa, uă;* pentru *n* şi *l* îndulcite, însemnate de obicei cu *ñ, ñi,* şi *ll* (d-l Weigand pune *ń* şi l') am întrebuinţat pe *n* şi *l* urmat de doi *i,* din care cel întîi cu semnul scurtării: *nĭi*, pentru sunetul transcris prin *dz* (la d-l Weigand *dž*), am pus ḍ.*

Volumul de faţă cuprinde 491 capitole, adică 491 lucruri cimilite, cu 1960 cimilituri tip şi 756 variante, sau un total de 2716 cimilituri. Dintre aceste, aproape jumătate, adică 1253, acele însemnate cu un* sunt inedite, sau care prin forma ori prin explicarea lor diferă de cele date pînă acuma la iveală[612].

Lîngă unele cimilituri am adăogit pe acele analoage sau asemenătoare din limbile străine, utilizînd isvoarele citate în text. Aş fi putut să pun mai multe din aceste cimilituri, dar m-ai mulţumit a intercala numai pe cele mai caracteristice, pentru a nu mări din cale-afară acest volum cu un material care, servind la studii comparative, este necomplet prin faptul că nu cuprinde şi cimiliturile asemănătoare ale popoarelor slave.

Sfîrşind aduc mulţumirile mele *Academiei Române* care a binevoit a edita acest volum, şi persoanelor care mi-au comunicat un număr aşa însemnat de cimilituri, şi fără ajutorul cărora nu aş fi putut alcătui această carte.

ARTUR GOROVEI

Scanned with OKEN Scanner

Acoperemîntul casei

Am o manta largă, mare,
şade pe patru picioare,
şi rabdă şi la ploaie şi la soare.

Acul

*Am un om mititel,
face gardul frumuşel.

*Todirel
mititel
face gardul frumuşel.

Am un cocoş:
cu ciocul urzeşte,
cu coada împleteşte.

Iliuţă trece-n cale
şi-şi lasă maţele-n vale.

*Dumitrică mititel
cu buricul după el.

Aerul

*De n-aş fi eu,
nime n-ar trăi pe lume.

Scanned with OKEN Scanner

Albina

Găinuşă, galbinuşă,
trece marea-n picioruşe.

*Din mine iese miere,
din mine iese venin,
eu sunt de mîngîiere,
eu sunt şi de suspin.

Aluna

* Şade-ntr-un vîrf de nuea
şi nu se teme c-a cădea.

*Lumină, luminărea,
şade pe un vîrf de nuea
şi tot strigă, vai de ea,
rău se teme c-a cădea.

Anul

*Am un pom
cu doisprezece craci,
în fiecare crac
cîte şapte cuiburi,
în fiecare cuib
cîte douăzeci şi patru oiţe.

* Am un pom înaurit,
cu flori dalbe-acoperit;
cînd e vreme cam frumoasă,
crengile lumină varsă;
cînd e timp posomorît,
crengile-arată urît;
cu doisprezece crăcuşori,
ca doisprezece bujori;
în tot cracul cu treizeci
rămurele
mititele,
şi mai mîndre,
şi mai hîde;
în tot cracul, cîte şapte
cuiburele

Scanned with OKEN Scanner

frumuşele;
în tot cuibul,
cîte 24 de pui golăşei.
Gîci, fîrtate, asta ce-i?

Am un copac:
cu doisprezece craci:
în fiecare crac sunt patru cuiburi,
în fiecare cuib sunt şapte ouă,
şi fiecare ou are o parte albă şi alta neagră.
Ce să fie aceasta?

Apa

Dumbră,
sumbră,
fara umbră.

* Dacă n-ar fi,
lumea ar pieri;
iar dacă multă este,
lumea prăpădeşte.

Apa şi gheaţa

mama naşte fata
şi fata pe mamă.

Apa şi vîntul

* Rag gioielele
în geanuni,
pădurenele
în păduri.

Aria

Într-o ţeavă spoită
şade o nucă curăţită.

Scanned with OKEN Scanner

Ariciul

* Merge paşa pe uliţă
cu trei mii de suliţe.

* Merge moşu pe cărare
cu o mie de ace în spinare.

Aţa de la opinci

* Am o nuea lungă, lungă,
şi îngrădesc o poeată
şi o zahată,
şi mai rămîne o bucată.

Banul

* Ochii dracului
moartea omului.

Barabulele

* Ce pui una,
găseşti două;
ce pui două,
găseşti nouă?

Barba

Fetele şi femeile n-au
şi nici doresc să aibă;
bărbaţii o ţin de o podoabă,
iar cînd o au
cearcă să se curăţească de ea.

Barda

* Pe tăiuş se taie lemne,
peste Nistor sar surcele.

Scanned with OKEN Scanner

Berbecii
(cînd se bat)

* Patru bat, opt opintesc,
mii și sute se clătesc.

Beția

* Fumul dracului
în capul omului.

Bățul

În pădure m-am născut,
în pădure am crescut,
și în oraș cum m-au adus
judecător am fost pus.

Biciușca

* Am o gîscă cioantă,
boantă,
cu grumajii ciobîrlan.

Birul

* Ce e greu peste bordei?

Biserica

* Am o ulcea pistricea,
cîntă cocoșii în ea.

* Sus tună,
jos răsună,
oamenii s-adună.

Scanned with OKEN Scanner

Bolovanul (în apă).

Bumbuleul rostogol
n-are stare pe ogor.

Borcanul

Din pămînt, ca Adam, sunt zidit;
pe roată, ca sfîntul Gheorghe, tras:
în cuptor, ca cei trei cuconi, ars;
Cînd trăiam, de toţi eram cinstit,
mă lua-n mîni şi mă pupa;
iar cînd, ca toţi, şi eu am murit,
nu s-a găsit cine-a mă îngropa.

Bostanul

* Pe dealul rotat
şade moşu bosumflat.

* Hop, hop,
surcele îngrop;
ghemuri strînse,
funii întinse.
Am un bordei,
plin de viţei;
pînă nu sparg bordeiul,
nu se văd viţeii.

* Hurduz
burduz,
din ţarînă-adus,
şi sub laiţă pus.

Bota

*Hurduc
burduc,
de mustăţi te duc.

Scanned with OKEN Scanner

Boul

* Cît a fost mic,
în patru trîmbiți trîmbița;
după ce-a crescut mai mare,
dealurile răsturna;
iar cînd a-mbătrînit,
în crîșma cu el juca.

Bradul

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă de m-aduse
să joc în horă mă puse.

Braga

Dobra subțirica
umple putinica.

Briciul

* Am un bou bălan,
paște pe munte de ciolan.

Brișca

Am o vacă
năzdrăvancă,
și prin șolduri
îi tot bolduri.

Broasca

* Lîngă un pîrăuț,
bate un cățeluș.

Scanned with OKEN Scanner

Broasca uşei

Ziua în primblare
mereu mă pornesc,
noaptea mă pun iară
casa să păzesc.

Bruma

* Vine moşul pe portiţă
şi îşi scapă o cheiţă;
vine luna şi n-o ia,
vin stelele şi n-o iau,
vine soarele şi-o ia.

* Ce se naşte cu luna
şi pere cu soarele?

Buha

* Noaptea răcneşte,
ziua s-odihneşte.

Bujorul

Stejar verde,
vîrfu-i arde.

Buratecul

Nu-i pasăre, dar pe copaci şade;
nu-i vacă, dar paşte iarbă verde;
nu-i peşte, dar în baltă înoată:
nu-i lăutar, dar cîntă noaptea toată.

Buretele

* Hotrocol
într-un ocol,
babă albă-ntr-un picior.

Scanned with OKEN Scanner

Buricul

* În mijlocul Prutului
cuibul cocostîrcului.

Butea (polobocul)

Am o vacă cu buricul în spate.

Cacadîrul

* Ce are țîță
și nu-i mîță,
și-i verde
și nu-i șopîrlă?

Cahlița

* Pe cotîrneață
șade o mămueață.

Calul

În pădure cioca-boca,
în tîrg hi-ho-ho,
și acasă treapa-leapa.

Calul și căruța

* Dupa, dupa pe podele,
tata ursu
după dînsu.

Cana

Am o fetiță, de ați veni toți
la guriță-o sărutați.

Scanned with OKEN Scanner

Candela

Dobra subțirica
Îmi umple ulcica.

Capra

Cine se naște cu barbă?

Capul

La o margine de crîng,
două blăni de blid;
lîngă două blăni de blid,
doi luceferi;
lîngă doi luceferi,
o moară ferecată.
Am o dumbrăviță:
sub cea dumbrăviță
este o poeniță;
la cea poeniță,
sînt două brăzdițe;
sub cele brăzdițe,
sînt doi șoimișori,
e o gaie spurcăcoasă,
e o moară
rotungoară.

Cartea

* Rădăcină pătrăcină,
rar voinic care-o dijghină.

Găină pestriță,
La popa pe poliță.

Cîmpul alb, oile negre,
cine le paște,
le cunoaște.

Carul cu nuiele

* Vin oile de la munte
cu steluțe albe-n frunte.

Scanned with OKEN Scanner

Carul, sania și jugul

* Sunt trei frați:
unul roagă iarna,
unul roagă vara,
și unul: fie cum va fi.

Casa

Am o cloșcă:
noaptea strînge puii
și ziua-i risipește.

Castravetele

* Vîr mîna prin frunze
și-apuc pe moșu de buze.

Căciula

Rotogol rotund,
bagă capu-n fund.

Călărețul

Cine are șase picioare,
dar numai pe patru umblă?

Călcăile

* Am două vaci roșii:
cînd le duc la apă,
se uită acasă;
cînd le duc acasă,
se uită la apă.

Scanned with OKEN Scanner

Căldarea

* Hurduz,
burduz,
din munte-adus,
sub laiță pus
cu dosu-n sus.

Căldarea și donița

— Scurtă, groasă, und' te duci?
— Arsă-n fund, de ce mă-ntrebi?
Unde eu mă duc
tot ție ți-aduc.

Căldarea și pirostriile

* — Scurtă, groasă, und' te duci?
— Mă-ntreabă ciorbul,
negru ca corbul.

Cărările

* Ștefan Lungul
ține drumul,
Ștefăneasa
intră-n casă.

* De la casă
la casă
vițe de bostan trase.

Cărbunele

* Pe apă înoată
și-n pământ nu putrezește.

Căruța și sania

Am două fete: una așteaptă vara, alta iarna.

Scanned with OKEN Scanner

Căţeaua

* Are tata o oae laie
şi-a fătat doi miei în paie;
eu zic bîrrr!
ea face hîrrr!
ei zic bîrrr! oaie la stînă,
şi ea face hap! de mînă.

Cînele

* Prin văi către stînci
şade moşu-n brînci.

Cînepa

* Pe o vale dungată
mergi, o bagi uscată,
o scoţi udă bine,
te uiţi după tine,
din vîrf curge apă,
pămîntul de-adapă.

Clîntarul

* Şede un turc pe acest deal
şi unul pe cela deal,
cu maţele-ntr-un stejar,
cu sîngele-ntr-un pahar.

Am o găinuşă,
cu dreptatea în spinăruşă.

Cîrligul de smuls paie

* Am un bou:
mînîncă o şiră de paie şi nu se satură.

Scanned with OKEN Scanner

Cîşlegele de iarnă,
Postul şi Paştele.

* Am şapte răcliţi descuete,
şapte încuete,
şi o mînă de bucurie;
ghiciţi, boieri, ce să fie?

Cerbul

* Tătănita snop,
pana busuioc.

Cercelul

Usturime cu durime,
cînd o pui, îmi pare bine.

Cercul

* Ce-i rotund
şi fără fund?

Cernutul

Sus bat laturile,
jos pică negurile.

Cerul

* Am un crin;
la rădăcină veştedă
şi la vîrf înflorit.

* Am un ceaun îmflat,
peste lume răsturnat.

* Am un om mare, mare,
noaptea înfloreşte
şi ziua păleşte.

Scanned with OKEN Scanner

Ce-i mai lung decît drumurile
şi mai lat decît mările,
mai frumos decît florile
şi mai urîcios decît babele,
mai drag decît icoanele
şi mai greu decît tunurile,
mai luminos decît lumînările
şi mai întunecos decît pivniţele?

Cerul, pămîntul, vîntul

Nalt e tata,
groasă-i mama,
nebun e frate-meu.

Cetina bradului

* Ce năpîrleşte vara
şi-nverzeşte iarna?

Ceapa

Roş e, măr nu e;
pături sunt, placintă nu-i.

* Am un moşneag
cu 12 piei imbrăcat.
şi bun pentru mîncat.

* Sade doamna în cămară
cu pletele afară.

Am o domnişoară
cu rochiţa roşioară,
cînd o începe-a dezbrăca
toţi apucă a lăcrima.

Cara

M-a trimăs doamna de sus
la cea de jos,
să-i spăl iia în apă caldă,
şi s-o usuc în apă rece.

Scanned with OKEN Scanner

Ceasornicul

Gînganie fără suflare,
umblă far-astîmpărare;
n-are duh, nici nu viază,
toată lumea îndreptează.

Ceața

* Ce nu resună în pădure?
* Ce trece des prin vamă
şi cînii n-o bagă-n samă.

Ceaunul

* Hurduz
burduz,
de la munte adus,
sub laiță pus,
cu mămăligă uns.

Cheia

Am o purcicuță vijneață,
cînd o prind de urechi
face fîşti în coştereață.

Chiotul

Ce trece peste apă
şi nu face valuri?

Chiștele

* Mă dusei la vorbotească,
să-mi-nceapă o-ncepetură
fără leacă tivitură.

Scanned with OKEN Scanner

Cimbrul

* Am o sită
rotosită,
umblă vara prin grădină.

Cimpoiul

* Am două mere,
două pere,
două fuse de aur.
Vai de puiul cel de graur
care se sue în nuc
și strigă la cuc,
din ciubuc trăgînd,
din aripi dînd,
din gură șovirleagă, leagă,
nimica să nu s-aleagă.

Ciobanul și oile

* Ciugurele
mărunțele
tot pe drum înșiruțele,
Ciugur
mugur
cel bătrîn
șade jos și bea tutun.

Oile, ciobanul și cînele

* Ciugurele
mugurele
merg pe drum înșirățele,
Ciugur
mugur
cel bătrîn
șede jos și dea tutun,
Halea
palea
ține calea.

Scanned with OKEN Scanner

Ciobota

* Am două ştiubeieşe;
ziua-s pline,
noaptea-s goale.

Ciocălăul

Deasupra hîrtie,
în mijloc praf,
şi dedesubt pîrhaiţă.

Ciocănitoarea

Suie pura pe răchită,
burduhanu nechită.

Ciomagul

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă dacă m-aduseră,
vătav mare mă puseră.

Ciorapul

Oala de bou, varza de carne şi carnea de român.

Cioara şi porcul

Arţira
pîrţira
încălica pe arţoi
pîrţoi,
dar arţoi
pîrţoi
nu poate sa-ncalice
pe arţira
pîrţira.

Scanned with OKEN Scanner

Cireașa

Ce este întîi iubit
și în urmă e neprivit?

Ciuperca

Mănăstire-ntr-un picior,
ghici ciupercă ce e?

* Tatarita-ntr-un ocol,
curte albă-ntr-un picior.

Ciutura

* Ce merge-n jos deșartă
și vine-n sus umflată?

Claia

* Într-un deal rotat
șade moșu umflat.

Clopotul

* Șade domnul Buzdugan,
șade sus într-un divan,
și cînd poruncește,
pestetot vestește.

* Cercelul cucoanei
urla-n fundul oalei.

* Limba cocostîrcului
bate fruntea tîrgului.

* Rage hogea din cetate,
că nu-s vacile toate
și viteii jumătate.

* Rage buha între hotare
și s-aude peste țară.

Scanned with OKEN Scanner

Clopotul și toaca

Badea rage
prin pîrloage,
lelea-ngînă
din grădină.

Cloșca și motanul

* Tandalica are mere,
tandalic vine și cere,
tandalica nu se-ndură.
tandalic vine și fură.

Cobilița

În pădure nascui,
În pădure crescui;
acasă daca m-aduse,
cercei grei îmi puse.

Cobza

* Am o vacă
drîmbovacă,
pe la coarne
cu chiroane,
pe la pîntece
cu descîntece.

Cociorva

* În huciu sunt născută,
În huciu crescută;
acasă sunt adusă,
țigancă sunt pusă.

Scanned with OKEN Scanner

Cocostîrcul

* Moşul Niculae
doarme pe casă-n pae.

Cocoşul

La cap peptene,
la mijloc pepene,
la coadă secere
şi la picioare
răşchitoare.

La cap peptene,
la spate secere,
la mijloc pepene.

Domnişor cu haine scurt
face judecată-n curte.

Cofa

Am o vacă şi o duc
de coadă la apă.

Cofa şi cîrligul

* Moşu suie şi coboară
cu matuşa subsuoară.

Cojocul

Taur bălţat
la spatele mă-tii învăţat.

Comănacul
la căldarea de fert vinars

Bute pe bute,
sus coadă de vulpe.

Scanned with OKEN Scanner

Condeiul

* De iute ce sunt, trei mă ţin,
din pieptul meu curge miere şi venin,
cînd răsună, ajunge la marginea lumii.

Taie-mi capul,
scoate-mi limba,
dă-mi să beau
şi să-ţi vorbesc.

Copilul în fașă

Suflet nevinovat
stă legat.

Corabia

* Pană-mpănată,
pe apă lăsată,
cu mînă de om,
cu voie de domn.

Pe cea vale nourată
vine-o feară-ncornorată,
de meşteri străini lucrată;
suflet n-are, suflet duce,
de pămînt nu se atinge.

Cînd eram în vieaţă
umbriam cu multă dulceaţă
pe tot omul ostenit;
acum însă după moarte
de altă soartă am eu parte
ca să ţin necontenit
vii pe mine,
vii sub mine;
să vedem: ghici-vei bine?

Scanned with OKEN Scanner

Corlata și coșul

* Am patru frați:
pe-o mînecă de cojoc băgați,
și toți beau tutun cu lulelele.

Cortul țigănesc

Ce casă-i, pe care
într-o clipă o făcea,
într-o clipă o strîngea
și pe cal o punea?

Cosciugul

Cine-l face nu-i trebuie,
cine-l cumpără nu-i pentru el,
și cui îi trebuie nu-l știe și nu-l vede.

Coșul

* Am un sac cu mac,
la amîndouă capetele dezlegat.

* Am un sac
plin de mac,
șede-n jos cu gura,
nu-și varsă strînsura.

Coșul și fun

* Mama lată și tata groș,
cîntă-n flueraș frumos.

Vatra, coșul, fumul

Mama lată,
tata grosul,
nenea lungul.

Scanned with OKEN Scanner

Coșul, focul, pînea, cuptorul

Tata înalt,
ginerele turbat,
maica milostivă,
surioara albă.

Coșul cu astupătoarea

* Am un sac
cu sacu-n nas.

Coțofana (țarca)

E lungă, nu-i furcă;
e neagră, nu-i țigancă;
e albă, și nu-i doamnă.

Coțofana pe porc

* Titirișca-frișca
sare pe țînțoiu-bînțoiu,
dar țînțoiu-bînțoiu
nu poate sări
pe titirișca-frișca.

Coada pasărei

Am o carte:
vîntul o închide,
vîntul o deschide.

Coasa

* Cățelușa sargă,
tot cîmpul aleargă.

Am o vițelușa pagă,
care tot cîmpul alearga,
numa-n tufiș nu se bagă

Scanned with OKEN Scanner

Cățelușa livera,
paște cîmpul otova.

Știuca din băltă s-aruncă,
dumbrava o culcă.

Miș, miș
prin păiș,
haci, haci.
prin copaci.

Crîngul

Se vaită ciocoiu Radu,
că i-a fugit satu.

Crîșma

Casa dracului
în mijlocul satului.

Crăpătura

Ce e făcut la casă fără mînă de om?

Crucea

* Ce este mai sfînt decît toți sfinții
și suflet n-are?

Crucea bisericii

* Pana cocostîrcului
bate fața tîrgului.

Cucoarele

* Singurele,
mititele,
merg pe drum înșirățele.

Scanned with OKEN Scanner

Cucuvaia

* Titiana, iana,
strigă noaptea în poiană.

Cugetarea

Ager, sprinten și ușor,
fără aripi pot să zbor
printre ploaie, printre nor.

Cuiul

Hoțul intră-n casă
și capul afara-și lasă.

Trupu-mi vărează,
și capu-mi iernează.

Cuiul din potcoavă

Ce se propteşte în cap,
ca să-ți intre în tălpi?

Culbecul (melcul)

* Am o arătare,
cu casa-n spinare.

Mă întîlnii cu-n dobitoc, dobitoc nu era;
coarne avea, bou nu era;
samar avea, măgar nu era;
picioare n-avea, dar în copaci mi se suia.

Scanned with OKEN Scanner

Culmea (grinda cu straie)

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă dacă m-aduse,
cretință vărgată îmi puse.

Culmea, ușa, fereastra

* Am trei fete într-o casă:
una zice că de-ar veni duminica
să se gătească,
alta zice că de-ar veni noaptea
să se odihnească,
și alta zice: ori vie, ori nu vie,
că mie una-mi face.

Cumpăna fîntînii

Ciocîrlan moțat
strigă noaptea în sat.

Cununia

Ce nod cu gură se înoadă
și cu mîni nu se deznoadă?

Cuptorul

Am un moș bătrîn:
tot mănîncă și nu se satură.

Curcubeul

Șervețel vărgat
peste mare aruncat.

Scanned with OKEN Scanner

Curechiul (varza)

Trupul, capul mi-e totuna,
pe un picior stau totdeauna,
am cămăși nenumărate,
și le port toate-mbrăcate.

Ciuturuș
buturuș,
sade într-un picioruș.

* Am o babă fălfălogoasă,
șede cu boierii la masă.

* Am o baba flendiroasă,
toți boierii o trag la masă.

* Am un moșneguț
tot din petecuți.

Curechiul, omul și capra

Strigă cel c-un picioruș pe cel cu două
să vină, că-l mănîncă cel cu patru.

Cureaua

Noaptea șopîrlă și ziua cerc.

Cureaua la moară.

* Gînj îngînjuluit,
șarpe potcovit,
sudoare de om,
poruncă de domn.

Degetarul

Am o căsuță
micuță,
și are mai multe ferești
decît casele împăratului.

Scanned with OKEN Scanner

Degetul

Frigarea de carne şi carnea de fer.

Desagii

Pe drumul lui Turturiş,
un curcan cu două guşi.

Dimerlia

Aşchia bradului,
dreptatea satului.

Dinţii

* Pe sub streşină de casă,
şed înşiraţi saci de oase.

Am un cuptioraş
plin cu iepuraşi.

Dinţii şi limba

Albişorii treiera,
socolaiul mătura.

Dopul

Într-o vale adîncă,
se vaietă un popă de brîncă.

Drumul

Ce nu poţi lega la gard?

Am un pom mare, mare,
dar umbră tot nu are.

Scanned with OKEN Scanner

Drumul prunduit

* De la noi şi păn la voi
sunt tot căţei de usturoi.

Dumnezeu

Cine nu s-a născut şi încă n-a murit?

Ziua şi noaptea

Sunt două surori în lume
neasemenea la nume:
una albă, luminată,
şi alta neagră-ntunecată,
se gonesc prin lumea lungă
şi nu pot să se ajungă.

Am două găini: una albă, alta neagră,
cea neagră adună, cea albă împrăştie.

* Am o puică:
amuş îi albă,
amuş îi neagră.

Fasolea

Chirchiriţa
mirchiriţa,
cîrcei toboriţa.
Albă păsărică
pe arac se urcă,
n-are aripioare,
n-are nici picioare.

Faţa casei

Lată peste lată,
peste lată îmbujorată,
peste îmbujorată crăcănată,
peste crăcănată măciulie,
peste măciulie limpezeală,
peste limpezeală gălbineală.

Scanned with OKEN Scanner

Făina prin sită

* Ce intră prin grădină
și nu face urmă?

Fîntîna

Ciocîrlan moțat
strigă noaptea-n sat.

Fedeleșul

Urduc,
burduc,
de barbă-l duc,
de barbă-l aduc.

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă de m-a adus,
plin cu apa m-a pus.

Fedeul

Am un frate
cu buricul în spate.

Femeia

Am o floare frumoasă,
bărbații o miroasă,
numai lor li-i drăgostoasă.

Femeia măritată

Cînd n-aveam,
îți dădeam;
acum am,
și nu-ți dau.

Scanned with OKEN Scanner

Femeia însărcinată

Merge baba pe cărare,
patru mîni, patru picoare,
patruzeci de unghioare.

Ferăstrăul

* Gînj gînjuit,
şarpe potcovit.

Fereastra

Nici în casă,
nici afarăă,
nici in cer
nici pe pămînt.

Nici jos,
nici sus,
numa-n vreme pus.

Fereastra, patul şi uşa

Am trei surori:
una zice să se facă ziua,
alta ba, iar a treia
că-i e totuna.

Fearele pe coş

* Am un moş numai cu un maţ.

Fluierul

În pădure născui,
în pădure crescui,
la sat dacă m-aduseră,
să le tot cînt mă puseră.

Scanned with OKEN Scanner

Fluturele

* Aripi are,
cioară nu-i;
trup subţire,
vierme nu-i.

Focul

Am o ţarcă guleratǎ,
alergă-o cîmpie toată,
şi drumul nu-i poate trece.
* Unde doarme boul roşu,
nu mai creşte iarbă verde.

Focul şi căldarea

Bate roşu în fund pe negru.

Foaia (frunza)

Ce trăieşte după moarte
şi-altul va ca s-o tot poarte?

Foarfecele

Două răţişoare
călugăricioare,
pe unde mergea,
malul se surpa.

Două late
alăturate
şi la capăt cîrligate.

Fulgerul

* Săgeata-mpăratului
sparge casa dracului.

Scanned with OKEN Scanner

Fulgul

La trup sunt uşor,
fără aripi sbor,
dar nu sunt nici nor.

Fumul

Ce iese noaptea-n sat
şi nu-l latră cînii?

Ce se suie în pod fără scară?

Fumul şi focul

* Fiul s-a născut, tata încă nu.

Furca (degetele cînd torc)

Am zece fraţi,
cinci sub streşină şi cinci afară:
pe cei de sub streşină-i plouă,
pe cei din afară nu.

Furnica

* La cap măciucă,
la coadă măciucă,
La mijloc nimica.

* La cap ţap,
La mijloc pepene,
de-napoi secere.

Furnicarul

De aici pînă la mare
tot funduri de căldare.

* Într-un vîrf de munte nalt
fierbe o oală cu păsat.

Scanned with OKEN Scanner

Fusul

* Sub un păltinel
joacă un iepurel.

* Dur în sus, dur în jos,
vine seara burduhos.

Gardul

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă de m-aduse,
păzitorul curții mă puse.

Găina și oul

Ce naște neînsuflețit
din însuflețit
și însuflețit
din neînsuflețit?

Găleata

Căciula mutului
în fundul pământului.

Găluștele

* Inelul doamnei
în fundul oalei.

Gîndul

Am o nuia,
vîjia,
ocolesc lumea cu ea.

Scanned with OKEN Scanner

Gîrla

Ghici ghicitoarea mea:
zi, noapte, călătorește
și nu se mai obosește.

Gîsca

Tivgă albă titiană,
strigă noaptea în poiană.

Gerul

* Sus stele,
jos stele,
vai de picioarele mele;
iar steloiul cel mai mare
rău mă frige la picioare.

Gealaul (rindeaua)

* Am un purcel
cu trupul de lemn,
cu limba de oțel;
Înainte curățește
și în urmă netezește.

Geamul

M-a trimes doamna de sus
la doamna cea de jos,
să țese, pînză fără de rost.

Ghemul

* Am un pui de urs
cu mii de bete încins.

Scanned with OKEN Scanner

Gheața

* Am un ghem de mătasă,
și-l trimit la-mpărătească,
să-mi țese o țesătură
făr-o leac de bătătură.

Ghinda

Am un lemn
nici de-o șchioapă,
nici de-o palmă,
și face:
două mese mesuite,
și două albii scobite,
și-un potcap călugăresc.

Ghinda, porcul și lupul

* Picurușul picură,
trepădușul treapădă,
Mongea șede-n dosul tufei.

Ghiocul

Îmi schimb locul,
sar focul,
și ghicesc norocul.

Ghionoaia

Suliță
pestriță,
caragea de os.

Glonțul

Ce fuge
și muge,
și-napoi nu se mai uită?

Scanned with OKEN Scanner

Grapa

* Am o vacă cu 12 coarne.

Grînele

D-aci pînă la munte
tot pături aşternute.

Grebla

* La o casă cu trei răchiţi
este o fată cu trei ghimţi.

Gresia (cutea)

Ghici ghicitoarea mea:
cine dă la altul
ce n-are el?

Grinda (grindarii)

Am un bou:
cu coarnele iernează,
şi cu trupul vărează.

Grinda, hornul, uşa

* Am trei fete:
una se împodobeşte,
una se încălzeşte,
una se porneşte.

Grîul

* Ce-i mîndru la sat
şi bun de mîncat?

Scanned with OKEN Scanner

Grîul şi pleava

Am doi boi,
unul drag şi altul slab:
cel slab sare peste gard,
iar cel gras cade jos.

Groapa

Dacă iei, creşte;
dacă pui, scade.

Gura

* Am o fîntîniţă largă,
plină de petricele albe.

Hameiul

Am un turtar:
De-ar ave un par,
s-ar sui pe el
pînă la cer.

Harbuzul (pepenele verde)

Este o baltă cu malurile verzi,
cu apa roşie,
şi cu peştii negri.

* Am o ulcicuţă cu miere
la cumătriţa în buruiene.

Hîrtia

Dai de peatră
nu se strică;
dai de apă,
se despică.

Horbota (dantela)

* Ce-i făcut fără nivideală?

Scanned with OKEN Scanner

Hoțul de pepeni

De turci fug (de pîndar),
de ruși mă-ncurc (de vrejuri),
de gogoși m-apuc (de pepeni).

Hreanul

Părul alb,
gaura neagră.

Icoana

Fără suflet s-a născut
fără suflet a crescut,
fără grai, fără cuvînt,
și totuși este sfînt.

Iedera

Colăcel
Bolăcel
Într-un virf de muncel.

Iepurele

Ulcelușă unsă
În iarbă ascunsă.

* Șade ghebos
în rogoz,
strig odată
și se-ndreaptă.

Iepurele și cînele

* Fuge moșul pe pîrău
cu țiganul, fătul meu.

Scanned with OKEN Scanner

Iepuroaica cu puii

Am o scroafă sură
pură,
cu purceii suri
puri;
pe sub tufă sug,
pe sub tufă fug,
sug și fug,
fug și sug.

Inima

Am o puică cucuiată
șade-n cămară-ncuiată,
nu-ș' ce-aș face s'o descui,
să-i pui mîna pe cucui.

Țele

* Lînă către lînă,
și-n mijloc o vînă.

Îmblăciul

* Două lemne
hodolemne
și la mijloc brîu de piele.

Îmblătitorii

Unul stă
și altul dă,
unu-n cumpănă se dă.

Lacătul

Sunt cercel cu toarta,
dar om nu mă poartă,
decît mă agață,
la case în față.

Scanned with OKEN Scanner

Lacrima

Ce apă este-n lume fără nisip?

Lada

* Am o vacă cu mațele de petică.

a) Am un bou cu mațele de petici.

b) Am un bou cu mațele de pînzătură.

Lampa

* Am o babă burduhoasă,
face casa luminoasă.

Lanțul

Am un copilaș:
dacă-l las jos, tace;
dacă-l iau în brațe, plînge.

Laptele

Ce îngheață vara
mai iute decît iarna?

Lăcusta

Săritură de ciută, urmă de nimic.

Legumele

Popa-n biserică, iar pletele pe-afară.

Lemnele

* Ce ese breaz din pădure?

Scanned with OKEN Scanner

Lemnul și vatra

* Rage buha din cenușă
și buhaiul din pădure.

Leuca

Nătărîmba
strîmbă,
poznă cucuiată.

Leagănul

Suflet ține, suflet n-are.

Limba

Ce șade în apă mereu
și nu putrezește?

Lingura

Buturugă uscată,
o ridică încărcată,
și o dă jos descărcată.

* Vrăbiuță încărcățică,
hai seara la poețică.

Lingurile și strachina

Într-o vale adîncă
multe ciori s-aruncă.

Lingurile în oală

Am un bordei
plin cu viței,
și toți stau cu coadele afară.

Scanned with OKEN Scanner

Lipitoarea

M-a trimes doamna de sus
la cea de jos,
să-mi dea peşte fără os.

Luleaua

* Găinuşă ciuşă,
strînge-n bot cenuşă.

Fată de sas,
cu scînteie-n nas.

Lumina

* Am un om cu cămaşa-n sîn.

Lumînarea

Bobra grasa
umple casa.

Am o fată cu inima de feştilă.

Luna

* Pe cea casă şindilită,
joacă-o mîţă potcovită.

* Găinuţa gălbinuţă,
trece Dunărea în picioruşe.

Bulgăre de aur
cu coarne de taur.

* Inelul doamnei
în fundul bulboanei.

Scanned with OKEN Scanner

Luntrea

* Pe cea vale nouratã
merge o fearã-ncornoratã:
suflet n-are, suflet duce,
de pãmînt nu mai ajunge.

Lupul şi oile

* Jnapu-n mărunţele
face drumurele.

Macul

Oastea unui craiu
într-un vîrf de paiu.

Maiul de cămăşi

* În pădure naşte,
în pădure creşte,
vine la sate
şi sub mal răcneşte.

Masa

În pădure născui,
în pădure crescui;
acasă dacă m-a adus,
horă împrejur mi-a pus.

Măceşul

Ce e cu pană,
şi nu-i cătană,
zgîrîie,
şi mîţă nu e?

Scanned with OKEN Scanner

Măcinatul

Pe poduri ferecate
trec mii nenumărate,
și le taie capetele,
și le schimbă numele.

Măgarul

Ce e în toate isprăvit
Ș-apoi e nepotrivit.

Mălaiul (meiul)

* Soarele-l soreşte,
vîntu-l răcoreşte,
găina-l înghiţeşte
şi se prăpădeşte.

Mămăliga

Într-o vale prea adîncă
zace un popă de brîncă.

Mănuşa

* Lînă peste lînă
şi la mijloc mînă.

Mărăcinele

Ciută mare şade-n cale
şi aşteaptă carne moale.

Mătăniile

Hăţa,
Bîţa,
ţup la pămînt.

Scanned with OKEN Scanner

Mătura

* Am o găină pestriță
și la coadă ferfeniță.

Mîna

Am o grebluță cu cinci dințișori,
pe zi-mi trebuiește de-o mie de ori.

Melița, melițoiul

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă de m-aduseră,
lătătoarea satului mă puseră.

Măduva copacului

* Ce-i înalt cît pădurea
și nu vede de feliu lumea?

Minciuna

* Într-o rîmătură de oaie
a crescut un corn de porc,
un orb l-a găsit,
un gol în sîn l-a vîrît.

Morarul

Cînd am apă, beau vin;
cînd n-am apă, beau apă.

Morcovul

* Șede moșul în cămară,
cu pletele scoase-afară.

Scanned with OKEN Scanner

Mortul
și cei care-l duc la groapă

Pe cea gură de vale
vine-o matahală mare,
cu cinci capete,
patru suflete,
și-o sută de degete.

Moara

* Am o pasăre-mpănată
și pe apă lăsată.

* Am o vacă mare
cu țițele în spinare:
o mulg cu scara,
și-o-mpart cu țeara.

Am o vacă priiană,
la tot satul dă hrană.

Mucii

* Eși Ilie
din chilie,
că te-așteaptă cinci la ușă.

Mura

Pe-o potecă șovăită
merge mierla-nsovonită:
suflet n-are, sînge are.

Musca

Ziua stau pe fereastră,
la prînz pe masă,
și seara mă ascund.

Scanned with OKEN Scanner

Nasul

Am un ciocănaş de piele
cu două găurele.

Năpîrca

* Covil,
covil
prin iarbă;
lungu-i,
şearpe nu-i.

Negura

Ce trece prin sat
şi cînîi nu bat?

* Am o vacă
brîncovancă:
cînd întinde brîncile,
acopere luncile.

Nevăstuica

Strigă Mariţa din deal
s-o apere de găini,
că de cîni
nu-i e frică.

Neaua

* De la noi în lumea mare,
vezi tot stele sclipitoare.

* Naşterea mi-i sclipicioasă,
îngropăciunea mi-i tihoasă.

Scanned with OKEN Scanner

Ninsoarea și soarele

* Mii de păsărele sbor:
vine un om fără picioare,
și le mănîncă fără gură.

Norul

Sus tună,
jos răsună
sus bat tobele,
jos cad negurele.

Noaptea

* Mă sui pe scai,
să văd de cai;
scăpai cheile,
se-ncuia rețelile.

Nuca

Am patru voinici,
cîteși patru mici,
toți grămadă la un loc
înveliți într-un cojoc.

Nucul

Nalt cît casa,
verde ca mătasa,
dulce ca mierea,
amar ca fierea.

Nuielele

* Am pe un munte
oi mii și sute;
toate sunt țintate-n frunte.

Scanned with OKEN Scanner

Numele

Știi tu, poate,
ce-i în toate?

Ochii

Am două mere de aur:
cît i-arunc, atîta se duc.

* Am doi drugi de fer,
și ajung pînă în cer.

Tărtăcuță neagră,
peste cîmp aleargă.

* Am două mure negre
pe cîmp aruncate,
și văd multe păcate.

* Am doi pui de grieraș,
joacă sub un păltinaș.

Ochii din cașcaval

Cu cît am mai multe,
cu atît cîntăresc mai puțin.

Oglinda

Eu n-am din natură
nici limbă, nici gură,
dar spun la oricare
cusurul ce-l are,
și nu se mînie,
ci va să mă ție.

Omul

* Am un pom frumos
cu ramurele în jos,
iar rădăcina o ține

Scanned with OKEN Scanner

drept în sus ca mine.

* Tare ca crița și slab ca oul;
ghici cine este?

Anii vieții

Douăzeci de frumoși,
patruzeci de voinici
șaizeci de înțelepți,
optzeci de nebuni.

Opinca

M-am dus în pădure
și mi-am tăiat o nuia lungă,
și-am venit acasă,
și mi-am făcut o zahată
și o poiată,
și mi-a mai rămas o bucată.

* Am două covățele
ușurele: ziua-s pline,
noaptea-s goale.

Oul

* Și vin și holercă
tot într-o balercă.

* Ce nu stă în cui,
orișicît să-l pui?

Ce este-n tufă
și nu răsuflă?

* Făr' de cerc și făr' de fund
bună-i butea de băut.

* Am o căsuță văruită,
nicăirea nu-i bortită.

* Cînd îl arunci e alb, cînd cade e galben.

Scanned with OKEN Scanner

* Fierb un fel de mîncare
și pun trei oca de sare,
și cînd îi la mîncat
tot trebuie sărat.

Oaia, oile

Ghici ghicitoarea mea:
patru resteie
duc un car de fîn?

Gurele
măgurele
merg pe drum înșirățele.

Oala

Cît am trăit,
pe foc m-ai fript;
iară după ce am murit
pe drum m-ai azvîrlit.

* La mama sub perete,
tot găini boghete.

Pana

* Ce nu poți să azvîrli în pod?

Para focului

Unde mergi tu, răsucită?
Ce mă întrebi tu, găurită?
Coada mea e într-aurită.

Parii

* Am doi frați,
cu un brîu legați.

Scanned with OKEN Scanner

Paștele

* Este un pod lung de șapte mile,
și pe pod se află un călin:
cînd călinul înflorește,
toată lumea se veselește.

Pasărea

* În pomul mare,
șade o arătare,
cu o mie de cojoace
și tot tremură cît poate.

Patul

* Ce-i gata și tot trebuie gătit?

Păcorniță (dihoniță)

* Am o babă și-un moșneag,
hoarș în oala cu chișleag.

Pădurea

* Am o stea mare:
cînd o tai, îi rămîne capul.

Păianjenul

* Mititel,
țese frumușel.

Scanned with OKEN Scanner

Pălăria

* Scut pe soare, scut pe vînt.
trebuie omului numaidecît.

Pămîntul, aerul şi cerul

* Am un copac:
la rădăcină uscat,
la mijloc îi verde,
şi la vîrf îi cu flori.

Pămîntul, cerul, stelele, soarele şi luna

* Am un poloboc,
peste poloboc un prosop,
pe prosop măzerele,
printre măzărele
două tălgerele,
ce s-aseamănă-ntre ele.

Păpuşoiul

* Iese moşul din răgoz,
cu cojocu-ntors pe dos.

* Ce-i vara îmbrăcat
şi iarna dezbrăcat?

Părinţii

Este un lucru, pe care unii îl au întreg alţii pe jumătate, iar alţii de loc.

Păstrăvul

* Ciuşti prin apă,
zup sub peatră.

Scanned with OKEN Scanner

Pătiacul cu fîn

* Patru oameni poartă toţi o căciulă.

Pătlăgelele

Cîrpe creţe
pe coteţe.

Păunul

* Am o raţă
tîrgovaţă,
singură coada-şi negoaţă.

Pînea

* Chinuită
şi muncită,
peste tot locul borţită;
cine-o are, îi bogat,
cine nu, îi om sărac.

Pînza în război

* O mătuşă îmbrăcată,
suveicată,
tot pe lat şedea culcată,
două fete-i joacă-n spate:
una sare şi-alta piere.

* Este un croitoriu,
şi croieşte o croitură
făr' un pic de tivitură.

Pecetea

* Sunt rotundă ca un ban; stau în mijlocul uşii; ghici ce păzesc?

Scanned with OKEN Scanner

...
...se uită,
trei ascultă.

Pirpeliţa

* Am o căţeluşă vînătă
şi face numai urdă.

Plasa (de prins peşte)

O mie innodate,
o mie deznodate,
o mie să vorbeşti,
o mie nu ghiceşti.

Plăcinta

* Turtă peste turtă
şi la mijloc urdă.

Plopul

* Am un frate, dar e prea nalt.

Plosca

Fata de secui
cu pletele în cui

* Hurduz
burduz,
din Tarigrad adus,
în şurub legat,
în cui aninat.

Scanned with OKEN Scanner

Peria

Gogoneață de purcea,
fugi d-aicia, vino-ncoa.

* Turtel
burtel,
buză de vițel.

Perina

* Noaptea lată,
Ziua umflată.

Perja (pruna)

Am o vacă de-a făta
și vițelul de la ea
stă înca de-a făta.

Peștele

Apa mă naște,
soarele mă crește,
și cînd nu văd pe mama mor.

Casa face sgomot,
locuitorii sunt mulți:
veniră niște oameni,
luară pe locuitori,
iar casa ieși pe ferestre.

Păduchele

Ce este micuț, foarte mititel,
deși ia căciula Vodă pentru el?

Picoarele

Am doi călușei,
tineri sprintenei,
numai să m-arunc pe ei.

Scanned with OKEN Scanner

Pieptenele

* Am un om tăpălăgos,
mînă porcii în jos.

Pieptenii de lînă

Lătăruşcă
ruşcă,
de bagi degetul te muşcă.

Am doi moşnegi
cu barba şargă:
cînd se-ntîlnesc,
se trag de barbă.

Piperul (chipărușul)

* Cimilinga linga,
leagă-ți-se limba.

* Ce-i din lumea mare adus
şi la mare masă pus?

* Roşul ca focul,
iute ca dracul

Pirostiriile (fierostriile)

* Scăunel cu trei picioare,
merge seara-n şezătoare

Pisica

* Ce şede-n căsuţă,
doarme-n pat sau în cotruţă;
de se mişcă un şoricel,
ţup, îl prinde sprintenel?

* Opincă nerasă,
ciors seara prin casă.

Scanned with OKEN Scanner

Piua și pilugul

Trei dau,
trei stau,
trei se uită,
trei ascultă.

Pîrpelița

* Am o cățelușă vînătă
și face numai urdă.

Plasa (de prins pește)

O mie înnodate,
o mie deznodate,
o mie să vorbești,
o mie nu ghicești.

Plăcinta

* Turtă peste turtă
și la mijloc urdă.

Plopul

* Am un frate, dar e prea nalt.

Plosca

Fata de secui
cu pletele în cui

* Hurduz
burduz,
din Țarigrad adus,
în șurub legat,
în cui aninat.

Scanned with OKEN Scanner

Ploșnița

* Burdujel umflat
umblă noaptea pe sub pat

Ploaia

* Ce-i subțire ca fuiorul
și e lungă ca fusciorul?

Plugul

E o fiară încornorată
umblă cu gura căscată,
limba ei mereu tot rîmă,
și răstoarnă și dărîmă.

* Am o bucată de lemn
și o bucată de fier:
ferul umblă prin pămînt,
iară lemnul pe afară.

Mă duseiu în munte
să-mi caut caii;
caii nu-i găsii,
dar văzuiu vîntul
răsturnînd pămîntul.

Pluta

* Am un uliu care sboară și nu se atinge de pămînt.

Podelele pe grindar

* Am 12 boi, dorm pe un căpătîi.

Pologul

De la noi
și pîn la voi,
păsat
vărsat.

Scanned with OKEN Scanner

Pomița

La vîrfu-i roșie,
la rădăcină păroasă.

Pomul

Ce e aceea ce
primăvara mugurește,
vara umbrește,
toamna hrănește,
și iarna încălzește?

Popa

* Coțofană faură
întunecă-n gaură,
se mînecă
înspre duminică.

Cîntărețul Domnului,
sărăcia omului.

Porcul

* Unu ară,
doi se miară,
patru-mping,
ș-un coțofling.

Cine geme nebolind
și caută neperzînd?

Potecele

De la noi
pînă la voi
și pînă la ei,
tot fășii de tei

Scanned with OKEN Scanner

Pragul

Am un cal frumos,
și e jos:
cine vine îl incalecă.

Primarul

Șlapțul satului,
necazul săracului.

Proțapul

Un mort între doi vii.

Punga

* Am o rață
șugubață
singură coada negoață,
și cu ciocul cigălește;
pas, bădița, de ghicește.

Puntea

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă de m-au adus,
călcătoarea satului m-au pus.

Puntea nasului

Ce-i în lume
fără nume?

Purceii (cînd sug)

Beu boierii dintr-o bute și butea geme.

Scanned with OKEN Scanner

Purecele

* Am un călușel
mic și sprintenel,
negru ca corbul,
iute ca focul:
unde sare
urmă n-are,
unde paște
se cunoaște.

Pușca

* Am o juncuță
sbîrnăcuță,
la mijloc
pară de foc.

Suflet n-are și suflet fură.

Pușcăria, primăria

Inima dracului,
în mijlocul satului.

Putineiul

Buturugă bulbură,
șade jos și tulbură.

Sus tună,
jos răsună,
și la mijloc horă.

Racul

* Cerceluș cu coarne
fierbe-n fundul oalei.

Scanned with OKEN Scanner

Răşchitorul

* Haida-n sus şi haida-n jos,
tot un pui de ticălos.

Ridichea

* Felioară de caş
cu sare presărată,
mercurea mîncată.

Doamna în cămară,
cosiţele-afară.

Rîma

* Strigă lelea Anghelina,
ca s-o apăr de-o găină,
şi tot strigă şi mă cheamă,
că de cîne n-are teamă.

Rîndunica

* Ce-i la cap ca o doamnă,
iar la coadă ca o furculiţă?

Rîşniţa

* Lată peste lată,
mazăre vărsată.

Rîul

* Unul viu între doi morţi.

Roata

Cinci cîrligate,
zece băgate,
şi una îndreptată.

Scanned with OKEN Scanner

Roatele

Am patru surioare,
iuți și sprinteioare
toată viața fug,
și nu se ajung

Roatele moarei

Am două surori: una bea și alta se spală: cea nespălată e mai frumoasă decît cea spălată.

Rudeșica (Rodașca)

Care vacă zboară-n aer?

Rugul

Unghii are, mîță nu-i;
verde-i, guștер nu-i;
lungu-i, șarpe nu-i.

Sabia

Retevei
de tei,
limba de balaur.

Într-o scorbură uscată,
șade o cățea turbată.

Sacul cu mălai

Tata gros,
fără os

Salcia

* Ce se prinde de grabă
și nu face roadă?

Scanned with OKEN Scanner

Sania

Patru picioare: le-ncalț cu două opinci.

Sarea

Apa mă naște,
soarele mă crește,
împărați și domni mă iubesc,
și cînd pe mama întîlnesc,
cad jos și mă topesc.

Scara

Două lemne odolene
și mai multe mărunțele.

Scaunul

* Cînd vii la noi,
ți-l pun dinapoi.

Scăpărătorile
(Iasca, cremenea, amnarul)

Mireasa în pădure,
ginerile în Țarigrad,
și nuna-n gărlă.

Scînteia

Cimilică
mititică,
nici de Vodă nu-i e frică.

Uite-o ... nu e!

Scanned with OKEN Scanner

Scoica

Copaie
peste copaie,
la mijloc carne de oaie

Scriera (scrisul)

Cîmpul alb,
oile negre:
cin' le vede
nu le crede,
cin' le paşte
le cunoaşte.

* Arătură albă,
sîmănță neagră:
cine poate
acela seamănă.

Gîsca ară, omul mînă.

Scripca (vioara)

* Am o scîndură uscată,
şi în cui stă anînată,
sună de răsună,
toți oamenii adună.

Țăndurica bradului,
veselia satului.

Scripcarul şi scripca

Strigă gagiul din pădure
şi gajgura din gaură

Scrisoarea

Am o găină cînepie,
dă de veste la domnie.

Scanned with OKEN Scanner

Secerea

Mititel şi strîmb,
alergă pe cîmp.

Semința, vrejul şi dovlecii

Blăni îngrop, tei întind, gheme adun.

Sfecla

Parul roşu, borta neagră.

Sfredelul.

* Am un purcel
cu limba de oțel.

Am un bou: cu gura rumegă şi cu coarnele flutură

Sita

Aşchiuță din pădure,
mihoho din cîmp,
şi liop, liop în casă.

Slănina

Țigan afumat,
în cui agățat.

Sloiul de gheață

Ce creşte cu rădăcina în sus?

Smochina

Sus pele, jos pele,
in mijloc mălai cu miere

Scanned with OKEN Scanner

Snopul

* O sută de fraţi
într-un brîu legaţi.

Soba

* Albă şi spoită,
şi frumoasă şi urîtă;
vara nu vor să mă vadă,
iarna toţi mă îmbrăţişează.

Somnul

* Ce-i mai dulce decît dulce
şi pe talger nu se duce?

Soarele

* Bulgăre de aur,
joacă pe pele de taur.

Soarele şi luna

* Este un frate şi o soră:
ei îs fraţi şi se-nfrăţesc,
iar nicicînd nu se-ntîlnesc.

Soarele şi luna, cerul şi pămîntul, focul şi apa

Două merg, două stau,
două-o duşmanie-şi au.

Spicul

* Într un vîrf de paiu
şede oastea unui crai.

Scanned with OKEN Scanner

Spinul

Ce stă în călecică
și așteaptă cărnicică?

Sprîncenele

Am două călugărițe, și amîndouă se culcă de-a picioarele

Sprîncenele și ochii

Pe două deluşele,
stau două săgețele;
sub două săgețele
sunt doi luceferei,
te vezi mereu în ei.
De vrei ca să-i ghiceşti,
citeşte-n ochii mei
şi vei vede pe-ai tăi.

Spițele roatei

Sunt zece frați
într-un pat culcați,
şi nici unul nu-i pe margine.

Stativele

* A poruncit norodul
ca să se tocmească podul,
că vine împăratul
cu biciu
clocoticiu;
cînd pocneşte
clocotește.

Stelele

* De aici și pînă la munte
numai ținte sunt bătute

Scanned with OKEN Scanner

Stelele și luna

Am o strachină cu alune și cu o nucă
în mijloc

Steagul

Coarnele sunt din tîrg,
capul din ogradă,
coada e din pădure.

Stîlpii hornului

* Am doi unchiași și stau cu spatele
la foc amîndoi.

Stogul

** Pe cîmpul rotat,
șede moșul umflat.

Strugurele

Chipul meu e tot bubos,
și nu-s la nimeni scîrbos,
chiar de-mpărați sunt cinstit
și la masă-s primit.

Stupul

* Cinel, cinel:
butucul de tei,
limbă de cotei.

Sufletul

Am o lădiță
cu o porumbiță:
daca zboara porumbița,
n-ai ce face cu lădița.

Scanned with OKEN Scanner

Sulul de la război

* În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă dacă m-aduseră
pîrcălab mă puseră.

Suveluița (suveica, sucala)

Felie de pepene,
trece prin ițe repede.

Șarpele

Resteu rece,
Dunărea o trece.

Cureluşă unsă,
pe sub pămînt dusă.

Șipul

* Cine n-a gîci,
gîtul i-oi suci.

Șopîrla

Apucai p-o haia,
mă întîlnii c-o haia,
scosei o haia
să dau în haia,
haia intră în haia,
și eu rămăsei cu haia.

Șoarecele

* Cimiligă laură,
țuști în gaură.

Scanned with OKEN Scanner

Tarnița (Șeaua)

* Ce-i mai nalt decît calul
și mai mic decît porcul?

Tigaia

* Am o copilă, cînd îi dau
mîncare plînge, cînd nu-i
dau tace.

Tînjala

E cu clonț, și nu-i pasăre;
cu coarne, și nu-i bou;
cu ochi, și nu-i fereastă

Tocila

Pe lemn apă,
pe apă peatră,
pe peatră fier,
pe fier carne.

Toiagul

* Ziua slujitori,
noaptea domnitori

Toporul (pe umăr)

* Cînd merge de-acasă
acasă cată,
cînd vine din pădure
în pădure cată.

Toaca

* La noi taie lemne,
La voi sar surcele.

Scanned with OKEN Scanner

Trîmbița

Pe deal nechează,
pe vale urează.

Trenul

* Am o trăsură mare:
la vale fuge tare,
la șes nebunește,
la deal gîfîiește.

Trestia

Sus bute
jos bute,
la mijloc coadă de vulpe.

Trupul omului

* Sunt două scăunele:
pe scăunele
un polobocel,
pe polobocel
un bostănel,
pe bostănel
pădure,
prin pădure
umblă lupii.

Tufa cu nuielele

* Mă duseiu la pădure
și găsii un cuib ochi bechi;
luai una, luai două,
ca ochi bechi să se mai ouă,
dar ochi bechi nu se mai ouă.

Scanned with OKEN Scanner

Tulei de păpușoi

Am la bîte ferecate,
le țin în pod aruncate.

Tunetul

* În vîrful muntelui,
crainicu-mpăratului
strigă lumea la război,
c-a venit vremea de-apoi.

Urlă lupu la hotare
și s-aude-ntr-altă țară.

Turta

* Vîrîm mîna în spuză,
pe moș apucăm de buză.

Tutunul

Buruenuță gălbinuță,
rar bărbat care te cruță.

Țapul

Ce are barbă și totuși nu e bărbat?

Țigara

* Buruene ciuciulite,
ciuciulite și-nvîrtite
și la capăt strălucite.

Țîțele

Am doi saci de secară,
care satură o țară.

Scanned with OKEN Scanner

Țițele vacei

* Am patru frați și împușcă
într-un corci.

Ulcica în cui

* Șede moșu pe părete
cu țiganca de ureche.

Ulciorul

Am o vacă cu țița în spinare.

Uliul și găina

* A venit mimura,
și-a luat pe pipura,
și o use în deal la vie,
și a învățat-o cojocărie.

* Tuchiluș pe sub părete,
ciuști între cele fete.

Umbra

Ce șede în apă și nu se udă?

Ciumelei ce-i:
și eu am, și altul are
și chiar acul cel mic are?

Eu fug de tine,
și tu te ții de mine.

Undița

Stancă lungă, gîrbovă,
prinde caii ne-nvățați.

Scanned with OKEN Scanner

Untișca

* Este o babă hreabănă,
șede jos și deapănă,
și se roagă lupului,
și se-nchină cucului
Cucule, Măria Ta
am venit la dumnia-ta,
să-mi dai calul și căruța,
să mă duc păn' la măicuța
c-am auzit
c-a făcut
logofeți,
cu părul de aur creț,
unul a murit,
unul a pierit,
unul în munte s-a suit,
el în munte cu ciocanul a dat,
muntele s-a cutremurat,
fetele s-au măritat,
eu bacșiș am căpătat,
ieși fetiță
la portiță,
că te strigă Daleon,
Daleon fecior de domn

Untura în porc

* — Cimilaș laș,
de unde foc te luași,
din cei munți crunți?
Dar cum n-oi fi crunt,
dacă eu îs mai de-afund

Urechile

* Doua jumătăți de blid
într-o margine de crîng

Scanned with OKEN Scanner

Urma coasei pe cosirişte

De la noi
şi pînă la voi,
tot cuţite
răscuţite.

Usturoiul

* Dobra în groapă,
pletele pe groapă.

Am nouă fraţi
într-un cojoc îmbrăcaţi.

Uşa

Hîţa la deal,
hîţa la vale,
hîţa spre vreme de seară.

Eu la orice casă
sunt slugă aleasă;
eu pe ori şi cine
întîmpin cînd vine;
cînd pleacă afară,
eu îl petrec iară.

În pădure născui,
în pădure crescui,
acasă dacă m-au adus,
primitorul casei m-au pus.

Vaca

* Patru merg
şi patru stau,
bună vamă dau.

Valea

Rudă lungă fără umbră.

Scanned with OKEN Scanner

Valcul

Lungă cotrovită,
în el nutreț la vită

Varga

* Cățelușă
pestrilușă,
pîrae
pîrae
printre ușă,
s-a pîrît para-napoi.

Varul pe pereți

* Pana cocostîrcului
bate fața tîrgului.

Văgașul roatei

Ce este lung cît lumea
și lat de-l pășește găina?

Vătrarul (cociorva) și cărbunii

Am un grajd plin cu cai roșii: dacă bagi
pe negru-ntr-înșii, el îi scoate toți afară.

Veriga

Ziua sunt uitată,
stau și moțaiesc;
noaptea mă pun strajă,
casa să păzesc.

Viea

Pe valea lui Terteleat,
legai verde de uscat

Scanned with OKEN Scanner

A vorbit un împărat
c' un alt împărat
s'adune la pădure
copaci uscați cu frunza verde.

Vinul

Ce este bun la privit
și lesne la amețit?

Nebunul satului în cămașă de lemn.

Vita

La cap furcă,
la mijloc cotargă cu fîn,
la șezut sită.

Vița

Mama verde, tata uscat, prunii dulci.

Vițelul (în pîntece)

Ce trece prin apă
și nu se udă?

Vîntul

* Cine trece pe la poartă
și cînii la el nu latră?

* Este un iepure șchiop
într-un vîrf de plop,
și vîntură bob.

Scanned with OKEN Scanner

Vîrtelnița

* Am un moșneguț
întrun piciorut

Vulpea

* Merge iarna pe poiană,
și-i gătită ca ș-o doamnă

Zăvorul

Pînă nu bagi degetul în gaură,
nu te poți culca

Zmeul

* Voinic vîrtolomete,
cu pipota-ntre spete,
se suie-n slava cerului
cît ai potcovi puricele la un picior

Scanned with OKEN Scanner

GLOSAR

A

Albeață — pată albă pe ochi.

alivancă — turtă făcută din malai amestecat cu lapte bătut cu brînză și coaptă în cuptor.

alogiță — ialoviță, vacă.

amnar — bucată de oțel cu care se scot, prin lovire, scîntei din cremene; se folosește la aprinderea focului și la ascuțit.

Apilo — o reminiscență (verbal defectă) a zeului grec al luminii și artelor, zeu profetic și tămăduitor, patronul oracolelor și ocrotitorul orașelor, mai tîrziu divinitate solară, Apolon

arac — băț lung care susține vița de vie sau alte plante agățătoare harag. *Ngr haraki* *

arădui — a îndrepta spre, a aduce

argint viu mercur, intoxicație cu mercur, folosit în trecut pentru tratamentul sifilisului cît și în farmece pentru a provoca un rău unui dușman

aruncătură — vrajă, descîntec

avestiță — ființă imaginară supranaturală care chinuie în special copiii duh rău

B

Balaur — monstru fantastic, imaginat în formă de șarpe cu unul sau mai multe capete, adesea înaripat

baragladină — matahală, urîciune etc, se referă, de obicei, la țigan

batîr — măcar

* La unele cuvinte dăm și echivalente din alte limbi, dar fără pretenții etimologice, ci, pur și simplu, pentru „curiozitate"

băltog — băltoacă.
bălţat — animal, mai rar pasăre, cu părul sau penele de diferite culori. Lat. *balteatus.*
bechi — nimic, deloc.
blîndă — urticarie (boală care se manifestă prin apariţia pe piele a unor beşicuţe de culoare roşie, însoţite de mîncărime)
bolfă — umflătură, tumoare
botă — bîtă.
boz — plantă erbacee cu miros neplăcut, care are flori albe şi fructe negre. *Bg., ucr. boz.*
brecire — sfoară, brîu cu care se leagă izmenele, iţarii.
brîncă — erizipel; boală infecţioasă care se manifestă prin inflamarea şi înroşirea unei porţiuni a pielii şi prin temperatură ridicată.
broască — umflătură sub piele la rădăcina firelor de păr.
bucate — aici: vite.
budii — budăi; vas de lemn în care se păstrează laptele, se duc bucatele la cîmp etc. *Magh. bodony.*
burdujel — burduf mic.
butuc — aici: o bucată de lemn, un gălăţuş.
bulbuc — corp sferic; bulină de apă.
bubă rea — dalac.

C

Cacadîr — trandafir de cîmp, măcieş.
catran — lichid vîscos de culoare închisă, obţinut prin distilarea petrolului, a cărbunelui sau a lemnului. *Tc. katran.*
cazaclieşti — căzăceşti sau poate din Cazaclia (sat).
călin — arbust sălbatic cu flori albe şi cu fructe roşii în formă de ciorchini. *Bg. kalina.*
căminar — boier care avea în grijă strîngerea dărilor pentru băuturile spirtoase.
căpuşă — insectă parazită care se înfige în pielea animalelor şi le suge sîngele.
cătană — ostaş. *Magh. katona.*
căvăla (a) — a cînta la caval.
celuilor — înşelător.
chercheriţă — insectă subpămînteană care roade rădăcinile plantelor
chioti (a) — a chiui.
chilie — odăiţă la mănăstiri, în care locuieşte un călugăr sau o călugăriţă. *Slav. kelija.*
chimir — brîu lat de piele, prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă ţăranii.; şerpar. *Tc. kemer.*
chisăliţă — fiertură de fructe sau de anumite legume; amestec din care nu se mai alege nimic. *Bg., sb., kiselica.*

Scanned with OKEN Scanner

chitic — nume generic pentru peştele mărunt, peştişor

ciubăr — vas rotund cu două torţi, făcut din doage de lemn pentru diferite necesităţi *Bg cebăr*

ciucur — mănunchi din fire cu care se împodobesc marginile unui covor ale unei draperii; canaf

ciutură — vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care serveşte la scos apa din fîntînă *Lat cytola*

ciul — bou fără coarne.

cofă — vas cu un singur fund şi cu toartă, făcut din doage de lemn.

clobanţ — cioc, plisc.

clocotici — arbust cu numeroase tulpini, cu frunze compuse şi flori în formă de clopot, grupate ca ciorchini.

cobiliţă — bucată de lemn curbată, cu torţi sau cîrlige la capete, care serveşte la ducerea căldărilor, a galeţilor pe umeri

coleşer — melesteu, făcăleţ.

coleţi — simptom al unor boli, manifestat prin dureri puternice produse de contractarea musculară a organului bolnav.

comănac — aici un fel de pălărie fără boruri, purtată de călugări şi călugăriţe.

comînd — aici: avere.

conci — cerc de lemn, de lînă împletită etc., învelit în pînză sau într-o împletitură de păr, pe care ţărancele măritate le poartă în creştetul capului sub basma. Magh. konty

copaie — albie, covată. *bg., sb. kopanja.*

cosciug — sicriu.

cosman de amin — fraţi medici şi patroni ai medicilor Cosma şi Damian, sfinţi care adesea o înlocuiesc pe Maica Domnului din descîntece.

coş — horn.

coş — piept.

coşniţă — coş mic de nuiele sau de papură, folosit la tîrguieli. *Slav. kosinca.*

cotargă — car.

cotreanţă — cîrpă, zdreanţă.

cotîrneaţă — coteţ.

cremene — varietate de piatră tare, care are proprietatea de a produce scîntei atunci cînd e lovită cu ceva dur *Bg kremeni*

cretinţă — catrinţă

criţă — oţel *Ucr krica*

cumpănă — primejdie, nenorocire, soartă. *Slav konpona*

cumpăt — echilibru sufletesc, judecată dreaptă, stăpînire de sine *Lat compitus*

Scanned with OKEN Scanner

D

Dalac — anthras, postula maligna, boală infecțioasă, manifestată prin abcese care cuprind toate straturile pielii.

dambla — apoplexie, paralizie.

dat — farmec; boală cauzată de vrăji, de farmece.

deochi — putere magică pe care cei superstițioși o atribuie unor oameni în stare să influențeze (să îmbolnăviască) pe ce asupra cărora își îndreaptă privirea; chipul personificat al acestei puteri.

desfăcătură — înlăturarea unui farmec, desfacerea de el.

dimerlie — veche măsură pentru cereale.

dimon — drac. *Ngr. demon.*

dinsele — numele popular al reumatismului. Vezi și *lelele.*

doniță — vas de lemn în care se mulg vacile.

dovleac — bostan. *Tc. devlec.*

drîmos — dîrmoz, copăcel cu florile albe și fructe în formă de boabe roșii-închise.

drob — bucată mare dintr-un material solid (sare, piatră etc.). *Bg. drob.*

drugă — fus de mare de răsucit fuiorul.

dudău — cucuctă, buruieni. *Magh. dudva.*

dumbra — din *lat. de imbre* — din ploaie

E

Ediția — nume dat șarpelui.

exorcizm — practica magică pentru alungarea duhurilor rele.

F

Farmazonie — vrăjitorie, farmece.

fapt — farmec, vrajă. *Lat. factum.*

faur — meșter, fierar. *Lat. faber.*

făcătură — farmec, vrajă făcută cuiva.

fălcariță — boala localizată la fălci, maxilar.

fedeu — capacul de la oală (în Bucovina).

fedeleș — butoiaș mic de forme diferite, în care se ține ori se transporta apa sau vinul. *Magh. fedeles.*

felegos — zdrențuros, peticos, murdar.

fiare — cătușe.

fistichiu — de culoare verde-gălbui; curios, ciudat. *Tc. fistiki.*

foișor — terasă deschisă (ridicată mult deasupra pămîntului) cu acoperișul susținut de stîlpi sau de coloane; cerdac, pridvor *Magh. folyosó.*

forcoti (a) — a bolborosi.

fugaci — iute de picior.

furteață — organ genital feminin.

G

Gătat — gătit, împodobit.
genune — prăpastie fără fund, abis.
ghinci — ghimpi.
ghionoae — ciocănitoare
Gioi — reminiscență a zeului suprem roman Jupiter, care deținea principalele atribute cerești, derivate din ideea de lumină
gilcă — inflamare a ganglionilor de la gît
ginj — un fel de funie împletită din nuiele mlădioase sau din coaja de tei
gros — închisoare
gujulie — gîză, insectă
guşter — angină difterică

H

Hamei — plantă erbacee agățătoare cu flori verzui, ale cărei semințe aromatice se întrebuințează la fabricarea berii.
hăcui (a) — a tăia în bucăți mici, a toca mărunt
hălădui (a) — a trăi undeva în voie, în libertate, în liniște
hătmănească — soție a hatmanului (unul dintre cei dintîi boieri în Divanul Moldovei, însărcinat cu comanda întregii oşti)
hîrzob — funie groasă folosită la coborîrea sau la riicarea greutăților din adîncime. *Bg. vărzop.*
hogea — preot, învățător, dascăl la mahomedani *Tc hoca*
holercă — țuica, rachiu
hrubă — un fel de casă primitivă cu acoperişul de pămînt, bordei *Ucr. hruba.*

I

Iască — ciupercă în formă de copită de cal care creşte ca parazit pe copaci şi poate fi folosită la aprins focul. *Lat esca* — „hrană"
ibrişin — fir de mătasă răsucită de diferite culori, întrebuințată la cusut, la brodat sau la împletit *Tc. ibrişim*
iele — ființe imagiare din mitologia românească, zîne cu puteri nefaste cu o mare forță de seducție, vezi frumoasele, dînsele (se asemănă cu *Nimfele, Naiadele, Dryadele, Sirenele* etc.)
istov — fără încetare, pînă la oboseală completă
izdat — colici intestinali, vezi colici
izînă — slăbire a corpului din cauza neîngrijirii, dezvoltare insuficientă *Sb jezina*

Î

Împăra (a) — a străpunge cu parul
încipta (a) — a înfige
însovonită — împodobită cu voal de mireasă (sovon)

Scanned with OKEN Scanner

J

Jălanie — jale

jnap — de la a jnăpi, a lovi

jolnă — scorfuloză, afecțiune cronică caracterizată prin inflamarea ganglionilor cervicali

junghi — durere acută de scurtă durată între coaste la piept sau la încheeturi

L

Lamost — diaree; pînticărie.

lăcătui (a se) — a se statornici.

lăvicer — lăicer; covor țărănesc de lînă care se așterne pe jos sau cu care se împodobesc la țară lavițele și pereții.

lehuză — femeia după nașterea unui copil. *Ngr. lehuza.*

lighioană — animal, pasăre; termen înjurios pentru un om.

lipcă — a sta neclintit, a nu se mișca din loc.

lungoare — lingoare; febră tifoidă.

M

Matrice — organ genital feminin.

măiestre — ființe imaginare cu caracter nefast.

mămuiață — maimuțăș, momieș, dihanie, matahală, monstru

mătrici — colici intestinali.

merinde — hrană rece, pe care o ia cineva cînd pleacă la drum sau la lucru. *Lat. merenda.*

milă — unitate de măsură pentru lungimi, a cărei mărime variază. 1609,3 m. (milă engleză); 1852 m (milă marină internațională); 4420 m (milă geogeafică); 7585,9 m (milă austriacă). În limbajul nostru popular — unitate de măsură de mărime indefinită, neprecizată.

milostive — iele.

mir — untdelemn parfumat și sfințit, folosit în biserica creștină la săvîrșirea unor ritualuri.

mir — aici figurat (o țintesc drept la mir): în frunte, inimă, unde i-i mai greu omului.

mișăla, -li (a se) — a se plînge, a se văieta, a se jelui, a se tîngui

mîlcaviță — reumatism articular.

mîneca (a se) — a pleca în zorii zilei; a se porni; a se scula dis-de-dimineață. *Lat. manicare.*

mîrțan — motan.

moimă — maimuță. *Magh. majom.*

moroi — strigoi, vîrcolac, pricolici. *Bg., sb. mara.*

muma-pădurii — ființă mitologică, de care se tem toate mamele cu copii mici, numită și *Vidmă de Pădure, Mama huciului, Pădureana* sau *Păduroaica* etc.; divinitate rea, nefastă din mitologia românească.

înfăţişată ca femeie tare bătrînă şi slută, cu părul lung pînă la pămînt, bocind prin păduri pentru a ademeni drumeţii; se poate autometamorfoza.

moschiceşti — moscăleşti, ruseşti.

N

Nagaiţă — bici, cravaşă

năd(a) — a adăuga

năjit — nume generic dat nevralgiilor, durerilor de dinţi, inflamaţiilor urechii, unor boli provenite din răceală

năprăi (a), năprăti (a) — a copleşi, a covîrşi pe cineva

nevăstuică — animal mic de pradă cu trupul subţire, acoperit cu blană roşcată pe spinare şi albă pe pîntece.

O

Obor — ţarc, ocol. *Bg., sb. obor.*

oborî(a) — a doborî

oboroacă (oboroc) — vas mare de formă cilindrică larg la gură, făcut din scoarţă de tei, care serveşte ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru păstrarea şi transportarea acestora. *Ucr. uboroc*

obrinteală — inflamaţi a unei răni.

ocnă — mină de sare; închisoare pentru cei condamnaţi la muncă silnică în saline. *Magh. ocna.*

ocnaş — puşcăriaş.

odgon — funie groasă şi lungă. *Sb. odgon.*

odraslă — copil, urmaş; pui; lăstar. *Sb. odraslo.*

odolean — plantă erbacee cu flori trandafirii sau albe. *Sb. odoljan.*

orbalţ (orbanţ, orbănţătură) — erizipel, brîncă

ort — monedă de valoare mică. *Germ. ort.*

otova — cosit, secerwt, tuns la acelaşi nivel; uniform.

P

Pag — animal, de obicei cal, cu pete albe pe cap sau pe trup.

pajură — fiinţă basmică în chipul unei păsări uriaşe, înzestrată cu puteri miraculoase

paşă — guvernator al unei provincii din Imperiul Otoman.

păcorniţă — vas de lemn sau de scoarţă de copac, în care se ţine păcura pentru uns roţile carului.

pătiac — pătul.

piază — fiinţă sau lucru care aduce nenorocire; semn prevestitor de rele (piază-rea)

pilug — unealtă casnică de lemn, metal etc., rotunjită şi bombată la un capăt sau la amîndouă, cu care se pisează în piuă; chilugaş, pisălog (de la a pisa)

pipotă — rînză.

Scanned with OKEN Scanner

pirostrie — ustensilă de gospodărie formată dintr-un cerc sau dintr-un triunghi de fier, sprijinit pe trei picioare, pe care se așează ceanul sau oala la foc; crăcană. *Ngr. pirostia.*

piuă — vas de lemn, de metal sau de piatră cu pereții și cu fundul gros, în care se pisează diferite substanțe solide (piper, cafea, sare etc.).

pircălab — dregător mai mare peste un ținut al Moldovei cu atribuții de conducător al unei cetăți și de judecător. *Magh. porkolab.*

pîrgui (a) — a începe să se coacă, a da în copt, a se rumeni.

pîrhaiță — ciupercă cu carnea albă cînd e tînără, iar mai tîrziu măslinie și brună-roșcată.

pîrpeliță — jgheabul morii, prin care curge făina de sub pietre

plagă — rană; leziune a țesuturilor corpului, provocată de o arsură, de o tăietură etc. *Lat. lit. plaga.*

plăieș — (În evul mediu) locuitor de la frontiera muntoasă a țării însărcinat cu paza ei; locuitor de la munte, muntean

podișcă — podeț, pod umblător

poștă — unitate de măsură aproximativ de 20 de chilometri; distanța din-re două stații de schimb a cailor *Rus. počta.*

pocitură — ființă desfigurată, sluțită.

pogonici — argat, băiat care mînă vitele la arat.

polog — brazdă de iarbă sau grîu, secară, orz etc. *Bg. polog.*

pomiță — pomușoară, fructul bun de mîncat al unor tufe.

prian — animal cu pete albe; fătat în luna aprilie (prier).

prii (a) — a fi de folos, favorabil, prielnic.

primenealâ — schimbul rufăriei.

primintean — pămîntean.

proclet — blestemat, afurisit, ticălos. *Bg. proklet.*

pușchea — bubă mică și dureroasă care se face pe limbă.

putinei — putină mică, înaltă și strîmtă, în care se alege untul

R

Raclă — sicriuș, coșciug. *Bg. rakla.*

rădvan — trăsură de lux închisă, montată pe arcuri și trasă de mai mulți cai.

rîhnă — deochi, farmec.

rudeșică — rodașcă, gîndac mare, negru-castaniu, ale cărui fălci seamănă cu coarnele unui cerb.

rug — tulpina unor plante tîrîtoare (mure, măcieș, zmeură etc.) *Lat. rogus.*

S

Samar — șea mare fără scări (de obicei, pentru măgari și catîri)

Samcă (sancă) — ființă imaginară rea care omoară sau vatămă oamenii; duh rău. *Rus., ucr,, bg. samka.*

Scanned with OKEN Scanner

sas — persoană care face parte din populația germană stabilită între secolele al XIII-lea — al XIX-lea în unele regiuni ale Transilvaniei.

scul — legătură mare de fire continue de lînă, de bumbac, de mătase etc., înfășurate în formă de colac. *Ngr. skuli.*

scurtă — inflamație subțioară sau la pîntece. *Lat. excurtus.*

secui — persoană care face parte dintr-o populație maghiară ce locuiește în partea de răsărit a Transilvaniei. *Magh. szekely.*

scorpie — nume popular al scorpionului; ființă fantastică închipuită ca un șarpe cu limbi de foc sau cu cap de om. *Slav. skorpja.*

senic — pînză groasă.

sfinte — iele.

sineca(a)(se) — a se trezi din somn, a se scula (de la *lat. exomnicare*).

smoală — substanță neagră, vîscoasă, care rămîne de la distilarea petrolului sau a gudronului de cărbuni. *Slsv. smola.*

smochină — fructul smochinului (arbore exotic cu frunze lobate, cu flori numeroase și fructe cărnoase, dulci și suculente.) *Slav. smokvina.*

solomonar — persoană care se pricepe în astronomie, care face calendare și prevestește vremea; persoană cu pretinse puteri supranaturale, care ar putea provoca sau împedica diverse fenomene naturale.

spiritus — spiriduș; drac mic, vioi și poznaș, despre care se crede că se întruchipează în diferite vietăți și că servește pe vrăjitori. *Lat. lit. spiritus.*

smerit — umil, supus, modest, cucernic, evlavios.

stăvi(a se) — a se bucura de ceva, a se face cu ceva, a putea realiza ceva.

stîrpitură — ființă nedezvoltată, pocită.

strat — culcuș pentru animale.

strigă — ființă imaginară, închipuită ca o femeie care chinuie copiii mici, ia mana de la vaci etc. *Lat. striga.*

strigoi — descărnat; mort blestemat să-și părăsească noaptea mormîntul spre a peregrina prin lume. *Lat. strigosus.*

strîns — boală infecțioasă caracterizată printr-o contracție permanentă și foarte dureroasă a mușchilor.

studiniță — stomatită; inflamații a mucoasei cavității bucale.

sturit — prăpădit.

sugel — mică plantă ierbacee cu miros neplăcut, cu flori purpurii sau albe; inflamație supurativă a țesuturilor din jurul unghiilor; panarițiu. *Lat. sigillum.*

Ș

Șfab — o insectă de culoare neagră sau cafenie, care trăiește prin casele oamenilor, în special prin bucătării, ieșind după mîncare odată cu lăsarea întunericului

Scanned with OKEN Scanner

şipot — izvor puternic.
şoimane — eufemism pentru iele
şomîlc — şoarece, şobolan.
şopîrlaiţă — şopîrlă, difterie, anghină difterică
şovăită — aici· cărare cu multe cotituri

T

Tatarcă — cancer
tînjală — un fel de proţap, care se foloseşte pentru a înjuga a doua pereche de vite, pentru a lega de jug uneltele agricole sau pentru a trasporta greutăţi mari.
tîrnaţ — cerdac; prispă închisă cu scînduri.
tîrpie — boală care constă în îmflarea abdomenului.
toacă — placă de lemn sau de metal, pe care se bate ritmic cu două ciocane, pentru a anunţa anumite momente ale serviciului religios la biserică sau la mănăstire.
tont — prost, nătîng.
tragîn — dalac.
trîmbiţă — bucium
trînji — hemoroizi.
tulei — ştiulete de păpuşoi.

Ţ

Ţarcă — coţofană *Magh. szarka*
ţibocuţă — vermişor negricios care-şi face cuibul de regulă pe drumuri şi pe cărări şi care nu odată cînd e zădărît sau cînd îi stă cineva în cale, îl muşcă dureros.
ţipa (a) — a arunca.
ţîr — om foarte slab. *Ngr. tsiros.*
ţocni (a) — a lovi cu ciocul.
ţurţar — ţurţur.

U

Udi (a) — a rămîne.
udmă (udnă, uimă) — inflamaţie a unui ganglion limfatic *Ngr oidma* (umflătură dureroasă).

V

Valc — iesle
văgaş — urma roţii
văiera (a se) — a se văieta
văleat — dată, termen, moarte *Slav vŭ leto*
vătav — supraveghetor al argaţilor şi feciorilor de la o moşie boierească
vinars — rachiu din vin

Scanned with OKEN Scanner

vîlvă — agitație, frămîntare, zarvă

Vintul-turbat — ființă mitologică fantastică, la mai multe popoare, în chip de șarpe monstruos, care șălășluiește la mari înălțimi, provocînd cele mai strașnice furtuni; se crede că ciocîrlia ar ajunge pînă la soare, dar nu poate trece de Vintul-turbat

Z

Zale — țesătură făcută din inele mici de fier; armură cu care se îmbrăcau oștenii în antichitate și în evul mediu, spre a se apăra de loviturile dușmanilor.

zănoagă — depresiune circulară cu versante prăpăstioase în zona munților înalți.

zburător — spirit răufăcător care coboară noaptea în casele oamenilor și chinuie fetele și nevestele

zgaibă — coajă care se formează pe o rană

zgîrci (a se) — a se chirci, a-și contracta corpul de durere sau de frig

zîmbre nazuri, pofte exagerate

zmucea — mlădiță, rămurică

zmunti (a) a strica

NOTE

[1] Problema este adîncită de Ov Bîrlea în *Metoda de cercetare a folclorului,* Bucureşti, E.P L., 1969, şi de Gh. Vrabie în *Folclorul. Obiect-principii-metodă-categorii,* Bucureşti, Editura Academiei R S România, 1970, partea I, *Introducere (n. ed.)*

[2] Amănunte din: Paul Sébillot *Le Folk-Lore,* Paris, librairie Octave Doin, 1913; Arnold van Gennep, *Le Folklore,* Paris, librairie Stock *(n. a.)*

[3] Incorect Pe frontispiciul revistei citim: „Fondé par H Gaidoz et E. Rolland (1877—1887), continue par H. Gaidoz" *(n. ed.)*

[4] În *Cimiliturile românilor* (1898), A. Gorovei dă alt an· 1851 Acest an de apariţie este susţinut de istoriile literare şi de cele ale folcloristicii *(n. ed.).*

[5] Citaţiile sînt din lecţia de deschidere a cursului d-lui profesor Ovid Densusianu, la Facultatea de litere din Bucureşti la 9 noiembrie 1909, publicată în broşura *Folclorul. Cum trebuie înţeles.* Bucureşti, Editura libr. Alcalay, 1910 *(n. a.).*

[6] *Studiul citat,* p. 6—7 *(n. ed.)*

[7] *Ibidem,* p 8—9 *(n ed)*

[8] În ediţia din 1933 apare greşit cursul *(n ed)*

[9] *Studiul citat,* p 9—12 *(n ed)*

[10] *Ibidem,* p 12 *(n ed)*

[11] *Siudiul citat,* p. 12—13 *(n ed)*

[12] *Studiul citat,* p 14 *(n. ed.)*

[13] *Idem,* p. 15 *(n. ed.).*

[14] Romul Vuia, *Etnografie, etnologie, folclor,* Cluj, 1930, p. 42 (n a) Şi în Romul Vuia, *Studii de etnografie şi folclor,* ediţie îngrijită de Mihai Pop şi Ioan Şerb, prefaţă de Mihai Pop, Bucureşti, Editura Minerva, 1975, vol I, p 3—38 (n ed)

Scanned with OKEN Scanner

[15] Această latură a folcloristicii s-a îmbogățit în ultimii ani cu două lucrări: Mihai Rop, *Îndreptar pentru culegerea folclorului*, București, 1967; Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, București, E.P.L., 1969, 326 p.

[16] În original incorect: Gh. Murgoci (*n. ed.*).

[17] Lucrări de referință în acest domeniu: Sabina Cornelia Stroescu, *La typologie bibliografique des facétis roumaines*, I, II, Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1969, XXXVIII + 1767 p.; I. Mușlea, Ov. Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1970, 634 p.; D. Caracostea, Ov. Bîrlea, *Problemele tipologiei folclorice*, București, Editura Minerva, 1971, 362 p.; *Balade populare românești*, introducere, indice tematic și bibliografie, antologie de Al. I. Amzulescu, București, E.P.L., 1964, 3 volume (*n. ed.*).

[18] Librairie Orientale et Americaine, E. Guilmoto, éditeur, Paris, 1904—1907 (*n. a.*).

[19] O lucrare modernă despre basme este aceea a lui Ov. Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, București, E.P.L., 1966, 3 volume. Ampla introducere prezintă categoriile prozei populare. De același autor: *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura enciclopedica și științifică, 1976. (*n. ed.*).

[20] Artur Gorovei. *O chestie de folclor*, în *Șezătoarea*, vol. X, p. 11—18 (*n.a.*). Și în acest volum, p. 150—157 (*n. ed.*).

[21] În această privință a se vedea observațiile din *Introducerea* noastră, în acest volum la p. X—XI (*n. ed.*).

[22] Artur Gorovei, *Legenda arborilor îmbrățișați*, *Șezătoarea*, XIII, 136.

[23] Id., *Cimiliturile românilor*, 1898, Ed. Acad. Rom.

[24] Id., *Descîntecele românilor*, 1931, Ed. Acad. Rom.

[25] Volumul s-a tipărit la 1867 într-o primă ediție de autor însuși și alte două ediții au apărut în editura Socec.

[26] Domeniul se consolidează în ultimele decenii cu cercetări pe zone (cum sînt studiile *Arta populară din Valea Jiului*, București, 1963, *Arta populară din zonele Argeș și Muscel*, București, 1967, *Arta populară pe Valea Bistriței*, București, 1969 ș.a.) și cu una de ansamblu, cu colaborarea mai multor specialiști, *Arta populară românească*, București, 1969 (*n. ed.*).

[27] François Lenormant, *La magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes*, Paris, Maisonneuve et C-ie, 1874, p. 85.

[28] *Ibidem*, p. 22.

[29] *Ibidem*, p. 25.

[30] *Ibidem*, p. 28—29.

[31] *Ibidem*, p. 29.

Scanned with OKEN Scanner

[32] L.-F. Alfred Maury, *La Magie et l'Astrologie dans l'Anticuité et au Moyen-âge*, p. 201, Paris, Librairie Académique, Didier et C-ie, 1866.

[33] *Ibidem*, p. 296.

[34] *Ibidem*, p. 193.

[35] Girard de Rialle, *La mythologie comparée*, tom. I, p. 215, Paris, 1857

[36] L.-F Alfred Maury, *Histoire des religions de la Grèce antique*, I, p. 565, Paris, 1857.

[37] L.F.A. Maury *La Magie et l'Astrologie dans l'Antiquité et du Moyen-âge*, Paris, Librairie Académique, Didier et C-ie, 1866, p. 92.

[38] Fr. Lenormant, *op., cit.*, p. 239.

[39] De aici obiceiul, la creştini de a trage clopotele în vreme de cumpănă, pentru a alunga pe necuratul.

[40] L.-F.A. Maury, *op. cit.* (Extras din capitolul intitulat: *Lutte du Christianisme avec la Magie.)*

[41] C. F. Abbott, B. A. Emmanuel College, Cambridge, *Macedonian Folklore*, 1903, pp. 238—241.

[42] S. Fl. Marian, *Sărbătorile*, II, 1899, p. 77.

[43] *Ibidem*, p. 36.

[44] „Şi mai ales dacă vreo fată mare necinsteşte prin vreun lucru femeiesc nepotrivit ziua aceasta, atunci Sîn-Toader trimite pe caii săi, care, prefăcuţi în cei mai voinici şi frumoşi feciori, o pîndesc, şi, sub pretext că vor s-o petreacă la joc, o răpesc. Şi nici o fată nu poate scăpa de dînşii, doară numai în cazul acela cînd, prigonită fiind, ajunge acasă la sine şi răstoarnă toate vasele cu gura în jos. Din cauza aceasta apoi nici o fată mare nu părăseşte bucuroasă casa în ziua de Sîn-Toader". *(Ibidem,* p. 38).

[45] Agnus Dei, fulgura desursum depellit et omme malignum peccatu frangit, virtutem destruit ignis, de fluctibus eripit undae.* (Maury, p. 156.)

* Traducerea textului:

Mielul lui Dumnezeu alungă din slavă fulgerele şi înfrînge tot păcatul rău, distruge vlaga focului, din vîrtejuri smulge undele. *(N. ed)*

[46] Gh. T. Kirileanu, în *Şez.*, IX, 1904, p. 85; „Sînt preuţi sau călugăr cari au darul tămăduirei, şi cetind molitfele Sf. Vasile, scot pe dracu şi omul rămîne sănătos. Pe urmă dracul s-anină de acel preut şi caută să-i facă ispite" S. Mihăilescu, în *Şez* IV, p. 180, vorbeşte de preoţi sau călugări care au darul tămăduirii şi cetind molitfele Sf Vasile scot pe dracul şi omul rămîne sănătos Simion T Kirileanu, în *Şez* XVIII, 1922, pomeneşte de preotul Todică, de pe valea Bistriţei, care avea acelaşi dar

[47] L.-F. A. Maury, *La Magie et L'Astrologie dans l'Antiquité et au Moyen-âge*, p. 151—192.

Scanned with OKEN Scanner

[48] Mihail Lupescu, *Dracul.* în *Sez.*, I, 1892, 241—242.

[49] François Lenormant, *La magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes.* Paris Maisonneuve et C-ie, 1874, p. 28.

[50] *Ibidem,* p. 33.

[51] *Ibidem,* p. 10.

[52] *Ibidem,* p. 59—60.

[53] *Sez.*, XII, 1912, p. 181

[54] O reminiscență, în rugăciunile noastre bisericești, din imnuri caldeene, este în rugăciunea *Împărate ceresc.* Cuvintele: „Vină și te sălășluiește întru noi" le găsim într-un imn pentru prosperitatea regelui, care cere, pentru el, să fie asemenea zeilor și „să devie locuința spiritelor bune".

[55] L.-F.A. Maury, *La Magie et l'Astrologie dans l'Antiquité et au Moyen-âge,* p. 316.

[56] Fr Lenormant, p. 37 și Maury, p. 9 reproduc ambii acest citat. Sătenii noștri au obiceiul de a cînta, cu glas tare, noaptea, cînd merg pe drum sau pe lanuri.

[57] Fr. Lenormant, *La magie chez lez Chaldéens et les origines accadiennes,* p. 167.

[58] Dr. D. Ionescu, *Descîntece,* I, 1907, p. 147.

[59] „Le magicien, par ses charmes, ses talismans et ses conjurations, agit désormais sur les «démons» célestes ou infernaux et les contraint à lui obéir." Franz Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain,* Paris, Ernest Leroux, 1909, p. 275.

[60] L.-F. A. Maury, *La Magie et l'Astrologie dans l'Antiquité et au Moyen-âge,* p. 29.

[61] Înțelesul este acesta: puterea sa este micșorată pe pămînt și pe ape. Fr. Lenormant, p. 20, nota.

[62] Fr Lenormant, *La magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes.*

[63] Thompson, *The devils and evilspirits of Babylonia,* p. XXI. Citat de Paul Hermant și Denis Boomans, *La Médicine populaire,* Bruxelles, 12, Vieille Halle au Blé.

[64] Davkina: soția zeului Ea.

[65] A. Barth, *Un ancien manuel de sorcellerie hindoue.* În *Mélusine,* vol. I, col. 105.

[66] A. Lang, *Mythes, Cultes et Religions,* traducere de Leon Marillier Paris, 1896, p 213.

[67] *Hundert Lieder des Atharva-Veda,* übersetzt und mit Textkritischen und sachlichen Erlauterungen versehen, Stuttgart, Verlag von W Kohlhammer, 1889.

[68] A. Lang, *op. cit.*, p. 301—303.

[69] *Ibidem,* p. 298.

[70] „Thoth on le sait, était le dieu magicien par excellence, le maître

Scanned with OKEN Scanner

des discours divins, c'est à dire des incantations qui permettaient aux hommes et aux dieux d'obtenir ce qu'ils désiraient" Maspéro, *Études de Mythologie et d'Archéologie égyptiennes*, 1893, I, p 111

[71] În jurul rămăşiţelor lui Osiris, mutilat, s-au strîns fiul său, surorile sale, amici săi, şi prin descîntecele lor (incantations) au izbutit să facă din el prima mumie, apoi au însufleţit mumia şi i-au dat putinţa să ducă o viaţă particulară dincolo de mormînt Maspéro, *op. cit.*, p. 291

[72] Caracteristică? *(N. ed.)*.

[73] Informaţii din Lenormant.

[74] Ph. dr. François Lexa, *La magie dans l'Égypte antique*, I, pp. 27—35. Paris, Librairie orientaliste Paul Geuthner, 1925.

[75] Franz Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*, Paris, 1909, p. 278.

[76] L.-F A Maury, *La Magie et l'Astrologie dans l'Antiquité et au Moyen-âge*, p 195

[77] Maury, *op cit*, p 289, citează pe Lucian, care-şi bătea joc de aceste credinţe

[78] *Ibidem*, p 196.

[79] *Ibidem*, p 198.

[80] Traducere a termenului francez *impétration*, acţiune prin care se obţine o favoare, un beneficiu (folos, avantaj). *(N. ed.)*

[81] După traducerea lui Littré, făcută în „Collection des auteurs latins, avec la traduction en français, publiée sous la direction de M. Nisard", Paris, Firmin Didot, MDCCCLV.

[82] Gaston Boissier, *La Fin du Paganisme*, Ed. II, Hachette, 1894, I, p. 149

[83] *Ibidem*, p. 200

[84] Peters, *Der Artzt*, p 7, citat de Paul Hermant în lucrarea menţionată

[85] L.-F A. Maury, *La Magie et l'Astrologie dans l'Antiquité et au Moyen-âge*, diverse locuri din capitolul *Possession demonique*.

[86] B P Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*, vol II, 1879, p 171 178 şi 263—298

[87] M Gaster, *Chrestomatie* I, 1891, p 228

[88] M Gaster *Literatura populară română* 1883 p 427

[89] Gh Teodorescu Kirileanu *Credinţi populare în cărţi bisericeşti* în *Şez* IX 1904 p 86

[90] *Literatura populară română* p 428

[91] Reproduse de G Dem Teodorescu în *Poezii populare române* între descîntece 378, 384 388

[92] *Ibidem* p 374

[93] Hristian Tapu în *Apărătorul sănătăţii* an IV p 181

Scanned with OKEN Scanner

[94] *Şez* VIII 1903 p

[95] *Aghiasmatar mic* Sibiu, 1851, p. 156—157

[96] *Codex Gaster* 57

[9] Definiţia magiei, dată de Lexa „La magie c'est l'activité terdent a produire l'effet dont la connexion avec cette action n'est pas subjecvement explicable par la loi de causalité" *Op. cit.*, I, p. 17

[98] L F A Maury, *La magie et l'Astrologie dans l'Antiquité et au Moyen-âge* p 1—2

[99] Fr Lenormant, *La magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes*, p 11—12.

[100] Traducere a termenului francez *reprouvées*, respinse. *(N. ed.)*

[101] Fr Lenormant, *op. cit.*, pp. 53—56.

[102] L-F A Maury, *op. cit.*, p. 29.

[103] G Maspéro, *Études de Mytologie et d'Archeologie égyptienne*, I, p 111

[104] *Ibidem*, p 106

[05] L-F A Maury *op, cit*, p 51

[06] *Ibidem.*

[107] Fr Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*, p 277

[108] L-F A Maury, *op. cit.*, p. 82

[109] *Ibidem*, p. 185.

[110] Citat de Tuchmann, în *Mélusine*, III, col. 54.

[111] L.-F. A. Maury, *op. cit.*, p. 222.

[112] Girard de Rialle, *La mythologie comparée*, I, p. 225.

[113] Louis Morin, *Médicine superstitieuse*, în *Revue des tradition populaires*, VII, p. 88.

[114] J. Lecoeur, *Esquisse du Bocage Normand*, II, p. 71.

[115] Paul Hermant, *La Médicine populaire*, p. 205.

[116] Girard de Rialle, *op. cit.*, p. 227.

[117] Elena Voronca, *Datinile*, I, 1903, p. 515.

[118] *Ibidem*, p. 702.

[119] Fr Lenormant, *op., cit.*, p. 185.

[120] L.-F A Maury, *op. cit.*, p. 186.

[121] *Mélusine*, III, 105, 106. Aceste împrumuturi de la folclorul slav, făcute de suedezi, explică asemănarea multora din credinţele suedezilor cu ale noastre

[122] Girard de Rialle, *op cit*, p 186

[123] *Ibidem*, p 192

[24] *Ibidem*, p 194, 195

[25] A Lang, *op cit*, p 113.

[126] François de Belleforest, *La Cosmographie universelle de tout le monde* p 1837 Paris, 1575

[27] Ruget de Laserre, *Le tableau de l'Europe* p 400, Paris, 1651

Scanned with OKEN Scanner

[128] *Histoire et description ancienne et moderne du royaume de Hongrie*, Paris, 1688, p 292.

[129] *Scrisoarea Moldovei*, ediția T Boldur-Lățescu, Iași, 1868, p 257

[130] *Foiletonul „Zimbrului"* pe 1855, p 267 268, sub redacția lui Teodor Codrescu și Dimitrie Gusti

[131] L.-F A Maury *op cit*, p 108.

[132] Cîntul XX Traducerea lui Nicu Gane, ediția din 1906, p 181

[133] J Tuchmann *La fascination*, în *Mélusine*, tom X

[134] M Gaster, *Ghrestomatie*, 1891, I, p 116

[135] Document publicat de G T Kirileanu în *Ion Creangă*, an I, 1908, p. 67—68 și de Teodor Stefanelli, în *Documente din vechiul ocol al Cîmpului Moldovenesc*, p 65, Ediția Academiei Române, 1915

[136] B P Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*, II, 1879, p 174

[137] Fr Müller, *Beiträge zur Geschichte des Hexenglaubens und des Hexenprocesses in Siebenbürgen*, Braunschweig, 1854, p 52

* Traducerea textului

„La valahi, poporul nefericit din munți, unde cultura pătrunde mai greu decît în regiunea colinelor, se mai întîmplă și azi ca după moartea vreunei babe, cînd în sate se întîmplă lucruri necurate sau se strică vremea pe o perioadă mai lungă, oameni simpli să deschidă mormîntul, să pună cadavrului suspect usturoi în gură și să-i împlînte un țăruș în inimă pentru a asigura liniștea mortului cît și pe a lor Și sașii se mai tem uneori de valahe bătrîne dacă sînt vrăjitoare. În procesele împotriva vrăjitoarelor ele joacă rolul unor femei înțelepte care dau sfaturi în schimbul veneraţiei ce li se acordă, iar preoții lor apar deseori în legende săsești ca exorciști. Cu atît mai surprinzător este că nu se găsește atestat nici un proces de vrăjitorie îndreptat împotriva unor valahi". *(N. ed.)*

[138] J. Tuchmann, în *Mélusine*, IV

[139] Simion Fl. Marian, *Sărbătorile*, III, 1901, p 99

[140] I A. Zanne, *Proverbele românilor*, VII, 1901, p 6

[141] *Ibidem*, p. 4.

[142] Simion Fl. Marian, *Vrăji*, 1893, p. 9—10.

[143] Despre oameni aduși pe părjină, vezi *Șez.*, II, 1893, 250, III, 66.

[144] *Șez.*, II, p. 140—142.

[145] Despre spirituș vezi amănunte în *Șez.*, I, 1892, p. 249. II, p 97. Elena Niculiță Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, I, 1903, p 466, 471; S. Fl. Marian, *Ornitologie poporană română*, II, 1883, p 252; Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1915, p 101

[146] I A Zanne, *op, cit.*, p 189

[147] El. N. Voronca, *op. cit.*, I p 808, 809; I Pop Reteganul, manuscris la Academia română, reprodus de O Densusianu în *Graiul din țara Haţegului*, I, p. 284.

Scanned with OKEN Scanner

[148] Eug. Rolland, *Faune populaire de la France*, V, p. 105.

[148A] L.-F. Sauvé, în *Mélusine*, III, 1886—1887, col. 116. Tot în Vosgi se descîntă contra colicii. Sauvé, în *Mélusine*, I, col. 400; contra pecinginei, III, 115.

[149] Eug. Rolland, *Faune populaire*, IV , p. 50.

[150] Paul Sébillot, *Le Folklore de France*, III, p. 415.

[151] *Ibidem*.

[152] Eug. Rolland, *op. cit.*, III, p. 30.

[153] Louis Morin, *Médecine superstitieuse*, în *Revue des trad. pop.*, VII, p. 80.

[154] Eug. Rolland, *op. cit.*, I, p. 23—26.

[155] Corect: animal mamifer insectivor. *(N. ed.)*

[156] *Ibidem*, p. 5—7.

[157] *Ibidem*, p. 124.

[158] *Ibidem*, III, p. 320.

[159] *Ibidem*, V, p. 94, 101.

[160] Bibliografia relativă la luarea manei este în Rolland.

[161] Descîntece italieneşti s-au publicat, afară de lucrările lui Pittre, în *Rivista delle tradizioni popolari italiene* şi în *Archivio delle tradizioni populari*.

[162] H. Frischbier, *Hexenspruch und Zauberbann, ein Beitrag zur Geschichte der Aberglaubens in der Provinz Preussen*, Berlin, Verlag von Th. Chr. Fr. Enslin, 1870.

[163] M. Udziela, *Medycyna i przesady lecznicze ludu polskiego* (Medicina superstiţioasă a poporului polonez), Warzawa, 1891.

[164] C. F. Abbott, B. A. Emmanuil College, Cambridge, *Macedonian Folklor*, Cambridge, at the University Press, 1903, p. 238—241.

[165] Eug. Rolland, *Faune populaire de la France*, I, p. 126.

[166] *Ibidem*, I, 6.

[167] J. Tuchmann, în *Mélusine*, VII, col. 41.

[168] Eug. Rolland, *op. cit.*, I, 27.

[169] J. Tuchmann, în *Mélusine*, VII, col. 16.

[170] Cartea aceasta este astfel intitulată: *Rafael hamaloch*. Toate acestea le-am compus eu cel mai tînăr dintre toţi pioşii lui Israel, servul servilor Domnului, Iehuda Idel fiul lui Israel Isaack numit şi Rosenberg, care locuieşte acum în oraşul Lodz, înainte rabin la Tarlo; autorul cărţilor: 1. *Judois Nadarim*; 2. *Saarei Zohar Thora*; 3. *Eliahu-Hanabi* (descrie o odraslă din coborîtorii lui Rabaeni Iehuda-hachasid). Ediţia I, tipărită şi apărută la vînzătorul de cărţi Şloime Şloimovitz, Lodz, ediţia a II-a, la tipografia veneratului Şloime Belchotowsky, Pietrkuw (Rusia).

[171] Grigorie Goilav: *Datinile, obiceiurile şi credinţele armenilor din ţările române* în *Şezătoarea*, XII, 1912, p. 1—28

[172] Dr. S. Seligmann, *Die Zauberkraft der Auges und das Beruf. Ein*

Kapitel aus der Geschichte des Aberglaubens, Hamburg, L. Friederichsohn et Co, 1922. În ceea ce privește pe români, materialul cunoscut de autor îl face să scrie că la noi se întrebuințează cuvinte ca acestea: *fascinare, deoclare, fascinu, deoclatione, deoclu, fascinatoriu, deoclatoriu*.

[173] S. Fl. Marian, *Vrăji, Introducere*, p. 5.

[174] E. Hodoș, *Descîntece*, Sibiu, 1912.

[175] N. Păsculescu, *Literatură populară română*, 1910, p. 277.

[176] Jarnik-Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, 1885, p. 11. În nota 10 de la pagina 330 nu se face nici o deosebire între farmec și vrăji: „Săteanul nostru crede în puterea farmecelor (vrăjilor)". C. Rădulescu-Codin, *Legende*, în *Glosar*, explică astfel: „L-o vrăjit (l-o fermecat) (vrăjit), ca să-l poată adormi". V. Alecsandri, de asemenea spune: „Poporul crede în puterea farmecelor și atribuie babelor știința vrăjitoriilor".

[177] Jarnik-Bîrseanu, *op. cit.*, p. 71.

[178] *Ibidem*, p. 270.

[179] M. Lupescu, în *Șez.*, I, 1892, p. 249.

[180] C. Teodorescu, în *Șez.*, I, p. 157.

[181] Emilian Novacovici, *Din Comoara Banatului*, II, 1926, p. 86.

[182] *Introducere în literatura populară română*, 1904, p. 391.

[183] Jarnik-Bîrseanu, *op. cit.*, p. 35.

[184] *Ibidem*, p. 384.

[185] *Ibidem*, p. 102.

[186] C. Teodorescu, în *Șez.*, I, 1892, p. 157.

[187] M. Lupescu, în *Șez.*, I, 1892, p. 250.

[188] I. A. Zanne, *Provebele românilor*, VII, 1901, p. 221.

[189] El. N. Voronca, *Datinile*, 1903, I, p. 808.

[190] I. A. Zanne, *Proverbele...*, VII, p. 189.

[191] *Foiletonul „Zimbrului"*, an. IV, 1855, p. 264.

[192] *Șez.*, VII, 1903, p. 162.

[193] *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 192.

[194] Simion Fl. Marian, *Insectele*, 1903, p. 220.

[195] P. Papahagi, *Basme aromâne*, 1905, p. 581.

[196] *Idem, Megleno-românii*, I, 1902, p. 104.

[197] Verbul este „a descînta", cu indicativul prezent: „descînt, descînți, descîntă". Zanne, însă, ne dă, probabil ca întrebuințată prin partea de sus a județului Vîlcea, o formă „descîntec" a indicativului prezent: „De pildă, dacă descînteci de rînză se trage partea bolnavă, adică rînza, cu untedelemn, zicîndu-se descîntecul de trei ori" *Proverbe*, VI, 1901, p. 542.

[198] Laurian și Massim, *Dicționarul limbii române*, 1871, I. p. 393.

[199] I. A. Zanne, *op. cit.*, IV, 1900, p. 294.

[200] *Ibidem*, VI, 1901, p. 542.

Scanned with OKEN Scanner

[201] S Fl Marian, *Naşterea*, 1892, p. 7

[202] Olimpiu Boitoş, *Activitatea lui Slavici la „Tribuna" din Sibiu*, Cluj, 1927, p 41

[203] I A Zanne, *op. cit*, VI, 1901, p 542

[204] în Bogdana, jud. Tutova, revista *Ion Creangă*, I, 1908, p. 88.

[205] p Papahagi, *Megleno-românii*, I, 1902, p 104

[206] *Şez*, III, 1894, p 143.

[207] S Fl Marian, *Descîntece*, p 98

[208] *Şez* III, 1894, p 138

[209] Dr Daniel Ionescu, *Descîntece*, I, 1907, p 96

[210] Pr I C Beldie, *La cislă*, p 101

[211] Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*, I p 171

[212] S Fl Marian, *Descîntece*, p. 192

[213] *Ibidem*, p. 71, nota 4.

[214] *Şez*, II, 1893, p. 71

[215] Grigoriu-Rigo, *op cit.*, I, 1907, p. 70

[216] *Ibidem*, p 76.

[217] *Şez*, II, 1893, p. 130.

[218] S Fl. Marian, *Descîntece*, p. 391

[219] P Papahagi, *op. cit.*, I, p. 104.

[220] Dr Daniel Ionescu, *op. cit.*, II. p. 139.

[221] Grigoriu-Rigo, *op cit.*, p 27

[222] *Ibidem*

[223] Fr Lexa, *La magie dans l'Egypte antique*, Paris, 1925, I, p 31

[224] Dr Daniel Ionescu *op cit*, II, p 85

[225] *Şez*, III, 1894, 102

[226] P. Papahagi, *op. cit.*, I, 1902, p. 108.

[227] S. Fl. Marian, *Sărbătorile*, III, 1901, p. 272.

[228] E Hodoş, *Descîntece*, 1912, p. 68.

[229] Pr Teodor Bălăşel, *Versuri populare române*, vol I, cărticica II, p 91

[230] Pr I Bîrlea, *Cîntece poporane din Maramureş*, II, 1924, p 345

[231] *Ibidem*

[232] *Eraldica veche a românilor* de Ghenadie, Bucureşti, 1894, p 58 notă

[233] S Fl Marian, *Descîntece*, p 91

[234] *Ibidem*, p 186.

[235] *Şez*, III, 1894, p 141

[236] Alexandru Pop, manuscris în Biblioteca Academiei Române

[237] P Papahagi, *op cit.*, I, 1902, p. 100.

[238] S Fl Marian, *Insectele...*, 1903, p 410

[239] S Fl Marian, *Naşterea*, p 398

[240] *Mat*, I, 1900, p 637

[24] Dr Daniel Ionescu, *op cit*, I p 102

Scanned with OKEN Scanner

[242] E.Hodoș, *op. cit.*, p. 59.
[243] *Ibidem*, p. 64.
[244] *Ibidem*.
[245] *Ibidem*, p. 32.
[246] S. Fl. Marian, *Descîntece*, p. 186.
[247] *Șez.*, III, 1894, p. 131.
[248] *Ibidem*, VI, 1901, p. 94.
[249] *Ion Creangă*, IV, 1911, p. 358.
[250] S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 249.
[251] Dr. D. Ionescu, *op. cit.*, II, p. 126.
[252] *Ibidem*, p. 135.
[253] Tudor Pamfile, *Boli*, p. 24.
[254] *Ibidem*, p. 11.
[255] Amănunte în Paul Hermant, *La médicine populaire*, p. 177
[256] În Ardeal „spete" insemnează mușchii mînei pînă la cot. (Manuscris în Biblioteca Academiei Române)
[257] A E Mihăilescu, *Crîmpeie din viața țăranului român*, Bucureşti, 1904, p 25.
[258] Mat., I, 1900, p 703.
[259] *Ibidem*, p. 944.
[260] Dr. G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, I, Budapesta, 1899, p. 210.
[261] *Ion Creangă*, I. 1908, p. 48.
[262] *Șez.*, III, 1894, p. 138.
[263] Alexandru Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, Analele Academiei Române, seria II, tom. XXVIII, 1906, p. 514.
[264] T. Pamfile, *op. cit.*, p. 63.
[265] *Șez.*, II, 1893, p. 89.
[266] P. Papahagi, *op. cit.*, p. 108.
[267] *Mat.*, p. 1536.
[268] G. Alexici, *op. cit.*, p. 295.
[269] *Mat.*, p. 298.
[270] Al Țiplea, *op. cit.*, p 103.
[271] De menționat că aici avem o inconsecvență sau o scăpare din vedere Litera K care indică categoria „povestire" mai departe consemnează procedeul artistic „formulă magică", iar pe cel de „povestire" îl indică litera L.
[272] *Șez.*, IX, 1904, p. 30.
[273] *Ion Creangă*, V, 1912, p. 232.
[274] Fr. Lenormant, *La magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes*, Paris, 1874, p. 164—165.
[275] *Ibidem*, p. 165.
[276] Iulius Grill, *Hundert Lieder des Atharva Veda*, übersetz und

mit textkritischen und sachlichen Erlauterungen versehen, Stuttgart, Verlag von W Kolhammer, 1889, p. 41

[277] *Ibidem*, p. 39.

[278] Dimitrie P. Lupaşcu, *Medicina babelor*, adunare de descîntece, reţete de doftorii şi vrăjitorii băbeşti, p. 46 *Analele Academiei Române*, seria II, tom XII, Bucureşti, 1890.

[279] *Şez.*, XI, 1910, p 52

[280] D. P Lupaşcu, *op. cit., p 15*

[281] Fr Lenormant, *op. cit* p. 168.

[282] J Grill, *op cit.*, p 13

[283] *Ibidem*, p 3

[284] *Ibidem*, p. 17.

[285] Fr. Lenormant, *op. cit.*, p. 169.

[286] *Ibidem*, p. 173.

[287] *Ibidem*, p. 170.

[288] Dr. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 147

[289] *Mat.*, p. 549.

[290] S Fl. Marian, *op. cit.*, p. 320.

[291] *Şez.*, VII, 1902, p. 17

[292] D P Lupaşcu, *op. cit.*, p. 40.

[293] *Mat.*, I, p. 649.

[294] *Ion Creangă*, III, 1910, p. 277.

[295] P Papahagi, în *Mat.*, II, p. 233.

[296] *Ibidem*, I. p. 649.

[297] Dr Ioannescu-Buzău, *Micul magazin de medicină populară* Bucureşti, 1802, p. 416.

[298] Sauvé, in *Mélusine*, III, col. 110—111.

[299] A. Renda. *Medicina popolare în Calabria, în Rivista delle tradizioni popolari italiene*, Anno I, (1893), p. 291.

[300] Giuseppe Calvia Secchi, *Preghiere sarde*, în *Rivista delle tradizioni pop. ital.*, I, p. 208.

Traducerea textului:

„Crucea Sfîntului Valentin
Dreaptă, dreaptă ca o aţă
Şi ca o aţă de dreaptă.
Să aibă parte de rău cine unelteşte împotriva mea,
Întuneric să aibă şi rău,
Întuneric ca în gură,
Ureche de cîlţi,
Ureche de spaniol,
Să iasă totul în afară,
Cu excepţia Evanghelistului
Care îmi stă la căpătîi,
La capătîiul patului

Bun e sfintul Lorenzo,
Sf. Lorenzo e bun,
Căci el face sunetul
Care sună ca (cocoşul?)
Pentru ca spiriduşul să se umfle " *(N. ed.)*

[301] Fr. Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*, 1909, p. 275.

[302] G. Alexici, *op. cit., p. 210.*

[303] *Şez.*, IX, 1904, p. 31.

[304] Al. Ţiplea, *op. cit.*, p. 102.

[305] Manuscris în Biblioteca Academiei Române Descîntec cules de Romul Simu.

[306] Dr. D. Ionescu, *op. cit.*, II, p. 49.

[307] Comunicat de Al. Vasiliu.

[308] *Şez.*, III, 1894, p. 119.

[309] *Gazeta săteanului*, V, 1888, p. 48.

[310] *Ion Creangă*, I, 1908, p. 48.

[311] *Ibidem*, II, p. 72.

[312] *Minerva*, Bistriţa, jud. Năsăud, IV, 1894, p. 95.

[313] *Şez.*, II, 1893, p. 89.

[314] *Şez.*, XI, 1910, p. 62.

[315] *Ibidem*, X, 1908, p. 43.

[316] G. Alexici, *op. cit.*, p. 208.

[317] *Şez.*, X. 1908, p. 105.

[318] S. Fl. Marian, *op. cit., p. 309.*

[319] E. Hodoş, *op. cit.*, p. 36.

[320] *Mat.*, I, p. 596.

[321] G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, p. 380.

[322] Ion Creangă, I, 1908, p. 14.

[323] *Ibidem*, V, 1912, p. 231.

[324] S. Fl. Marian, *Naşterea*, p. 363—364.

[325] J. Grill, *op. cit.*, p. 2,, II, 14.

[326] Ibidem; *p. 41, VII, 64.*

[327] P. Bonnet, în *Mélusine*, I, col. 400.

[328] *Ibidem.*

[329] L. F. Sauvé, în *Mélusine*, III, col. 113.

[330] Paul Sébillot, *Le Folklore de France*, III, p. 412.

[331] *Revue des traditions populaires*, VII, p. 244.

[332] *Ibidem*, p. 245.

[333] L. F. Sauvé, în *Mélusine*, III, col. 113.

[334] P. Hermant, *op. cit.*, p. 151.

[335] *Ibidem*, p. 154.

[336] N Frischbier, *op. cit.*, p. 36.

Traducerea textului

Scanned with OKEN Scanner

„Sînge, de descînt să stai pe loc pînă morții ies din mormînt." *(N. ed.)*

Traducerea textului:

„Voi, oameni mici, voi, oameni dragi, cu toții ieșiți din cap, ieșiți din corp și oase, ieșiți afară la apă, unde se află o piatră lată, unde veți găsi de mîncare și de băut." *(N. ed.)*

[337] *Ibidem*, p. 75.

[338] *Ibidem*, p. 57.

[339] *Ibidem*, p. 53.

Traducerea textului:

„Pecingine, pecingine, pleacă! Mîinile mele te vînează, te vînează zi și noapte, deci pecingine pleacă de pe mine." *(N. ed.)*

Traducerea textului:

„Bună ziua, încrucișare de drum! Aici îți aduc frigul meu și căldura mea. Frigul ți-l las ție, căldura mi-o păstrez mie." *(N. ed.)*

[340] Fr. Lexa, *op. cit.*, II, p. 27

[341] *Ibidem*, II, p. 28.

[342] P. Papahagi, în *Mat.*, II, 1900, p. 284.

[343] T. Pamfile, *Boli*, p. 40.

[344] *Ibidem*, p. 39

[345] *Șez.*, II, 1893, p 90.

[346] D. P. Lupașcu, *op. cit.*, p. 22.

[347] Manuscris în Biblioteca Academiei Române, descîntec cules de Romul Simu.

[348] *Șez.*, X, 1908, p 144.

[349] G. Alexici, *op. cit.*, p. 209.

[350] Cules de Romul Simu.

[351] S. Fl. Marian, *Descintece*, p. 318.

[352] *Șez.*, XI, 1910, p. 39—40.

[353] Ibidem, XI, 1910, p. 44.

[354] J. Crill, *op. cit.*, p. 14.

[355] Paul Séb-illot, *op. cit.*, III, p. 418.

[356] *Ibidem*, p. 413.

[357] Fr. Lexa, *op. cit.*, II, p. 4.

[358] J. Tuchmann, în *Mélusine*, VI, col. 246.

[359] *Ibidem*, col. 248.

[360] *Ibidem*, col. 284.

[361] *Ibidem*.

[362] *Ibidem*, col. 32.

[363] *Ibidem*, col. 249.

[364] F. L. Sauvé, în *Mélusine*, III, col. III.

[365] N. Frischbier, *op. cit.*, p. 55.

[366] Traducerea textului:

„Împotriva febrei reci" (N ed.)

[367] Fr Lexa, *op. cit.*, II, p 6.

Scanned with OKEN Scanner

[368] Traducerea textului:

„Vă alung sub rădăcina pietrei, în păduri sălbatice, pe cîmpii sălbatice, unde nu vine nimeni." *(N. ed.)*

[369] *Ibidem,* p. 17.

[370] *Ion Creangă,* V, 1912, p. 273.

[371] L. F. A. Maury, *Histoire des religions de la Grèce antique,* I, Paris, 1857, p. 56.

[372] *Aurora,* Craiova, an II nr 10, 29 mart 1904

[373] *Şez.,* III, 1894, p. 144

[374] *Ibidem,* VI, 1901, p. 92.

[375] *Mat.,* I, p. 689.

[376] *Ion 'Creangă,* II, 1909, p. 94.

[377] *Şez.,* X, 1908, p. 108.

[378] Rigo, *op. cit.,* I, p. 64.

[379] Dr. D. Ionescu, *op. cit.,* I, p. 161

[380] *Aurora,* II, nr. 9 febr. 1904.

[381] D. P. Lupaşcu, *op. cit.,* p. 37

[382] *Ion Creangă,* III, 1910, p. 148.

[383] *Ibidem,* IV, 1911, p. 327.

[384] Dr. D. Ionescu, *op. cit.,* II, p. 54.

[385] M. Gaster, *Literatura populară română,* 1883, p 422

[386] *Şez.,* VI, 1901, p. 100.

[387] S. FL. Marian, *op. cit.,* p. 150.

[388] J. Grill, *op. cit.,* p. 25.

[389] *Ibidem,* p. 24.

[390] *Ibidem,* p. 19.

[391] *Ion Creangă,* I, 1908, p. 15.

[392] *Mat., I,* p. 592.

[393] Angelo de Cubernatis, *Mythologie des plantes,* II, p. 240.

[394] A. Gorovei şi M. Lupescu, *Botanica poporului român,* 1915, p. 9

[395] *Mat.,* I, p. 1514.

[396] *Ibidem,* p. 1380.

[397] *Ibidem,* p. 1579.

[398] *Şez.,* IX, 1904, p. 30.

[399] Dr. D. Ioanescu-Buzău, *Micul magazin de medicină populară,* 1892, p. 413.

[400] Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală a poporului român,* p. 107

[401] *Ibidem,* p. 108.

[402] S. Fl. Marian, *op. cit.,* p. 349

[403] De Nore, *Coutumes, mythes et traditions des provinces de France* citat de Gubernatis, *loc cit,* II, p 354; Paul Sébillot, în *Folklore de France,* III, p 413, reproduce acelaşi descîntec, citînd ca izvoare Etienne de Bourbon, *Anecdotes,* p. 325; A de Chesmel, *Usages de la Montagne noire,* p. 33.

[404] Apuleius Lucius (Apuleius Barbarus), botanist, autor al lucrării

Herbareum seu de Medicaminibus herbarum. (N. ed.)

[405] A. de Cubernatis, *op. cit.*

Traducerea textului:

„Apucă buruiana de boz și, înainte de a-l tăia, se zice de trei ori cîte nouă: „cînt toate relele fiarei"; atunci cînd îl tai cu un fier foarte ascuțit de lîngă pămînt din trei părți și făcînd aceasta gîndești cui vrei să-i vii în ajutor (să-l lecuiești), să nu privești înapoi întors spre spate și însăși buruiana strivită, pusă pe mușcătură, pe loc o va vindeca." *(N. ed.)*

[406] *Ibidem.*

[407] Paul Hermant, *op. cit., p. 188.*

[408] S. Fl. Marian, *Nașterea,* p. 33.

[409] Fritz de Zepelin et Vte de Colleville, *Légendes danoises,* în *Revue des traditions populaires,* VII, p. 589.

[410] *Minerva,* Bistrița, IV, p. 95.

[411] S. Fl. Marian, *Descîntece,* p. 228.

[412] O colecție de descîntece recent tipărită propune o altă explicație a termenului *cătușă,* și anume că el înseamnă, după cum este atestat într-o serie de comune din județele Bacău, Iași, Neamț și Galați, *ricin,* unde apare și expresia *zamă de căpușă.* În această colecție, intitulată *Descîntecele din Moldova. Texte inedite,* realizată de Lucia Cireș și Lucia Berdan (Caietele Arhivei de Folclor, II, Iași, 1982, p. XLIV), se opinează „n-ar fi exclus ca acest *lapte de căpușă* să însemne, cel puțin în Moldova, „suc de ricin". Asociat cu cenușa, care este mult utilizată pentru tratarea gastroenteritei, deci cu efect opus, în mod logic, moartea șarpelui survine datorită ingerării celor două produse cu indicații contrare". *(N. ed.)*

[413] Dr. N. Leon, *op. cit.,* p. 107.

[414] Dr. D. Ionescu, *op. cit.,* II, p. 73.

[415] *Ibidem,* p. 39.

[416] *Șez.,* III, 1894, p. 140.

[417] P. Papahagi, în *Mat.,* II, p. 240.

[418] *Ion Creangă,* II, 1909, p. 177

[419] *Șez.,* III, 1894, p. 198.

[420] J Crill, *op. cit.,* p. 30.

[421] *Ibidem,* p. 36.

[422] *Ibidem,* p. 35.

[423] Fr. Lexa, loc. cit., II, p. 147

[424] *Ibidem,* p. 110.

[425] P. Papahagi, *Meglenoromânii,* 1902, p. 108.

[426] *Șez.,* XI, 1910, p. 37.

[427] *Conv. lit.,* XXVII, 1893, p. 864:

[428] *Șez.,* IV, 1895, p. 190.

[429] *Ibidem,* XI, 1910, p. 35—36.

[430] *Ibidem,* p. 65.

[431] S. Fl. Marian, *op. cit.,* p. 183—184.

Scanned with OKEN Scanner

[432] J Grill, *op cit*, p 15

[433] Traducerea textului

„De ești femeie, să ți cadă pe trup! De ești fată, să-ți cadă pe cap! De ești fecior (slugă), ți se întîmplă ceea ce meriți (ți se face dreptate)" *(N ed)*

[434] Traducerea textului

„Dacă te-a deocheat un bărbat, de te-a deocheat o femeie, de te-a deocheat vreo tînără fată, acuma vreau să mătur totul de pe tine" *(N ed)*

[435] pricinile? *(n ed)*

[436] Amănuntele acestea sînt din J Tuchmann studiul menționat din *Mélusine*

[437] Paul Hermant, *op, cit* p 154

[438] *Șez.*, VII, 1903, p 139

[439] J Tuchmann, în *Mélusine*, VI, col 248

[440] T Pamfile, *Boli*, p 29

[441] J Tuchmann, *op cit*, col 249

[442] *Ion Creangă*, I, 1908, p 47

[443] P Papahagi, în *Mat*, II, p 250

[444] *Șez.*, X 1908, p 44

[445] P Papahagi, *Meglenoromânii*, 1902, p 102

[446] Rigo, *op cit*, I, p 70

[447] Dr D Ionescu, *op cit*, I, p 19

[448] T Pamfile, *Boli*, p 53

[449] *Șez*, X, 1907, p 109

[450] G Dem Teodorescu, *op cit*, p 360

[451] D P Lupașcu, *op cit*, p 38

[452] *Revista critică-literară*, V, 1897, p 89.

[453] Manuscrisul Săulescu, în S. Fl Marian, ***Descîntece***, p 293.

[454] H. Frischbier, *op. cit.*, p. 22.

Traducerea textului:

„Than din adîncul cerului, din piatră, pe pămînt. Cum dispare acest Than, a dispărut, dus de vînt, așa dispară și cele de trei ori noua vraji, să piară în aer duse de vînt" *(N ed)*

[455] Fr Lexa, *op cit* II, p 1

[456] *Ibidem*, p 4

[457] T Pamfile, *op cit*, p 35 36

[458] *Șez*, III, 1894, p 140

[459] Din Tătărași (Suceava), comunicat de Al Vasiliu

[460] *Buciumul instrucțiunei*, I, 1892, nr 6, p 139

[461] *Ion Creangă*, V, 1912, p 52

[462] *Șez*, VII, 1903, p 56

[463] *Mat*, I, p 1606

[464] Al Tiplea, *op cit*, p 511

[465] S I Marian *Nașterea*, p 40

Scanned with OKEN Scanner

[466] B. P. Hasdeu, *Etym. Magnum*, I, p. 94.
[467] *Şez.*, VII, 1902, p. 112.
[468] Al. Ţiplea, *op. cit.*, p. 513.
[469] *Mat.*, I, p. 1514.
[470] *Şez.*, X, 1907, p. 92.
[471] Fr. Lexa, *op. cit.*, II, p. 32.
[472] *Ibidem*, p. 50.
[473] Traducerea textului:

„Capul lui Christos, ochiul lui Isaia, nasul lui Noe, buzele şi limba lui Solomon, gîtul lui Temathei, mintea lui Beniamin, pieptul lui Paul, uleiul lui Ioan, credinţa lui Abrachus sfîntul, sfîntul Dumnezeu Sabaoth." *(N. ed.)*
[474] *Mélusine*, V, col. 225—226.
[475] S. Fl. Marian, *Descîntece*, p. 129.
[476] J. Tuchmann, în *Mélusine*, VI, col. 246.
[477] *Ibidem.*
Traducerea textului:

„N. N. Tu ai Fussspar (durere de picioare) de şapte ori; nu de şapte ori ci de şase ori; nu de şase ori, ci de cinci ori; nu de două ori, ci o dată; nu o dată, nici-o dată." *(N. ed.)*
[478] H. Frischbier, *op. cit.*, p. 58.
Traducerea textului:

„Te salut, mesteacăn şi molid, în şaptezeci şi şapte de feluri! Nu mă chinui pe mine, ci pe tine. De n-o ai de 77 de ori tot o ai de 65 de ori. De n-o ai de zece ori, tot o ai o dată şi nici o dată." *(N. ed.)*
[479] *Ibidem*, p. 64.
[480] L. S. Sauvé, în *Mélusine*, III, 1886—1887, col. 115.
[481] G. Maspéro, *Lectures historique*, p. 310.
[482] Paul Hermant, *op. cit.*, p. 151.
[483] L. F. Sauvé, în *Mélusine*, II, col. 3.
[484] *Ibidem*, col. 116.
[485] H. Frischbier, *op. cit.*, p. 74.
Traducerea textului:

„N. N. te sfătuiesc pentru micii oameni, pentru cei roşii, pentru cei albaştri, pentru cei negri, pentru cei galbeni, pentru cei verzi, pentru cei albi." *(N. ed.)*
[486] L. F. Sauvé, în *Mélusine*, III, col. 111.
[487] H. Frischbier, *op. cit.*, p. 99.
Traducerea textului;

„Privesc în lumina nouă, dragă, păzeşte-mă Doamne, de dureri de măsea! Să nu mi se fisureze, să nu mi se rupă, să nu mi se umfle." *(N. ed.)*
[488] *Ibidem*, p. 49.
Traducerea textului: „Te feresc de 99 de feluri de foc". *(N. ed.)*
[489] *Ibidem*, p. 64 şi 101.
[490] *Mat.*, I, p. 639.

Scanned with OKEN Scanner

[491] S. Fl. Marian, *Descîntece*, p. 125.
[492] S. Fl. Marian, *Insectele*, p. 505.
[493] T. Pamfile, *Boli*, p. 34.
[494] *Şez.*, II, 1893, p. 164.
[495] *Şez.*, XI, 1910, p. 41.
[496] Manuscris în Biblioteca Academiei Române.
[497] P. Bonnet, *op. cit.*, I, p. 339.
[498] A Pirodda, în *Rivista delle tradizioni pop. italiane*, I, p. 393.
Traducerea textului:
„Veneau trei căprițe drăgălașe, una temîndu-se, alta behăind, iar a treia lingînd pămîntul cu limba. De unde veniți, căprițele mele? De unde să venim! De trei zile și trei nopți ne doare foarte tare capul. Urcați-vă la cer, luați o frunză binecuvîntată de palmier, legați-o la deget, și durerea de cap se va îndepărta." *(N. ed.)*
[499] Fr. Lexa. *op. cit.*, II, p. 109.
[500] A. E Michăilescu, *op. cit.*, p. 25.
[501] *Şez.*, II, 1894, p. 138.
[502] *Conv. lit.*, XXVII, 1893, p. 862.
[503] *Gazeta săteanului*, IX, 1902, p. 193.
[504] Fr. Lexa, *op. cit.*, p. 61.
[505] *Ibidem*, II, p. 4, 107.
[506] *Ibidem.*
[507] *Ibidem.*
[508] *Ibidem*, II, p. 44.
[509] Gaston Boissier, *La Fin du Paganisme*, I, p. 149. Richard Heim, în opera citată, citește altfel cuvintele descîntecului. Pentru lămurirea celor interesați, reproduc în întregime textul lui Heim: „Cato de agri cultura c. 160 (p. 106 Keil). Luxum și quod est, hac cantione sanum fiet: Herundinem prende tibi viridem p. III aut V longam. Mediam diffinde et duo homines teneant at coxendices. Incipe cantare: in allo s. f. moetas vaeta daries dardaries asiadarides una petes, usque dum coeant. Motas vaeta daries dardares astataries dissunapiter, usque dum coeant, ferrum insuper iactato. Ubi coierint et altera alteram tetigerint, id manu prehende et dextera sinistra praecide. Ad luxum aut ad fracturam alliga, sanum fiet et tamen cotidie cantato in alio s. f. vel luxato. Vel hoc modo haut haut haut istasis tarsis aradabanou dannaustra"*. Alte interpretații ale acestui descîntec le dă Heim, după alți scriitori, în lucrarea sa, *Incantamenta magica graeca latina*, publicată în „Jahrbücher für classische Philologie", herausgegeben von Alfred Fleickeisen. Nunzehnter Supplementband, Leipzig, 1893. Cartea aceasta, foarte rară, se găsește în Biblioteca Universității în Cernăuți, catalogată: B. Nr 473. Sig. XXIII, Z 3

** Traducerea textului:
„Dacă survine vreo luxație, ca se va vindeca prin acest deseîntec:

Ia-ţi o trestie verde, lungă de trei sau cinci picioare. Despic-o la mijloc şi doi oameni să ţină de coapsă. Începi să cînţi aşa: in allo s. f. moetas vaeta daries, dardaries asiadarides una, stărui pînă ce se unesc cele două părţi Zici· Motas vaeta daries dardares, astataries dissunapiter pînă se unesc şi fierul va fi azvîrlit deasupra.

Cînd se vor uni şi una se va atinge de cealaltă, apucă aceasta cu mîna şi cu dreapta tai spre stînga Leagă totul la luxaţie sau fractură, care se va vindeca, şi totuşi zilnic să cînţi: in alio s f sau luxaţie Ori grăieşti în acest fel· haut haut ista, pista sista danabo dannaustra şi luxaţia Sau în acest fel: haut, haut, haut istasis tarsis aradabanou dannaustra " *(N. ed.)*

[510] *Mélusine,* III, 1886—1887, col. 219.

Traducerea textului:

„În numele lui Christos deapănă pe-ndelete, deapănă, deapănă: unde saricarica, unde saricarica, unde saricarica, ca să trăiască acel om pe care l-a muşcat şarpele acela " *(N ed.)*

[511] *Şez.,* XII, 1912, p. 191

[512] *Ion Creangă,* III, 1894, p. 139.

[513] *Şez.,* III, 1894, p. 139.

[514] H. Frischbier, *op. cit.,* p. 57

Traducerea textului:

„Pottasch şi Flechte au zburat peste marea întinsă. Pottasch s-a întors, Flechte niciodată." *(N. ed.)*

[515] *Conv. lit.,* XXVII, 1893, p. 869.

[516] Rigo, *op. cit.,* I, p. 94.

[517] *Şez.,* XII, 1912, p. 184.

[518] *Mélusine,* VI, col. 32.

[519] S. Fl. Marian, *Descîntece,* p. 341.

[520] *Mat.,* I, p. 1511.

[521] Rigo, *op. cit.,* p. 65.

[522] *Şez.,* I, 1892, p. 199.

[523] *Ibidem,* XII, 1912, p. 194.

[524] Dr D Ionescu, *op. cit.,* II. p. 123.

[525] Rigo, *op. cit.,* p. 10.

[526] *Ibidem,* p. 183.

[527] Dr. D. Ionescu, *op. cit.,* II, p. 141

[528] *Ibidem,* II, p. 87.

[529] *Şez.,* VII, 1902, p. 18.

[530] *Mat.,* I, 1900, p. 584; *Ion Creangă,* II, 1909, p. 10.

[531] Dr D Ionescu, *op. cit.,* II, p 39

[532] *Ibidem,* p 169

[533] *Şez.,* VI, 1901, p. 21

[534] *Ibidem,* X, 1908, p. 91

[535] Dr D. Ionescu, *op. cit.,* I, p. 155.

[536] *Mat.,* I, p. 1557

Scanned with OKEN Scanner

[537] *Ion Creangă* II 1910 p 311
[538] H Frischbier, *op cit* p 102
Traducerea textului
Prin puterea Domnului şi ajutorul Domnului Isus Stejarul din padure piatra din mare, luna de pe cer atita timp cît aceşt fraţi puternici nu se unesc, atita timp să nu mă doară dinţii Prin puterea Domnului cu ajutorul Fiului Domnului şi al Sfintului Duh şi prin sfinţii îngeri prin trupul lui prealăudat şi prin Sfinta Treime " *(N ed)*
[539] *Şez*, X, 1907, p. 21
[540] Traducerea textului:
„Corcedo(?), corcedo(?), păstorii te-au găsit în baltă, te-au cules fără ajutorul mîinilor, te-au fiert fără foc, te-au mestecat fără ajutorul dinţilor." *(N. ed.)*
[541] Traducerea textului:
„Pasărea fără pene a zburat, stă într-un copac fără frunze, vine un om fără mîini şi o mănîncă fără gură " *(N. ed)*
[542] Traducerea textului·
„Am văzut o pasăre zburînd fără pene, intr-un copac fără crengi A venit un om fără picioare, a mîncat fără gură pasărea " *(N ed)*
[543] Traducerea textului:
„Trei scroafe au picat din cer, pe ele le găseşte păstorul, le ucide fără ajutorul fierului, le-a mestecat fără ajutorul dinţilor, le-a mestecat bine, le-a mestecat, bine le-a mestecat." *(N. ed.)*
[544] Traducerea textului:
„Stă o pasăre sărmană pe frunzele unui arbore scuturat şi pe una repede o devorează, fără să aibă gură." *(N. ed.)*.
[544A] Traducerea textului:
„Zboară o pasăre fără de pene, pe un copac fără de frunze, iată că vine o femeie fără de gură şi mănîncă pasărea fără de pene." *(N. ed.)*
[545] Traducerea textului:
„A fost odată un pom fără de frunze, apoi veni fecioara Curăţica, aceea mîncă pasărea fără de pene de pe pomul fără de frunze." *(N. ed.)*
[546] H. Frischbier, *op. cit.*, p 100
[547] Fr Lexa, *op., cit.*, II, p 161
[548] Dr D Ionescu, *op cit.*, I, p 72
[549] P. Papahagi, în *Mat*, II, 1900, p 250
[550] T Pamfile, *op cit*, p 18
[551] *Şez.*, VII, 1902, p 55
[552] T Pamfile, *op cit*, p 20
[553] *Şez*, I, 1892, p 82
[554] *Ibidem*, XI, 1910, p 47
[555] T Pamfile, *op cit* p 41 I C Beldie *op cit* p 100
[556] Şez., IV, 1895, p 18
[557] *Ibidem*, XI, 1910, p 62
[558] T Pamfile, *op cit.*, p 41

[559] *Şez*, XI, 1910, p 58 59
[560] P Georgi, în *Rev del trad pop ital*, I, 466
Traducerea textului:
„Descîntec contra furtunii
Norule, unde te duci?
Mă duc prin munţi.
Şi de ce te duci?
- Mă duc să secer pe cine găsesc şi să culeg pe cine întîlnesc în drum
— Nu te duce, întoarce-te, afundă-te în adîncul mării unde nu auzi cocoşi cîntînd şi unde nimeni nu te strigă, te iroseşti fără să faci rău nimănui." *(N. ed.)*
[561] *Gheorghe Lazăr*, II, 1888, p. 7.
[562] S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 341
[563] *Ibidem*, p. 239.
[564] *Ibidem*, p. 290.
[565] S. Fl. Marian, *Naşterea...*, 1892, p. 384
[566] *Ion Creangă*, III, 1910, p 3 1
[567] *Mat.*, p. 1521
[568] D. P. Lupaşcu, *op. cit.*, p. 49
[569] *Mélusine*, III, col. 113.
[570] H. Frischbier, *op. cit.*, p. 34, 59.
[571] *Mat* p 568.
[572] Manuscris la Academia Română.
[573] *Şez.*, XI, 1910, p. 57.
[574] Dr. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 89.
[575] *Ibidem*, II, p. 20.
[576] D. P. Lupaşcu, *op. cit.*, p. 14.
[577] *Ion Creangă*, II, 1909, p. 181.
[578] Dr. D. Ionescu, *op. cit.*, II, p. 181
[579] *Mat.*, p. 578.
[580] Fr. Lenormant, *op. cit.*, p. 27.
[581] H. Frischbier, *op. cit.*, p. 65.
Traducerea textului:
„Maria mergea peste podul lung, verde, îl întîlni pe Isus Hristos Isus Hristos o întrebă pe Maria·
— Încotro mergi?
— Merg să-l vindec pe botezatul Karl Klaus de durere în gît! Du-te, vindecă-l " *(N ed.)*
[582] Traducerea textului
„Sfînta Lucia din Roma venea, pe cap purta o cunună sfîntă Întîlneşte pe Domnul în drum, care îi spune Unde te duci tu, Lucia? Mă duc acolo unde tatăl meu s a îmbolnăvit de ochi, trec prin grădiniţa unde sînt verze şi mărar, le secer cu piciorul, le privesc cu ochii, le binecuvintez cu mina Minunea este a Sf Lucia " *(N ed)*
[583] Nisard *Histoire des livres populaires*, II, p 95

Scanned with OKEN Scanner

[584] Traducerea textului:
„La poarta cerului
Se găsea Polonia;
Şi Fecioara Maria
Se afla acolo.
— Spune, Poloniă, ce făci?
Dormi sau veghezi?
— Preacurată, nici nu dorm, nici nu veghez,
Pentru că mor de durere de dinţi.
— Pe steaua lui Venus,
Pe soarele care apune,
Pe sfînta împărtăşanie
Pe care am luat-o,
Să dea Domnul să nu te doară
Nici o măsea şi nici un dinte." *(N. ed.)*
[585] B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni,* II, 1879, p. 399.
[586] Paul Hermant, *op. cit.,* p. 155.
[587] *Ibidem.*
[588] P. Papahagi, în *Mat.,* II, p. 249.
[589] G. Alexici, *op. cit.,* I, p. 209.
[590] J. Tuchmann, în *Mélusine,* VI, col. 249.
[591] *Şez.,* IV, 1895, p. 19
[592] S. Fl. Marian, *op. cit.,* p. 384.
[593] I. C. Beldie, *op. cit.,* p. 96.
[594] G. Alexici, *op. cit.,* p. 207.
[595] *Ibidem,* p. 210.
[596] S. Fl. Marian, *Descîntece,* p. 345.
[597] *Ibidem,* p. 132.
[598] *Şez.,* VIII, 1903, p. 113.
[599] *Conv. lit.,* XXV, 1891, p. 354.
[600] B. Bonnet, *Superstitions médicales de la France-Comté,* în *Mélusine,* I, col. 399.
[601] H. Frischbier, *op.cit.,* p. 90, 91, 97.
[602] Fr. Lexa, *op. cît.,* II, p. 80.
[603] *Ibidem,* p. 156.
[604] *Şez.,* XI, 1910, p 60.
[605] Rigo, *op. cit.,* I, p. 30.
[606] Anton Pann, *O şezătoare la ţară sau povestea lui Moş Albu,* partea I, p. 28, Bucureşti, 1880.
[607] Ioan al lui G. Sbiera, *Poveşti poporale româneşti,* Cernăuţi, 1886.
[608] *Sieditoarea,* foaia poporului român (Budapesta), an. III, 1877, p. 67 şi an. VI, p. 112. În an. III, p. 67 sta titlul: *Cimilituri şi ghicitori noi* ca două lucruri deosebite.
[609] Pericle Papahagi. *Sammlung aromunischer Sprichwörter und Rätsel, in Zweiter Iahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches*

Seminar) zu Leipzig.— Leipzig, 1895, p. 181.

[610] Gustav Weigand, *Die Aromunen, Ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen uber das Volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren*, vol. II, p. 268.— Leipzig, 1894.

[611] D-l L. Şăineanu în *Istoria Filologiei române* (p. 352, nota 1) mai citează încă *Noua colecțiune de basme și ghicitori ale românilor și explicarea viselor*, Pitești, 1871, lucrare pe care n-am putut să mi-o procur, și nu știu dacă cuprinde sau nu cimilituri.

[612] Cimiliturile românești, traduse de mine în franțuzește, sunt publicate în *Revue des traditions populaires* din Paris, tom. VII, (1892), și tom. XII, (1897).

* Sistemul respectiv a fost adoptat în ediția princeps *(n. edit.)*.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINSUL

PRECUVÎNTARE 4
AGENDA BIOBIBLOGRAFICA (ETNOFOLCLORICA) 12
NOȚIUNI DE FOLCLOR 18
CE ESTE FOLCLORUL 18
ISTORICUL 21
DOMENIUL FOLCLORULUI 27
ÎNȚELESUL CUVÎNTULUI „POPOR" ÎN FOLCLOR . . 38
METODA ÎN FOLCLOR 41
CLASIFICARE 44
BASMELE ȘI LEGENDELE 47
CÎNTECELE 51
DATINI ȘI CREDINȚE 54
ARTA POPULARĂ 55
DESCÎNTECELE ROMANILOR 59
PREFAȚĂ 59
CREDINȚA ÎN EXISTENȚA DIAVOLULUI 63
FRICA DE DIAVOL, PRICINUITORUL BOLILOR . . . 74
EXORCISMUL 78
VRĂJITORII 99
DESCÎNTECUL LA POPOARELE DE ASTĂZI 117
DESCÎNTECELE ROMANEȘTI 121
1. DEFINIȚIA DESCÎNTECULUI 121
2. CINE DESCÎNTĂ 131
3. CÎND SE DESCÎNTĂ 133
4. CU CE SE DESCÎNTĂ 134
5. BOALA 146
6. FORMA DESCÎNTECELOR 156
7. FORMULA FINALĂ A DESCÎNTECELOR 212
BIBLIOGRAFIA DESCÎNTECELOR 219
DESCÎNTECE 235
BASME ȘI SNOAVE 313
POVESTEA CU FĂT-FRUMOS 313
BĂIETUL UNCHEAȘULUI ȘI FATA ÎMPĂRATULUI . . . 376
OMUL CU NOROC 380
CEI TREI FECIORI AI BABEI 382
POVESTEA UNEI FETE DE ÎMPĂRAT 387
FEMEIA LENEȘĂ, DAR ISCUSITĂ 392
CÎNTECE POPULARE 393
CÎNTECE ÎN GRAIUL MOLDOVENESC 393
PRUBE DE GRAI POPULAR (MOLDOVA) 396
CÎNTECE 398
CIMILITURILE ROMÂNILOR 400
PREFAȚĂ 400
TEXTE 408
GLOSAR 489

Scanned with OKEN Scanner

Gorovei Artur

G 65 Folclor şi folcloristică./Alcăt. cuvînt înainte şi glosar de S. Moraru/Prez. graf. de S. Maiorov — Chişinău: Hyperion, 1990.— 526 p. Planşe

ISBN 5—368—00792—2

Renumitul folclorist şi istoric-cercetător român Artur Gorovei (1864 1961) a colectat şi a editat de-a lungul vieţii sale numeroase creaţii populare, între care locul de frunte îl ocupă fără doar şi poate *Descîntecele românilor* În volumul de faţă — inedit — îi oferim cititorului nostru o amplă selecţie din *Cimilîturile românilor*, precum şi din colecţiile de basme, legende, cîntece popu lare, cu precădere din Moldova De asemenea, preţuitorii de frumos de aceeaşi expresie cu autorul nostru îşi vor putea face o părere privitor la contribuţia sa folcloristică, de cercetător al istoriei culturii şi literaturii graţie lucrărilor incluse în cartea de faţă

G $\frac{4604000000—212}{M756(10)—90}$ 10—90

BBC 82.33 Român

Scanned with OKEN Scanner

урно-художественное издание

АРТУР ГОРОВЕЙ

ЛОР И ФОЛЬКЛОРИСТИКА

(на румынском языке)

ожник Сергей Евгеньевич Майоров

lactori *Tudor Palladi, T Şipitca*

Redactor artistic *M. Bacinschi*

Tehnoredactor *M. Uraieva*

Corector *M. Ciocanu*

FI 4065

Dat la cules 15.0[illegible].90. Bun de tipar 25.10.90 Format 84×108¹/₃₂

Hîrtie tip. № 1 Garnitură Literară. Coli de tipar 27,72+0,52 pl

Coli editoriale 31,07+0,43 pl. Impr crom. conv 28,24

Tiraj 20 000. Comanda 589. Prețul 2 r 80 c.

Editura Hyperion

277004, Chișinău bb Ștefan cel Mare, 180

Tipografia centrală, 277068, Chișinău str Florilor 1

Departamentul de Stat al R S S Moldova

pentru edituri, poligrafie și comerțul cu cărți

Scanned with OKEN Scanner

În Editura Hyperi
au apărut:

NICOLAE COSTIN. *Scrieri.* Vol. I.

TITU MAIORESCU. *Critice.*

LETOPISEȚELE ȚĂRII MOLDOVEI

CONSTANTIN STERE. *Scrieri.*
Vol. I, II.

Scanned with OKEN Scanner

În Editura Hyperion
vor apare:

NICOLAE COSTIN. *Scrieri.*
Vol. II.

CONSTANTIN STERE. *Scrieri.*
Vol. III, IV, V.

GHEORGHE ASACHI. *Opere.*
Vol. I, II.

VASILE ALECSANDRI. *Opere.*
Vol. I, II, III, IV.

Scanned with OKEN Scanner